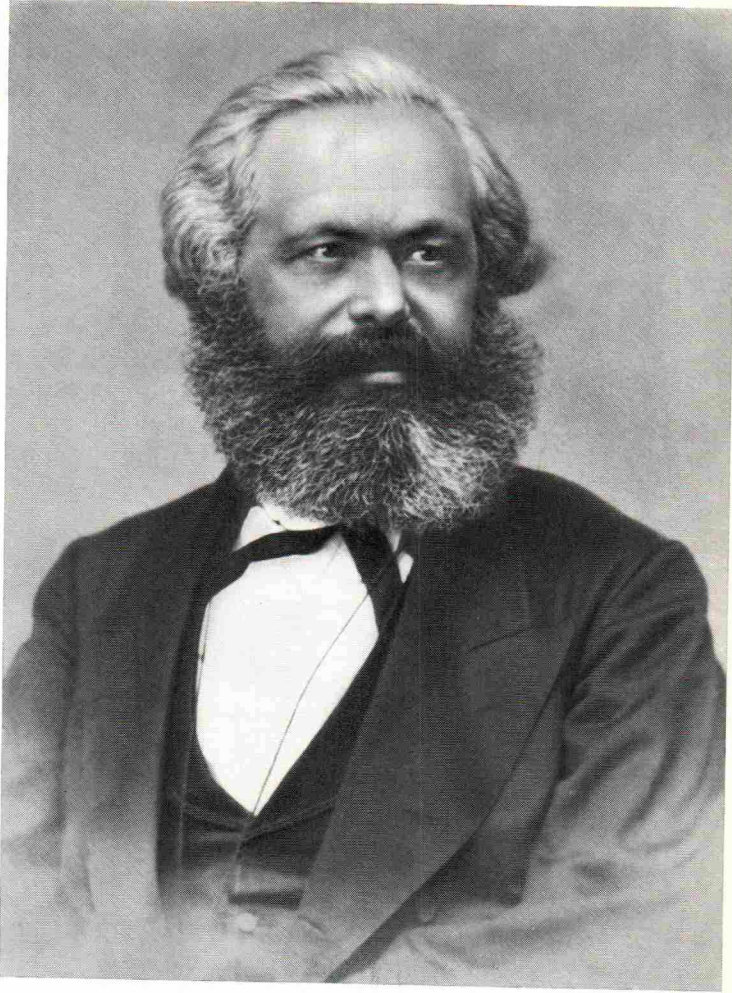

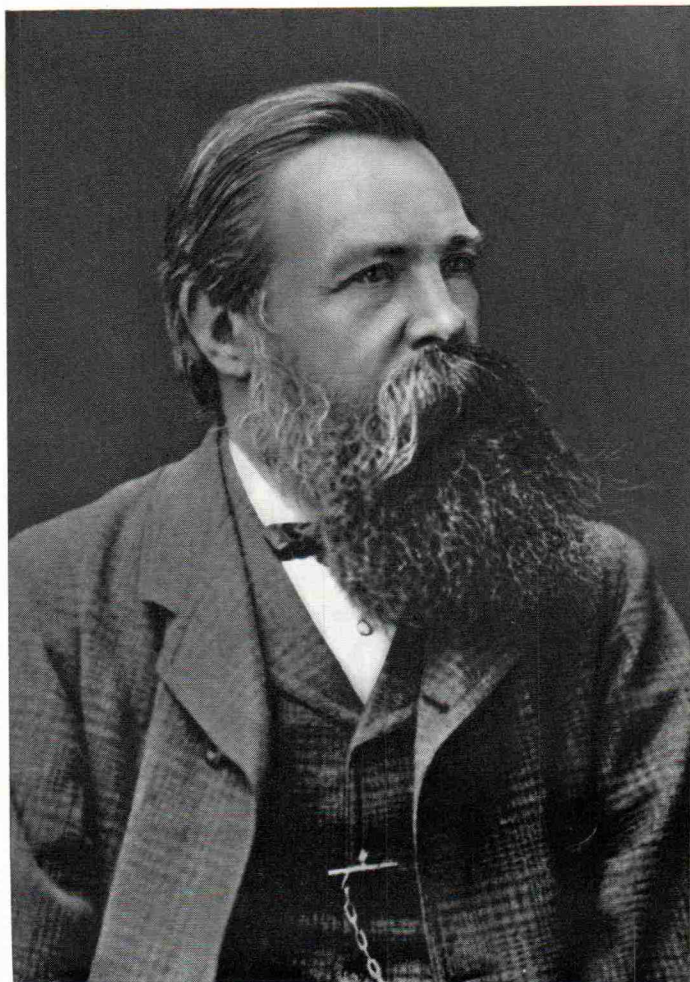
KAIKKIEN MAIDEN PROLETAARIT, LIITTYKÄÄ YHTEEN!

Karl Marx

Friedrich Engels

KARL MARX
FRIEDRICH ENGELS

VALITUT TEOKSET
KOLMESSA OSASSA

1

KUSTANNUSLIKE EDISTYS
MOSKOVA

К. МАРКС и Ф. ЭНГЕЛЬС
ИЗБРАННЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В ТРЕХ ТОМАХ
ТОМ I
На финском языке

Valittujen teosten koostumus perustuu NKP:n Keskuskomitean marxismi-leninismin instituutin laatimaan venäjänkieliseen laitokseen К. Маркс и Ф. Энгельс, Избранные произведения в 3-х томах (Издательство политической литературы, Москва, 1970), jonka tekstit on tarkistettu instituutissa säilytteillä olevien alkuperäistekstien mukaan.

Kustantaja

ALKUSANAT

Valittujen teosten kolmiosainen laitos sisältää Marxin ja Engelsin tärkeimmät teokset, joissa on esitetty heidän vallankumouksellisen oppinsa kolme yhdysosaa: marxilainen filosofia, kansantaloustiede ja tieteellisen kommunismin teoria. Monista teoksista on tähän laitokseen otettu tietenkin vain erillisiä osia ja lukuja. Niinpä Marxin Pääomasta julkaistaan ensimmäisen osan XXIV luku, Marxin esipuhe ensimmäiseen saksankieliseen painokseen, jälkisanat toiseen saksankieliseen painokseen ja ote Engelsin esipuheesta toiseen osaan. Engelsin teoksesta »Luonnon dialektiikka» tähän laitokseen sisältyy »Johdanto», »[Anti-] Dühringin' vanha esipuhe. Dialektiikasta» ja »Työn osuus apinan muuttumisessa ihmiseksi»; kokonaisuudessaan julkaistaan Engelsin kirjanen »Sosialismin kehitys utopiasta tieteksi», joka on tulos »Anti-Dühringin» kolmen luvun muokkauksesta.

Aineisto on sijoitettu kronologiseen järjestykseen. Poikkeuksena tästä ovat tekijäin esipuheet ja jälkisanat; ne julkaistaan ilmestymisajasta riippumatta niiden teosten yhteydessä, joihin ne kuuluvat. Kunkin nidoksen lopussa on Marxin ja Engelsin kirjeitä vastaavalta kaudelta.

Jokaisen nidoksen lopussa on selityksiä sekä nimi- ja asiahakemisto.

*NKP:n Keskuskomitean
marxismi-leninismin instituutti*

K A R L   M A R X

TEESEJÄ FEUERBACHISTA¹

1

Kaiken tähänastisen materialismin — myös Feuerbachin materialismin — perusvika on siinä, että esinettä, todellisuutta, aistimaailmaa tarkastellaan vain *objektin* tai *havainnon* muodossa, mutta ei *inhimillisenä aistitoimintana*, *käytäntönä*, ei subjektiivisesti. Sen vuoksi on käynyt niin, että päinvastoin kuin materialismi idealismi kehitteli *toimivaa* puolta, mutta vain abstraktisesti, koska idealismi ei tietenkään tunne todellista, aistitoimintaa sellaisenaan. Feuerbach haluaa olla tekemisissä aistimellisten, ajatusobjekteista todella eroavien objektien kanssa, mutta hän ei käsitä itse inhimillistä toimintaa *esineelliseksi* toiminnaksi. Siksi hän pitää teoksessaan »Kristinuskon olemus» tosi-inhimillisenä ainoastaan teoreettista toimintaa, kun taas käytäntöä hän tarkastelee ja panee sen merkille vain sen likaisen juutalaisessa ilmenemismuodossa. Siksi hän ei käsitä »vallankumouksellisen», »käytännöllis-kriittisen» toiminnan merkitystä.

2

Kysymys, vastaako inhimillinen ajattelu esineellistä totuutta, ei ole teorian, vaan *käytännön* kysymys. Ihmisen täytyy todistaa käytännössä ajattelunsa totuudenmukaisuus, ts. todellisuus ja voima, tämänpuoleisuus. Kiista käytännöstä eristäytyvän ajattelun todellisuudesta tai epätodellisuudesta on puhtaasti *skolastinen* kysymys.

3

Se materialistinen oppi, että ihmiset ovat olosuhteiden ja kasvatuksen tuotteita ja siis muuttuneet ihmiset ovat toisenlaisten olosuhteiden ja muuttuneen kasvatuksen tuotteita, unohtaa, että juuri ihmiset muuttavat olosuhteita ja että kasvattajan itsensä täytyy tulla kasvatetuksi. Siksi se välttämättä joutuu jakamaan yhteiskun-

nan kahteen osaan, joista toinen on yhteiskunnan yläpuolella (esimerkiksi Robert Owenilla).

Olosuhteiden muuttumisen ja inhimillisen toiminnan samanaikaisuutta voidaan tarkastella ja se voidaan ymmärtää järjellisesti vain *kumouksellisena käytäntönä*.

4

Feuerbach lähtee uskonnollisesta itsevierautumisen tosiasiaista, maailman kahdentamisesta uskonnolliseksi, kuvitelluksi maailmaksi ja todelliseksi maailmaksi. Ja hän ahertaa sulattaakseen uskonnollisen maailman maalliseen perustaan. Hän ei huomaa, että kun tämä työ on suoritettu, pääasia jää vielä tekemättä. Nimittäin se seikka, että maallinen perusta erottuu omasta itsestään ja siirtyy itsenäisenä valtakuntana pilviin, voi saada selityksensä vain tämän maallisen perustan omasta rikkiinäisyydestä ja sisäisestä ristiriitaisuudesta. Tämä maallinen perusta on siis ensin ymmärrettävä ristiriitaisuudessaan ja sitten kumouksellistettava käytännöllisesti poistamalla ristiriita. Siis esimerkiksi sen jälkeen kun maallisesta perheestä on löydetty pyhän perheen salaisuuden avain, viimeksi mainitun itsensä pitää tulla teoreettisen arvostelun ja käytännöllisen kumouksellisen muutoksen kohteeksi.

5

Tyytymättömänä *abstraktiseen ajatteluun* Feuerbach vetoaa *aistihavaintoon*; mutta hän ei tarkastele aistimellisuutta *käytännöllisenä*, inhimillisenä aistitoimintana.

6

Feuerbach sulattaa uskonnollisen olemuksen *ihmisolemukseen*. Mutta ihmisolemus ei ole mikään jollekin yksilölle ominainen abstraktio. Todellisuudessaan se on yhteiskunnallisten suhteiden kokonaisuus.

Feuerbachin, joka ei ryhdy arvostelemaan tätä todellista olemusta, on sen vuoksi pakko:

1) abstrahoitua historian kulusta ja tarkastella uskonnollista mieltä [Gemüt] sinänsä sekä edellyttää abstraktisen — *eristetyn* — ihmisyksilön olemassaoloa;

2) sen tähden hän voi käsittää ihmisolemuksen vain »lajina», monia yksilöitä pelkästään *luonnonomaisesti* yhdistävänä, sisäisenä, mykkänä yleisyytenä.

7

Siksi Feuerbach ei näe, että »uskonnollinen mieli» itse on *yhteiskunnallinen tuote* ja että hänen erittelemänsä abstraktinen yksilö kuuluu todellisuudessa tiettyyn yhteiskuntamuotoon.

Yhteiskunnallinen elämä on oleellisesti *käytännöllistä*. Kaikki mysteerit, jotka houkuttelevat teoriaa mystiikkaan, saavat järjellisen ratkaisunsa ihmisten käytännöllisen toiminnan sekä tämän käytännöllisen toiminnan tajuamisen tietä.

Havainnoiva materialismi, ts. materialismi, joka ei käsitä aistimellisuutta käytännölliseksi toiminnaksi, voi korkeintaan tarkastella eri yksilöitä kansalaisyhteiskuntaan kuuluvina.

Vanhan materialismin näkökanta on *kansalaisyhteiskunta*; uuden materialismin näkökanta on *ihmisyhteiskunta* eli yhteiskunnallistunut ihmiskunta.

Filosofit ovat vain eri tavoin *selittäneet* maailmaa, mutta tehtävänä on sen *muuttaminen*.

Kirjoittanut K. Marx keuhällä 1845

Ensi kerran julkaissut 1888 F. Engels

teoksensa

»Ludwig Feuerbach ja klassisen saksalaisen filosofian loppu» erillisen painoksen liitteenä

Julkaistaan 1888
ilmestyneen kirjan mukaan

FEUERBACH. MATERIALISTISEN
JA IDEALISTISEN KATSANTOKANNAN
VASTAKKAISUUS

(SAKSALAISEN IDEOLOGIAN I LUKU)²

II

[I. 1] Kuten saksalaiset ideologit tekevät tiettäväksi, Saksa koki viime vuosina vertaansa vailla olevan mullistuksen. Straussin myötä alkanut Hegelin järjestelmän³ hajoamisprosessi kehittyi maailmanlaajuiseksi käymistilaksi, joka veti mukaansa »kaikki menneisyyden voimat». Yleisen kaaoksen keskellä syntyi mahtavia valtakuntia kohta kukistuakseen, ponnahti pinnalle hetkellisiä sankareita, jotka rohkeammat ja voimakkaammat kilpailijat sinkoavat jälleen pimeyteen. Se oli vallankumous, johon verrattuna Ranskan vallankumous⁴ oli lastenleikkiä, maailmankamppailu, jonka rinnalla diadokien⁵ taistelu näyttää näpertelyltä. Periaatteet tunkivat toisiaan syrjään ja »hengenjättiäiset» kukistivat toisiaan ennen kuulumattomalla kiireellä, ja kolmessa vuodessa, 1842—1845, Saksassa lakaistiin enemmän kuin sitä ennen kolmeen vuosisataan.

Kaiken tämän piti tapahtua puhtaan ajattelun alalla.

Oli miten oli, kysymys on kiinnostavasta tapauksesta: absoluuttisen hengen hajoamisprosessista. Viimeisen elämänkipinän sammuttua tämän caput mortuum'in* eri ainesosat hajosivat, joutuivat uusiin yhteyksiin ja muodostivat uusia aineita. Filosofian tehtailijat, jotka olivat ennen eläneet absoluuttisen hengen riistosta, heittäytyivät nyt näiden uusien yhdisteiden kimppuun. Jokainen ryhtyi mahdollisimman uutterasti kaupittelemaan hänelle langennutta osaa. Tämä ei voinut tapahtua ilman kilpailua. Se sujui porvarillisen säädyllyisesti ja arvokkaasti. Mutta sitten kun Saksan markkinat ylikylästyivät eikä tavara kaikesta vaivannäöstä huolimatta löytänyt mitään kysyntää maailmanmarkkinoilla, liikeyritys pilattiin tavalliseen saksalaiseen tapaan tusina- ja korviketuotteilla, laatua huonontamalla, raaka-aineita sotkemalla, etikettejä väärentämällä, ni-

* Sananomukaisesti: kuollut pää, tässä tarkoitetaan kuolleita jäänteitä.
Toim.

melliskaupoilla, vekselipelillä ja reaaliakatetta kerrassaan omaamatomalla luottojärjestelmällä. Kilpailu muuttui katkeraksi taisteluksi, jota meille nyt ylistetään ja maalailtaan valtavia tuloksia ja saavutuksia tuottaneeksi maailmanhistorialliseksi mullistukseksi.

Voidaksemme arvioida oikein tätä filosofista markkinahumua, joka herättää kunnianarvoisan saksalaisen porvarin povessa jopa suloista kansallismieltä, voidaksemme näyttää havainnollisesti koko tämän nuorhegeliläisen liikkeen pienuuden ja nurkkakuntaisuuden sekä eritoten näiden sankareiden todellisten suoritusten ja noita suorituksia koskevien kuvitelmien surkukupaisen ristiriitaisuuden meidän on tarpeellista katsahtaa kerran koko tuota näytelmää Saksan ulkopuolelta.*

[I.] Ideologia yleensä, varsinkin saksalainen

[I. 2] Saksalainen kritiikki on viime ponnistuksiinsa asti pysytellyt filosofian maaperällä. Vaikka se on ollutkin kaukana yleisfilosofien edellytysten tutkimisesta, sen kaikki kysymykset ovat nousseet tietyn filosofisen järjestelmän, Hegelin järjestelmän, maaperästä. Niinpä ei ainoastaan sen vastauksiin, vaan jo itse kysymyksenasetteluun on sisältynyt mystifikaatiota. Tämä riippuvuus Hegelistä on syynä siihen, ettei kukaan näistä uudemmista kriitikoista ole yrittänytään arvostella Hegelin järjestelmää kokonaisuudessaan, niin kovasti kuin jokainen heistä onkin väittänyt etäännyneensä Hegelistä. Heidän polemiikkinsa Hegeliä ja toisiaan vastaan rajoittuu

* Tämän jälkeen käsikirjoituksen ensimmäisessä versiossa on viivattu yli:
»[s. 2] Lausumme sen vuoksi ennalta tämän liikkeen yksityisten edustajien erillisarvosteluna muutamia yleisluonteisia huomautuksia (saksalaista filosofiaa ja koko ideologiaa koskevia). Nämä huomautukset riittävät näyttämään arvostelumme lähtökohdan siinä määrin kuin se on tarpeen seuraavien erillisarvostelujen ymmärtämiseksi ja pohjustamiseksi. Kohdistamme nämä huomautukset [s. 3] nimenomaan *Feuerbachiin*, koska hän on ainoa, joka on ottanut edes askeleen eteenpäin ja jonka töitä voidaan tarkastella de bonne foi [vakavasti], ja koska nuo työt lähemmin valaisevat heille kaikille yhteisiä ideologisia edellytyksiä.

1. Ideologia yleensä, varsinkin saksalainen

A. Tunneimme vain yhden ainoan tieteen, historiatieteen. Historiassa voidaan erottaa kaksi puolta: luonnon historia ja ihmisen historia. Nämä puolet eivät kuitenkaan ole erotettavissa toisistaan; niin kauan kuin ihmisiä on olemassa, luonnon historia ja ihmisen historia määräytyvät vastavuoroisesti. Luonnon historiaan, niin sanottuun luonnontieteeseen, emme tässä kajoa; ihmisen historiaan meidän on sen sijaan puututtava, koska miltei koko ideologia pelkistyy historian nurinkuriseksi ymmärtämiseksi tai täydelliseksi irrottautumiseksi siitä. Ideologia sinänsä on vain yksi tämän historian puoli.»

Käsikirjoituksen ensimmäisessä versiossa seuraa sitten kohta, joka koskee materialistisen historiankäsitteen edellytyksiä. Kyseinen kohta julkaistaan etempänä käsikirjoituksen toisen, perusversion tekstissä numerolla 2 (ks. ss. 13—14). *Toim.*

siihen, että kukin sieppaa jonkin yhden puolen Hegelin järjestelmästä ja kääntää sen niin koko järjestelmää kuin myös muiden siitä ottamia puolia vastaan. Aluksi otettiin Hegelin kategoriat, kuten »substanssi» ja »itsetajunta»* puhtaassa, väärentämättömässä muodossa, myöhemmin nämä kategoriat profanoitiin maallisemmilla nimityksillä, kuten »laji», »ainoa», »ihminen»** jne.

Koko saksalainen filosofinen kritiikki Straussista Stirneriin rajoittuu uskonnollisten käsitysten arvosteluun.*** Lähtökohtana oli todellinen uskonto ja varsinainen teologia. Mitä ovat uskonnollinen tajunta, uskonnollinen käsitys, se määriteltiin myöhemmässä selityksessä eri tavoin. Koko edistysaskel oli siinä, että myös virallisesti hyväksytyt metafyyssiset ja poliittiset käsitykset, oikeus-, moraalinyhdyt muut käsitykset sovitettiin uskonnollisten tai teologisten käsitysten piiriin, samoin kuin siinä, että poliittinen tajunta, oikeus- ja moraalitajunta selitettiin uskonnolliseksi tai teologiseksi, ja poliittinen, oikeudellinen, moraalinen ihminen — viime kädessä »ihminen yleensä» — julistettiin uskonnolliseksi. Uskonnon herruus oletettiin ennalta. Vähitellen alettiin jokainen vallitseva suhde selittää uskonnolliseksi ja muutettiin kultiksi — lainpalvonnaksi, valtionpalvonnaksi jne. Kaikkialla törmättiin dogmeihin ja dogmiuskoon. Maailma kanonisoiutui yhä laajemmassa mitassa, kunnes kunnianarvoisa Pyhä Max**** saattoi lopulta julistaa sen en bloc***** pyhäksi ja siten päästä kerta kaikkiaan eroon siitä.

Vanhahegeliläiset käsittävät kaiken heti, kunhan se on sovitettu johonkin Hegelin loogiseen kategoriaan. Nuorhegeliläiset arvostelevat kaikkea antaen samalla salaviihkaa kaikelle uskonnollisen värityksen tai julistaen kaiken teologiseksi. Samoin kuin vanhahegeliläiset nuorhegeliläiset uskovat, että olevassa maailmassa hallitsevat uskonto, käsitteet, yleinen. Toiset vain vastustavat tätä herruutta pitäen sitä vallananastuksena, toiset taas ylistävät sitä laillisena.

Koska nuorhegeliläiset pitävät mielikuvia, ajatuksia, käsitteitä, joksikin aivan itsenäiseksi muuttamiaan tajunnan tuotteita yleensä ihmisten tosiasiallisina kahleina — aivan samoin kuin vanhahegeliläiset selittivät ne inhimillisen yhteiskunnan todellisiksi yhdyssiteiksi — käy ymmärrettäväksi, että nuorhegeliläisten tuleekin taistella vain näitä tajunnan illuusioita vastaan. Koska heidän kuvitelmiensa mukaan ihmisten suhteet, heidän kaikki tekonsa ja käyttäytymisensä, kahleensa ja rajoituksensa ovat heidän tajuntansa tuotteita, niin nuorhegeliläiset asettavat johdonmukaisesti ihmisille mo-

---

* D. F. Straussin ja B. Bauerin peruskategoriat. *Toim.*

** L. Feuerbachin ja M. Stirnerin peruskategoriat. *Toim.*

*** Käsikirjoituksesta on viivattu yli: »Kritiikki halusi esiintyä absoluuttisena maailman pahasta päästäjänä. Uskontoa pidettiin ja käsiteltiin jatkuvasti kaikkien näiden filosofoille vastenmielisten suhteiden perimmäisenä synnä, pähvihollisena.» *Toim.*

**** — Max Stirner. *Toim.*

***** — kokonaan, alusta loppuun. *Toim.*

raalisen vaatimuksen — korvata heidän nykyinen tajuntansa inhi- millisellä, kriittisellä tai egoistisella tajunnalla* ja kumota siten omat rajoituksensa. Tämä vaatimus tajunnan muuttamisesta toiseksi hui- pentuu vaatimukseen olevaisen uudenlaisesta tulkitsemisesta, ts. sen hyväksymisestä antamalla sille toisenlainen tulkinta. Nuorhegeli- läiset ideologit ovat näennäisen »maailmaa järkyttävistä» fraaseistaan⁶ huolimatta suurimpia konservatiiveja. Nuorimmat heistä ovat löy- täneet toiminnalleen täsmällisen ilmaisun vakuuttaessaan taistele- vansa ainoastaan «*fraaseja*» vastaan. He unohtavat kuitenkin, että noiden fraasien vastapainoksi he esittävät vain fraaseja ja että taiste- lellessaan ainoastaan tämän maailman fraaseja vastaan he eivät suinkaan taistele todellista, olevaa maailmaa vastaan. Ainoana tu- loksena tästä filosofisesta kritiikistä oli vain muutama ja sitä paitsi yksipuolinen uskonnonhistoriallinen selitys kristinuskosta; nuorhe- geliläisten kaikki muut väitteet antavat vain lisäväriä vaatimukselle, että heidän mitätöntä selittelyään olisi pidettävä maailmanhisto- riallisena löytönä.

Yhdellekään noista filosofiista ei ole juolahtanut mieleen asettaa kysymystä saksalaisen filosofian yhteydestä saksalaiseen todelli- suuteen, kysymystä heidän arvostelunsa yhteydestä heidän omaan aineelliseen ympäristöönsä.**

[2. Edellytykset, joista materialistinen historiankäsitys lähtee]****

[s. 3] Edellytykset, joista aloitamme, eivät ole mielivaltaisia eivätkä mitään dogmeja, ne ovat todellisia edellytyksiä, joista voi- daan irrottaa vain mielikuvituksessa. Niitä ovat todelliset yksilöt, heidän toimintansa ja aineelliset elämänehtonsa — niin heidän val- miina löytämänsä kuin myös heidän toimintansa tuottamat. Nämä edellytykset ovat siis todettavissa [s. 4] puhtaasti kokemusperäistä tietä..

Kaiken inhimillisen historian ensimmäinen edellytys on tieten- kin elävien ihmisyksilöiden olemassaolo.**** Ensimmäinen todet- tava tosiseikka on siis näiden yksilöiden ruumiinrakenne ja heidän sen kautta määräytyvä suhteensa muuhun luontoon. Emme tieten- kään voi tässä yhteydessä syventyä sen enempää ihmisen fyysisiin

---

* Tarkoitetaan L. Feuerbachia, B. Baueria ja M. Stirneriä. *Toim.*

** Käsikirjoituksen perusversiossa on seuraavana uudelta liuskalta alkava teksti, joka käsillä olevassa laitoksessa julkaistaan jäljempänä jaksonumerolla 3. *Toim.*

*** Tämän jakson teksti on käsikirjoituksen ensimmäisestä versiosta. *Toim.*

**** Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli seuraava virke: »Näi- den yksilöiden ensimmäinen *historiallinen* teko, jolla he erottuvat eläimistä, ei ole se, että he ajattelevat, vaan se, että he alkavat *tuottaa elämälleen välttä- mättömiä tarvikkeita.*» *Toim.*

ominaisuuksiin kuin hänen valmiina tapaamiinsa luonnonehtoihin-kaan, geologisiin, oro-hydrografisiin, ilmastollisiin ynnä muihin suhteisiin.* Kaiken historiankirjoituksen täytyy lähteä näistä luontaisista perusteista sekä muutoksista, joita ihmisen toiminta on niissä aiheuttanut.

Ihmiset voidaan erottaa eläimistä tajunnan, uskonnon tai minkä tahansa mukaan. He itse alkavat tuntea erottuvansa eläimistä heti ruvetessaan *tuottamaan* elämälleen välttämättömiä tarvikkeita; se on askel, jonka edellytyksenä on heidän ruumiinrakenteensa. Tuotamalla elämälleen välttämättömiä tarvikkeita ihmiset tuottavat välillisesti myös omaa aineellista elämäänsä.

Tapa, jolla ihmiset tuottavat elämäntarvikkeita, riippuu lähinnä itse tarvikkeiden — sekä valmiina löytyvien että uusinnettavien — luonteesta.

[s. 5] Tätä tuotantotapaa ei ole tarkasteltava vain siltä kannalta, että se on yksilön fyysisen olemassaolon uusintamista. Se on enemmänkin yksilöiden toiminnan tietty muoto, tietty tapa ilmentää elämänsä, heidän *elintapansa*. Yksilöt ovat sitä, mitä on heidän elintoimintansa. Se mitä he ovat, käy siis yhteen heidän tuotantonsa kanssa — niin sen kanssa *mitä* he tuottavat, kuin myös sen kanssa *miten* he tuottavat. Yksilöiden tuotannon aineellisista ehdoista riippuu siis, mitä he ovat.

Tämä tuotanto alkaa vasta *väestön lukumäärän kasvaessa*. Se edellyttää puolestaan yksilöiden keskinäistä *kanssakäymistä* [Verkehr]⁷. Kanssakäymisen muodon määrää vuorostaan tuotanto.**

[3. Tuotanto ja kanssakäyminen.

Työnjako ja omistusmuodot:

heimo-omistus, antiikkinen ja feodaalinen omistus]

[1. 3] Eri kansakuntien väliset suhteet riippuvat siitä, miten pitkälle kukin niistä on kehittänyt tuotantovoimiaan, työnjakoa sekä sisäistä kanssakäymistä. Tämä on yleisesti tunnustettu teesi. Mutta kansakunnan tuotannon kehitystasosta sekä sen sisäisestä ja ulkoisesta kanssakäymisestä riippuu paitsi sen suhde muihin kansakuntiin myös sen koko sisäinen rakenne. Kansakunnan tuotantovoimien kehitystaso näkyy havainnollisimmin työnjaon kehitystasosta. Jokainen uusi tuotantovoima, mikäli se ei edusta siihen asti tunnetun tuotantovoiman pelkkää määrällistä laajentumista (esim. maiden uudisraivaus), vie työnjaon kehitystä eteenpäin.

---

* Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli: »Mutta nämä suhteet eivät määrää ainoastaan ihmisen alkuperäistä, luontaista rakennetta, eritoten rotueroavuuksia, vaan koko heidän myöhemmän kehityksensä — tai kehitty-mättömyytensä — aina tähän päivään asti.» *Toim.*

** Tähän päättyy käsikirjoituksen ensimmäinen versio. Tämän jälkeen kirjassamme seurataan jälleen käsikirjoituksen perusversion tekstiä. *Toim.*

Kansakunnan sisäinen työnjako johtaa lähinnä teollisen ja kaupallisen työn erottumiseen maataloudesta ja samalla *kaupungin* erottumiseen *maaseudusta* sekä viime mainittujen eturistiriitaan. Työnjaon kehitys johtaa myös kaupallisen työn erottumiseen teollisesta. Näiden eri alojen sisäisen työnjaon vaikutuksesta muodostuu samanaikaisesti vuorostaan tiettyjä töitä yhdessä suorittavien yksilöiden ryhmiä. Ryhmien keskinäinen asema määräytyy tavasta, jolla maataloudellista, teollista ja kaupallista työtä harjoitetaan (patriarkaalisuus, orjuus, säädyt, luokat). Kanssakäymisen kehittyessä samat suhteet tulevat esille myös kansakuntien välillä.

Työnjaon kehityksen eri asteet edustavat samalla erilaisia omistumuotoja; työnjaon kulloinenkin aste määrää myös yksilöiden suhteet toisiinsa sen mukaan, mikä on heidän suhteensa materiaaliin, työvälineisiin ja työn tuotteisiin.

Omistuksen ensimmäinen muoto on heimo-omistus.⁸ Se vastaa kehittymätöntä tuotantoastetta, jolloin väestö elää metsästyksellä ja kalastuksella sekä karjanhoidolla tai korkeintaan maanviljelyksellä. Viimeksi mainitussa tapauksessa se edellyttää laajoja viljelemättömiä alueita. Työnjako on tällä asteella vielä kovin kehittymätöntä ja rajoittuu perheessä vallitsevan luontaisen työnjaon jatkuvaan laajentumiseen. Siksi yhteiskuntarakenne rajoittuu vain perhe-laajentumaan: patriarkaalinen heimopäällikkö, hänen alaisuudessaan heimon jäsenet ja alimpana orjat. Perheessä piilevä orjuus kehittyi vasta vähitellen väestön sekä tarpeiden lisääntyessä ja ulkoisen kanssakäymisen laajetessa niin sodankäynnin kuin myös vaihtokaupan muodossa.

Toinen omistusmuoto on antiikin yhteisöllinen ja valtiollinen omistus, joka syntyi etenkin useampien heimojen yhdistyessä sopimuksen tai valloituksen kautta yhdeksi *kaupungiksi* ja jonka valitessa orjuus säilyi. Yhteisöomaisuuden ohella kehittyi jo irtain ja sittemmin myös kiinteä yksityisomaisuus, mutta poikkeuksellisenä, yhteisöomistuksen alaisena muotona. Valtion kansalaisilla oli vain yhteisönä valta töitä tekeviin orjiinsa, ja he olivat jo sen tähden sidoksissa yhteisölliseen omistusmuotoon. Yhteisöomaisuus oli valtion aktiivisten kansalaisten yhteistä yksityisomaisuutta, heidän oli pakko orjien edessä pitää kiinni tästä luonnollisesti syntyneestä yhteenliittymästä. Siksi koko tälle perustalle nojautunut yhteiskuntarakenne ja sen mukana kansan valta rappeutui sitä mukaa kuin yksityisomistus, varsinkin kiinteimistön yksityisomistus, kehittyi. Työnjako oli jo pitemmälle edistynyttä. Ilmeni jo kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuus, josta sitten kehittyi valtioiden välinen vastakohtaisuus toisten edustaessa kaupunkien ja toisten maaseudun etuja; itsensä kaupunkien sisällä taas teollisuus ja merikauppa muodostivat vastakohta-asetelman. Kansalaisten ja orjien luokkasuhde oli täysin selvästi muotoutunut.

Yksityisomistuksen kehittyessä tulivat ensi kerran esille samat ilmiöt, jotka tapaamme — tosin paljon laajemmassa mitassa — tar-

kastellessamme nykyaikaista yksityisomistusta: toisaalta yksityisomaisuuden keskittyminen, joka alkoi Roomassa sangen varhain (osoitukseksi Liciniuksen maalaki⁹) ja kehittyi hyvin nopeasti kansalaisotien jälkeen ja erittäinkin keisarien aikana; toisaalta plebeijeihin kuuluneiden pientalonpoikien muuttuminen proletariaatiksi, joka ei kuitenkaan puolinaisen asemansa vuoksi omistavien kansalaisten ja orjien välissä päässyt kehittymään itsenäisesti.

Kolmas muoto on feodaalinen eli säätyomistus. Kun vanhalla ajalla lähtökohtana oli *kaupunki* ja sen vähäinen alue, niin keskiajalla lähtökohdaksi tuli *maaseutu*. Tämä muutos johtui laajoja alueita käsittäneen alkuasukuksen harvalukuisuudesta, johon valloittajat eivät tuoneet sanottavaa lisää. Siksi feodaalinen kehitys alkoi — päinvastoin kuin oli laita Kreikassa ja Roomassa — paljon laajemmalla alueella, jota roomalaisvalloitukset ja niihin alkujaan liittynyt maanviljelyksen leviäminen olivat valmistelleet. Rappeutuvan Rooman valtakunnan viimeiset vuosisadat ja itse barbaarivalloitus tuhosivat massamäärin tuotantovoimia: maanviljelys joutui alennustilaan, teollisuus näivettyi kysynnän puutteessa, kauppa lamautui tai tukahdutettiin väkivalloin, maaseudun ja kaupunkien väkiluku väheni. Valloittajien kohtaamat olosuhteet ja niistä johtuva valloitusten suoritus tapa myötävaikuttivat germaanisen sotilasjärjestelmän ohella feodaalisen omistusmuodon kehittymiseen. Kuten heimo- ja yhteisöomistus sekin nojautui tiettyyn yhteiskuntamuotoon (Gemeinwesen), mutta siinä eivät välittömästi tuottavana voimana olleet orjat kuten antiikin aikana, vaan maaorjapientalonpojat. Feodalismien kehityksessä täyteen mittaansa esille tulee vielä vastakohtaisuus kaupunkeihin nähden. Maanomistuksen hierarkkinen rakenne ja aseelliset henkivartiostot antoivat aatelistolle vallan maaorjiin nähden. Tämä feodaalinen rakennelma oli antiikin yhteisöomistuksen tavoin eräänlainen yhteenliittymä alistettua tuottavaa luokkaa vastaan; vain liittymän muoto ja suhde välittömään tuottajaan oli toinen, koska tuotantoehdot olivat toiset.

Maanomistuksen feodaalista rakennetta vastasi *kaupungeissa* korporatiivinen omistusmuoto, käsityön feodaalinen organisaatio. Omaisuus [I. 4] muodostui pääasiallisesti jokaisen yksilön työstä. Välttämättömyys liittoutua rosvoilevaa aatelistoa vastaan, tarve saada yhteisiä kauppahalleja aikana, jolloin teollisuudenharjoittaja oli samalla kauppias, kasvava kilpailu kukoistaviin kaupunkeihin virranneita maaorjakarkureita vastaan, koko maan feodaalinen rakenne johtivat *ammattikuntalaitoksen* syntymiseen; yksityisten käsityöläisten vähitellen säästämät pienet pääomat ja heidän pysyvä lukumääränsä kehittivät väestön lisääntyessä kisälli- ja oppilassuhteen, joka synnytti kaupungeissa samantapaisen hierarkian kuin maaseudullakin.

Omistuksen pääasiallisena kohteena feodaalikaudella oli siis toisaalta maaomaisuus ja siihen kytkeytynyt maaorjatyö sekä toisaalta oma työ kisällityötä hallinneine pikkupääomineen. Molempien omis-

tusmuotojen rakenne oli ahtaiden tuotantosuhteiden — heikon ja alkeellisen maanmuokkauksen sekä käsityöluonteisen teollisuuden — sanelema. Työnjako oli feodalismiin kukoistuskaudella vähäistä. Joka valtiossa vallitsi vastakohtaisuus kaupungin ja maaseudun välillä; säätyrakenne oli kylläkin selväpiirteinen, mutta mitään huomattavaa työnjakoa ei ollut, jollei oteta huomioon jakoa ruhtinaksiin, aatelistoon, papistoon ja talonpoikaistoon maaseudulla sekä mestareihin, kisälleihin, oppipoikiin ja ennen pitkää myös päiväläisalhaisoon kaupungeissa. Maanviljelyksen alalla työnjakoa vaikeutti palstaviljely, jonka ohella syntyi talonpoikien omaa kotiteollisuutta; teollisuudessa, erillisillä käsityöaloilla työnjakoa ei ollut lainkaan, ja alojen keskenkin sitä oli hyvin vähäisessä määrässä. Teollisuuden ja kaupan välinen ero oli vanhoissa kaupungeissa olemassa ennestään; uudemmissa se kehittyi vasta myöhemmin kaupunkien ryhtyessä kanssakäymiseen keskenään.

Laajempien maa-alueiden yhdistäminen feodaalisiksi kuningaskunniksi oli tarpeen niin maa-aatelistolle kuin kaupungeillekin. Hallitsevan luokan, aateliston, johdossa oli sen vuoksi kaikkialla monarkki.*

[4. Materialistisen historiankäsityksen olennaisin sisältö. Yhteiskunnallinen oleminen ja yhteiskunnallinen tajunta]

[1. 5] Asia on siis seuraavasti: tietyt yksilöt, jotka harjoittavat tietyllä tavalla tuotannollista toimintaa** joutuvat keskenään tiettyihin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin suhteisiin. Empiirisen tarkastelun tulee jokaisessa yksityisessä tapauksessa osoittaa kokemusperäisesti sekä ilman minkäänlaista mystifikaatiota ja spekulatiota yhteiskunnallisen ja poliittisen rakenteen sekä tuotannon keskinäinen yhteys. Yhteiskuntarakenne ja valtio kasvavat aina esille tiettyjen yksilöiden elämisprosessissa — puhe ei ole yksilöistä sellaisina kuin he oman tai vieraan kuvitelman mukaan näyttävät olevan, vaan sellaisina kuin he *todella* ovat, siis miten he toimivat, harjoittavat aineellista tuotantoa, siis sellaisina kuin he toimivat tiettyjen aineellisten ja tahdonvallastaan riippumattomien puitteiden, edellytysten ja ehtojen vallitessa.***

---

* Käsikirjoitusluiskan loppu on ilman tekstiä. Uudelta liuskalta alkaa sitten lyhyt yleiskatsaus materialistisen historiankäsityksen olennaisimpaan sisältöön. Neljättä, porvarillista, omistusmuotoa tarkastellaan jäljempänä, luvun IV osassa, jaksonumerot 2—4. *Toim.*

** Alkujaan: »tietyt yksilöt tiettyssä tuotantosuhteissa». *Toim.*

*** Sitten käsikirjoituksessa on viivattu yli seuraava: »Käsitykset, joita nämä yksilöt muodostavat itselleen, ovat käsityksiä joko heidän suhteestaan luontoon tai heidän suhteistaan toisiinsa tai heidän omasta olemuksestaan. On ilmeistä, että kaikissa tapauksissa nämä käsitykset — niin todelliset kuin kuvitel-

Aatteiden, käsitysten sekä tajunnan tuottaminen punoutuu alkujaan kiinteästi aineelliseen toimintaan ja ihmisten aineelliseen kanssakäymiseen, todellisen elämän kieleen. Käsitysten muodostaminen, ajattelu, ihmisten henkinen kanssakäyminen ovat tällöin vielä heidän aineellisen toimintansa suoranaista ilmentymää. Sama pätee henkiseen tuotantoon sellaisena kuin se esiintyy jonkin kansan politiikan, lakien, moraalin, uskonnon, metafysiikan jne. kielenkäytössä. Ihmiset ovat mm. käsitystensä ja aatteidensa tuottajia, mutta kysymys on todellisista, toimivista ihmisistä, tuotantovoimiensa tietyn kehitysasteen ja sitä vastaavan kanssakäymisen etäisimpienkin muotojen muovaamista ihmisistä.* Tajunta [das Bewußtsein] ei voi koskaan olla muuta kuin tajuista olemista [das bewußte Sein], ja ihmisten oleminen on heidän todellisen elämisensä prosessia. Kun ihmiset ja heidän suhteensa näyttävät koko ideologiassa pääläellään seisovilta kuten camera obscura'ssa, niin tämä johtuu heidän elämisensä historiallisesta prosessista, kuten esineiden ylösalainen kuva silmän verkkokalvossa johtuu heidän elämisensä välittömästä fyysisestä prosessista.

Aivan päinvastoin kuin saksalaisessa filosofiassa, jossa laskeudutaan taivaasta maahan, me nousemme maasta taivaaseen, me emme ts. lähde siitä, mitä ihmiset puhuvat, luulevat, kuvittelevat, emmekä myöskään puhutuista, ajatelluista, luulluista, kuvitelluista ihmisistä tullaksemme sitä kautta fyysisiin ihmisiin — me lähdemme todella toimivista ihmisistä ja heidän todellisen elämisensä prosessista ja osoitamme myös tämän elämisprosessin ideologisten heijastumien ja kaikujen kehityksen. Ihmisen aivoissa syntyvät utukuvatkin ovat heidän aineellisen, kokeellisesti todettavan ja aineellisista edellytyksistä riippuvaisen elämisprosessinsa väistämättömiä härmistymiä, sublimaatioita. Moraali, uskonto, metafysiikka ja muut ideologian lajit sekä niitä vastaavat tajunnan muodot kadottavat näin ollen näennäisen itsenäisyytensä. Niillä ei ole mitään historiaa, niillä ei ole mitään kehitystä, vaan aineellista tuotantoon ja aineellista kanssakäymistään kehittävät ihmiset muuttavat tämän todellisuutensa mukana myös ajatteluaan ja ajattelunsa tuotteita. Tajunta ei määrää elämää, vaan elämä määrää tajunnan. Ensimmäisessä tarkastelutavassa lähde-

---

lutkin — ovat heidän todellisten suhteittensa ja toimintansa, heidän tuotantonsa, heidän kanssakäymisensä, heidän yhteiskunnallisen ja poliittisen organisaationsa tietoista ilmausta. Vastakkainen oletamus olisi mahdollinen vain mikäli todellisten, aineellisten ehtojen rajoittamien yksilöiden ulkopuolella olevaksi edellytettäisiin vielä jonkinlainen erillinen henki. Jos näiden yksilöiden todellisten suhteiden tietoinen ilmaus on kuvitelmallinen, jos he omista käsityksissään asettavat todellisuutensa pääläelleen, niin sek in seurausta heidän aineellisen toimintansa rajoittuneisuudesta ja heidän siitä johtuvien yhteiskunnallisten suhteidensa rajoittuneisuudesta.» *Toim.*

* Alkuperäinen versio: »Ihmiset, nimittäin aineellisen elämänsä tuotantotavan, aineellisen kanssakäymisensä ja sen yhteiskunnallisessa ja poliittisessa rakenteessa tapahtuvan jatkuvan kehityksen muovaamat ihmiset, ovat käsitystensä, aatteidensa yms. tuottajia.» *Toim.*

tään tajunnasta, ikään kuin se olisi elävä yksilö; jälkimmäisessä, todellista elämää vastaavassa tarkastelutavassa, lähdetään todellisesta elävästä yksilöstä ja tarkastellaan tajuntaa ainoastaan hänen tajuntanaan.

Jälkimmäiseltä tarkastelutavalta ei puutu edellytyksiä. Se lähtee todellisista edellytyksistä eikä hetkeksikään luovu niistä. Sen edellytyksinä ovat ihmiset, joita ei tarkastella missään mielikuvituksellisessa yksinäisyydessä tai liikkumattomuudessa, vaan heidän todellisessa, kokeellisesti havaittavassa kehitysprosessissaan, joka tapahtuu tiettyjen edellytysten vallitessa. Heti kun käydään kuvailemaan tätä aktiivista elämisprosessia, historia lakkaa olemasta kuolleiden tosiseikkojen kokoelma, kuten se on sinänsä vielä abstraktisilla empiirikoilla, tai kuviteltujen subjektien kuviteltua toimintaa, kuten on laita idealisteilla.

Siitä missä spekulatiivinen ajattelu lakkaa, ja se lakkaa todellisen elämän parissa, alkaa siis todellinen, positiivinen tiede, ihmisten käytännöllisen toiminnan, heidän käytännöllisen kehitysprosessinsa esittäminen. Loppuvat korupuheet tietoisuudesta, todellisen tiedon on tultava niiden tilalle. Todellisuuden esittäminen riistää elinympäristön itsenäiseltä filosofialta. Sen tilalle voi tulla korkeintaan yhteenvedo yleisluonteisimmista tuloksista, jotka ovat abstrahoitavissa ihmisten historiallisen kehityksen tarkastelusta. Todellisesta historiasta irrotettuina noilla abstraktioilla ei ole sinänsä mitään arvoa. Ne voivat kelvata ainoastaan helpottamaan historiallisen aineiston järjestämistä, osoittamaan sen yksityisten kerrostumien järjestystä. Mutta toisin kuin filosofia nuo abstraktiot eivät anna mitään reseptiä tai kaavaa, jonka mukaan historiallisia aikakausia voitaisiin sovittaa paikoilleen. Päinvastoin, vasta sitten vaikeus alkaakin, kun aineistoa käydään tarkastelemaan ja panemaan järjestykseen — olipa kysymys jostain menneestä aikakaudesta tai nykyajasta — kun käydään käsiksi sen todelliseen kuvaukseen. Näiden vaikeuksien voittaminen riippuu edellytyksistä, joita ei suinkaan voida esittää tässä yhteydessä, vaan jotka käyvät selville vasta tutkittaessa todellisen elämisen prosessia ja kunkin aikakauden yksilöiden toiminnan tuloksia. Otamme tässä käsiteltäväksi eräitä noista abstraktioista käyttäkösemme niitä ideologian vastaisesti ja selittääkösemme ne historiallisten esimerkkien valossa.*

[III]

[I. Ihmisen todellisen vapautuksen edellytykset]

[1] Emme luonnollisestikaan vaivaudu valistamaan viisaita filosofejamme selittämällä, että he eivät ole hitustakaan edistäneet »ihmisen» vapautusta liuottaessaan filosofian, teologian, substanssin ja koko muun roskan »itsetajuntaan», vapauttaessaan »ihmisen» fraa-

---

* Tähän päättyy käsikirjoituksen toinen, perusversio. Valikoimamme kolme seuraavaa jaksoa ovat alkuperäistä käsikirjoitusta. *Toim.*

sien herruudesta, jossa hän ei ole koskaan ollutkaan;* että todellista vapautusta ei voida toteuttaa muuten kuin todellisessa maailmassa ja todellisin keinoin, että orjuutta ei voida poistaa ilman höyrykonetta ja Mule-Jennyä, samoin kuin ei maaorjuutta ilman parannettua maanviljelystä, että ihmisiä ei ylimalkaan voida vapauttaa niin kauan kuin heillä ei ole mahdollisuutta hankkia itselleen laadullisesti ja määrällisesti täysin tyydyttävää syötävää ja juotavaa, asuntoa ja vaatetusta. »Vapautus» on historiallinen toimitus eikä mikään ajatus-toimitus, ja se tulee vaikuttamaan historiallisten suhteiden kautta, teollisuuden, kaupan, maanviljelyksen, kanssakäymisen kulloisenkin tilan kautta...** [2] sitten vielä — aina erilaisten kehitysasteidensa mukaan — substanssin, subjektin, itsetajunnan ja puhtaan kriitiikin mielettömyyden aivan samoin kuin uskonnollisen ja teologisen mielettömyyden, ja sen jälkeen kumoamaan sen uudestaan näiden kehityttyä kyllin pitkälle.*** Sellaisessa maassa kuin Saksassa, jossa tapahtuu ainoastaan mitätöntä historiallista edistystä, tämä puhtaan ajattelun liikunta, nämä taivasiin asti ylistetyt ja mitään aikaan saattomat viheliäisyydet korvaavat historiallisen liikunnan puutteen, saavat jalansijaa, ja niitä vastaan on käytävä taistelua. Se on kuitenkin merkitykseltään paikallista taistelua.****

[2. Feuerbachin materialismin spekulatiivisuuden ja epäjohdonmukaisuuden arvostelua]

...***** [8] todellisuudessa myös käytännön materialisteille, kommunisteille, kysymys on olevan maailman vallankumouksellistamisesta, siitä että tartutaan käytännöllisesti vallitsevaan asiointilaan ja muutetaan sitä. Vaikka Feuerbachilla esiintyykin välillä tämän tapaisia katsomuksia, ne eivät kuitenkaan ylitä koskaan erillisten aavistelujen puitteita ja vaikuttavat hänen yleiseen katsantotapaansa aivan liian vähän, jotta niitä voitaisiin pitää muuna kuin kehityskykysisinä ituina. Feuerbachin »käsitys» aistimaailmasta rajoittuu toisaalta tuon maailman pelkkään tarkasteluun, havainnointiin ja toisaalta pelkkään aistimiseen. Hän puhuu »ihmisestä sinänsä» eikä »todellisesta historiallisesta ihmisestä». »Ihminen sinänsä» on itse asiaansa »saksalainen». Edellisessä tapauksessa, aistimaailman tarkastelussa, havainnoinnissa hän törmää väistämättä asioihin, jotka ovat

---

* Marxin reunamerkintöjä: »Filosofinen ja todellinen vapautus.» »Ihminen yleensä. Ainoa. Yksilö.» »Geologiset, hydrografiset ym. ehdot. Ihmisruumis. Tarve ja työ.» *Toim.*

** Käsikirjoitus vaurioitunut: liuskan alalaita repeytynyt, yksi rivi puuttuu. *Toim.*

*** Marxin reunamerkintö: »Fraasit ja todellinen liike. Fraasien merkitys Saksalle.» *Toim.*

**** Marxin reunamerkintö: »Kieli on todellisuuden kieltä.» *Toim.*

***** Käsikirjoituksesta puuttuu viisi liuskaa. *Toim.*

ristiriidassa hänen tajuntansa ja aistintansa kanssa ja jotka loukkaavat hänen edellyttämäänsä aistimaailman kaikkien osien sopusointua ja erityisesti ihmisen ja luonnon sopusointua.* Päästäkseen tästä palkkaasta hänen täytyy turvautua tavallaan kaksinaiseen havainnointiin, joka kuuluu jonnekin vain »käden ulottuvilla olevaa» tarkastelevan arkipäiväisen ja olioiden »todellista olemusta» tarkastelevan korkeamman, filosofisen havainnoinnin välimaille. Feuerbach ei näe, että häntä ympäröivä aistimaailma ei ole mikään ikuisuudesta välittömästi annettu, aina samanlaisena pysyvä olio, vaan teollisuuden ja yhteiskuntatilän tuote, nimittäin siinä mielessä, että se on historiallinen tuote, kokonaisen sukupolvien sarjan toiminnan tulos; kukin sukupolvi seisoo edeltäjänsä harteilla, kehittää edelleen sen teollisuutta ja kanssakäymismuotoja ja muuttaa sen sosiaalista järjestystä muuttuneiden tarpeiden mukaisesti. »Aistimellisen todenperäisyyden» yksinkertaisimmatkin kohteet ovat hänelle olemassa vain yhteiskunnallisen kehityksen, teollisuuden ja kaupallisen kanssakäymisen ansiosta. Kirsikkapuu, kuten melkein kaikki hedelmäpuut, on tunnetusti vasta muutamia vuosisatoja sitten ilmaantunut meidän vyöhykkeeseemme *kaupankäynnin* tuloksena ja näin muodoin tullut Feuerbachin »aistimelliseksi todenperäisyydeksi» vasta [9] sen toiminnan *tuloksena*, jonka tietty yhteiskunta on tiettyinä aikoina suorittanut.

Mikäli muuten asiat käsitetään näin, sellaisina kuin ne todella ovat ja tapahtuvat, niin — kuten jäljempänä vielä selvemmin nähdään — jokainen syvälinen filosofinen ongelma raukeaa yksinkertaisesti kokemukselliseksi tosiseikaksi. Sellainen on esimerkiksi tärkeä kysymys ihmisen suhteesta luontoon (tai jopa, kuten Bruno sanoo (s. 110)¹⁰, »vastakohtista luonnossa ja historiassa» — ikään kuin ne olisivat kaksi toisistaan irrallista »oliota» eikä ihmisellä olisi aina edessään historiallista luontoa ja luonnollista historiaa), josta kaikki »substanssia» ja »itsetajuntaa» koskevat »suurteokset»** ovat kasvaneet esille. Tämä kysymys raukeaa itsestään siinä mielessä, että paljon puhuttu ihmisen ja luonnon ykseys on ollut alusta pitäen olemassa teollisuudessa ja ollut jokaisella aikakaudella erilainen — teollisuuden vähäisemmän tai suuremman kehitysasteen mukaan — samoin kuin ihmisen luontoa vastaan käymä »taistelu», joka johtaa hänen tuotantovoimiensa kehittymiseen tietyllä perustalla. Teollisuus ja kauppa, elämäntarvikkeiden tuottaminen ja vaihtaminen määräävät puolestaan jakelun ja eri yhteiskuntaluokkien jäsentymisen, jotka vuorostaan määräävät niiden harjoittamisen muodot. Ja niinpä sit-

* NB. Feuerbachin virhe ei ole siinä, että käden ulottuvilla oleva aistimusperäinen *näennäisyys* on hänelle aistittavien tosiseikkojen lähemmän tarkastelun avulla todettavan aistimellisen todellisuuden alainen, vaan siinä ettei hän lopultakaan selviydy aistimellisyydestä tarkastelematta sitä »silmin», ts. *filosofin »silmläsi»* läpi.

** — »unergundlich hohen Werke». *Goethe*, »Faust», »Esipuhe taivaassa». *Toim.*

ten käy, että Feuerbach näkee esimerkiksi Manchesterissa ainoastaan tehtaita ja koneita, kun siellä sata vuotta sitten oli nähtävissä vain rukkeja ja kangaspuita, tai havaitsee Campagna di Romassa vain laituria ja rämeitä, kun Augustuksen aikoihin hän olisi löytänyt sieltä vain viinitarhoja ja roomalaisten kapitalistien huviloita. Feuerbach puhuu erityisesti luonnontieteen suorittamasta luonnon havainnoinnista, hän mainitsee salaisuuksia, jotka avautuvat vain fyysikon tai kemistin silmälle; mutta mitä olisi luonnontiede ilman teollisuutta ja kauppaa? »Puhdas» luonnontiedekin saa sekä tarkoituksensa että materiaalinsa vain kaupan ja teollisuuden kautta, ihmisen aistimellisen toiminnan ansiosta. Tämä toiminta, tämä jatkuva aistimellinen työ ja luominen, tämä tuotanto on nykyisellään koko aistimaailman pohjana siinä määrin, että jos se keskeytyisi vaikkapa yhdeksi vuodeksi, Feuerbach ei ainoastaan näkisi valtavia muutoksia luonnossa, vaan hyvin pian kadottaisi sekä koko inhimillisen maailman että oman tarkastelukykynsä ja jopa olemassaolonsakin. Tosin ulkoisen luonnon prioriteetti tällöinkin säilyy, ja tosin tämä kaikki ei ole mitenkään sovellettavissa alkuperäisiin, generatio aequivoca'n* tuottamiin ihmisiin; tämä eronteko on kuitenkin mielekäs vain, mikäli ihmistä tarkastellaan irrallaan luonnosta. Tämä inhimillistä historiaa edeltävä luonto ei muuten olekaan se luonto, jossa Feuerbach elää; sitä luontoa, jota ei tänään ole olemassa missään muualla kuin ehkä joillakin hiljan syntyneillä yksinäisillä Australian korallisairilla, ei ole olemassa Feuerbachillekaan.

Totta kyllä Feuerbachilla [10] on se suuri etu »puhtaihin» materialisteihin verrattuna, että hän tunnustaa ihmisenkin »aistiesineeksi»; mutta siitä huolimatta, että hän käsittää ihmisen vain »aistiesineeksi» eikä »aistitoiminnaksi», Feuerbach — pysyen tässäkin teorian piirissä ja tarkastellen ihmistä irrallaan yhteiskunnallisesta yhteydestään, irrallaan elinympäristöstään, joka on tehnyt hänestä sen, mitä hän on — ei koskaan päädy todelliseen olevaan ja toimivaan ihmiseen, vaan jää abstraktioon »ihminen» ja rajoittuu tunnustamaan »todellisen, yksilöllisen, ruumiillisen ihmisen» vain aistimellisena, hän ei siis tunne mitään muita »inhimillisiä suhteita» »ihmisen ja ihmisen välillä» kuin rakkauden ja ystävyuden ja nekin idealistetuina. Hän ei arvostele mitenkään nykyisiä elämänehtoja. Hän ei siis koskaan pääse niin pitkälle, että ymmärtäisi aistimaailman olevan sen muodostavien yksilöiden elävän aistimellisen toiminnan kokonaisuus, ja siksi hänen on pakko esimerkiksi nähdessään terveiden ihmisten asemesta joukon risatautisia, liikarasittuneita ja keuhkautaisia kurjia paeta »korkeampaan tarkastelutapaan» ja ihanteelliseen »tasoittumiseen suvussa», ts. langeta takaisin idealismiin juuri siinä, missä kommunistinen materialisti näkee niin teollisuuden kuin yhteiskuntarakenteenkin perinpohjaisen uudistamisen välttämättömyyden ja samalla edellytyksen.

---

* — alkusynty. *Toim.*

Feuerbach ei tarkastele historiaa materialistina, ja tarkastellessaan historiaa hän ei ole mikään materialisti. Hän pitää materialismia ja historiaa erillään toisistaan, mikä muuten selviää jo sanotusta.*

**[3. Alkuperäiset historialliset suhteet
eli sosiaalisen toiminnan peruspuolet:
elämälle välttämättömien tarvikkeiden tuottaminen,
uusien tarpeiden syntyminen, ihmisten tuottaminen (perhe),
kanssakäyminen, tajunta]**

[11]** Ennakkoehtoja omaamattomien saksalaisten kohdalla meidän on aloitettava toteamalla kaiken inhimillisen olemisen ja siis myös historian perusedellytys, nimittäin se että voidakseen »tehdä historiaa»*** ihmisen täytyy kyetä elämään. Ja elämiseen tarvitaan ennen kaikkea ruokaa ja juomaa, asunto, vaateetusta ja vielä jotain muutakin.**** Ensimmäinen historiallinen teko on siis näiden tarpeiden tyydyttämistävälineiden tuottaminen, itsensä aineellisen elämän tuottaminen, ja se on todella historiallinen teko, kaiken historian perusedellytys, joka on täytettävä vielä nykyäänkin joka päivä ja tunti kuten vuosituhansia sitten jo pelkästään siksi, että ihmiset voisivat pysyä hengissä. Siinäkin tapauksessa, että aistimellisuutemme supistuu, kuten pyhällä Brunolla, sellaiseen vähimmäismäärään kuin keppiin¹², edellytyksenä on tämän kepin valmistaminen. Kaikessa historiantarkastelussa on ensimmäiseksi työksi otettava huomioon tämä peruseleikka täydessä merkityksessään ja laajuudessaan sekä annettava sille sen ansaitsema paikka. Saksalaiset eivät tunnetusti ole koskaan tehneet näin, ja siksi heillä ei ole koskaan ollut historialle mitään *maallista* perustaa eikä siis yhtään historioitsijaakaan. Ranskalaiset ja englantilaiset — vaikka he ymmärsivätkin tämän seikan yhteyden niin sanottuun historiaan äärimmäisen yksipuolisesti, varsinkin niin kauan kuin he olivat poliittisen ideologian kahleissa — ovat kuitenkin ensimmäisinä yrittäneet antaa historiankirjoitukselle materialistisen perustan kirjoittamalla ensimmäisinä kansalaisyhteiskunnan, kaupan ja teollisuuden historian.

Toinen tosiseikka on se, [12] että ensimmäinen tyydytetty tarve sinänsä, itse tyydyttämistoimitus ja jo hankittu tyydyttämisen välikappale synnyttävät uusia tarpeita; uusien tarpeiden tuottaminen

---

* Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli: »Kun kuitenkin pysähdyimme tässä lähemmin tarkastelemaan historiaa, se tapahtuu siksi, että saksalaiset ovat tottuneet sanojen historia ja historiallinen kohdalla kuvittelemaan mitä tahansa muuta kuin todellista, mistä erityisesti 'sulosaarnaaja' pyhä Bruno on loistavana esimerkkinä.» *Toim.*

** Marxin reunamerkintö: »*Historia.*» *Toim.*

*** Vrt. tämän osan s. 36. *Toim.*

**** Marxin reunamerkintö: »Hegel.¹¹ Geologiset, hydrografiset jne. olosuhteet. Ihmisruumiit. Tarve, työ.» *Toim.*

taas on ensimmäinen historiallinen teko. Tästä voimmekin päätellä, minkä hengen lapsia on saksalaisten historioitsijoiden suuri viisaus heidän arvellessaan, että siellä, missä loppuu positiivinen materiaali ja missä ei käsitellä teologista, poliittista tai kirjallista mielettömyyttä, ei ole mitään historiaa, vaan on ainoastaan »esihistoriallista aikaa»; meille ei tällöin selitetä, kuinka tästä »esihistorian» mielettömyydestä on tultu varsinaiseen historiaan. Toisaalta saksalaisten historialliset spekulatiot levittäytyvät erityisesti nimenomaan »esihistoriaan», koska he siellä luulevat olevansa turvassa »karujen tosiasioiden» tunkeilulta ja luulevat samalla voivansa antaa täyden vapauden spekulatiivimmalleen luodakseen ja kumotakseen hypoteeseja tuhansittain.

Kolmas suhde, joka tulee alusta pitäen mukaan historiallisen kehityksen kuvaan, on se että omaa elämäänsä päivittäin uudestaan tuottavat ihmiset alkavat tuottaa uusia ihmisiä, lisääntyä — suhde miehen ja vaimon, vanhempien ja lasten välillä, *perhe*. Oltuaan aluksi ainoa sosiaalinen suhde perhe muuttuu myöhemmin — lisääntyneiden tarpeiden synnyttäessä uusia yhteiskunnallisia suhteita ja väestön lisääntymisen synnyttäessä uusia tarpeita — alistetuksi suhteeksi (paitsi Saksassa), ja sitä on tarkasteltava ja selitettävä olevien kokemuksellisten tietojen pohjalta eikä perhe-käsitteen pohjalta kuten Saksassa on tapana.

Näitä sosiaalisen toiminnan kolmea puolta ei muuten ole pidettävä kolmena eri asteena, vaan nimenomaan ja ainoastaan kolmena puolena eli — jotta saksalaisetkin ymmärtäisivät — kolmena »momenttina», jotka ovat olleet samanaikaisesti olemassa historian alusta lähtien, ensimmäisten ihmisten ajoista, ja pätevät vielä tänäänkin historiassa.

Elämän tuottaminen — yhtä hyvin oman elämän tuottaminen työssä kuin vieraan elämän tuottaminen synnytyksessä — ilmenee jo heti kaksinaisena [13] suhteena: toisaalta luonnollisena, toisaalta yhteiskunnallisena suhteena, yhteiskunnallisena siinä mielessä, että on kysymys useampien yksilöiden yhteistoiminnasta, samantekevää millaisissa olosuhteissa, miten ja missä tarkoituksessa tapahtuvasta. Tästä seuraa, että tietty tuotantotapa tai teollisuuden kehitysaste liittyy aina kiinteästi tiettyyn yhteistoimintamuotoon tai yhteiskunnalliseen kehitysasteeseen ja että itse tämä yhteistoimintamuoto on »tuotantovoima», että ihmisten käytettävissä olevien tuotantovoimien kokonaisuus määrää yhteiskunnallisen olotilan ja että »ihmiskunnan historia» on niin muodoin aina tarkasteltava teollisuuden ja vaihdon historiaan liittyvänä. Mutta on myös selvää, kuinka mahdollonta on kirjoittaa tuollaista historiaa Saksassa, koska saksalaisilta puuttuu paitsi siihen tarvittavaa käsityskykyä ja materiaalia myös »aistimuksellista todenperäisyyttä»; eikä Reinin toiselta puolen voida hankkia minkäänlaista kokemusta näissä asioissa, koska siellä ei tapahdu enää mitään historiaa. Alun alkaen on siis jo nähtävissä ihmisten keskinäinen aineellinen sidonnaisuus, joka määrääytyy tarpeiden

ja tuotantotavan mukaan ja on yhtä vanha kuin ihmiset itsekin; sidonnaisuus, joka saa alati uusia muotoja ja on näin ollen »historiaa», vaikka ei olisikaan mitään poliittista tai uskonnollista hölynpölyä, joka olisi sen lisäksi pitämässä ihmisiä koossa.

Vasta nyt, tarkasteltuamme jo neljää momenttia, alkuperäisten historiallisten suhteiden neljää puolta, havaitsemme että ihmisellä on myös »tajunta». * Mutta sekään ei ole alun alkaen »puhdas» tajunta. »Henkeä» painaa alusta alkaen [14] materia »raskautuksen» kiros, mikä tässä tapauksessa tulee esille ilmavirtojen, äänten, sanalla sanoen kielen l. puheen [Sprache] muodossa. Kieli on yhtä vanha kuin tajuntakin. Kieli on käytännöllinen, myös muille ihmisille olemassaoleva ja siten minulle itsellenikin olemassaoleva todellinen tajunta, ja tajunnan tavoin kielikin syntyy vasta tarpeesta, polttavasta tarpeesta olla kanssakäymisessä muiden ihmisten kanssa.** Kun on olemassa jokin suhde, se on olemassa minua varten; eläin ei »suhtaudu» mihinkään eikä yleensä »suhtaudu». Eläimen suhtautuminen muihin eläimiin ei ole sille suhde. Tajunta on siis jo alun alkaen yhteiskunnallinen tuote ja pysyy sellaisena, niin kauan kuin ihmisiä on yleensä olemassa. Tajunta on luonnollisesti ensiksi vain aistittavan lähiympäristön tajuamista ja itsensä tiedostamaan rupeavan yksilön tietoisuutta suppeasta yhteydestään ulkopuolellaan oleviin henkilöihin ja olioihin; se on samalla tietoisuutta luonnosta, joka tulee ihmistä vastaan aluksi kerrassaan vieraana, kaikkivaltiaana ja luoksepääsemättömänä mahtina, johon ihmiset suhtautuvat aivan eläimellisesti ja jonka valtaan he alistuvat kuin eläimet; tämä on siis puhtaasti eläimellistä luonnon tajuamista (Naturreligion — luonnonuskonto).

Tässä yhteydessä voidaan heti havaita: luonnonuskonto eli tämä tietty suhde luontoon määräytyy yhteiskuntamuodosta ja päinvastoin. Tässä, kuten kaikkialla, luonnon ja ihmisen samastuminen ilmenee myös siten, että ihmisten rajoittunut suhde luontoon rajoittaa heidän keskinäisen suhteensa, joka taas rajoittaa heidän suhdettaan luontoon, ja näin on nimenomaan siksi, että historian kulku ei ole vielä juuri lainkaan muuttanut luonnon kasvoja. Mutta toisaalta sen tiedostaminen, että on välttämätöntä ryhtyä kanssakäymiseen ympäröivien yksilöiden kanssa, on alkuna sen seikan tajuamiselle että ihminen yleensä elää yhteiskunnassa. Se on luonteeltaan yhtä eläimellistä kuin itse yhteiskuntaelämäkin; se on pelkkää laumatajuntaa, ja ihminen eroaa tässä suhteessa pässistä vain siinä, että tajunta korvaa hänelle vaiston, tai että hänen vaistonsa on tajuista. Tämä passi- eli laumatajunta kehittyy ja kasvaa tuottavuuden kasvun, tarpeiden lisääntymisen ja kummankin perustana olevan väestönkas-

---

* Marxin reunamerkintö: »Ihmisillä on historia, koska heidän täytyy tuottaa elämänsä ja tehdä se tiettyllä tavalla; tämä toiminta on heidän fyysisen organisaationsa määräämä, samoin kuin heidän tajuntansakin.» *Toim.*

** Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli: »Suhteeni ympäristööni on tajuntani.» *Toim.*

vun [15] vaikutuksesta. Sen myötä kehittyi työnjako, joka oli aluksi työnjakoa vain sukupuoliaktissa, sitten itsestään tapahtunutta tai »luonnollisesti syntyneitä» työnjakoa, joka aiheutui luontaisista taipumuksista (esimerkiksi ruumiinvoimista), tarpeista, satunnaisuuksista yms. Työnjaosta tulee todellista työnjakoa vasta, kun alkaa aineellisen ja henkisen työn jakautuminen.* Tuosta hetkestä lähtien tajunta todella *voi* kuvitella olevansa jotain muuta kuin vallitsevan käytännön tajuamista, *todella* kuvitella jotain kuvittelematta mitään todellista — tuosta hetkestä lähtien tajunta kykenee vapautumaan maailmasta ja siirtymään »puhtaasti» teorian, teologian, filosofian, moraalin jne. muodostamiseen. Mutta silloinkin kun tämä teoria, teologia, filosofia, moraalit jne. joutuu ristiriitaan vallitsevien suhteiden kanssa, se voi tapahtua ainoastaan siten, että vallitsevat yhteiskunnalliset suhteet ovat joutuneet ristiriitaan vallitsevan tuotantovoiman kanssa, mikä muuten voi tiettyssä kansallisessa suhdepiirissä tapahtua myös siten, että ristiriita ei esiinny näiden kansallisissa puitteissa, vaan kansallisen tajunnan sekä toisten kansojen käytännön välillä,** so. jonkin kansakunnan kansallisen ja yleisen tajunnan välillä (kuten nykyisin Saksassa); koska osoitettu ristiriita näyttää vain kansallisen tajunnan sisäiseltä ristiriidalta, niin kansakunnasta näyttää silloin, että taistelukin rajoittuu puhtaasti kansalliseen ryönnään.

[16] On muuten täysin yhdentekevää, mitä tajunta sinänsä panna alulle, me saamme koko tuosta kuonasta irti vain sen päätelmän, että nämä kolme tekijää — tuotantovoima, yhteiskunnallinen olo-tila ja tajunta, voivat joutua ja pakostakin joutuvat keskenään ristiriitaan, koska *työnjaon* mukana on käynyt mahdolliseksi ja jopa todelliseksi, että henkinen ja aineellinen toiminta,*** nautinto ja työ, tuotanto ja kulutus lankeavat eri yksilöiden osalle, ja niiden mahdollinen ristiriita voidaan estää vain kumoamalla jälleen työnjako. On muuten itsestään selvää, että »aaveet», »siteet», »korkeampi olento», »käsite», »epäily» ovat vain idealistisia, spekulatiivisia henkisiä ilmauksia, näennäisen yksinäisen yksilön kuvitelmia, joilla on varsin empiiriset kahleet ja rajat, joiden sisällä elämän tuotantotapa siihen liittyvine kansakäymisen muotoineen liikkuu.

[4. Yhteiskunnallinen työnjako ja sen seuraukset: yksityisomistus, valtio, sosiaalisen toiminnan »vieraantuminen»]

Yhdessä työnjaon kanssa — johon kaikki nämä ristiriidat sisältyvät ja joka puolestaan nojautuu luontaisesti syntyneeseen työnja-

---

* Marxin reunamerkintö: »Tähän yhdentyy ideologioiden ensimmäinen muoto, *papit.*» *Toim.*

** Marxin reunamerkintö: »*Uskonto.* Saksalaiset ja *ideologia* sinänsä.» *Toim.*

*** Viivattu yli Marxin reunamerkintö: »Toiminta ja ajatus, so. ajatuksen toiminta ja toiminnaton ajatus.» *Toim.*

koon perheessä ja yhteiskunnan eriytymiseen erillisiksi, toisilleen vastakkaisiksi perheiksi — syntyy myös *jakelu*, joka on niin määrällisesti kuin laadullisestikin *epätasaista* työn ja sen tuotteiden jakoa; siten syntyy myös omistus, [17] jonka itu ja ensimmäinen muoto esiintyy jo perheessä, jossa vaimo ja lapset ovat miehen orjia. Orjuus perheessä, tosin vielä hyvin alkukantaisena ja piilevänä, on omistuksen ensimmäinen muoto, joka jo tällaisenaankin täysin vastaa nykyaikaisten taloustieteilijäin määritelmää että omistus on vieraan työvoiman käyttövaltaa. Sivumennen sanoen työnjako ja yksityisomaisuus ovat identtisiä ilmauksia: edellinen ilmaisee toiminnan suhteen samaa kuin jälkimmäinen toiminnan tuotteen suhteen.

Työnjaon yhteydessä syntyy samalla myös ristiriita yksilön tai erillisen perheen edun ja kaikkien keskenään kanssakäymisessä olevien yksilöiden yhteisen edun välille; yhteinen etu ei ole olemassa vain kuvitelmissa, »yleisenä», vaan ennen kaikkea todellisuudessa niiden yksilöiden keskinäisenä riippuvuutena, joiden kesken työ on jaettu.

Juuri tästä ristiriidasta yksityisen ja yhteisen edun välillä johtuu, että jälkimmäinen saa *valtion* ominaisuudessa todellisista yksityis- ja yhteiseduista irrallisen itsenäisen ja samalla illusorisen yleisyyden muodon. Tämä tapahtuu kuitenkin aina kussakin perhe- tai heimoyhteisössä esiintyvien yhdyssiteiden, kuten liha- ja verisiteiden, kielen, laajemmassa mitassa tapahtuvan työnjaon sekä muiden etujen todellisella pohjalla, ja erityisesti, kuten tulemme myöhemmin osoittamaan luokkien etujen pohjalla, kun ne työnjaon vaikutuksesta määräytyneinä eriytyvät jokaisessa tuontapaisessa ihmisjoukossa ja kun yksi luokka hallitsee kaikkia muita. Tästä seuraa, että kaikki valtion sisällä tapahtuvat taistelut, taistelu demokratian, aristokratian ja monarkian välillä, taistelu äänioikeudesta yms. ovat vain kuvitelmallisia muotoja, joissa eri luokkien todelliset keskinäiset taistelut tapahtuvat (mistä saksalaisilla teoreetikoilla ei ole aavistustakaan, vaikka se on osoitettu heille riittävän selvästi »Deutsch-Französische Jahrbücherin»¹³ palstoilla ja »Pyhässä perheessä»). Siitä seuraa myös, että jokaisen herruuteen pyrkivän luokan — vaikka herruus edellyttäisikin, kuten on laita proletariaatin tapauksessa, koko vanhan yhteiskuntamuodon ja yleensä herruuden kumoamista — täytyy ensiksi valloittaa poliittinen valta voidakseen puolestaan esittää oman etunsa yleisenä, kuten sen on tehtävä ensi hetkellä.

Juuri koska yksilöt ajavat *ainoastaan* omaa erityisetuaan, joka heillä ei käy yksiin heidän yhteisen etunsa kanssa — ja koska yleinen on ylipäänsä yhteisen kuvitelmallinen muoto — tämä yleinen esiintyy heille »vieraana», [18] heistä »riippumattomana», so. taaskin erityisenä ja omalaatuisena »yleis»-etuna, tai sitten heidän itsensä täytyy liikkua tämän kahtiajakaisuuden oloissa, kuten on laita demokratiassa. Toisaalta taas näiden yhteisille ja illusorisen yleisille eduille aina *todella* vastakkaisten erityisetujen *käytännöllinen* tais-

telu tekee tarpeelliseksi illusorista »yleis»-etua edustavan valtion *käytännöllisen* väliintulon ja erityisetuja kurissa pitämisen.*

[17] Ja lopuksi työnjako tarjoaa meille heti ensimmäisen esimerkin siitä, että niin kauan kuin ihmiset ovat luonnonvaraisesti säätyneessä yhteiskunnassa, siis niin kauan kuin erityisen ja yhteisen edun välinen kuilu on olemassa, niin kauan kuin toiminnan jakautuminen ei tapahdu vapaaehtoisesti vaan luonnonvaraisesti, ihmisen oma teko muuttuu hänelle vieraaksi, häntä vastaan nousevaksi voimaksi, joka sortaa häntä, sen sijaan että hän hallitsisi sitä. Asiahan on nimittäin siten, että heti työnjaon päästyä alulle itse kullekin tulee jokin määrätty yksinomainen toimintakehä, jossa hänen on pakko pysytellä, josta hän ei pääse ulos; hän on metsästäjä, kalastaja tai paimen tai kriittinen kriitikko, ja hänen on pysyttävä sinä, jollei hän tahdo menettää toimeentuloaan — kun taas kommunistisessa yhteiskunnassa, jossa kenelläkään ei ole mitään yksinomaista toimintakehää, vaan kukin voi täydellistyä mille alalle tahansa, yhteiskunta sääntelee yleistä tuotantoa ja juuri sen kautta luo mahdollisuuden tehdä tänään tätä, huomenna tuota, aamupäivällä metsästä, iltapäivällä kalastaa, illalla hoidella karjaa ja syönnin jälkeen kritisoida, aivan kuten mieleni tekee, ilman että olisin aina metsästäjä, kalastaja, paimen tai kriitikko.

[18] Tämä sosiaalisen toiminnan kiinteytyminen, tämän oman tuotteenme vakiintuminen asiallisesti yläpuolellamme olevaksi voimaksi, joka kasvaa pois valvonnastamme, menee ristiin odotustemme kanssa, kumoaan laskelmamme, on tähänastisen historian päämomentteja. Sosiaalinen voima, so. moninkertaistunut tuotantovoima, joka syntyy eri yksilöiden välisessä työnjaossa määräytyvän yhteistoiminnan ansiosta, esiintyy näille yksilöille — koska itse heidän yhteistoimintansa on syntynyt luonnonvoimaisesti eikä vapaaehtoisesti — ei heidän omana yhdistettynä mahtinaan vaan vieraana, heille ulkopuolisena valtana, jonka alkuperä ja päämäärät ovat heille tuntemattomat, jota he siis eivät voi enää hallita, vaan joka päinvastoin kulkee omien, ihmisten tahdosta ja menettelystä riippumattomien ja tuota tahtoa ja menettelyä jopa suuntaavien asteiden ja kehitysvaiheiden kautta.** Kuinka muuten esimerkiksi omistuksella saattaisi olla yleensä mitään historiaa ja kuinka se saattaisi saada eri muotoja, kuinka saattaisi esimerkiksi maanomistus erilaisista edellytyksistä riippuen kehittyä Ranskassa palstaviljelystä harvojen käsiin keskittyneeksi ja Englannissa harvojen käsiin keskittyneestä palstaviljelyksi, kuten nykyisin todellisuudessa tapahtuu? Tai miten on mahdollista, että kauppa, joka ei ole mitään muuta kuin eri yksilöiden ja maiden tuotteiden vaihtoa, saattaa hallita koko maailmaa kysynnän

---

* Nämä kaksi kappaletta kirjoittanut Engels marginaaleihin. *Toim.*

** Tähän kohtaan Marx on kirjoittanut marginaaleihin tekstin, joka tässä kirjassa julkaistaan välittömästi tämän kappaleen jälkeen, seuraavan jakson kahtena ensimmäisenä kappaleena. *Toim.*

ja tarjonnan suhteen välityksellä — suhteen, joka erään englantilaisen taloustieteilijän sanojen mukaan liitelee antiikin Kohtalon tavoin maapallon yllä ja näkymättömällä kädellä jakelee ihmisille onnea ja onnettomuutta pystyttäen [19] ja kukistaen valtakuntia, kutsuen eloon kansoja ja lähettäen niitä kadotukseen; sen sijaan kumoamalla perustana oleva yksityisomistus, pystyttämällä tuotannon kommunistinen sääntely ja tekemällä lopun vieraantumisesta, jolla ihmiset suhtautuvat omaan tuotteeseensa, kysynnän ja tarjonnan välisen suhteen mahti hävitetään olemattomiin ja ihmiset saavat jälleen määräysvaltaansa vaihdon, tuotannon ja keskinäisen kanssakäymisensä harjoittamistavan?

[5. Tuotantovoimien kehitys kommunistisen yhteiskunnan aineellisenä edellytyksenä]

[18] Tämä »vieraantuminen», puhuaksemme filosofeille ymmärrettävää kieltä, voidaan tietenkin kumota vain kahdella *käytännöllisellä* edellytyksellä. Jotta se muodostuisi »sietämättömäksi» mahdolliseksi, so. sellaiseksi mahdolliseksi, jota vastaan nousee vallankumoukseen, on välttämätöntä, että tuo vieraantuminen muuttaa ihmiskunnan perusjoukon kerrassaan »omistamattomaksi» ja asettaa sen vastakkain samanaikaisesti olemassaolevan rikkauden ja sivistyksen maailman kanssa. Kumpikin näistä ehdoista edellyttää tuotantovoiman suurta kasvua, korkeaa kehitysastetta. Toisaalta tämä tuotantovoimien kehitys (jonka mukana ihmisten oleminen toteutuu jo *maailmanhistoriallisena* eikä paikallisena kokemuksellisena olemisena) on ehdottoman välttämätön käytännöllinen ennakkoehto myös siksi, että ilman sitä yleistyisi vain *köyhyys* — puutteen lisääntyessä alkaisi jälleen myös taistelu välttämättömyystarvikkeista ja koko vanha ryönä heräisi henkiin — ja siksi, että vain tuotantovoimien *universaalisen* kehityksen mukana syntyy ihmisten universaalinen kanssakäyminen, jonka vuoksi toisaalta »omistamattoman» joukon ilmaantuminen tapahtuu kaikilla kansoilla samanaikaisesti (yleinen kilpataistelu). Se tekee jokaisen niistä riippuvaksi toisilla tapahtuvista mullistuksista, ja paikallisesti rajoittuneiden yksilöiden tilalle tulevat yleismaailmallisen kokemuksen omaavat *maailmanhistorialliset* yksilöt. Ilman tätä 1) kommunistinen yhteiskunta voisi olla olemassa vain paikallisena, 2) kanssakäymisen *voimat* sinänsä eivät voisi kehittyä *yleismaailmallisiksi* ja sellaisina sietämättömiksi, vaan jäisivät kotoisen taikauskon kietomien »yksityistapausten» asteelle, ja 3) kaikkalainen kanssakäymisen laajentuminen kumoaisi paikallisen kommunismin. Kommunismi on empiirisesti mahdollinen ainoastaan hallitsevien kansojen »kertakaikkisena» ja samanaikaisena toimintona,¹⁴ kuten tuotantovoiman ja siihen yhteydessä olevan yleismaailmallisen kanssakäymisen universaalinen kehitys edellyttää.*

* Käsikirjoituksen seuraavalla liuskalla alkavan jatkotekstin yläpuolella on Marxin merkintö: »*Kommunismi.*» *Toim.*

[19] Muuten jo *pelkästään* työllään elävien ihmisten paljous — pääomasta tai tarpeittensa rajallisesta tyydyttämisen mahdollisuudesta eristetyn työvoiman paljous ja jo siitä ehtimiseen aiheutuva itsensä työn ja samalla myös turvatus toimeentulon menetys kilpailun seurauksena — edellyttää *maailmanmarkkinoiden* olemassaoloa. Proletariaatti voi siis olla olemassa vain *maailmanhistoriallisesti*, samoin kuin kommunistinen yhteiskuntakin — sen aikaansaannos — on yleensä mahdollinen ainoastaan »maailmanhistoriallisena» olemisena; yksilöiden maailmanhistoriallinen oleminen merkitsee heidän välittömästi maailmanhistoriaan punoutuvaa olemistaan.

[18] Kommunismi ei ole meille *olotila*, joka on pystytettävä, *ihanne*, jota kohden todellisuuden on suuntauduttava. Me kutsumme kommunismiksi *todellista* liikettä, joka tekee lopun nykyisestä oloilasta. Tämän liikkeen ehdot ovat nykyisin olemassaolevien edellytysten luomat.*

* * *

[19] Se kanssakäymisen muoto, jonka kulloisetkin tuotantovoimat ovat kaikilla tähänastisilla historiallisilla kehitysasteilla määränneet ja joka vastavuoroisesti määrää niitä, on *kansalaisyhteiskunta*, jonka — kuten edellä sanotusta ilmenee — edellytyksenä ja perustana on yksinkertainen perhe ja yhdistetty perhe, niin sanottu sukuyhteisö, ja jonka seikkaperäisempi määritelmä sisältyi jo sanottuun. Siitäkin jo nähdään, että tämä kansalaisyhteiskunta on kaiken historian todellinen ahjo ja näyttämö, ja kuinka typerää tähänastinen todelliset suhteet laiminlyövä historiankäsitys on ollut rajoittuessaan muhkeisiin hallitsija- ja valtioakteihin.

Tähän asti olemme tarkastelleet pääasiallisesti vain yhtä inhimillisen toiminnan puolta, ihmisten suorittamaa *luonnon muokkausta*. Toinen puoli on *ihmisten suorittama ihmisten muokkaus...***

Valtion alkuperä ja valtion suhde kansalaisyhteiskuntaan.***

[6. Materialistisen historiankäsityksen johtopäätökset: historiallisen tapahtumaprosessin jatkuvuus, historian muuttuminen maailmanhistoriaksi, kommunistisen vallankumouksen välttämättömyys]

[20] Historia ei ole mitään muuta kuin yhtämittäinen jakso erillisiä sukupolvia, joista jokainen käyttää hyväkseen kaikkien edellisten sukupolvien sille jättämiä materiaaleja, pääomia ja tuotanto-

---

* Käsikirjoituksessa Marx on kirjoittanut tämän kappaleen käsillä olevan jakson ensimmäisen kappaleen yläpuolelle. *Toim.*

** Marxin reunamerkintö: »Kanssakäyminen ja tuotantovoima.» *Toim.*

*** Käsikirjoitusliuskan loppu on tyhjä. Uudelta liuskalta alkaa sitten materialistisesta historiankäsityksestä juontuvien johtopäätösten esittäminen. *Toim.*

voimia, joten kukin sukupolvi toisaalta jatkaa perinnäistä toimintaa kerrassaan muuttuneissa olosuhteissa ja toisaalta muuttaa vanhoja olosuhteita kerrassaan muuttuneella toiminnallaan. Spekulaatiivisesti takaperoistettuna tämä voidaan esittää siten, että myöhempi historia tulee edeltävän tarkoitukseksi, esimerkiksi että Amerikan löytämisen perustarkoituksena oli edistää Ranskan vallankumouksen puhkeamista. Tämän ansiosta historia saa erityiset tarkoituseränsä ja muuttuu eräänlaiseksi »persoonaksi muiden persoonien rinnalla» (samtapaisiksi kuin »Itsetajunta», »Kritiikki», »Ainoa» jne.). Itse asiassa se mistä käytetään sellaisia sanoja kuin edeltävän historian »kutsumus», »tarkoitus», »oras», »idea», ei ole mitään muuta kuin myöhemmästä historiasta abstrahoitua, siitä aktiivisesta vaikutuksesta abstrahoitua, joka edeltävällä historialla on myöhempään.

Kuta laajemmiksi tämän kehityksen kulussa toisiinsa vaikuttavat yksityiset piirit tulevat, kuta enemmän yksityisten kansojen alkuperäinen sulkeutuneisuus häviää tuotantotavan parantumisen, kanssakäymisen kehittymisen ja sen eri kansojen välillä luonnonvoimaisesti synnyttämän työnjaon seurauksena, sitä enemmän historia muuttuu maailmanhistoriaksi. Niinpä kun esimerkiksi Englannissa keksitään kone, joka riistää leipäpalan lukemattomilta työläisiltä Intiasa ja Kiinassa sekä aiheuttaa mullistuksen noiden valtakuntien koko elämänmuodossa, tästä keksinnöstä tulee maailmanhistoriallinen tosiseikka; aivan samalla tavalla sokeri ja kahvi osoittivat 19. vuosisadalla maailmanhistoriallisen merkityksensä siten, että noiden tuotteiden puute Napoleonin kontinentaalijärjestelmän¹⁵ seurauksena nostatti saksalaiset [21] kapinaan Napoleonian vastaan ja muodostui siten vuoden 1813 maineikkaan vapautussodan tosiasialliseksi perustaksi. Tästä seuraa, että tämä historian muuttuminen maailmanhistoriaksi ei ole minkään »itsetajunnan», maailmanhengen tai muun metafyyssisen haamun abstraktinen suoritus, vaan kerrassaan aineellinen ja kokemuksellisesti toteennäytettävä teko, jonka toteennäyttäjänä on jokainen yksilö, sellaisena kun hän kävelee ja seisoo, syö, juo ja pukeutuu.

Tähänastisen historian kokemuksellinen tosiasia on kuitenkin myös se, että toiminnan laajetessa maailmanhistorialliseksi erilliset yksilöt joutuvat yhä enemmän heille vieraan mahdin orjuuteen (jota he sitten kuvittelevat niin sanotun maailmanhengen yms. juoniksi), mahdin, joka paisumistaan paisuu ja osoittautuu viime kädessä *maailmanmarkkinoiksi*. Mutta kokemuksellisesti yhtä perusteltua on, että tämä saksalaisille teoreetikoille niin mystinen mahti raukeaa olemattomiin, kun kommunistinen vallankumous (josta enemmän jäljempänä) kumooa vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän ja samalla myös yksityisomistuksen; jokaisen erillisen yksilön vapautuminen tapahtuu silloin samassa mitassa, jossa historia muuttuu kokonaisuudessaan maailmanhistoriaksi.* Se että yksilön todellinen henkinen rik-

* Marxin reunahuomautus: »Tajunnan tuottamisesta.» Toim.

kaus riippuu kokonaan hänen todellisten suhteittensa rikkaudesta, on edellisen jälkeen selviö. Vasta sen ansiosta erilliset yksilöt vapautuvat erilaisista kansallisista ja paikallisista karsinoista, yhteytyvät käytännöllisesti koko maailman tuotantoon (myös henkiseen) ja pysyvät nauttimaan tästä koko maapallon kaikinpuolisesta tuotannosta (ihmisen luomuksista). Tämä *kaikinpuolinen* riippuvuus, tämä yksilöiden *yleismaailmallisen* yhteistoiminnan alkuvoimainen muoto, muuttuu [22] kommunistisen vallankumouksen kautta niiden voimien harjoittamaksi valvonnaksi ja tietoiseksi hallinnaksi, jotka ihmisten vuorovaikutuksen synnyttäminä ovat tähän asti tuntuneet heistä kerrassaan vierailta voimilta ja hallinneet heitä. Tämä katso-
mus voidaan nyt taaskin käsittää spekulatiivisen idealistisesti, so. fantastisesti »suvun itsesiitokseksi» («yhteiskunta subjektina»), kuvittelemalla toisiaan perättäisesti seuraavien ja toisiinsa sidottujen yksilöiden jono yhdeksi ainoaksi yksilöksi, joka suorittaa itsensä siittämisen mysteerion. Tästä siis näkyy, että vaikka ihmiset luovat *toisiaan* ruumiillisesti ja henkisesti, he eivät tee itseään, ei pyhän Brunon mielettömyyden mielessä paremmin kuin »Ainoan», »luodun» ihmisen mielessäkään.

Kehittelemästämme historiankäsituksesta juontuvat lopuksi vielä seuraavat johtopäätökset: 1) tuotantovoimat tulevat kehityksensä asteelle, jolla syntyy sellaisia tuotantovoimia ja kommunikatiivivälineitä, jotka vallitsevissa olosuhteissa aiheuttavat vain onnettomuutta ja jotka eivät ole enää mitään tuotantovoimia, vaan tuhoamisvoimia (koneet ja raha); samanaikaisesti tämän kanssa syntyy luokka, jonka täytyy kantaa kaikki yhteiskunnan rasitukset saamatta nauttia sen eduista. Yhteiskunnan ulkopuolelle [23] tungettuna tämä luokka joutuu väistämättä jyrkkään ristiriitaan kaikkien muiden luokkien kanssa; se muodostaa yhteiskunnan jäsenistön valtaenemmistön ja siitä lähtee alulle perusteellisen vallankumouksen välttämättömyyden tajuaminen, kommunistinen tietoisuus, mikä voi luonnollisesti viritä myös muiden luokkien keskuudessa tämän luokan aseman ymmärtämisen tuloksena; 2) ehdot, joiden vallitessa tiettyjä tuotantovoimia voidaan käyttää, ovat tietyn yhteiskuntaluokan herruuden ehtoja; tämän luokan omistuksellisesta asemasta johtuva sosiaalinen mahti saa *käytännöllis*-aatteellisen ilmentymänsä kulloisessakin valtiomuodossa, ja sen vuoksi jokainen vallankumouksellinen taistelu suuntautuu siihen asti hallinnutta luokkaa vastaan;* 3) kaikissa tähänastisissa vallankumouksissa toiminnan luonne on jäänyt aina koskemattomaksi, ja kysymys on ollut vain tämän toiminnan toisenlaisesta jakelusta, työn uudesta jakamisesta toisten henkilöiden kesken, kun taas kommunistinen vallankumous suuntautuu toiminnan tähänastista *luonnetta* vastaan, syrjäyttää *työn*** ja hä-

* Marxin reunahuomautus: »Nämä ihmiset ovat kiinnostuneita nykyisen tuotantotavan säilyttämisestä.» *Toim.*

** Tämän jälkeen käsitteilyssä on viivattu yli: »sellaisen toimintamuodon, jonka vallitessa herruus...» *Toim.*

vittää kaikkien luokkien herruuden sekä itse nuo luokatkin, koska tämä vallankumous suoritetaan sen luokan toimesta, jota yhteiskunnassa ei enää pidetä luokkana, ei tunnusteta luokaksi ja joka on jo nyky-yhteiskunnan kaikkien luokkien, kansallisuuksien jne. rappeutumisen ilmaus; 4) niin tämän kommunistisen tietoisuuden laajaa herättämistä kuin itsensä tavoitteen saavuttamistakin varten tarvitaan ihmisten joukoittaista muuttumista, mikä voi tapahtua ainoastaan käytännöllisessä liikkeessä, *vallankumouksessa*; vallankumous on siis välttämätön ei ainoastaan siksi, että *hallitsevaa* luokkaa on mahdoton kukistaa millään muulla tavalla, vaan myös siksi, että *kukistava* luokka voi vain vallankumouksessa heittää niskastaan koko vanhan kaman ja kypsyä kykeneväksi laskemaan uuden yhteiskunnan perustaa.*

[7. Yhteenveto materialistisesta historiänkäsityksestä]

[24] Tämä historiänkäsitys pohjautuu siis siihen, että nimenomaisesti välittömän elämän aineellisesta tuottamisesta lähtien tarkastellaan todellista tuotantoprosessia ja että tähän tuotantotapana liittyvä ja sen synnyttämä kanssakäymisen muoto, ts. kansalaisyhteiskunta eri asteissaan, käsitetään koko historian perustaksi; että esitetään kansalaisyhteiskunnan toiminta valtiollisen elämän piirissä sekä selitetään tästä lähtökohdasta kaikki erilaiset teoreettiset tuotteet ja tajunnan muodot, filosofia, uskonto, moraalit jne. jne.; että tältä pohjalta seurataan niiden syntyprosessia, joka prosessi (ja siis myös näi-

---

* Tämän jälkeen käsikirjoituksessa on viivattu yli: »Samaan aikaan kun kaikki kommunistit niin Ranskassa kuin myös Englannissa ja Saksassa ovat olleet jo kauan yksimielisiä tästä vallankumouksen välttämättömyydestä, pyhä Bruno hourailee edelleen kaikessa rauhassa ja luulee, että 'reaali humanismi', so. kommunismi, asetettaisiin 'spiritualismin paikalle' (jolla ei ole mitään paikkaa) ainoastaan arvonannon voittamiseksi. Ja hän hourii edelleen, että silloin 'tulee lopulta pelastus, maa muuttuu taivaaksi ja taivas maaksi'. (Jumaluusopinut ei henno vielä mitenkään unohtaa taivasta.) 'Silloin ilo ja autuus tulevat kaikumaan taivaallisessa sopusoinnussa iänkaikkisuudesta iänkaikkisuuteen' (s. 140)¹⁰. Pyhä kirkonissä joutuu kuitenkin suuresti ihmettelemään, kun hänet yllättää viimeinen päivä, jolloin tämä kaikki täytyy — päivä jonka aamunsa-rastuksena on palavien kaupunkien kajo taivaalla, kun tämän 'taivaallisen sopusoinnun' keskellä kajahtavat Marseljeesin ja Carmagnolen sävelet yhdessä kiertämättömän tykinjylinän kanssa ja giljotiinin vielä lisäksi jyskyttäessä tahiä; kun katala 'massa' alkaa ulvoa ça ira, ça ira ja hälventää 'itsetajuntaa' lyhtypylvään avulla.¹⁶ Pyhällä Brunolla on vähiten aihetta maalaila itselleen lohdullista kuvaa 'ilosta ja autuudesta iänkaikkisuudesta iänkaikkisuuteen'. Pidättydymme nautinnosta a priori konstruoida pyhän Brunon käyttäytymistä viimeisenä päivänä. Vaikea on myös ratkaista, olisiko vallankumousta suorittavia proletaareja pidettävä 'substanssina', 'massana', joka kumoaa kritiikkiä, vai hengen 'emanaationa', huuruna, jolla ei ole vielä Bauerin ajatusten sulattamiseen tarvittavaa konsistenssia, kiinteyttä.» *Toim.*

den eri puolten vaikutus toisiinsa) voidaan tietenkin esittää myös koko laajuudessaan. Tämän historiankäsitetyksen ei tarvitse idealistisen historiankäsitetyksen tavoin etsiä jokaisesta aikakaudesta jotain kategorialla, vaan se pysyttelee koko ajan todellisen historian *pohjalla*, selittää aatteelliset muodostumat aineellisesta käytännöstä eikä käytäntöä aatteesta ja tulee tämän mukaisesti myös johtopäätökseen, että tajunnan kaikki muodot ja tuotteet voidaan kumota ei henkisen kritiikin kautta eikä sulattamalla ne »itsetajuntaan» tai muuntamalla ne »kummituksiksi», »aaveiksi», »eriskummallisuuksiksi»¹⁷ jne., vaan ainoastaan kumoamalla käytännössä todelliset yhteiskunnalliset suhteet, joista nuo idealistiset jaaritukset ovat peräisin, — että historian sekä myös uskonnon, filosofian ja muun teorian liikkeellepanevana voimana on vallankumous eikä kritiikki. Tämä historiankäsitetyksen osoittaa, että historia ei ole »itsetajunnaksi» sulautuvaa »henkeä hengestä»,* vaan että sen jokainen aste edellyttää tiettyä aineellista tulosta, tuotantovoimien tiettyä summaa, ihmisten historiallisesti muotoutunutta suhdetta luontoon ja toisiinsa, kunkin sukupolven edeltäjistään perimiä tuotantovoimia, pääomia ja olosuhteita, joita uusi sukupolvi muuntelee, mutta jotka toisaalta sanelevat sille omat elämänehäntonsa ja antavat sille määrätyn kehityksen, erikoisluonteen. Tämä historiankäsitetyksen siis osoittaa, että olosuhteet luovat ihmisiä yhtä suuressa määrin [25] kuin ihmiset olosuhteita.

Tämä tuotantovoimien, pääomien ja sosiaalisen kanssakäymisen eri muotojen summa, jonka jokainen yksilö ja jokainen sukupolvi löytävät ikään kuin annettuna, on todellisenä perustana sille, mitä filosofit ovat kuvitelleet »substanssiksi» ja »ihmisen olemukseksi», mitä he ovat jumaloineet ja mitä vastaan he ovat taistelleet — todellisenä perustana, jonka vaikutusta ihmisten kehitykseen näiden filosofien kapinointi »itsetajunnan» ja »ainoiden» muodossa ei vähimmässääkään määrin häiritse. Eri sukupolvien edestään valmiina löytämät elämänehdot ratkaisevat myös sen, tulevatko historiassa ajoittain toistuvat vallankumoukselliset järkytykset olemaan kyllin voimakkaita vai ei kumotakseen kaiken olevan perustan; ja jollei näitä tottaalisen kumouksen aineellisia elementtejä ole — nimittäin jollei toisaalta ole tiettyjä tuotantovoimia ja toisaalta vallankumouksellista joukkomuodostumaa, joka nousee paitsi tähänastisen yhteiskunnan yksityisiä ehtoja myös itseään tähänastista »elämäntuotantoa» ja sen pohjana olevaa »kokonaistoimintaa» vastaan — jollei näitä aineellisia elementtejä ole olemassa, niin käytännölliselle kehitykselle on, kuten kommunismin historia todistaa, kerrassaan yhdentekevää, vaikka kyseisen kumouksen *ajatus* olisi lausuttu julki jo satoja kertoja.

---

* B. Bauerin sanonta. *Toim.*

[8. Koko tähänastisen, idealistisen historiankäsitteen ja erityisesti hegelinjälkeisen saksalaisen filosofian kestäämättömyys]

Koko tähänastinen historiankäsitteys on joko täysin sivuuttanut tämän historian todellisen perustan tai pitänyt sitä sivuseikkana, jolla ei ole mitään tekemistä historian kulun kanssa. Näin meneteltäessä historiaa on kirjoitettava sen ulkopuolella sijaitsevan mittasuhteen mukaan: elämän todellinen tuottaminen näyttää tällöin esihistorialliselta, kun taas historiallinen näyttää elämästä irralliselta, ekstrasylimaalliselta [Extra-Überweltliche]. Ihmisen suhde luontoon suljetaan täten historian ulkopuolelle, mistä on seurauksena luonnon ja historian vastakkainasettelu. Tähänastinen historiankäsitteys on sen vuoksi saattanut nähdä historiassa ainoastaan poliittisia hallitsija- ja valtiotoimia sekä uskonnollista ja yleensä teoreettista taistelua ja joutunut jokaisen historiallisen aikakauden kohdalla *omaksumaan tuon aikakauden illuusiot*. Niinpä jos jokin aikakausi kuvittelee olevansa puhtaasti »poliittisten» tai »uskonnollisten» motiivien vallassa, vaikka »uskonto» ja »politiikka» ovat vain sen todellisten motiivien muotoja, sen historian kirjoittaja omaksuu tämän mielipiteen. Näiden tiettyjen ihmisten »kuvitelma», »käsitteys» omasta todellisesta käytännöstään muuttuu ainoaksi määrääväksi ja aktiiviseksi voimaksi, joka hallitsee ja määrää näiden ihmisten käytäntöä. Kun se alkeellinen muoto, jossa työnjako ilmenee hinduilla ja egyptiläisillä, synnyttää noiden kansojen valtiossa ja uskonnossa kastijärjestelmän, niin historikko uskoo kastilaitoksen [26] olevan sen voiman, joka on aiheuttanut tuon alkeellisen yhteiskunnallisen muodon.

Samaan aikaan kun ranskalaiset ja englantilaiset ovat ainakin poliittisen illuusion alalla sentään todellisuuden tuntumassa, saksalaiset liikkuvat »puhtaan hengen» alueella ja tekevät uskonnollisesta illuusiosta historian liikkeellepanevan voiman. Hegelin historianfilosofia on viimeinen, »puhtaimman ilmaisunsa» saavuttanut seuraus koko tästä saksalaisesta historiankirjoituksesta, jossa ei käsitellä todellisia eikä edes poliittisia intressejä vaan pelkkiä ajatuksia, jotka sitten pakostakin näyttäytyvät myös pyhälle Brunolle sarjana toisiaan syöviä ja lopulta »itsetajuntaan» katoavia »ajatuksia»* sekä vielä johdonmukaisemmin pyhälle Max Stirnerille, joka ei tiedä todellisesta historiasta mitään ja jolle historian kulku on pelkkää »ritari»-, rosvo- ja kummitushistoriaa, jonka näyiltä hän voi tietenkin pelastautua vain »jumalattomuuden» avulla. Tämä käsite on todellisuudessa uskonnollinen, se edellyttää uskonnollisen ihmisen alkuihmiseksi, josta koko historia on lähtöisin, ja korvaa elämän-

---

* Marxin reunahuomautus: »Niin sanotun objektiivisen historiankirjoituksen olemus oli siinä, että se tarkasteli historiallisia suhteita toiminnasta irrallisina. Sen taantumuksellinen luonne.» *Toim.*

tarvikkeiden ja itsensä elämän todellisen tuottamisen mielikuvituksessaan uskonnollisten fantasiain tuotannolla.

Koko tämä historiankäsitys rappioineen ja siitä juontuvine epärointeineen ja arveluineen on pelkästään saksalaisten *kansallinen* asia ja sillä on vain *paikallista* mielenkiintoa Saksalle; sellainen on esimerkiksi tärkeä, viime aikoina moneen otteeseen pohdittu kysymys siitä, kuinka oikeastaan »jumalan valtakunnasta päästään ihmisen valtakuntaan», ikään kuin tämä »jumalan valtakunta» olisi olemassa jossain muualla kuin kuvitelmissa ja herrat kirjanoppineet eivät eläisi jatkuvasti — itsekkään sitä tietämättä — »ihmisten valtakunnassa», johon he etsivät nyt tietä, ja ikään kuin tämä tieteellinen hupailu — sillä muutahan tämä teoreettisen pilviluomuksen eriskummallisuuden selittäminen ei ole — ei sisältyisi päinvastoin siihen, että sen syntyperää etsitään todellisista maallisista olosuhteista. Näillä saksalaisilla on yleensä aina tapana johtaa mikä tahansa esiintyvä mielettömyys [27] johonkin toiseen järjettömyyteen, ts. he olettavat, että tuolla mielettömyydellä on jokin erityinen *tarkoitus*, joka on löydettävä, vaikka kysymys on vain siitä, että nämä teoreettiset lauseimat on selitettävä olemassaolevista suhteista. Näiden lauselminen todellinen, käytännöllinen romuttaminen, näiden käsitysten juuriminen ihmisten tajunnasta tapahtuu, kuten jo edellä esitimme, olosuhteiden muuttumisen eikä teoreettisen dedusoinnin tietä. Ihmisten perusjoukolla, ts. proletariaatilla, näitä teoreettisia käsityksiä ei ole olemassa, joten heidän kohdallaan niitä ei tarvitse juuriakaan, ja jos tuolla joukolla on joskus ollutkin joitakin teoreettisia käsityksiä, kuten uskonto, niin olosuhteet ovat jo ajat sitten juurineet ne.

Mainittujen kysymysten ja niiden ratkaisujen puhtaasti kansallinen luonne ilmenee myös siinä, että kyseiset teoreetikot uskovat aivan vakavissaan, että sellaiset houeoliot kuin »jumalihininen», »Ihminen» yms. olisivat johtaneet historian tiettyjä aikakausia; pyhä Bruno menee jopa väittämään, että ainoastaan »kriitikki ja kriitikot ovat tehneet historiaa»¹⁸. Ja kun nämä teoreetikot rupeavat itse rakentelemaan historiaa, he hyppäävät kovalla kiireellä kaiken menneen ylitse ja siirtyvät »mongoliajasta»¹⁹ heti oikeaan »sisällökkäiseen» historiaan, nimittäin »Hallische Jahrbücher'in» ja »Deutsche Jahrbücher'in»²⁰ historiaan ja hegeliläisen koulukunnan yleiseksi torailuksi rappeutumisen historiaan. Kaikki muut kansakunnat ja kaikki todelliset tapahtumat unohdetaan, theatrum mundi* rajoitetaan Leipzigin kirjamestujen sekä »Kritiikin», »Ihmisen» ja »Ainoan»** keskinäisen kinailun puitteisiin. Jos teoreetikkomme ehkä käyvätkin joskus käsiksi johonkin historialliseen teemaan, kuten esimerkiksi 18. vuosisadan historiaan, niin he esittävät ainoastaan kuvitelmien historian, joka on irrotettu niiden perustana olevista

* — maailmanteatteri. *Toim.*

** — ts. B. Bauerin, L. Feuerbachin ja M. Stirnerin. *Toim.*

tosiasioista ja käytännöllisestä kehityksestä, ja tämänkin he tekevät vain esittääkseen kyseisen ajan epätäydelliseksi esiasteeksi, rajoiteksi edelläkävijäksi todella historialliseen aikaan, so. vuosien 1840—1844 saksalaiseen filosofiseen taisteluun. Tämän tarkoituksensa mukaisesti — kirjoittaakseen menneisyyden historiaa siten, että jokin epähistoriallinen henkilö ja hänen kuvitelmansa saisivat loistaa kirkkaimmin — he jättävät ylipäänsä mainitsematta kaikki todella historialliset tapahtumat, jopa tapahtuneetkin politiikan puuttumiset historian kulkuun ja tarjoilevat sen sijaan ei tutkimuksiin vaan mielivaltaiseen rakenteluun ja litteräärisiin juoruihin perustuvaa kertoa — kuten pyhä Bruno teki nykyisin onohdetussa 18. vuosisadan historiassaan²¹. Nämä korkealentoiset ja ylimieliset ajatusrihkaman kaupustelijat, jotka luulevat olevansa loputtomasti kaikkien kansallisten ennakkoluulojen yläpuolella, ovat siis käytännössä kansallisesti vielä rajoittuneempia kuin olutkapakoissa istuvat poporvarit, jotka uneksivat Saksan yhtenäisyydestä. He eivät lainkaan tunnusta muiden kansojen töitä historiallisiksi, he elävät Saksassa, Saksasta [28] ja Saksalle, he muuttavat Reininmaan Laulun²² virreksi ja valloittavat Elsassia ja Lothringenia kähveltämällä ranskalaista filosofiaa eikä Ranskan valtakuntaa, saksalaistamalla ranskalaisia ajatuksia eikä ranskalaisia maakuntia. Herra Venedey on kosmopoliitti verrattuna pyhään Brunoon ja pyhään Maxiin, jotka teorian maailmanherruuden varjolla julistivat Saksan maailmanherruutta.

[9. Feuerbachin ja hänen idealistisen historiankäsityksensä lisäarvostelua]

Tästä erittelystä näkyy myös, kuinka suuresti Feuerbach erehtyy julistaessaan («Wigand's Vierteljahrsschrift», 1845, Bd. 2) »yhteisöihmisen» määritelmän nojalla itsensä kommunistiksi,²³ muuttaessaan tämän määrittelyn »Ihmisen» predikaatiksi ja luullessaan että sana kommunisti, joka nykymaailmassa merkitsee määrätyn vallankumouksellisen puolueen kannattajaa, voidaan muuttaa jälleen pelkäksi kategoriaksi. Feuerbachin koko dedusointi kysymyksen ollessa ihmisten suhteesta toisiinsa pyrkii vain todistelemaan, että ihmiset tarvitsevat ja ovat aina tarvinneet toisiaan. Hän tahtoo vakiinnuttaa tietoisuuden tästä tosiseikasta, toisin sanoen hän tahtoo muiden teoreetikkojen tavoin vain tehdä tajuttavaksi erään olemassaolevan tosiseikan, kun taas todellisen kommunistin tehtävänä on tämän olemassaolevan kumoaminen. Tunnustamme muuten täydellisesti, että pyrkimällä juuri tämän tosiseikan tajuttavaksi tekemiseen Feuerbach menee niin pitkälle kuin teoreetikko yleensä voi mennä lakkauttamatta olemasta teoreetikko ja filosofi. Mutta on myös kuvaavaa, että pyhät Bruno ja Max asettavat heti Feuerbachin käsityksen kom-

munisteista todellisen kommunistin tilalle, mikä tapahtuu osin jo siksi, että he voisivat käsitellä myös kommunismia »henkenä hengestä», filosofisena kategoriana, taistella sitä vastaan tasaveroisena vastustajana — ja pyhän Brunon taholta tämä tapahtuu vielä pragmaattisista etupyyteistä.

Esimerkkinä olevan tunnustamisesta ja samalla sen ymmärtämättömyydestä — mikä Feuerbachille on edelleenkin yhteistä vastustajiemme kanssa — muistutamme siitä paikasta »Tulevaisuuden filosofiassa», jossa hän todistelee, että jonkin olion tai ihmisen oleminen olisi samalla hänen olemuksensa,²⁴ että eläin- tai ihmisyksilön määrätyt olemassaolonehdot, elintapa ja toiminta olisivat sitä, missä hänen »olemuksensa» tuntee itsensä tyydytetyksi. Jokaista poikkeusta pidetään tällöin onnettoman sattumana, epänormaalisuutena, joka ei ole muutettavissa. Kun siis miljoonat proletaarit eivät tunne itseään elinsuhteissaan edes etäisesti tyydytetyiksi, kun heidän »olemisensa» [29] ei etäisimmässäkään määrin vastaa heidän »olemistaan», niin mainitun kohdan mukaisesti tämä olisi väistämätön onnettomuus, jota pitäisi levollisesti sietää. Nämä miljoonat proletaarit eli kommunistit ajattelevat kuitenkin aivan toisin ja tulevat sen aikanaan todistamaan saattamalla »olemisensa» käytännöllisesti, vallankumouksen kautta, sopusointuun »olemuksensa» kanssa. Tällaisissa tapauksissa Feuerbach ei puhu koskaan ihmisten maailmasta, vaan pakenee joka kerta ulkoiseen luontoon, ja nimenomaan *sellaisen* luonnon alueelle, joka ei ole vielä ihmisten herruudessa. Mutta jokainen uusi keksintö, jokainen teollisuuden edistysaskel irrottaa tuosta alueesta uuden kappaleen ja kaventaa aina enemmän sitä maaperää, josta Feuerbachin teesin tapaiset esimerkit kasvavat. Rajoitumme yhteen teesiin: kalan »olemus» on sen »oleminen», vesi. Jokikalan »olemus» on jokivesi. Mutta se lakkaa olemasta sen »olemus», siitä tulee sille sopimaton elinympäristö heti, kun tämä joki joutuu teollisuuden alaisuuteen, heti kun väriaineet ja muut jätteet saastuttavat sen, kun sillä alkaa laivaliikenne, heti kun sen vesi johdetaan kanaviin, joissa kalalta voidaan riistää elinympäristö yksinkertaisesti keskeyttämällä vedenanto. Kaikkien tämantapaisten ristiriitojen julistaminen väistämättömäksi epänormaalisuudeksi ei pohjimmiltaan eroa lohduttelusta, jonka pyhä Max Stirner antaa tyytymättömille sanomalla, että tämä ristiriita on heidän oma ristiriitansa, että tämä huono asema on heidän oma huono asemansa, johon heidän on joko tyydyttävä tai pidettävä tyytymättömyytensä omana asianaan tai sitten kapinoitava mielikuvituksellisesti tuollaista tilannetta vastaan. Yhtä vähän tämä Feuerbachin teesi eroaa pyhän Brunon moitteesta, että kyseiset onnettomat olosuhteet johtuvat muka siitä, että asianomaiset ovat juuttuneet »substanssin» lokaan, eivät ole edenneet »absoluuttiseen itsetajuntaan» eivätkä tiedostaneet näitä huonoja olosuhteita hengeksi omasta hengestään.

[III]

[1. Hallitseva luokka ja hallitseva tajunta. Miten hegeliläinen käsitys hengen herruudesta historiassa on muodostunut]

[30] Hallitsevan luokan ajatukset ovat jokaisena aikakautena hallitsevia ajatuksia, ts. se luokka, joka on yhteiskunnan hallitseva *aineellinen* voima, on samalla sen hallitseva *henkinen* voima. Luokka, jolla on käytössään aineellisen tuotannon välineet, määrää samalla henkisen tuotannon välineistä, niin että henkisen tuotannon välineitä omistamattomien ajatukset ovat yleensä tuon luokan alaisia. Hallitsevat ajatukset eivät ole mitään muuta kuin hallitsevien aineellisten suhteiden aatteellista ilmausta, ajatusmuotoon pukeutuneiden hallitsevien aineellisten suhteiden ilmausta; siis suhteiden, jotka juuri tekevätkin yhdestä luokasta hallitsevan, siis sen herruuden ajatuksia. Hallitsevan luokan muodostavat yksilöt omaavat muuten hekin tajunnan ja siis ajattelevat; koska he siis luokkana hallitsevat ja määräävät annetun historiallisen kauden koko laajuudessaan, on itsestään selvää, että he tekevät näin kaikilla alueilla, että he hallitsevat siis myös ajattelevina, ajatusten tuottajina, sääntelevät aikansa ajatusten tuotantoa ja jakoa, joten heidän ajatuksensa ovat siis aikakauden hallitsevia ajatuksia. Niinpä maassa, jossa kuningasvalta, aristokratia ja porvaristo taistelevat annettuna aikana herruudesta ja jossa herruus on siis jakautunut, hallitsevaksi ajatukseksi tulee vallanjako-oppi, joka julistetaan tällöin »kuiiseksi laiksi».

Työnjako, jonka jo edellä (ss. [15—18])* havaitsimme erääksi tähänastisen historian tärkeimmistä mahdeista, ilmenee nyt myös hallitsevassa luokassa jakautumisena henkiseen ja [31] aineelliseen työhön tämän luokan sisällä, niin että osa siitä esiintyy tämän luokan ajattelijoina (niitä ovat tuon luokan aktiiviset ajatusvoimaiset ideologit, jotka ottavat pääelinkeinokseen tämän luokan omakeskeisten illuusioiden kehittelyn), kun taas toiset suhtautuvat näihin ajatuksiin ja illuusioihin enemmän passiivisina ja vastaanottajina, koska he ovat todellisuudessa tämän luokan aktiivijäseniä, joilla on vähemmän aikaa luoda itseään koskevia illuusioita ja ajatuksia. Tällainen kahtiajakaisuus tämän luokan sisällä voi kehittyä jopa tietyksi vastakohtaisuudeksi ja vihamielisyydeksi kummankin osan välillä, mikä kuitenkin raukeaa itsestään jokaisessa käytännöllisessä yhteentörmäyksessä, kun luokka itse on vaarassa ja kun ei jää jälkeäkään siitä näennäisyydestä, että hallitsevat ajatukset eivät olisi hallitsevan luokan ajatuksia ja että niiden valta ja voima eroaisi tuon luokan vallasta ja voimasta. Vallankumouksellisten ajatusten olemassaolo tietynä aikakautena edellyttää vallankumouksellisen

---

* Ks. tätä osaa, ss. 26—29. *Toim.*

luokan olemassaoloa, minkä edellytyksistä edellä (ss. [18—19, 22—23])* jo sanottiin se, mikä on tarpeellista.

Jos kuitenkin historian kulkua tarkasteltaessa hallitsevan luokan ajatukset irrotetaan itse hallitsevasta luokasta, jos ne itsenäistetään, jos tyydytään toteamaan, että tietyllä aikakaudella olivat vallitsevina nämä ja nuo ajatukset ilman että otetaan huomioon noiden ajatusten tuottamiseksi ja tuottajia, jos siis jätetään kokonaan sivuun kyseisten ajatusten perustana olleet yksilöt ja historialliset olosuhteet, niin voidaan esimerkiksi sanoa, että aristokratian herruuden aikana olivat vallitsevina kunnian, uskollisuuden jne. käsitteet, kun taas porvariston herruuden aikana vapauden, tasa-arvoisuuden jne. käsitteet. Itse hallitseva luokka kuvittelee yleensä tällaista. Tämä historiankäsitelmä, joka on pääasiallisesti 18. vuosisadalta lähtien ollut yhteistä kaikille historiankirjoittajille, törmää väistämättä [32] sellaiseen ilmiöön, että vallalle pääsevät yhä abstraktisemmat ajatukset, so. yhä yleisemmän muodon saavat ajatukset. On nimittäin siten, että jokaisen uuden luokan, joka asettuu sitä ennen hallinneen paikalle, on pakko jo tarkoituksensa saavuttamista varten esittää oma etunsa yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhteiseksi eduksi, so. aatteellisesti ilmaistuna: antamaan omille ajatuksilleen yleisluontoisen muodon, esittää ne ainoina järkevinä, yleispätevinä. Vallankumousta suorittava luokka astuu alusta pitäen esille koko yhteiskunnan edustajana eikä luokkana jo siksi, että sillä on vastassaan toinen *luokka*; se esiintyy yhteiskunnan koko joukkona ainoaa hallitsevaa luokkaa vastaan.** Se voi tehdä näin siksi, että sen etu alussa vielä punoutuu todellakin enemmän tai vähemmän yhteen kaikkien muiden ei-hallitsevien luokkien yhteisedun kanssa, koska sen erikoiset erityisenä luokkana ei ole ehtinyt siihenastisten suhteiden puristuksessa vielä kehittyä. Sen voitto hyödyttää sen tähden monia yksilöitä myös muista, ei valtaan tulevista luokista, mutta ainoastaan sikäli kuin se saattaa kyseiset yksilöt asemaan, joka sallii heidän nousta hallitsevan luokan riveihin. Kun Ranskan porvaristo kukisti aristokratian herruuden, monille proletaareille avautui siten mahdollisuus nousta proletariaatin yläpuolelle, mutta vain sikäli kuin heistä tuli porvareita. Jokainen uusi luokka pystyttää siis herruutensa edeltäneen luokan perustaa laajemmalle tukiperustalle; sen sijaan myöhemmin vastakohtaisuus ei-hallitsevien luokkien ja nyt hallitsevaan asemaan päässeeseen luokan välillä kehittyy sitä terävämmäksi ja syvämmäksi. Nämä molemmat seikat aiheuttavat sen, että tätä uutta hallitsevaa luokkaa vastaan käytävä taistelu tuo puolestaan mukanaan tähänastisen yhteiskuntajärjestelmän päät-

---

* Ks. tätä osaa, ss. 29—30, 32—33. *Toim.*

** Marxin reunamerkintö: »(Yleisyys soveltuu: 1. luokalle säätyä vastaan, 2. kilpailuun, yleismaailmalliseen kanssakäymiseen jne., 3. hallitsevan luokan suureen lukumäärään, 4. illuusioon *yhteisistä* eduista, alussa tämä illuusio on totuudellinen, 5. ideologioiden itsepetokseen ja työnjakoon.)» *Toim.*

täväisemmän ja radikaalimman kieltämisen kuin kaikki [33] sitä ennen valtaa tavoitelleet luokat ovat voineet suorittaa.

Koko tämä näennäisyys, että tietyn luokan herruus olisi vain tiettyjen ajatusten herruutta, raukeaa luonnollisesti itsestään heti kun luokkaherruus lakkaa yleensä olemasta yhteiskuntajärjestyksen muotona, heti kun käy tarpeettomaksi esittää erikoisetu yhteiseksi tai »yleinen» hallitsevaksi.

Sen jälkeen kun hallitsevat ajatukset on irrotettu hallitsevista yksilöistä ja ennen kaikkea tuotantotavan kulloisenkin kehitysasteen synnyttämistä suhteista ja päädytty siten tulokseen, että historiassa ovat aina vallitsevina ajatukset, sen jälkeen on jo hyvin helppoa abstrahoida näistä erilaisista ajatuksista »ajatus sinänsä», aate yms. historiaa hallitsevaksi tekijäksi ja esittää kaikki nämä erilliset ajatukset ja käsitteet historiassa kehittyvän Käsitteen »itse-määräämiseksi». Silloin on myös luonnollista, että kaikki ihmisten suhteet voidaan johtaa ihmisen käsitteestä, kuvitellusta ihmisestä, ihmisen olemuksesta, »Ihmisestä». Spekulaatiivinen filosofia onkin tehnyt näin. Hegel itse myöntää »Historianfilosofian» lopussa, että hän »on tarkastellut yksistään käsitteen eteenpäinmenoa» ja esittänyt historiassa »todellista teodikeaa» (s. 446). Tämän jälkeen voidaankin palata uudestaan »käsitteen» tuottajiin, teoreetikoihin, ideologeihin ja filosofeihin sekä tehdä johtopäätös, että filosofit, ajattelijat sinänsä, ovat ikiajoista hallinneet historiassa — johtopäätös, jonka, kuten näemme, esitti jo Hegel.²⁵

Näin muodoin koko taitotemppu, jolla pyritään osoittamaan hengen yliherruutta (Stirnerillä hierarkia) historiassa, huipentuu siis seuraaviin kolmeen temppuun.

[34] N:o 1. Empiirisistä syistä, empiirisissä olosuhteissa ja aineellisina yksilöinä hallitsevien yksilöiden ajatukset on irrotettava itse näistä hallitsevista yksilöistä ja siten tunnustettava ajatusten tai illuusoiden herruus historiassa.

N:o 2. Tässä ajatusten herruudessa on saatava aikaan jonkinlainen järjestys, on todistettava jonkinlaisen mystisen yhteyden olemassaolo toisiaan seuraavien hallitsevien ajatusten välillä, mikä saadaan aikaan pitämällä niitä »käsitteen itse-määräämisenä» (tämä on mahdollista, koska nämä ajatukset ovat empiirisen perustansa välityksellä todella yhteydessä keskenään, ja koska niistä — *pelkinä* ajatuksina käsiteltyinä — tulee itse-eroavuuksia, ajattelun aikaansaamia eroavuuksia).

N:o 3. Tämän »itsensä määräävän käsitteen» mystisen ulkonäön poistamiseksi se personoidaan eräänlaiseksi henkilöksi — »Itsetajunnaksi» — tai näyttääkseen oikein materialistiselta, kokonaiseksi joukoksi henkilöitä, jotka edustavat historiassa »käsitettä», »ajatteli-joiksi», »filosofeiksi», ideologeiksi, jotka vuorostaan määritetään historianluojiksi, »vartijain neuvostoksi», hallitseviksi*. Täten his-

* Marxin reunamerkintö: »Ihminen sinänsä = 'ajatteleva ihmishenki'.» *Toim.*

toriasta syrjäytetään kaikki materialistiset ainekset, minkä jälkeen voidaankin huoletta hellittää suitsia ja antaa spekulatiivisen ratsun ravata.

Tähän Saksassa vallinneeseen historialliseen menetelmään sekä siihen, miksi se vallitsi pääasiallisesti siellä, on etsittävä selitystä sen yhteydestä ideologiien illuusioihin yleensä, esimerkiksi lakimiesten, poliitikkojen (sekä myös käytännön valtiomiesten) illuusioihin, näiden miekkosten kaavaoppineista unelmista ja kieroumista, jotka saavat aivan yksinkertaisesti selityksensä heidän käytännöllisestä asemastaan elämässä, heidän puuhistaan ja vallitsevasta työnjaosta.

[35] Kun tavallisessa elämässä jokainen shopkeeper* sangen hyvin osaa erottaa, keneksi joku tekeytyy ja kuka hän todellisuudessa on, niin meikälainen historiankirjoitus ei ole vielä tiedostanut tätä triviaalia seikkaa. Se uskoo jokaisen aikakauden sanaa, puhuiipa ja kuvittelipa se itsestään mitä hyvänsä.

[IV]

[1. Tuotantovälineet ja omistusmuodot]

...** [40] Edellisestä seuraa kehittyneen työnjaon ja laajan kaupankäynnin edellytys, toisesta paikallinen rajoittuneisuus. Ensimmäisessä tapauksessa yksilöt on saatettava yhteen, toisessa he itse ovat tuotantovälineitä olemassaolevan tuotantovälineen vieressä.

Tässä nähdään siis, mikä ero on luontaisten ja sivilisaation luomien tuotantovälineiden välillä. Kyntömaata (vettä jne.) voidaan pitää luontaisena tuotantovälineenä. Edellisessä tapauksessa, so. luontaisen tuotantovälineen ollessa kyseessä, ihmiset ovat luonnon alaisia; jälkimmäisessä tapauksessa he ovat tietyn työntuotteen alaisia. Siksi myös omistus (maanomistus) ilmenee ensimmäisessä tapauksessa välittömänä, luontaisena herruutena, toisessa työn herruutena, erityisesti kasautuneen työn, pääoman, herruutena. Ensimmäinen tapaus edellyttää, että yksilöitä liittää toisiinsa jokin yhdysside, olkoon se perhe, heimo tai itse maa-alue ym.; toinen tapaus edellyttää, että he ovat toisistaan riippumattomia ja yhteydessä vain vaihdon kautta. Edellisessä tapauksessa vaihto tapahtuu pääasiallisesti ihmisen ja luonnon välillä, jolloin ihminen vaihtaa työnsä luonnon tuotteisiin; jälkimmäisessä tapauksessa etutilaisena on ihmisten kesken tapahtuva vaihto. Edellisessä tapauksessa tullaan toimien keskinkertaisella ymmärryksellä, ruumiillinen ja henkinen toiminta eivät ole vielä ollenkaan erottuneet toisistaan; jälkimmäisessä tapauksessa henkisen ja ruumiillisen työn välisen jaon on täytynyt käytännöllisesti jo tapahtua. Edellisessä tapauksessa omistajan valta omis-

---

* — kauppamies. *Toim.*

** Tästä puuttuu neljä liuskaa käsikirjoitusta. *Toim.*

tamattomiin saattaa perustua henkilökohtaisiin suhteisiin, jonkinlaiseen yhteisömuotoon [Gemeinwesen]; jälkimmäisessä tapauksessa sen täytyy saada esineellinen muoto jossain kolmannessa — rahassa. Edellisessä tapauksessa on olemassa pienteollisuutta, mutta se on luontaisen tuotantovälineen hyväksikäyttöä palvelevaa ja tapahtuu sen vuoksi ilman työn jakamista eri yksilöille; jälkimmäisessä tapauksessa teollisuus on olemassa vain työnjaon pohjalla ja sen kautta.

[41] Olemme tähän asti pitäneet lähtökohtana tuotantovälineitä, ja jo tällöin on osoittautunut, että yksityisomistus on välttämätön teollisen kehityksen määrättyissä vaiheissa. Industrie extractive'n* piirissä yksityisomistus osuu vielä täysin yhteen työn kanssa; pienteollisuudessa ja koko tähänastisessa maanviljelyssä omistus on välttämätön seuraus olevista tuotantovälineistä; suurteollisuudessa tuotantovälineen ja yksityisomistuksen välinen ristiriita on ensimmäisen kerran tuon teollisuuden oma tuote, jonka synnyttämiseksi sen täytyy olla jo varsin korkealla kehitysasteella. Näin muodoin myös yksityisomistuksen hävittäminen on mahdollista vain suurteollisuuden kehityksen myötä.

[2. Aineellisen ja henkisen työn jakautuminen. Kaupungin erottuminen maaseudusta. Ammattikuntajärjestelmä]

Aineellisen ja henkisen työn suurin jakautuma on kaupungin erottuminen maaseudusta. Kaupungin ja maaseudun välinen vastakohtaisuus alkaa syntyä siirryttäessä barbaarisuudesta sivilisaatioon, heimoyhteisöstä valtioon, paikkakunnallisesta rajoittuneisuudesta kansakuntaan ja se kulkee sivilisaation koko historian lävitse nykypäivään saakka (Liitto viljalakeja vastaan²⁶).

Kaupungin mukana ilmestyy hallinnon, poliisin, verojen yms. tarve, lyhyesti sanoen kuntalaitoksen [des Gemeindewesens] ja samalla yleensä politiikan välttämättömyys. Tällöin ilmenee ensimmäisen kerran väestön jakautuminen kahteen suureen luokkaan välittömästi työnjaon ja tuotantovälineiden perusteella. Väestön, tuotantovälineiden, pääoman, nautintojen ja tarpeiden keskittyminen kaupunkiin on jo tosiasia, kun taas maaseuduulla on havaittavissa kerrassaan päinvastainen tosiasia, eristyneisyys ja yksinäistyminen. Kaupungin ja maaseudun vastakohtaisuus voi olla olemassa vain yksityisomistuksen puitteissa. Se on räikein ilmaus yksilön joutumisesta työnjaon alaisuuteen, tietyn, hänelle pakotetun toiminnan alaisuuteen, joka tekee toisista rajoittuneita kaupunkieläimiä ja toisista rajoittuneita maalaiseläimiä ja joka päivittäin synnyttää niiden etuvastakohtaisuuden yhä uudestaan. Työ on tällöinkin pää-

---

* — luonnonraaka-ainetta hankkivan elinkeinon. *Toim.*

asia, yksilöiden *yläpuolella* oleva mahti, ja niin kauan kuin tuo mahti on olemassa, niin kauan täytyy myös yksityisomistuksen olla olemassa. Kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden poistaminen on eräs yhteiskunnan yhtenäisyyden ensimmäisiä ehtoja [42], joka puolestaan riippuu kokonaisesta joukosta aineellisia edellytyksiä ja jota ei voida täyttää pelkästään tahdonvaltaisesti, kuten jokainen jo ensi katsannolta havaitsee. (Nämä edellytykset on vielä yksityiskohtaisesti käsiteltävä.) Kaupungin ja maaseudun erottuminen toisistaan voidaan käsittää myös pääoman ja maaomaisuuden erottumiseksi toisistaan, maaomaisuudesta riippumattoman pääoman olemassaolon ja kehityksen aluksi, so. omaisuuden, joka pohjautuu vain työhön ja vaihtoon.

Kaupungeissa, joita keskiaika ei saanut aikaisemmalta historialta valmiissa muodossa vaan jotka vapautuneiden maaorjien toimesta muodostettiin uudestaan, jokaisen yksilön ainoana omaisuutena oli miltei välttämättömimmistä mukana tuoduista käsityvälineistä koostuvan pienen pääoman ohella vain hänen omaa erikoisammattiaan edustanut työnsä. Kaupunkeihin jatkuvasti virranneiden maaorjakarkulaisten kilpailu, maaseudun alituinen sota kaupunkia vastaan ja sen synnyttämä järjestetyn kaupunkilaisen sota-voiman tarve, yhteisomistukselliset siteet määrättyllä työalalla, yhteisten rakennusten välttämättömyys tavaroittensa myymiseksi aikana, jolloin käsityöläiset olivat samalla kauppiaita, ja tällöin syntynyt tarve pitää asiaankuulumattomat poissa näistä rakennuksista, erillisten käsityöalojen keskinäinen etuvastakohtaisuus, välttämättömyys varjella vaivalla opittua työtä ja koko maan feodaalinen organisaatio olivat syynä jokaisen käsityöalan työntekijöiden liittymiseen ammattikunniksi. Emme kajoa tässä yhteydessä pitemmästi ammattikuntalaitoksen lukuisiin muunnelmiin, joita myöhempi historiallinen kehitys nosti esille. Maaorjien pakeneminen kaupunkeihin jatkui keskeytymättä koko keskiajan. Nämä herrojensa maaseudulla vainoamat maaorjat tulivat yksitellen kaupunkeihin, joissa he kohetasivat järjestyneen kuntayhteisön, jonka edessä he olivat voimattomia ja jonka sisällä heidän oli alistuttava heidän työnsä tarpeen ja heidän järjestyneiden kaupunkilaiskilpailijoittensa etujen sanelemaan asemaan. Nämä yksitellen kaupunkiin saapuneet työntekijät eivät kyenneet koskaan muuttamaan voimatekijöiksi, koska heidän työnsä ollessa ammattikuntalaista ja vaatiessa opettelemista ammattikunnan päämiehet alistivat ja järjestivät heidät omien etujensa mukaisesti; tai mikäli heidän työnsä ei vaatinut opettelemista eikä niin muodoin ollut ammattikuntalaista vaan päiväläistyötä, he eivät koskaan pystyneet järjestymään, vaan pysyivät järjestymättöminä plebeijinä. Päivätyön tarve kaupungeissa synnytti plebeijiväestöä.

Nämä kaupungit olivat tosiasiallisesti »liittoja»²⁷, jotka synnytti välitön [43] tarve, huolenpito omaisuuden suojelusta sekä yksityisten jäsenten hallussa olleiden tuotanto- ja puolustusvälineiden liittämisestä. Näiden kaupunkien plebs oli yksitellen saapuneista,

toisilleen vieraista yksilöistä koostuneena kerrassaan voimaton järjestynyttä, sotilaallisesti varustautunutta ja heitä mustasukkaisesti vartioivaa voimaa vastaan. Kisällit ja oppipojat olivat jokaisella ammattialalla mestarin etua parhaiten vastaavalla tavalla järjestettyjä, heidän ja mestareiden välillä vallinnut patriarkaalinen suhde antoi jälkimmäisille kaksinkertaisen voiman; toisaalta heillä oli välitön vaikutus kisällien koko elämään, ja toisaalta kisällien työskentely saman mestarin alaisuudessa muodostui tosiasialliseksi siteeksi, joka piti heitä koossa muiden mestareiden kisällejä vastaan ja eristi heitä näistä; lisäksi kisällejä sitoi vallitsevaan järjestykseen kiinnostus päästä joskus itsekin mestariksi. Sen tähden kun plebeijit joskus vehkeilivät koko kaupunkijärjestystä vastaan — tämä vehkeily plebeijien voimattomuuden vuoksi jäi tosin vaille kaikkea vaikutusta — kisällit eivät menneet vähäistä vastahankaisuutta pitemmälle yksityisten ammattikuntien sisällä, koska he itse olivat sidottuja ammattikuntalaitoksen olemassaoloon. Keskiajan suuret kapinat olivat kaikki alkuisin maaseudulta, mutta talonpoikien hajanaisuuden ja siitä johtuvan kypsymättömyyden vuoksi nekin jäivät kerrassaan tuloksettomiksi. —

Pääoma näissä kaupungeissa oli luontoispääomaa, joka koostui asunnosta, käsityökaluista ja luonnonvaraisesti muodostuneesta perinnäisestä asiakaskunnasta ja kehittymättömän liikenteen ja kiertokulun vuoksi periytyi realisoimattomana isältä pojalle. Toisin kuin nykyaikainen pääoma, sitä ei arvioitu rahassa — jälkimmäisessä tapauksessahan on yhdentekevää minkälaisissa esineissä se aineellistuu — vaan se liittyi välittömästi omistajansa tiettyyn työalaan eikä ollut siitä lainkaan erotettavissa, ja siinä mielessä se oli *sääty*-pääomaa. —

Työnjako kaupungeissa [44] eri ammattikuntien välillä oli vielä [sangen vähäistä]* ja ammattikuntien sisällä yksityisten työntekijöiden välillä kerrassaan olematonta. Jokaisen työntekijän piti taitaa koko työkierron ja osata tehdä kaikkea, mitä hänen työkaluillaan oli yleensä tehtävissä; rajoittunut liikenne ja heikot yhteydet eri kaupunkien välillä, väestön vähäisyys ja tarpeiden rajoittuneisuus ehkäisivät työnjaon edistymistä pitemmälle, ja siksi jokaisen mestariksi aikovan täytyi hallita ammattinsa kokonaisuudessaan. Siksi keskiaikaiset käsityöläiset olivat vielä kiinnostuneita erikoisalansa työstä ja taitavuudesta omalla alallaan, ja tämä kiinnostus saattoi kohota tietyn rajoitetun taideaistin asteelle. Siksipä jokainen keskiaikainen käsityöläinen paneutui kokonaan työhönsä, oli sille orjamaisen uskollinen ja paljon suuremmassa määrin työnsä pauloissa kuin nykyaikainen työläinen, joka suhtautuu työhönsä välinpitämättömästi. —

---

* Käsikirjoitus vaurioitunut. *Toim.*

[3. Työnjaon edistyminen. Kaupan erottuminen teollisuudesta. Työnjako kaupunkien välillä. Manufaktuuri]

Työnjaon seuraava laajentumisvaihe oli tuotannon ja kaupankäynnin erottuminen toisistaan, erikoisen kauppiasluokan muodostuminen. Tämä jako oli perinnäistä menneiltä historiallisilta kausilta säilyneissä kaupungeissa (mm. juutalaisten asuttamissa) ja uusissa kaupungeissa se tapahtui hyvin nopeasti. Tämä loi lähiympäristön ulkopuolelle ulottuvien kauppayhteyksien mahdollisuuden, jonka toteutuminen riippui silloisista liikennevälineistä, poliittisten suhteiden määräämän yleisen turvallisuuden tilasta maanteillä (tiedetään, että koko keskiajan kauppiat liikkuivat aseistettuina saatueina) ja kulloisenkin kulttuuriasteen sanelemista enemmän tai vähemmän alkeellisista tai kehittyneistä tarpeista kanssakäymisen ulottuvuusalueella.

Kanssakäymisen vakiintuessa yhden erityisen luokan käsiin, kaupankäynnin laajetessa kauppamiesten mukana kaupungin lähiympäristön ulkopuolelle alkoi heti vuorovaikutus tuotannon ja kaupan välillä. Kaupungit ryhtyivät yhteyteen *keskenään*, kaupungista toiseen kuljetettiin uusia työkaluja, ja tuotannon ja kaupan erottuminen toisistaan aiheuttaa kohta tuotannon uuden jakautumisen [45] yksityisten kaupunkien välillä, joissa kussakin tulee vallitsevaksi jokin tietty teollisuudenhaara. Aikaisempi paikallinen rajoituneisuus alkaa vähitellen hälvetä. —

Riippuu kokonaan kanssakäymisen laajuudesta, missä määrin jollain seudulla luodut tuotantovoimat, erittäinkin keksinnöt, menevät hukkaan myöhemmältä kehitykseltä tai säilyvät sille. Niin kauan kuin kanssakäyminen rajoittuu välittömien naapureiden keskeiseksi, jokainen keksintö on tehtävä kullakin alueella erikseen; ja pelkät sattumat, kuten raakalaiskansojen päällekkärykset, jopa tavalliset sodat, riittävät saattamaan tuotantovoimiltaan ja tarpeiltaan kehittyneen maan sellaiseen tilaan, että sen on aloitettava kaikki jälleen alusta. Historiallisen kehityksen alkuvaiheessa jokainen keksintö oli tehtävä päivittäin uudestaan ja kullakin seudulla itsenäisesti. Sen kuinka heikosti turvassa täydeltä tuholta olivat kehittyneetkin tuotantovoimat jopa suhteellisen laajankin kaupankäynnin oloissa, osoittaa foinikialaisten esimerkki*; suurin osa heidän keksinnöistään jäi pitkiksi ajoiksi unohduksiin, mikä oli tulos kyseisen kansan joutumisesta syrjään kaupankäynnistä ja Aleksanterin valloituksesta ja sen aiheuttamasta pitkäaikaisesta rappiosta. Toinen esimerkki on keskiaikainen lasimaalaus. Saavutettujen tuotantovoimien säilyminen varmistuu vasta sitten, kun kanssakäyminen tulee yleismaailmalliseksi ja nojautuu suurteollisuuteen, kun kaikki kansakunnat tulevat mukaan kilpataisteluun. —

* Marxin reunamerkintö: »ja keskiajan lasimaalaukset». *Toim.*

Kaupunkien välisen työnjaon lähimpänä seurauksena oli ammattikuntalaitoksen puitteet ylittäneiden tuotannonhaarojen, manufaktuurien, syntyminen. Manufaktuurien ensimmäisen kukoistuksen — Italiassa ja sittemmin Flanderissa — historiallisena edellytyksenä oli kanssakäyminen ulkomaiden kansojen kanssa. Toisissa maissa, esimerkiksi Englannissa ja Ranskassa, manufaktuurit rajoittuivat alussa sisämarkkinoihin. Mainittujen seikkojen lisäksi manufaktuurien syntymisen edellytyksinä olivat väestön lisääntynyt keskittyminen, olletikin maaseudulla, ja pääoman keskittyminen yksiin käsiin, jota alkoi tapahtua ammattikuntasäännösten vastaisesti osittain ammattikunnissa, osittain kauppiaiden keskuudessa.

[46] Se työnteon muoto, joka alun alkaen vaati konetta, vaikkapa alkeellistakin, osoittautui hyvin pian kehityskykyisimmäksi. Kudonta, jota talonpojat olivat niihin asti harjoittaneet maaseudulla sivutyönä hankkiakseen itselleen tarpeellisia vaatteita, oli ensimmäinen työ, joka kanssakäymisen laajetessa sai sysäyksen kehitykselleen ja laajentumiselleen. Kudonta oli ensimmäinen ja pääasialliseksi jäänyt manufaktuuri. Väestönkasvun yhteydessä kasvanut kankaiden kysyntä, kiertokulun nopeutumisen yhteydessä alkanut luontoispääoman kasautuminen ja mobilisointi, tämän synnyttämä ja vähitellen laajentuneen kanssakäymisen yleensä kiihottama ylellisyyesineiden tarve antoivat kudonnalle sysäyksen määrälliseen ja laadulliseen kehitykseen, joka kiskaisi sen ulos siihenastisen tuotantomuodon puitteista. Omaa käyttöään varten kutovien talonpoikien ohella, jotka jatkoivat — ja jatkavat edelleenkin — tätä tointa, kaupungeissa syntyi uusi kutojaluokka, jonka valmistamat kankaat oli tarkoitettu koko sisämarkkinoita ja useimmiten myös ulkomarkkinoita varten.

Kudonta, useimmissa tapauksissa vähäistä taitoa vaatinut ja kohta lukemattoman moniksi lajeiksi haarautunut työala, nousi koko olemuksellaan ammattikuntalaisuuden kahleita vastaan. Kudontaa harjoitettiinkin suurelta osalta ammattikuntia tuntemattomissa kylissä ja markkinapaikoissa, jotka muuttuivat vähitellen kaupungeiksi ja joista tuli pian kunkin maan kukoistavimpia kaupunkeja.

Ammattikuntalaisuudesta vapaiden manufaktuurien syntyminen aiheutti heti muutoksia omistussuhteissa. Ensimmäinen askel säätyläisestä luontoispääomasta eteenpäin liittyi kauppiaiden ilmaantumiseen, heidän pääomansa oli alun perin liikkuvaa, se oli pääomaa nykyaikaisessa mielessä, mikäli siitä voidaan puhua senaikaisiin olosuhteisiin sovellettuna. Toinen edistysaskel liittyi manufaktuuriin, joka puolestaan pani liikkeelle joukoittain luontoispääomaa ja lisäksi yleensä liikkuvan pääoman määrää luontoispääomaan verraten.

Manufaktuurista tuli samalla turvapaikka talonpojille heitä hylkineitä tai heille huonoa palkkaa maksaneita ammattikuntia vastaan, aivan samalla tavalla kuin ammattikuntakaupungit olivat aikaisem-

min olleet talonpojille turvapaikkoina [47] [kartanonherrain sorrolta].* —

Samanaikaisesti manufaktuurien syntyminen kanssa alkoi irtolaisuuden kausi, joka aiheutui feodaalien henkivartioväen ja kuninkaiden vasalleja vastaan hylkyväestä haalimien armeijoiden hajotamisesta, maanviljelyn tehostumisesta sekä suurten peltokaistojen muuttumisesta laitumiksi. Tästäkin jo selviää, että irtolaisväestön ilmaantuminen liittyi kiinteästi feodalismien rappeutumiseen. Yksityisiä tuontapaisia irtolaisuuskausia oli ollut jo 13. vuosisadalla, mutta yleiseksi ja pysyväksi ilmiöksi se muodostui vasta 15. vuosisadan lopussa ja 16. vuosisadan alussa. Nämä maankiertäjät, joita oli niin paljon, että esimerkiksi Henrik VIII Englannissa hirtätti heitä 72 000, saatiin tekemään työtä vain mitä suurimmalla vaivalla ja äärimmäisen hädän hinnalla sekä vasta pitkän vastaanhangoitte-lun jälkeen. Manufaktuurin nopea kehitys, erityisesti Englannissa, mieli heidät vähitellen. —

Manufaktuurin myötä eri kansakunnat joutuivat keskenään kilpailusuhteeseen, kauppataisteluun, jota käytiin sotien, suojelutul-lien ja kieltojärjestelmien muodossa, kun taas aikaisemmassa kansakäymisessään kansat olivat käyneet keskenään rauhallista vaihto-kauppaa. Tästä lähtien kauppa saa poliittisen merkityksen.

Manufaktuurin mukana muuttui samalla työläisen suhde työn-antajaan. Ammattikunnissa kisällin ja mestarin välillä vallitsi edel-leen patriarkaalinen suhde; manufaktuurissa sen tilalle tuli työläis-ten ja kapitalistin välinen rahasuhde; suhde, joka maaseudulla ja pikkukaupungeissa pysyi patriarkaalisuuden värjättämänä, mutta varsinaisissa suurissa manufaktuurikaupungeissa kadotti jo varhain kaikki patriarkaalisuuden vivahteet.

Manufaktuuri ja tuotannon kehitys yleensä saivat tavattoman vauhdin kanssakäymisen laajennuttua Amerikan ja Itä-Intian meri-tien löytämisen seurauksena. Sieltä tuodut uudet tavarat, varsinkin kiertokulkuun tulleet kulta- ja hopeamassat, jotka muuttivat luok-kien keskinäistä asemaa perinpohjaisesti ja antoivat feodaaliselle maanomistukselle ja työväelle ankan iskun, seikkailuretket, kolo-nisaatio ja ennen kaikkea nyt mahdollistunut ja päivittäin kasva-vassa määrin tapahtunut markkinoiden laajentuminen maailman-markkinoiksi, kaikki tämä synnytti historiallisessa kehityksessä uu-den vaiheen [48], johon ei tässä yhteydessä ole yleensä tarvetta lä-hemmin kajota. Vastalöydettyjen maiden kolonisointi antoi kansa-kuntien väliselle kauppataistelulle uutta ravintoa ja myös suurem-man laajuuden ja katkeruuden.

Kaupan ja manufaktuurin laajeneminen joudutti liikkuvan pää-oman kasautumista, samalla kun ammattikunnissa, joilla ei ollut mitään kiihoketta tuotantonsa laajentamiseen, luontoispääoma pysyi muuttumattomana tai jopa väheni. Kauppa ja manufaktuuri loivat

* Käsikirjoitus vaurioitunut. *Toim.*

suurporvariston; ammattikuntiin keskittyi pikkuporvaristo, joka ei enää isännöinyt kaupungeissa kuten ennen, vaan jonka oli kumarrettava suurkauppiaita ja manufaktuurien omistajia.* Tästä kaikesta johtui, että ammattikunnat alkoivat rappaetua heti tultuaan kosketukseen manufaktuurin kanssa.

Kansakuntien suhteet keskinäisessä kanssakäymisessä saivat puheena olevalla kaudella kaksi erilaista muotoa. Alussa kiertokulussa olleen kullan ja hopean vähäinen määrä aiheutti näiden metallien vientikiellon; ja kasvaneen kaupunkiväestön työllistämiseksi välttämätön, enimmäkseen ulkomailta tuotu teollisuus tarvitsi etuoikeuksia, jotka saattoivat tietenkin suuntautua ei ainoastaan sisämaista vaan ensisijaisesti ulkomaista kilpailua vastaan. Näiden alkuperäisten kieltojen kautta paikallinen ammattikuntaetuoikeus laajentui koko kansakuntaa käsittäväksi. Tullit syntyivät maksuista, joita feodaaliherrat perivät alueittensa kautta kulkeneilta kauppiailta siitä hyvästä, että näitä ei ryöstetty, — maksuista, joita sittemmin perivät myös kaupungit ja jotka nykyaikaisten valtioiden syntyessä olivat mukavin keino varojen hankkimiseksi valtion kassaan.

Amerikan kullan ja hopean ilmaantuminen Euroopan markkinoille, teollisuuden vähittäinen kehitys, kaupan nopea nousu ja sen aiheuttama ei-ammattikuntalaisen porvariston kukoistus sekä rahan leviäminen antoivat näille toimenpiteille toisenlaisen merkityksen. Valtio, joka tarvitsi päivä päivältä enemmän rahaa, piti kullan ja hopean vientikieltoa nyt yllä valtion raha-asioitten vuoksi; porvarit, joille nämä juuri markkinoille singotut rahamassat muodostuivat ensisijaiseksi keinottelukohteeksi, olivat tähän täysin tyytyväisiä; siihenastisista etuoikeuksista tuli hallituksen tulolähde ja niitä myytiin rahasta; tullilainsäädäntöön ilmaantuivat vientitullit, jotka vain haittasivat teollisuuden kehitystä [49] ja palvelivat pelkästään valtion rahantarvetta. —

Toinen kausi alkoi 17. vuosisadan keskivaiheilla ja jatkui melkein 18. vuosisadan loppuun. Kauppa ja laivakulku olivat laajentuneet nopeammin kuin manufaktuuri, joka esitti toisarvoista osaa; siirtomaista alkoi tulla suuria kuluttajia; yksityiset kansakunnat kävivät pitkällisiä taisteluita jakaessaan avautuneita maailmanmarkkinoita keskenään. Tämän aikakauden alku tuo mukanaan merenkulkulait ja siirtomaamonopolit. Kansakuntien välistä kilpailua eliminoitiin mahdollisuuksien mukaan tariffien, kieltojen ja sopimusten avulla; ja viime kädessä kilpataistelua käytiin ja ratkottiin sotien (varsinkin merisotien) muodossa. Mahtavimpana merikansana englantilaiset saivat kaupan ja manufaktuurin alalla yllätteen. Jo tällöin ilmeni niiden keskittymistä yhteen maahan.

Manufaktuuria varjeltiin jatkuvasti — sisämarkkinoilla suojelu-

---

* Marxin reunamerkintö: »Pikkuporvarit — keskisääty — suurporvaristo». *Toim.*

tullien, siirtomaamarkkinoilla monopolien ja ulkomarkkinoilla erotustullien avulla. Kotimaassa tuotettujen raaka-aineiden jalostusta suosittiin (Englannissa villan ja pellavan, Ranskassa silkin), maassa tuotetun raaka-aineen vienti kiellettiin (Englannissa villan), ulkomailta tuodun [jalostus] laiminlyötiin tai ehkäistiin (Englannissa puuvillan). Merikaupassa ja siirtomaavaltana mahtavin kansakunta turvasi itselleen tietysti myös manufaktuurin suurimman kehityksen niin määrällisessä kuin laadullisessakin mielessä. Manufaktuuri ei yleensä voinut tulla toimeen ilman suojelua, koska pienetkin muutokset muissa maissa saattoivat riistää siltä markkinat ja syöstä sen perikatoon; vähänkin suotuisain olosuhteiden vallitessa se oli helposti alkuunpantavissa jossain maassa, mutta samasta syystä myös helposti tuhottavissa. Niiden menetelmien vuoksi, joilla sitä harjoitettiin, erityisesti 18. vuosisadan aikana maaseudulla, se kasvoi niin kiinteästi yhteen suuren ihmismassan elintavan kanssa, että yksikään maa ei rohjennut asettaa sen olemassaoloa alttiiksi sallimalla vapaan kilpailun. Siksi manufaktuuri, sikäli kuin se pystyy viemään tuotteitaan ulos, on täysin riippuvainen kaupan laajentamisesta tai rajoittamisesta, kun taas sen oma vaikutus kauppaan on suhteellisen vähäinen. Tämä selittää manufaktuurin toisarvoisen merkityksen sekä kauppiaiden vaikutuksen 18. vuosisadalla. [50] Kauppiaat ja varsinkin laivanvarustajat olivat etunenässä vaatimassa valtiolta suojelua ja monopoleja; tosin manufaktuurien omistajatkin vaativat ja myös saivat suojelua, mutta poliittisessa merkityksessä he jäivät jatkuvasti jälkeen kauppiaista. Kauppakaupungit, erityisesti merenrantakaupungit sivilisoituivat jossain määrin ja saivat suurporvarillisia piirteitä, kun taas tehdaskaupungeissa pysyi vallitsevana mitä suurin pikkuporvarillisuus. Vrt. Aikin ym.²⁸ Kahdeksastoista vuosisata oli kaupan vuosisata. Pinto sanoo siitä kirjaimellisesti seuraavaa: »Kauppa on vuosisatamme keppihevonen» ja: »joitakin aikoja ei ole muusta puhuttukaan kuin kaupasta, merenkulusta ja laivastosta».²⁹ —

Pääoman liikunnan huomattavasta nopeutumisesta huolimatta se pysyi kuitenkin vielä suhteellisen hitaana. Maailmanmarkkinoiden pirstoutuminen erillisiin osiin, joista kutakin käytti hyväkseen määrätty kansakunta, kansakuntien välisen kilpailun estäminen, itse tuotannon kankeus ja vasta kehityksensä alkuasteella olleen rahajärjestelmän takapajuisuus pidättivät suuresti kiertokulkua. Siitä oli seurauksena likaisen pikkumainen rihkamakauppiashenki, joka oli ominaista kaikille kaupпамiehille ja koko silloiselle kaupankäyntivalle. Manufaktuurin omistajiin ja etenkin käsityöläisiin verrattuna he olivat tosin suurporvareita, mutta seuraavan kauden kauppiaisiin ja teollisuudenharjoittajiin verrattuina he pysyivät pikkuporvareina. Vrt. A. Smith.³⁰ —

Tälle kaudelle on myös piirteellistä kullan ja hopean vientikieltojen lakkauttaminen sekä rahakaupan, pankkien, valtionvelkojen, paperirahan, osake- ja arvopaperikeinottelun sekä kaikkiin artikke-

leihin ulottuvan pörssikaupan syntyminen, rahajärjestelmän kehittyminen yleensä. Pääoma menetti jälleen huomattavan osan sitä jossain määrässä sävyttäneestä luontaisluonteesta.

[4. Laajin työnjako. Suurteollisuus]

Seitsemännellätoista vuosisadalla keskeytymättä kehittynyt kaupan ja manufaktuurin keskittyminen yhteen maahan, Englantiin, loi tuolle maalle vähitellen suhteelliset maailmanmarkkinat ja samalla sen manufaktuuri tuotteille sellaisen kysynnän, jota ei voitu enää tyydyttää siihenastisilla teollisilla tuotantovoimilla. Tämä tuotantovoimien yli kasvanut kysyntä oli se liikevoima, joka aiheutti keskiajan jälkeen järjestyksessään kolmannen [51] kauden yksityisomistuksen kehityksessä synnyttämällä suurteollisuuden — luonnonvoimien käytön teollisiin tarkoituksiin, koneellisen tuotannon ja erittäin laajan työnjaon. Tämän uuden kauden muut edellytykset — kilpailun vapaus maan sisällä, teoreettisen mekaniikan luominen (Newtonin täydellistämä mekaniikka oli yleensä 18. vuosisadan Ranskassa ja Englannissa suosituin tiede) ym. — olivat jo olemassa Englannissa. (Maan sisäinen kilpailun vapaus jouduttiin kaikkialla valloittamaan vallankumouksen kautta 1640 ja 1688 Englannissa, 1789 Ranskassa.)

Kilpailu pakotti kohta jokaisen maan, joka halusi säilyttää historiallisen roolinsa, suojelemaan manufaktuuriaan uusilla tullitoimenpiteillä (vanhat tullit eivät auttaneet enää suurteollisuutta vastaan) ja pian sen jälkeen perustamaan suurteollisuuden suojelutullien turvin. Tästä suojakeinosta huolimatta suurteollisuus teki kilpailun universaaliksi (se on kaupan käytännöllistä vapautta; suojelutullit ovat siinä vain lievennyslääke, puolustusase kauppavapauden *puitteissa*), loi liikennevälineet ja nykyaikaiset maailmanmarkkinat, saattoi kaupan alaisuuteensa, muutti kaiken pääoman teollisuuspääomaksi ja synnytti siten nopean kiertokulun (kehittyneen rahajärjestelmän) ja pääomien keskityksen. Universaalien kilpailun kautta se pakotti kaikki yksilöt ponnistamaan äärimmilleen tarmonsa. Se hävitti mahdollisuuksien mukaan ideologian, uskonnon, moraalin jne., ja missä se ei siihen pystynyt, se muutti ne kou-raantuntuvaksi valheeksi. Se alkoi ensimmäisenä tuottaa maailmanhistoriaa sikäli, että se saattoi jokaisen sivistyskansan ja jokaisen yksilön tarpeiden tyydyttämisen riippuvaiseksi koko maailmasta ja hävitti yksityisten maiden siihenastisen luonnonvaraisen eristyneisyyden. Se saattoi luonnontieteen pääoman alaisuuteen ja riisti työnjaolta luonnonvaraisuuden viimeisenkin näennäisyyden. Se hävitti yleensä kaikki luonnonvaraisesti muodostuneet suhteet niin pitkälle kuin se on työn piirissä mahdollista, ja muutti ne rahallisiksi suhteiksi. Entisten luonnonvaraisesti muodostuneiden kaupunkien tilalle se loi suuria nykyaikaisia teollisuuskaupunkeja, jotka kasvoi-

vat ilmiömäisen nopeasti. Kaikkiällä, minne se tunkeutui, se teki lopun käsityöstä ja yleensä kaikista aikaisemmista teollisuuden asteista. Se vei päätökseen kauppakaupungin voiton maaseudusta. Sen [tuntomerkinä]* on automaattinen järjestelmä. [Sen kehitys]* synnytti joukon tuotantovoimia, joita yksityisomistus kahlitsee samalla tavalla [52] kuin ammattikuntalaitos manufaktuuri-teollisuutta ja pienet maalaisammatit kehittyvää käsiteollisuutta. Yksityisomistuksen vallitessa nuo tuotantovoimat saavat vain yksipuolisen kehityksen muodostuen ihmisten enemmistölle hajottaviksi voimiksi, ja paljon tällaisia tuotantovoimia jää yksityisomistuksen vallitessa yleensä käyttämättä. Suurteollisuus synnytti yleensä kaikkiällä samankaltaiset suhteet yhteiskuntaluokkien välille ja hävitti siten yksityisten kansallisuuksien erikoisuudet. Ja vihdoin jokaisen kansakunnan porvariston vielä säilyttäessä kansalliset erityisetunsa suurteollisuus loi luokan, jolla on kaikissa kansakunnissa samat edut ja jonka kansallinen omalaatuisuus [Nationalität] on jo hävinnyt, luokan, joka on koko vanhasta maailmasta irrallinen ja samalla sille vastakkainen. Suurteollisuus saa aikaan sen, että suhde kapitalistiin ja myös itseensä työhön tulee työläisille sietämättömäksi.

Suurteollisuus ei ymmärrettävästikään saavuta yhtäläistä kehitystasoa maan joka seudulla. Tämä seikka ei kuitenkaan pidätä proletariaatin luokkaliikettä, sillä suurteollisuuden synnyttämät proletarit asettuvat tämän liikkeen kärkeen ja vievät mukanaan koko massan, olletikin kun suurteollisuuden ulkopuolella olevat työläiset joutuvat tuon suurteollisuuden vuoksi vielä huonompaan asemaan kuin varsinaisessa suurteollisuudessa työskentelevät. Maat, joissa suurteollisuus on kehittynyt, vaikuttavat samoin plus ou moins** teollistumattomiin maihin, koska maailmankauppa vetää nekin yleismaailmalliseen kilpataisteluun.

* * *

Nämä [tuotannon] eri muodot ovat myös työn ja samalla omistuksenkin organisaatiomuotoja. Jokaisella kaudella tapahtui kulloistenkin tuotantovoimien tiettyä yhtymistä, sikäli kuin tarpeet tekivät sen välttämättömäksi.

[5. Tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon välinen ristiriita yhteiskunnallisen vallankumouksen perustana]

Tämän tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon välisen ristiriidan — kuten havaitsimme, se on tähänastisessa historiassa ilmenyt jo useamman kerran vaarantamatta kuitenkaan sen perusteita —

---

* Käsikirjoitus vaurioitunut. *Toim.*

** — enemmän tai vähemmän. *Toim.*

on täytyntä joka kerta purkautua vallankumouksen muodossa, jolloin se on samalla saanut erilaisia sivumuotoja, kuten kaikkien ristiriitojen punoutuminen yhteen, eri luokkien väliset yhteentörmäykset, ristiriidat tajunnan alalla, aatteellinen taistelu jne., poliittinen taistelu jne. Ahtaasti asioita katseltaessa voidaan poimia esille jokin tällainen sivumuoto ja pitää yksin sitä näiden vallankumousten perustana, mikä on sitäkin helpompaa koska yksilöt, joista vallankumoukset olivat lähtöisin, loivat kukin sivistystasonsa ja historiallisen kehityksensä mukaisesti harhakuvia omasta toiminnastaan.

Käsityksemme mukaisesti kaikkien historiassa tapahtuneiden yhteentörmäysten juuret juontuvat siis tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon [53] välisestä ristiriidasta. Yhteentörmäysten syntyemiselle jossain maassa ei tosin ole välttämätöntä, että ristiriita olisi kärjistynyt äärimmilleen itse tuossa maassa. Kansainvälisen kanssakäymisen laajentumisen aiheuttama kilpailu teollisesti kehittyneempien maiden kanssa riittää aiheuttamaan samankaltaisen ristiriidan myös teollisesti kehittymättömmimmässä maassa (niinpä Englannin teollisuuden kilpailu on osoittanut piilevän proletariaatin olemassaolon Saksassa).

**[6. Yksilöiden kilpailu ja luokkien muodostuminen.
Yksilöiden ja heidän elämänehtojensa välisen ristiriidan
kehitys. Yksilöiden näennäinen yhdistyminen
porvarillisen yhteiskunnan oloissa
ja yksilöiden todellinen yhteenliittyminen kommunismissa.
Yhteiskunnan elämänehtojen saattaminen
yhdistyneiden yksilöiden alaisuuteen]**

Kilpailu eristää yksilöt toisistaan: ei ainoastaan porvareita, vaan vielä suuremmassa määrin proletaarit, vaikka se saattaakin heidät yhteen. Sen tähden kestää pitkän aikaa, ennen kuin nämä yksilöt voivat yhdistyä, puhumattakaan siitä että tätä yhdistymistä varten — mikäli se ei jää vain paikalliseksi — suurteollisuuden on ensiksi luotava tarpeelliset välikappaleet, isot teollisuuskaupungit sekä helpot ja nopeat kommunikaatiot, ja siksi nämä eristetyt ja tätä eristyneisyyttään päivittäin yhä uudelleen tuottavissa olosuhteissa elävät yksilöt voivat voittaa minkä tahansa järjestyneen voiman vasta pitkällisen taistelun jälkeen. Vaatia päinvastaista olisi samaa kuin vaatia, ettei tuona tiettyinä historiallisena ajanjaksona olisi olemassa kilpailua tai että yksilöt heittäisivät päästään suhteet, joita he eivät eristyneisyydessään voi mitenkään valvoa.

Asuntojen rakentaminen. Villikansojen keskuudessa pidetään itsestään selvänä, että jokaisella perheellä on oma luolansa tai majansa samoin kuin paimentolaisilla on joka perheellä erillinen telttansa. Tällainen eriytynyt kotitalous tulee vielä välttämättömämmäksi yksityisomistuksen jatkuvan kehittymisen johdosta. Maanviljelystä harjoittavilla kansoilla yhteinen kotitalous on yhtä mahdoton kuin yhteinen maanviljelys. Suuri edistysaskel oli kaupunkien rakentaminen. Erillisen taloudenpidon hävittäminen, joka kytkeytyy yksityisomistuksen hävittämiseen, on kuitenkin ollut kaikkina tähänastisina aikakausina mahdoton jo sen tähden, että siihen ei ole ollut aineellisia edellytyksiä. Yhteisen kotitalouden järjestäminen edellyttää koneiden käytön kehitystä, luonnonvoimien ja monien muiden tuotannollisten voimien hyväksikäyttöä, esimerkiksi vesijohtoja, [54] kaasuväläistystä, höyrylämmitystä yms., kaupungin ja maaseudun [vastakohtaisuuden] hävittämistä. Ilman näitä ehtoja yhteistalous ei sinänsä muodostu vuorostaan uudeksi tuotantovoimaksi, vaan menettää kaiken aineellisen pohjan ja nojaa puhtaasti teoreettiseen perustaan, so. muuttuu pelkäksi pähänpistoksi ja johtaa vain luostaritalouteen. — Se mikä on osoittautunut vielä mahdolliseksi, on erilaisiin määrätarkoituksiin aiottujen yhteisten rakennusten (vankiloiden, kasarmien jne.) rakentaminen ja rykelmöityminen kaupunkeihin. On itsestään selvää, että erillistalouden lakkauttaminen ei ole erotettavissa perheen lakkauttamisesta [Aufhebung].

(Pyhällä Maxilla usein esiintyvä teesi, että jokainen on valtion ansiosta sitä, mitä hän on, samastuu pohjaltaan teesiin, että porvari on vain kappale lajia nimeltä porvari; teesiin, joka edellyttää, että porvarisluokka olisi ollut olemassa jo ennen kuin sen muodostavat yksilöt.)*

Jokaisen kaupungin porvarien oli keskiajalla pakko nahkansa säilyttämiseksi yhdistyä maa-aatelista vastaan; kaupan laajeneminen ja liikenneyhteyksien luominen antoivat yksityisille kaupungeille mahdollisuuden oppia tuntemaan toisia kaupunkeja, jotka puolustivat samoja etuja taistellen samaa vastustajaa vastaan. Erillisten kaupunkien monista paikallisista porvarikunnista [Bürgerschaften] muodostui vasta vähitellen porvarisluokka. Erillisten porvareiden elinehdoista tuli — johtuen niiden vastakkaisuudesta vallitseviin olosuhteisiin nähden sekä siitä määräytyvästä työtavasta — heille kaikille yhteisiä ja kustakin yksilöstä riippumattomia ehtoja. Kaupunkiporvarit olivat luoneet nuo ehdot riistäytymällä irti feodaalisten siteiden kahleista ja olivat puolestaan noiden olosuhteiden luomia olemalla feodalismille vastakkaisen asemansa määräämiä. Kaupunkien välisten suhteiden syntyminen mukana nämä yhteiset ehdot

---

* Marxin reunamerkintö: »Luokan *ennaltaolo* [Präexistenz] filosofeilla». *Toim.*

kehittyivät luokkaehdoiksi. Samat ehdot, sama vastakohtaisuus, samat edut aiheuttivat pakostakin yleensä ja kokonaisuudessaan kaikkialla myös samanlaisia tapoja. Itse porvaristo kehittyy vasta ehtojensa myötä vähitellen, hajautuu työnjaon mukaan jälleen erilaisiin ryhmiin ja lopulta sulattaa itseensä kaikki edeltäneet omistavat luokat* (samalla se kehittää aikaisemmin omistamattomien luokkien enemmistöstä ja eräästä osasta tähänastisia omistavia luokkia uuden luokan, proletariaatin) sitä mukaa kuin koko oleva omaisuus muuttuu teolliseksi ja kaupalliseksi pääomaksi.

Erilliset yksilöt muodostavat luokan ainoastaan sikäli kuin [55] heidän on käytävä yhteistä taistelua toista luokkaa vastaan; muussa suhteessa he ovat taas kilpailijoina toisilleen vihamielisiä. Toisaalta luokkakin itsenäistyy yksilöihin nähden niin, että nämä kokevat elinehtonsa ennalta määrättyinä — luokka määrittelee heidän asemansa elämässä ja samalla heidän persoonallisen kohtalonsa, mukauttaa heidät alaisuuteensa. Tämä on samantapainen ilmiö kuin erillisten yksilöiden mukauttaminen työnjakoon, ja se on lakkautettavissa vain yksityisomistuksen ja itsensä työn** lakkauttamisen kautta. Sen, miten tämä yksilöiden mukauttaminen luokan alaisuuteen ja samalla kaikenlaisten käsitysten yms. alaisuuteen kehittyy, olemme jo osoittaneet useampia kertoja. —

Kun tätä yksilöiden kehitystä, joka tapahtuu historiallisesti toisiansa seuraavien säätyjen ja luokkien olemassaolon yhteisissä ehdoissa sekä niille samalla pakolla syötettyjen yleiskäsitysten puitteissa tarkastellaan *filosofisesti*, voidaan tietysti helposti kuvitella, että näissä yksilöissä olisi kehittynyt Suku tai Ihminen tai että ne olisivat kehittäneet Ihmisen: se on kuvitelma, jolla annetaan historialle eräitä kovia korvapuusteja. Näitä erilaisia säätyjä ja luokkia voidaan sen jälkeen pitää yleisilmaisun erikoistumina, Suvun alalajeina, Ihmisen kehitysvaiheina.

Tätä yksilöiden mukauttamista määrättyjen luokkien alaisuuteen ei voida poistaa, ennen kuin on muodostunut sellainen luokka, jolla ei ole enää ajettavanaan mitään erikoista luokkaetua hallitsevaa luokkaa vastaan.

Persoonallisten voimien (suhteiden) muuttumista työnjaon vaikutuksesta esineelliseksi ei voida poistaa siten, että ihmiset heittävätkin sitä koskevan käsityksen pois päästään, vaan ainoastaan siten, että yksilöt saattavat nämä esineelliset voimat jälleen alaisuuteensa ja lakkauttavat työnjaon.*** Tämä ei ole mahdollista ilman yhteisöä.

---

* Marxin reunamerkintö: »Se ensin imee itseensä suoranaisesti valtiolle kuuluvat työalat ja sitten kaikki ± [enemmän tai vähemmän] ideologiset säädyt». *Toim.*

** Siitä mitä tarkoitetaan tässä käytetyllä sanonnalla »työn lakkauttaminen» (Aufhebung der Arbeit) ks. tätä osaa, ss. 32—33, 57, 62—65. *Toim.*

*** Engelsin reunamerkintö: »(Feuerbach: oleminen ja olemus)», ks. tätä osaa, ss. 38. *Toim.*

Vain yhteisössä jokaisella yksilöllä on [56] mahdollisuus kaikinpuolisesti kehittää lahjoaan; persoonallinen vapaus tulee siis mahdolliseksi vain yhteisössä. Tähänastisissa korvikeyhteisöissä — valtiossa jne. — persoonallinen vapaus on ollut olemassa vain hallitsevan luokan olosuhteissa kehittyneille yksilöille ja ainoastaan mikäli he ovat olleet tuohon luokkaan kuuluvia yksilöitä. Näennäisyhteisö, joksi yksilöt ovat näihin asti yhdistyneet, on aina itsenäistynyt heitä vastaan ja ollut yhden luokan yhteenliittymänä toista vastaan hallitulle luokalle ei vain kerrassaan näennäinen yhteisö, vaan myös uusi kahle. Todellisessa yhteisössä yksilöt saavuttavat yhteenliittymisensä ja sen kautta samalla vapautensa.

Yksilöiden lähtökohtana ovat aina olleet he itse — tietenkin valitsevien historiallisten ehtojen ja suhteiden puitteissa eikä ideologien »puhtaiden» yksilöiden ominaisuudessa. Mutta historiallisen kehityksen mukana — ja nimenomaan työnjaon sisällä tapahtuvan yhteiskunnallisten suhteiden kiertämättömän itsenäistymisen tuloksena — ilmestyy eroavuus jokaisen yksilön elämän välillä, sikäli kuin se on persoonallista ja sikäli kuin se on mukautettu jonkin työalan ja siihen kuuluvien ehtojen alaiseksi. (Tätä ei tule käsittää siten, että esimerkiksi koroillaeläjä, kapitalisti jne. lakkaisivat yksilöinä olemasta, vaan siinä mielessä, että heidän yksilöllisyytensä on kokonaan määrättyjen luokkasuhteiden ehdollistama ja sanelema, ja mainittu eroavuus tulee esille vain vastakohtaisuutena toiseen luokkaan ja ilmenee heille itselleen vasta sitten, kun he tekevät vararikon.) Säädyssä (ja vielä enemmän heimossa) tämä on vielä peitettyä, esimerkiksi aatelinen pysyy aina aatelisena, aateliton [roturier] aatelittomana muista olosuhteista riippumatta, se on hänen yksilöllisyydestään erottamaton kvaliteetti. Persoonallisen yksilön eroavuus luokkayksilöstä, yksilön elämänehtojen satunnaisuus tulee ilmi vasta sen luokan ilmaannuttua, joka itse on porvariston tuote. Vasta yksilöiden keskinäinen kilpailu ja taistelu tuottaa ja kehittää [57] tätä satunnaisuutta sinänsä. Siksi yksilöt ovat porvariston herruuden alaisuudessa kuvitelmissaan vapaampia kuin aikaisemmin, koska heidän elinehtonsa ovat heille satunnaisia, vaikka todellisuudessa he ovat tietysti vapaudettomampia, koska he ovat enemmän määrin aineellisen väkivallan kahleissa. Ero säätyjärjestelmään verrattuna tulee esille erikoisesti porvariston ja proletariaatin vastakohtaisuudessa. Kaupunkiporvarien säädyn, ammattikuntien jne. noustessa maa-aatelistoa vastaan niiden olemassaolon ehdot — irtain omaisuus ja käsityö, jotka olivat piilevässä muodossa olleet olemassa jo ennen niiden erottumista feodaalilaitoksesta — esiintyivät eräänlaisena myönteisenä arvona, joka asettui feodaalisen maanomistuksen vastakohtaksi ja sai sen tähden myös tavallaan jälleen feodaalisen muodon. Tosin karuun lähteneet maaorjat pitivät siihenastista maaorjuuttaan itselleen henkilökohtaisesti satunnaisena. Tässä mielessä he menettelivät vain samoin kuin menettelee jokainen kahleistaan vapautuva luokka; sitä paitsi he eivät vapauttaneet itseään luokkana, vaan yksitellen.

Sitä paitsi he eivät astuneet ulos säätyjärjestelmän puitteista, vaan muodostivat vain uuden säädyn ja säilyttivät siihenastisen työtapaansa myös uudessa asemassaan ja kehittivät sitä edelleen vapauttamalla sen siihenastisista ja heidän jo saavuttamaansa kehitystasoa vastamattomista kahleista.

Proletaarien kohdalla sitä vastoin heidän oman elämänsä ehtona oleva työ ja sen mukana kaikki nyky-yhteiskunnan olemassaolon ehdot ovat muodostuneet eräänlaiseksi satunnaisuudeksi, johon nähdessä yksityisillä proletaareilla ei ole mitään valvontamahdollisuutta ja jota heille ei voi antaa mikään *yhteiskunnallinen* organisaatiokaan. Ristiriita yksityisen proletaarin persoonallisuuden ja hänelle pakotetun elämänehdon — työn — välillä käy hänelle itselleen ilmeiseksi, varsinkin kun hän jo nuoruudesta joutuu uhriksi ja koska hän ei oman luokkansa puitteissa voi hankkia edellytyksiä siirtymiselle toiseen luokkaan. —

[58] NB. Ei ole unohdettava, että jo maaorjien toimeentulon ylläpitämisen välttämättömyys sekä suurtalouden harjoittamisen mahdollisuus, mikä oli seurausta pienten palstojen (allotments) jakamisesta maaorjille, saattoi hyvin pian maaorjien velvollisuudet feodaalihierroja kohtaan sellaiselle luontoismaksujen ja päivätyösuoritusten keskitasolle, joka antoi maaorjalle mahdollisuuden kerätä irtaimistoa ja helpotti siten hänen pakoaan omistuksesta ja antoi hänelle näköalan päästä kaupunkiporvariksi sekä synnytti myös porrastumista maaorjien keskuudessa, niin että karkulaismaaorjat olivat jo puolittain porvareita. Samalla on selvää, että sellaisilla maaorjatalonpojilla, jotka taisivat jonkin ammatin, oli suurimmat mahdollisuudet irtaimiston hankkimiseen. —

Kun karkulaismaaorjat pyrkivät vain vapaasti kehittämään ja toteuttamaan siihenastisia olemassaoloehtojaan ja sen tähden saavuttivat viime kädessä vain vapaan työn, proletaarin täytyi, voidakseen puolustaa persoonallisuuttaan, hävittää siihenastinen olemassaoloehdonsa, joka on samalla koko tähänastisen yhteiskunnan olemassaolon ehto, so. työ. Siksi he ovat suorassa vastakkaisuhteessa siihen muotoon, jossa yhteiskunnan yksilöt ovat kokonaisuutena ilmentäneet itseään, nimittäin valtioon, ja heidän on kumottava valtio voidakseen toteuttaa persoonallisuuttaan.

Kaikesta edellä kehitellystä ilmenee, että yhteiskunnalliset suhteet, joihin tietyn luokan yksilöt joutuivat ja jotka määräytyivät heidän yhteisistä eduistaan jotain muuta luokkaa vastaan, muodostivat aina sellaisen yhteisön, johon nämä yksilöt kuuluivat vain keskinäisyksilöinä, vain mikäli he elivät luokkansa olemassaolon ehdoissa; he osallistuivat noihin yhteiskunnallisiin suhteisiin luokan jäsenenä eikä yksilöinä. Sen sijaan vallankumouksellisten proletaarien yhteisössä, proletaarien, jotka ottavat valvontaansa oman olemassaolonsa ja kaikkien muiden yhteiskunnan jäsenten olemassaolon ehdot

[59], tilanne on päinvastainen; tuohon yhteisöön yksilöt osallistuvat yksilöinä. Se on sellainen yksilöiden yhteenliittymä (tietenkin siihen mennessä kehitettyihin tuotantovoimiin pohjautuva), joka antaa heidän valtaansa yksilöiden vapaan kehityksen ja liikunnan ehdot, jotka ovat tähän asti olleet sattuman varassa ja itsenäistyneet erillisiä yksilöitä vastaan erkaannuttamalla heidät yksilöinä toisistaan ja yhdistämällä pakollisesti heitä työnjaon mukanaan tuomalla siteellä, joka on heidän erkaantuneisuutensa vuoksi muodostunut heille vieraaksi. Tähänastinen yhdistyminen on ollut (ei suinkaan vapaaehtoista, kuten on esitetty esimerkiksi »Yhteiskuntasopimuksessa»³¹, vaan välttämätöntä) ainoastaan sopimista (vertaa esimerkiksi pohjoisamerikkalaisen valtion ja eteläamerikkalaisten tasavaltojen muodostamista) niistä ehdoista, joiden puitteissa yksilöillä on sitten ollut mahdollisuus nauttia sattumasta. Tätä oikeutta käyttää satumaa hyväkseen tiettyjen ehtojen puitteissa on näihin asti nimetty henkilökohtaiseksi vapaudeksi. — Näitä olemassaoloehtoja ovat luonnollisesti vain kulloisetkin tuotantovoimat ja kanssakäymisen muodot.

Kommunismi eroaa kaikista tähänastisista liikkeistä siinä, että se kääntää ylösalaisin kaikkien tähänastisten tuotanto- ja kanssakäynnissuhteiden perustan ja ensimmäisen kerran tietoisesti käsittelee kaikkia spontaanisesti muodostuneita edellytyksiä aikaisemman sukupolven luomuksina, riistää niiltä spontaanisuuden luonteen ja alistaa ne yhdistyneiden yksilöiden valtaan. Kommunismin pystyttäminen on sen tähden olennaisesti taloudellista laatua, tuon yhdistymisen aineellisten edellytysten luomista; se muuttaa olevat ehdot yhdistymisen ehdoiksi. Ne olosuhteet, jotka kommunismi luo, ovat juuri todellinen perusta, joka tekee mahdolltomaksi kaiken sen, mikä on olemassa yksilöistä riippumatta, koska se ei sittenkään ole mitään muuta kuin itsensä yksilöiden tähänastisen kanssakäymisen tulosta. Käytännöllisesti katsoen kommunistit käsittelevät siis tähänastisen tuotannon ja kanssakäymisen luomia ehtoja epäorganaisina kuvittelematta kuitenkaan edeltävien sukupolvien aikomuksena tai kutsumuksena olleen toimittaa heille materiaalia ja uskomatta näiden ehtojen olleen niitä luoneille yksilöille epäorganaisia.

[7. Yksilöiden ja heidän toimintaehtojensa välinen ristiriita tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon ristiriitana. Tuotantovoimien kehitys ja kanssakäymisen muotojen vaihtuminen]

[60] Ero persoonallisen yksilön ja satunnaisen yksilön välillä ei ole mikään käsite-ero, vaan historiallinen tosiasia. Tällä erolla on eri aikoina ollut erilainen sisältö; niinpä esimerkiksi säätö sekä

plus ou moins* myös perhe ovat 18. vuosisadalla yksilölle jotain sattumanvaraista. Kyse on erosta, jota meidän ei tule tehdä kaikkien aikojen kohdalla, vaan jonka kukin aika tekee itse erilaisten valmiina tapaamiensa ainesten välillä, eikä se tapahdu käsitteen mukaan vaan elämän aineellisten yhteentörmäysten pakosta.

Se mikä myöhemmästä kaudesta näyttää satunnaiselta — päinvastoin kuin edeltäneestä — siis satunnaiselta sen aikaisemmalta kaudelta perimien ainesten joukossa, on tuotantovoimien tiettyä kehitystä vastannut kanssakäymisen muoto. Tuotantovoimien suhde kanssakäymisen muotoon on sama kuin kanssakäymisen muodon suhde yksilöiden toimintaan tai toiminnallisuuteen. (Tämän toiminnallisuuden perusmuoto on luonnollisesti aineellinen toiminta, josta kaikki muu henkinen, poliittinen, uskonnollinen ym. toiminta riippuu. Aineellisen elämän kulloinenkin organisaatio riippuu tietysti joka kerta jo kehittyneistä tarpeista, ja noiden tarpeiden syntyminen samoin kuin niiden tyydyttäminenkin on sinänsä historiallinen prosessi, jossa ei ole mitään lampaita eikä koiria (Stirnerin³² vastakarvainen pääargumentti *adversus hominem***), vaikka lampaat ja koirat nykyisessä hahmossaan ovatkin epäilemättä — tosin malgré eux*** — historiallisen prosessin tuotteita.) Ehdot, joiden vallitessa yksilöt ovat kanssakäymisessä keskenään niin kauan kuin tuota ristiriitaa [näiden ehtojen ja yksilöiden välillä] ei vielä ole, ovat heidän yksilöllisyyteensä kuuluvia ehtoja, jotka eivät ole mitään heille ulkonaista; ne ovat ehtoja, joiden vallitessa nuo tietyissä olosuhteissa elävät tietyt yksilöt vain voivatkin tuottaa aineellista elämäänsä ja kaikkea siihen liittyvää; ne ovat siis noiden yksilöiden itsetoiminnallisuuden ehtoja ja tuon itsetoiminnallisuuden tuottamia.**** Tietyt ehdot, joiden vallitessa ihmiset tuottavat, vastaavat siis — niin kauan [61] kuin mainittua ristiriitaa ei vielä ole — todellista edellytystään, yksipuolista olemistaan; tuo sen yksipuolisuus tulee näkyviin vasta ristiriidan ilmennyttyä ja on siis olemassa ainoastaan myöhemmille polville. Silloin nämä ehdot tuntuvat satunnaisilta kahleilta ja ne tiedostetaan kahleiksi myös aikaisemmille aikakausille.

Nämä erilaiset ehdot, jotka esiintyvät aluksi itsetoiminnallisuuden ehtoina ja myöhemmin sen kahleina, muodostavat koko historiallisessa kehityskulussa sarjan toisiinsa kytkeytyviä kanssakäymismuotoja; niiden yhteenkytkeytyneisyys ilmenee siinä, että aikaisemman, kahleiksi muuttuneen kanssakäymismuodon tilalle asettuu uusi, kehittyneempiä tuotantovoimia ja samalla yksilöiden itsetoiminnallisuuden edistyneempää astetta vastaava muoto, joka à son tour***** muuttuu jälleen kahleeksi ja korvautuu sitten toisella muo-

---

* — enemmän tai vähemmän. *Toim.*

** — ihmistä vastaan. *Toim.*

*** — niistä riippumatta. *Toim.*

**** Marxin reunamerkintö: »Itsensä kanssakäymisen muodon tuottaminen.» *Toim.*

***** — vuorostaan. *Toim.*

dolla. Koska nämä ehdot vastaavat joka asteella tuotantovoimien samanaikaista kehitystä, niin niiden historia on samalla kehittyvien ja jokaisen uuden sukupolven perimien tuotantovoimien historiaa ja itsensä yksilöiden voimien kehityshistoriaa.

Koska tämä kehitys tapahtuu spontaanisesti, so. olematta vapaasti yhdistyneiden yksilöiden kokonaissuunnittelun alaista, se lähtee alulle eri paikoista, heimoista, kansoista, työaloilta jne., jotka kaikki kehittyvät aluksi toisistaan riippumatta ja vasta vähitellen tulevat yhteyteen muiden kanssa. Tämä kehitys tapahtuu edelleen sangen hitaasti; erilaiset asteet ja edut eivät koskaan syrjäydy täydellisesti, vaan ainoastaan sopeutuvat voittavan etupyrkimyksen alaisuuteen ja raahautuvat sen mukana vielä vuosisatoja eteenpäin. Tästä seuraa, että jopa yhden kansakunnan puitteissa elävät yksilöt ovat, varallisuussuhteista puhumattakaan, kehitykseltäänkin kerrassaan erilaisia ja että aikaisempi etupyrkimys, jolle ominainen kanssakäymismuoto on jo väistynyt myöhempää etupyrkimystä vastaavan muodon tieltä, pitää vielä kauan perinteellisesti vallassaan yksilöihin nähden itsenäistynyttä illusorista yhteisöä (valtio, oikeus), mahtitekkijää, joka voidaan kukistaa viime kädessä vain vallankumouksen kautta. Tämä selittää myös, miksi eräissä yleisluontoisemman määrittämyksen mahdollistavissa asioissa [62] tajunta saattaa näyttää toisinaan sivuuttaneen aikansa kokemukselliset suhteet, niin että myöhemmällä kaudella käytävissä taisteluissa voidaan nojautua menneisyyden teoreetikkojen arvovaltaan.

Sitä vastoin sellaisissa maissa kuin Pohjois-Amerikassa, jotka ovat aloittaneet kehityksensä jo kehittyneellä historiallisella aikakaudella, eteenpäinmeno tapahtuu hyvin nopeasti. Näillä mailla ei ole mitään muita luontaisia ennakkoehtoja kuin sinne asumaan asettuneet yksilöt, joiden on ollut pakko näin tehdä, koska vanhoissa maissa vallitsevat kanssakäymisen muodot eivät ole vastanneet heidän tarpeitaan. Ne aloittavat siis kehityksensä vanhojen maiden edistyneimpien yksilöiden avulla ja samalla myös noita yksilöitä vastaavan kehittyneimmän kanssakäymismuodon turvin, jo ennen kuin tuo muoto on ehtinyt lyödä itseään lävitse vanhoissa maissa. Tämä koskee kaikkia siirtokuntia, sikäli kuin ne ovat pelkkiä sotilallisia ja kaupallisia kiinnekohtia. Karthago, kreikkalaiset siirtokunnat ja Islanti 11. ja 12. vuosisadalla ovat siitä esimerkkeinä. Samantapainen ilmiö on havaittavissa valloitusten yhteydessä, kun valloitettuun maahan siirretään valmiina toisessa maaperässä kehittynyt kanssakäymisen muoto; aikana, jolloin tuo muoto on kotimaassaan vielä edellisten aikakausien etupyrkimysten ja suhteiden rasittama, se voi ja sen täytyy lyödä itsensä täydellisesti ja esteettömästi lävitse uudessa paikassa jo pelkästään varmistaakseen valloittajien pysyvän herruuden. (Englanti ja Napoli normannien valloituksen jälkeen,³³ jolloin ne saivat feodaaliorganisaation kehittyneimmän muodon.)

[8. Väkivallan (valloituksen) osuus historiassa]

Tätä historiankäsitystä vastaan tuntuisi sotivan sellainen toisia kuin valloitukset. Väkivaltaa, sotaa, rosvousta, ryöstömurhaa ym. on tähän asti pidetty historian liikevoimana. Tässä yhteydessä voimme rajoittua vain pääkohtiin ja siksi turvaudumme hämmästyttävimpään esimerkkiin, vanhan sivilisaation tuhoamiseen barbaarikansan toimesta ja sen jälkeen tapahtuneeseen kerrassaan uuden yhteiskuntarakenteen muodostumiseen (Rooma ja barbaarit, feodalismi ja gallit, Itä-Rooman valtakunta ja turkkilaiset³⁴).

[63] Barbaarisella valloittajakansalla sota on sinänsä vielä, kuten edellä jo mainittiin, kanssakäymisen säännöllinen muoto, johon turvaututtiin sitä kiihkeämmin, kuta enemmän väestön kasvu perinteellisen ja tuolle kansalle ainoan mahdollisen alkukantaisen tuotantotavan oloissa luo uusien tuotantovälineiden tarvetta. Italiassa sitä vastoin vapaa väestö oli maaomaisuuden keskittymisen (mikä aiheutui paitsi maanostojen ja velkaantumisen myös perinnön tietä, sillä tuolloin vallinneen tapainturmeluksen ja avioliittojen harvinaisuuden vuoksi vanhat suvut kuolivat vähitellen sukupuuttoon ja niiden omaisuus jäi harvojen haltuun) ja peltojen laituriksi muuttamisen (mikä aiheutui paitsi tavallisista ja vielä tänäänkin pätevistä taloudellisista syistä myös ryöstetyn ja verona perityn viljan maahantuonnista ja tämän aiheuttamasta italialaisen viljan kuluttajapulasta) johdosta melkein hävinnyt; orjatkin kuolivat aina olemattomiin ja heidän tilalleen oli yhtä mittaa hankittava uusia. Orjuus pysyi koko tuotannon perustana. Vapaiden ja orjien välillä olleet plebeijit eivät koskaan päässeet nousemaan ryysyköyhälistöä korkeammalle. Rooma pysyi yleensä aina vain kaupunkina, ja sen sidonnaisuus maakuntiin oli laadultaan miltei puhtaasti poliittista ja saattoi tietysti katketakin poliittisten tapahtumien vaikutuksesta.

Mikään ei ole tavallisempaa kuin käsitys, että historiassa on tähän saakka ollut vain *anastusta*. Barbaarit *valloittivat* Rooman valtakunnan, ja tällä tosiseikalla on totuttu selittämään siirtyminen antiikin maailmasta feodalismiin. Barbaarianastuksen yhteydessä kaikki riippuu kuitenkin siitä, onko valloitettu kansa ehtinyt kehittää teolliset tuotantovoimat, kuten on laita nykyajan kansoilla, vai perustuvatko sen tuotantovoimat pääasiallisesti vain sen yhdistymiseen ja vallitsevaan yhteisömuotoon [Gemeinwesen]. Anastuksen luonteen määrää myös anastuksen kohde. Arvopareista koostuvaa pankkiirin omaisuutta ei yleensä voida anastaa, ilman että anastaja alistuu anastetussa maassa vallitseviin tuotannon ja kanssakäymisen ehtoihin. Sama koskee nykyaikaisen teollisuusmaan koko teollisuuspääomaa. Ja lopulta anastuksesta tulee kaikkialla hyvin nopeasti loppu, ja kun ei ole enää anastettavaa, on ryhdyttävä tuottamaan. Tästä hyvin pian koittavasta tuottamisen välttämättömyydestä seuraa,

[64] että maahan majoittuneiden valloittajien omaksuman yhteisömuodon on vastattava heidän siellä tapaamiensa tuotantovoimien kehitystasoa tai mikäli näin ei ole alun perin laita, muututtava näiden tuotantovoimien mukaisesti. Tästä saa selityksensä myös se tosiseikka, joka oli havaittavissa kaikkialla kansainvaelluksen jälkeisinä aikoina, nimittäin että rengistä tuli herra ja että valloittajat omaksuivat hyvin pian valloitetujen kielen, sivistyksen ja tavat. Feodalismia ei suinkaan kuljetettu valmiissa muodossa Saksasta, vaan sen alkuperä juontui valloittajien sotilaallisesta organisaatiosta itsensä valloituksen aikana, ja se kehittyi varsinaiseksi feodalismiksi vasta valloituksen jälkeen vallatuissa maissa olleiden tuotantovoimien vaikutuksesta. Kuinka suuresti tämä muoto riippui tuotantovoimista, osoittavat epäonnistuneet yritykset pystyttää muita, vanharoomaisten mallien mukaisia muotoja (Kaarle Suuri ym.).

Jatkettava.

[9. Tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon välisen ristiriidan kehitys suurteollisuuden ja vapaan kilpailun olosuhteissa. Työn ja pääoman vastakohtaisuus]

Yksilöiden kaikki olemassaoloehdot, riippuvuussuhteet ja yksipuolisuudet ovat suurteollisuudessa ja kilpailussa sulautuneet kahteen yksinkertaisimpaan muotoon: yksityisomistukseen ja työhön. Raha tekee kanssakäymisen kaikki muodot ja itse kanssakäymisenkin yksilöille satunnaiseksi. Rahaan itseensä siis jo sisältyy, että kaikki tähänastinen kanssakäyminen on ollut yksilöiden kanssakäymistä määrättyjen ehtojen alaisena eikä yksilöiden kanssakäymistä yksilöiden kesken. Nämä ehdot ovat pelkistyneet kahdeksi asiaksi — kasautuneeksi työksi eli yksityisomaisuudeksi ja todelliseksi työksi. Jos jompikumpi niistä lakkaa olemasta, kanssakäyminen keskeytyy. Nykyaikaiset taloustieteilijät, esim. Sismondi, Cherbuliez ym. asettavat vastatusten association des individus ja association des capitaux*. Toisaalta itse yksilöt ovat täysin työnjaon alaisia ja sen tähden mitä täydellisimmässä riippuvuudessa toisistaan. Yksityisomistus — työn piirissä työlle vastakkaisena — kehittyy kasautumisen välttämättömyydestä ja omaa alussa vielä enimmältä osaltaan yhteisömuodon, mutta lähenee jatkuvassa kehityksessään yhä enemmän yksityisomistuksen nykyaikaista muotoa. Työnjako sanelee jo alun alkaen myös *työehtojen*, työvälineiden ja materiaalien jakautumisen ja samalla kasautuneen pääoman jakautumisen eri omistajille, ja sen mukana pääoman ja työn välisen jakautumisen sekä itse omistuksen erilaiset muodot. Kuta enemmän työnjako kehittyy [65] ja kuta enemmän kasautuminen kasvaa, sitä selvemmäksi tulee myös tämä

---

* — yksilöiden yhtymisen ja pääomien yhtymisen. *Toim.*

jakautuneisuus. Itse työ voi olla olemassa vain tämän jakautumisen olosuhteissa.

(Eri kansakuntien yksilöiden henkilökohtainen energia — sak-salaiset ja amerikkalaiset — on jo rotujen risteytymisen tuottamaa energiaa; siitä saksalaisten kretiinimäisyys; Ranskassa, Englannissa jne. vierasmaalaisia on istutettu jo kehittyneeseen, Amerikassa aivan tuoreeseen maaperään, Saksassa alkuperäinen väestö pysynyt rauhallisesti paikoillaan.)

Tässä tulee siis esille kaksi toiseikkaa.* Ensinnäkin tuotantovoimat esiintyvät yksilöistä kerrassaan riippumattomana ja irrallisena omana maailmanaan yksilöiden rinnalla, mikä johtuu siitä, että yksilöt, joiden voimia ne ovat, ovat hajallaan ja toisilleen vastakkaisia, kun taas toisaalta nämä voimat muodostuvat todellisiksi voimiksi ainoastaan näiden yksilöiden kanssakäymisessä ja keskinäisessä yhteydessä. Siis yhdellä puolella on tuotantovoimien kokonaisuus — nuo voimat ovat saaneet ikään kuin esineellisen muodon eivätkä enää ole yksilöille itselleen yksilöllisiä voimia vaan yksityisomistuksen voimia, ja sen tähden ne ovat yksilöllisiä voimia vain mikäli nuo yksilöt ovat yksityisomistajia. Minkään aikaisemman kauden tuotantovoimilla ei ole ollut tällaista yksilöiden kesken *yksilöinä* tapahtuvalle kanssakäymiselle yhdenmukaista muotoa, koska itse heidän kanssakäymisensä on ollut vielä rajoitettua. Toisella puolella näitä tuotantovoimia vastassa on enemmistö yksilöitä, joista nämä voimat ovat irtautuneet ja jotka ovat sen vuoksi menettäneet elämän koko todellisen sisällön, muuttuneet abstraktisiksi yksilöiksi, jotka kuitenkin vain juuri sen kautta saavuttavat mahdollisuuden päästä *yksilöinä* kosketukseen toistensa kanssa.

Ainoa yhdysside, joka heillä on vielä tuotantovoimiin ja omaan olemassaolonsa — työ — on menettänyt heidän kohdallaan itse-toiminnallisuuden kaiken näennäisyydenkin ja säilyttää heidän [66] elämänsä vain murjomalla sitä. Kun itsetoiminnallisuutta ja aineellisen elämän tuotantoa erotti varhaisina kausina toisistaan niiden lankeaminen eri henkilöiden osalle ja kun aineellisen elämän tuotantoa itsensä yksilöiden rajoittuneisuuden vuoksi pidettiin itsetoiminnallisuuden toisarvoisena lajina, niin nyt ne ovat irtautuneet toisistaan siinä määrin, että aineellinen elämä esiintyy ylipäänsä tarkoituksena, kun taas tämän aineellisen elämän tuotanto, työ (joka on nyt ainoa mahdollinen, mutta kuten näemme, kielteinen itsetoiminnallisuuden muoto), esiintyy välikappaleena.

---

* Engelsin reunamerkintö: »Sismondin». Toim.

[10. Yksityisomistuksen hävittämisen välttämättömyys, ehdot ja tulokset]

Nyt ollaan siis tultu niin pitkälle, että yksilöiden on otettava haltuunsa olemassaolevien tuotantovoimien kokonaisuus ei vain saavuttaakseen itsetoiminnallisuuden, vaan ylipäänsä varmistaakseen olemassaolonsa.

Tämän haltuunoton määrää ennen kaikkea haltuun otettava kohde, tuotantovoimat, jotka ovat kehittyneet kokonaisuudeksi ja ovat olemassa vain universaalisen kanssakäymisen puitteissa. Jo tämän vuoksi tällä haltuunotolla täytyy olla tuotantovoimia ja kanssakäymistä vastaava universaalinen luonne. Näiden voimien haltuunotto ei sinänsä ole mitään muuta kuin aineellisia tuotantovälineitä vastaavien yksilöllisten kykyjen kehittämistä. Tuotantovälineiden kokonaisuuden haltuunotto on jo sen vuoksi itsensä yksilöiden kykyjen kokonaisuuden kehittämistä.

Tämä haltuunotto riippuu edelleen haltuunottavista yksilöistä. Ainoastaan kaikesta itsetoiminnallisuudesta syrjäytetyt nykyajan proletarit kykenevät saavuttamaan täydellisen, rajoittamattoman itsetoiminnallisuuden, joka sisältyy kaikkien tuotantovoimien haltuunottoon ja siitä johtuvaan kykyjen kokonaisuuden kehittämiseen. Kaikki aikaisemmat vallankumoukselliset haltuunotot ovat olleet rajoitettuja: yksilöt, joiden itsetoiminnallisuutta rajoitettu tuotantoväline ja rajoitettu kanssakäyminen kammitsevat, ottivat tämän rajoitetun tuotantovälineen [67] haltuunsa ja päätyivät siten vain johonkin uuteen rajoittuneisuuteen. Heidän tuotantovälineestään tuli heidän omaisuuttaan, mutta he itse jäivät työnjaon ja oman tuotantovälineensä alaisuuteen. Kaikissa tähänastisissa haltuunotoissa on yksilöiden joukko jäänyt yhden ainoan tuotantovälineen alaisuuteen; proletarisessa haltuunotossa kaikkien tuotantovälineiden on tultava jokaisen yksilön alaisuuteen ja omaisuuden kaikkien yksilöiden alaisuuteen. Nykyistä universaalista kanssakäymistä ei voida saattaa yksilöiden alaisuuteen muutoin kuin saattamalla se kaikkien alaisuuteen.

Haltuunotto riippuu edelleen tavasta, jolla se on suoritettava. Se voidaan suorittaa vain sellaisen yhteenliittymisen avulla, joka itsensä proletariaatin luonteen vuoksi saattaa olla vain universaalinen, ja sellaisen vallankumouksen kautta, jossa toisaalta kaadetaan entisen tuotanto- ja kanssakäymistävän sekä yhteiskuntarakenteen mahti ja toisaalta kehittyvä proletariaatin universaalinen luonne ja tuohon haltuunottoon tarvittava energia, samalla kun proletariaatti heittää sivuun kaiken, mitä sille on vielä jäänyt aikaisemmasta yhteiskunnallisesta asemastaan.

Vasta tällä asteella itsetoiminnallisuus käy yhteen aineellisen elämän kanssa, mikä vastaa yksilöiden kehittymistä ehyiksi yksilöiksi ja kaiken spontaanisuuden syrjäyttämistä. Samoin vastaavat toisiaan työn muuttuminen itsetoiminnallisuudeksi ja tähänastinen eh-

dollisen kanssakäymisen muuttuminen yksilöiden kanssakäymiseksi yksilöinä. Kaikkien tuotantovoimien ottaminen yhteenliittyneiden yksilöiden haltuun hävittää yksityisomistuksen. Kun tähänastisessa historiassa erityisehto on esiintynyt aina satunnaisena, niin nyt tulee satunnaiseksi itse yksilöiden eriytyminen, jokin erityinen yksityistoimi.

Yksilöitä, jotka eivät ole enää [68] työnjaon alaisia, ovat filosofit pitäneet ihanteena, jolle he ovat antaneet nimen »Ihminen», ja koko kuvailemamme prosessin he ovat käsittäneet »Ihmisen» kehitysprosessiksi, niin että jokaisella tähänastisella aikakaudella eläneiden yksilöiden tilalle on työnnetty tämä »Ihminen» ja esitetty hänet historian liikevoimaksi. Näin muodoin koko historiallinen prosessi on käsitetty »Ihmisen» itsevierautumisen prosessiksi*; ja tämä johtuu itse asiassa siitä, että aikaisemman asteen yksilön tilalle on aina pistetty myöhemmän asteen keskinkertaisyksilö ja siirretty aikaisemmille yksilöille myöhemmän asteen tajunta. Tällaisen takaperoitamisen avulla, etukäteen abstrahoitumalla todellisista olosuhteista, on ollut mahdollista muuntaa koko historia tajunnan kehitysprosessiksi.

* * *

Kansalaisyhteiskunta sulkee tuotantovoimien määrättyllä kehitysasteella piiriinsä yksilöiden koko aineellisen kanssakäymisen. Se sulkee piiriinsä tietyn asteen koko kaupallisen ja teollisen elämän ja menee sikäli valtion ja kansakunnan ulkopuolelle, vaikka toisaalta sen on esiinnyttävä ulospäin kansallisuutena ja rakennuttava sisältä valtioksi. Sanonta »kansalaisyhteiskunta»** syntyi 18. vuosisadalla, jolloin omistussuhteet olivat jo vapautuneet antiikin ja keskiajan yhteisömuodosta [Gemeinwesen]. Kansalaisyhteiskunta sellaisenaan kehittyy vasta porvariston myötä; samalla nimellä on kuitenkin tarkoitettu aina tuotannosta ja kanssakäymisestä välittömästi kehittyvää yhteiskunnallista organisaatiota, joka on kaikkina aikoina muodostanut valtion ja muun idealistisen*** päällysrakenteen perustan.

[11.] Valtion ja oikeuden suhde omaisuuteen

Omaisisuuden ensimmäinen muoto niin antiikin maailmassa kuin myös keski-ajalla oli heimo-omaisuus, jonka edellytyksenä oli roomalaisilla sota, [69] germaaneilla karjanhoito. Antiikin kansojen sukuomaisuudella oli — koska yhdessä kaupungissa asui useampia

* Marxin reunamekintö: »Itsevierautuminen». *Toim.*

** Sanontaa »bürgerliche Gesellschaft» käytetään sekä »kansalaisyhteiskunnan» että »porvarillisen yhteiskunnan» merkityksessä. *Toim.*

*** — so. ideaalisen, aatteellisen, ideologisen. *Toim.*

heimoja — valtionomaisuuden luonne, ja erillisen yksilön oikeus siihen supistui pelkkään hallintaan [possessio], joka kuitenkin, kuten heimo-omaisuus yleensä, rajoittui vain maaomaisuuteen. Yksityisomaisuus sanan varsinaisessa mielessä saa muinaisilla kuten nykyisilläkin kansoilla alkunsa vasta irtaimen omaisuuden myötä. (Orjuus ja yhteisö [Gemeinwesen]) (dominium ex jure Quiritum*). — Keskiajalta peräisin olevilla kansoilla heimo-omaisuus kehittyy eri vaiheiden kautta — feodaalinen maaomaisuus, ammattikuntien irtaimisto, manufaktuuripääoma — kunnes se muuttuu suurteollisuuden ja universaalisen kilpailun ehdollistamaksi nykyaikaiseksi pääomaksi, puhtaaksi yksityisomaisuudeksi, joka on heittänyt sivuun näennäisenkin yhteisömuodon ja syrjäyttänyt kaiken valtion taholta tulevan vaikutuksen omaisuuden kehitykseen. Tätä nykyaikaista yksityisomaisuutta vastaa nykyaikainen valtio, jonka yksityisömistajat ovat verojen kautta ostaneet vähitellen omakseen ja joka valtionvelkojen vuoksi on vajonnut täydellisesti heidän valtaansa ja jonka olemassaolokin on valtion arvopapereiden pörssikurssien nousun ja laskun kautta täysin riippuvainen yksityisömistajien, porvarien, sille antamasta kaupallisesta luotosta. Koska porvaristo ei ole enää sääty vaan *luokka*, sen on täytynyt järjestyä kansallisessa eikä enää paikallisessa mitassa ja antaa tavanomaisille etupyrkimyksilleen yleisyyden muoto. Yksityisömistuksen vapauduttua yhteisöllisestä muodosta valtio on saavuttanut itsenäisen olemassaolon kansalaisyhteiskunnan rinnalla ja ulkopuolella; se ei ole kuitenkaan muuta kuin sellainen järjestöllinen muoto, joka porvariston on sille annettava taatakseen keskinäisesti omaisuutensa ja etunsa niin ulospäin kuin myös sisäänpäin. Valtion itsenäisyyttä ilmenee enää ainoastaan sellaisissa maissa, joissa säädöt eivät ole täysin kehittyneet luokiksi, joissa kehittyneistä maista jo hävitetyt säädöt esittävät vielä tiettyä osaa muodostaen eräänlaisen sekoituksen ja joissa mikään väestönosa ei sen vuoksi voi saavuttaa herruusasemaa muihin nähden. Näin on asianlaita erityisesti Saksassa. Nykyaikaisen valtion täydellisin esimerkki on Pohjois-Amerikka [70]. Uudemmat ranskalaiset, englantilaiset ja amerikkalaiset kirjoittajat sanovat yhteen ääneen, että valtio on olemassa ainoastaan yksityisomaisuuden vuoksi, niin että tämä ajatus on syöpyntynyt jo myös jokapäiväiseen tietoisuuteen.

Koska valtio on se muoto, jossa hallitsevaan luokkaan kuuluvat yksilöt toteuttavat yhteisiä etujaan ja jossa aikakauden koko kansalaisyhteiskunta saa keskittyneen ilmaisunsa, niin siitä seuraa, että kaikki yhteiset instituutiot välittyvät valtion kautta, saavat poliittisen muodon. Se aiheuttaa harhakuvitelman, että laki perustuisi tahtoon, jopa todellisesta perustastaan irrotettuun, *vapaaseen* tahtoon. Samoin oikeus pelkistetään sitten jälleen laiksi.

Yksityisöoikeus kehittyy samanaikaisesti yksityisömistuksen kanssa luonnonvaraisen yhteisömuodon hajoamisesta. Roomalaisilla yksi-

---

* — roomalaiseen oikeuteen perustuva hallinta. *Toim.*

ysiomistuksen ja yksityisoikeuden kehitys jäi ilman enempiä teollisia ja kaupallisia seurauksia, koska koko heidän tuotantotapansa pysyi samana.* Nykyaikaisilla kansoilla, joilla teollisuus ja kauppa hajottivat feodaalisen yhteisömuodon, alkoi yksityisomistuksen ja yksityisoikeuden syntymisen mukana uusi vaihe, joka osoittautui kehityskykyiseksi. Jo ensimmäinen keskiajalla laajaa merikauppaa harjoittanut kaupunki, Amalfi, kehitti myös merioikeuden.⁸⁵ Heti kun teollisuus ja kauppa olivat kehittäneet yksityisomistusta edelleen — ensiksi Italiassa ja sitten muissa maissa — otettiin valmiiksi kehitetty roomalainen yksityisoikeus jälleen esille ja kohotettiin auktoriteetiksi. Porvariston myöhemmin siinä määrin voimistuttua, että ruhtinaat alkoivat puolustaa sen etuja kukistaakseen porvariston avulla feodaalitaaliston, alkoi kaikissa maissa — Ranskassa 16. vuosisadalla — oikeuden varsinainen kehitys, joka tapahtui kaikkialla [71] paitsi Englannissa roomalaisen lakikokoelman perustalla. Englannissakin jouduttiin siviilioikeuden kehittämiseksi (erityisesti irtainta omaisuutta koskevalta osalta) turvautumaan roomalaisen oikeuden periaatteisiin. (Ei tule unohtaa, että oikeudella paremmin kuin uskonnollakaan ei ole omaa historiaa.)

Vallitsevat omistussuhteet esitetään yksityisoikeudessa yleisen tahdon ilmaukseksi. Jo itse jus utendi et abutendi** osoittaa toisaalta, että yksityisomistus on tullut täysin riippumattomaksi yhteisöstä, ja kertoo toisaalta harhakuvitelmasta, että yksityisomistus perustuisi pelkkään yksityiseen tahtoon, esineen mielivaltaiseen käyttöön. Käytännössä abuti-käsitteellä*** on yksityisomistajalle sangen määrätty taloudelliset rajoituksensa, jollei hän halua nähdä omaisuutensa ja samalla jus abutendi'nsa**** siirtyvän toisiin käsiin, koska esine hänen pelkkään tahtoonsa nähden ei ole yleensä mikään esine, vaan tulee siksi, todelliseksi omaisuudeksi, vasta kanssakäymisessä ja riippumatta oikeudesta (*suhde*, jota filosofit sanovat ideaksi*****). Tämä juridinen harha, joka supistaa oikeuden pelkäksi tahdoksi, johtaa väistämättä omistussuhteiden edelleen kehittyessä siihen, että jollakin henkilöllä saattaa olla juridinen oikeus johonkin esineeseen, vaikka hän ei todellisuudessa omaa esinettä. Jos esimerkiksi jokin maapalsta lakkaa kilpailun vuoksi tuottamasta korkoa, niin sen omistajalla on tosin edelleen juridinen oikeus siihen sekä jus utendi et abutendi, mutta hän ei voi tehdä tällä oikeudellaan mitään, sillä maanomistajana hän ei omaa mitään, jollei hänellä ole sen lisäksi riittävästi pääomaa maansa muokkaamiseksi. Samasta

* Engelsin reunamerkintö: »(Koronkiskontal)». *Toim.*

** — käytön ja väärinkäytön oikeus, so. oikeus rajoittamatta käyttää esinettä. *Toim.*

*** — väärinkäyttö. *Toim.*

**** — väärinkäyttöoikeutensa. *Toim.*

***** Marxin reunamerkintö: »*Suhde on filosofeille idea*. He tuntevat ainoastaan 'Ihmisen' suhteen omaan itseensä ja siksi kaikista todellisista suhteista tulee heille ideoita.» *Toim.*

juristien illuusiosta selittyy, että he samoin kuin yleensä kaikki lakikokoelmat pitävät yksilöiden ryhtymistä keskenään suhteisiin, esimerkiksi sopimussuhteisiin, pelkästään satunnaisina suhteina, joita voidaan tietien tahtoen solmia tai olla solmimatta [72] ja joiden sisältö riippuu kokonaan sopimuspuolten yksilöllisestä tahdonvallasta.

Aina kun teollisuuden ja kaupan kehitys on luonut uusia kanssakäymisen muotoja, esimerkiksi vakuutus- ym. yhtiöitä, oikeuden on ollut pakko hyväksyä ne omaisuuden hankkimisen uusina muotoina.*

[12. Yhteiskunnallisen tajunnan muodot]

Työnjaon vaikutus tieteeseen.

Rangaistustoimenpiteiden merkitys valtiossa, oikeudessa, moraalissa jne.

Laissa porvarien täytyy antaa itselleen yleinen ilmaisumuoto nimenomaan siksi, että he luokkana hallitsevat.

Luonnontiede ja historia.

Ei ole olemassa politiikan, oikeuden, tieteen jne., taiteen, uskonnon jne. historiaa.**

Miksi ideologit asettavat kaiken päälaelleen.

Uskonsaarnaajat, juristit, poliitikot.

Juristit, poliitikot (yleensä valtiomiehet), moralistit, uskonsaarnaajat.

Tästä ideologisesta luokan sisäisestä alaosastosta: 1. *Ammattien itsenäistyminen työnjaon tuloksena.* Jokainen pitää käsityötään todellisena. Yhteydestä, joka heidän käsityöllään on todellisuuteen, he luovat itselleen sitäkin väistämättömmiin harhakuvitelmiä, koska tämä johtuu jo itsensä käsityön luonteesta. Suhteet tulevat lainopissa, politiikassa jne. — tajunnassa — käsitteiksi; koska ne eivät kohoa näiden suhteiden yläpuolelle, näitä suhteita koskevat käsitteetkin muuttuvat heidän päässään piintyneiksi käsitteiksi: esimerkiksi tuomari käyttää lakikirjaa, koska pitää lainsäädäntöä todellisena aktiivisena liikkeellepanijana. Oman tavaran kunnioittaminen: koska heidän ammattinsa on tekemisissä yleisen kanssa.

Oikeuden idea. Valtioidea. *Tavanomaisessa* tajunnassa asia on asetettu päälaelleen.

---

* Tämän jälkeen käsikirjoituksessa seuraa Marxin tekemiä muistiinpanoja ajatuksista, joita piti kehittää edelleen. *Toim.*

** Marxin reunahuomautus: »'Yhteisöä' [dem Gemeinwesen] sellaisena kuin se ilmenee antiikin valtiossa, feodaalilaitoksessa, absoluuttisessa monarkiassa, tätä yhdyssidettä vastaavat erityisesti uskonnolliset käsitykset.» *Toim.*

Uskonto on alun alkaen *transkendenttiyden* tajuamista, joka nousee esille *todellisesta* täytymyksestä [Müssen].

Tämä on ilmaistava kansanomaisemmin.

Perinne oikeuden, uskonnon jne. alalla.

* * *

[73]* Yksilöt ovat aina pitäneet lähtökohtana itseään, lähtevät aina omasta itsestään. Heidän suhteensa ovat heidän todellisen elämistapahtumisensa suhteita. Mistä johtuu, että nämä suhteet itenäistyvät heitä vastaan? että heidän oman elämänsä voimat saavat yliotteen heistä?

Yhdellä sanalla: *työnjako*, jonka aste riippuu tuotantovoiman kulloinkin saavuttamasta kehityksestä.

Maanomistus. Yhteisöomistus. Feodaalinen. Nykyaikainen. Säätyomaisuus. Manufaktuuriomaisuus. Teollisuus pääoma.

Kirjoittaneet K. Marx ja F. Engels Brysselissä vuoden 1845 marraskuun ja vuoden 1846 elokuun välisenä aikana

Julkaistu ensi kerran venäjän kielellä kirjassa «Архив К. Маркса и Ф. Энгельса», кн. I, 1924 г.

Julkaistaan venäjänkielisen kirjasen: К. Маркс и Ф. Энгельс. «Фейербах. Противоположность материалистического и идеалистического возрений.» (Новая публикация первой главы «Немецкой идеологии».) Москва, 1966. tekstin mukaan

Suomennos saksasta

---

* Tätä käsikirjoituksen viimeistä sivua ei ole numeroitu. Se sisältää merkintöjä, jotka koskevat materialistisen historiankäsityksen esittelyn alkuosaa. Tässä hahmoteltuja ajatuksia on kehitelty sitten luvun I osan 3. jaksossa. *Toim.*

K O M M U N I S M I N   P E R I A A T T E E T ³⁶

1. kysymys: Mitä on kommunismi?

Vastaus: Kommunismi on oppi proletariaatin vapautumisen ehdoista.

2. kysymys: Mitä on proletariaatti?

Vastaus: Proletariaatiksi nimitetään sitä yhteiskuntaluokkaa, joka hankkii toimeentulonsa yksinomaan myymällä työtään eikä elä mistään pääomasta saamansa voiton kustannuksella, luokkaa, jonka onni ja onnettomuus, elämä ja kuolema ja koko olemassaolo riippuu työn kysynnästä, ts. hyvän ja huonon asiointilan vaihtumisesta, hiltittömän kilpataistelun heilahteluista. Lyhyesti, proletariaatti eli proletaariluokka on 1800-luvun työtätekevä luokka.

3. kysymys: Eikö siis proletaareja ole aina ollut olemassa?

Vastaus: Ei, ei aina. Köyhiä ja työtätekeviä luokkia on aina ollut olemassa, ja työtätekevät luokat ovat tavallisesti eläneet köyhyydessä. Mutta sellaisia köyhiä, sellaisia työläisiä, jotka olisivat eläneet mainitunlaisissa oloissa, ts. proletaareja, ei ole ollut aina, samoin kuin kilpailukaan ei ole aina ollut täysin vapaata ja rajoittamatonta.

4. kysymys: Miten proletariaatti syntyi?

Vastaus: Proletariaatti syntyi sen teollisen kumouksen seurauksena, joka tapahtui Englannissa viime vuosisadan jälkipuoliskolla ja toistui sen jälkeen maailman kaikissa sivistysmaissa. Tuon teollisen kumouksen oli aiheuttanut höyrykoneen, monenlaisten kehruukoneiden, kutomakoneen ja monien muiden mekaanisten laitteiden keksiminen. Nämä koneet, jotka olivat hyvin kalliita ja joita siitä syystä pystyivät hankkimaan vain suurkapitalistit, muuttivat koko siihenastisen tuotantotavan ja syrjäyttivät entiset työläiset, sillä koneet valmistivat halvempia ja parempia tavaroita kuin työläiset olivat valmistaneet epätydyttävillä rukeillaan ja kangaspuillaan. Siten nuo koneet siirsivät teollisuuden kokonaisuudessaan suurkapitalis-

tien käsiin ja tekivät täysin arvottomaksi sen mitättömän pienen omaisuuden, joka työläisillä oli (työkalut, kangaspuut jne.), niin että kapitalistit anastivat tuota pikaa käsiinsä kaiken eikä työläisille jäänyt mitään. Siten kankaiden valmistuksen alalla siirryttiin tehdastuotantoon. — Heti kun oli saatu sysäys koneiden ja tehdastuotannon soveltamiseen käytäntöön, tehdastuotanto levisi nopeasti kaikille muillekin teollisuuden aloille, eritoten kankaiden painovärjäyksen, kirjanpainannan, savenvalun ja metallivalmisteiden tuotannon alalle. Työ alkoi jakautua yhä enemmän erillisten työläisten kesken, niin että työläinen, joka aikaisemmin oli suorittanut koko työn, suoritti nyt vain osan siitä. Tämä työnjako antoi mahdollisuuden valmistaa tuotteita nopeammin ja niin ollen myös halvemmalla. Se rajoitti kuitenkin työläisen toiminnan joksikin yhdeksi, hyvin yksinkertaiseksi ja jatkuvasti toistuvaksi mekaaniseksi liikkeeksi, jonka kone saattoi suorittaa yhtä hyvin ja jopa paljon paremminkin. Siten kaikki nuo teollisuudenalat toinen toisensa jälkeen joutuivat höyryvoiman, koneiden ja tehdastuotannon valtaan aivan samoin kuin olivat joutuneet kehruu- ja kutomateollisuuskina. Se merkitsi niiden siirtymistä kokonaisuudessaan suurkapitalistien käsiin, ja näilläkin aloilla työläiset menettivät viimeisetkin itsenäisyytensä rippeet. Tehdastuotanto ei alistanut herruuteensa vähitellen ainoastaan manufaktuuriteollisuutta sanan varsinaisessa merkityksessä, vaan alkoi vallata yhä laajemmin myös käsityömaista, sillä tälläkin alalla suurkapitalistit syrjäyttivät yhä enemmän pientuottajia järjestämällä suuria työversteita, joissa voitiin välttää monia kustannuksia ja kehittää pitkälle työnjakoa. Nykyään on tultu siihen, että tehdastuotanto on vakiintunut sivistysmaissa miltei kaikilla työaloilla ja suurteollisuus on miltei kaikilla aloilla syrjäyttänyt käsityön ja manufaktuuriteollisuuden. — Tämän seurauksena entinen keskisääty, varsinkin pienet käsityöläiset, joutuu entistä suuremmassa määrässä vararikoon, työntekijän entinen asema muuttuu kerrassaan ja muodostuu kaksi uutta luokkaa, jotka vähitellen nielevät kaikki muut luokat. Nimittäin:

I. Niiden suurkapitalistien luokka, jotka jo nykyään ovat kaikissa sivistysmaissa kaikkien elämäntarvikkeiden sekä niiden tuotantoon tarvittavien raaka-aineiden ja työkalujen (koneiden, tehtaiden yms.) miltei yksinomaisia omistajia. Se on porvareiden luokka eli porvaristo.

II. Niiden omistamattomien luokka, joiden on pakko myydä porvareille työtään saadakseen korvaukseksi elämäntarvikkeita olemassaolonsa ylläpitämiseksi. Tätä luokkaa sanotaan proletaarien luokaksi eli proletariaatiksi.

5. *kysymys*: Millä ehdoilla proletaarit myyvät työtään porvareille?

Vastaus: Työ on samanlaista tavaraa kuin kaikki muukin ja sen hinta määräytyy samojen lakien mukaan kuin kaikkien muidenkin tavaroiden hinta. Suurteollisuuden eli vapaan kilpataistelun vallitessa — jotka ovat samaa, kuten alempana toteamme — tavarain hinta

on keskimäärin aina yhtä suuri kuin tuon tavarantoimittajan tuotantokustannukset. Työnkin hinta on siis yhtä suuri kuin työn tuotantokustannukset ja työn tuotantokustannukset koostuvat juuri siitä elämäntarvikkeiden määrästä, joka on välttämätön työläisen työkyvyn säilyttämiseksi ja työväenluokan sukupuuttoon kuoleamisen estämiseksi. Työläinen ei saa työstään enempää kuin tarvitsee tähän tarkoitukseen; työn hinta eli työpalkka on siis mahdollisimman alhainen ja muodostaa elämän ylläpitämiseen tarvittavan minimin. Koska liikeasioissa on väliin parempia, väliin taas huonompia aikoja, niin työläinen saa väliin enemmän, väliin taas vähemmän aivan samoin kuin tehtailijäkin saa tavarastaan toisinaan enemmän, toisinaan taas vähemmän. Kun otetaan huomioon hyvät ja huonot ajat, niin tehtailija saa kuitenkin tavarastaan keskimäärin tuotantokustannuksia vastaavan hinnan, ja samoin myös työläinen saa keskimäärin tuon minimin. Tämä taloudellinen työpalkkalaki toteutuu sitä täsmällisemmin, mitä suuremmassa määrin suurteollisuus saa valloitetuksi kaikki työalat.

6. *kysymys:* Mitä työtätekeviä luokkia oli olemassa ennen teollista kumousta?

Vastaus: Yhteiskuntakehityksen eri asteista riippuen työtätekevät luokat ovat eläneet erilaisissa oloissa ja ne ovat olleet erilaisessa asemassa omistaviin ja hallitseviin luokkiin nähden. Muinaisuudessa työtätekevät olivat isäntiensä *orjia* samoin kuin ovat vielä nykyäänkin orjina monissa takapajuisissa maissa ja jopa Yhdysvaltojen eteläosassakin. Keskiaikana ne olivat maanomistajia-aatelien *maajorjia*, joiksi ne ovat jääneet vielä nykypäiviin asti Unkarissa, Puolassa ja Venäjällä. Sitä paitsi kaupungeissa oli keskiaikana aina teolliseen kumoukseen asti käsityöläiskisälliä, jotka tekivät työtä pikkuporvarillisille mestareille. Manufaktuuriiteollisuuden kehittyessä alkoi vähitellen ilmestyä manufaktuuriityöläisiä, jotka olivat palkkalaisina suuremmilla kapitalisteilla.

7. *kysymys:* Missä suhteessa proletaari eroaa orjasta?

Vastaus: Orja on myyty kerralla ja koko iäkseen, proletaarin on itsensä myytävä itseään joka päivä ja joka tunti. Jokainen erillinen orja on *määrätyn* herran omaisuutta, ja orjan olemassaolo, niin viheittäminen kuin se onkin, on kuitenkin turvattu, koska herra on kiinnostunut siitä. Erillinen proletaari taas on niin sanoaksemme koko porvaristoluokan omaisuutta. Hänen työtään ostetaan vain silloin, kun joku tarvitsee sitä, eikä hänen olemassaolonsa ole sen vuoksi turvattu. Olemassaolo on turvattu ainoastaan proletaarien *luokalle* kokonaisuudessaan. Orja on kilpataistelun ulkopuolella, proletaari elää kilpataistelun oloissa ja kokee kaikki sen heilahtelut. Orjaa pidetään esineenä eikä kansalaisyhteiskunnan jäsenenä. Proletaari tunnustetaan yksilöksi, kansalaisyhteiskunnan jäseneksi. Orjan olemassaolo saattaa siis olla siedettävämpää kuin proletaarin, mutta proletaari kuuluu korkeammalla kehitysasteella olevaan yhteiskuntaan ja hän itsekin on korkeammalla asteella kuin orja. Orja vapauttaa itsensä siten, että hävittää kaikista yksityisomistuksellisista suhteista ai-

noastaan orjuussuhteen ja vasta sen ansiosta muuttuu proletaariksi; proletaari taas voi vapauttaa itsensä ainoastaan hävittämällä yksityisomistuksen yleensä.

8. *kysymys:* Missä suhteessa proletaari eroaa maaorjasta?

Vastaus: Maaorjalla on hallussaan tai käytössään tuotantoväline, maatilkkku, ja sen korvaukseksi hän luovuttaa osan tuloistaan tai suorittaa joitakin töitä. Proletaari tekee työtä toisen henkilön työkaluilla ja tämän toisen hyväksi saaden korvaukseksi osan tuloista. Maaorja luovuttaa, proletaarille annetaan. Maaorjan olemassaolo on turvattu, proletaarin olemassaolo ei ole turvattu. Maaorja on kilpataistelun ulkopuolella, proletaari elää kilpataistelun oloissa. Maaorja vapauttaa itsensä joko siten, että pakenee kaupunkiin ja muuttuu siellä käsityöläiseksi, tai siten, että antaa tilanherralleen työn ja tuotteiden asemesta rahaa ja muuttuu vapaaksi vuokralaiseksi, tai siten, että häätää pois feodaalinsa ja muuttuu itse omistajaksi. Lyhyesti sanoen hän vapauttaa itsensä siten, että tavalla tai toisella liittyy omistajaluokan riveihin ja astuu kilpataistelun piiriin. Proletaari taas vapauttaa itsensä siten, että hävittää kilpataistelun, yksityisomistuksen ja kaikki luokkaeroavuudet.

9. *kysymys:* Missä suhteessa proletaari eroaa käsityöläisestä?*

10. *kysymys:* Missä suhteessa proletaari eroaa manufaktuurityöläisestä?

Vastaus: Manufaktuurityöläisellä oli 1500- ja 1700-luvulla miltei kaikkialla vielä omistuksessaan tuotantokalustoa: omat kangaspuut, perhekäyttöön tarkoitettu rukki ja pieni maapalsta, jota hän muokkasi työnsä lomassa. Proletaarilla ei ole mitään tällaista. Manufaktuurityöläinen asuu melkein aina maaseudulla ja hän on enemmän tai vähemmän patriarkaalisisissa suhteissa tilanherraansa tai työnantajansa. Proletaarit elävät enimmäkseen suurissa kaupungeissa ja proletaaria sitovat työnantajaan pelkät rahasuhteet. Suurteollisuus hävittää patriarkaaliset olot ja siten manufaktuurityöläinen menettää viimeisetkin omaisuutensa rippeet ja vasta sitten ja sen vuoksi muuttuu proletaariksi.

11. *kysymys:* Mitä lähimpiä seurauksia aiheutti teollinen kumous ja yhteiskunnan jakautuminen porvareihin ja proletaareihin?

Vastaus: Ensiksikin seurauksena siitä, että konetyö alensi yhä enemmän teollisuustuotteiden hintoja, entinen manufaktuurijärjestelmä eli käsityöhön perustuva teollisuus sortui kokonaan kaikissa maanosissa. Kaikki puolibarbaariset maat, jotka siihen asti olivat jääneet enemmän tai vähemmän syrjään historiallisesta kehityksestä ja joissa siihen asti oli vallinnut manufaktuuri-teollisuus, tempaisiin siten väkipakolla eristyneisyydestään. Ne alkoivat ostaa englantilaisten halvempia tavaroita ja tuomitsivat siten tuhoon omat ma-

---

* Tämän alle Engels on jättänyt käsikirjoitukseensa tyhjän tilan vastaukselle yhdeksänten kysymyksen. *Toim.*

nufaktuurityöläisensä. Näin ollen maat, jotka eivät vuosituhaansiin olleet edistyneet lainkaan, esimerkiksi Intia, kokivat täydellisen vallankumouksen ja jopa Kiinakin kulkee nykyään vallankumousta kohhti. On menty niin pitkälle, että tänään Englannissa keksitty uusi kone jättää vuoden kuluessa leivättömäksi miljoonia työläisiä Kiinassa. Suurteollisuus on näin ollen sitonut toisiinsa kaikki maapallon kansat, yhdistänyt kaikki pienet paikalliset markkinat maailmanmarkkinoihin, muokannut koko maaperän sivistykselle ja edistykselle ja johtanut siihen, että kaikki mitä tapahtuu sivistysmaissa, vaikuttaa välttämättä kaikkiin muihin maihin; niin että jos Englannissa tai Ranskassa työläiset vapauttaisivat nyt itsensä, niin se aiheuttaisi kaikissa muissa maissa vallankumouksia, jotka ennemmin tai myöhemmin johtaisivat niissäkin työläisten vapautumiseen.

Toiseksi kaikkialla, missä suurteollisuus on tullut manufaktuurin tilalle, teollinen kumous on moninkertaistanut tavattomasti porvariston rikkautta ja mahtia ja tehnyt siitä maan tärkeimmän luokan. Tämän seurauksena kaikkialla, missä tuo prosessi on tapahtunut, porvaristo on saanut käsiinsä poliittisen vallan ja syrjäyttänyt siihen asti hallinneet luokat — ylimystön ja ammattikunnallisen porvariston — sekä niitä kumpaakin edustaneen absoluuttisen monarkian. Porvaristo hävitti ylimystön ja aateliston mahdin lakkauttamalla majoraatin eli maaomaisuuksien luovuttamattomuuden ja poistamalla kaikki aateliston etuoikeudet. Se musersi ammattikuntaporvariston mahdin hävittämällä kaikki ammattikunnat ja kaikki käsityöläisten etuoikeudet. Niiden kumpienkin tilalle se toi vapaan kilpataistelun, ts. yhteiskunnan sellaisen tilan, jolloin jokaisella on oikeus harjoittaa mitä teollisuustoiminnan alaa tahansa eikä ketään voi estää siitä mikään muu kuin siihen tarvittavan pääoman puute. Vapaan kilpataistelun voimaantulo merkitsi näin ollen samaa kuin olisi julistettu avoimesti, että siitä lähtien kaikki yhteiskunnan jäsenet olivat eriarvoisia vain sikäli, mikäli heidän pääomansa olivat eriarvoisia ja että pääomasta oli tullut ratkaiseva voima ja kapitalisteista, porvareista oli tullut tärkein luokka yhteiskunnassa. Mutta vapaa kilpataistelu on tarpeen suurteollisuuden kehityksen alkukaudella, sillä se on ainoa yhteiskunnan olotila, jonka vallitessa suurteollisuus saattaa kasvaa. — Hävitettyään siten aateliston ja ammattikuntaporvariston yhteiskunnallisen mahdin porvaristo hävitti samoin niiden poliittisenkin vallan. Tultuaan yhteiskunnan tärkeimmäksi luokaksi porvaristo julistautui tärkeimmäksi luokaksi politiikankin alalla. Se teki tämän saattamalla voimaan edustusjärjestelmän, jonka perustana oli porvarillinen tasa-arvoisuus lain edessä ja vapaan kilpataistelun lainsäädännöllinen tunnustaminen. Euroopan maissa tämä järjestelmä toteutettiin perustuslaillisen monarkian muodossa. Perustuslaillisissa monarkioissa äänioikeus on ainoastaan tietyn pääoman omistajilla, ts. ainoastaan porvareilla. Nämä porvarivalitsijat valitsevat valtiopäivämiehet, ja nuo porvaristoon kuuluvat valtiopäivämiehet valitsevat porvarillisen hallituksen käyttäen hyväkseen verotuskielto-oikeutta.

Kolmanneksi teollinen kumous edisti proletariaatin kasvua samassa määrin kuin porvaristonkin kasvua. Mitä enemmän porvaristo rikastui, sitä monilukuisemmaksi kasvoi proletariaatti. Koska ainoastaan pääoma voi antaa työtä proletaareille, ja pääoma suurenee vain silloin kun se käyttää työtä, niin proletariaatti kasvaa tarkalleen pääoman kasvua vastaavasti. Samalla teollinen kumous kokoa porvareita ja proletaareja suurin kaupunkiin, joissa on edullisinta kehittää teollisuutta, ja tämä valtaviin kansanjoukkojen kokoontuminen *yhteen* paikkaan saa prolaarit tajuamaan heidän voimansa. Sitä mukaa kuin teollinen kumous edistyy, sitä mukaa kuin keksitään jatkuvasti uusia, käsityötä syrjäyttäviä koneita, suurteollisuus painaa yhä alemmaksi työpalkan ja, kuten jo sanoimme, alentaa sen minimiin, minkä seurauksena proletariaatin asema muuttuu yhä sietämättömämmäksi. Siten toisaalta proletariaatin tyytymättömyyden kasvun ja toisaalta sen voiman kasvun seurauksena teollinen kumous valmistelee yhteiskunnallista vallankumousta, jonka proletariaatti toteuttaa.

12. kysymys: Millaisia olivat teollisen kumouksen myöhemmät seuraukset?

Vastaus: Suurteollisuus on luonut höyry- sekä muiden koneiden muodossa välineet, jotka ovat antaneet mahdollisuuden laajentaa loputtomasti teollista tuotantoa lyhyen ajan sisällä ja vähäisin kustannuksin. Tuotannon noin helpon laajentamisen ansiosta vapaa kilpailu, joka oli suurteollisuuden väistämätön seuraus, sai kohta tavattoman kärkevän luonteen; kapitalistit ryntäsivät joukoittain teollisuuteen, ja hyvin pian saatiin tuotetuksi enemmän kuin pystyttiin kuluttamaan. Tästä seurasi, että tuotettuja tavaroita ei saatu myydä ja alkoi niin sanottu liikepula. Tehtaat oli pysäytettävä, tehtailijat vararikkoutuivat ja työläiset jäivät ilman leipää. Kaikkiialla koitti kauhistuttava kurjuus. Jonkin ajan kuluttua liikatuotteet saatiin myydä, tehtaat pantiin taas käyntiin, työpalkka kohosi ja vähitellen asiat alkoivat luistaa paremmin kuin milloinkaan. Näin ei kuitenkaan jatkunut pitkälti, sillä kohta taas oli tuotettu liikaa tavaroita, alkoi uusi pula, joka kehittyi aivan samoin kuin edellisenkin. Vuosisatamme alusta alkaen teollisuus on näin ollen kokenut jatkuvasti heilahteluja kukoistuskausista pulakausiin, ja tuollainen pula on alkanut melkein säännöllisesti aina viiden tai seitsemän vuoden kuluttua, ja joka kerta se on aiheuttanut tavattoman suuria onnettomuuksia työläisten keskuudessa, yleistä vallankumouksellista kiihtymystä ja hyvin suuren vaaran koko olemassaolevalle järjestelmälle.

13. kysymys: Mitä noista säännöllisesti toistuvista liikepulista seuraa?

Vastaus: *Ensinnäkin* se, että vaikka suurteollisuus loikin itse kehityksensä alkukaudella vapaan kilpataistelun, niin nykyään se on jo ylittänyt kasvussaan vapaan kilpataistelun puitteet; että kilpataistelu ja yleensä erillisten henkilöiden harjoittama teollisuustuo-

tanto ovat muuttuneet suurteollisuuden kahleiksi, jotka sen on murskattava ja jotka se murskaa; että niin kauan kuin suurteollisuutta harjoitetaan nykyisin perustein, se ei voi olla olemassa aiheuttamatta joka seitsemäs vuosi toistuvaa yleistä häiriötilaa, mikä uhkaa joka kerta koko sivilisaatiota ja paitsi sitä, että syöksee kurjuuteen proletaareja, saattaa vararikoon myös monia porvareita; että on siis joko kieltäydyttävä suurteollisuudesta — mikä on kerrassaan mahdotonta — tai tunnustettava, että on välttämätöntä luoda aivan uusi yhteiskuntajärjestys, jonka vallitessa teollisuustuotantoa eivät johda erilliset, keskenään kilpailevat tehtailijat, vaan koko yhteiskunta tiukan suunnitelman mukaan ja yhteiskunnan kaikkien jäsenten tarpeita vastaavasti.

Toiseksi, että suurteollisuus ja sen aikaansaama tuotannon loputtoman laajentamisen mahdollisuus ovat edellytyksenä sellaisen yhteiskuntajärjestelmän luomiselle, jossa tuotetaan kaikkia elintärkeitä tarvikkeita niin paljon, että yhteiskunnan jokainen jäsen pystyy kehittämään ja käyttämään aivan vapaasti kaikkia voimiaan ja kykyjään. Siis nimenomaan se suurteollisuuden ominaisuus, joka synnyttää nyky-yhteiskunnassa koko kurjuuden ja kaikki liikepulat, osoittautuu toisenlaisen yhteiskuntajärjestyksen vallitessa juuri siksi ominaisuudeksi, joka hävittää tuon kurjuuden ja nuo onnettomuutta aiheuttavat heilahtelut.

Täten on siis täysin vakuuttavasti todistettu:

1) että nykyään kaikki nuo onnettomuudet voidaan selittää vain sellaisesta yhteiskuntajärjestelmästä johtuviksi, joka ei enää vastaa aikamme olosuhteita;

2) että on jo olemassa keinot noiden onnettomuuksien poistamiseksi lopullisesti uuden yhteiskuntajärjestelmän luomisen tietä.

14. kysymys: Millainen tuon uuden yhteiskuntajärjestelmän tulee olla?

Vastaus: Ennen muuta teollisuuden ja kaikkien tuotannonalojen johto yleensä otetaan pois erillisten, keskenään kilpailevien yksilöiden käsistä. Sen sijaan kaikki tuotannonalat tulevat olemaan koko yhteiskunnan huostassa, ts. niitä tullaan hoitamaan koko yhteiskunnan etuja silmällä pitäen, yhteiskunnallisen suunnitelman mukaan ja niiden hoitoon tulevat osallistumaan kaikki yhteiskunnan jäsenet. Tuo uusi yhteiskuntajärjestelmä hävittää siis kilpataistelun ja korvaa sen yhteenliittymällä. Koska erillisten henkilöiden harjoittama teollisuustoiminta johtaa väistämättä yksityisomistukseen ja koska kilpataistelu on vain sellainen teollisuudenharjoittamiskeino, jolloin teollisuutta johtavat erilliset yksityisomistajat, niin yksityisomistusta ei voida erottaa yksilöllisestä teollisuustoiminnasta eikä kilpataistelusta. Yksityisomistus on siis niin ikään hävitettävä ja sen tilalle tulee kaikkien tuotantovälineiden yhteinen käyttö ja yhteisen sopimuksen mukainen tuotteiden jako eli niin sanottu yhteisomaisuus. Yksityisomistuksen hävittäminen on lyhin ja yleispätevin ilmaus koko yhteiskuntajärjestelmän uudistamisesta, jonka teollinen kehi-

tyt aiheuttaa. Siksi kommunistit asettavat aivan oikein tärkeimmäksi vaatimukseksi yksityisomistuksen hävittämisen.

15. kysymys: Oliko siis yksityisomistuksen hävittäminen aikaisemmin mahdotonta?

Vastaus: Kyllä, se oli mahdotonta. Jokainen yhteiskuntajärjestelmän muutos, jokainen omistussuhteissa tapahtunut mullistus on ollut välttämätön seuraus sellaisten uusien tuotantovoimien luomisesta, jotka ovat lakanneet vastaamasta vanhoja omistussuhteita. Yksityisomistus itsekin on syntynyt siten. Yksityisomistusta ei nimittäin ole aina ollut olemassa; kun keskiajan lopulla syntyi manufaktuurin muodossa uusi tuotantotapa, joka ei sopinut silloisen feodaalisen ja ammattikuntaomistuksen puitteisiin, tuo vanhat omistussuhteet ylittänyt manufaktuuri loi itselleen uuden omistusmuodon: yksityisomistuksen. Manufaktuurille sekä suurteollisuudelle sen kehityksen alkuasteella ei ollut mahdollinen mikään muu omistusmuoto kuin yksityisomistus eikä mikään muu yhteiskuntajärjestelmä kuin yksityisomistukseen perustuva järjestelmä. Niin kauan kuin ei voida tuottaa kyllin paljon, että ei ainoastaan riittäisi kaikille, vaan myös jäisi ylimääräisiä tuotteita yhteiskunnallisen pääoman laajentamiseen ja tuotantovoimien jatkuvaan kehittämiseen, niin kauan tulee aina olemaan hallitseva luokka, joka määrää yhteiskunnan tuotantovoimista, sekä toinen, köyhä ja sorrettu luokka. Tuotannon kehityksestä riippuu, mitä nuo luokat ovat. Keskiakana, jolloin maanviljelys oli määrävänä, niitä edustivat tilanherra ja maaorja; myöhemmän keskiajan kaupungeissa ammattikuntamestari, kisälli ja päiväläinen; 1600-luvulla manufaktuurilaitoksen omistaja ja manufaktuuri-työläinen; 1800-luvulla suurtehtailija ja proletaari. Tuotantovoimat eivät ilmeisestikään ole tähän mennessä vielä kehittyneet siinä määrin, että voitaisiin tuottaa riittävästi tuotteita kaikille ja että yksityisomistus olisi jo muuttunut noiden tuotantovoimien kehityksen kahleiksi, esteeksi. Mutta nykyään on suurteollisuuden kehityksen ansiosta *ensinnäkin* luotu pääomia ja tuotantovoimia ennen kuulumatomat määrät ja on olemassa varoja noiden tuotantovoimien laajentamiseksi suunnattomasti lyhyen ajan kuluessa. *Toiseksi* nuo tuotantovoimat ovat keskittyneet harvalukuisten porvareiden käsiin, kun taas laajat kansanjoukot muuttuvat yhä enemmän proletaareiksi ja niiden asema käy sitä kurjemmaksi ja sietämättömämmäksi, mitä enemmän porvariston rikkauudet kasvavat. *Kolmanneksi* nuo mahtavat, joutuisasti lisääntyvät tuotantovoimat ovat siinä määrin ohittaneet kasvussaan yksityisomaisuuden ja porvariston, että ne aiheuttavat jatkuvasti yhteiskuntajärjestelmän voimakkaita järkytyksiä. Siksi yksityisomistuksen hävittäminen on vasta nyt käynyt paitsi mahdolliseksi myös kerrassaan välttämättömäksi.

16. kysymys: Voidaanko yksityisomistus hävittää rauhanomaista tietä?

Vastaus: Olisi toivottavaa, että voitaisiin, ja kommunistit tietenkään vastustaisivat sitä viimeisinä. Kommunistit tietävät erittäin

hyvin, että kaikenlaiset salaliitot ovat hyödyttömiä ja jopa vahingollisia. He tietävät erittäin hyvin, että vallankumousta ei voida tehdä tahallisesti tai mielivaltaisesti ja että vallankumoukset ovat aina ja kaikkialla olleet sellaisten olosuhteiden välttämätön seuraus, jotka eivät ole laisinkaan riippuneet erillisten puolueiden tai kokonaisten luokkienkaan tahdosta tai ohjauksesta. Samalla he näkevät kuitenkin, että miltei kaikissa sivistysmaissa tukahdutetaan pakkokeinoin proletariaatin kehitystä ja juuri siten kommunistien vastustajat tekevät kaikin voimin työtä vallankumouksen hyväksi. Jos tämä kaikki saa proletariaatin lopulta nousemaan vallankumoukseen, niin me, kommunistit, tulemme silloin puolustamaan proletariaatin asiaa tein yhtä hyvin kuin nyt puolustamme sanoin.

17. *kysymys*: Voidaanko yksityisomistus hävittää kerralla?

Vastaus: Ei, ei voida, samoin kuin ei voida *kerralla* laajentaa olemassaolevia tuotantovoimia yhteiskunnallisen talouden luomiseen tarvittavissa puitteissa. Siksi kaikista merkeistä päätellen lähenemässä oleva proletaarinen vallankumous pystyy vain vähitellen uudistamaan nykyistä yhteiskuntaa ja se hävittää yksityisomistuksen vasta sitten, kun luodaan siihen tarvittavien tuotantovälineiden paljous.

18. *kysymys*: Millainen tulee olemaan tuon vallankumouksen kulku?

Vastaus: Ennen muuta se pystyttää *demokraattisen järjestelmän* ja siten joko välittömästi tai välillisesti proletariaatin poliittisen heruuden. Välittömästi Englannissa, missä proletariaatti muodostaa jo nyt kansan enemmistön, ja välillisesti Ranskassa ja Saksassa, missä kansan enemmistö koostuu paitsi proletaareista myös pientalonpojista ja kaupunkien pikkuporvareista, jotka ovat vasta siirtymässä proletariaattiin, riippuvat yhä enemmän proletariaatista kaikkien poliittisten etujensa toteuttamisessa ja siksi joutuvat kohta yhtymään proletariaatin vaatimuksiin. Siihen ehkä tarvitaan vielä uusi taistelu, joka kuitenkin päättyy varmasti proletariaatin voittoon.

Demokratia olisi kerrassaan hyödytön proletariaatille, ellei sitä käytettäisi viipymättä niiden laajojen toimenpiteiden toteuttamiskeinona, jotka suunnataan välittömästi yksityisomistusta vastaan ja jotka turvaavat proletariaatin olemassaolon. Nuo nykyisistä olosuhteista juontuvat tärkeimmät toimenpiteet ovat seuraavat:

1) Yksityisomistuksen rajoittaminen: progressiivinen verotus, korkea perintövero, perimisoikeuden kieltäminen sivuperillisiltä (veljiltä, veljenlapsilta jne.), pakolliset lainat jne.

2) Maanomistajien, tehtailijoiden, rautateiden omistajien ja lainanomistajien vähittäinen pakkoluovutus, osittain kilpailussa valtion teollisuuden kanssa, osittain lunastamalla välittömästi maksu-osoituksilla.

3) Kaikkien kansan enemmistöä vastaan nousseiden maanpakoisten ja kapinoitsijoiden omaisuuden takavarikointi.

4) Työn tai toimialan järjestäminen proletaareille kansallisilla mautiloilla, tehtaissa ja työverstaissa, minkä ansiosta häviää työläis-

ten keskinäinen kilpailu, ja tehtailijoiden, mikäli heitä vielä jää, on pakko maksaa yhtä suurta palkkaa kuin valtiokin maksaa.

5) Samanlainen työpakko kaikille yhteiskunnan jäsenille siihen asti kun yksityisomistus hävietään täydellisesti. Teollisuusarmeijoiden muodostaminen, varsinkin maataloutta varten.

6) Luottojärjestelmän ja rahakaupan keskittäminen valtion käsiin valtion pääomalla toimivan kansallisen pankin välityksellä. Kaikkien yksityispankkien ja pankkiiriliikkeiden sulkeminen.

7) Kansallisten tehtaiden, työverstaiden, rautateiden ja laivojen lukumäärän lisääminen, kaikkien viljelemättömien maiden muokkaus ja jo viljeltyjen maiden muokkauksen parantaminen sitä mukaa kuin kansakunnan käytettävissä olevat pääomat ja työläisten lukumäärä lisääntyvät.

8) Kaikkien lasten kasvatus valtion laitoksissa ja valtion kustannuksella siitä lähtien, kun lapset tulevat toimeen ilman äidin hoivaa. Tehdastyön soveltaminen kasvatukseen.

9) Suurten palatsien rakentaminen kansallisille tiluksille yhteiseksi asumukseksi kommuuneittain asuville kansalaisille, jotka tulevat työskentelemään teollisuudessa ja maataloudessa ja nauttimaan kaupunkilais- ja maalaiselämän etuisuuksista kärsimättä niiden yksipuolisuuden ja puutteellisuuden vuoksi.

10) Kaikkien epäterveellisten ja kehnosti rakennettujen asumusten ja kortteleiden hajottaminen kaupungeissa.

11) Yhdenvertainen perintöoikeus avioliitossa ja avioliiton ulkopuolella syntyneille lapsille.

12) Koko liikennelaitoksen keskittäminen kansakunnan käsiin.

Kaikkia näitä toimenpiteitä ei tietenkään voida toteuttaa samalla kertaa, mutta jokainen niistä johtaa aina seuraavan toteuttamiseen. Heti kun tehdään ensimmäinen ratkaiseva rynnäkkö yksityisomistusta vastaan, proletariaatin on pakko mennä yhä pitemmälle ja keskittää yhä enemmän valtion käsiin koko pääoma, koko maatalous, koko teollisuus, koko liikennelaitos ja koko liikevaihto. Kaikki luetellut toimenpiteet johtavat siihen. Näiden toimenpiteiden toteutettavuus ja niiden aiheuttama keskittyminen tulevat lisääntymään tarkalleen samassa suhteessa kuin proletariaatin työ tulee kartuttamaan maan tuotantovoimia. Kun vihdoin koko pääoma, koko tuotanto ja koko liikevaihto keskittyvät kansakunnan käsiin, niin silloin yksityisomistus häviää itsestään, rahat käyvät tarpeettomiksi, tuotanto lisääntyy ja ihmiset muuttuvat siinä määrin, että vanhojen yhteiskuntasuhteiden viimeisetkin muodot saattavat kadota.

19. *kysymys*: Voiko tuo vallankumous tapahtua jossakin yhdessä maassa?

Vastaus: Ei voi. Luomalla maailmanmarkkinat suurteollisuus on sitonut jo niin kiinteästi toisiinsa kaikki maapallon kansat, varsinkin sivistyskansat, että jokainen niistä on riippuvainen toisen kansan tapahtumista. Sitten suurteollisuus on tasoittanut yhteiskuntakehityksen kaikissa sivistysmaissa niin, että porvaristosta ja proletariaa-

tista on kaikkialla tullut yhteiskunnan kaksi ratkaisevaa luokkaa ja niiden välisestä taistelusta on tullut aikakautemme päätaistelu. Siksi kommunistinen vallankumous ei tule olemaan ainoastaan kansallinen, vaan se tapahtuu samanaikaisesti kaikissa sivistysmaissa, ts. ainakin Englannissa, Amerikassa, Ranskassa ja Saksassa.¹⁴ Kussakin näistä maista se tulee kehittymään joko nopeammin tai hitaammin riippuen siitä, missä näistä maista on kehittyneempi teollisuus, missä on karutettu enemmän rikkauksia ja huomattavampi määrä tuotantovoimia. Siksi se toteutuu hitaimmin ja vaivalloisimmin Saksassa, nopeimmin ja helpoimmin Englannissa. Se vaikuttaa myös merkittäväällä tavalla maailman muihin maihin ja muuttaa täydelleen ja jouduttaa tavattomasti niiden kehityskulkua entisestään. Se on maailmanvallankumous ja siksi sen areenana on koko maailma.

20. kysymys: Mitä seurauksia koituu yksityisomistuksen lopullisesta hävittämisestä?

Vastaus: Siten että yhteiskunta ottaa yksityiskapitalistien käsistä kaikkien tuotantovoimien ja yhteysvälineiden hyväksikäytön sekä tuotteiden vaihdon ja jaon, siten, että se tulee hoitamaan tuota kaikkea koko yhteiskunnan käytössä olevien voimavarojen ja yhteiskunnan tarpeiden saneleman suunnitelman mukaisesti, siten poistetaan ennen muuta kaikki tuhoisat seuraamukset, jotka liittyvät suurteollisuuden nykyiseen johtojärjestelmään. Pulia ei tule olemaan, laajennettu tuotanto, joka olemassaolevan yhteiskuntajärjestelmän valitessa aiheuttaa liikatuotantoa ja on niin ankarana kurjuuden syynä, ei osoittaudukaan silloin läheskään riittäväksi, vaan sitä on laajennettava paljon enemmän. Yhteiskunnan lähimmät tarpeet ylittävä tuotannon ylijäämä ei tule synnyttämään kurjuutta, vaan tulee turvaamaan yhteiskunnan kaikkien jäsenten tarpeiden tyydyttämisen, tulee aiheuttamaan uusia tarpeita ja luomaan samalla niiden tyydyttämiskeinoja. Siitä tulee jatkuvan edistyksen edellytys ja kannustin, ja se tulee toteuttamaan tuota edistystä aiheuttamatta tällöin koko yhteiskunnan ajoittaisia häiriöitä niin kuin aikaisemmin. Yksityisomistuksen kahleista vapautettu suurteollisuus kehittyy niin mittavaksi, että siihen verrattuna sen nykyinen tila vaikuttaa yhtä vähäpätöiseltä kuin meistä näyttää manufaktuuri nykyaikaiseen suurteollisuuteen verrattuna. Tällainen teollisuuden kehitys antaa yhteiskunnalle riittävän määrän tuotteita sen kaikkien jäsenten tarpeiden tyydyttämiseksi. Aivan samoin maatalouskin, jossa on yksityisomistuksen painostuksen ja maapalstojen pirstoutuneisuuden vuoksi vaikea soveltaa jo olemassaolevia parannuksia ja tieteen saavutuksia, astuu niin ikään kerrassaan uuteen kukoistuksen kauteen ja antaa yhteiskunnan käyttöön täysin riittävän määrän tuotteita. Näin ollen yhteiskunta tulee tuottamaan riittävästi tuotteita, jotta voidaan järjestää sen kaikkien jäsenten tarpeiden tyydyttämisen mukaisesti suunniteltu jako. Siten käy tarpeettomaksi yhteiskunnan jakautuminen erilaisiin, toisilleen vihamielisiin luokkiin. Eikä se käy ainoastaan tarpeettomaksi, vaan jopa uuteen yhteiskuntajärjestelmään sopimattomaksi.

Luokkien olemassaolo johtuu työnjaosta ja työnjako nykyisessä muodossaan häviää kokonaan, sillä teollisuus- ja maataloustuotannon kohoittamiseksi määrätylle tasolle eivät riitä yksinomaan mekaaniset ja kemialliset apukeinot. On myös kehitettävä vastaavasti noita välineitä liikkeelle panevien ihmisten kykyjä. Samoin kuin viime vuosisadalla talonpojat ja manufaktuurityöläiset jouduttuaan suurteollisuuteen muuttivat koko elämänjärjestyksensä ja itsekin muuttuivat aivan toisiksi ihmisiksi, aivan samoin koko yhteiskunnan voimin toteutettava tuotannon yhteinen hoito ja siitä juontuva tuotannon uusi kehitys tarvitsevat kerrassaan uudenlaisia ihmisiä ja myös luovat heidät. Tuotannon yhteiskunnalliseen johtoon eivät pysty sellaiset ihmiset, jollaisia he ovat nykyään, ihmiset, joista kukin on alistettu johonkin yhteen tuotannonalaan, on sidottu siihen, on sen riistämä, kehittää ainoastaan kykyjensä *yhtä* puolta kaikkien muiden puolien kustannuksella ja tuntee ainoastaan *yhden* alan tai osan koko tuotannon jostakin alasta. Jo nykyinenkin teollisuus pystyy käyttämään yhä vähemmän tällaisia ihmisiä. Koko yhteiskunnan yhteisvoimin ja suunnitelman mukaisesti hoitama teollisuus kaipaa semmitenkin monipuolisesti kyvykkäitä ihmisiä, jotka pystyvät orientoitumaan koko tuotannon järjestelmässä. Työnjako, jota koneet ovat horjuttaneet jo nykyään ja joka tekee yhdestä talonpojan, toisesta suutarin, kolmannelta tehdastyöläisen, neljännestä pörssikeinottelijan, häviää siis kokonaan. Kasvatus antaa nuorille mahdollisuuden omaksua nopeasti käytännössä koko tuotantojärjestelmän, se sallii heidän siirtyä vuoronperään tuotannonalalta toiselle yhteiskunnan tarpeista ja heidän omista taipumuksistaan riippuen. Kasvatus vapauttaa siis heidät siitä yksipuolisuudesta, johon nykyinen työnjako on sitonut kunkin erillisen ihmisen. Kommunististen periaatteiden pohjalle rakentuva yhteiskunta antaa jäsenilleen näin ollen mahdollisuuden käyttää monipuolisesti heidän monipuolisesti kehitämiään kykyjä. Eri luokat samalla väistämättä katoavat. Toisaalta siis luokkien olemassaolo ei voi jatkua kommunististen periaatteiden pohjalle rakentuvassa yhteiskunnassa, ja toisaalta itse tuon yhteiskunnan rakennustyö luo keinot luokkaeroavuuksien hävittämiseksi.

Tästä johtuu, että kaupungin ja maaseudun väliset eroavuudet niin ikään katoavat. Samat ihmiset tulevat harjoittamaan sekä maanviljelystä että teollista työtä, sen sijaan että sitä tekisivät kaksi eri luokkaa. Tämä on kommunistisen yhtymän välttämätön ehto jopa hyvin aineellisistakin syistä. Kylissä maanviljelystä harjoittavan väestön hajanaisuus ja rinnan teollisuudessa työskentelevän väestön kokoontuminen suuriin kaupunkiin vastaa vain maanviljelyksen ja teollisuuden vielä riittämättömän korkeaa kehitystasoa ja on kaiken etenevän kehityksen esteenä, mikä tuntuu jo nykyään voimakkaasti.

Yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhtymä tuotantovoimien yhteistä ja suunnitelman mukaista käyttöä varten; tuotannon kehittäminen siinä määrin, että se tyydyttäisi kaikkien tarpeet; sellaisen asiaintilan hävittäminen, jolloin toiset ihmiset tyydyttävät tarpeensa toisten

kustannuksella; luokkien ja niiden välisten vastakohtien täydellinen hävittäminen; kaikkien yhteiskunnan jäsenten kykyjen monipuolinen kehittäminen entisen työnjaon hävittämisen tietä, tuotannollisen kasvatuksen ja toiminta-alan vaihtelun tietä, siten, että kaikki osallistuvat yhteisvoimin tuotettujen hyödykkeiden käyttöön ja vihdoin kaupungin ja maaseudun yhteensulautumisen tietä — siinä yksityisomistuksen hävittämisen tärkeimmät seuraukset.

21. *kysymys*: Miten kommunistinen yhteiskuntajärjestelmä vaikuttaa perheeseen?

Vastaus: Sukupuolten välisistä suhteista tulee yksinomaan yksityisasiasia, joka koskee ainoastaan asianomaisia henkilöitä ja johon yhteiskunnalla ei ole syytä puuttua. Tämä käy mahdolliseksi yksityisomistuksen hävittämisen ja lasten yhteiskunnallisen kasvatuksen ansiosta, minkä seurauksena tulevat hävitetyksi kummatkin yksityisomistukseen liittyvät nykyaikaisen avioliiton perustat: vaimon riippuvuus miehestään ja lasten riippuvuus vanhemmistaan. Tällainen on vastaus perin siveellisten porvareiden voivotuksiin kommunistisen vaimojen yhteisyyden johdosta. Vaimojen yhteisyys on kokonaisuudessaan porvarilliselle yhteiskunnalle ominainen ilmiö ja nykyään se esiintyy täydellisessä muodossaan prostituutiona. Prostituutio perustuu kuitenkin yksityisomistukseen ja katoaa sen mukana. Kommunistinen järjestelmä ei siis saata voimaan vaimojen yhteisyyttä, vaan päinvastoin hävittää sen.

22. *kysymys*: Miten kommunistinen järjestelmä tulee suhtautumaan olemassaoleviin kansallisiin?

— Jää.³⁷

23. *kysymys*: Miten se tulee suhtautumaan olemassaoleviin uskontoihin?

— Jää.

24. *kysymys*: Missä suhteessa kommunistit eroavat sosialisteista?

Vastaus: Niin sanottuja sosialisteja on kolmea lajia.

Ensimmäiseen lajiin kuuluvat sen feodaalisen ja patriarkaalisen yhteiskunnan kannattajat, jota suurteollisuus, maailmankauppa ja niiden luoma porvarillinen yhteiskunta ovat hävittäneet ja hävittävät päivä päivältä. Tämän lajin sosialistit tekevät nyky-yhteiskunnan onnettomuuksista sen johtopäätöksen, että on palautettava feodaalinen ja patriarkaalinen yhteiskunta, sillä se oli vapaa noista onnettomuuksista. Kaikki heidän ehdotuksensa ovat joko suoraan tai kiertoteitse suunnatut tuota päämäärää kohti. Kommunistit tulevat aina taistelemaan päättävästi tämän lajin *taantumuksellisia* sosialisteja vastaan huolimatta näiden näennäisestä myötätunnosta proletariaatin kurjuutta kohtaan ja sen johdosta vuodattamista kuumista kyynelistä. Syystä että nämä sosialistit

1) pyrkivät johonkin kerrassaan mahdollomaan;

2) yrittävät palauttaa ylimystön, ammattikuntamestareiden ja manufaktuurilaitosten omistajien herruuden ja niiden absoluuttisista

tai feodaalisista monarkeista, virkamiehistä, sotilaista ja papeista koostuvan seurueen; he tahtovat palauttaa yhteiskunnan, joka tosin olisi vapaa nyky-yhteiskunnan vioista, mutta sen sijaan toisi tullessaan ainakin yhtä paljon muita onnettomuuksia eikä sitä paitsi avaisi mitään näköaloja sorrettujen työläisten vapautumiselle kommunistisen järjestelmän tietä;

3) tuovat ilmi todelliset aikeensa aina, kun proletariaatti muuttuu vallankumoukselliseksi ja kommunistiseksi. Siinä tapauksessa he liittyvät heti porvaristoon proletaareja vastaan.

Toisen lajin muodostavat nykyisen yhteiskunnan kannattajat, jotka ovat tämän yhteiskunnan väistämättömästi aiheuttamien onnettomuuksien vuoksi huolestuneita sen olemassaolosta. He pyrkivät siis säilyttämään tämän yhteiskunnan, mutta poistamaan sen aiheuttamat onnettomuudet. Siinä tarkoituksessa toiset ehdottavat pelkkää hyväntekeväisyysyötä, toiset valtavia uudistussuunnitelmia, joiden tarkoituksena on yhteiskunnan uudestijärjestämisen varjolla säilyttää nykyisen yhteiskunnan perustat ja niin ollen itse nykyinen yhteiskuntakin. Kommunistien on taisteltava herkeämättä noita *porvarillisia sosialisteja* vastaan, sillä heidän toimintansa on kommunistien vihollisten eduksi ja he puolustavat sitä yhteiskuntajärjestelmää, jonka kommunistit haluavat hävittää.

Kolmanteen lajiin vihdoin kuuluvat demokraattiset sosialistit. Kulkien samaa tietä kommunistien kanssa he pyrkivät toteuttamaan osan toimenpiteistä, jotka on mainittu... kysymyksessä*, mutta ei kommunismiin johtavina välitoimenpiteinä, vaan nykyisen yhteiskunnan kurjuuden ja onnettomuuksien hävittämiseen riittävinä toimenpiteinä. Nuo *demokraattiset sosialistit* ovat joko proletaareja, jotka eivät ole vielä kyllin selvillä luokkansa vapautumisen ehdoista, tai edustavat pikkuporvaristoa, ts. luokkaa, jonka edut ovat monessa suhteessa samat kuin proletariaatinkin aina demokratian valloittamiseen ja siitä juontuvien sosialististen toimenpiteiden toteuttamiseen asti. Siksi kommunistit tulevat toimintahetkinä solmimaan sopimuksia demokraattisten sosialistien kanssa ja kommunistien on yleensä noudatettava tuona aikana samaa politiikkaa heidän kanssaan, elleivät vain nuo sosialistit antaudu hallitsevan porvariston palvelijoiksi tai hyökkäile kommunisteja vastaan. Yhteiset toiminnot eivät tietenkään sulje pois niiden erimielisyyksien käsittelyä, joita on heidän ja kommunistien välillä.

25. *kysymys*: Miten kommunistit suhtautuvat muihin nykyisiin poliittisiin puolueisiin?

Vastaus: Tuo suhtautuminen on erilaista eri maissa. — Englannissa, Ranskassa ja Belgiassa, jossa porvaristo hallitsee, kommunisteilla on vielä toistaiseksi yhteisiä etuja eri demokraattisten puolueiden kanssa. Tällöin tuo etujen yhteisyys on sitä merkittävämpää, mitä lähempänä kommunistien tavoitteita ovat ne demokraattien sosialis-

---

* Käsikirjoitukseen on jätetty tyhjä tila; tarkoitetaan 18. kysymystä. *Toim.*

tiset toimenpiteet, joita he puolustavat nykyään kaikkialla, ts. mitä selvemmin ja määrätietoisemmin he puolustavat proletariaatin etuja ja mitä varmemmin he tukeutuvat proletariaattiin. Esimerkiksi Englannissa chartistit⁸⁸, jotka ovat työläisiä, ovat verrattomasti lähempänä kommunisteja kuin demokraattiset pikkuporvarit tai niin sanotut radikaalit.

Amerikassa, jossa on saatettu voimaan demokraattinen perustuslaki, kommunistien on kannatettava puoluetta, joka haluaa suunnata tuon perustuslain porvaristoa vastaan ja käyttää sitä proletariaatin etujen mukaisesti, ts. kansallisen agraariuudistusten puoluetta.

Sveitsissä radikaalit, jotka tosin edustavat vielä koostumukseltaan hyvin sekalaista puoluetta, ovat kuitenkin ainoita, joiden kanssa kommunistit voivat tehdä sovinnon, ja noiden radikaalien joukossa taas vaudilaiset ja geneveläiset ovat edistysmielisiä.

Saksassa vihdoinkin porvariston ja absoluuttisen monarkian välinen ratkaiseva taistelu ei ole vielä alkanut. Koska kommunistit eivät kuitenkaan voi olettaa, että he alkaisivat ratkaisevan taistelun porvaristoa vastaan ennen kuin porvaristo on saavuttanut valta-aseman, niin kommunistien etujen mukaista on auttaa porvaristoa saavuttamaan mahdollisimman pian valta-asema, jotta se voitaisiin sitten kukistaa vuorostaan mahdollisimman pian. Liberaalin porvariston taistelussa hallituksia vastaan kommunistien on siis kannatettava aina porvaristoa varoen kuitenkin sitä itsepetosta, johon porvaristo vajoaa, ja ollen luottamatta sen houkutteleviin lupauksiin niistä suotuisista seurauksista, joita porvariston voitto muka toisi proletariaatille. Kommunistien kannalta porvariston voiton ainoita etuisuuksia ovat: 1) erinäiset myönnytykset, joiden ansiosta kommunistien on helpompi puolustaa, käsitellä ja levittää periaatteitaan ja siten myös helpompi yhdistää proletariaatti tiiviiksi, taisteluvalmiiksi ja järjestyneeksi luokaksi, ja 2) varmuus, että siitä päivästä, jolloin itsevaltaiset hallitukset kaatuvat, alkaa porvareiden ja proletaarien välisen taistelun vuoro. Siitä päivästä alkaen kommunistien puoluepolitiikka tulee täällä olemaan sama kuin niissäkin maissa, joissa porvaristo on jo vallassa.

Kirjoittanut F. Engels lokakuun lopulla ja marraskuussa 1847

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

Ensi kerran julkaistu erillisenä kirjasena 1914

KOMMUNISTISEN PUOLUEEN MANIFESTI³⁹

ESIPUHE

VUODEN 1872 SAKSANKIELISEEN PAINOKSEEN

Kommunistien liitto⁴⁰, työväen kansainvälinen järjestö, joka silloisissa olosuhteissa saattoi luonnollisesti olla vain salainen, antoi Lontoossa marraskuussa 1847 pitämässään kongressissa allekirjoitaneiden tehtäväksi laatia julkisuutta varten tarkoitettua yksityiskohtaisen teoreettisen ja käytännöllisen puolueohjelman. Niin syntyi seuraava Manifesti, jonka käsikirjoitus lähetettiin Lontoon painattavaksi muutamaa viikkoa ennen helmikuun vallankumousta⁴¹. Julkaistuna ensin saksaksi Manifesti on ilmestynyt tällä kielellä Saksassa, Englannissa ja Amerikassa ainakin kahtentoista eri painoksena. Englanninkielisenä se ilmestyi ensi kerran 1850 Lontoossa »The Red Republican»⁴² julkaisussa neiti Helen Macfarlanen kääntämänä ja 1871 ainakin kolmena eri käännöksenä Amerikassa. Ranskan kielisenä se ilmestyi ensi kerran Pariisissa vähän ennen kesäkuun kapinaa 1848⁴³ sekä hiljattain newyorkilaisessa »Le Socialiste» lehdessä⁴⁴. Uusi käännös on valmisteilla. Puolan kielellä se ilmestyi Lontoossa kohta ensimmäisen saksankielisen laitoksen ilmestymisen jälkeen, venäjän kielellä Genèvessä kuusikymmenluvulla⁴⁵. Tanskan kielelle se käännettiin samoin pian ilmestymisensä jälkeen.

Niin suuresti kuin olosuhteet viimeisten kahdenkymmenenviiden vuoden aikana ovatkin muuttuneet, pitävät tässä Manifestissa kehitellyt yleiset periaatteet pääpiirteissään vielä nykyäänkin täysin paikansa. Joihinkin kohtiin tosin olisi tehtävä erinäisiä korjauksia. Näiden periaatteiden käytännöllinen soveltaminen, kuten Manifestissa itsessään selitetään, on kaikkialla ja aina riippuvainen historiallisesti vallitsevista olosuhteista eikä II osan lopussa esitetyillä vallankumouksellisilla toimenpiteillä sen vuoksi ole mitenkään itsetarkoitukSELLISTA merkitystä. Tämän kohdan tulisi nykyisin kuulua monessa suhteessa toisin. Ottaen huomioon suurteollisuuden valtavan kehityksen viimeisten kahdenkymmenenviiden vuoden aikana ja sen mukana tapahtuneen työväenluokan järjestyneisyyden kasvun, ottaen huo-

mioon käytännölliset kokemukset, ensin helmikuun vallankumouksen ja sitten vielä paljon suuremmassa määrin Pariisin Kommuunin⁴⁶, jossa proletariaatti ensi kerran piti kaksi kuukautta valtiollista valtaa käsissään, tämä ohjelma on nykyään paikoitellen vanhentunut. Nimenomaan Kommuuni on osoittanut, että »työväenluokka ei voi yksinkertaisesti ottaa haltuunsa valmista valtiokoneistoa eikä käynnistää sitä omiin tarkoituksiinsa» (ks. »Der Bürgerkrieg in Frankreich, Adresse des Generalrats der Internationalen Arbeiterassoziation», saksank. julkaisu, s. 19, missä tätä ajatusta on kehitelty laajemmin). Edelleen, on itsestään selvää, että Manifestissa esitetty sosialistisen kirjallisuuden arvostelu on nykyisin vaillinainen, koska se ulottuu vain vuoteen 1847; samoin se, että huomautukset kommunistien suhteesta eri oppositiopuolueisiin (IV osa), joskin ne pääpiirteissään ovat vielä nykyäänkin oikeita, ovat kuitenkin yksityiskohdisaan vanhentuneita jo sen vuoksi, että poliittinen tilanne on kokonaan muuttunut ja historiallinen kehitys on pyyhkäissyt maan karmalta useimmat siinä luetellut puolueet.

Manifesti on kuitenkin historiallinen asiakirja, jonka muuttamiseen emme katso itsellämme enää olevan oikeutta. Seuraavaan painokseen voidaan ehkä liittää johdanto, joka rakentaa sillan vuoden 1847 ja nykyhetken välille; tämä painos taas tuli meille niin odottamatta, ettei meillä ollut aikaa sellaisen laatimiseen.

*Karl Marx
Friedrich Engels*

Lontoo, 24. kesäkuuta 1872

*Julkaistu kirjasessa
»Das Kommunistische Manifest. Neue Ausgabe mit einem Vorwort der Verfasser».
Leipzig 1872*

*Julkaistaan kirjasen
tekstiin mukaan*

Suomennos saksasta

ESIPUHE

UUODEN 1882 TOISEEN VENÄJÄNKIELISEEN PAINOKSEEN

Ensimmäinen »Kommunistisen puolueen manifestin» venäjänkielinen painos (käännös Bakuninin) ilmestyi kuusikymmenluvun alussa⁴⁶ painettuna »Kolokol» lehden⁴⁷ kirjapainossa. Siihen aikaan Manifestin venäjänkielinen painos saattoi näyttää Lännessä korkeintaan kirjalliselta kuriositeetilta. Nykyisin tuollainen käsitys ei enää ole mahdollinen.

Proletaarisen liikkeen leviämisen suppeuden eri maissa siihen aikaan (joulukuussa 1847) osoittaa parhaiten Manifestin viimeinen luku »Kommunistien suhde erilaisiin oppositiopuolueisiin».* Juuri Venäjää ja Yhdysvaltoja ei siinä mainita ensinkään. Venäjä oli siihen aikaan koko eurooppalaisen taantumuksen viimeinen suuri reservi, ja siirtolaisuus Yhdysvaltoihin imi Euroopan proletariaatin liiat

* Ks. tätä osaa, ss. 119—120. *Toim.*

voimat. Kummastakin maasta Eurooppa sai raaka-aineita, ja ne olivat samalla sen teollisuustuotteiden menekkimarkkinoita. Kumpikin oli siis silloin tavalla tai toisella Euroopassa vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen tukena.

Kuinka suuresti tämä nyt onkaan muuttunut! Juuri siirtolaisuus Euroopasta on tehnyt mahdolliseksi suunnattoman kehityksen Pohjois-Amerikan maanviljelyksessä, joka kilpailullaan horjuttaa perustuksiaan myöten sekä suur- että pienmaanomistusta Euroopassa. Siirtolaisuus on samalla tehnyt Yhdysvalloille mahdolliseksi ryhtyä käyttämään runsaita teollisen kehityksen apulähteitä, vieläpä niin tarmokkaasti ja niin laajassa mitassa, että se on lyhyessä ajassa tekevä lopun Länsi-Euroopan ja varsinkin Englannin teollisuusmonopolista. Nämä molemmat seikat vaikuttavat vuorostaan vallankumouksellisessa mielessä myös Amerikkaan. Farmarien pieni ja keskisuuri maanomistus, tämä Amerikan koko poliittisen järjestelmän perusta, sortuu yhä enemmän ja enemmän kilpailussa jättiläisfarmien kanssa; samaan aikaan teollisuusalueilla muodostuu ensi kertaa lukumääräisesti suuri proletariaatti ja tapahtuu pääomien satumainen keskittyminen.

Siirtykäämme Venäjälle. Vuosien 1848—1849 vallankumouksen aikana paitsi eurooppalaiset ruhtinaat myös Euroopan porvarit olivat sitä mieltä, että Venäjän puuttuminen asioihin oli ainoa pelastus proletariaatilta, joka oli silloin vasta heräämistilassa. He julistivat tsaarin eurooppalaisen taantumuksen päämieheksi. Nyt tsaari istuu Hatsinassa vallankumouksen sotavankina⁴⁸, ja Venäjä on Euroopan vallankumouksellisen liikkeen etujoukko.

Kommunistisen manifestin tehtävänä oli julistaa nykyisen porvarillisen omistuksen väistämättä lähestyvä tuho. Mutta Venäjällä, samaan aikaan kuin kapitalistinen keinottelu kehittyy kuumeisesti ja porvarillinen maanomistus vasta muodostuu, on enemmän kuin puolet maasta talonpoikien yhteisomistuksessa. Nyt herää kysymys: voiko venäläinen Obschtschina*, tuo tosin jo varsin rappeutunut maan alkuperäisen yhteisomistuksen muoto, muuttua välittömästi maanomistuksen korkeimmaksi, kommunistiseksi muodoksi, vai täytyykö sen sitä ennen käydä läpi sama rappeutumisprosessi, jonka Lännen historiallinen kehitys on läpäissyt?

Ainoa mahdollinen vastaus tähän kysymykseen on nykyään seuraava: jos Venäjän vallankumouksesta tulee merkki proletaarisen vallankumouksen alkamiselle Lännessä, niin että molemmat täydentävät toisiaan, silloin nykyinen venäläinen maan yhteisomistus voi olla kommunistisen kehityksen lähtökohtana.

Karl Marx. Friedrich Engels

Lontoo, 21. tammikuuta 1882

*Julkaistu kirjassa: K. Маркс и Ф. Энгельс.
«Манифест Коммунистической партии».
Женева 1882*

*Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan
Suomennos saksasta*

* — kyläyhteisö. *Toim.*

FRIEDRICH ENGELSIN ESIPUHE
VUODEN 1883 SAKSANKIELISEEN PAINOKSEEN

Tämän painoksen esipuhe minun on valitettavasti allekirjoitettava yksin. Marx, mies jolle Euroopan ja Amerikan koko työväenluokka on suuremmassa kiitollisuudenvelassa kuin kenellekään muulle, lepää Highgaten hautausmaalla, ja hänen haudallaan kasvaa jo ensimmäinen ruoho. Hänen kuolemansa jälkeen ei voi olla enää puhettakaan Manifestin uusimisesta tai täydentämisestä. Sitä tarpeellisempänä pidän tässä todeta selvästi vielä kerran seuraavaa.

Kautta koko Manifestin kulkeva perusajatus, että kunkin historiallisen ajanjakson taloudellinen tuotanto ja siitä välttämättä johtuva yhteiskuntarakenne muodostavat perustan tämän ajanjakson poliittisen ja henkisen elämän historialle; että tämän mukaisesti koko historia on ollut (maan alkukantaisen yhteisomistuksen hajoamisen jälkeen) luokkataistelujen historiaa, riistettyjen ja riistävien, hallitujien ja hallitsevien luokkien välisten taistelujen historiaa yhteiskunnallisen kehityksen eri asteilla ja että tämä taistelu on nyt saavuttanut asteen, jolla riistetty ja sorretti luokka (proletariaatti) ei voi enää vapauttaa itseään sitä riistävästä ja sortavasta luokasta (porvaristosta) vapauttamatta samalla ainiaaksi koko yhteiskuntaa riistosta, sorrosta ja luokkataistelusta — tämä perusajatus on lähtöisin ainoastaan ja yksinomaan Marxilta*.

Olen sanonut tämän jo monesti mutta juuri nyt on tarpeen, että se lausutaan myös itse Manifestin esipuheessa.

F. Engels

Lontoo, 28. kesäkuuta 1883

*Julkaistu kirjassa
»Das Kommunistische Manifest«.
Hottlingen—Zürich 1883*

*Julkaistaan vuoden 1890 saksankielisen
painoksen mukaan*

Suomennos saksasta

FRIEDRICH ENGELSIN ESIPUHEESTA
VUODEN 1890 SAKSANKIELISEEN PAINOKSEEN

Manifestilla on ollut oma kohtalonsa. Sen ilmestymishetkellä tervehdi silloin vielä pienilukuinen tieteellisen sosialismin etujoukko sitä intomielin (kuten ensimmäisessä esipuheessa mainitut käännökset

---

* Englanninkielisen käännöksen⁴⁹ esipuheessa kirjoitin: »Tätä ajatusta, jolla minun käsittääkseni on historiatieteelle samanlainen merkitys kuin Darwinin teoriolla biologialle, me molemmat olimme jo useampien vuosien ajan ennen vuotta 1845 vähitellen lähestyneet. Kuinka pitkälle minä olin itsenäisesti päässyt tähän suuntaan, näkyy parhaiten teoksestani 'Työväenluokan asema Englannissa'. Kun sitten keväällä 1845 taas tapasin Marxin Brysselissä, oli hänellä tuo ajatus jo valmiiksi kehiteltynä, ja hän esitti sen minulle melkein yhtä selväpiirteisesti kuin olen sen nyt tässä toistanut.» (*Engelsin huomautus vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

osoittavat*), mutta pian sen työnsi taka-alalle Pariisin työläisten ke-säkuussa 1848⁴³ kärsimästä tappiosta alkanut taantumus, ja vihdoin se »oikeuden nimessä» julistettiin pannaan Kölnin kommunisteille annetulla tuomiolla marraskuussa 1852⁵⁰. Helmikuun vallankumoukseen liittynyt työväenliike hävisi julkiselta näyttämöltä, ja sen mukana myös Manifesti joutui taka-alalle.

Kun Euroopan työväenluokka oli jälleen kylliksi voimistunut aloittaakseen uuden rynnistyksen hallitsevien luokkien valtaa vastaan, syntyi Kansainvälinen työväenliitto. Sen tarkoituksena oli yhdistää Euroopan ja Amerikan työväenluokan kaikki taistelukykyiset voimat yhdeksi suureksi armeijaksi. Sen vuoksi se ei voinut ottaa vä-littömästi lähtökohdakseen Manifestissa esitettyjä periaatteita. Sillä täytyi olla ohjelma, joka ei sulkenut ovea Englannin trade unioneilta, Ranskan, Belgian, Italian, Espanjan proudhonisteilta eikä Saksan lassallelaisilta**. Tämän ohjelman — Internationaalin sääntöjen perus-telut — Marx laati niin mestarillisesti, että sille antoivat tunnus-tuksensa jopa Bakunin ja anarkistit. Manifestissa esitettyjen periaat-teiden lopulliseen voittoon nähden Marx luotti yksinomaan työväen-luokan henkiseen kehitykseen, jonka täytyi olla väistämätön tulos yhteisestä toiminnasta ja mielipiteiden vaihdosta. Pääomaa vastaan käydyin taistelun tapahtumat ja vaiheet, tappiot vielä enemmän kuin voitot, eivät voineet olla osoittamatta taistelijoille, että heidän sii-henastiset maailmanparannuskeinonsa ovat aivan riittämättömiä ei-vätkä ne tee heidän mieliään vastaanottavaisemmiksi käsittämään perusteellisesti työväen vapautuksen todellisia edellytyksiä. Marx oli oikeassa. Vuonna 1874, jolloin Internationaali laskettiin hajalle, työ-väenluokka oli aivan toinen kuin se oli ollut 1864 sitä perustettaessa. Proudhonilaisuus romaanisissa maissa ja erikoislaatuinen lassalle-laisuus Saksassa tekivät kuolemaa ja jopa silloiset erittäin konservatiivit englantilaiset trade unionit olivat vähitellen lähestymässä sitä kehitystasetta, jolloin 1887 Swanseassa pidetyn kongressin puheenjoh-taja*** saattoi lausua niiden nimissä: »Mannermaan sosialismi ei enää kammota meitä.» Tuo sosialismi oli kuitenkin 1887 miltei yksinomaan sitä teoriaa, jota Manifestissa julistetaan. Manifestin historia kuvastaa näin ollen jossain määrin nykyaikaisen työväenliikkeen historiaa vuodesta 1848 lähtien. Nykyisin se on epäilemättä koko sosialistisen kirjallisuuden levinnein kansainvälinen teos, kaikkien maiden miljoonien työläisten yhteinen ohjelma Siperiasta Kaliforniaan saakka.

Sen ilmestymisaikana emme sittenkään voineet nimittää sitä *sosialistiseksi* Manifestiksi. Sosialisteilla tarkoitettiin vuonna 1847

* Ks. tätä osaa, s. 85. *Toim.*

** Lassalle itse vakuutti meille monesti olevansa Marxin »oppilas» ja oli sellaisena luonnollisestikin Manifestin kannalla. Toisin oli niiden hänen seuraajiensa laita, jotka eivät menneet pitemmälle hänen vaatimustaan valtioluottoi-sista tuotanto-osuuskunnista ja jotka jakoivat koko työväenluokan valtiovavun kannattajiin ja itseavun kannattajiin. (*Engelsin huomautus.*)

*** — W. Bevan. *Toim.*

kahdenlaista väkeä: toisaalta erilaisten utopististen järjestelmien kannattajia, erikoisesti Englannin owenilaisia ja Ranskan fourier'laisia, jotka molemmat olivat silloin jo kutistuneet pelkiksi vähitellen sukupuuttoon kuoleviksi lahkokunniksi; toisaalta niitä mitä moninaisimpia sosiaalipuuskareita, jotka kukin erilaisilla maailmanparannuskeinoillaan ja kaikenlaisella paikkailulla tahtoivat poistaa yhteiskunnalliset epäkohdat vahingoittamatta vähääkään pääomaa ja liikevoittoa. Kummassakin tapauksessa se oli väkeä, joka oli työväenliikkeen ulkopuolella ja etsi kannatusta pikemminkin »sivistyneiltä» luokilta. Sitä vastoin se osa työväestöä, joka oli vakuuttunut pelkkien poliittisten mullistusten riittämättömyydestä ja vaati yhteiskunnan perinpohjaista uudistamista, nimitti itseään tuohon aikaan *kommunisteiksi*. Tuo kommunistini oli vain osapuilleen hahmoteltua, vain vaistomaista, monessa suhteessa karkeahkoa kommunismia; mutta se oli kyllin voimakas synnyttääkseen kaksi utopistista kommunistista järjestelmää: Ranskassa Cabet'n »ikarialaisen» ja Saksassa Weitlingin järjestelmän. Sosialismi merkitsi 1847 porvarillista liikettä, kommunismi työväenliikettä. Sosialismi oli ainakin mannermaalla salonkikelpoinen, kommunismi taas oli aivan päinvastaista. Ja kun me jo siihen aikaan olimme lujasti sillä kannalla, että »työväenluokan vapauttamisen täytyy olla työväenluokan oma tehtävä»⁵¹, emme voineet hetkeäkään epäröidä, kumpi nimi on valittava. Eikä siitä luopuminen ole sen jälkeenkään koskaan pälkähtänyt päähämme.

»Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!» Vain harvat äänet vastasivat, kun sinkosimme nämä sanat maailmaan 42 vuotta sitten Pariisin vallankumouksen aattona, ensimmäisen vallankumouksen, jossa proletariaatti esiintyi omin vaatimuksin. Syyskuun 28. päivänä 1864 kuitenkin useimpien Länsi-Euroopan maiden proletaarit liittyivät muistoltaan kunniakkaaksi Kansainväliseksi työväenliitoksi. Internationaali itse eli tosin vain yhdeksän vuotta. Mutta juuri tämä päivä on parhaana osoituksena siitä, että sen perustama kaikkien maiden proletaarien ikuinen liitto vielä elää ja on nyt lujempi kuin milloinkaan ennen. Sillä tänä päivänä⁵², jolloin kirjoitan näitä rivejä, Euroopan ja Amerikan proletariaatti suorittaa taisteluvoimiensa katselemusta, taisteluvoimien, jotka on ensi kerran asetettu liikekannalle *yhtenä* armeijana, *saman* lipun alle ja *saman* lähimmän päämäärän puolesta: jo 1866 Internationaalin Genève'n kongressin julistaman ja Pariisin työväenkongressin 1889 uudelleen julistaman lainsäädännöllisesti voimaan saatettavan kahdeksantuntisen normaalityöpäivän puolesta. Tämänpäiväinen näky on авааva kaikkien maiden kapitalistien ja tilanherrojen silmät näkemään, että nyt kaikkien maiden proletaarit ovat todella liittyneet yhteen.

Olisipa Marx vielä rinnallani näkemässä tämän omin silmin!

Lontoo, 1. toukokuuta 1890

*Julkaistu kirjassa
»Das Kommunistische Manifest»,
London 1890*

F. Engels

*Julkaistaan kirjan tekstin
mukaan*

Suomennos saksasta

FRIEDRICH ENGELSIN ESIPUHE
VUODEN 1892 PUOLANKIELISEEN PAINOKSEEN

Se tosiasia, että on käynyt tarpeelliseksi ottaa »Kommunistisen puolueen manifestin» uusi puolankielinen painos, antaa aiheen tehdä useita johtopäätöksiä.

On ennen kaikkea todettava, että Manifesti on viime aikoina tullut tavallaan suurteollisuuden kehitysasteen osoittimeksi Euroopan mantereella. Sitä mukaa kuin kussakin maassa kehittyi suurteollisuus, kyseisen maan työläisten keskuudessa voimistuu pyrkimys päästä selville asemastaan työväenluokkana omistaviin luokkiin nähden; sosialistinen liike heidän keskuudessaan laajenee ja Manifestin kysyntä kasvaa. Siitä, kuinka suuri määrä Manifestia on levitetty kyseessä olevan maan kielellä, voidaan siis kyllin tarkasti päätellä paitsi työväenliikkeen tilasta myös suurteollisuuden kehitysasteesta tässä maassa.

Manifestin uusi puolankielinen painos on sen vuoksi osoitus Puolan teollisuuden voimakkaasta edistyksestä. Siitä taas että tällaista edistystä on todella tapahtunut edellisen painoksen ilmestymisestä kuluneiden kymmenen vuoden aikana, ei voi olla pienintäkään epäilyä. Puolan kuningaskunta, Kongressi-Puola⁶³, on muuttunut Venäjän keisarikunnan suureksi teollisuusalueeksi. Samaan aikaan kun Venäjän suurteollisuus on hajallaan eri seuduilla — osa Suomenlahden rannalla, toinen osa sisämaassa (Moskova, Vladimir), kolmas Mustanmeren ja Asovan meren rannikoilla jne. — on Puolan teollisuus keskittynyt suhteellisen suppealle alueelle ja se saa kokea tämän keskittymisen edullisuudet sekä epäedullisuudet. Kilpailevat venäläiset teollisuudenharjoittajat ovat myöntäneet nämä edullisuudet, kun he huolimatta kiihkeästä halustaan venäläistää kaikki puolalaiset ovat vaatineet suojelutulleja Puolaa vastaan. Epäedullisuudet taas, niin puolalaisille tehtailijoille kuin Venäjän hallituksellekin, ilmenevät sosialististen aatteiden nopeana leviämisenä puolalaisten työläisten keskuudessa ja kasvavassa Manifestin kysynnässä.

Tämä Puolan teollisuuden nopea kehitys sen ohittaessa Venäjän teollisuuden on puolestaan uusi todistus Puolan kansan ehtymättömästä elinvoimasta ja uusi tae sen tulevasta kansallisesta entistyksestä. Itsenäisen ja voimakkaan Puolan entistys ei ole ainoastaan puolalaisille, vaan meille kaikille kuuluva asia. Todellinen kansainvälinen yhteistyö Euroopan kansojen välillä on mahdollista vain ehdolla, että jokainen näistä kansoista on täysi isäntä omassa talossaan. Vuoden 1848 vallankumous, jossa proletaaritaistelijat joutuivat proletariaatin lipun alla tekemään viime kädessä porvariston työtä, sai aikaan samalla kuitenkin testamenttinsa täyttäjän — Louis Bonaparten ja Bismarckin — välityksellä Italian, Saksan ja Unkarin riippumattomuuden. Sen sijaan Puola, joka oli vuodesta 1792 lähtien tehnyt vallankumouksen hyväksi enemmän kuin kaikki nämä kolme maata yhteensä, jätettiin oman onnensa nojaan juuri hetkellä, jolloin se

vuonna 1863⁵⁴ menehtyi venäläisten rynnistyksen painosta, kun näiden voimat olivat kymmenkertaiset sen voimiin verrattuna. Puolan aatelisto ei pystynyt puolustamaan eikä hankkimaan Puolalle uudelleen riippumattomuutta; porvaristolle tämä riippumattomuus on nykyään vähintään yhdentekevää. Sen toteuttaminen on kuitenkin välttämätöntä Euroopan kansakuntien sopusointuisalle yhteistoiminnalle. Tämän riippumattomuuden voi hankkia vain Puolan nuori proletariaatti ja sen käsissä se sitten onkin täysin turvattu. Onhan Puolan riippumattomuus koko muun Euroopan työläisille aivan yhtä tarpeellinen kuin Puolankin työläisille.

F. Engels

Lontoo, 10. helmikuuta 1892

Julkaistu »Przedświt» aikakauslehdessä 35. n:o:ssa 27. helmikuuta 1892 ja kirjassa: K. Marx i F. Engels. »Manifest Komunistyczny», Londyn 1892

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

Suomennos saksasta

FRIEDRICH ENGELSIN ESIPUHE VUODEN 1893 ITALIANKIELISEEN PAINOKSEEN

Italialaiselle lukijalle

»Kommunistisen puolueen manifestin» ilmestyminen sattui melkein täsmälleen yhteen 1848 maaliskuun 18. päivän kanssa, Milanossa ja Berliinissä tapahtuneiden vallankumousten kanssa, kahden kansakunnan aseellisen kapinan kanssa, joista toinen on Euroopan mannermaan keskellä ja toinen Välimeren maitten keskellä; kahden kansakunnan, joita hajanaisuus ja sisäiset eripuraisuudet olivat siihen saakka heikentäneet ja jotka olivat sen vuoksi joutuneet vieraan vallan alle. Kun Italia oli alistettu Itävallan keisarin alaiseksi, niin Saksa oli koko Venäjänmaan tsaarin yhtä tuntuva, vaikkakin välillisemmän ikeen alla. Vuoden 1848 maaliskuun 18. päivän tapausten jälkiseurauksena oli Italian ja Saksan vapauttaminen tuosta häpeästä; kun nämä kaksi suurta kansakuntaa vuosien 1848 ja 1871 välisenä aikana saatettiin entiselleen ja ne saivat tavalla tai toisella takaisin itsenäisyytensä, niin se tapahtui siksi, että ne samat henkilöt, jotka nujersivat vuoden 1848 vallankumouksen, joutuivat vasten tahtiaan tuon vallankumouksen testamentin täyttäjiksi, kuten Karl Marx sanoi.

Tämä vallankumous oli kaikkialla työväenluokan kätten työtä: juuri se rakensi katusulkuja ja maksoi sen verellään. Mutta vain Pariisin työläisillä oli hallitusta kukistaessaan aivan selvä aikomus kukistaa myös porvarillinen järjestelmä. Vaikka he käsittivätkin oman luokkansa ja porvariston välillä vallitsevan väistämättömän vastakohtaisuuden, ei maan taloudellinen kehitys eikä Ranskan työläisjoukkojen henkinen kehitys ollut silloin vielä saavuttanut sitä tasoa, jolla yhteiskunnan uudestijärjestäminen olisi mahdollinen. Vallankumouk-

sen hedelmät joutuivat sen vuoksi viime kädessä kapitalistiluokalle. Toisissa maissa taas — Italiassa, Saksassa, Itävallassa — työväki aivan alusta saakka vain auttoi porvaristoa valtaan. Missään maassa porvariston herruus ei ole kuitenkaan mahdollista ilman kansallista riippumattomuutta. Sen vuoksi 1848 vallankumouksen oli annettava yhtenäisyys ja itsenäisyys niille kansakunnille, joilla niitä siihen saakka ei ollut: Italialle, Saksalle ja Unkarille. Nyt on Puolan vuoro.

Vaikka vuoden 1848 vallankumous ei ollutkaan sosialistinen vallankumous, niin se kuitenkin raivasi tietä ja valmisti maaperää sille. Porvarillinen järjestelmä, joka on saanut kaikissa maissa aikaan suurteollisuuden nousun, on samalla viimeisten neljäkymmenen viiden vuoden aikana luonut kaikkialla lukuisan, yhteenliittyneen ja voimakkaan proletariaatin; siten se on, käyttääksemme Manifestin sanoja, synnyttänyt omat haudankaivajansa. Ilman jokaisen eri kansakunnan riippumattomuuden ja yhtenäisyyden palauttamista ei proletariaatin yhdistäminen kansainvälisessä mitassa eikä myöskään näiden kansojen rauhallinen ja tietoinen yhteistyö yhteisten päämäärien saavuttamiseksi ole mahdollista. Koettakaapa kuvitella jotain italialaisten, unkarilaisten, saksalaisten, puolalaisten ja venäläisten työläisten yhteistä kansainvälistä esiintymistä vuoteen 1848 saakka vallinneissa poliittisissa oloissa!

Vuoden 1848 taistelut eivät siis olleet turhia. Hukkaan eivät ole menneet myöskään ne neljäkymmentä viisi vuotta, jotka erottavat meidät tuosta vallankumouskaudesta. Sen hedelmät alkavat jo kypsyä, ja minä toivoisin vain, että tämän italiansaksalaisen käännöksen ilmestyminen olisi Italian proletariaatin voiton hyvänä enteänä, samoin kuin alkuperäisen teoksen ilmestyminen oli kansainvälisen vallankumouksen enteänä.

Manifesti antaa täyden arvon sille vallankumoukselliselle osuudelle, joka kapitalismilla oli menneisyydessä. Italia oli ensimmäinen kapitalistinen kansakunta. Feodaalisen keskiajan päättymisestä ja uuden kapitalistisen kauden alkamisesta oli merkinä valtavan suuri henkilöahmo. Se oli italialainen Dante, keskiajan viimeinen runoilija ja samalla myös uuden ajan ensimmäinen runoilija. Nyt, samoin kuin 1300-luvun vaiheilla, on alkamassa uusi historian aikakausi. Antaako Italia meille uuden Danten, joka on julistava tätä uutta proletariaatin aikakauden syntymähetkeä?

Lontoo, 1. helmikuuta 1893

Friedrich Engels

*Julkaistu kirjassa
Karlo Marx e Federico Engels. »Il Manifesto del Partito Comunista», Milano 1893*

*Julkaistaan kirjan tekstin
mukaan*

Suomennos saksasta

KOMMUNISTISEN PUOLUEEN MANIFESTI³⁹

Aave kummittelee Euroopassa, kommunismin aave. Kaikki vanhan Euroopan mahdit ovat liittoutuneet pyhään ajojahtiin tätä aavetta vastaan: paavi ja tsaari, Metternich ja Guizot, Ranskan radikaalit ja Saksan poliisit.

Missä on oppositiopuolue, jota sen hallitsevat vastustajat eivät olisi herjanneet kommunistiseksi; missä on oppositiopuolue, joka ei olisi edistyneimmille oppositiomiehille samoin kuin taantumuksellisille vastustajilleenkin singonnut vuorostaan tuota leimaavaa syytöstä kommunismista?

Tästä tosiasiasta seuraa kaksi johtopäätöstä:

Kommunismin tunnustavat jo kaikki Euroopan vallat mahdiksi.

Kommunistien on jo aika esittää avoimesti koko maailmalle katantokantansa, tarkoituksensa ja pyrkimyksensä ja asettaa tuota kommunismin aaveesta seipitettyä tarua vastaan puolueen oma Manifesti.

Tässä tarkoituksessa ovat mitä erilaisimpiin kansallisuuksiin kuuluvat kommunistit pitäneet kokouksen Lontoossa ja laatineet seuraavan julkilausuman, joka painatetaan englannin, ranskan, saksan, italian, flaamin ja tanskan kielellä.

PORVARIT JA PROLETAARIT*

Koko tähänastisen yhteiskunnan historia** on ollut luokkataistelujen historiaa.

Vapaa ja orja, patriisi ja plebeiji, paroni ja maaorja, ammattikuntamestari*** ja kisälli, lyhyesti sanoen sortaja ja sorrettu ovat aina olleet toistensa vastakohtia, käyneet keskeytymätöntä, milloin peitelyä, milloin avointa taistelua, mikä on päättynyt joka kerta koko yhteiskunnan vallankumoukselliseen uudistamiseen tai taistelevien luokkien yhteiseen perikatoon.

Historian aikaisempina kausina havaitsemme miltei kaikkialla koko yhteiskunnan jakautuneen eri säätyihin, moninaisen asteikon yhteiskunnallisia asemia. Muinaisessa Roomassa oli patriiseja, rita-reja, plebeijejä ja orjia; keskiajalla feodaaliherroja, vasalleja, ammattikuntamestareita, kisällejä, maaorjia ja melkein jokaisessa tällaisessa luokassa vielä erikoisia asteita.

Feodaalisen yhteiskunnan tuhosta alkunsa saanut nykyaikainen porvarillinen yhteiskunta ei ole poistanut luokkavastakohtia. Se on vain asettanut uusia luokkia, uusia sarron edellytyksiä, uusia taistelumuotoja vanhojen tilalle.

Meidän aikakautemme, porvariston aikakausi, on kuitenkin erikoinen siinä suhteessa, että se on yksinkertaistanut luokkavastakohdat. Koko yhteiskunta jakautuu yhä enemmän kahdeksi suureksi vihollisleiriksi, kahdeksi suureksi, välittömästi vastakkain olevaksi luokaksi: porvaristoksi ja proletariaatiksi.

* Porvaristolla tarkoitetaan nykyaikaisten kapitalistien, yhteiskunnan tuotantovälineiden omistajien ja palkkatyön käyttäjien, luokkaa. Proletariaatilla tarkoitetaan nykyajan palkkatyöläisten luokkaa, joiden on pakko, koska heillä ei ole omia tuotantovälineitä, myydä työvoimaansa voidakseen elää. (*Engelsin selitys vuoden 1888 englanninkieliseen laitokseen.*)

** So. tarkemmin sanoen kirjoitettuna säilynyt historia. Yhteiskunnan esihistoria, sen yhteiskuntajärjestys, mikä oli ollut olemassa ennen kirjoitetun historian aikaa, oli 1847 vielä miltei tuntematon. Haxthausen on sittemmin havainnut Venäjällä maan yhteisöomistusta, Maurer on todistanut sen olleen sinä yhteiskunnallisen perustana, joka on ollut kaikkien germaanisten heimojen historiallisen kehityksen lähtökohtana, ja vähitellen saatiin selville, että kyläyhteisöt maan yhteisöomistuksineen ovat tai ovat olleet muinaisuudessa yhteiskunnan alkumuotona kaikkialla, Intiasta Irlantiin asti. Tämän alkukantaisen kommunistisen yhteiskunnan sisäisen organisaation tyypillisessä muodossaan selvitti Morgan saaden lopuksi selville *suuren* todellisen olemuksen ja aseman *heimossa*. Tämän alkukantaisen yhteisön hajoamisesta alkaa yhteiskunnan jakautuminen erikoisiin ja lopulta toisilleen vastakkaisiin luokkiin. Olen yrittänyt tutkia tätä hajoamisprosessia teoksessani »Der Ursprung der Familie, des Privateigentums und des Staats», 2. Aufl., Stuttgart 1886 [»Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä», 2. painos, Stuttgart 1886]. (*Engelsin selitys vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)⁵⁵

*** Ammattikuntamestari on ammattikunnan täysivaltainen jäsen, ammattikunnan piiriin kuuluva mestari, mutta ei sen vanhin. (*Engelsin selitys vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

Keskiajan maaorjista saivat alkunsa ensimmäisten kaupunkien vapaat kaupunkilaiset; tästä kaupunkilaisväestöstä kehittyivät ensimmäiset porvariston ainekset.

Amerikan ja meritiien löytö Afrikan ympäri loivat nousevalle porvaristolle uutta toiminta-alaa. Itä-Intian ja Kiinan markkinat, Amerikan kolonisoiminen, tavaravaihto siirtomaiden kanssa, vaihdonvälineiden ja yleensä tavaroiden lisääntyminen saivat aikaan kaupan, merenkulun ja teollisuuden ennenkuulumattoman edistyksen ja aiheuttivat siten rappeutuvassa feodaalisessa yhteiskunnassa vallankumouksellisen aineksen nopean kehityksen.

Teollisuuden siihenastinen feodaalinen tai ammattikunnallinen harjoittamistapa ei enää uusien markkinain avautuessa riittänyt tyydyttämään kasvavaa kysyntää. Sen tilalle tuli manufaktuuri-teollisuus. Teollisuutta harjoittava keskisääty syrjäytti ammattikuntamestarit; eri ammattikuntien välinen työnjako katosi yksityisten työpaikkojen sisäisen työnjaon tieltä.

Mutta markkinat kasvoivat yhä, kysyntä lisääntyi. Manufaktuuri-teollisuuskään ei enää voinut sitä tyydyttää. Silloin höyry ja kone mullistivat teollisuustuotannon. Manufaktuuri-teollisuuden tilalle tuli nykyaikainen suurteollisuus, teollisen keskisäädyn tilalle tulivat teollisuuden miljoonamiehet, kokonaisten teollisuusarmeijain päälliköt, nykyajan porvarit.

Suurteollisuus loi maailmanmarkkinat, joita Amerikan löytö oli valmistellut. Maailmanmarkkinain muodostuminen aiheutti kaupan, merenkulun ja maaliikenteen tavattoman kehittymisen. Tämä vaikutti vuorostaan teollisuuden laajenemiseen, ja samassa mitassa kuin teollisuus, kauppa, merenkulku ja rautatiet laajenivat, kehittyi myös porvaristo, se kartutti pääomiaan ja työnsi taka-alalle kaikki keskiajalta periytyneet luokat.

Näemme siis, että nykyajan porvaristo itse on pitkän kehitysprosessin, monien tuotanto- ja vaihtotavassa tapahtuneiden mullistusten tuote.

Porvariston kutakin kehitysstetta seurasi vastaava poliittinen edistys. Porvaristo, joka oli ollut sorrettu sääty feodaaliherrojen vallan aikana, aseistettu ja itsehallinnollinen liittouma kommuunissa*, täällä riippumaton kaupunkitasavalta, siellä monarkian kolmas verovelvollinen sääty, sitten manufaktuurikaudella aateliston vastapai-

---

* Kommuuneiksi nimitettiin Ranskassa syntyneitä kaupunkeja jo ennen sitä, kun ne olivat taistellen saavuttaneet feodaalisilta herroiltaan ja mestareiltaan paikallisen itsehallinnon ja »kolmannen säädyn» poliittiset oikeudet. Yleensä olemme tässä porvariston taloudelliselle kehitykselle tyypillisenä maana esittäneet Englannin, sen poliittiselle kehitykselle tyypillisenä maana Ranskan. (*Engelsin selitys vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

Kommuuneiksi nimittivät Italian ja Ranskan kaupunkilaiset kaupunkiyhdyskuntiaan sen jälkeen, kun olivat ostamalla tai pakolla hankkineet feodaaliherroiltaan ensimmäiset itsehallinto-oikeudet. (*Engelsin selitys vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

nona säätyvaltaisessa tai absoluuttisessa monarkiassa ja yleensä suurten monarkiaain pääperustana, tämä porvaristo vihdoinkin hankki taistellen suurteollisuuden ja maailmanmarkkinain muodostuttua itselleen yksinomaisen poliittisen herruuden nykyaikaisessa eduskunnallisessa valtiossa. Nykyaikainen valtiovalta on vain toimikunta, joka hoitaa koko porvarisluokan yhteisiä asioita.

Porvaristo on esittänyt historiassa mitä kumouksellisinta osaa.

Porvaristo on hävittänyt kaikki feodaaliset, patriarkaaliset, idylliset suhteet kaikkialla, missä se on päässyt valtaan. Se on katkonut säälimättä feodaalijan kirjavat siteet, jotka sitoivat ihmisen hänen »luonnolliseen esimieheensä», eikä ole jättänyt ihmisten välille muuta sidettä kuin alastoman edun, tunteettoman »käteismaksun». Se on hukuttanut hurskaan haaveilun, ritarillisen innostuksen ja poroporvarillisen kaihomielisyyden pyhät väreet itsekään laskelmoinnin jääkylmään veteen. Se on muuttanut persoonallisen arvon vaihtoarvoksi ja asettanut lukemattomien kirjallisesti vahvistettujen ja ansaittujen vapauksien tilalle *yhden*, tunnettoman kauppavapauden. Sanalla sanoen se on uskonnollisilla ja poliittisilla harhakuvitelmillä verhotun riiston tilalle asettanut avoimen, häpeämättömän, välittömän ja ankaran riiston.

Porvaristo on riisunut pyhydenhohteen kaikilta toimilta, joita tähän asti on pidetty kunnianarvoisina ja joihin on suhtauduttu pelonkaisella hartaudella. Se on tehnyt lääkäristä, lakimiehestä, papista, runoilijasta ja tiedemiehestä maksua vastaan työskentelevän palkkalaisensa.

Porvaristo on repinyt perhesuhteelta sen liikuttavan tunnelmallisen verhon ja muuttanut sen pelkäksi rahasuhteeksi.

Porvaristo on osoittanut, miten raaka voimanilmaus, jota taantumukselliset niin suuresti ihailevat keskiajassa, saa veltoista laiskuudesta sopivan täydennyksensä. Porvaristo on ensi kerran osoittanut, mitä ihmisen toiminta voi saada aikaan. Se on tehnyt ihmetöitä, jotka ovat kokonaan toisenlaisia kuin Egyptin pyramiidit, Rooman vesijohdot ja goottilaiset tuomiokirkot; se on suorittanut retkiä, jotka ovat aivan toisenlaisia kuin kansainvaellukset ja ristiretket.

Porvaristo ei voi tulla toimeen aiheuttamatta jatkuvasti mullistuksia tuotantovälineissä, vallankumouksellistamatta tuotantosuhteita, siis yhteiskunnallisia suhteita kokonaisuudessaan. Sitä vastoin kaikkien aikaisempien teollisuutta harjoittaneiden luokkien olemassaolon ensimmäinen edellytys oli vanhan tuotantotavan säilyminen muuttumattomana. Jatkuvat mullistukset tuotannossa, kaikkien yhteiskunnallisten suhteiden alituinen järkkyminen, ainainen epävarmuus ja liikunta erottavat porvariston aikakauden kaikista muista. Kaikki piintyneet, ruostuneet suhteet ja niihin liittyvät vanhastaan arvossa pidetyt käsitykset ja katsantokannat liestyvät, kaikki vasta muodostuneet vanhenevat ennen kuin ehtivät luutua, kaikki säätyperäinen ja pysyväinen katoaa, kaikkea pyhää häväistään, ja ihmis-

ten on lopulta pakko tarkastella asemaansa elämässä ja keskinäisiä suhteitaan avoimin silmin.

Yhä laajemman tuotteiden menekien tarve ajaa porvaristoa maapallon eri kolkkiin. Kaikkialle sen täytyy pesiä, kaikkialle asetua, kaikkialle solmia suhteita.

Käyttämällä hyväksi maailmanmarkkinoita porvaristo on muuttanut kaikkien maiden tuotannon ja kulutuksen yleismaailmalliseksi. Taantumuksellisten suureksi suruksi se on poistanut teollisuudelta kansallisen pohjan. Ikivanhoja kansallisia teollisuusaloja on tuhottu ja tuhotaan edelleen joka päivä. Niitä tunkevat syrjään uudet teollisuusalat, joiden perustaminen on elinkysymys kaikille sivistyskansoille, teollisuusalat, jotka eivät enää käytä kotimaisia raaka-aineita, vaan maapallon mitä kaukaisimmilta alueilta tuotuja raaka-aineita, ja joiden valmisteita ei käytetä ainoastaan omassa maassa, vaan kaikissa maanosissa. Vanhojen, oman maan tuotteilla tyydytettujen tarpeiden tilalle tulee uusia, joiden tyydyttäminen vaatii mitä kaukaisimpien maiden ja mitä erilaisimpien ilmanalojen tuotteita. Vanhan paikallisen ja kansallisen sulkeutuneisuuden ja omien tuotteiden varassa elämisen tilalle tulee kansakuntien kaikinpuolinen kanssakäyminen ja kaikinpuolinen keskinäinen riippuvuus. Tämä koskee niin aineellista kuin myös henkistä tuotantoa. Eri kansakuntien henkiset tuotteet tulevat yhteiseksi omaisuudeksi. Kansallinen yksipuolisuus ja rajoittuneisuus käyvät yhä mahdollottomammiksi ja lukuisista kansallisista ja paikallisista kirjallisuuksista muodostuu maailmankirjallisuus.

Porvaristo vetää kaikkien tuotantovälineiden nopean parantamisen ja kulkuyhteyksien tavattoman helpottamisen kautta kaikki, raakalaisimmatkin kansakunnat sivistyksen piiriin. Sen tavaraan halvat hinnat ovat raskas tykistö, jolla se murskaa kaikki kiinamuurit ja pakottaa raakalaiskansojen itsepintaisimmankin muukalaisvihan antautumaan. Se pakottaa kaikki kansakunnat omaksumaansa porvarillisen tuotantotavan, elleivät ne tahdo tuhoutua; se pakottaa ne ottamaan käyttöönsä niin sanotun sivistyksen, ts. tulemaan porvareiksi. Sanalla sanoen, se luo maailman omaksi kuvakseen.

Porvaristo on alistanut maaseudun kaupungin herruuteen. Se on luonut valtavan suuria kaupunkeja, lisännyt suuresti kaupunkiväestön lukumäärää maalaisväestöön verrattuna ja temmannut siten väestön melkoisen osan pois maaseutuelämän tylsyydestä. Samoin kuin se on tehnyt maaseudun riippuvaiseksi kaupungista, se on tehnyt raakalais- ja puoliraakalaismaat riippuvaisiksi sivistysmaista, talonpoikaiskansat porvarillisista kansoista, idän lännestä.

Porvaristo hävittää yhä enemmän tuotantovälineiden, omaisuuden ja väestön pirstoutuneisuutta. Se on kerännyt väestön yhteen, keskittänyt tuotantovälineet ja koonnut omaisuuden harvojen käsiin. Välttämättömänä seurauksena tästä on ollut valtiollinen keskittyminen. Riippumattomat, melkein vain liittolaisuusuhteissa olleet maakunnat erilaisine etuineen, lakeineen, hallituksineen ja tulleineen

liitettiin yhteen *yhdeksi* kansakunnaksi, jolla on *yksi* hallitus, *yksi* laki, *yksi* kansallinen luokkaetu, *yksi* tulliraja.

Vajaat sata vuotta kestäneen luokkaherruutensa aikana porvaristo on luonut enemmän ja valtavampia tuotantovoimia kuin kaikki edelliset sukupolvet yhteensä. Luonnonvoimien alistaminen, koneiden käyttö, kemian soveltaminen teollisuuteen ja maanviljelykseen, höyrylaivaliikenne, rautatiet, sähkölennätin, kokonaisten maanosien raivaaminen viljelykselle, jokien muuttaminen purjehduskelpoisiksi, kokonaiset, aivan kuin maan alta nousseet väestöjoukot — mikä aikaisempi vuosisata saattoi aavistaa, että yhteiskunnallisen työn uumenissa uinui tällaisia tuotantovoimia!

Olemme siis nähneet: ne tuotanto- ja vaihtovälineet, joiden perustalla porvaristo muodostui, oli luotu feodaalisessa yhteiskunnassa. Näiden tuotanto- ja vaihtovälineiden kehityksen tietyllä asteella ne olosuhteet, joissa feodaalinen yhteiskunta tuotti ja vaihtoi, maanviljelyksen ja manufaktuuri-teollisuuden feodaalinen järjestelmä, sanalla sanoen feodaaliset omistussuhteet eivät enää vastanneet kehittyneitä tuotantovoimia. Ne jarruttivat tuotantoa sen sijaan että olisivat sitä edistäneet. Ne muuttuivat sen kahleiksi. Ne täytyi murtaa, ja ne murrettiin.

Niiden tilalle tuli vapaa kilpailu ja sitä vastaava yhteiskunnallinen ja poliittinen järjestelmä, porvarisluokan taloudellinen ja poliittinen herruus.

Me näemme nyt samanlaista liikuntaa. Porvarilliset tuotanto- ja vaihtosuhteet, porvarilliset omistussuhteet, nykyaikainen porvarillinen yhteiskunta, joka on loihtinut esiin niin valtavat tuotanto- ja vaihtovälineet, muistuttaa taikuria, joka ei enää kykene hallitsemaan esiinmanaamiaan maanalaisia voimia. Teollisuuden ja kaupan historia on ollut vuosikymmeniä vain nykyaikaisten tuotantovoimien kapinaa nykyaikaisia tuotantosuhteita vastaan, niitä omistussuhteita vastaan, jotka ovat porvariston ja sen vallan elinehtoja. Riittää kun mainitaan liikepulat, jotka määrättyjen ajanjaksojen kuluttua toistuen asettavat yhä uhkaavammin kyseenalaiseksi koko porvarillisen yhteiskunnan olemassaolon. Liikepulien aikana tuhoaan joka kerta suuri osa ei ainoastaan valmiista tuotteista, vaan vieläpä jo luoduista tuotantovoimistakin. Pulien aikana pääsee raivoamaan yhteiskunnallinen kulkutauti, joka kaikista edellisistä aikakausista olisi näyttänyt mielettömyydeltä: liikatuotannon kulkutauti. Yhteiskunta huomaa yhtäkkiä vajonneensa jälleen äkillisen raakalaisuuden tilaan: nälänhätä ja yleinen hävitysota näyttävät riistäneen siltä kaikki elämäntarvikkeet; teollisuus ja kauppa näyttävät tuhotuilta, ja miksi? Siksi, että yhteiskunnalla on liian paljon sivistystä, liian paljon elämäntarvikkeita, liian paljon teollisuutta ja se käy liian paljon kauppaa. Sen käytettävissä olevat tuotantovoimat eivät enää edistä porvarillisten omistussuhteiden kehittymistä; päinvastoin, ne ovat tulleet liian valtaviksi näille suhteille ja nämä suhteet estävät niiden kehitystä; ja heti kun tuo-

tantovoimat alkavat murtaa tätä estettä, ne saattavat koko porvarillisen yhteiskunnan sekasortoon, saattavat vaaraan porvarillisen omistuksen olemassaolon. Porvarilliset suhteet ovat käyneet liian ahtaiksi niiden tuottamille rikkauksille. — Miten porvaristo voittaa nämä pulat? Toisaalta hävittämällä pakosta suuret määrät tuotanto-voimia, toisaalta valtaamalla uusia markkinoita ja käyttämällä täydellisemmin vanhoja. Miten siis? Siten, että se valmistelee entistä monipuolisempia ja entistä tuhoisampia pulia ja vähentää niiden torjumiskeinoja.

Aseet, joilla porvaristo kukisti feodalismiin, suuntautuvat nyt porvaristoa itseään vastaan.

Mutta porvaristo ei ole vain takonut aseita, jotka tuottavat sille kuoleman; se on myös synnyttänyt miehet, jotka tulevat käyttämään näitä aseita: nykyajan työläiset, *proletaarit*.

Samassa määrässä kuin porvaristo, ts. pääoma, kehittyy, samassa määrässä kehittyy myös proletariaatti, nykyajan työläisten luokka, työläisten, jotka voivat elää vain niin kauan kuin saavat työtä ja jotka saavat työtä vain niin kauan kuin heidän työnsä lisää pääomaa. Nämä työläiset, joiden on pakko myydä itsensä kappalekaupalla, ovat tavaraa niin kuin mikä muu kauppatavara tahansa, ja siksi he ovat samalla tavalla kilpailun kaikkien satunnaisuuksien ja markkinain kaikkien heilahtelujen alaisia.

Proletaarien työ on menettänyt koneiden käytön laajenemisen ja työnjaon vuoksi kaiken itsenäisen luonteensa ja siten myös kaiken viehätöksensä työläiselle. Hänestä tulee pelkkä koneen lisäke, jolta vaaditaan vain mahdollisimman yksinkertaisia, yksitoikkoisia ja helposti opittavia otteita. Työläisen aiheuttamat kulungit supistuvat näin ollen melkein yksinomaan siihen, mikä menee niihin elämäntarvikkeisiin, jotka hän tarvitsee ylläpitoonsa ja sukunsa jatkamiseen. Mutta kaiken tavaran, siis myös työn hinta⁵⁶, on sama kuin sen tuotantokustannukset. Samassa määrässä kuin työn tyyneys kasvaa, vähenee palkka. Enemmänkin, samassa määrässä kuin koneiden käyttö ja työnjako lisääntyvät, samassa määrässä lisääntyy myös työn määrä joko siten, että lisätään työtunteja, tietyssä ajassa vaaditun työn määrää, tai siten, että suurennetaan koneiden käyntinopeutta jne.

Nykyaikainen teollisuus on muuttanut patriarkaalisen mestarin pienen työpajan teollisuuskapitalistin suurtehtaaksi. Tehtaisiin sulletut työläisjoukot järjestetään sotilaallisesti. Teollisuuden sotamiehinä heidät alistetaan täydellisen hierarkian muodostavien aliupseerien ja upseerien valvontaan. He eivät ole ainoastaan porvarisluokan ja porvarisvaltion orjia, vaan heitä orjuuttaa joka päivä ja joka hetki kone, pomo ja ennen kaikkea yksityinen tehtailijaporvari itse. Tämä pakkovalta on sitä pikkumaisempaa, vihatumpaa ja katkeroitavampaa, mitä avoimemmin se julistaa tarkoituksiperäiseen hyötymisen.

Mitä vähemmän käsin tehtävä työ vaatii taitoa ja voimaa, ts.

mitä pitemmälle uudenaikainen teollisuus kehittyy, sitä enemmän naisten ja lasten työ tunkee syrjään miesten työn. Sukupuoli- ja ikäeroavuuksilla ei ole enää mitään yhteiskunnallista merkitystä työväenluokalle. On olemassa vain työvälaineitä, joiden kustannukset ovat iästä ja sukupuolesta riippuen erisuuruisia.

Kun tehtaanomistajan harjoittama työläisen riisto on päättynyt ja työläinen saanut vihdoin työpalkkansa käteisenä, hänen kimppuunsa hyökkäävät muut porvaristonosat: talonomistaja, kauppias, panttilainaja jne.

Keskisäädyn alimmat kerrokset: pienteollisuudenharjoittajat, pienkauppiaat ja pienet koroillaeläjät, käsityöläiset ja talonpojat, kaikki nämä luokat proletarisoituvat osittain sen vuoksi, että heidän pieni pääomansa ei riitä suurteollisuuden harjoittamiseen eikä kestä kilpailua suurempien kapitalistien kanssa, osittain sen vuoksi, että uudet tuotantomenetelmät tekevät arvottomaksi heidän ammattitaitonsa. Näin proletariaatti saa rekryyttejä kaikista väestöluokista.

Proletariaatin kehityksessä on eri asteita. Sen taistelu porvaristoa vastaan alkaa sen olemassaolon ensi hetkestä.

Aluksi taistelevat yksityiset työläiset, sitten jonkin yhden tehtaan työläiset, sitten yhden työalan työläiset jollakin paikkakunnalla sitä yksityistä porvaria vastaan, joka on heidän välitön riistäjänsä. He eivät suuntaa hyökkäyksiään vain porvarillisia tuotantosuhteita vastaan, he kohdistavat ne itse tuotantovälineisiin; he tuhoavat ulkomaisia kilpailevia tavaroita, rikkovat koneita, syyttävät tuleen tehtaita, he koettavat voimakeinoin palauttaa keskiaikaisen työmiehen menetetyt aseman.

Tässä vaiheessa työläiset muodostavat joukon, joka on hajallaan ympäri maata ja kilpailun pirstoma. Työläisten joukoittainen yhtyminen ei vielä ole heidän oman yhteenliittymisensä ansiota, vaan seuraus porvariston yhteenliittymisestä, koska sen on pakko panna poliittisten tarkoituksensa saavuttamiseksi liikkeelle koko proletariaatti, ja toistaiseksi vielä se voi sen tehdä. Tässä vaiheessa proletaarit eivät siis taistele vihollisiaan, vaan vihollistensa vihollisia vastaan, ts. rajattoman yksinvallan jäänteitä, maanomistajia, teollisuutta harjoittamatonta porvaristoa ja pikkuporvareja vastaan. Koko historiallinen liike on keskittynyt siten porvariston käsiin; jokainen näissä oloissa saavutettu voitto on porvariston voitto.

Mutta teollisuuden kehityksessä proletariaatti kasvaa muutenkin kuin määrällisesti; se kootaan yhteen suuriksi joukoiksi, sen voima kasvaa ja se tuntee tämän yhä paremmin. Proletariaatin edut ja elin ehdot tasoittuvat yhä enemmän sitä mukaa kuin koneiden käyttöön ottaminen poistaa erilaatuisen työn välillä olevaa eroa ja painaa palkan melkein kaikkialla yhtä alhaiselle tasolle. Porvarien keskinäinen kasvava kilpailu ja siitä johtuvat liikepulat tekevät työläisten palkat yhä epävakaisemmiksi; yhä nopeammin kehittyvä, lakkaamaton koneiden parantaminen tekee työläisten aseman elämässä yhä epävarmemmaksi; yksityisen työläisen ja yksityisen por-

varin väliset yhteenotot saavat yhä enemmän kahden luokan välisten yhteen törmäysten luonteen. Työläiset alkavat muodostaa yhteenliittymiä porvareita vastaan; he ryhtyvät yhdessä puolustamaan työpalkkaansa. He perustavat vakinaisiakin yhdistyksiä turvatakseen itsensä mahdollisten yhteenottojen varalta. Paikoitellen taistelu kehittyi avoimiksi kapinoiksi.

Aika ajoin työläiset pääsevät voitolle, mutta vain tilapäisesti. Heidän taistelujensa varsinaisena tuloksena ei ole välitön menestys, vaan työläisten yhä laajempi yhteenliittyminen. Sitä edistävät jatkuvasti paranevat liikennevälineet, jotka suurteollisuus luo ja jotka antavat eri paikkakuntien työläisille mahdollisuuden kanssakäymiseen. Tarvitaankin vain kanssakäymistä, jotta monet kaikkialla luonteeltaan samanlaiset paikalliset taistelut kiteytyisivät yhdeksi kansalliseksi taisteluksi, luokkataisteluksi. Sitä paitsi kaikki luokkataistelu on poliittista taistelua. Ja yhtymisen, johon keskiajan kaupunkilaiset kyläteitään käyttäen tarvitsivat vuosisatoja, nykyajan proletaarit aikaansaavat rautateiden ansiosta muutamassa vuodessa.

Tätä proletaarien järjestymistä luokaksi ja samalla poliittiseksi puolueeksi toisaalta taas rikkoo alituisesti työläisten oma keskinäinen kilpailu. Mutta tuo järjestynyt voima nousee aina uudestaan, yhä voimakkaampana, vankempänä ja mahtavampana. Käyttäen hyväkseen porvariston keskinäistä erimielisyyttä se pakottaa tunnustamaan lainsäädännöllisesti joitain työläisten intressejä. Esimerkiksi laki kymmentuntisesta työpäivästä Englannissa.

Vanhan yhteiskunnan sisäiset yhteen törmäykset edistävät yleensä monessa suhteessa proletariaatin kehitystä. Porvaristo käy alituista taistelua: aluksi ylimystöä vastaan, myöhemmin itse porvariston niitä osia vastaan, joiden edut ovat joutuneet ristiriitaan teollisuuden kehityksen kanssa, ja alituisesti kaikkien muiden maiden porvaristoa vastaan. Kaikissa näissä taisteluissa se huomaa olevansa pakotettu vetoamaan proletariaattiin, kutsumaan sitä avukseen ja vetämään sen siten mukaan poliittiseen liikkeeseen. Se itse siis antaa proletariaatille oman sivistyksensä aineksia, ts. aseita itseään vastaan.

Edelleen, kuten olemme nähneet, teollisuuden kehitys heittää kokonaisia vallassaolevan luokan osia proletariaatin riveihin tai ainakin uhkaa niiden elinehtoja. Nekin tuovat proletariaatille paljon sivistyksen aineksia.

Vihdoin niissä vaiheissa, joissa luokkataistelu lähenee ratkaisuaan, muuttuu hajaantumisprosessi vallassaolevan luokan keskuudessa ja koko vanhan yhteiskunnan sisällä luonteeltaan niin kiivaaksi, niin räikeäksi, että pieni osa hallitsevasta luokasta sanoutuu siitä irti ja liittyy vallankumoukselliseen luokkaan, siihen luokkaan, jolle kuuluu tulevaisuus. Kuten aikaisemmin osa aatelistosta siirtyi porvariston puolelle, niin nyt osa porvaristosta siirtyy proletariaatin puolelle, ja nimenomaan osa porvarillisia ideologeja, jotka ovat pystyneet kohoamaan koko historiallisen kehityksen teoreettisen käsitämisen tasolle.

Kaikista nykyään porvaristoa vastaan esiintyvistä luokista vain proletariaatti on todella vallankumouksellinen luokka. Muut luokat rappahtuvat ja häviävät suurteollisuuden kehittyessä, proletariaatti on sen oma tuote.

Keskisäädetyt, kuten pienteollisuudenharjoittaja, pikkukauppias, käsityöläinen, talonpoika, kaikki ne taistelevat porvaristoa vastaan pelastaakseen perikadolta olemassaolonsa keskisäätynä. Ne eivät siis ole vallankumouksellisia, vaan vanhoillisia. Enemmänkin, ne ovat taantumuksellisia, sillä ne yrittävät kääntää historian pyörää taaksepäin. Jos ne ovat vallankumouksellisia, niin sitä ne ovat silloin, kun niiden edessä on siirtyminen proletariaattiin, kun ne eivät puolusta nykyisiä, vaan tulevia etujaan, kun ne luopuvat omasta katsantokannastaan omaksuakseen proletariaatin katsantokannan.

Ryysyköyhälistön, tämän vanhan yhteiskunnan alimpien kerrosten passiivisen mädäntymistuotteen, proletaarin vallankumous tempaa paikoin mukaan liikkeeseen, mutta koko elämänasemansa vuoksi se on taipuvaisempi myymään itsensä taantumuksellisten vehkeilyjen välikappaleeksi.

Vanhan yhteiskunnan elämänedellytykset on jo tuhottu proletariaatin elämänedellytyksissä. Proletaarilla ei ole yksityisomaisuutta; hänen suhteellaan vaimoonsa ja lapsiinsa ei ole enää mitään yhteistä porvarillisten perhesuhteiden kanssa; nykyaikainen teollisuustyö, nykyaikainen pääoman ies, joka on samanlainen niin Englannissa kuin Ranskassa, niin Amerikassa kuin Saksassa, on tyytyn pyyhkinyt hänestä pois kansallisen luonteen. Lait, moraalit, uskonto ovat hänestä porvarillisia ennakkoluuloja, joiden takana porvariston luokat piilevät.

Vallattuaan vallan kaikki aikaisemmat luokat pyrkivät varmistamaan jo saavuttamansa aseman alistamalla omistamistapansa ehtoihin koko yhteiskunnan. Proletaarit voivat vallata yhteiskunnalliset tuotantovoimat haltuunsa vain hävittämällä tähänastisen omistamistapansa ja samalla koko tähänastisen omistamistavan yleensä. Proletaareilla ei ole mitään omaa suojattavanaan, heidän on hävitettävä yksityisomistuksen kaikki tähänastiset suojat ja takeet.

Kaikki tähänastiset liikkeet ovat olleet joko vähemmistöjen omia liikkeitä tai vähemmistöjen etuja ajavia liikkeitä. Proletaarinen liike on valtaenemmistön etuja ajavaa, valtaenemmistön itsestä liikkettä. Proletariaatti, nykyisen yhteiskunnan alin kerros, ei voi kohota, nousta jaloilleen muutoin kuin että virallisen yhteiskunnan kerroksista muodostuva koko päällysrakenne lentää ilmaan.

Joskaan ei sisällöltään, niin muodoltaan proletariaatin taistelu porvaristoa vastaan on lähinnä kansallista. Kunkin maan proletariaatin täytyy tietenkin ensin suoriutua omasta porvaristostaan.

Proletariaatin yleisimpiä kehitysvaiheita kuvatessamme olemme tarkastelleet nykyisen yhteiskunnan sisäistä, enemmän tai vähemmän verhottua kansalaissotaa aina siihen kohtaan, jossa se puhkeaa avoi-

meksi vallankumoukseksi ja proletariaatti pystyttää oman herruutensa kukistamalla väkivaltaisesti porvariston.

Kuten olemme nähneet, kaikki tähänastiset yhteiskunnat ovat perustuneet sortavien ja sorrettujen luokkien vastakkaisuuteen. Mutta jotta voitaisiin sortaa jotakin luokkaa, täytyy tälle turvata edellytykset, joiden puitteissa se voi ylläpitää ainakin orjan elämäänsä. Maaorja on ponnistanut itsensä kommuunin jäseneksi maaorjuudessa samoin kuin pikkuporvari porvariksi feodaalisen rajattoman yksinvallan ikeen alla. Sitä vastoin nykyaikainen työläinen ei kohoa teollisuuden edistyessä, vaan vajoaa yhä syvemmälle luokkansa olemassaolon edellytyksien alapuolelle. Työläisestä tulee pauperi, ja pauperismi eli köyhäläisyys kasvaa vielä nopeammin kuin väestö ja rikkaus. Tämä osoittaa selvästi, että porvaristo on kykenemätön pysymään kauemmin yhteiskunnan hallitsevana luokkana ja pakottamaan yhteiskuntaa pitämään luokkansa elinehtoja sääntelevänä lakina. Se on kykenemätön hallitsemaan, koska se ei kykene turvaamaan orjalleen edes orjan toimeentuloa, koska sen on pakko antaa orjansa vajota sellaiseen tilaan, jossa sen itsensä täytyy elättää orjaa sen sijaan että orja elättäisi sitä itseään. Yhteiskunta ei enää voi elää porvariston alaisena, ts. porvariston elämä ei enää ole sopiva yhteiskunnalle.

Porvarisluokan olemassaolon ja herruuden oleellisin edellytys on rikkauten kertyminen yksityisten käsiin, pääoman muodostuminen ja lisääntyminen. Pääoman olemassaolon edellytys on palkkatyö. Palkkatyö perustuu yksinomaan työläisten keskinäiseen kilpailuun. Teollisuuden edistys, jonka tahdoton ja vastustuskyvytön toimeenpanija porvaristo on, asettaa kilpailusta johtuvan työläisten eristäytymisen tilalle heidän vallankumouksellisen yhteenliittymisensä yhdistysten kautta. Suurteollisuuden kehittyessä porvariston jalkojen alta riistetään siis itse se perusta, jolla se tuottaa ja omistaa tuotteet. Se tuottaa ennen kaikkea omat haudankaivajansa. Porvariston häviö ja proletariaatin voitto ovat yhtä väistämättömiä.

II

PROLETAARIT JA KOMMUNISTIT

Mikä on kommunistien suhde proletaareihin yleensä?

Kommunistit eivät ole erikoinen, muiden työväenpuolueiden vastakohtana oleva puolue.

Heillä ei ole mitään koko proletariaatin eduista eriäviä etuja.

He eivät esitä mitään erikoisia periaatteita, joiden mukaisesti he tahtoisivat kaavalla proletaarisen liikkeen.

Kommunistit eroavat muista proletaarisista puolueista toisaalta vain siinä, että eri kansakuntien proletaarien taisteluissa he nostavat esiin ja ajavat koko proletariaatin yhteisiä, kansallisuudesta riippumattomia etuja, ja toisaalta siinä, että proletariaatin ja por-

variston välisen taistelun eri kehitystasilla he edustavat aina koko liikkeen etua.

Kommunistit ovat siis käytännöllisesti kaikkien maiden päättäväisin, aina eteenpäin kannustava työväenpuolueiden osa; he käsittelevät teoreettisesti paremmin kuin proletariaatin muu joukko proletaarisen liikkeen edellytykset, kulun ja yleiset tulokset.

Kommunistien lähin päämäärä on sama kuin kaikkien muidenkin proletaaristen puolueiden: proletariaatin muodostaminen luokaksi, porvariston herruuden kukistaminen, proletariaatin suorittama valtiollisen vallan valtaaminen.

Kommunistien teoreettiset väitteet eivät suinkaan perustu tuon tai tämän maailmanparantajan keksimiin tai löytimiin ideoihin ja periaatteisiin.

Ne ovat käynnissä olevan luokkataistelun tosiasiallisten suhteiden, silmiemme edessä tapahtuvan historiallisen liikkeen yleisiä ilmauksia. Tähänastisten omistussuhteiden lakkauttaminen ei ole yksinomaan kommunistille ominaista.

Kaikki omistussuhteet ovat olleet alituisen historiallisen vaihtumisen, alituisen historiallisen muutoksen alaisia.

Esimerkiksi Ranskan vallankumous lakkautti feodaalisen omistuksen asettaen tilalle porvarillisen omistuksen.

Kommunistille ominaista ei ole omistuksen lakkauttaminen yleensä, vaan porvarillisen omistuksen lakkauttaminen.

Mutta nykyaikainen porvarillinen yksityisomistus on viimeinen ja täydellisin ilmaus sellaisesta tuotteiden tuottamisesta ja omistamisesta, mikä perustuu luokkavastakohtiin, toisten harjoittamaan toisten riistämiseen.

Tässä mielessä kommunistit voivat ilmaista oppinsa kahdella sanalla: yksityisomistuksen lakkauttaminen.

Meitä kommunisteja on syytetty siitä, että me tahdomme hävittää persoonallisesti ansaitun, omalla työllä hankitun omaisuuden, sen omaisuuden, joka muodostaa kaiken persoonallisen vapauden, toiminnan ja itsenäisyyden perustuksen.

Ansaittu, kunniallisesti saatu, omalla työllä hankittu omaisuus! Puhutteko pikkuporvariin, pientalonpoikiin omaisuudesta, joka oli porvarillisen omaisuuden edeltäjä? Meidän ei tarvitse sitä hävittää, teollisuuden kehitys on sitä hävittänyt ja hävittää joka päivä.

Vai puhutteko nykyaikaisesta porvarillisesta yksityisomaisuudesta?

Mutta luoko palkkatyö, proletarin työ hänelle omaisuutta? Eihän toki. Se luo pääomaa, ts. palkkatyötä riistävää omaisuutta, joka voi lisääntyä vain ehdolla, että se synnyttää uutta palkkatyötä sitä jälleen riistääkseen. Omistus nykyisessä muodossaan liikkuu pääoman ja palkkatyön välisessä vastakohtaisuudessa. Tarkastelkaamme tämän vastakohtaisuuden kumpaakin puolta.

Kapitalistina olemisen ei merkitse ainoastaan persoonallista,

vaan myös yhteiskunnallista asemaa tuotannossa. Pääoma on yhteinen tuote ja sen voi saada liikkeelle vain yhteiskunnan monien jäsenten, vain sen kaikkien jäsenten yhteinen toiminta.

Niin ollen pääoma ei ole persoonallinen, vaan yhteiskunnallinen mahti.

Kun siis pääoma muutetaan yhteiseksi yhteiskunnan kaikille jäsenille kuuluvaksi omaisuudeksi, niin se ei ole persoonallisen omaisuuden muuttamista yhteiskunnalliseksi. Muuttuu vain omaisuuden yhteiskunnallinen luonne. Se kadottaa luokkaluonteensa.

Siirtykäämme tarkastelemaan palkkatyötä.

Palkkatyön keskihintana on työpalkan minimimäärä, ts. niiden elämäntarvikkeiden yhteismäärä, jotka tarvitaan pitämään työläisen työläisenä elossa. Se, mitä palkkatyöläinen saa työllään omakseen, riittää siis ainoastaan hänen elämänsä uusintamiseen. Me emme lainkaan tahdo poistaa tätä elämän välittömään uusintamiseen käytettävien työn tuotteiden persoonallista omistamista, joka ei jätä mitään ylijäämää, mikä voisi antaa valtaa vieraaseen työhön. Tahdomme poistaa vain tämän omistamisen kurjan luonteen, jonka vuoksi työläinen elää ainoastaan lisätäkseen pääomaa ja elää vain niin kauan kuin hallitsevan luokan edut sitä vaativat.

Elävä työ porvarillisessa yhteiskunnassa ei ole mitään muuta kuin keino, jolla lisätään kasatun työn määrää. Kommunistisessa yhteiskunnassa on kasattu työ vain keino, jolla avarretaan, rikastutetaan ja edistetään työläisten elintoimintaa.

Näin ollen porvarillisessa yhteiskunnassa menneisyys hallitsee nykyisyyttä, kommunistisessa nykyisyys menneisyyttä. Porvarillisessa yhteiskunnassa pääoma on itsenäistä ja persoonallista, samalla kun toimiva yksilö on epäitsenäinen ja persoonaton.

Ja porvaristo sanoo näiden suhteiden hävittämistä persoonallisuuden ja vapauden hävittämiseksi! Ja syystä kyllä. Kysymys on tosiaankin porvarillisen persoonallisuuden, porvarillisen itsenäisyyden ja porvarillisen vapauden hävittämisestä.

Vapaus tarkoittaa nykyisten porvarillisten tuotantosuhteiden puitteissa vapaata kauppaa, oston ja myynnin vapautta.

Mutta kaupustelun lakatessa lakkaa myös vapaa kaupustelu. Puheissa vapaasta kaupustelusta, samoin kuin porvaristomme muisakin mahtipontisissa puheissa vapaudesta, on järkea ylipäänsä vain mikäli kysymyksessä on kahlehdittu kaupustelu, keskiajan orjuutettu kaupunkilainen, mutta ei kaupustelun, porvarillisten tuotantosuhteiden ja itse porvariston kommunistinen hävittäminen.

Te kauhistutte siitä, että me tahdomme hävittää yksityisomistuksen. Mutta nykyisessä yhteiskunnassannehan sen jäsenistön yhdeksän kymmenesosan kohdalta yksityisomistus on hävitetty; sehän on olemassa juuri siksi, ettei sitä ole yhdeksää kymmenesosaa varten. Te syytätte meitä siis siitä, että me tahdomme hävittää omistuksen, jonka välttämättömänä edellytyksenä on se, että yhteiskunnan valtaenemmistö on vailla omaisuutta.

Sanalla sanoen, te syytätte meitä siitä, että me tahdomme lakkauttaa teidän omistuksenne. Sitä me todellakin tahdomme.

Siitä hetkestä alkaen, jolloin työtä ei enää voi muuttaa pääomaksi, rahaksi, maankoroksi, lyhyesti sanoen monopolisoitavissa olevaksi yhteiskunnalliseksi mahdiksi, ts. siitä hetkestä alkaen, jolloin persoonallinen omistus ei enää voi muuttua porvarilliseksi, siitä hetkestä alkaen te julistatte persoonan hävitetyksi.

Te myönnätte siis, että te ette tunnusta persoonaksi ketään muuta kuin porvarin, ts. porvarillisen omistajan. Sellainen persoona on tosiaankin lakkautettava.

Kommunismi ei riistä keneltäkään valtaa omistaa yhteiskunnallisia tuotteita, se riistää vain vallan orjuuttaa vierasta työtä tuon omistamisen avulla.

On väitetty, että kun yksityisomistus lakkautetaan, niin kaikki toiminta tyrehtyy ja yleinen laiskuus pääsee vallalle.

Näin ajatellen porvarillisen yhteiskunnan olisi pitänyt jo ajat sitten sortua laiskuuteen, sillä ne, jotka siinä tekevät työtä, eivät hyödy mitään, mutta ne, jotka siinä hyötyvät, eivät tee työtä. Tuo pelko ilmaisee vain toisin sanoin sen käsityksen, että silloin kun ei enää ole pääomaa, ei ole enää palkkatyötäkään.

Kaikki vastaväitteet aineellisten tuotteiden kommunistista omistamis- ja tuotantotapaa vastaan on ulotettu koskemaan myös henkisten tuotteiden omistamista ja tuotantoa. Niin kuin luokkaomistuksen lakkauttaminen on porvarista samaa kuin itse tuotannon lakkauttaminen, niin myös luokkasivistyksen lakkauttaminen on hänestä samaa kuin yleensä kaiken sivistyksen lakkauttaminen.

Sivistys, jonka menettämistä porvari valittaa, on tavattoman suurelle enemmistölle muuttumista koneen lisäkkeeksi.

Mutta älkää kiistelkö kanssamme, kun mittaatte porvarillisen omistuksen poistamista porvarillisten vapaus-, sivistys- ja oikeusym. käsitteidenne mukaisesti. Aatteennekin ovat porvarillisten tuotanto- ja omistussuhteiden tuotteita, samoin kuin oikeutenne on vain laiksi korotettu luokkanne tahto, jonka sisältö riippuu luokkanne aineellisista elämänehdoista.

Tämä puolueellinen käsityksenne, joka panee teidät muuttamaan tuotanto- ja omistussuhteenne historiallisista, tuotannon kehittyessä vaihtuvista suhteista ikuisiksi luonnon ja järjen laeiksi, käy yhteen sen käsityksen kanssa, jota ovat elättäneet kaikki vallassa olleet ja tuhoutuneet luokat. Porvarillisen omistuksen suhteen te ette enää halua ymmärtää sitä, mikä teistä on ymmärrettävää antiikin omistuksen ja feodaalisen omistuksen suhteen.

Perheen hävittäminen! Ääri radikaalitkin kiivastuvat tästä kommunistien häpeämättömästä aikeesta.

Mihin nykyinen porvarillinen perhe perustuu? Pääomaan, yksityistuloon. Täydellisesti kehittyneenä se on olemassa vain porvarista varten; mutta täydennyksenään sillä on proletaarien pakollinen perheettömyys ja julkinen prostituutio.

Porvarillinen perhe katoaa luonnollisesti tämän täydennyksensä katoamisen mukana, ja molemmat häviävät pääoman häviämisen mukana.

Vai syytättekö meitä siitä, että me tahdomme tehdä lopun vanhempien harjoittamasta lasten riistosta? Myönnämme syyllisyytemme tähän rikokseen.

Te väitätte, että asettamalla kotikasvatuksen sijaan yhteiskunnallisen kasvatuksen me hävitämme kaikkein hellimmät inhimilliset suhteet.

Eikö sitten yhteiskunta määrää teidänkin kasvatustanne? Eivätkö sitä määrää yhteiskunnalliset suhteet, joiden puitteissa te kasvatatte, yhteiskunnan välitön tai välillinen puuttuminen kasvatukseen koulun jne. kautta? Yhteiskunnan vaikutus kasvatukseen ei ole kommunistien keksimä; he vain muuttavat kasvatuksen luonteen, ottavat sen pois hallitsevan luokan vaikutuksen alaisuudesta.

Porvarilliset lauseparret perheestä ja kasvatuksesta, vanhempien ja lasten hellästä suhteesta käyvät sitä tympäisevämmiksi, mitä enemmän suurteollisuuden kehittymisen seurauksena kaikki proletarienin perhesiteet revitään rikki ja lapsista tehdään pelkkiä kauppaesineitä ja työkaluja.

Mutta te kommunistit tahdotte saada aikaan vaimojen yhteisyyden, koko porvaristo huutaa meille kuorossa.

Porvari näkee vaimossaan pelkän tuotantovälineen. Hän kuulee, että tuotantovälineet aiotaan antaa yhteiseen käyttöön eikä tietenkään voi ajatella muuta kuin että se tulee myös vaimojen osaksi.

Hän ei edes aavista, että tarkoituksenahan on tehdä loppu tilanteesta, jolloin nainen on pelkän tuotantovälineen asemassa.

Mikään ei ole muuten naurettavampaa kuin porvariemme korkean siveellinen kauhistus kommunistien muka tahtoman virallisen vaimojen yhteisyyden johdosta. Kommunistien ei tarvitse ottaa käytäntöön vaimojen yhteisyyttä, se on melkein aina ollut olemassa.

Porvarimme, tyytymättä siihen, että heidän käytettävissään ovat heidän työläistensä vaimot ja tyttäret, puhumattakaan julkisesta prostituutiosta, pitävät suurimpana huvituksena vietellä toistensa aviovaimoja.

Porvarillinen avioliitto on todellisuudessa aviovaimojen yhteisyyttä. Kommunisteja voitaisiin syyttää korkeintaan siitä, että ulkokultaisesti salatun vaimojen yhteisyyden tilalle he muka tahtovat asettaa julkisen, avoimen. Onhan kuitenkin itsestään selvää, että nykyisten tuotantosuhteiden hävittämisen ohessa katoaa myös niistä johtuva vaimojen yhteisyys, ts. julkinen ja salainen prostituutio.

Kommunisteja on syytetty edelleen siitä, että he tahtovat tehdä lopun isänmaasta ja kansallisuudesta.

Työläisillä ei ole isänmaata. Heiltä ei voida ottaa sitä, mitä heillä ei ole. Koska proletariaatin täytyy lähinnä vallata valtiollinen valta, kohota kansalliseksi luokaksi, muodostua kansakunnaksi,

se itse on vielä kansallinen, joskaan ei suinkaan siinä mielessä kuin porvaristo sen käsittää.

Jo porvariston kehittyminen, kauppavapaus, maailmanmarkkinat, teollisuustuotannon ja sitä vastaavien elinsuhteiden yhdenmukaistuminen hävittävät yhä enemmän kansojen kansallista eristyneisyyttä ja vastakohtaisuuksia.

Proletariaatin valta on entisestään jouduttava niiden häviämistä. Yhteinen toiminta, ainakin sivistysmaiden kesken, on proletariaatin vapautuksen ensimmäisiä ehtoja.

Sikäli kuin hävitetään yksilön harjoittama toisen yksilön riisto, häviää myös kansakunnan harjoittama toisen kansakunnan riisto.

Kansakunnan sisäisen luokkavastakohtaisuuden hävitessä häviää myös kansakuntien välinen vihamielisyys.

Syytökset, joita esitetään kommunismia vastaan uskonnollisilta, filosofisilta ja yleensä ideologisilta näkökannoilta, eivät ansaitse perinpohjaisempaa käsittelyä.

Tuskin tarvitaan suurtakaan neroutta, jotta käsitettäisiin kuinka ihmisten elinolojen, yhteiskunnallisten suhteiden, heidän yhteiskunnallisen olemisensa muuttuessa muuttuvat myös heidän mielteensä, katsomuksensa ja käsityksensä, sanalla sanoen heidän tietoisuutensa.

Mitä muuta kuin henkisen tuotannon muuttumista aineellisen tuotannon mukana todistaa aatteiden historia? Jokaisen aikakauden vallitsevina aatteina ovat aina olleet vain hallitsevan luokan aatteet.

Puhutaan aatteista, jotka vallankumouksellistavat koko yhteiskunnan; siten lausutaan julki vain se tosiasia, että vanhan yhteiskunnan sisällä on muodostunut uuden aineksia, että vanhojen elinolojen murentuessa murentuvat samalla vanhat aatteet.

Kun vanha maailma oli häviämässä, kristinusko voitti vanhat uskonnot. Kun kristilliset aatteet 18. vuosisadalla sortuivat valistusaatteiden iskuista, feodaalinen yhteiskunta taisteli elämästä ja kuolemasta porvaristoa vastaan, joka siihen aikaan oli vallankumouksellista. Omantunnon- ja uskonnonvapauden aatteet ilmensivät vain vapaan kilpailun herruutta tietouden alalla.

»Mutta», sanotaan, »uskonnolliset, moraaliset, filosofiset, poliittiset, oikeus- ym. aatteet ovat tosin muuttuneet historiallisen kehityksen varrella. Mutta uskonto, moraali, filosofia, politiikka, oikeus ovat aina säilyneet tässä lakkaamattomassa muutoksessa.

On sitä paitsi ikuisia totuuksia, kuten vapaus, oikeudenmukaisuus jne., jotka ovat yhteisiä kaikille yhteiskunnallisille oloille. Mutta kommunismi poistaa ikuiset totuudet, se poistaa uskonnon ja moraalin, se ei uudista niitä; se on siis ristiriidassa kaiken tähänastisen historiallisen kehityksen kanssa.»

Mistä tässä syytöksessä on kysymys? Kaikkien tähänastisten yhteiskuntien historia on liikkunut luokkavastakohtissa, jotka eri aikakausina ovat muodostuneet erilaisiksi.

Mutta olivatpa ne muodoltaan minkälaisia hyvänsä, kaikkien

menneiden vuosisatojen yhteisenä tosiasiana on yhteiskunnan toisen osan harjoittama toisen osan riistäminen. Sen vuoksi ei ole ihme, että kaikkien vuosisatojen yhteiskunnallinen tietoisuus on kaikesta moninaisuudestaan ja erilaisuudestaan huolimatta kehittynyt tietoisissa yhteisissä muodoissa, tietoisuusmuodoissa, jotka häviävät täydellisesti vasta kaiken luokkavastakohtaisuuden hävitessä.

Kommunistinen vallankumous on menneisyydeltä perittyjen omistussuhteiden mitä perinpohjaisinta murtamista; ei ole ihme, että se kehityskulussaan tekee selvän pesäeron menneisyydeltä perityistä aatteista.

Mutta jättäkäämme porvariston kommunismia vastaan tekemät syytökset.

Näimme jo edellä, että ensimmäisenä askeleena työväen vallankumouksessa on proletariaatin nouseminen hallitsevaksi luokaksi, demokratian valloittaminen.

Proletariaatti käyttää poliittista herruuttaan ottaakseen vähitellen pois porvaristolta kaiken pääoman, keskittääkseen kaikki tuotantovälineet valtion, ts. hallitsevaksi luokaksi järjestyneen proletariaatin käsiin, ja lisätäkseen mahdollisimman nopeasti tuotantovälineiden määrää.

Tämä voi tietenkin aluksi tapahtua vain siten, että käydään despoottisesti käsiksi omistusoikeuteen ja porvarillisiin tuotantosuhteisiin, siis ryhdytään toimenpiteisiin, jotka näyttävät taloudellisesti riittämättömiltä ja kestävämmiltä, mutta liikkeen edistyessä vievät pitemmälle meneviin toimenpiteisiin ja ovat välttämättömiä keinoja koko tuotantotavan mullistamiseksi.

Nämä toimenpiteet tulevat luonnollisesti olemaan erilaisia eri maissa.

Edistyneimmissä maissa voidaan kuitenkin miltei kaikkialla soveltaa seuraavia toimenpiteitä:

1. Maaomaisuuden pakkoluovutus ja maankoron käyttäminen valtion menoihin.

2. Korkea progressiivinen vero.

3. Perintöoikeuden lakkauttaminen.

4. Kaikkien emigranttien ja kapinallisten omaisuuden takavarikoiminen.

5. Luottotoimen keskittäminen valtion käsiin kansallispankin kautta, jolla on valtion pääoma ja ehdoton yksinoikeus.

6. Kaikkien kulkulaitosten keskittäminen valtion käsiin.

7. Valtion tehtaiden ja tuotantovälineiden lisääminen, maan raivaaminen viljelykseen ja maiden parantaminen yhteisen suunnitelman mukaisesti.

8. Samanlainen työvelvollisuus kaikille, teollisuusarmeijain muodostaminen varsinkin maanviljelystä varten.

9. Maanviljelyksen ja teollisuuden harjoittamisen yhdistäminen; myötävaikutus kaupungin ja maaseudun välisen eroavuuden poistamiseen vähitellen.

10. Kaikkien lasten yhteiskunnallinen ja maksuton kasvatus. Lasten tehdastyön poistaminen nykyisessä muodossaan. Kasvatuksen yhdistäminen aineelliseen tuotantoon jne.

Kun kehityksen edistyessä luokkaeroavuudet ovat hävinneet ja tuotanto on keskittynyt yksilöiden yhtymien käsiin, niin julkinen valta kadottaa valtiollisen luonteensa. Valtiollinen valta on varsinaisessa merkityksessään toisen luokan organisoitua väkivaltaa toisen luokan lannistamiseksi. Kun proletariaatti taistelussa porvaristoa vastaan väistämättä yhtyy luokaksi, kun se vallankumouksen kautta tekee itsensä hallitsevaksi luokaksi ja poistaa hallitsevana luokkana väkivaltaisesti vanhat tuotantosuhteet, niin näiden tuotantosuhteiden mukana se poistaa luokkavastakohtaisuuden olemassaolon edellytykset, luokat yleensä ja samalla oman valtansa luokkavaltana.

Vanhan porvarillisen yhteiskunnan ja sen luokkien ja luokkavastakohtien tilalle tulee yhteisö, jossa kunkin yksilön vapaa kehitys on kaikkien vapaan kehityksen edellytyksenä.

III

SOSIALISTINEN JA KOMMUNISTINEN KIRJALLISUUS

1. TAANTUMUKSELLINEN SOSIALISMI

a) FEODAALINEN SOSIALISMI

Ranskan ja Englannin ylimystöllä oli historiallisen asemansa mukaisesti kutsumuksena herjauskirjasten kirjoittaminen nykyaikaisia porvarillista yhteiskuntaa vastaan. Heinäkuun vallankumouksessa Ranskassa 1830 ja uudistusliikkeessä Englannissa⁵⁷ vihattu nousukas oli sen vielä kerran nujertanut. Vakavasta poliittisesta taistelusta ei voinut enää olla puhettakaan. Sille jäi vain kirjallinen taistelu. Mutta kirjallisuudenkin alalla restauraatioajan* vanhat puheenparret olivat käyneet mahdottomiksi. Herättääkseen myötätuntoa ylimystön täytyi näennäisesti jättää syrjään omat etunsa ja laatia syytöskirjelmänsä porvaristoa vastaan vain riistetyn työväenluokan edun nimessä. Se hankki itselleen tyydytystä saadessaan laulaa häväistyslauluja uudesta vallanpitäjästään ja kuiskutella sen korvaan enemmän tai vähemmän onnettomuutta uhkaavia ennustuksia.

Tällä tavalla syntyi feodaalinen sosialismi, puolittain valitusvirtenä, puolittain herjauskirjoituksena, puolittain kaikuna menneisyydestä, puolittain tulevaisuuden uhkana osuen joskus suoraan porvariston sydämeen katkeralla, henkevän purevalla arvostelullaan, mutta tehden aina koomisen vaikutuksen ollessaan täysin kykenemättömän ymmärtämään nykyajan historian kulkua.

---

* Tällä ei tarkoiteta Englannin restauraatioaikaa 1660—1689, vaan Ranskan restauraatioaikaa 1814—1830.⁵⁸ (*Engelsin huomautus vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

Saadakseen kansan mukaansa ylimykset heiluttivat lippuna proletariaatin kerjäläispussia. Mutta joka kerta kun kansa heitä seurasi, se näki heidän takalistossaan vanhat feodaaliset vaakunat ja juoksi tiehensä äänekkäästi ja epäkunnioittavasti nauraen.

Tuon huvinäytelmän esittäjinä oli osa Ranskan legitimisteistä⁶⁹ ja »Nuori Englanti»⁶⁰.

Kun feodaalit todistelevat, että heidän riistotapansa oli toisenlaista kuin porvarillinen riisto, he unohtavat vain sen, että he riistivät aivan toisenlaisten ja nyt jo aikansa eläneiden olosuhteiden ja edellytysten vallitessa. Kun he todistelevat, että heidän valtakaudellaan ei ollut nykyaikaista proletariaattia, he unohtavat vain sen, että nykyaikainen porvaristo oli juuri heidän yhteiskuntajärjestelmänsä välttämätön hedelmä.

He muuten salaavat niin vähän arvostelunsa taantumuksellista luonnetta, että heidän pääsyytöksensä porvaristoa vastaan onkin juuri se, että tämän hallitessa kehittyi luokka, joka on räjäyttävä koko vanhan yhteiskuntajärjestelmän.

He syyttävät porvaristoa paljon enemmän siitä, että se synnyttää vallankumouksellisen proletariaatin, kuin siitä, että se yleensä synnyttää proletariaatin.

Käytännön politiikassa he ottavat sen vuoksi osaa kaikkiin väkivaltatoimenpiteisiin työväenluokkaa vastaan, ja jokapäiväisessä elämässä kaikista mahtipontisista korulauseistaan huolimatta he ovat valmiita tilaisuuden tullen poimimaan kultaisia omenoita ja vaihtamaan uskollisuuden, rakkauden ja kunnian kaupankäyntiin lampaanvillalla, juurikkailla ja viinalla.*

Niin kuin pappi on aina kulkenut käsi kädessä feodaaliherran kanssa, samoin pappissosialismi kulkee käsi kädessä feodaalisen sosialismin kanssa.

Mikään ei ole helpompaa kuin antaa sosialistinen pintaväri kristilliselle asketismille. Eikö kristinuskko ole myös intoillut yksityisomaisuutta, avioliittoa, valtiota vastaan? Eikö se ole saarnannut niiden asemesta hyväntekeväisyyttä ja kerjuuta, naimattomuutta ja lihan kuolettamista, luostarielämää ja kirkkoa? Kristillinen sosialismi on vain se vihkivesi, jolla pappi siunaa ylimyksen kiukun.

b) PIKKUPORVARILLINEN SOSIALISMI

Feodaalilylimystö ei ole ainoa luokka, jonka porvaristo on kukistanut ja jonka elämänedellytykset nykyisessä porvarillisessa yhteis-

---

* Tämä koskee pääasiassa Saksaa, missä maalylimystö ja junkkerit⁶¹ suurimaksi osaksi viljelevät tilojaan omaan laskuunsa tilanhoitajien avulla ja ovat samalla juurikassokerin ja perunaviinan suurtuottajia. Varakkaimmat Englannin ylimykset eivät ole vielä menneet näin pitkälle, mutta hekin tietävät, miten alenevan maankoron voi korvata lainaamalla nimeään kaikenlaisille enemmän tai vähemmän hämäräperäisten osakeyhtiöiden perustajille. (*Engelsin huomautus vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

kunnassa ovat surkastuneet ja hävinneet. Keskiaikainen kaupunkilaisporvaristo ja pientilallissääty olivat nykyaikaisen porvariston edeltäjiä. Teollisesti ja kaupallisesti vähemmän kehittyneissä maissa tämä luokka vielä elää kituutta nousevan porvariston rinnalla.

Maissa, joissa nykyaikainen sivistys on kehittynyt, on muodostunut ja muodostuu alati uudelleen porvarillisen yhteiskunnan täydentävänä osana uutta pikkuporvaristoa, joka häilyy proletariaatin ja porvariston välillä, mutta kilpailu syöksee alituisesti tämän luokan jäseniä proletariaatin riveihin, ja he alkavat jo nähdä sen hetken lähenevän, jolloin he suurteollisuuden kehittyessä nykyaikaisen yhteiskunnan itsenäisenä osana häviävät kokonaan ja heidän tilalleen kaupassa, teollisuudessa ja maanviljelyksessä tulevat työnjohtajat ja käskyläiset.

Ranskan kaltaisissa maissa, missä talonpoikaisluokkaa on runsaasti yli puolet väestöstä, oli luonnollista, että kirjailijat, jotka esiintyivät proletariaatin puolesta porvaristoa vastaan, käyttivät porvarillista järjestelmää arvostellessaan pikkuporvarin ja pientilallisen mittapuuta ja puolustivat työväen asiaa pikkuporvariston kannalta. Näin muodostui pikkuporvarillinen sosialismi. Sismondin on tämän kirjallisuuden päämies paitsi Ranskassa myös Englannissa.

Tämä sosialismi eritteli hyvin teräväkäteisesti nykyaikaisissa tuotantosuhteissa ilmenevät ristiriidat. Se paljasti taloustieteilijäin ulkokultaiset kaunistelut. Se osoitti kumoamattomasti koneellisen tuotannon ja työnjaon tuhoisat vaikutukset, pääomien ja maaomaisuuden keskittymisen, liikatuotannon, pulat, pikkuporvariston ja pientilallisten väistämättömän perikadon, proletariaatin kurjuuden, tuotannon anarkian, räikeät epäsuhteet rikkauten jakautumisessa, kansakuntien välisen teollisen hävityssodan, vanhojen tapojen, vanhojen perhesuhteiden ja vanhojen kansallisuuksien häviämisen.

Myönteiseltä sisällöltään tämä sosialismi tahtoo kuitenkin joko palauttaa käytäntöön vanhat tuotanto- ja vaihtovälineet ja niiden mukana vanhat omistussuhteet ja vanhan yhteiskunnan tai se tahtoo ahtaa väkisin nykyaikaiset tuotanto- ja vaihtovälineet vanhojen omistussuhteiden puitteisiin, jotka ne olivat jo murtaneet ja jotka oli murrettava. Kummassakin tapauksessa se on samalla kertaa sekä taantumuksellista että utopistista.

Ammattikuntalaitos teollisuuden alalla ja patriarkaalinen maatalous, siinä sen viimeinen sana.

Edelleen kehittyessään tämä suunta on surkastunut viheliäiseksi nurisemiseksi.

c) SAKSALAINEN ELI »TODELLINEN» SOSIALISMI

Ranskan sosialistinen ja kommunistinen kirjallisuus, joka syntyi vallassa olevan porvariston sorron alaisena ja on tätä valtaa vastaan käydyin taistelun kirjallinen ilmaisu, levisi Saksaan aikana, jolloin

porvaristo siellä vasta aloitti taistelunsa rajatonta feodaalista yksinvaltaa vastaan.

Saksalaiset filosofit, puolifilosofit ja kaunosielut tarttuivat ahaasti tähän kirjallisuuteen unohtaen kuitenkin, että noiden kirjoitusten vaeltaessa Ranskasta Saksaan sinne eivät samalla siirtyneetkään Ranskassa vallitsevat olosuhteet. Saksalaisissa olosuhteissa ranskalainen kirjallisuus kadotti kaiken suoranaisesti käytännöllisen merkityksensä ja sai puhtaasti kirjallisen muodon. Sen täytyi pakostakin näyttää vain joutavalta järkeilemiseltä ihmisolemuksen toteutumisesta. Niinpä Ranskan ensimmäisen vallankumouksen vaatimuksilla oli 1700-luvun saksalaisille filosofeille merkitystä vain ylipäänsä »käytännöllisen järjen» vaatimuksina, ja Ranskan vallankumouksellisen porvariston tahdonilmaukset merkitsivät heidän silmissään puhtaan tahdon lakeja, sellaisena kuin sen tulee olla, todella inhimillisen tahdon lakeja.

Ainoa mitä saksalaiset kirjailijat tekivät oli se, että he saattoivat uudet ranskalaiset aatteet sopusointuun vanhan filosofisen oman tuntonsa kanssa tai pikemminkin omaksuivat omalta filosofiselta kannaltaan ranskalaiset aatteet.

Tämä omaksuminen tapahtui samalla tavalla kuin yleensä omaksumaan vieras kieli, kääntämällä.

On tunnettua, miten munkit kirjoittelivat typeriä katolisia pyhimystaruja vanhan pakanuusajan klassisia teoksia sisältävien käsikirjoitusten tekstin päälle. Saksalaiset kirjailijat menettelivät epäpyhään ranskalaiseen kirjallisuuteen nähden aivan päinvastoin. He kirjoittivat omaa filosofista hölynpölyään ranskalaisen alkutekstin perään. Esimerkiksi rahasuhteiden ranskalaisen arvostelun perään he kirjoittivat: »inhimillisen olemuksen vieraantuminen» ja porvarivaltion ranskalaisen arvostelun perään he kirjoittivat »abstraktisesti yleisen herruuden poistaminen» jne.

Tätä filosofisten lauseparsiensä sotkemista ranskalaisten teorioiden sekaan he nimittivät »teon filosofiaksi», »todelliseksi sosialismiksi», »saksalaiseksi sosialismin tieteeaksi», »socialismin filosofiiseksi perusteluksi» jne.

Ranskalaiselta sosialistis-kommunistiselta kirjallisuudelta riistettiin siten kerta kaikkiaan sen miehuus. Ja kun se saksalaisen kädessä lakkasi ilmaisemasta luokan taistelua toista luokkaa vastaan, saksalainen oli siinä käsityksessä, että hän oli voittanut »ranskalaisen yksipuolisuuden», puolustanut todellisten tarpeiden asemesta totuuden tarvetta ja proletariaatin etujen asemesta inhimillisen olemuksen, yleensä ihmisen etuja, ihmisen, joka ei kuulu mihinkään luokkaan ja jota ylipäänsä ei ole olemassa todellisuudessa, vaan ainoastaan filosofisten kuvitelmien utumaailmoissa.

Tämä saksalainen sosialismi, joka otti kömpelöt kouluharjoituksensa niin vakavalta ja juhlalliselta kannalta ja niin kerskailevasti toitotti niistä kaikkien tietäväksi, kadotti kuitenkin vähitellen pedanttisen viattomuutensa.

Saksan, varsinkin Preussin porvariston taistelu feodaaleja ja rajatonta yksinvaltaa vastaan, sanalla sanoen vapaamielinen liike, muuttui yhä vakavamaksi.

»Todelliselle» sosialismille oli siten tarjoutunut tuo niin toivottu tilaisuus asettaa poliittista liikettä vastaan sosialistiset vaatimukset, singota perinteellinen pannajulistus liberalismia vastaan, edustusvaltiota vastaan, porvarillista kilpailua, porvarillista painovapautta, porvarillista oikeutta, porvarillista vapautta ja yhdenvertaisuutta vastaan ja saarnata kansalle, että sillä ei ole tässä porvarillisessa liikkeessä mitään voitettavana, vaan päinvastoin kaikki menetettävänä. Saksalainen sosialismi unohti parahiksi, että ranskalainen arvostelu, jonka hengetöntä kaikua se oli, edellytti nykyaikaista porvarillista yhteiskuntaa sitä vastaavine aineellisine elinehtoineen ja sen mukaista valtiomuotoa — kaikkia niitä edellytyksiä, joiden valloittamisesta Saksassa vasta oli kysymys.

Se palveli yksinvaltaisia Saksan hallituksia ja niiden seurajoukkona olleita pappeja, koulumestareita, maajunkkereita ja virkaheroja toivottuna pelättimenä uhkaavasti nousevaa porvaristoa vastaan.

Se oli makeahkoa täydennystä niihin karvaisiin piiskaniskuihin ja pyssynuoteihin, joilla nuo samat hallitukset tukahduttivat Saksan työläisten kapinoita.

Kun »todellisesta» sosialismista tuli näin hallitusten käsissä ase Saksan porvaristoa vastaan, se edusti myös välittömästi taantumuksellisia etuja, Saksan kaupunkilaisporvariston etuja. Saksassa muodostaa 1500-luvulta periytynyt ja niistä ajoista alkaen eri muodoissa yhä uudelleen ilmaantuva pikkuporvaristo olevien olojen varsinaisen yhteiskunnallisen perustan.

Sen säilyminen on samaa kuin Saksassa vallitsevien olojen säilyminen. Porvariston teollisen ja poliittisen herruuden taholta se pelkää varmaa perikatoaan, toisaalta pääoman keskittymisen johdosta, toisaalta vallankumouksellisen proletariaatin ilmaantumisen johdosta. »Todellinen» sosialismi näytti sen mielestä lyövän kaksi kärkeä yhdellä iskulla. Ja se levisi kuin kulkutauti.

Tämä mietiskelyn hämähäkinverkosta kudottu, kaunosieluisin puheenparsin koristeltu, hellän tunteellisuuden vuodatuksilla kylästäetty mystinen vaippa, johon saksalaiset sosialistit verhosivat pari laihaa »ikuista totuutta», vain lisäsi heidän tavaransa menekkiä tuon yleisön keskuudessa.

Omasta puolestaan saksalainen sosialismi tunsu yhä suuremmassa määrin kutsumukseksi olla tämän pikkuporvariston korkealentoisen edustaja.

Se julisti Saksan kansakunnan mallikansakunnaksi ja saksalaisen poroporvarin malli-ihmiseksi. Se antoi hänen jokaiselle halpamaisuudelleen salatun, ylevän sosialistisen tarkoituksen, mikä merkitsi sen vastakohtaa. Viimeisenä johtopäätöksensä se esiintyi avoimesti »raa'asti hävittävää» kommunismin suuntaa vastaan ja julisti, että se itse on ylevän puolueettomana kaikkien luokkataistelujen yläpuo-

lella. Muutamaa varsin harvaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikki sosialistisen ja kommunistisen kirjallisuuden nimellä Saksassa liikkeellä oleva kirjallisuus kuuluu tämän likaisen, tympäisevän kirjallisuuden piiriin*.

2. KONSERVATIIVINEN ELI PORVARISSOSIALISMI

Osa porvaristoa haluaa poistaa yhteiskunnalliset epäkohdat turvatakseen porvarillisen yhteiskunnan olemassaolon.

Tähän joukkoon kuuluu taloustieteilijöitä, ihmisystäviä, inhimillisyyden saarnaajia, työtätekevien luokkien aseman parantajia, hyväntekeväisyyden harjoittajia, elänsuojeluyhdistyksen jäseniä, raitiusseurojen perustajia, mitä kirjavimman laatuaisia nurkkauudistusten harrastajia. Tämä porvarissosialismi on muovattu kokonaisuksi oppijärjestelmiksikin.

Esimerkkinä mainitsemme Proudhonin teoksen »Kurjuuden filosofia».

Sosialistiset porvarit tahtovat säilyttää nykyisen yhteiskunnan elämänedellytykset, mutta ilman niistä väistämättä johtuvia taisteluja ja vaaroja. He tahtovat säilyttää nykyisen yhteiskunnan, mutta ilman sitä kumouksellistavia ja hajottavia aineksia. He tahtovat porvariston ilman proletariaattia. Porvaristo luonnollisesti kuvittelee parhaaksi sen maailman, jossa se hallitsee. Porvarissosialismi muokkaa tämän lohdullisen kuvitelman enemmän tai vähemmän eheäksi järjestelmäksi. Kun se kutsuu proletariaattia toteuttamaan sen järjestelmää ja astumaan uuteen Jerusalemiin, se vaatii oikeastaan vain sitä, että proletariaatti säilyisi nykyisessä yhteiskunnassa, mutta luopuisi niistä vihamielisistä käsityksistä, mitä sillä on tästä yhteiskunnasta.

Tämän sosialismin toinen, vähemmän järjestelmällinen mutta käytännöllisempi muoto yritti saattaa työväenluokalle vastenmieliseksi kaiken vallankumouksellisen liikkeen todistelemalla, että ei mikään valtiollinen muutos, vaan ainoastaan aineellisten elämänehtojen, taloudellisten olosuhteiden muutos voi olla sille hyödyksi. Aineellisten elämänehtojen muutoksella tämä sosialismi ei suinkaan ymmärrä porvarillisten tuotantosuhteiden poistamista, mikä on mahdollista vain vallankumoustietä, vaan hallinnollisia parannuksia, jotka tapahtuvat näiden tuotantosuhteiden pohjalla eivätkä siis tuo muutosta pääoman ja palkkatyön väliseen suhteeseen, vaan parhaassa tapauksessa vähentävät porvaristolta sen vallanpidosta johtuvia kustannuksia ja yksinkertaistavat sen valtiontaloutta.

Aidoimman ilmauksensa porvarissosialismi saa vasta silloin, kun se muuttuu pelkäsi puhetaidolliseksi koristeeksi.

---

* Vuoden 1848 vallankumousmyrsky pyyhkäisi pois koko tämän viheliäisen suunnan ja vei sen edustajilta halun keinotella sosialismilla. Tämän suunnan pääedustaja ja klassinen perikuva on herra Karl Grün. (*Engelsin huomautus vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

Vapaa kauppa! työväenluokan hyväksi; suojelutullit! työväenluokan hyväksi; vankisellit! työväenluokan hyväksi! Se on porvarissosialismin viimeinen, ainoa todeksi tarkoitettu sana!

Porvariston sosialismi on juuri siinä väitteessä, että porvari on porvari — työväenluokan hyväksi.

3. KRIITTIS-UTOPISTINEN SOSIALISMI JA KOMMUNISMI

Emme puhu tässä siitä kirjallisuudesta, joka kaikissa uuden ajan suurissa vallankumouksissa on ilmaissut proletariaatin vaatimuksia (Babeufin teokset ym.).

Proletariaatin ensimmäiset yritykset saada yleisen kuohunnan aikana, feodaalisen yhteiskunnan kukistamisen kaudella välittömästi toteutetuksi omat luokkaetunsa, epäonnistuivat välttämättömyyden pakosta, koska proletariaatti itse oli vielä kehittymätöntä ja koska vielä puuttuivat sen vapautuksen aineelliset ehdot, jotka ovatkin vasta porvarillisen aikakauden tuote. Vallankumouksellinen kirjallisuus, joka syntyi näiden proletariaatin ensimmäisten liikkeiden mukana, on sisällöltään väistämättä taantumuksellista. Se opettaa yleistä asketismia ja karkeata tasanjakoa.

Varsinaisesti sosialistiset ja kommunistiset järjestelmät, Saint-Simonin, Fourier'n, Owenin ym. järjestelmät, ilmaantuivat proletariaatin ja porvariston välisen taistelun ensimmäisellä kehittymätömällä kaudella, jota olemme edellä kuvanneet (ks. »Porvaristo ja proletariaatti»).

Näiden järjestelmien keksijät näkevät kyllä luokkien vastakohtaisuuden samoin kuin vallitsevassa yhteiskunnassa itsessään olevien hajottavien aineiden vaikutuksen. Mutta he eivät huomaa proletariaatin taholta mitään historiallista omatoimisuutta, mitään sille ominaista poliittista liikettä.

Kun luokkavastakohtaisuuden kehittyminen käy yhtä jalkaa teollisuuden kehityksen kanssa, eivät he myöskään löydä proletariaatin vapautuksen aineellisia edellytyksiä, vaan etsivät yhteiskuntatiedettä, yhteiskunnallisia lakeja, jotka voisivat luoda nämä edellytykset.

Yhteiskunnallisen toiminnan tilalle täytyy tulla heidän henkilökohtainen keksivä toimintansa, vapautuksen historiallisten edellytysten tilalle mielikuvitukselliset edellytykset, proletariaatin vähitellen tapahtuvan luokaksi järjestymisen tilalle heidän keksimällä keksimänsä yhteiskuntajärjestys. Tuleva maailmanhistoria hupenee heillä heidän yhteiskuntasuunnitelmiansa propagandaksi ja niiden käytännölliseksi toteuttamiseksi.

He ovat kyllä tietoisia siitä, että suunnitelmissaan he puolustavat pääasiallisesti työväenluokan etuja yhteiskunnan eniten kärsivänä luokkana. Vain tällaisena eniten kärsivänä luokkana proletariaatti onkin heille olemassa.

Luokkataistelun kehittymätön muoto samoin kuin heidän oma

asemansa saattavat heidät kuitenkin luulemaan olevansa korkealla tuon luokkavastakohtan yläpuolella. He tahtovat parantaa yhteiskunnan kaikkien jäsenten asemaa, parhaassakin asemassa olevien. He vetoavat sen vuoksi lakkaamatta koko yhteiskuntaan ilman erotusta, vieläpä mieluummin hallitsevaan luokkaan. On vain ymmärrettävä heidän järjestelmänsä tunnustaakseen sen parhaan mahdollisen yhteiskunnan parhaaksi mahdolliseksi suunnitelmaksi.

He hylkäävät sen vuoksi kaiken poliittisen, erikoisestikin kaiken vallankumouksellisen toiminnan, he tahtovat saavuttaa päämääränsä rauhallista tietä ja yrittävät pienillä, tietenkin epäonnistuvilla kokeilla, esimerkin voimalla aukoa uraa uudelle yhteiskunnalliselle evankeliumille.

Tämä mielikuvituksellinen esitys tulevaisuuden yhteiskunnasta syntyy aikana, jolloin proletariaatti on vielä perin kehittymätön ja siksi vielä käsittää omankin asemansa mielikuvituksellisesti, se syntyy proletariaatin ensimmäisistä aavistuksenomaisista pyrkimyksistä yhteiskunnan yleiseen uudistamiseen.

Mutta sosialistisissa ja kommunistisissa teoksissa on arvosteleviakin aineksia. Näissä teoksissa käydään kaikkien nykyisen yhteiskunnan perustuksien kimppuun. Ne ovat sen vuoksi antaneet mitä arvokkainta aineistoa työläisten valistamiseksi. Niiden myönteiset lausunnot tulevasta yhteiskunnasta, esimerkiksi kaupungin ja maaseudun välisen vastakkaisuuden, perheen, yksityisansion ja palkkatyön poistamisesta, yhteiskunnallisen sopusoinnun julistamisesta, valtion muuttamisesta pelkäksi tuotannon hallinnoksi — kaikki nämä lausunnot ilmaisevat vain sen luokkavastakohtan katoamista, joka vasta alkaa kehittyä ja jonka he tuntevat vasta sen ensimmäisessä muodottomassa epämääräisyydessä. Sen vuoksi näillä väittämillä on vielä aivan utopistinen luonne.

Kriittis-utopistisen sosialismin ja kommunismin merkitys on kääntäen verrannollinen historialliseen kehitykseen. Samassa määrässä kuin luokkataistelu kehittyy ja saa yhä selvemmat muodot, tuo mielikuvituksellinen pyrkimys asettua sen yläpuolelle, tuo mielikuvituksellinen taistelu sitä vastaan menettää kaiken käytännöllisen arvonsa ja kaiken teoreettisen oikeutuksensa. Tästä johtuu, että vaikka näiden järjestelmien perustajat olivatkin monessa suhteessa vallankumouksellisia, heidän oppilaansa ovat aina muodostaneet taantumuksellisia lahkokuntia. He pitävät lujasti kiinni mestariensa vanhoista mielipiteistä huolimatta proletariaatin historiallisesta kehityksestä. He pyrkivät sen vuoksi johdonmukaisesti jälleen taittamaan kärjen luokkataistelulta ja sovittamaan vastakohtat. He uneksivat yhä edelleen yhteiskuntautopioittensa kokeellisesta toteuttamisesta, yksityisten falansterien perustamisesta, työsiirtoloiden [»Home-colonies«] luomisesta, pienen Ikarian* järjestämisestä — uuden Jeru-

---

* Falanstereiksi nimitettiin Fourier'n suunnittelemaa sosialistisia siirtoita; Ikariaksi Cabet nimitti utooppista maataan, myöhemmin kommunistista

salemin pienenpainoksesta — ja kaikkien näiden pilvilinnojen rakentamiseksi heidän täytyy vedota porvariston sydänten ja rahasäkkien ihmisrakkauteen. He vaipuvat vähitellen edelläkuvattujen taantumuksellisten tai vanhoillisten sosialistien joukkoon ja eroavat näistä vain siinä, että he harrastavat järjestelmällisempää pedanttisuutta ja luottavat kiihkomielisen taikauskoisesti oman yhteiskuntatieteensä ihmeitätekevään voimaan.

Juuri sen vuoksi he vastustavat katkerasti kaikkea työväen poliittista liikettä, joka heidän mielestään on voinut aiheutua pelkästä sokeasta epäuskosta uutta evankeliumia kohtaan.

Owenilaiset Englannissa ja fourier'laiset Ranskassa esiintyvät — edelliset chartisteja, jälkimmäiset reformisteja⁶² vastaan.

IV

KOMMUNISTIEN SUHDE ERILAIISIIN OPPOSITIOPUOLUEISIIN

II osassa sanotun jälkeen on kommunistien suhde jo perustettuihin työväenpuolueisiin, siis heidän suhteensa Englannin chartisteihin ja Pohjois-Amerikan maatalousuudistusten ajajiin selvä.

Kommunistit taistelevat työväenluokan lähimpien välittömien tarkoitusperien ja etujen saavuttamiseksi, mutta nykyisessä liikkeessä he puolustavat samalla myös liikkeen tulevaisuutta. Ranskassa kommunistit asettuvat sosialistis-demokraattisen* puolueen rinnalle taistelussaan vanhoillista ja radikaalia porvaristoa vastaan, luopumatta silti oikeudestaan suhtautua arvostelevasti vallankumouksellisista perinteistä juontuviin lauseparsiin ja kuvitelmiin.

Sveitsissä he tukevat radikaaleja unohtamatta sitä, että tuo puolue on kokoonpantu ristiriitaisista aineksista, osittain demokraattisista sosialisteista ranskalaisessa mielessä, osittain radikaaleista porvareista.

Puolalaisten keskuudessa kommunistit tukevat puoluetta, joka

---

siirtolaansa Amerikassa. (*Engelsin huomautus vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

Home-colonies (työsiirtoloiksi) Owen nimitti kommunistisia malliyhteiskuntaan. Falansteri oli Fourier'n suunnitteleminen yhteiskuntapalatsien nimi. Ika-riaksi nimitettiin utoopista haavemaata, jonka kommunistista järjestelmää Cabet kuvasi. (*Engelsin huomautus vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

* Tätä puoluetta edusti silloin parlamentissa Ledru-Rollin, kirjallisuudessa Louis Blanc sekä lehdistössä »La Réforme»⁶³ lehti. Nimi sosialistis-demokraattinen tarkoitti noiden sen keksijöiden ajatuksen mukaan demokraattisen eli tasavaltalaisen puolueen sitä osaa, joka oli enemmän tai vähemmän sosialistisesti väritty. (*Engelsin huomautus vuoden 1888 englanninkieliseen painokseen.*)

Sosialistis-demokraattiseksi puolueeksi itseään nimittänyttä puoluetta edusti Ranskan poliittisessa elämässä Ledru-Rollin, kirjallisuudessa Louis Blanc; näin ollen se oli nykyisestä sosiaalidemokratiasta yhtä kaukana kuin taivas maasta. (*Engelsin huomautus vuoden 1890 saksankieliseen painokseen.*)

asettaa agraarivallankumouksen kansallisen vapautuksen edellytykseksi, samaa puoluetta, joka vuonna 1846 sai aikaan Krakovan kapinan.⁶⁴

Saksassa kommunistinen puolue taistelee, heti kun porvaristo esiintyy kumouksellisena, yhdessä porvariston kanssa rajatonta yksinvaltaa, feodaalista maanomistusta ja taantumuksellista pikkuporvarillisuutta vastaan.

Mutta se ei laiminlyö hetkeäkään saadakseen työläiset mahdollisimman selvästi tietoisiksi porvariston ja proletariaatin välisestä vihamielisestä vastakkaisuudesta, jotta Saksan työläiset voisivat heti kääntää kaikki ne yhteiskunnalliset ja poliittiset edellytykset, jotka porvariston täytyy valtansa mukana synnyttää, aseina itse porvaristoa vastaan, jotta Saksassa alkaisi heti taantumuksellisten luokkien kukistamisen jälkeen taistelu itse porvaristoa vastaan.

Kommunistit kohdistavat päähuomionsa Saksaan sen vuoksi, että Saksa elää porvarillisen vallankumouksen aattoa, että tämä kumous tapahtuu yleensä eurooppalaisen sivistyksen edistyneimpien olojen vallitessa ja proletariaatin ollessa paljon kehittyneempää kuin 1600-luvulla Englannissa ja 1700-luvulla Ranskassa. Saksan porvarillinen vallankumous ei siis voi olla muuta kuin proletaarisen vallankumouksen välitön alkunäytös.

Kommunistit kannattavat sanalla sanoen kaikkialla jokaista vallankumouksellista liikettä, joka on tähdätty vallitsevia yhteiskunnallisia ja valtiollisia oloja vastaan.

Kaikissa näissä liikkeissä he esittävät liikkeen peruskysymyksenä omistuskysymyksen, esiintyköön se kehittyneemmässä tai kehitty-mättömämmässä muodossa.

Kommunistit tekevät vihdoin työtä kaikkialla kaikkien maiden demokraattisten puolueiden yhdistämisen ja yhteisymmärryksen luomisen puolesta.

Kommunistit pitävät halveksittavana salata mielipiteitään ja aikomuksiaan. He selittävät avoimesti, että heidän päämääränsä voidaan saavuttaa ainoastaan väkivaltaisesti kumoamalla koko tähänastinen yhteiskuntajärjestys. Vaviskoot vallassa olevat luokat kommunistisen vallankumouksen edessä. Proletaareilla ei siinä ole muuta menetettävää kuin kahleensa. Mutta voitettavana heillä on koko maailma.

KAIKKIEN MAIDEN PROLETAARIT, LIITTYKÄÄ YHTEEN!

Kirjoittaneet K. Marx ja F. Engels jouluukuussa 1847 — tammikuussa 1848

Julkaistu ensi kerran saksan kielellä erillisenä kirjaseana Lontoossa helmikuussa 1848

Julkaistaan vuoden 1890 kirjasen tekstin mukaan

Suomennos saksasta

KARL MARX

PORVARISTO JA VASTAVALLANKUMOUS

TOINEN KIRJOITUS**

Köln, 11. joulukuuta. Kun maaliskuun vedenpaisumus⁶⁶ — pie-
noisvedenpaisumus — meni ohi, se ei jättänyt Berliinin kamaralle
mitään jättiläisiä, vallankumouksellisia kolosseja, vaan vanhantyypp-
pisiä olentoja, tanakoita porvarihahmoja — yhdistettyjen maapäi-
vien⁶⁷ liberaaleja, Preussin tietoisen porvariston edustajia. Ne maa-
kunnat, joissa porvaristo oli kehittyneintä, *Reinin maakunta* ja *Slee-
sia*, antoivat päähenkilöstön uusiin ministeristöihin. Niitä seurasi
kokonainen liuta reiniläisiä lakimiehiä. Sitä mukaa kuin feodaalit
työnsivät porvaristoa taka-alalle, Reinin maakunta ja Sleesia tekivät
ministeristöissä tilaa vanhapreussilaisille maakunnille. Vain Elber-
feldin tory⁶⁸ on vielä yhdistämässä Brandenburgin ministeristöä
Reinin maakuntaan. *Hansemann* ja *von der Heydt!* Näissä kahdessa
nimessä on Preussin porvariston mielestä vuoden 1848 maaliskuun
ja joulukuun koko ero!

Preussin porvaristo oli nostettu valtiovallan huipulle, muttei
kruunun kanssa tehtyjen rauhallisten kauppojen tietä, niin kuin se oli
toivonut, vaan *vallankumouksen* seurauksena. Koska *kansanliike* oli
raivannut sille tietä, sen ei pitänyt puolustaa omia etujaan, vaan
kansan etuja kruunua vastaan, ts. *itseään* vastaan. Kruunu oli sen
silmissä vain jumalallinen verho, jonka taakse sen omien maallisten
etujen tuli kätkeytyä. *Sen* omien etujen ja näitä etuja vastaavien
poliittisten muotojen koskemattomuuden tuli kuulua perustuslain
kielelle käännettynä: *kruunun koskemattomuus*. Siitä johtuivat Sak-
san ja varsinkin Preussin porvariston haaveilut *perustuslaillisesta
monarkiasta*. Vaikka siis helmikuun vallankumous Saksassa ilmen-
neine jälkiseurauksineen oli tervetullut Preussin porvaristolle, koska
se antoi sen käsiin valtiolaivan peräsimen, niin se oli samalla sekoit-
tanut porvariston laskelmat, sillä tämän herruus sidottiin sellaisiin
ehtoihin, joita se ei halunnut eikä voinut täyttää.

Porvaristo ei pannut tikkua ristiin. Se salli kansan taistella puo-

lestaan. Porvaristolle siirtynyt valta ei siis ollut vastustajansa voitaneen sotapäällikön valtaa, vaan sellaisen turvallisuusvaliokunnan valtaa, jolle voittoisa kansa uskoi omien etujensa valvomisen.

Camphausen vielä tunki tämän tilanteen koko epämurkavuuden, ja hänen ministeristönsä koko heikkous johtuu tuosta tunteesta ja niistä seikoista, jotka olivat sen aiheuttaneet. Eräänlainen häpeänpuna värittää sen vuoksi hänen hallituksensa hävyttömimpiä tekoja. Peittelemätön *hävyttömyys* ja *julkeus* olivat *Hansemannin* erioikeutena. Punertava *sävy* on ainoana erona näiden kahden maalarin välillä.

Preussin maaliskuun vallankumousta ei saa sekoittaa *Englannin* vuoden 1648 vallankumoukseen eikä *Ranskan* vuoden 1789 vallankumoukseen.

Vuonna 1648 porvaristo oli liittoutunut uuden aateliston kanssa monarkiaa, feodaalista aatelistoa ja hallitsevaa kirkkoa vastaan.

Vuonna 1789 porvaristo oli liittoutunut kansan kanssa monarkiaa, aatelistoa ja hallitsevaa kirkkoa vastaan.

Vuoden 1789 vallankumouksella oli esikuvanaan (ainakin Euroopassa) vain vuoden 1648 vallankumous ja vuoden 1648 vallankumouksella vain alankomaalaisten kapina Espanjaa vastaan⁶⁹. Kumpikin vallankumous oli esikuvastaan sata vuotta edellä paitsi ajan myös sisältönsäkin puolesta.

Kummassakin vallankumouksessa porvaristo oli se luokka, joka oli todella liikkeen johdossa. *Proletariaatilla* ja *porvaristoon kuulumattomilla kaupunkilaisilla väestökerroksilla* ei vielä ollut mitään porvaristosta erillään olevia etuja tai ne eivät vielä muodostaneet mitään itsenäisesti kehittyneitä luokkia tai luokan osia. Sen vuoksi siellä, missä ne esiintyivät porvaristoa vastaan, esimerkiksi vuosina 1793 ja 1794 Ranskassa, ne taistelivat vain porvariston etujen toteuttamisesta, joskaan eivät porvariston tavalla. *Koko ranskalainen terrorismi* ei ollut muuta kuin *plebeijien tapa* tehdä selvää *porvariston vihollisista*, itsevaltiudesta, feodalismista ja proporvarillisuudesta.

Vuosien 1648 ja 1789 vallankumoukset eivät olleet *Englannin* eivätkä *Ranskan* vallankumouksia; ne olivat mittavuudeltaan koko *Euroopan* vallankumouksia. Ne eivät olleet yhteiskunnan tietyn luokan voitto *vanhasta poliittisesta järjestelmästä*; ne *julistivat uuden eurooppalaisen yhteiskunnan poliittista järjestystä*. Porvaristo voitti niissä, mutta *porvariston voitto* merkitsi silloin *uuden yhteiskuntajärjestelmän voittoa*, porvarillisen omistuksen voittoa feodaalisesta, kansallisen (Nationalität) voittoa provinsialismista, kilpataistelun voittoa ammattikuntajärjestelmästä, jako-oikeuden voittoa majoraattista, maanomistajan herruuden voittoa omistajan alistetusta asemasta maahan nähden, valistuksen voittoa taikauskosta, perheen voittoa suvun nimestä, yritteliäisyyden voittoa herooisesta laiskuuudesta, porvarillisen oikeuden voittoa keskiaikaisista erioikeuksista. Vuoden 1648 vallankumous oli 17. vuosisadan voitto 16. vuosisadasta ja vuoden 1789 vallankumous oli 18. vuosisadan voitto 17. vuosisadasta. Nämä vallankumoukset ilmensivät enemmän koko senaikaisen

maailman tarpeita kuin niiden tapahtumapaikkana olleiden maailmanosien, so. Englannin ja Ranskan, tarpeita.

Preussin maaliskuun vallankumouksessa ei ollut mitään sellaista.

Helmikuun vallankumous *hävitti* perustuslaillisen monarkian todellisuudessa ja porvariston vallan aatteellisesti. Preussin maaliskuun vallankumouksen piti *pystyttää* perustuslaillinen monarkia aatteellisesti ja porvariston valta todellisuudessa. Siitä ei lähimainkaan olisi voinut tulla *Euroopan vallankumousta*, se oli vain Euroopan vallankumouksen surkea jälkimaininki takapajuisessa maassa. Sen sijaan että olisi mennyt ajastaan edelle, se jäi siitä jälkeen enemmän kuin puoli vuosisataa. Se oli alusta pitäen *jälki-ilmiö*, mutta onhan tunnettua, että jälkitaudit ovat vaikeammin parannettavissa ja samalla turmelevat elimistöä enemmän kuin alkuperäinen tauti. Kysymyksessä ei ollut uuden yhteiskunnan luominen, vaan Pariisissa kuolleen yhteiskunnan uudestisyntyminen Berliinissä. Preussin maaliskuun vallankumous ei ollut edes *kansallinen, saksalainen*, se oli alusta pitäen *maakunnallis-preussilainen*. Wienin, Kasselin, Münchenin ja kaikenlaisia muita maakunnallisia kapinoita tapahtui sen ohella kiistäen siltä etusijaa.

Kun vuosien 1648 ja 1789 vallankumoukset olivat loputtoman itsetietoisia ollessaan luomistyön kruununa, niin Berliinin vuoden 1848 vallankumous mahtaili sillä, että se oli anakronismi. Sen kajo muistutti kaukaisten tähtien valoa, joka saavuttaa meidät maapallon asukkaat vasta sitten, kun tuota valoa säteilyt taivaankappale on ollut jo 100 000 vuotta sammuksissa. Euroopalle Preussin maaliskuun vallankumous oli sellainen tähti pienoiskoossa, niin kuin se oli kaikessa pienoiskokoa. Sen valo oli jo kauan sitten lahonneen yhteiskunnan kajoa.

Saksan porvaristo oli kehittynyt niin vitkallisesti, arasti ja hitaasti, että sinä ajankohtana, jolloin se asettui uhkaavana feodalismia ja absolutismia vastaan, se huomasi uhkaavansa proletariaattia ja kaikkia niitä kaupunkilaisväestön kerroksia, joiden edut ja aatteet olivat läheisiä proletariaatille. Se näki itseään kohtaan vihamielisen luokan *takanaan* ja vihamielisen Euroopan *edessään*. Toisin kuin vuoden 1789 Ranskan porvaristo, Preussin porvaristo ei ollut se luokka, joka olisi esiintynyt *koko* nykyaikaisen yhteiskunnan nimissä vanhan yhteiskunnan edustajia, monarkiaa ja aatelistoa vastaan. Se oli alennut eräänlaiseksi *säädiksi*, joka oli eristynyt sekä kruunusta että kansasta, se oli oppositiossa kumpaakin vastaan ja epäroivällä kannalla kummankin vastustajansa suhteen, koska se näki aina jommankumman edessään tai takanaan. Se oli alusta pitäen taipuvainen kavaltamaan kansan ja tekemään kompromissin vanhan yhteiskunnan kruunattujen edustajien kanssa, sillä se itsekin jo kuului vanhaan yhteiskuntaan. Se ei edustanut vanhaa yhteiskuntaa vastaan suuntautuvia uuden yhteiskunnan etuja, vaan uudistettuja etuja vanhentuneen yhteiskunnan sisällä. Se ei ollut vallankumouksen peräsimestä siksi, että kansa olisi ollut sen puolella, vaan sik-

si, että kansa työnsi sitä edellään. Se ei ollut kärjessä siksi, että olisi edustanut uuden yhteiskunnallisen aikakauden aloitteellisuutta, vaan ainoastaan siksi, että se ilmaisi vanhan yhteiskunnallisen aikakauden tyytymättömyyttä. Se oli vanhan valtion kerrostuma, joka ei itse suorittanut läpimurtoa, vaan jonka maanjärjestys kimposi uuden valtion pinnalle. Se ei luottanut itseensä eikä kansaan, nurisi huippukerroksia vastaan ja pelkäsi alimpia kerroksia, suhtautui itsekkäästi kumpaankin ja oli tietoinen itsekkyydestään, oli vallankumouksellinen vanhoillisten suhteen ja vanhoillinen vallankumouksellisten suhteen. Se ei luottanut omiin tunnuksiinsa, aatteet se korvasi fraaseilla, se pelkäsi maailman hirmumyrskyä ja käytti sitä hyväkseen. Se oli kaikin puolin tarmoton, kaikin puolin pelkkää plagiaattia, halpamainen, koska siinä ei ollut mitään originellia, se oli originelli halpamaisuudessaan, se tinki oman tahtonsa kanssa, siltä puuttui aloitteellisuutta, puuttui uskoa itseensä ja uskoa kansaan, puuttui maailmanhistoriallista kutsumusta, se oli kuin kirottu vanhus, joka huomasi olevansa tuomittu turmelemaan elämää uhkuvan kansan ensimmäisiä nuoruudeninnostuksen purkauksia omien heikon vanhuksen etujensa mukaisesti — silmätön, korvaton, hampaaton, pelkkä raunio — sellaisena oli *Preussin porvaristo* Preussin valtion peräsimessä maaliskuun vallankumouksen jälkeen.

Kirjoittanut K. Marx 11. joulukuuta 1848

Julkaistaan lehden tekstin mukaan

*Julkaistu »Neue Rheinische Zeitung» lehden
169. n:o:ssa 15. joulukuuta 1848*

Suomennos saksasta

KARL MARX

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA⁷⁰

FRIEDRICH ENGELSIN JOHDANTO
VUODEN 1891 PAINOKSEEN

Tämä teos ilmestyi ensi kerran vuonna 1849 »Neue Rheinische Zeitungissa»⁷¹ pääkirjoitussarjana huhtikuun 4. päivästä alkaen. Sen pohjana ovat *Marxin* 1847 Brysselin Saksalaisessa työväenyhdistyksessä⁷² pitämät esitelmät. Teoksen julkaiseminen jäi kesken; 269. n:ossa julkaistun kirjoituksen lopussa annettu lupaus »jatkoa seuraa» jäi täyttämättä. Siihen oli syynä silloin alkaneiden tapahtumien vyöry — venäläisten hyökkäys Unkariin⁷³, kapinat Dresdenissä, Iserlohnissa, Elberfeldissä, Pfalzissa ja Badenissa⁷⁴ — mikä johti itse lehdenkkin lakkauttamiseen (19. toukokuuta 1849). Käsikirjoituksen jatkoa ei *Marxin* jäämistöstä ole löytynyt.

»Palkkatyö ja pääoma» on ilmestynyt monta kertaa erillisenä painoksena, kirjasena, viimeksi vuonna 1884 Hottingen-Zürichissä Sveitsiläisen osuuskunnallisen kirjapainon julkaisemana. Kaikki tähän asti ilmestyneet painokset ovat tarkasti alkutekstin mukaisia. Propagandakirjasena kyseistä uusintapainosta pitäisi kuitenkin levitä ainakin 10 000 kappaletta, ja siksi minun on täytynyt harkita, olisiko Marx itsekkään hyväksynyt näissä oloissa tekstin painattamista uudelleen muutoksitta.

1840-luvulla Marx ei ollut vielä vienyt päätökseen kansantaloustieteen arvosteluun. Se tapahtui vasta 1850-luvun lopulla. Siksi hänen kirjoituksensa, jotka ovat ilmestyneet ennen »Kansantaloustieteen arvostelun» ensimmäistä vihkoa (1859), poikkeavat erinäisissä kohdissa vuoden 1859 jälkeen kirjoitetuista ja sisältävät sanontoja ja kokonaislauseita, jotka myöhempien kirjoitusten kannalta katsoen ovat epäonnistuneita ja jopa virheellisiäkin. On itsestään selvää, että tavallisissa, yleensä lukevalle yleisölle tarkoitetuissa painoksissa on oltava sijansa myös tällä tekijän henkisen kehityksen vaiheen muodostavalla varhaisemmalla näkökannalla ja että tekijällä samoin kuin yleisölläkin on kiistaton oikeus näiden varhaisempien teosten julkaisuun muutoksitta. Sellaisista painoksista puheen ollen ei edes juolahtaisi mieleeni muuttaa niissä sanaakaan.

Toisin on laita, kun uusi painos tarkoitetaan sanokaamme käytettäväksi yksinomaisesti propagandaan työläisten keskuudessa. Tällöin Marx saattaisi varmasti tuon vanhan, vuonna 1849 esittämänsä käsityksen sopusointuun myöhemmän katsantokantansa kanssa. Ja olen varma siitä, että toimin hänen hengessään, kun teen *tähän painokseen* eräitä muutoksia ja lisäyksiä, jotka ovat tarpeellisia sellaisen sopusoinnun saavuttamiseksi kaikissa oleellisissa kohdissa. Sanon siis lukijalle etukäteen: tämä kirjanen ei ole sellainen, jollaiseksi Marx sen vuonna 1849 kirjoitti, vaan likipitäen sellainen, jollaiseksi hän olisi sen kirjoittanut vuonna 1891. Alkuperäinen teksti on sitä paitsi levinnyt niin isona kappalemääränä, että sitä riittää siihen saakka, kunnes saan tilaisuuden julkaista sen jälleen muutoksitta kootuissa teoksissa.

Kaikki tekemäni muutokset koskevat yhtä asiaa. Alkuperäisen tekstin mukaan työläinen myy työpalkasta kapitalistille *työnsä*, nykyisen tekstin mukaan *työvoimansa*. Tämän muutoksen vuoksi olen velvollinen antamaan selityksen. Selityksen työläisille osoittaakseni, ettei se ole tyhjänpäiväistä hiuksenhalkomista, vaan päinvastoin koko kansantaloustieteen eräs tärkein kohta. Selityksen porvareille, että he voisivat vakuuttua siitä, kuinka paljon korkeammalla ovat nuo sivistymättömät työläiset, jotka voi helposti saada ymmärtämään vaikeimmatkin taloustieteelliset kysymykset, kuin ne kop-pavat »sivistyneet» henkilöt, joille sellaiset pulmalliset kysymykset jäävät koko elämäniäksi selittämättömiksi.

Klassinen kansantaloustiede⁷⁵ omaksui teollisesta käytännöstä sen yleisen käsityksen tehtailijasta, että hän muka ostaa ja maksaa työläistensä *työn*. Tämä käsitys oli täysin riittävä tehtailijan liiketoimintaa, kirjanpitoa ja hintalaskelmia varten. Siirrettynä naiivisti kansantaloustieteeseen se aiheutti siellä aivan hämmästyttäviä hai-rahduksia ja sekasotkua.

Kansantaloustiede joutuu toteamaan sen tosiasian, että kaikkien tavaroiden hinnat, siinä luvussa senkin tavarahan hinta, jota se nimittää »työksi», vaihtelevat lakkaamatta, että ne nousevat ja laskevat, mikä johtuu sangen moninaisista seikoista, jotka useinkaan eivät ole kerrassaan missään yhteydessä itse tavarahan tuottamiseen, niin että näyttää ikään kuin pelkkä sattuma määräisi hinnat yleensä. Heti kun kansantaloustieteestä tuli tiede⁷⁶, sen oli ensi töikseen löydettävä laki, joka piili tavaranhintoja näennäisesti hallitsevan satuman takana ja joka todellisuudessa itse hallitsi tätä sattumaa. Tavaranhintojen alituisten vaihtelujen ja niiden nousu- ja laskusuuntaan tapahtuvan heilahtelun piiristä laki etsi kiinteää keskiötä, jonka ympärillä nämä vaihtelut ja heilahtelut tapahtuvat. Sanalla sanoen se lähti *tavaranhinnoista* löytääkseen niitä sääntelevänä lakina olevan tavarahan *arvon*, jonka perusteella voitaisiin selittää kaikki hintaheilahtelut ja johon ne kaikki lopulta voitaisiin johtaa.

Klassinen kansantaloustiede saikin selville, että tavarahan arvon määrää siihen sisältyvä ja sen tuottamiseen tarvittava työ. Se tyytyi

tähän selitykseen. Mekin voimme toistaiseksi pysähtyä siihen. Vain väärinkäsitysten välttämiseksi katson tarpeelliseksi muistuttaa, että nykyisin tämä selitys on käynyt aivan riittämättömäksi. Marx tutki ensi kerran perinpohjaisesti työn arvoa luovaa ominaisuutta ja havaitsi tällöin, ettei kaikkalainen työ, joka näennäisesti tai jopa todellakin on välttämätön tavarantoottamiseksi, anna kaikissa olosuhteissa tälle tavaralle niin suurta arvoa, mikä vastaisi käytettyä työmäärää. Kun siis sanomme nykyisin Ricardon kaltaisten taloustieteilijöiden mukana yksinkertaisesti, että tavarantoannon arvon määrää sen tuottamiseen tarvittava työ, niin edellytämme tällöin aina Marxin tekemiä varauksia. Tämä huomautus riittää tässä; muun löytää Marxilta teoksesta »Kansantaloustieteen arvostelua», 1859, ja Pääoman ensimmäisestä osasta.

Mutta heti kun taloustieteilijät sovelsivat tätä työhön perustuvaa arvon määrittelyä »työ»-tavaraan, niin he joutuivat ristiriidasta toiseen. Mikä määrää »työn» arvon? Siihen sisältyvä välttämätön työ. Mutta kuinka paljon työtä sisältyy työläisen yhdessä päivässä, viikossa, kuukaudessa, vuodessa suorittamaan työhön? Päivän, viikon, kuukauden, vuoden työ. Jos työ on kaikkien arvojen mitta, niin »työn arvon» me voimme ilmaista vain työllä. Emme kuitenkaan tiedä kerrassaan mitään yhden työtunnin arvosta, jos tiedämme vain, että se on yhtä kuin yksi tunti työtä. Siten emme pääse hitustakaan lähemmäksi päämäärää; kierrämme yhä noidankehää.

Silloin klassinen kansantaloustiede yritti vaihtaa suuntaa; se sanoi: tavarantoannon arvo on yhtä kuin sen tuotantokustannukset. Mitä ovat sitten työn tuotantokustannukset? Vastatakseen tähän kysymykseen taloustieteilijöiden piti tehdä jonkin verran väkivaltaa logiikalle. Itse työn tuotantokustannusten asemesta, joita valitettavasti ei voida saada selville, he ryhtyivät tutkimaan, mitä ovat *työläisen* tuotantokustannukset. Nämä kustannukset voidaan saada selville. Ne vaihtelevat ajan ja olosuhteiden mukaan, mutta yhteiskunnan tietyssä tilassa, tietyllä seudulla ja tietyllä tuotannonalalla nekin ovat tietyn suuruisia, ainakin jokseenkin suppeissa puitteissa. Nykyään elämme kapitalistisen tuotannon herruuden oloissa, jolloin suuri ja yhä kasvava väestöluokka voi elää vain tekemällä palkallista työtä tuotantovälineiden — työkalujen, koneiden, raaka-aineiden ja elintarvikkeiden — omistajille. Tämän tuotantotavan perustalla työläisen tuotantokustannukset ovat yhtä kuin se elintarvikkeiden summa — tai niiden rahahinta — joka keskimäärin tarvitaan tekemään hänet työkykyiseksi, pitämään häntä työkykyisenä ja korvaamaan hänet uudella työläisellä, kun hän vanhuuden, sairauden tai kuoleman johdosta joutuu pois riveistä, toisin sanoen turvaamaan työväenluokan säilymisen ja suurenemisen tarvittavassa määrässä. Olettakaamme, että noiden elintarvikkeiden rahahinta olisi keskimäärin 3 markkaa päivältä.

Tarkastelemamme työläinen saa siis työnantajakapitalistilta palkkaa 3 markkaa päivältä. Kapitalisti panee hänet tekemään sen edestä,

sanokaamme, 12 tuntia työtä päivässä. Tällöin kapitalisti laskelmoi suunnilleen seuraavasti:

Olettakaamme, että työläisemme, konesepän, on tehtävä koneenosa, jonka hän valmistaa päivässä. Tulloon raaka-aine — rauta ja messinki tarpeellisen ennakkokäsittelyn saaneessa muodossa — maksamaan 20 markkaa. Laskettakoon höyrykoneen hiilenkulutus, tämän höyrykoneen, sorvin ja muiden työläisen käyttämien työvälineiden kuluminen yhtä päivää ja yhtä työläistä kohti yhden markan arvoiseksi. Yhden päivän palkka on olettamuksemme mukaan 3 markkaa. Koneenosaan kulutetaan siis kaikkiaan 24 markkaa. Mutta kapitalisti laskee saavansa siitä asiakkailtaan keskimäärin 27 markan hinnan, siis 3 markkaa enemmän kuin häneltä meni kuluihin.

Mistä tulevat nuo 3 markkaa, jotka kapitalisti panee taskuunsa? Klassisen kansantaloustieteen väittämän mukaan tavarat myydään keskimäärin niiden arvosta, ts. hintaan, joka vastaa noihin tavaroihin sisältyvää välttämätöntä työmäärää. Kyseisen koneenosan keskimääräinen hinta — 27 markkaa — olisi siis yhtä kuin sen arvo, yhtä kuin siihen sisältyvä työ. Näistä 27 markasta 21 markkaa muodosti arvo, joka oli jo olemassa ennen kuin konesepä alkoi työnteon. 20 markkaa oli raaka-aineissa ja 1 markka työn aikana poltetussa hiilessä sekä koneissa ja työkaluissa, joita tällöin käytettiin ja joiden käyttökuntoisuus aleni vastaavasti. Jää 6 markkaa, jotka liitettiin raaka-aineen arvoon. Taloustieteilijöittemmekin olettamuksen mukaan nämä 6 markkaa voivat kuitenkin syntyä vain työstä, jonka työläinen yhdisti raaka-aineeseen. Hänen kaksitoistatuntinen työnsä loi täten 6 markan suuruisen uuden arvon. Hänen kaksitoistatuntisen työnsä arvo olisi siis 6 markkaa. Siten saisimmekin vihdoin selville, mitä on »työn arvo».

»Odotahan!» konesepämme huudahtaa. »Kuusi markkaa? Mutta minähän olen saanut vain kolme! Kapitalistini vannoo kiven kovaan, että kaksitoistatuntisen työni arvo on vain kolme markkaa ja nauraa minulle, jos vaadin kuutta. Lyövätkö nämä seikat yhteen?»

Kun aikaisemmin jouduimme työn arvoa selittäessämme noidankehään, niin nyt olemme sotkeutuneet kerrassaan ratkaisemattomaan ristiriitaan. Olimme etsineet työn arvoa, mutta löysimme enemmän kuin tarvitsimme. Työläiselle on kaksitoistatuntisen työn arvo 3 markkaa, mutta kapitalistille 6 markkaa, joista hän maksaa 3 markkaa työmiehelle palkkana ja 3 panee omaan taskuunsa. Työllä olisi siis ei yksi, vaan kaksi vieläpä aivan erilaista arvoa!

Ristiriita käy vieläkin järjettömämmäksi, jos pelkistämme rahana ilmaistun arvon työajaksi. Kahdentoista tunnin työllä luodaan 6 markan suuruisen uusi arvo. Siis 6 tunnissa 3 markkaa — summa, jonka työmies saa kaksitoistatuntisesta työstä. Kaksitoistatuntisesta työstä työmies saa vastineeksi 6 tunnin työn tuotteen. Joko työllä on siis kaksi arvoa, joista toinen on kaksi kertaa suurempi kuin toinen, tai 12 on yhtä kuin 6! Kummassakin tapauksessa päädytään ilmeiseen järjettömyyteen.

Vaikka kuinka yrittäisimme puoleen tai toiseen, emme pääse tästä ristiriidasta, niin kauan kuin puhumme työn ostosta ja myynnistä ja työn arvosta. Niin taloustieteilijöille kävikin. Klassisen kansantaloustieteen viimeinen haara, Ricardon koulukunta, kärsi haaksirikon pääasiallisesti siksi, ettei se voinut ratkaista tätä ristiriitaa. Klassinen kansantaloustiede joutui umpikujaan. Ulospääsyt tästä umpikujasta löysi Karl Marx.

Se mitä taloustieteilijät olivat pitäneet »työn» tuotantokustannuksina, ei ollut työn, vaan elävän työläisen tuotantokustannuksia. Eikä se mitä tämä työläinen myi kapitalistille, ollut työläisen työtä. »Hetimitä kun hänen työnsä on todella alkanut», sanoo Marx, »se lakkaa kuulumasta työläiselle, eikä hän siis enää voi sitä myydä.»* Hän voisi siis myydä korkeintaan *tulevan* työnsä, ts. sitoutua suorittamaan määrätyn työn määrätysssä ajassa. Mutta silloin hän ei myy työtä (joka on vielä suoritettava), vaan antaa työvoimansa kapitalistin käytettäväksi tietystä maksusta tietyksi ajaksi (kun kysymyksessä on päiväpalkka) tai tiettyä työnsuoritusta varten (kun kysymyksessä on kappalepalkka): hän antaa vuokralle eli myy *työvoimansa*. Mutta tämä työvoima on kiinni työläisen persoonassa ja siitä erottamaton. Sen vuoksi sen tuotantokustannukset lyövät yhteen itsensä työläisen tuotantokustannusten kanssa; se mitä taloustieteilijät nimitivät työn tuotantokustannuksiksi, onkin työläisen ja niin ollen työvoiman tuotantokustannuksia. Täten voimme palata työvoiman tuotantokustannuksista työvoiman *arvoon* ja määritellä sen yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrän, mikä tarvitaan määrätynlaatuiseen työvoiman tuottamiseen, minkä Marx tekikin työvoiman ostoa ja myyntiä koskevassa kohdassa (Pääoma, I osa, 4. luku, 3. osasto).

Mitä tapahtuu sen jälkeen, kun työläinen on myynyt kapitalistille työvoimansa, ts. antanut sen kapitalistin käytettäväksi edeltäkäsinkin sovitusta palkasta, päivä- tai kappalepalkasta? Kapitalisti vie työläisen työpajaansa tai tehtaaseensa, jossa ovat jo kaikki työssä tarvittavat esineet: raaka-aineet, apuaineet (hiili, väriaineet jne.), työkalut ja koneet. Siellä työläinen ryhtyy työhön. Olettakaamme hänen palkkaseen 3 markkaa päivältä kuten edelläkin, jota paitsi on samantekevää, saako hän ne päivä- vai kappalepalkkana. Olettakaamme aivan samoin jälleen, että käytettyihin raaka-aineisiin työläinen lisää kahdessaatoista tunnissa työllään 6 markan suuruisen uuden arvon, jonka kapitalisti realisoi myydessään valmiin tuotteen. Niistä hän maksaa työläiselle kuuluvat 3 markkaa, mutta toiset 3 markkaa hän pitää itse. Kun työläinen tuottaa kahdessaatoista tunnissa 6 markan suuruisen arvon, niin 6 tunnissa hän luo 3 markan suuruisen arvon. Tehtyään työtä kapitalistille 6 tuntia hän on siis jo korvanut tälle arvon vastineena ne 3 markkaa, jotka hän sai työpalkkana.

---

* Ks. K. Marx, Pääoma, I osa, Petroskoi 1957, s. 497. Toim.

Kuuden työtunnin kuluttua he ovat kuitit keskenään, kumpikaan ei ole penniäkään velkaa toiselleen.

»Odotahan!», huutaa nyt kapitalisti. »Olen palkannut työläisen koko päiväksi, kahdeksitoista tunniksi. Kuusi tuntiahan on vain puoli päivää. Ryhdy siis äkkiä tekemään loput 6 tuntia työtä, vasta silloin olenme kuitit!» Työläisen on todellakin noudatettava »vapaaehtoisesti» tekemäänsä sopimusta, jonka mukaisesti hän on sitoutunut 6 työtunnin arvoisesta työn tuotteesta tekemään kokonaista 12 tuntia työtä.

Samoin on laita kappalepalkan suhteen. Olettakaamme, että työläinen valmistaa kahdessatoista tunnissa tavaraa 12 kappaletta. Kutakin kappaletta kohti käytetty raaka-aine ja koneiden kuluminen lasketaan 2 markan arvoiseksi, mutta kukin kappale myydään $2\frac{1}{2}$ markasta. Siis samoilla ehdoilla kuin aikaisemminkin kapitalisti maksaa työläiselle 25 pfennigiä kappaleelta; 12 kappaletta tulevat maksamaan 3 markkaa, ja ansaitakseen ne työläinen tarvitsee 12 tuntia. Kapitalisti saa 12 kappaleesta 30 markkaa; kun siitä vähennetään 24 markkaa raaka-aineeseen ja kulumiseen, jää 6 markkaa, joista hän maksaa 3 markkaa työpalkkana ja loput 3 markkaa panee omaan taskuunsa. Kaikki tapahtuu samoin kuin edelläkin. Tässäkin työläinen työskentelee 6 tuntia itseään varten, ts. korvatakseen palkkansa ($\frac{1}{2}$ tuntia jokaisesta tunnista 12 tunnin aikana), ja 6 tuntia kapitalistia varten.

Vaikeus, johon parhaimpienkin taloustieteilijöiden ponnistukset murskautuivat niin kauan kuin he pitivät lähtökohanaan »työn» arvoa, katoaa heti, kun otamme sen asemesta lähtökohdaksi »*työvoiman*» arvon. Nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassamme työvoima on tavaraa, samaa tavaraa kuin kaikki muukin, joskin aivan erikoislaatuista. Sillä on nimittäin erikoinen ominaisuus olla voimana, joka luo arvoa, olla arvon lähteenä, ja asiaankuuluvalla tavalla käytettynä jopa suuremman arvon lähteenä kuin mikä sillä itsellään on. Tuotannon nykyisen tilan vallitessa ihmisen työvoima ei ainoastaan tuota päivässä suurempaa arvoa, kuin mitä sillä itsellään on ja mitä se maksaa, vaan jokaisen uuden tieteellisen löydön, jokaisen uuden teknisen keksinnön ansiosta tämä työvoiman päivittäiset kustannukset ylittävä työvoiman päivittäinen ylimääräinen tuotos kasvaa. Se osa työpäivästä, jonka kuluessa työläinen työskentelee päiväpalkkansa korvaukseksi, siis lyhenee ja toisaalta se osa työpäivästä, jonka kuluessa työläisen on *lahjoitettava* työnsä kapitalistille saamatta siitä maksua, pitenee.

Tällainen on koko nykyisen yhteiskuntamme taloudellinen järjestelmä: työväenluokka yksin luo kaikki arvot. Sillä arvo on vain työn toinen ilmaisumuoto, se ilmaisumuoto, jolla nykyisessä kapitalistisessa yhteiskunnassamme merkitään tiettyyn tavarahan sisältävän yhteiskunnallisesti välttämättömän työn määrä. Nämä työläisten tuottamat arvot eivät kuitenkaan kuulu työläisille. Ne kuuluvat niille, jotka omistavat raaka-aineet, koneet, työkalut ja sijoi-

tettavat varat, jotka suovat näille omistajille mahdollisuuden ostaa työväenluokan työvoimaa. Tuottamastaan tuotemäärästä työväenluokka saa siis lakaisin vain osan. Toinen osa, jonka kapitalistiluokka pidättää itselleen tai joutuu ehkä jakamaan enintään maanomistajaluokan kanssa, suurenee, kuten vastikään näimme, jokaisen uuden keksinnön ja löydön seurauksena, kun taas työväenluokalle tuleva osa (henkeä kohti laskettuna) suurenee vain hyvin hitaasti ja vähän tai ei suurene ollenkaan, ja tietyissä oloissa se saattaa pienetäkin.

Nuo toisensa yhä nopeammin syrjäyttävät keksinnöt ja löydöt, tuo ennen kuulumattomissa mitoissa päivä päivältä kasvava inhimillisen työn tuottavuus aiheuttaa loppujen lopuksi ristiriidan, joka johtaa nykyisen kapitalistisen talouden tuhoon. Toisaalla on ääretömiä rikkauksia ja ylenmäärin tuotteita, joita ostajat eivät pysty lunastamaan. Toisaalla ovat yhteiskunnan valtavan suuret joukot, jotka ovat proletarisoituneet, muuttuneet palkkatyöläisten joukoiksi eivätkä sen vuoksi pysty hankkimaan itselleen tuota tuotteiden runsautta. Yhteiskunnan jakautuminen pieneksi, suhteettoman rikkaaksi luokaksi ja suureksi omaisuutta vailla olevien palkkatyöläisten luokaksi on saanut aikaan sen, että tämä yhteiskunta on menehtymäisillään omaan yltäkylläisyyteensä, samalla kun valtaenemistö sen jäsenistä on hädin tuskin turvattu tai ei ole lainkaan turvattu äärimmäiseltä puutteelta. Tällainen yhteiskunnan tila käy päivä päivältä yhä järjettömämmäksi ja tarpeettommaksi. Se täytyy poistaa, ja se voidaan poistaa. Sellainen uusi yhteiskuntajärjestelmä on mahdollinen, josta häviävät nykyiset luokkaeroavuudet ja jossa — nähtävästi lyhyen, hieman ahdinkoisen, mutta joka tapauksessa moraalisesti varsin hyödyllisen siirtymäkauden jälkeen — yhtäläisen työvelvollisuuden sekä olemassaolevien valtaviin tuotantovoimien suunnitelmallisen käytön ja jatkuvan kehittämisen ansiosta toimeentulo- ja nautintovälineet, sivistyksen saannin ja kaikkien ruumiillisten ja henkisten kykyjen soveltamisen mahdollisuudet saatetaan yhtäläisesti ja yhä täydellisemmin yhteiskunnan kaikkien jäsenten käytettäväksi. Osoituksena siitä, että työläiset ovat entistä lujemmin päättäneet taistella tämän uuden yhteiskuntajärjestelmän saavuttamiseksi, tulee olemaan valtameren kummallakin puolella huomina vappujuhla ja toukokuun kolmannen päivän sunnuntai⁷⁷.

Lontoo, 30. huhtikuuta 1891

Friedrich Engels

Julkaistu »Vorwärts» lehden 109. n:on liitteessä 13. toukokuuta 1891 ja kirjasessa: Karl Marx. »Lohnarbeit und Kapital», Berlin 1891

Julkaistaan kirjasein tekstin mukaan
Suomennos saksasta

PALKKATYÖ JA PÄÄOMA⁷⁰

Eri tahoilta olemme kuulleet moitteita siitä, ettemme ole antaneet kuvausta niistä *taloudellisista suhteista*, jotka ovat nykyisten luokka- ja kansallistaistelujen aineellisena perustana. Olemme varta vasten kajooneet näihin suhteisiin vain silloin, kun ne ovat välittömästi työntyneet etualalle poliittisissa yhteentörmäyksissä.

Olemme joutuneet ennen kaikkea seuraamaan luokkataistelun kulkua nykypäivien historiassa ja todistamaan kokemusperäisesti jo olevan ja päivittäin yhä muodostuvan uuden historiallisen aineiston nojalla, että samalla kun työväenluokka, joka oli suorittanut helmikuun ja maaliskuun vallankumouksen, kukistui, tulivat voituiksi myös sen vastustajat: porvarilliset tasavaltalaiset Ranskassa sekä feodaalista yksinvaltaa vastaan taistelleet porvaris- ja talonpoikaisluokat koko Euroopan mantereella; että »säädyllysen tasavallan» voitto Ranskassa merkitsi samalla niiden kansakuntien häviötä, jotka olivat vastanneet helmikuun vallankumoukseen sankarillisella itsenäisyysodilla; vihdoin se, että vallankumouksellisten työläisten tultua voitetuiksi Eurooppa vajosi takaisin vanhaan kaksinkertaiseen orjuuteensa, *englantilais-venäläiseen* orjuuteen. Kesäkuun taistelut Pariisissa, Wienin kukistuminen, Berliinin vuoden 1848 marraskuun tragikomedialla, Puolan, Italian ja Unkarin epätoivoiset ponnistukset, Irlannin nälänhätä olivat niitä tärkeimpiä tapahtumia, joissa porvariston ja työväenluokan välinen eurooppalainen luokkataistelu keskitetyksi ilmeni ja joiden nojalla me olemme todistaneet, että jokainen vallankumouksellinen kapina, niin kaukana kuin sen päämäärä tuntuu luokkataistelusta olevankin, tulee kukistumaan, niin kauan kuin vallankumouksellinen työväenluokka ei pääse voitolle, että jokainen yhteiskunnallinen uudistus jää unelmaksi, niin kauan kuin proletaarinen vallankumous ja feodaalinen vastavallankumous eivät ryhdy miekanmittelyyn *maailmansodassa*. Esityksessämme, kuten todellisuudessakin, *Belgia* ja *Sveitsi* olivat suuren

historiallisen panoraaman tragikoomisia karikatyyrisia laatukuvia, toinen on porvarillisen yksinvallan mallivaltio, toinen porvarillisen tasavallan mallivaltio, molemmat ovat valtioita, jotka kuvittelevat olevansa yhtä riippumattomia niin luokkataistelusta kuin eurooppalaisesta vallankumouksestakin.

Nyt, kun lukijamme ovat nähneet vuoden 1848 luokkataistelun, joka sai valtavat poliittiset muodot, on aika ryhtyä tutkimaan lähemmin taloudellisia olosuhteita, joihin porvariston ja sen luokkaherpuuden olemassaolo samoin kuin työläisten orjuuskin perustuvat.

Esityksessämme tulee olemaan kolme laajaa osaa: 1) *palkkatyön* suhde *pääomaan*, työläisen orjuus ja kapitalistin herruus; 2) *porvariston keskiluokkien ja niin sanotun bürger-säädyn väistämätön perikato nykyisen järjestelmän vallitessa*; 3) *Euroopan eri kansakuntien porvarisluokkien joutuminen maailmanmarkkinoiden itsevaltiaan, Englannin, kaupallisen orjuutuksen ja riiston alaisiksi*.

Koetamme esittää kaiken tämän mahdollisimman yksinkertaisesti ja kansantajuisesti edellyttämättä, että lukijalla on kansantaloustieteen alkeellisimpienkaan käsitteiden tuntemusta. Tahdomme, että työläiset ymmärtäisivät meitä. Ja lisäksi yksinkertaisimpiinkin taloudellisiin suhteisiin nähden vallitsee Saksassa mitä kummallisin tietämättömyys ja käsitteiden sekaannus alkaen nykyolojen patenttipuolustajista aina *socialistisiin puoskareihin* ja *aliarvioituihin poliittisiin neroihin* asti, joita hajanaisessa Saksassa on vielä runsaammin kuin »alamaisensa isiä».

Siis aluksi ensimmäinen kysymys:

Mitä on työpalkka?

Mikä sen määrää?

Jos työläisiltä kysyttäisiin: »Miten paljon saatte palkkaa?», niin yksi heistä vastaisi: »Saan isännältäni markan työpäivältä», toinen: »Saan 2 markkaa» jne. Riippuen siitä, millä työalalla he työskentelevät, he ilmoittaisivat erisuuruisen rahasumman, jonka kukin saa vastaavalta porvarilta määrätyn työn suorittamisesta, esimerkiksi kangaskyynärän kutomisesta tai painoarkin latomisesta. Huolimatta heidän ilmoitustensa erilaisuudesta, yhdessä asiassa ne kuitenkin lyövät yhteen: työpalkka on se rahasumma, jonka kapitalisti maksaa määrätystä työajasta tai määrätyn työn suorittamisesta.

Näyttää siis siltä kuin kapitalisti *ostaisi* työläisten työn rahalla. Työläiset *myyvät* rahasta hänelle työnsä. Siltä kuitenkin vain näyttää. Todellisuudessa he myyvät kapitalistille rahasta *työvoimaansa*. Kapitalisti ostaa tämän työvoiman päiväksi, viikoksi, kuukaudeksi jne. Ja ostettuaan sen hän käyttää sitä teettämällä työläisillä sovittun ajan työtä. Samalla rahasummalla, jolla kapitalisti osti heidän työvoimansa, esimerkiksi 2 markalla, hän olisi voinut ostaa 2 naulaa sokeria tai tietyn määrän jotakin muuta tavaraa. Ne 2 markkaa,

joilla hän osti 2 naulaa sokeria, ovat 2 sokerinaulan *hint*a. Ne 2 markkaa, joilla hän osti käyttöönsä työvoiman kahdeksitoista tunniksi, ovat kahdentoista tunnin työntönnön hinta. Työvoima on siis tavaraa aivan samassa määrässä kuin sokerikin. Edellistä mitataan kellon avulla, jälkimmäistä vaa'alla.

Tavaransa, ts. työvoimansa, työläiset vaihtavat kapitalistin tavaranaan, ts. rahaan, ja tämä vaihtaminen tapahtuu sitä paitsi tietystä suhteesta. Niin ja niin paljon rahaa niin ja niin kauan kestäneestä työvoiman käyttämisestä. Kaksitoistatuntisesta kutomisesta 2 markkaa. Mutta eivätkö nämä 2 markkaa merkitse kaikkia muita tavaroita, joita voi ostaa 2 markalla? Työläinen on siis itse asiassa vaihtanut tavaransa — työvoiman — muihin erilaatuisiin tavaroihin, ja vieläpä tietystä suhteesta. Antaessaan työläiselle 2 markkaa kapitalisti antoi hänelle tietyn määrän lihaa, vaatteita, puita, valoa jne. vaihtaen ne hänen työpäiväänsä. Nuo 2 markkaa ilmaisevat siis sen suhteen, jossa työvoima vaihdetaan muihin tavaroihin, työläisen työvoiman *vaihtoarvon*. *Rahassa* ilmaistua tavarann vaihtoarvoa sanotaankin sen *hinnaksi*. *Työpalkka* on siis vain erikoisnimi työvoiman hintaa varten, jota tavallisesti sanotaan työn hinnaksi, erikoisnimi tuota omalaatuista tavaraa varten, jolla ei ole muuta säiliötä kuin ihmisliha ja -veri.

Ottakaamme joku työläinen, esimerkiksi kankuri. Kapitalisti antaa hänelle kangaspuut ja langan. Kankuri ryhtyy työhön, ja langasta tulee palttinaa. Kapitalisti ottaa palttinan ja myy sen esimerkiksi 20 markasta. Onko kankurinpalkka *osa* palttinasta, *osa* 20 markasta, *osa* hänen työnsä tuotteesta? Ei suinkaan. Saihan kankuri työpalkkansa kauan ennen kuin palttina myytiin, ehkäpä kauan ennen kuin se tuli valmiiksi kudotuksikaan. Kapitalisti ei siis maksa tätä palkkaa sillä rahalla, jonka hän saa palttinasta, vaan hän maksaa sen ennen varatulla rahalla. Niin kuin kangaspuut ja lanka eivät ole sen kankurin tuotetta, jolle isäntä ne antoi, niin sitä eivät myöskään ole ne tavarat, joita hän saa vaihtaessaan oman tavaransa, ts. työvoimansa. Ehkäpä isäntä ei löydäkään ostajaa palttinalleen. Ehkei hän saa myynnissä edes sitä, mikä meni työpalkkaan. Tai ehkä hän myy sen kutomapalkkaan nähden hyvinkin edullisesti. Se ei kuulu laisinkaan kankurille. Omistamansa omaisuuden, pääomansa, osalla kapitalisti ostaa kankurin työvoiman, aivan samoin kuin hän omaisuutensa toisella osalla osti raaka-aineen eli langan, ja työvälineen, kangaspuut. Tehtyään nämä ostokset, ja näihin ostoksiin kuuluu myös palttinan tuottamiseen tarpeellinen työvoima, kapitalisti tuottaa vain *hänelle kuuluvilla raaka-aineilla ja työvälineillä*. Viimeksi mainittuihin kuuluu nyt epäilemättä myös kunnan kankurimme, jolla samoin kuin kangaspuillakaan ei ole osuutta tuotteen hintaan.

Työpalkka ei siis ole työläisen osa hänen tuottamastaan tavarasta. Työpalkka on jo olemassaolevan tavarann se osa, jolla kapitalisti ostaa itselleen tietyn määrän tuottavaa työvoimaa.

Työvoima on siis tavaraa, jonka sen omistaja, palkkatyöläinen, myy pääomalle. Miksi hän sen myy? Elääkseen.

Mutta työvoiman käyttäminen, työ, on työläisen omaa elintointintaa, hänen elämänsä ilmenemistä. Ja tämän *elintointinnan* hän myy toiselle turvatakseen itsensä tarvittavilla *elämäntarvikkeilla*. Hänen elintointintansa on hänelle siis vain elämisen keino. Hän tekee työtä elääkseen. Hän ei itse laske työtä osaksi elämästään, pikemmin se on hänen elämänsä uhraamista. Työ on tavaraa, jonka hän on myynyt toiselle. Hänen toimintansa tuloskaan ei sen vuoksi ole hänen toimintansa tarkoitus. Hän ei tuota itseään varten sitä silkkiä, jota hän kutoo, sitä kultaa, jonka hän nostaa kaivoksesta, sitä palatsia, jota hän rakentaa. Itseään varten hän tuottaa *työpalkkansa*, ja silkki, kultaa, palatsi muuttuvat hänen osaltaan tietyksi määräksi elämäntarvikkeita, ehkäpä nutuksi, kuparikolikoksi ja jonkinlaiseksi kellariasunnoksi. Ja onko työläisestä, joka 12 tuntia kutoo, kehrää, poraa, sorvaa, rakentaa, lapioi, hakkaa kiveä, kantaa jne. — onko hänestä tämä kaksitoistatuntinen kutominen, kehräminen, poraaminen, sorvaaminen, rakentaminen, lapiointi, kiven hakkaaminen hänen elämänsä ilmenemistä, elämää? Päinvastoin. Hänen elämänsä alkaa, kun tämä toiminta lakkaa, ts. ruokapöydän ääressä, kapakan penkillä, vuoteessa. Kaksitoistatuntisen työn merkitys hänen kannaltaan ei ole siinä, että hän kutoo, kehrää, poraa jne., vaan siinä, että se on keino saada *ansiota*, joka antaa hänelle tilaisuuden syödä, mennä kapakkaan, saada nukkua. Jos silkkimato kutoisi, ylläpitääkseen toukanelämänsä, se olisi täydellinen palkkatyöläinen.

Työvoima ei ole aina ollut *tavaraa*. Työ ei ole aina ollut palkkatyötä, so. *vapaata työtä*. Orja ei myynyt työvoimaansa organomistajalle, samoin kuin ei härkäkään myy työtään talonpojalle. Orja on työvoiminen kerta kaikkiaan myyty omistajalleen. Hän on tavaraa, joka voi siirtyä omistajalta toiselle. Hän itse on tavaraa, mutta työvoima ei ole hänen tavaransa. *Maaorja* myy vain osan työvoimastaan. Ei hän saa palkkaa maanomistajalta: päinvastoin maanomistaja perii häneltä pakkoveroa.

Maaorja kuuluu maahan ja tuottaa tuloksia maanomistajalle. *Vapaa työläinen* sitä vastoin myy itsensä, ja vieläpä vähittäin. Joka päivä hän myy huutokaupalla 8, 10, 12, 15 tuntia elämästään eniten tarjoavalle, raaka-aineiden, työvälineiden ja elämäntarvikkeiden omistajalle, so. kapitalistille. Työläinen ei kuulu omistajalle eikä maahan, mutta 8, 10, 12, 15 tuntia hänen jokapäiväisestä elämästään kuuluu sille, joka ne ostaa. Työläinen jättää kapitalistin, jolle hän on vuokrannut itsensä, heti kun tahtoo, ja kapitalisti erottaa hänet silloin kun haluaa, heti kun ei enää hyödy hänestä tai ei saa halua-
maansa hyötyä. Työläinen, jonka ainoana tulolähteenä on työvoiman myyminen, ei voi kuitenkaan torjua *koko ostajien luokkaa*, so. *kapitalistiluokkaa*, lakkaamatta itse olemasta. Hän ei kuulu jollekin yhdelle kapitalistille, vaan *koko kapitalistiluokalle*; ja hänen oma

asiansa on löytää itselleen isäntä, toisin sanoen löytää ostaja tästä kapitalistiluokasta.

Ennen kuin ryhdymme lähemmin tarkastelemaan pääoman ja palkkatyön välisiä suhteita, esitämme lyhyesti ne yleisimmät seikat, jotka tulevat otetuksi huomioon työpalkkaa määrättäessä.

Työpalkka on, kuten olemme nähneet, määrätyn tavarun, työvoiman, *hinta*. Työpalkan määräävät siis samat lait, jotka määräävät jokaisen muunkin tavarun hinnan.

Herää siis kysymys: *miten määräytyy tavarun hinta?*

Mikä määrää tavarun hinnan?

Ostajien ja myyjien välinen kilpailu, kysynnän suhde tarjontaan, tarjonnan suhde kysyntään. Kilpailu, joka määrää tavarun hinnan, on *kolmipuolinen*.

Useat myyjät tarjoavat samaa tavaraa. Se, joka myy halvimmalla yhtä hyviä tavaroita, on varma siitä, että hän lyö muut myyjät laudalta ja varmistaa itselleen suurimman menekin. Myyjät taistelevat siis keskenään menekistä, markkinoista. Kukin heistä tahtoo myydä, myydä mahdollisimman paljon ja myydä mikäli mahdollista yksin, syrjäyttäen muut myyjät. Toinen myy sen vuoksi mahdollisammalla kuin toinen. Näin siis *myyjien kesken* käydään *kilpailua*, joka *alentaa* heidän tarjoamiensa *tavarain* hintaa.

Mutta myös *ostajien kesken* käydään *kilpailua*, joka puolestaan *korottaa* tarjolla olevien tavaroiden hintaa.

Kilpailua käydään vihdoin *ostajien ja myyjien kesken*; edelliset tahtovat ostaa mahdollisimman halvalla, jälkimmäiset myydä mahdollisimman kalliista. Tämän ostajien ja myyjien välisen kilpailun tulos riippuu siitä, missä suhteessa kilpailun molemmat edellä mainitut osapuolet ovat toisiinsa, so. missä kilpailu on voimakkaampaa, ostajienko joukossa vai myyjien. Teollisuus vie taisteluun toisiaan vastaan kaksi sotajoukkoa, joiden kummankin omassa riveissä vuorostaan käydään keskinäistä taistelua. Voiton saa se sotajoukko, jonka omassa riveissä on vähemmän tappelua.

Otaksukaamme, että markkinoilla on 100 puuvillapaalia ja samanaikaisesti ostajia 1000 puuvillapaalille. Tässä tapauksessa on siis kysyntä kymmenen kertaa suurempi kuin tarjonta. Ostajien keskinäinen kilpailu tulee sen vuoksi olemaan sangen voimakas, jokainen heistä tahtoo saada itselleen edes yhden tai, mikäli mahdollista, kaikki 100 paalia. Tämä esimerkki ei ole mikään mielivaltainen oletamus. Kaupan historiassa olemme eläneet puuvillakadon kausia, jolloin muutamat keskenään liittoutuneet kapitalistit yrittävät ostaa itselleen maapallon koko puuvillavarat eikä vain 100 paalia. Mainitussa tapauksessa jokainen ostaja koettaa siis lyödä muut laudalta tarjoamalla puuvillapaalista suhteellisesti korkeamman hinnan. Puuvillanmyyjät, jotka näkevät vihollisen sotajoukon osastojen ole-

van mitä kiivaimmassa keskinäisessä taistelussa ja ovat aivan varmoja 100 paalinsa menekistä, varovat ryhtymästä keskenään tappeluun, etteivät alentaisi puuvillan hintoja nyt, kun heidän vastustajansa kilpailevat keskenään kinnatakseen ne korkealle. Myyjien joukossa koittaa tällöin äkkiä rauha. He seisovat *yhtenä* miehenä ostajia vastassa kädet filosofisesti ristissä, eikä heidän vaatimuksillaan olisi mitään rajoja, ellei tunkeilevimpienkin ostajien tarjouksilla olisi sangen tiettyjä rajojansa.

Jos siis jonkin tavarantojonta on pienempi kuin tuon tavarantojonta, niin kilpailu myyjien kesken on vähäistä tai puuttuu kokonaan. Samassa suhteessa kuin kilpailu myyjien kesken laimenee, kasvaa kilpailu ostajien kesken. Tulos: enemmän tai vähemmän huomattava tavarantojontojen kohoaminen.

Tunnettua on, että useimmin käy päinvastoin ja päinvastaisiin tuloksiin: tarjonta on melkoisesti kysyntää suurempi, epätoivoinen kilpailu myyjien kesken, ostajien puute, tavarantojonta myyminen polkuhintoihin.

Mitä on hintojen nousu ja lasku, mitä on korkea hinta ja alhainen hinta? Hiekkajyvä on korkea mikroskoopin läpi tarkasteltuna, ja torni on matala vuoreen verrattuna. Ja jos kysynnän ja tarjontantojonta suhde määrää hinnan, niin mikä sitten määrää kysynnän ja tarjontantojonta suhteen?

Kääntykäämme ensimmäisen vastaan sattuvan porvarin puoleen. Hän ei mieli hetkeäkään ja aivan kuin uusi Aleksanteri Suuri siivaltaa tämän metafysiikan solmun poikki kertomataululla. Jos myyjäni tavarantojonta valmistaminen on maksanut minulle 100 markkaa, sanoo hän meille, ja myydessäni saan tästä tavarasta 110 markkaa — tietysti vuoden mittaan —, niin on se tavallinen, säädöllinen, kohtuullinen voitto. Mutta jos myydessäni saan 120, 130 markkaa, niin se on korkea voitto; ja jos saisin peräti 200 markkaa, niin se olisi poikkeuksellinen, suunnaton voitto. Mikä siis on porvarilla voiton *mittana*? Hänen tavarantojonta *tuotantokustannukset*. Jos hän vaihtaisaan tämän tavarantojonta saa muita tavaroita sellaisen määrän, minkä tuottaminen on maksanut vähemmän kuin hänen tavarantojonta tuottaminen, niin hän on kärsinyt tappiota. Jos hän tavarantojonta vaihtaisaan saa vastikkeeksi muita tavaroita sellaisen määrän, minkä valmistaminen on maksanut enemmän, niin hän on voittanut. Voiton suurenemisen ja pienenemisen hän laskee niiden asteiden mukaan, mitkä hänen tavarantojonta vaihtoarvo on nollan, ts. *tuotantokustannusten*, ala- tai yläpuolella.

Olemme nähneet, kuinka kysynnän ja tarjontantojonta vaihteleva suhde saa aikaan vuoroin hintojen nousua, vuoroin laskua, vuoroin korkeita, vuoroin alhaisia hintoja. Jos vähäisen tarjontantojonta tai suhteettomasti kasvaneen kysynnän vuoksi jonkin tavarantojonta hinta nousee melkoisesti, niin jonkin toisen tavarantojonta hinta on ehdottomasti laskenut samassa suhteessa, sillä tavarantojonta hinta ilmaisee rahassa vain sen suhteen, jossa toisia tavaroita siihen vaihdetaan. Jos esimer-

kiksi silkkikangaskyynärän hinta nousee 5 markasta 6 markkaan, niin hopean hinta on silkkikankaaseen verraten laskenut, ja samoin kaikkien muidenkin tavaroiden, joiden hinnat ovat pysyneet entisellään, ovat laskeneet suhteessa silkkikankaan hintaan. Saman silkkitavaramäärän saamiseksi niitä on vaihdettaessa annettava nyt suurempi määrä. Mikä on seurauksena jonkin tavarain hinnan nousemisesta? Suuria määriä pääomaa siirtyy tälle kukoistavalle teollisuudenalalle, ja tätä pääomien siirtymistä edullisemmalle teollisuudenalalle kestää niin kauan, kunnes voitto tällä teollisuudenalalla laskee tavanomaiselle tasolle tai, oikeammin sanoen, kunnes ylituotanto polkee sen tuotteiden hinnat tuotantokustannuksia alemmaksi.

Vastakkainen tapaus. Jos jonkin tavarain hinta laskee alle sen tuotantokustannusten, niin pääomat vetäytyvät pois tämän tavarain tuotantopiiristä. Paitsi sitä tapausta, jolloin jokin teollisuuden haara ei enää ole ajanmukainen ja joutuu siis häviämään, kyseisen tavarain tuotanto, ts. sen tarjonta, on tämän pääomien poistumisen vuoksi vähenevä niin kauan, että tarjonta jälleen vastaa kysyntää ja tuon tavarain hinta on siis kohonnut taas tuotantokustannusten tasalle, tai oikeammin, tarjonta on laskenut alle kysynnän, ts. tavarain hinta noussut jälleen tuotantokustannuksia korkeammalle, *sillä tavarain käypä hinta on aina sen tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi.*

Näemme, että pääomat virtaavat alinomaa tuotannonalalta toiselle. Korkea hinta saa aikaan liian voimakkaan pääoman virtaamisen kyseiselle alalle ja alhainen hinta liian voimakkaan virtaamisen siltä alalta muille.

Voisimme toisesta näkökulmasta katsoen osoittaa, että tuotantokustannukset eivät määrää ainoastaan tarjontaa, vaan myös kysynnän. Mutta se veisi meidät liian kauas käsittelemästämme asiasta.

Olemme juuri nähneet, kuinka tarjonnan ja kysynnän vaihtelut aina saattavat tavarain hinnan jälleen tuotantokustannusten tasalle. *Tosin tavarain todellinen hinta on aina tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi; mutta nouseminen ja laskeminen täydentävät toisiaan keskinäisesti,* niin että tietyn ajanjakson rajoissa, kun otetaan teollisuuden luode ja vuoksi yhdessä, tavarat vaihdetaan toisiinsa tuotantokustannuksiaan vastaavasti, ja tuotantokustannukset siis määräävät tavarain hinnan.

Tätä seikkaa, että tuotantokustannukset määräävät hinnan, ei pidä ymmärtää taloustieteilijäin mielessä. Taloustieteilijät sanovat, että tavarain *keskimääräishinta* on tuotantokustannusten suuruinen; se on heidän mielestään *laki*. Sitä anarkista liikettä, jossa hinnan lasku tasoittaa sen nousun ja nousu laskun, he pitävät sattumana. Samalla oikeudella voisi, kuten useat taloustieteilijät ovat tehneetkin, pitää lakina hintojen vaihteluja ja sattumana sitä, että tuotantokustannukset määräävät hinnat. Mutta vain näiden vaihtelujen, jotka lähemmin katsoen saavat aikaan kauheita hävityksiä ja maanjäristyksen tavoin vapisuttavat koko porvarillisen yhteiskunnan perustuksia, vain näiden vaihtelujen kulussa tuotantokustannukset määräävät hinnan.

Tämän epäjärjestyksen kokonaisliike muodostaa sen järjestyksen. Tämän teollisen anarkian kulussa, tässä kiertokulussa kilpailu tasoitaa niin sanoaksemme toisen äärimmäisyyden toisella.

Näemme siis, että tavarain hinnan määräävät tuotantokustannukset sillä tavalla, että niitä aikoja, jolloin kyseisen tavarain hinta nousee tuotantokustannuksia suuremmaksi, tasoittavat ne ajat, jolloin hinta laskee alle tuotantokustannusten, ja päinvastoin. Tällä ei tietenkään tarkoiteta jotakin erinäistä teollisuustuotetta, vaan koko teollisuudenhaaraa. Sillä ei siis myöskään tarkoiteta erinäistä teollisuudenharjoittajaa, vaan koko teollisuudenharjoittajaluokkaa.

Se että tuotantokustannukset määräävät hinnan on samaa kuin että hinnan määrää työaika, joka tarvitaan tavarain tuottamiseen, sillä tuotantokustannukset muodostuvat 1) raaka-aineista ja työvälineiden kulumisesta, so. niistä teollisuustuotteista, joiden tuottaminen on maksanut tietyn määrän työpäiviä ja jotka siis edustavat tiettyä työaikamäärää, ja 2) välittömästä työstä, jonka mittana niin ikään on aika.

Samat yleiset lait, jotka ylipäänsä sääntelevät tavarain hintaa, sääntelevät luonnollisesti myös *työpalkkaa, työn hintaa*.

Työstä maksetaan milloin enemmän, milloin vähemmän, aina kysynnän ja tarjonnan välisen suhteen mukaan, sen mukaan, millaiseksi muodostuu työvoiman ostajien, ts. kapitalistien, ja työvoiman myyjien, ts. työläisten, välinen kilpailu. Tavarain hintojen heilahteluja vastaavat ylipäänsä työpalkan heilahtelut. *Mutta näiden heilahtelujen rajoissa työn hinnan määräävät tuotantokustannukset, työaika, joka tarvitaan tämän tavarain, työvoiman, tuottamiseen.*

Entä mitkä ovat työvoiman tuotantokustannukset?

Niitä ovat ne kustannukset, jotka ovat tarpeellisia työläisen säilyttämiseksi työläisenä ja hänen valmentamiseksi työläiseksi.

Mitä vähemmän oppiaikaa jokin työ siis vaatii, sitä pienemmät ovat työläisen tuotantokustannukset, sitä alhaisempi on hänen työnsä hinta, hänen työpalkkansa. Niillä teollisuudenaloilla, joilla ei vaadita oikeastaan ollenkaan oppiaikaa ja joilla riittää pelkkä työläisen ruumiillinen olemassaolo, hänen pätevyysvaatimuksiinsa tarvittavat tuotantokustannukset rajoittuvat miltei vain niihin tavaroihin, jotka ovat tarpeen pitämään hänet hengissä ja työkykyisenä. *Hänen työnsä hinnan määrää sen vuoksi tarvittavien elämäntarvikkeiden hinta.*

On kuitenkin otettava huomioon vielä eräs seikka.

Tehtailija, joka laskee tuotantokustannukset ja niiden mukaisesti tuotteiden hinnan, ottaa huomioon työvälineiden kulumisen. Jos jokin kone maksaa hänelle esimerkiksi 1000 markkaa ja kuluu 10 vuodessa, niin hän lisää 100 markkaa vuodessa tavarain hintaan, voidakseen kymmenen vuoden kuluttua ottaa uuden koneen kulu-neen tilalle. Samalla tavalla täytyy yksinkertaisen työvoiman tuotantokustannuksiin laskea suvunjatkamiskustannukset, minkä ansiosta työläisluokka saa mahdollisuuden lisääntyä ja korvata kulu-

neet työläiset uusilla. Työläisen kuluminen otetaan näin ollen laskuun samalla tavalla kuin koneen kuluminen.

Yksinkertaisen työvoiman tuotantokustannukset muodostuvat siis *työläisen elin- ja suvunjatkamiskustannuksista*. Työpalkka on siis näiden elin- ja suvunjatkamiskustannusten hinta. Näin määrättyä työpalkkaa sanotaan *minimityöpalkaksi*. Tämä työpalkkaminiimi, kuten yleensä tavarain hinnan määräytyminen tuotantokustannusten mukaisesti, ei pidä paikkaansa *yksilöön*, vaan koko *lajiin* nähden. Yksityiset työläiset, miljoonat työläiset eivät saa kylliksi voidakseen elää ja jatkaa sukuaan; *mutta koko työväenluokan työpalkka* tasoittuu vaihtelujensa rajoissa täksi minimiksi.

Nyt kun olemme selvittäneet ne yleisimmät lait, jotka sääntelevät työpalkan, samoin kuin jokaisen muunkin tavarain hinnan, voimme ryhtyä tutkimaan asiaa yksityiskohtaisemmin.

Pääoman muodostavat raaka-aineet, työvälineet ja monenmoiset elämäntarvikkeet, joita käytetään uusien raaka-aineiden, uusien työvälineiden ja uusien elintarvikkeiden valmistamiseen. Nämä pääoman ainesosat ovat työn luomia, työn tuotteita, *kasautunutta työtä*. Kasautunut työ, joka palvelee uuden tuotannon välikappaleena, on pääomaa.

Niin sanovat taloustieteilijät.

Mikä on neekeriorja? Tummaihoinen ihminen. Selitykset ovat toistensa arvoisia.

Neekeri on neekeri. Vasta tiettyjen suhteiden vallitessa hänestä tulee orja. Puuvillankehruukone on kone, jolla kehrätään puuvillaa. Vain tiettyjen suhteiden vallitessa siitä tulee *pääomaa*. Noista suhteista irrallisena se on yhtä vähän pääomaa, kuin kulta sinänsä on *rahaa* tai sokeri sokerin hinta.

Tuotannossa eivät ihmiset vaikuta yksinomaan luontoon, vaan toisiinsakin. He tuottavat vain toimiessaan tietyllä tavalla yhdessä ja vaihtamalla toimintojaan keskenään. Tuottaakseen he rupeavat tiettyihin yhteyksiin ja suhteisiin toistensa kanssa, ja vain näiden yhteiskunnallisten yhteyksien ja suhteiden puitteissa he vaikuttavat luontoon, tuottavat.

Tuotantovälineiden laadusta riippuen nämä yhteiskunnalliset suhteet, joissa tuottajat ovat toisiinsa, ne edellytykset, joiden mukaisesti he vaihtavat toimintojaan ja osallistuvat yhteiseen tuotantoon, ovat luonnollisesti erilaisia. Kun keksittiin uusi sota-ase, tuliase, niin armeijan koko sisäinen organisaatio muuttui väistämättä, muuttuivat ne suhteet, joiden vallitessa yksilöt voivat muodostaa armeijan ja toimia armeijana, muuttui myös eri armeijoiden keskinäinen suhde.

Siis ne yhteiskunnalliset suhteet, joiden vallitessa yksilöt tuottavat, yhteiskunnalliset tuotantosuhteet, muuttuvat samalla kun muuttuvat ja kehittyvät aineelliset tuotantovälineet, tuotantovoimat. Tuotantosuhteet kokonaisuudessaan muodostavat sen, mitä sanotaan yhteiskunnallisiksi suhteiksi, yhteiskunnaksi, ja ne muodostavat tietyllä

historiallisella kehitysasteella olevan yhteiskunnan, jolla on omalaatuinen, eriävä luonne. Antiikin yhteiskunta, feodaalinen yhteiskunta, porvarillinen yhteiskunta ovat sellaisia tuotantosuhdeiden kokonaisuuksia, joista jokainen samalla merkitsee erikoista kehitystasetta ihmiskunnan historiassa.

Myös *pääoma* on yhteiskunnallinen tuotantosuhde. *Se on porvarillinen tuotantosuhde*, porvarillisen yhteiskunnan tuotantosuhde. Eikö elämäntarvikkeita, työvälineitä, raaka-aineita, jotka muodostavat pääoman, ole tuotettu ja kasattu tiettyjen yhteiskunnallisten edellytyksien, yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa? Eikö niitä käytetä tiettyjen yhteiskunnallisten edellytysten, määrättyjen yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa uuteen tuotantoon? Ja eikö juuri tämä tietty yhteiskunnallinen luonne tee uutta tuotantoa palvelevista tuotteista *pääomaa*?

Pääoma ei siis muodostu yksinomaan elämäntarvikkeista, työvälineistä ja raaka-aineista, ei yksinomaan aineellisista tuotteista; se muodostuu myös *vaihtoarvoista*. Kaikki tuotteet, joista se muodostuu, ovat *tavaroita*. Pääoma ei siis ole vain tietty aineellisten tuotteiden summa, se on tavaroiden, vaihtoarvojen, *yhteiskunnallisten suureiden* summa.

Pääoma pysyy pääomana, vaikka ottaisimmekin villan asemesta puuvillan, viljan asemesta riisin, rautateiden asemesta höyrylaivat, kuitenkin edellyttäen, että puuvillalla, riisillä, höyrylaivoilla, ts. pääoman olennoitumalla, on sama vaihtoarvo, sama hinta kuin villalla, jyvillä, rautateillä, joiden muodossa se ensin esiintyi. Pääoman ulkoinen olennoituma voi alituisesti muuttua, ilman että pääoma muuttuu pienimmässäkään määrässä.

Mutta vaikka jokainen pääoma on tietty tavaroiden, so. vaihtoarvojen summa, niin ei silti jokainen tavaroiden, vaihtoarvojen, summa ole pääomaa.

Jokainen vaihtoarvojen summa on yksi vaihtoarvo. Jokainen erillinen vaihtoarvo on vaihtoarvojen summa. Esimerkiksi talo, joka on 1000 markan arvoinen, on 1000 markan suuruinen vaihtoarvo.

Paperiliuska, joka on pennin arvoinen, on $\frac{100}{100}$ pennin suuruinen vaihtoarvojen summa. Tuotteet, joita voidaan vaihtaa toisiin tuotteisiin, ovat *tavaroita*. Se tietty suhde, jossa ne voidaan vaihtaa, muodostaa niiden *vaihtoarvon* tai rahassa ilmaistuna niiden *hinnan*. Näiden tuotteiden määrä ei voi muuttaa niiden tarkoitusta olla *tavaraa* tai esiintyä *vaihtoarvona* tai omata tiettyä *hintaa*. Puu on puu, olkoon se suuri tai pieni. Vaikka vaihtaisimmekin rautaa muihin tuotteisiin luodeittain emmekä sentnereittäin, muuttaako se raudan olemusta, tavaraolemusta, vaihtoarvo-olemusta? Riippuen määrästä rautaa edustaa suurempaa tai pienempää arvomäärää, se on hinnaltaan kalliimpaa tai halvempaa tavaraa.

Kuinka jokin tavaroiden tai vaihtoarvojen summa muuttuu pääomaksi?

Siten, että se itsenäisenä yhteiskunnallisena *voimana*, ts. *yhteiskunnan eräälle osalle* kuuluvana voimana, säilyy ja lisääntyy vaihdon kautta, jossa vastineena on *välitön, elävä työvoima*. Pääoman välttämätön edellytys on, että on olemassa luokka, joka ei omista mitään muuta kuin työkykyisyytensä.

Vain kasautuneen, aikaisemman, esineellistyneen työn herruus välittömän, elävän työn yli muuttaa kasautuneen työn pääomaksi.

Pääoman olemuksena ei ole se, että kasautunut työ palvelee elävää työtä uuden tuotannon keinona. Sen olemuksena on se, että elävä työ palvelee kasautunutta työtä tämän vaihtoarvon säilyttämisen ja lisäämisen keinona.

Mitä tapahtuu kapitalistin ja palkkatyöläisen välisessä vaihdossa?

Työläinen saa vaihdossa työvoimastaan elämäntarvikkeita, kapitalisti saa vaihdossa elämäntarvikkeistaan työtä, työläisen tuottavan toiminnan, luovan voiman, jolla työläinen paitsi korvaa sen, minkä hän kuluttaa, myös *antaa kasautuneelle työlle suuremman arvon kuin mitä sillä oli ennen*. Työläinen saa kapitalistilta osan jo olevista elämäntarvikkeista. Mihin hän käyttää ne? Välittömään kulutukseen. Mutta kun olen kuluttanut tietyn elämäntarvikemäärän, kadotan sen ainiaaksi, ellen ole sitä aikaa, minkä kuluessa nämä elämäntarvikkeet ovat pitäneet minua elossa, käyttänyt uusien tuottamiseen ja kulutuksen kestäessä uusien arvojen luomiseen työlläni kulutuksessa häviävien arvojen tilalle. Juuri tämän jalon uusintavan voiman työläinen luovuttaakin pääomalle vaihtamalla sen saamiinsa elämäntarvikkeisiin. Hän on siis omalta osaltaan menettänyt sen kokonaan.

Ottakaamme esimerkki: farmari maksaa päiväläiselleen 5 hopearahaa päivältä. Näistä 5 hopearahasta tämä työskentelee farmarin pellolla koko päivän ja turvaa hänelle siten 10 hopearahan tulon. Farmari ei ainoastaan saa takaisin niitä arvoja, jotka hän on antanut päiväläiselle, vaan hän saa ne kaksinkertaisina. Hän on siis käyttänyt päiväläiselle antamansa 5 hopearahaa hyödyllisesti, tuottavasti. Hän on noilla 5 hopearahalla ostanut nimenomaan päiväläisen työn ja voiman, jotka ovat tuottaneet arvoltaan kaksi kertaa suuremman määrän maantuotteita ja muuttaneet 5 hopearahaa 10 hopearahaksi. Päiväläinen sitä vastoin saa tuotantovoimastaan, jonka tehon hän on luovuttanut farmarille, 5 hopearahaa ja vaihtaa ne elämäntarvikkeisiin, jotka hän ennemmin tai myöhemmin kuluttaa. Nuo 5 hopearahaa on siis kulutettu kahdella tavalla: *tuottavasti* pääomaan nähden, sillä ne on vaihdettu työvoimaan*, joka tuotti 10 hopearahaa, ja *tuottamattomasti* työläiseen nähden, sillä ne on vaihdettu elämäntarvikkeisiin, jotka ovat ainiaaksi kadonneet ja joiden arvon hän voi saada jälleen vain suorittamalla farmarin kanssa uudelleen

---

* Tässä kohtaa termi »työvoima» ei ole Engelsin lisäämä, vaan se oli jo Marxin »Neue Rheinische Zeitungissa» julkaisemassa tekstissä. *Toim.*

saman vaihdon. Pääoma edellyttää siis palkkatyötä, ja palkkatyö edellyttää pääomaa. Ne edellyttävät toinen toistaan; ne tuottavat molemminpuolisesti toisiaan.

Tuottaako puuvillatehtaan työläinen vain puuvillakankaita? Ei, hän tuottaa pääomaa. Hän tuottaa arvoja, joita käyletään jälleen hänen työstään määräämiseen ja sen avulla uusien arvojen luomiseen.

Pääoma voi lisääntyä vain, kun sitä vaihdetaan työvoimaan, kun se herättää eloon palkkatyön. Palkkatyöläisen työvoima voidaan vaihtaa pääomaan vain sillä ehdolla, että se lisää pääomaa, vahvistaa sitä valtaa, jonka orja se on. Pääoman lisääntyminen on näin ollen proletariaatin, ts. työväenluokan, lisääntymistä.

Kapitalistin ja työläisen edut ovat siis samoja, väittävät porvarit ja heidän taloustieteilijänsä. Todellakin! Työläinen tuhoutuu, ellei pääoma pidä häntä työssä. Pääoma tuhoutuu, ellei se riistä työvoimaa, ja sitä riistääkseen pääoman täytyy ostaa sitä. Mitä nopeammin tuotantoon määrätty pääoma, tuottava pääoma, lisääntyy, mitä kukoistavampi on siis teollisuus, mitä enemmän porvaristo rikastuu, mitä paremmin liike edistyy, sitä enemmän kapitalisti tarvitsee työläisiä, sitä kalliimmasta työläinen myy itsensä.

Työläisen vähänkään siedettävän aseman ehdottomana edellytyksenä on siis tuottavan pääoman mahdollisimman nopea kasvaminen.

Mutta mitä on tuottavan pääoman kasvaminen? Se on kasautuneen työn vallan kasvamista elävän työn suhteen. Porvariston herruuden kasvamista työtätekevän luokan suhteen. Kun palkkatyö tuottaa sitä hallitsevaa vierasta rikkautta, sille vihamielistä voimaa, pääomaa, niin se saa tältä viimeainitulta toimintavälineet [Beschäftigungsmittel], so. elämäntarvikkeet, sillä ehdolla, että siitä tulee uudelleen pääoman osa, vipu, joka nopeuttaa yhä uudestaan pääoman kasvua.

Väite, että pääoman edut ja työn edut ovat samat, merkitsee itse asiassa vain sitä, että pääoma ja palkkatyö ovat saman suhteen kaksi puolta. Toinen puoli edellyttää toista samoin kuin koronkiskuri ja tuhlaaja edellyttävät toisiaan.

Niin kauan kuin palkkatyöläinen pysyy palkkatyöläisenä, hänen kohtalonsa riippuu pääomasta. Siinä sitten onkin työläisen ja kapitalistin etujen paljon puhuttu yhteisyys.

Jos pääoma kasvaa, niin kasvaa palkkatyön määrä, kasvaa palkkatyöläisten luku, sanalla sanoen: pääoman valtaan joutuu suurempi määrä yksilöitä. Otaksukaamme paras tapaus: tuottavan pääoman kasvaessa kasvaa työn kysyntä. Työn hinta, työpalkka siis kasvaa.

Olkoon talo kuinka pieni tahansa, kuitenkin niin kauan kuin sitä ympäröivät talot niin ikään ovat pieniä, se tyydyttää kaikki asuntoa koskevat yhteiskunnalliset vaatimukset. Mikäli taas pienen talon viereen nousee palatsi, pieni talo kutistuu mökiksi. Talon pienuus todistaa nyt, ettei sen omistajalla ole lainkaan tai hänellä on vain hyvin pienet vaatimukset; ja kohotkoonpa pieni talo sivistyksen edistyessä miten korkeaksi tahansa, jos naapuripalatsi kohoaa sa-

massa tai vieläkin suuremmassa suhteessa, on tuon suhteellisesti pienen talon asukas tunteva olonsa neljän seinänsä sisällä yhä epämiellyttävämmäksi, epätyydyttävämmäksi, ahtaammaksi.

Työpalkan vähänkin huomattava lisääntyminen edellyttää tuotavan pääoman nopeaa kasvamista. Tuottavan pääoman nopea kasvu aiheuttaa rikkauten, ylläisyyden, yhteiskunnallisten tarpeiden ja yhteiskunnallisten nautintojen yhtä nopeaa kasvua. Vaikka siis työläisen saavutettavissa olevat nautinnot ovat kasvaneet, niin niiden suoma yhteiskunnallinen tyydytys on pienentynyt verrattuna kapitalistin lisääntyneihin nautintoihin, jotka ovat työläiselle saavuttamattomissa, ja verrattuna yhteiskunnan kehitysasteeseen yleensä. Tarpeemme ja nautintomme saavat alkunsa yhteiskunnasta; siksi mittaamme ne yhteiskunnan mittapuulla emmekä niiden esineiden mukaan, joilla ne tyydytetään. Koska tarpeemme ja nautintomme ovat luonteeltaan yhteiskunnallisia, ne ovat suhteellisia.

Työpalkkaa ei yleensä määrää vain niiden tavarain määrä, mitkä minä voin siihen vaihtaa. Se sisältää eri suhteita.

Työläinen saa lähinnä työvoimastaan määrätyn rahasumman. Määräkö työpalkan vain tämä rahahinta?

1500-luvulla Euroopassa liikkeessä olleen kullan ja hopean määrä lisääntyi Amerikan rikkaampien ja helpompitöisten vuorikaivosten löydön seurauksena. Kullan ja hopean arvo aleni sen vuoksi muihin tavaroihin verraten. Mutta työläiset saivat työvoimastaan rahaksi lyötyä hopeaa yhtä paljon kuin ennenkin. Heidän työnsä rahahinta pysyi samana, mutta heidän työpalkkansa oli sittenkin laskenut, sillä saman hopeamäärän vaihtaessaan he saivat vähemmän muita tavaroita. Tämä oli eräs niistä seikoista, jotka 1500-luvulla edistivät pääoman kasvamista, porvariston ylenemistä.

Ottakaamme toinen tapaus. Talvella 1847 kadon seurauksena välttämättömimpien elämäntarvikkeiden, kuten viljan, lihan, voin, juuston jne. hinnat nousivat melkoisesti. Oletamme työläisen saaneen työvoimastaan saman määrän rahaa kuin ennenkin. Eikö heidän työpalkkansa laskenut? Laski tietenkin. He saivat nyt vaihdossa samalla rahalla vähemmän leipää, lihaa jne. Heidän työpalkkansa laski, mutta ei siksi, että hopean arvo olisi laskenut, vaan siksi, että elämäntarvikkeiden arvo oli kasvanut.

Otaksukaamme vihdoin, että työn rahahinta on jäänyt samaksi samalla kun kaikkien maanviljelys- ja teollisuustuotteiden hinta uusien koneiden käyttämisen, suotuisan vuodenajan jne. vuoksi on laskenut. Samalla rahalla voivat työläiset nyt ostaa enemmän kaikenlaisia tavaroita. Työpalkka on siis kohonnut juuri siksi, että sen raha-arvo ei ole muuttunut.

Työn rahahinta, nimellispalkka, ei näin ollen käy yhteen reaali-palkan kanssa, so. niiden tavarain määrän kanssa, joita todella annetaan vaihtokaupassa työpalkasta. Kun siis puhumme työpalkan kohoamisesta tai laskemisesta, meidän ei ole pidettävä silmällä yksin työn rahahintaa eli nimellispalkkaa.

Mutta ei nimellispalkka, so. se rahamäärä, josta työläinen myy itsensä kapitalistille, enempää kuin reaali-palkkakaan, so. se tavaramäärä, jonka hän voi ostaa tällä rahalla, käsitä tyhjentyvästi työpalkkaan sisältyviä suhteita.

Työpalkan määrää sitä paitsi ennen kaikkea sen suhde kapitalistin voittoon; tämä on suhteellinen, relatiivinen työpalkka.

Reaali-palkka ilmaisee työn hinnan verrattuna muiden tavaroiden hintaan, jota vastoin suhteellinen työpalkka ilmaisee, minkä osan työn luomasta uudesta arvosta välitön työ saa verrattuna tuon arvon siihen osaan, jonka saa kasautunut työ, pääoma.

Sanoimme yllä, s. 14*: »Työpalkka ei... ole työläisen osa hänen tuottamastaan tavarasta. Työpalkka on jo olemassaolevan tavaransa osa, jolla kapitalisti ostaa itselleen tietyn määrän tuottavaa työvoimaa.» Mutta tämä työpalkka kapitalistin täytyy saada uudelleen korvatuksi siitä hinnasta, johon hän myy työläisen valmistaman tuotteen; hänen täytyy saada se korvatuksi siten, että hänelle jäisi jatkuvasti vielä ylijäämää, joka ylittää hänen suorittamansa tuotantokustannukset, ts. saada voittoa. Työläisen tuottaman tavaransa myyntihinta jakaantuu kapitalistin kannalta katsoen kolmeen osaan: *ensiksi* hänen antamiensa raaka-aineiden hinnan korvaus samoin kuin hänen antamiensa välineiden, koneiden ja muiden työvälineiden kulumisen korvaus; *toiseksi* hänen antamansa työpalkan korvaus ja *kolmanneksi* kaiken tämän yli jäävä osa, kapitalistin voitto. Kun ensimmäinen osa korvaa vain *ennen olleet arvot*, on selvää, että niin työpalkan korvaus kuin myös kapitalistin voitto kokonaisuudessaan otetaan *työläisen työn luomasta* ja raaka-aineiden arvoon lisätystä *uudesta arvosta*. Tässä mielessä voimme sekä työpalkan että voiton, verrataksemme niitä toisiinsa, käsittää työläisen tuotteen osiksi.

Reaali-palkka saattaa pysyä samana, ehkä noustakin, ja silti suhteellinen työpalkka voi alentua. Otaksukaamme että elämäntarvikkeiden hinnat olisivat alentuneet $\frac{2}{3}$:lla, samalla kun päiväpalkka on alentunut vain $\frac{1}{3}$:lla, siis esimerkiksi 3 markasta 2 markkaan. Vaikka työläinen saa näillä 2 markalla suuremman määrän tavaroita kuin ennen 3 markalla, niin sittenkin hänen työpalkkansa on kapitalistin voittoon verrattuna pienentynyt. Kapitalistin (esimerkiksi tehtailijan) voitto on suurentunut yhdellä markalla, ts. pienemmästä määrästä vaihtoarvoja, jotka hän maksaa työläiselle, työläisen täytyy nyt tuottaa vaihtoarvoja enemmän kuin ennen. Pääoman osa on työn osaan verrattuna kasvanut. Yhteiskunnallisen rikkauten jako pääoman ja työn kesken on tullut entistä epätasaisemmaksi. Kapitalisti hallitsee samalla pääomalla suurempaa työmäärää. Kapitalistiluokan valta työväenluokkaan nähden on kasvanut, työläisen yhteiskunnallinen asema on huonontunut, painunut vielä astetta alemmaksi kapitalistin asemaan verraten.

---

* Ks. tätä osaa, s. 134. *Toim.*

Mikä siis on se yleinen laki, joka määrää työpalkan ja voiton keskinäisen suhteellisen alenemisen ja nousemisen?

Työpalkka ja voitto ovat käänteisessä suhteessa toisiinsa. Pääoman osa (voitto) kohoaa samassa suhteessa kuin työn osa (päiväpalkka) laskee, ja päinvastoin. Voitto kohoaa samassa määrin, kuin työpalkka laskee, ja laskee samassa määrin, kuin työpalkka kohoaa.

Väitetään ehkä, että kapitalisti voi voittaa vaihtamalla edullisesti tuotteitaan toisten kapitalistien kanssa, kun hänen tavarainsa kysyntä suurenee joko uusien markkinoiden ilmaantumisen seurauksena tai vanhoilla markkinoilla tapahtuneen tarpeiden äkillisen kasvun seurauksena jne.; että siis yhden kapitalistin voitto voi lisääntyä toisten kapitalistien kustannuksella riippumatta työpalkan, työvoiman vaihtoarvon, noususta ja laskusta; tai että kapitalistin voitto voi nousta myös työkalujen parantamisen, luonnonvoimien uudenlaisen käytön tms. ansiosta.

Ensiksikin täytyy myöntää, että tulos jää samaksi, vaikka se olisikin saavutettu käänteisesti. Voitto ei tosin ole suurentunut sen tähden, että työpalkka on laskenut, mutta työpalkka on laskenut sen tähden, että voitto on suurentunut. Kapitalisti on samalla vieraan työn määrällä ostanut suuremman määrän vaihtoarvoja maksamatta silti työstä enemmän; työstä maksetaan siis vähemmän verrattuna puhtaaseen tuloon, jonka se tuottaa kapitalistille.

Huomautamme lisäksi, että tavarain hintojen vaihteluista huolimatta jokaisen tavarain keskimääräisen hinnan, so. sen suhteen, jossa tavara vaihdetaan muihin tavaroihin, määräävät *tavarain tuotantokustannukset*. Sen tähden kapitalistiluokan sisällä tapahtuvasta puljutuksesta johtuvat vahingot tasoittuvat ehdottomasti. Koneiden parantaminen ja luonnonvoimien uudenlainen käyttö tuotannossa tekevät mahdolliseksi luoda tiettyssä työajassa, samalla työssä pääomamäärällä suuremman määrän tuotteita, mutta ei suinkaan vaihtoarvoja suurempaa määrää. Jos kehrukonetta käyttämällä voinkin tunnissa valmistaa lankaa kaksi kertaa enemmän kuin ennen kehrukoneen keksimistä, esimerkiksi sata naulaa viidenkymmenen asemesta, niin en noista sadasta naulasta ajan pitkäin saa vaihdettaessa enempää tavaraa kuin ennen viidestäkymmenestä, koska tuotantokustannukset ovat alentuneet puolella eli koska samoilla kustannuksilla voin tuottaa kaksinkertaisen määrän tuotetta.

Vihdoin, missä suhteessa jonkin maan tai koko maailmanmarkkinoiden kapitalistiluokka, porvarit, jakanevatkin keskenään tuotannon puhtaan tulon, on tämän puhtaan tulon kokonaissummaa aina kuitenkin vain se summa, jolla välitön työ on kaiken kaikkiaan lisännyt kasautunutta työtä. Tämä kokonaissumma kasvaa siis samassa suhteessa, jossa työ lisää pääomaa, so. samassa suhteessa, jossa voitto nousee työpalkkaan verrattuna.

Näemme siis, että silloinkin kun pysymme *pääoman ja palkkatyön suhteiden puitteissa, pääoman edut ja palkkatyön edut ovat aivan vastakkaiset.*

Pääoman nopea lisääntyminen on samaa kuin voiton nopea lisääntyminen. Voitto voi lisääntyä nopeasti vain silloin kun työn hinta, kun suhteellinen työpalkka laskee yhtä nopeasti. Suhteellinen työpalkka voi laskea siinäkin tapauksessa, että reaali-palkka yhdessä nimellispalkan, työn raha-arvon kanssa, nousee, kunhan se ei vain nouse samassa suhteessa kuin voitto. Jos esimerkiksi hyvinä liikeaikoina työpalkka nousee 5 prosentilla, mutta voitto sitä vastoin 30 prosentilla, niin suhteellinen, relatiivinen työpalkka ei *suurene* vaan *pienenee*.

Mikäli siis työläisen tulot suurenevät pääoman nopeasti kasvaessa, samanaikaisesti suurenee myös se yhteiskunnallinen juopa, joka erottaa työläisen kapitalistista, ja samanaikaisesti kasvaa myös pääoman ylivalta, työn riippuvuus pääomasta.

Väite, että työläinen olisi kiinnostunut pääoman nopeasta kasvusta, merkitsee vain: kuta nopeammin työläinen lisää vierasta rikkautta, sitä suurempia muruja putoaa hänelle, sitä useampia työläisiä voidaan pitää työssä ja elossa, sitä suuremmaksi voi paisua pääomasta riippuvaisten orjien joukko.

Olemme siis nähneet:

Työväenluokalle *edullisinkaan tilanne, pääoman mahdollisimman nopeakaan kasvaminen*, niin suuresti kuin se saattaakin parantaa työläisen aineellista toimeentuloa, ei kuitenkaan poista työläisen etujen ja porvarin etujen, kapitalistin etujen, vastakkaisuutta. *Voitto ja työpalkka* ovat yhä edelleen *käänteisessä suhteessa toisiinsa*.

Jos pääoma kasvaa nopeasti, niin työpalkka voi kohota; pääoman voitto kasvaa kuitenkin suhteettomasti nopeammin. Työläisen aineellinen asema on parantunut, mutta hänen yhteiskunnallisen asemansa kustannuksella. Yhteiskunnallinen juopa, joka erottaa hänet kapitalistista, on laajentunut.

Vihdoin:

Väite, että tuottavan pääoman mahdollisimman nopea kasvu olisi palkkatyölle edullisin ehto, merkitsee vain: mitä nopeammin työväenluokka lisää ja suurentaa sille vihamielistä voimaa, työväenluokkaa hallitsevaa vierasta rikkautta, sitä suotuisammin ehdoin suodaan sen työskennellä uudestaan tämän porvariston rikkauten lisäämiseksi, pääoman vallan lisäämiseksi, tyytyväisenä, että se itse takoo itselleen kultakahleita, joista porvaristo kiskoo sitä perässään.

Ovatko *tuottavan pääoman lisääntyminen* ja *työpalkan kohominen* todellakin niin erottamattomasti sidotut toisiinsa, kuin porvarilliset taloustieteilijät väittävät? Emme voi uskoa heidän yhteenkään sanaansa. Emme voi uskoa edes sitä, että mitä ihraisempi pääoma on, sitä paremmin syötetään sen orjia. Porvaristo on liian valistunut, se laskelmoi liian hyvin omaksuakseen feodaaliherran ennakkoluuloja, joka prameili palvelusväkensä loistolla. Porvariston olemassaolon ehdot pakottavat sen laskelmoimaan.

Meidän täytyy siis tutkia asiaa lähemmin:

Miten tuottavan pääoman kasvu vaikuttaa työpalkkaan?

Jos porvarillisen yhteiskunnan tuottava pääoma kasvaa kokonaisuudessaan, niin tapahtuu työn *monipuolisempaa* kasautumista. Kapitalistien lukumäärä ja heidän pääomansa suuruus lisääntyy. Pääomien lukumäärän kasvu lisää *kapitalistien keskinäistä kilpailua*. Pääomien suuruuden lisääntyminen tekee mahdolliseksi viedä *teollisuuden taistelutantereelelle entistä suurempia työläisarmeijoita aseistettuina entistä valtavammilla taisteluvälineillä*.

Kapitalisti voi lyödä toisen laudalta ja vallata hänen pääomansa vain myymällä halvemmalla. Voidakseen myydä halvemmalla joutumatta häviöön, hänen täytyy tuottaa halvemmalla, ts. enentää mahdollisimman paljon työn tuotantovoimaa. Mutta työn tuotantovoima kasvaa ennen kaikkea *suuremman työnjaon, koneiden* kaikinpuolisen käytäntöönottamisen ja alituisen parantamisen avulla. Mitä suurempi on työläisarmeija, jonka kesken työ jaetaan, mitä valtavammassa mitassa otetaan käytäntöön koneita, sitä suurempi on tuotantokustannusten suhteellinen väheneminen, sitä tuottavampaa tulee olemaan työ. Kapitalistien kesken syntyy sen vuoksi kaikinpuolinen kilpailu työnjaon ja koneiden määrän enentämiseksi ja niiden käyttämiseksi mahdollisimman suuressa mitassa.

Miten kapitalisti menettelee, jos hän suuremman työnjaon, uusien koneiden käyttämisen ja niiden parantamisen, luonnonvoimien edullisemmän ja laajemman käyttämisen ansiosta on löytänyt keinon luoda samalla työmäärällä tai kasautuneen työn samalla määrällä suuremman määrän tuotteita, tavaroita, kuin hänen kilpailijansa, jos hän esimerkiksi samassa työajassa, jossa hänen kilpailijansa kutovat puoli kynnärää palttinaa, tuottaa koko kynnärän?

Hän voisi edelleenkin myydä puoli kynnärää palttinaa entiseen markkinahintaan, mutta sillä tavalla hän ei voisi lyödä vastustajiaan laudalta eikä suurentaa omaa menekkiään. Mutta siinä määrin, missä hän on laajentanut tuotantoaan, on lisääntynyt myös hänen menekkitarpeensa. Tehokkaammat ja kalliimmat tuotantovälineet, jotka hän on herättänyt eloon, *antavat* hänelle tosin *mahdollisuuden* myydä tavaroita halvemmalla, mutta samalla ne *pakottavat* hänet *myymään enemmän tavaroita*, valloittamaan tavaroiheen verrattomasti *suurempia* markkinoita; kapitalistimme on myyvä siis puoli kynnärää palttinaa halvemmalla kuin hänen kilpailijansa.

Kapitalisti ei kuitenkaan myy koko kynnärää siitä hinnasta, josta hänen vastustajansa myyvät puoli kynnärää, vaikka koko kynnärän tuottaminen ei maksa hänelle enempää kuin muille puolen kynnärän tuottaminen. Muutoinhan hänelle ei tulisi mitään lisävoittoa, vaan hän saisi vaihdossa takaisin vain tuotantokustannuksensa. Hänen mahdollisesti suuremmat tulonsa johtuisivat yksinomaan siitä, että hän on pannut liikkeelle suuremman pääomamäärän eikä siitä, että hänen pääomansa olisi lisännyt arvoaan enemmän kuin muut pääomat. Hän saavuttaa sitä paitsi sen päämäärän, johon hän pyrkii, jos hän määrää tavaralleen vain muutamia prosentteja alhaisemman hinnan kuin hänen kilpailijansa. *Myymällä halvemmalla*

hän syrjäyttää kilpailijansa markkinoilta tai valloittaa ainakin osan heidän menekistään. Muistakaamme vielä, että käypä hinta on aina *tuotantokustannuksia suurempi tai pienempi* riippuen siitä, onko tavarana myynti tapahtuva teollisuudelle suotuisana vai epäsuotuisana vuodenaikana. Sen mukaan, onko palttinakyyntä markkinahinta siihenastisia tavallisia tuotantokustannuksia pienempi tai suurempi, vaihtelevat ne prosenttimäärät, jotka kapitalisti, joka on käyttänyt uusia, tuottavampia tuotantovälineitä, saa myynnissä todellisten tuotantokustannusten yli.

Kapitalistimme *etuoikeus* ei kuitenkaan kestä kauan; muut kilpailevat kapitalistit ottavat käyttöön samoja koneita, saman työnjaon, ottavat ne käyttöön samassa tai suuremmassa mitassa, ja tämä käyttöönotto tulee niin yleiseksi, että palttinan hinta *laskee uusia* eikä vain *entisiä tuotantokustannuksia pienemmäksi*.

Kapitalistit ovat siis toisiinsa nähden samassa asemassa, jossa he olivat *ennen* uusien tuotantovälineiden käyttöönottamista, ja jos he noilla välineillä saattoivat valmistaa samaan hintaan kaksinkertaisen määrän tuotteita, niin *nyt* heidän on pakko myydä kaksinkertainen määrä tuotteita *alle* vanhan hinnan. Näiden uusien tuotantokustannusten tasolla sama leikki alkaa uudestaan. Taas saatetaan voimaan entistä suurempi työnjako, enemmän koneita, työnjaon ja koneistojen käytön suuremmat mittasuhteet. Ja kilpailu synnyttää taas saman vastavaikutuksen.

Näemme miten tuotantotapa, tuotantovälineet ovat alinomaisten mullistusten, vallankumousten alaisia, *miten työnjako aiheuttaa väistämättä suuremman työnjaon, koneiden käyttö suuremman koneiden käytön, suuressa mitassa tapahtuva tuotanto vielä suuremmassa mitassa tapahtuvan tuotannon*.

Tämä on se laki, joka yhä uudelleen heittää porvarillisen tuotannon vanhoilta raiteiltaan ja pakottaa pääoman jännittämään työn tuotantovoimia, *koska se on ennenkin niitä jännittänyt*, laki, joka ei suo pääomalle mitään lepoa ja kuiskii sille alinomaa: Eteenpäin! Eteenpäin!

Tämä ei ole mitään muuta kuin se sama laki, joka kaupan kausivaihtelujen rajoissa *tasoittaa* ehdottomasti tavarana hinnan tavarana *tuotantokustannusten* mukaiseksi.

Ottakoon kapitalisti käyttöön kuinka mahtavia tuotantovälineitä tahansa, kilpailu yleistää nämä tuotantovälineet, ja siitä hetkestä alkaen, jolloin se on ne yleistänyt, kapitalistin pääoman suuremmasta tuottavuudesta on ainoana seurauksena se, että hänen täytyy nyt *samasta hinnasta* toimittaa tuotteita 10, 20, 100 kertaa enemmän kuin ennen. Mutta koska hänen on nyt saatava kaupaksi ehkä 1000 kertaa enemmän kuin ennen, jotta myyntihinnan lasku tulisi tasatuksi lisäämällä myytyjen tuotteiden määrää, ja koska hänen on nyt myytävä paljon enemmän paitsi suuremman voiton saamisen myös tuotantokustannusten korvaamisen vuoksi — itse tuotantokustantohan tulee, kuten olemme nähneet, yhä kalliimmaksi — ja koska

tästä massamyynnistä on tullut paitsi hänen myös hänen kilpailijainsa elinkysymys, niin vanha taistelu alkaa *sitä tuimempänä, mitä tuottavampia jo keksityt tuotantovälineet ovat. Työnjako ja koneiden käyttö tulevat siis edelleenkin edistymään verrattomasti suuremmissa mitassa.*

Olkoon käytössä olevien tuotantovälineiden voima millainen tahansa, kilpailu pyrkii riistämään pääomalta tämän voiman kultaiset hedelmät alentamalla tavarain hintaa tuotantokustannusten tasalle, siis siten, että samassa mitassa kuin käy mahdolliseksi tuottaa halvemmalla, ts. tuottaa enemmän samalla työmäärällä, kilpailu tekee tuotannon halventamisen sekä yhä suurempien tuotemäärien toimitamisen samasta hintasummasta ehdottomaksi laiksi. Kapitalisti ei siis ponnistuksillaan olisi voittanut muuta kuin velvollisuuden tuottaa samassa työajassa enemmän, sanalla sanoen hän voittaisi *vaikeamat ehdot pääomansa arvonn kasvuille*. Siis samalla kun kilpailu vainoo häntä tuotantokustannuslaillaan ja suuntaa jokaisen aseeseen, jonka hän on takonut voittaakseen kilpailijansa, häntä itseään vastaan, kapitalisti pyrkii alinomaa pettämään kilpailua ottamalla herkeämättä käyttöön uusia, tosin kalliimpia, mutta halvemmalla tuottavia koneita ja uuden työnjaon entisten tilalle odottamatta milloin kilpailu vanhentaa entiset.

Jos nyt kuvittelemme mielessämme *koko maailmanmarkkinoiden* olevan yhtäaikaa tämän kuumeisen kiihkon vallassa, käsitämme, kuinka pääoman kasvaminen, kasautuminen ja keskittyminen johtaa keskeytyksettömään, itse itsensä kumoavaan ja yhä jättiläismäisemmässä mitassa tapahtuvaan työnjakoon, uusien koneiden soveltamiseen ja vanhojen parantamiseen.

Miten sitten nämä seikat, jotka ovat erottamattomasti sidotut tuottavan pääoman kasvuun, vaikuttavat työpalkan määräytymiseen?

Suurempi *työnjako* mahdollistaa sen, että *yksi* työläinen voi tehdä 5, 10, 20 työläisen työn; se lisää siis työläisten keskinäistä kilpailua 5-, 10-, 20-kertaiseksi. Työläiset eivät kilpaile keskenään vain myymällä työvoimaansa toinen toistaan halvemmalla, he kilpailevat myös siten, että *yksi* työläinen tekee 5, 10, 20 työläisen työn; ja pääoman soveltama ja yhä lisäämään *työnjako* pakottaa työläiset tämänlaatuiseen kilpailuun.

Edelleen. Samassa määrässä kuin *työnjako* lisääntyy, työ yksinkertaistuu. Työläisen erikoinen taitavuus menettää arvonsa. Hän muuttuu tavalliseksi tylysäksi tuotantovoimaksi, jolta ei vaadita ruumiillisia eikä henkisiä kykyjä ja tottumuksia. Hänen työnsä muuttuu työksi, jota voivat tehdä kaikki. Kilpailijoita tulee hänelle sen vuoksi joka taholta, ja muistakaamme lisäksi se, että mitä yksinkertaisempaa, mitä helpommin opittavaa työ on, mitä vähemmän tuotantokustannuksia sen oppiminen vaatii, sitä alemmaksi laskee työpalkka, sillä sen, kuten jokaisen muunkin tavarain hinnan, määräävät tuotantokustannukset.

Samassa määrässä kuin työ lakkaa tuottamasta tyydytystä ja tulee

entistä vastenmielisemmäksi, samassa määrässä kilpailu lisääntyy ja työpalkka laskee. Työläinen koettaa pitää työpalkkaa ennallaan tekemällä enemmän työtä: hän joko tekee useamman tunnin työtä tai tuottaa tunnissa enemmän. Häden pakottamana hän voimistaa siis vieläkin enemmän työnjaon turmiollisia vaikutuksia. Tuloksena on: *mitä enemmän hän tekee työtä, sitä vähemmän hän saa palkkaa*, ja tämä aiheutuu yksinkertaisesti siitä, että hän aiheuttaa samassa mitassa kilpailua työtovereidensa suhteen, tekee heistä sen vuoksi itselleen kilpailijoita, jotka tarjoutuvat työhön yhtä huonoilla ehdoilla kuin hän itsekin; että hän siis viime kädessä *luo itse itselleen kilpailua, itse itselleen työläisluokan jäsenenä.*

Koneiden vaikutus on sama, mutta mittasuhteiltaan paljon laajempi, koska ne korvaavat taitavat työläiset taitamattomilla, miehet naisilla, täysikasvuiset lapsilla, koska koneet siellä, missä ne ensi kerran otetaan käytäntöön, heittävät käsityöläisiä joukoittain kadulle ja siellä, missä koneita kehitetään, parannetaan ja korvataan tuottoisammilla koneilla, ne syrjäyttävät työstä erillisiä työläisryhmiä. Olemme yllä pikapiirroin kuvanneet kapitalistien keskinäistä teollista sotaa; *tälle sodalle on ominaista se, ettei siinä taisteluja voiteta niinkään työläisarmeijan pestaamisella kuin erottamalla työläisiä työstä. Sotapäälliköt, kapitalistit kilpailevat keskenään siitä, kuka voi eniten erottaa teollisuuden sotamiehiä palveluksesta.*

Taloustieteilijät kertovat tosin meille, että työläiset, jotka koneiden vuoksi ovat tulleet liioiksi, muka löytävät *uusia* toiminta-aloja.

He eivät uskalla vakuuttaa ehdottomasti että samat työläiset, jotka erotettiin työstä, saavat paikkoja uusilla työaloilla. Tosiasiat huutaisivat liian äänekkäästi tätä valhetta vastaan. He väittävät oikeastaan vain, että uusia toiminta-aloja avautuu *toisille työväenluokan osille*, esimerkiksi sen nuoren työläisukupolven osalle, joka oli jo valmis astumaan hävinneelle teollisuusosalalle. Se on tietenkin suurena lohdutuksena osattomille työläisille. Herroilta kapitalisteilta ei ole puuttuva tuoretta riistettävää lihaa ja verta; annetaan kuolleitten haudata kuolleensa. Tällä porvarit lohduttavat pikemminkin itseään kuin työläisiä. Jos koneet tuhoaisivat koko palkkatyöläisten luokan, miten kamalaa se olisikaan pääomalle, joka ilman palkkatyötä lakkaa olemasta pääomaa!

Otaksukaamme kuitenkin, että ne, jotka koneet suoranaisesti tunkivat pois työstä, ja koko se osa uutta sukupolvea, joka jo odotti tätä työtä, *saa uutta työtä.* Onko varmuutta, että siitä maksetaan yhtä hyvin kuin menetetystä? *Se sotisi kaikkia taloudellisia lakeja vastaan.* Olemme nähneet, kuinka nykyaikaisen teollisuuden seurausena monimutkaiset, vaativat työt vaihdetaan alati yksinkertaisempiin, vaatimattomampiin.

Kuinka voisivat siis työläisjoukot, jotka koneet ovat syrjäyttäneet pois joltain teollisuudenalalta, löytää turvaa toiselta alalta muutoin kuin ehdolla, että siellä *maksetaan vähemmän, huonommin?*

Poikkeuksena on mainittu ne työläiset, jotka valmistavat työseen koneita. Mikäli teollisuudessa tullaan tarvitsemaan ja käyttämään enemmän koneita, täytyy koneiden määrän, siis koneiden valmistuksen ja niin muodoin myös koneiden tuotannossa työskentelevien työläisten määrän ehdottomasti lisääntyä, ja tällä teollisuudenalalla käytettävien työläisten tulisi olla taitavia, vieläpä sivistyneitäkin.

Vuodesta 1840 alkaen on tämä jo ennenkin vain puoliksi tosi väite menettänyt kaiken todenmukaisuutensa, koska koneiden valmistamiseen käytetään yhä monimutkaisempia koneita aivan yhtä suuressa määrin kuin puuvillalangan valmistamiseen, ja koneiden valmistuksessa työskentelevät työläiset voivat, hyvin taidokkaiisiin koneisiin verraten, täyttää vain sangen yksinkertaisten koneiden paikan.

Mutta koneen syrjäyttämän miehen asemesta saa tehtaassa työtä ehkä kolme lasta ja yksi nainen! Entä eikö miehen palkan täytynyt riittää kolmelle lapselle ja vaimolle? Eikö työpalkkaminimin täytynyt riittää suvun säilyttämiseen ja lisäämiseen? Mitä todistaa näin muodoin tämä porvariston lempilause? Ei muuta kuin että yhden työläisperheen ylläpitämiseen käytetään nyt neljä kertaa enemmän työläiselämää kuin ennen.

Teemme yhteenvedon: *Mitä enemmän kasvaa tuottava pääoma, sitä enemmän laajenee työnjako ja koneiden käyttö. Mitä enemmän työnjako ja koneiden käyttö laajenevat, sitä kovemmaksi käy työläisten keskinäinen kilpailu, sitä enemmän pienenee heidän palkkansa.*

Työväenluokka saa sitä paitsi täydennystä yhteiskunnan ylemmistä kerroksista; työväenluokkaan suistuu suuri joukko pienteollisuudenharjoittajia ja pienkoroillaeläjiä, joiden ei auta muu kuin kiireen kaupalla kohottaa käsivartensa työläisten käsivarsien rinnalle. Kohotettujen ja työtä anovien käsivarsien metsä tulee siten yhä tiheämmäksi, mutta itse käsivarret yhä laiheemmiksi.

On itsestään selvää, ettei pienteollisuudenharjoittaja voi kestää sellaista kamppailua, jonka ensimmäisiä edellytyksiä on, että tuotetaan yhä suuremmassa mitassa, ts. ollaan nimenomaan suur- eikä suinkaan pienteollisuudenharjoittajia.

Lienee kaiketi tarpeetonta selittää pitemmältä sitäkään, että pääoman korko pienenee samassa mitassa kuin pääoma kasvaa, kuin sen suuruus ja lukumäärä lisääntyvät, samoin kuin sitäkään, että sen vuoksi pienkoroillaeläjä ei voi enää elää koroillaan, vaan hänen täytyy täten ryhtyä harjoittamaan teollisuutta, astua siis pienteollisuudenharjoittajien riveihin ja lisätä siten niiden lukumäärää, joita odottaa siirtyminen proletariaattiin.

Vihdoin samassa määrin kuin yllä kuvattu kehityskulku pakottaa kapitalistit käyttämään yhä suuremmassa mitassa jo olemassa olevia jättiläismäisiä tuotantovälineitä ja panemaan tässä tarkoituksessa liikkeelle kaikki luoton vieterit, samassa määrin lisääntyvät teolliset maanjäritykset, joiden aikana kauppamaailma säilyy vain sen

ansioista, että se uhraa osan rikkautta, tuotteita, jopa tuotantovoimiakin manalan jumalille — sanalla sanoen *pulat* voimistuvat. Ne käyvät yhä tiheämmiksi ja ankarammiksi jo senkin vuoksi, että sitä mukaa kuin kasvaa tuotteiden määrä ja siis laajempien markkinoiden tarve, maailmanmarkkinat supistuvat yhä enemmän ja uusia markkinoita jää käytettäväksi yhä vähemmän, sillä jokainen edellinen pula on saattanut maailmankaupan alaiseksi uusia tai sellaisia markkinoita, joita kauppa oli käyttänyt hyväkseen vain pintapuolisesti. Mutta pääoma ei ainoastaan *elä* työstä. Kuin ylhäinen orjanomistaja se vie mukanaan hautaan orjiensa, puliin sortuvien työläisten ruumiit, kokonaisia työläishekatombeja. Näemme siis: *jos pääoma kasvaa nopeasti, niin verrattomasti nopeammin kasvaa työläisten keskinäinen kilpailu, ts. mitä nopeammin kasvaa pääoma, sitä enemmän vähenevät suhteellisesti työläisluokan työnsaantimahdollisuudet, elämäntarvikkeet ja siitä huolimatta pääoman nopea kasvaminen on palkkatyön suotuisin edellytys.*

Kirjoittanut K. Marx joulukuun jälkipuoliskolla 1847 pitämiensä luentojen perusteella

Julkaistu »*Neue Rheinische Zeitung*» lehden 264.—267. ja 269. n:ossa huhtikuun 5.—8. ja 11. 1849 ja erillisenä kirjaseinä Engelsin esipuheella varustettuna ja hänen toimittamana Berliinissä 1891

Julkaistaan kirjaseinä tekstin mukaan Suomenos saksasta

KESKUSKOMITEAN VETOOMUS
KOMMUNISTIEN LIITOLLE⁷⁸

MAALISKUU 1850

KESKUSKOMITEA — LIITOLLE⁴⁰

Veljet!

Kumpanakin vallankumousvuotena, 1848—1849, Kommunistien liitto todisti kelvollisuutensa kahdellakin tavalla: ensinnäkin siten, että sen jäsenet osallistuiivat kaikkialla tarmokkaasti liikkeeseen, että he olivat sekä lehdistössä että barrikadeilla ja taistelukentillä proletariaatin, ainoan jyrkästi vallankumouksellisen luokan, eturiveissä. Edelleen, Liitto todisti kelvollisuutensa myös siten, että sen käsitykset liikkeestä sellaisina, kuin ne oli esitetty kongressien ja Keskuskomitean kiertokirjeissä 1847 ja »Kommunistisessa manifestissa», osoitautuivat ainoiksi oikeiksi käsityksiksi ja että noissa asiakirjoissa lausutut olettamukset tulivat täydellisesti vahvistetuiksi, ja nykyistä yhteiskunnallista tilannetta koskeva käsitys, jota Liitto oli ennen propagoinut vain salaisesti, on nyt yleisesti puheena ja sitä selitetään kaduilla julkisesti. Samaan aikaan Liiton entinen luja järjestys on kuitenkin huomattavasti heikentynyt. Suuri osa jäsenistä, jotka olivat välittömästi osallistuneet vallankumoukselliseen liikkeeseen, luuli salaisten yhdistysten ajan menneen ohi ja pelkän julkisen toiminnan riittävän. Erinäiset piirit ja yhteisöt höllensivät yhteyksiään Keskuskomiteaan ja lopettivat ne vähitellen kokonaan. Siis samaan aikaan kun demokraattinen puolue, pikkuporvariston puolue, järjestäytyi Saksassa yhä enemmän, työväenpuolue menetti ainoan varman tukensa, pysyi järjestyneenä enintään joillakin paikkakunnilla paikallisia tarkoitusperiä silmällä pitäen ja joutui sen vuoksi yleisessä liikkeessä täydellisesti pikkuporvarillisten demokraattien valtaan ja johdettavaksi. Sellaisesta asiaintilasta on tehtävä loppu: työläisten itsenäisyys on palautettava. Keskuskomitea käsitti tuon välttämättömyyden ja lähetti siksi jo talvella 1848—1849 emissaari Joseph Mollin Saksaan uudestijärjestämään Liittoa. Mollin toiminnalla ei kuitenkaan ollut pysyvää vaikutusta osaksi siksi, että saksalaisilla työläisillä ei silloin ollut vielä riittävää kokemusta, osaksi taas siksi,

että tuon tehtävän suorituksen keskeytti kapina viime vuoden toukokuussa⁷⁴. Moll itsekin tarttui muskettiin, liittyi badenilais-pfalzilaiseen armeijaan ja kaatui 29. kesäkuuta* taistelussa Murg-joella. Hänessä Liitto menetti yhden vanhimmista, toimeliaimmista ja varimmista jäsenistään, joka oli osallistunut kaikkiin kongresseihin ja Keskuskomiteaan ja matkustellut usein jo aikaisemmin suorittamassa hyvin menestyksellisesti määrättyjä tehtäviä. Saksan ja Ranskan vallankumouksellisten puolueiden tappion jälkeen heinäkuussa 1849 melkein kaikki Keskuskomitean jäsenet kerääntyivät jälleen Lontooseen ja saatuaan täydennykseksi uusia vallankumouksellisia voimia ryhtyivät entistä innokkaammin uudelleenjärjestämään Liittoa.

Liiton uudelleenjärjestäminen voi tapahtua vain emissaarin avulla, ja Keskuskomitea katsoo erittäin tärkeäksi, että emissaari lähetettäisiin juuri nyt, kun edessä on uusi vallankumous ja kun työväenpuolueen täytyy siis esiintyä mahdollisimman järjestyneenä, mahdollisimman yksimielisenä ja mahdollisimman itsenäisenä, jollei se halua joutua jälleen porvariston käytettäväksi ja hinattavaksi, kuten vuonna 1848.

Me sanoimme teille, veljet, jo vuonna 1848, että Saksan liberaalit porvarit tulevat pian valtaan ja suuntaavat juuri saamansa vallan heti paikalla työläisiä vastaan. Olette nähneet, kuinka se on käynyt toteen. Porvarit todellakin kaappasivat heti vuoden 1848 maaliskuun liikkeen jälkeen valtiiovallan käsiinsä ja käyttivät tuota valtaa pakkotaakseen työläiset, jotka olivat olleet heidän liittolaisiaan taistelussa, entiseen sorrettiun asemaansa. Joskaan porvaristo ei voinut tehdä sitä liittoutumatta maaliskuussa voitetun feodaalipuolueen kanssa, vieläpä luovuttamatta loppujen lopuksi herruutta jälleen tuolle itsevaltaiselle feodaalipuolueelle, niin se turvasi kuitenkin itselleen edellytykset, jotka hallituksen finanssivaikeuksien vuoksi siirtäisivät ajan oloon herruuden sen käsiin ja takaisivat sen kaikki edut, mikäli vallankumouksellinen liike pääsisi jo nyt raukenemaan niin sanotuksi rauhalliseksi kehitykseksi. Herruutensa turvaamiseksi porvariston ei edes tarvitsisi ryhtyä väkivaltaisiin toimenpiteisiin, jotka herättäisivät kansassa vihaa sitä vastaan, sillä kaikki nuo väkivaltaiset toimenpiteet feodaalinen vastavallankumous oli jo toteuttanut. Mutta kehitys ei ole kulkeva tuota rauhallista tietä. Päinvastoin, tuota kehitystä jouduttava vallankumous on jo lähellä, aiheuttakoonpa sen sitten joko Ranskan proletariaatin itsenäinen kapina tai Pyhän allianssin⁷⁹ hyökkäys vallankumoukselliseen Babyloniaan⁸⁰.

Saksalaisten liberaalien porvareiden 1848 kansaan nähden esittämän osan, tuon niin petturimaisen osan ottavat tulevassa vallankumouksessa itselleen demokraattiset pikkuporvarit, joilla on nykyisin oppositiossa samanlainen asema kuin liberaaleilla porvareilla oli

---

* Vuoden 1885 painoksessa on virheellisesti kirjoitettu: 19. heinäkuuta. Toim.

ennen vuotta 1848. Tuo puolue, demokraattinen puolue, joka on työläisille paljon vaarallisempi kuin entiset liberaalit, on koostunut kolmenlaisista aineksista:

I. Suurporvariston edistyksellisimmistä osista, jotka asettavat tavoitteekseen feodalismia ja itsevaltiuden viipymättömän ja täydellisen kukistamisen. Tätä ryhmäkuntaa edustavat entiset berliiniläiset sovittelijat, veronkieltäjät.

II. Perustuslaillis-demokraattisista pikkuporvareista, joiden pää-tarkoituksena siihenastisessa liikkeessä oli ollut sellaisen enemmän tai vähemmän demokraattisen liittovaltion perustaminen, jollaista olivat tavoitelleet heidän edustajansa, Frankfurtin kokouksen vasemmisto, ja myöhemmin Stuttgartin parlamentti ja he itse valtakunnan perustuslakikampanjassa.⁸¹

III. Tasavaltalaisista pikkuporvareista, joiden ihanteena on Sveitsin tapainen Saksan liittotasavalta ja jotka nykyisin nimittävät itseään punaisiksi ja sosiaalidemokraateiksi, koska heidän hurskaana toivomuksenaan on hävittää suurpääoman harjoittama pienpääoman sorto, suurporvarin harjoittama pikkuporvarin sorto. Tämän ryhmän edustajia olivat demokraattisten kongressien ja komiteoiden jäsenet, demokraattisten yhdistysten johtajat, demokraattisten sanomalehtien toimittajat.

Nämä kaikki ryhmät nimittävät itseään nyt tappionsa jälkeen tasavaltalaisiksi tai punaisiksi aivan samoin kuin tasavaltalaiset pikkuporvarit Ranskassa nimittävät itseään nyt sosialisteiksi. Siellä, missä he löytävät vielä mahdollisuuksia toimia tarkoituksensa hyväksi perustuslaillista tietä, kuten Württembergissä, Baijerissa jne., he käyttävät noita mahdollisuuksia säilyttääkseen vanhat fraansinsa ja osoittaakseen käytännössä, etteivät he ole vähääkään muuttuneet. On muuten ymmärrettävää, ettei tämän puolueen nimenmuutos muuta vähääkään sen suhtautumista työläisiin; se todistaa vain, että nykyään tuon puolueen on ollut pakko esiintyä itsevaltiuden kanssa liittoutunutta porvaristoa vastaan ja nojautua proletariaattiin.

Saksan pikkuporvarillis-demokraattinen puolue on hyvin voimakas. Se käsittää paitsi kaupunkien porvarillisen väestön, teollisuus- ja kauppa-alan pienyrityksien ja käsityöläisten huomattavaa enemmistöä myös talonpojat ja maalaisproletariaatin niin kauan kuin tämä ei vielä ole löytänyt tukeaa kaupunkien itsenäisestä proletariaatista.

Vallankumouksellisen työväenpuolueen suhde pikkuporvarilliseen demokratiaan on seuraava: se kulkee yhdessä tämän demokratian kanssa sitä ryhmää vastaan, jonka kukistamiseen työväenpuolue pyrkii; se esiintyy sitä vastaan kaikissa tapauksissa, jolloin pikkuporvarillinen demokratia haluaa lujittaa asemaansa vain omaksi hyväkseen.

Aikomatta suinkaan mullistaa koko yhteiskuntaa vallankumouksellisten proletariiden hyväksi demokraattiset pikkuporvarit pyrkii-

vät yhteiskunnallisten olojen sellaiseen muutokseen, mikä tekisi ole-massaolevan yhteiskunnan heille mahdollisimman siedettäväksi ja sopivaksi. Sen vuoksi he vaativat ennen kaikkea pienentämään val-tionmenoja supistamalla virkamieskuntaa ja siirtämällä pääosan ve-roista suurmaanomistajien ja porvarien maksettavaksi. Edelleen he vaativat poistamaan pienpääomaan kohdistuvan suurpääoman pai-nostuksen perustamalla valtion luottolaitoksen ja säätämällä lakeja koronkiskontaa vastaan, minkä ansiosta heille ja talonpojille kävisi mahdolliseksi saada lainoja valtiolta eikä kapitalisteilta ja lisäksi edullisin ehdoin; saattamaan edelleen voimaan maaseudulla porvaril-liset omistussuhteet feodalismiin täydellisen hävittämisen tietä. Kai-ken tuon toteuttamiseksi he tarvitsevat demokraattista, olipa se sit-ten perustuslaillinen tai tasavaltalainen, valtiosääntöä, joka antaisi enemmistön heille ja heidän liittolaisilleen, talonpojille, ja demo-kraattista kunnallishallintoa, mikä antaisi heidän käsiinsä yhteisö-omaisuuden välittömän valvonnan ja eräät tehtävät, joita nykyään hoitavat virkavallan edustajat.

Pääoman herruutta ja nopeaa kasvua pitäisi heidän mielestään vastustaa edelleen osaksi siten, että rajoitetaan perintöoikeutta, osak-si siten, että mahdollisimman monet työt siirretään valtion huostaan. Mitä tulee työläisiin, niin ennen kaikkea on varmaa, että heidän on pysyttävä palkkatyöläisinä kuten tähänkin asti; demokraattiset pik-kuporvarit tahtovat vain, että työläisillä olisi parempi palkka ja tur-vatumpi toimeentulo, ja toivovat saavansa tämän aikaan osaksi siten, että valtio antaa töitä, ja osaksi hyväntekeväisyustoimenpiteillä — sanalla sanoen, he toivovat voivansa lahjoa työläiset enemmän tai vähemmän naamioiduilla almuilla ja murtaa heidän vallankumouksel-lisen voimansa tekemällä heidän asemansa tilapäisesti siedettäväksi. Eivät läheskään kaikki demokraattisen pikkuporvariston ryhmät puolla sen kaikkia tässä esitettyjä vaatimuksia, ja vain harvat pik-kuporvarilliset demokraatit pitävät tehtävänä näiden vaatimusten toteuttamista kokonaisuudessaan. Mitä pitemmälle heidän keskuudes-saan eri henkilöt tai ryhmät menevät, sitä useampia näistä vaatimuk-sista he ottavat omikseen, ja ne harvat, jotka katsovat yllä esitetyn omaksi ohjelmakseen, uskonevat sen olevan enimmäismäärä, mitä vallankumoukselta yleensä voidaan vaatia. Mutta nuo vaatimukset eivät suinkaan voi tyydyttää proletariaatin puoluetta. Samaan ai-kaan kun demokraattiset pikkuporvarit haluavat lopettaa vallanku-mouksen mahdollisimman pian ja toteuttaa korkeintaan yllä esite-tyt vaatimukset, meidän etujemme mukaista ja meidän tehtävämme on vallankumouksen jatkaminen siihen saakka, kunnes kaikki enem-män tai vähemmän omistavat luokat on suistettu vallasta, proleta-riaatti on valloittanut valtiovallan ja proletaarien yhdistyminen edis-tynyt ei ainoastaan yhdessä maassa, vaan maailman kaikissa johtavis-sa maissa niin pitkälle, että kilpailu näiden maiden proletaarien vä-lillä lakkaa ja ainakin ratkaisevat tuotantovoimat on keskitetty pro-letaarien käsiin. Meidän osaltamme kysymyksessä ei ole yksityis-

omistuksen muuttaminen, vaan sen hävittäminen, ei luokkaristiriitojen kaunistelu vaan luokkien hävittäminen, ei nykyisen yhteiskunnan parantaminen, vaan uuden yhteiskunnan perustaminen. On aivan epäilemättöntä, että vallankumouksen kehittyessä demokraattinen pikkuporvaristo saa Saksassa tietyksi ajaksi suurimman vaikutusvallan. Kysymys on siis siitä, mikä tulee olemaan proletariaatin ja nimenomaan Liiton kanta sen suhteen:

1. niin kauan kuin kestävät nykyiset suhteet, joiden vallitessa myös pikkuporvarilliset demokraatit ovat sorrettuja;

2. lähiajan vallankumouksellisessa taistelussa, jossa he saavat yliotteen;

3. tämän taistelun jälkeen, sinä aikana, jolloin he saavat yliotteen kukistetuista luokista ja proletariaatista.

1. Nykyhetkellä, jolloin demokraattiset pikkuporvarit ovat kaikkialla sorrettuja, he saarnaavat proletariaatille yleistä yksimielisyyttä ja sovintoa, he tarjoavat sille kätensä ja pyrkivät muodostamaan yhden suuren oppositiopuolueen, joka käsittäisi demokraattisen puolueen kaikki suuntavivahteet, toisin sanoen, he pyrkivät vetämään työläiset puoluejärjestykseen, missä ovat vallalla yleiset sosiaalis-demokraattiset fraasit, joiden taakse kätkeytyvät heidän erikoiset etunsa, ja missä heille niin rakkaan rauhan vuoksi ei saa esittää proletariaatin erikoisvaatimuksia. Sellainen yhteenliittyminen koituisi yksinomaan heidän hyödykseen ja kokonaan proletariaatin vahingoksi. Proletariaatti menettäisi kokonaan itsenäisen, vaivalla lunastamansa aseman ja alenisi jälleen julkisen porvarillisen demokratian lisäkeeksi. Sellaisesta yhteenliittymisestä on siis kieltäydyttävä mitä päättäväisimmin. Sen sijaan että alentuisivat toistamiseen olemaan suosiota osoittavana köörinä porvarillisten demokraattien palveluksessa, työläisten ja ennen muuta Liiton on toimittava siihen suuntaan, että julkisten demokraattien rinnalle muodostettaisiin työväenpuolueen itsenäinen salainen ja julkinen järjestö ja tehtäisiin jokainen yhteisö sellaisten työväenyhdistysten keskuksiksi ja sydämeiksi, joissa proletariaatin kantaa ja etuja voitaisiin pohtia porvarillisesta vaikutuksesta riippumatta. Esimerkkinä siitä, kuinka vähän porvarillisia demokraatteja kiinnostaa todellisuudessa liitto, jossa proletaareilla olisi yhtä suuri voima ja samat oikeudet kuin heilläkin, ovat Breslaun demokraatit, jotka äänenkannattajassaan »Neue Oder-Zeitung»⁸² vainoavat raivokkaasti itsenäisesti järjestyneitä työläisiä, joita he tituloivat sosialisteiksi. Taisteluun yhteistä vihollista vastaan ei tarvita mitään erikoista yhteenliittymää. Mikäli joudutaan käymään suoranaista taistelua sellaista vihollista vastaan, kummankin puolueen edut käyvät tuona aikana yhteen, ja vastaisuudessa samoin kuin siihenkin mennessä, tämä vain kyseiseksi ajankohdaksi tarkoitettu liitto syntyy itsestään. On ymmärrettävää, että tulevissa verisissä yhteenotoissa samoin kuin kaikissa aikaisemmissakin, pääasiallisesti työläiset joutuvat hankkimaan voiton miehuullisuudellaan, päättäväisyydellään ja uhrautuvaisuudellaan. Tässä taistelussa, kuten

tähänkin asti, pikkuporvariston joukko tulee vitkastelemaan, epäroimään ja pysymään toimettona niin kauan kuin mahdollista käyttäkkeen voittoa hyödykseen sitten kun se on taattu, kehottaakseen työläisiä rauhoittumaan ja palaamaan työhönsä, ehkäistäkseen niin sanotut vallattomuudet ja pitääkseen proletariaatin erillään voiton hedelmistä. Työläiset eivät voi estää siinä pikkuporvarillisia demokraatteja, mutta he voivat vaikeuttaa näiden pääsyä aseellisen proletariaatin edelle ja sanella näille sellaiset ehdot, että porvarillisten demokraattien herruus tulee alusta pitäen kantamaan sisällään tuhonsa siementä ja myöhemmin proletariaatin vallan on huomattavasti helpompi syrjäyttää se. Yhteenoton aikana ja välittömästi taistelun jälkeen työläisten on ennen muuta vastustettava, mikäli mahdollista, porvariston rahoittamisyriksiä ja pakotettava demokraatit panemaan täytäntöön nykyiset terroristiset fraasinsa. Työläisten on toimittava siihen suuntaan, ettei välitöntä vallankumouksellista mielen kuohua lannistettaisi taas heti voiton jälkeen. Heidän on päinvaltoin pidettävä sitä yllä niin kauan kuin mahdollista. Työläisten ei ole ainoastaan oltava vastustamatta niin sanottuja vallattomuuksia, tapauksia, jolloin kansa kostaa vihaamilleen henkilöille tai julkisille rakennuksille, joihin liittyy vain vihamielisiä muistoja, heidän ei ole ainoastaan siedettävä noita tapauksia, vaan on ryhdyttävä johtamaan niitä. Taistelun aikana ja sen jälkeen työläisten on jokaisessa tilaisuudessa asetettava porvarillisten demokraattien vaatimusten rinnalle omat vaatimuksensa. Heidän on vaadittava työläisille takeita heti, kun demokraattiset porvarit valmistautuvat ottamaan vallan omiin käsiinsä. Heidän on tarpeen vaatiessa hankittava nuo takeet väkijoukolla ja yleensä huolehdittava siitä, että uudet vallanpitäjät sitoutuisivat antamaan kaikkia mahdollisia myönnytyksiä ja lupauksia; se on varmin keino saattaa heidät huonoon valoon. Työläisten on yleensä hillittävä kaikin keinoin ja mikäli mahdollista jokaisen voittoisan katutaistelun jälkeen syntyneestä uudesta tilanteesta johtuvaa voiton huumaa ja haltioitumista suhtautumalla rauhallisesti ja kylmästi tilanteeseen ja peittelemättömän epäluottamuksellisesti uuteen hallitukseen. Uusien virallisten hallitusten rinnalle heidän pitää perustaa heti omia vallankumouksellisia työväenhallituksia joko kunnallis- hallitusten, kunnallisneuvostojen muodossa tai työväenklubien tai työväenkomiteoiden muodossa, jotta porvarillis-demokraattiset hallitukset eivät ainoastaan menettäisi heti työläisten tukea, vaan myös huomaisivat, että niitä ovat alusta pitäen valvomassa ja uhkaamassa viranomaiset, joiden takana on koko työläisjoukko. Sanalla sanoen, heti voiton ensi hetkestä lähtien epäluottamusta ei ole enää kohdistettava voitettua taantumuksellista puoluetta vastaan, vaan entisiä liittolaisia vastaan, sitä puoluetta vastaan, joka haluaa käyttää yhteistä voittoa vain omaksi hyväkseen.

2. Työläisten pitää olla aseistautuneita ja järjestyneitä voidakseen esiintyä tarmokkaasti ja uhkaavasti tuota puoluetta vastaan, joka alkaa pettää heitä voiton ensi hetkestä lähtien. Koko proletariaatin

riaatti on aseistettava heti pyssyillä ja karabiineilla, tykeillä ja ampumarivikkeillä; on vastustettava työläisiä vastaan suunnatun vanhan porvarikaartin henkiinherättämistä. Siellä, missä se on mahdollonta, työläisten on pyrittävä järjestäytymään itsenäiseksi proletariseksi kaartiksi, jolla on heidän itsensä valitsevat komentajat ja oma pääesikunta, ja olemaan työläisten perustamien vallankumouksellisten kunnallisneuvostojen eikä valtiovallan käskettävissä. Siellä, missä työläiset ovat valtion töissä, heidän on aseistauduttava ja järjestäydyttävä erilliseksi osastoksi, jonka komentajat he itse valitsevat, tai proletarisen kaartin osaksi. Aseita ja ampumarivikkeita heidän ei pidä luovuttaa minkään verukkeen nojalla; jokaista aseistariisumisyrytystä tulee tarvittaessa vastustaa aseellisesti. Työläisiin kohdistuvan porvarillisten demokraattien vaikutuksen hävittäminen, työläisten itsenäisen aseellisen järjestön pikainen luominen, mahdollisimman vaikeiden ja paljastavien olojen luominen porvarillisen demokratian väliaikaiselle väistämättömälle herruudelle — nämä ovat niitä peruskohtia, joita proletariaatin ja siis Liitonkin on pidettävä silmällä tulevan kapinan aikana ja sen jälkeen.

3. Niin pian kuin uudet hallitukset ovat jotakuinkin voimistuneet, ne aloittavat heti taistelun työläisiä vastaan. Jotta tällöin voitaisiin vastustaa voimalla demokraattisia pikkuporvareita, on ennen muuta välttämätöntä, että työläiset olisivat itsenäisesti järjestäytyneet ja keskittyneet klubiensa ympärille. Sitten kun nykyiset hallitukset on kukistettu, Keskuskomitea siirtyy Saksaan heti kun se käy mahdolliseksi, kutsuu viipymättä koolle kongressin ja esittää sen käsiteltäväksi tarpeelliset ehdotukset työväenklubien keskittämisestä liikkeen pääkeskuksessa sijaitsevan johdon alaiseksi. Työväenpuolueen lujittamisen ja kehittämisen tärkeimpiä keinoja on ainakin työväenklubien maakunnallisten liittojen pikainen järjestäminen. Nykyisten hallitusten kukistamisen lähimpänä seurauksena tulee olemaan kansallisen eduskunnan valitseminen. Tällöin proletariaatin pitää huolehtia siitä:

I. Etteivät paikalliset viranomaiset ja hallituksen komissaarit saisi minkäänlaisella juonittelulla syrjäytetyksi jonkin tekosyyin varjolla tiettyä määrää työläisiä vaaleista.

II. Että porvarillis-demokraattisten ehdokkaiden ohella asetetaisiin kaikkialla työläisehdokkaita, mikäli mahdollista Liiton jäseniä, ja että heidän valitsemisekseen käytettäisiin kaikkia mahdollisia keinoja. Sielläkin, missä heidän valitsemisestaan ei ole mitään toivoa, työläisten pitää asettaa omia ehdokkaitaan säilyttääkseen itsenäisyytensä, laskeakseen voimansa ja osoittaakseen avoimesti vallankumouksellisen asenteensa ja puoluekantansa. Työläisten ei saa antaa tällöin lumota itseään demokraattien fraaseilla, esimerkiksi sellaisilla, että siten muka hajotetaan demokraattista puoluetta ja annetaan taantumukselle mahdollisuus voittaa. Kaikkien tuollaisten fraasien perimmäisenä tarkoituksena on proletariaatin petkuttaminen. Proletarisen puolueen itsenäisellä esiintymisellään saavuttama me-

nestys on verrattomasti tärkeämpi kuin se vahinko, joka saattaa koitua muutamien taantumuksellisten läsnäolosta eduskunnassa. Jos demokratia esiintyy alusta pitäen päättävästi ja terroristisesti taantumusta vastaan, niin taantumuksen vaikutus vaaleissa tehdään jo etukäteen mitättömäksi.

Ensimmäisenä kysymyksenä, jossa porvarilliset demokraatit ja työläiset joutuvat ristiriitaan, on feodalismien hävittäminen. Samoin kuin Ranskan ensimmäisessä vallankumouksessa, pikkuporvarit luovuttavat feodaalien tilukset talonpojille vapaaksi omaisuudeksi, ts. haluavat säilyttää maalaisproletariaatin ja muodostaa pikkuporvarillisen talonpoikaisluokan, jonka on tehtävä se sama kurjistumis- ja velkaantumiskierros, jota ranskalainen talonpoika on tekemässä vielä nytkin.

Työläisten on vastustettava tuota suunnitelmaa maalaisproletariaatin etujen ja omien etujensa vuoksi. Heidän on vaadittava, että takavarikoitu feodaalien omaisuus jäisi valtion omaisuudeksi ja se käytettäisiin työläiskolonioihin, joita viljelee yhdistynyt maalaisproletariaatti käyttäen hyväkseen suurviljelyn kaikkia etuisuuksia. Yhteisomistuksen periaate saa siten heti lujan pohjan horjuvien porvarillisten omistussuhteiden keskellä. Samoin kuin demokraatit liittoutuivat talonpoikien kanssa, niin myös työläisten pitää liittoutua maalaisproletariaatin kanssa.⁸³ Edelleen demokraatit joko pyrkivät perustamaan välittömästi federatiivisen tasavallan tai, jolleivät he voi välttää yhtenäistä ja jakamatonta tasavaltaa, yrittävät ainakin laimauttaa keskushallitusta yhteisöjen* ja maakuntien mahdollisimman suuren itsenäisyyden ja riippumattomuuden avulla. Tämän suunnitelman vastapainoksi työläisten on toimittava paitsi yhtenäisen ja jakamattoman Saksan tasavallan myös sen hyväksi, että voima keskittään siinä mitä päättävääsimmin valtiovaltaan käsiin. Heidän ei pidä sallia eksyttää itseään demokraattisilla loruilla yhteisöjen vapaudesta, itsehallinnosta jne. Sellaisessa maassa kuin Saksassa, josta on vielä hävitettävä niin paljon keskiajan jäännöksiä ja jossa on murrettava niin paljon paikallista ja maakunnallista omapäisyyttä, ei missään tapauksessa saa sietää, että jokainen kylä, jokainen kaupunki ja jokainen maakunta panisi uuden esteen vallankumoukselliselle toiminnalle, joka voidaan saada täydellä voimalla käyntiin vain keskuksesta käsin. — Ei saa antaa uusiintua nykyisen tilanteen, missä saksalaisten täytyy yhden ja saman edistysaskeleen hyväksi taistella erikseen jokaisessa kaupungissa ja jokaisessa maakunnassa. Vähi-ten on sallittava, että niin sanotun vapaan paikallisen itsehallinnon avulla ikuistettaisiin sellainen omistusmuoto kuin yhteisöomistus, joka edeltää nykyaikaista yksityisomistusta ja hajotessaan muuttuu kaikkialla kiertämättömästi siksi, tai ikuistettaisiin tuosta yhteisöomistuksesta johtuva köyhien ja rikkaiden yhteisöjen välinen käräjöin-

---

* *Yhteisö* (Gemeinde) termiä on tässä käytetty laajassa mielessä sekä kaupunkikunnista että kyläyhteisöistä. *Toim.*

ti samoin kuin valtiollisen kansalaisoikeuden ohella oleva yhteisöllinen kansalaisoikeus työläisiä vastaan tähdättyine koukkuineen. Mitä tiukimman keskityksen toteuttaminen on nyt Saksassa samoin kuin 1793 oli Ranskassa todella vallankumouksellisen puolueen tehtävänä.*

Olemme nähneet, miten demokraatit tulevat valtaan lähikauden liikkeessä ja miten he joutuvat ehdottamaan enemmän tai vähemmän sosialistisia toimenpiteitä. Herää kysymys, minkälaisia toimenpiteitä työläisten tulee ehdottaa vastapainoksi? Aivan liikkeen alussa työläiset eivät tietenkään voi vielä ehdottaa suoranaisia kommunistisia toimenpiteitä. Mutta he voivat:

1. Pakottaa demokraatit hyökkäämään nykyisen yhteiskuntajärjestelmän mahdollisimman monille aloille, häiritsemään sen säännöllistä kulkua, saattamaan itsensä huonoon valoon ja keskittämään valtion käsiin mahdollisimman paljon tuotantovoimia, liikennevälineitä, tehtaita, rautateitä jne.

2. Heidän on kehitettävä huippuunsa demokraattien ehdotukset, sillä demokraatit eivät tietenkään tule esiintymään vallankumouksellisesti, vaan ainoastaan reformistisesti, ja muutettava nuo vaatimukset suoranaiseksi hyökkäykseksi yksityisomistusta vastaan. Jos esimerkiksi pikkuporvarit ehdottavat rautateiden ja tehtaiden lunastamista, niin työläisten on vaadittava, että valtio takavarikoisi ilman muuta korvauksetta nuo rautatiet ja tehtaot taantumuksellisten omaisuutena. Jos demokraatit ehdottavat suhteellista veroa, niin työläisten on vaadittava progressiivista; jos demokraatit itse vaativat kohtuullisen progressiivista veroa, niin työläisten on vaadittava veroa, jonka taksa kasvaisi niin nopeasti, että se johtaisi suurpääoman tuhoon. Jos demokraatit vaativat valtionvelkojen säännöstelemistä, niin työläisten on vaadittava valtion julistamista vararikkoon. Työ-

---

* Nykyisin on huomautettava, että tämä kohta perustuu väärinkäsitykseen. Bonapartelaisten ja liberaalien historianvääristelijäin ansiosta silloin pidettiin selvänä, että Ranskan keskitetyn hallintokoneiston otti käytäntöön suuri vallankumous ja että Konventti⁸⁴ käytti sitä välttämättömänä ja ratkaisevana aseena saadakseen voiton rojalistisesta ja federalistisesta taantumuksesta ja ulkomaaisista vihollisista. Nyt on jo kuitenkin yleisesti tunnettu tosiasia, että koko vallankumouksen aikana aina brumairekuun 18. päivään⁸⁵ asti departementtien, piirien ja yhteisöjen koko hallinto muodostui hallittavien itsensä valitsemista viranomaisista, jotka toimivat täysin vapaasti valtion yleisten lakien puitteissa; että tästä amerikkalaismallisesta maakunnallisesta ja paikallisesta itsehallinnosta tuli nimenomaan voimakkain vallankumouksen vipusin, vieläpä siinä määrin, että Napoleon kiiruhti vaihtamaan sen välittömästi brumairekuun 18. päivän valtiokaappauksen jälkeen yhäkin voimassaolevaksi prefektien isännyydeksi, joka siis alusta pitäen on ollut pelkkä taantumuksen ase. Mutta yhtä vähän kuin paikallinen ja maakunnallinen itsehallinto on ristiriidassa poliittisen ja kansallisen keskityksen kanssa, yhtä vähän on tarpeellista yhdistää sitä siihen ahdasmieliseen kantonaaliseen tai kunnalliseen itsekkyyteen, joka esiintyy niin inhottavassa muodossa Sveitsissä ja jonka eteläsaksalaiset federalisti-tasavaltaiset halusivat tehdä säännöksi Saksassa 1849. (*Engelsin huomautus vuoden 1885 painokseen.*)

läisten on siis kaikkialla mukautettava vaatimuksensa demokraattien myönnytyksiin ja toimenpiteisiin.

Elleivät Saksan työläiset voikaan saavuttaa herruutta ja ajaa läpi luokkaetujaan käymättä täydellisesti läpi pitempiaikaista vallankumouksellista kehitystä, niin tällä kertaa heillä on ainakin varmuus siitä, että tämän lähenevän vallankumousdraaman ensimmäinen näytös sattuu yhteen heidän oman luokkansa suoranaisen voiton kanssa Ranskassa, mikä jouduttaa sitä suuresti.

He itse edistävät kuitenkin eniten lopullista voittoaan siten, että ottavat selville luokkaetunsa, asettuvat niin pian kuin mahdollista itsenäiselle puoluekannalle eivätkä salli demokraattisten pikkuporvarien eksyttää itseään hetkeksikään ulkokultaisilla fraaseilla proletariaatin puolueen itsenäisen organisaation tieltä. Heidän taistelutunnuksenaan olkoon: »Keskeytymätön vallankumous».

Lontoo, maaliskuu 1850]

Monistettu lentolehtisenä 1850

Ilmestyi F. Engelsin julkaisemana kirjassa: K. Marx. »Enttüllungen über den Kommunisten-Prozeß zu Köln». Hoffingen—Zürich 1885

Julkaistaan kirjan tekstin mukaan

KARL MARX

LUOKKATAISTELUT RANSKASSA VUOSINA 1848—1850⁸⁶

FRIEDRICH ENGELSIN JOHDANTO
VUODEN 1895 PAINOKSEEN⁸⁷

Nyt uusintapainoksena ilmestynvä teos oli Marxin ensimmäinen yritys selittää kappale historiaa materialistisen käsitystapansa kannalta, lähtemällä vallitsevasta taloudellisesta tilasta. »Kommunistisessa manifestissa» tätä teoriaa oli sovellettu suurin piirtein koko uudempaan historiaan. Sitä oli jatkuvasti käytetty »Neue Rheinische Zeitungissa»⁷¹ julkaistuissa Marxin ja minun artikkeleissa silloisten poliittisten tapahtumien selittämiseen. Tässä teoksessa oli sitä vastoin kysynyksessä monivuotisen, koko Euroopalle yhtä pulmallisen kuin tyyppillisenkin kehityksen sisäisen syy-yhteyden osoittaminen, siis tekijän ajatuksen mukaan poliittisten tapahtumien juontaminen viime kädessä taloudellisten syiden vaikutuksista.

Nykypäivien historian tapahtumia ja tapahtumasarjoja arvioitaessa ei koskaan kyetä löytämään *perimmäisiä* taloudellisia syitä. Vieläpä nykyäänkin, jolloin vastaava erikoisalan lehdistö antaa niin runsaasti aineistoa, on yhä jopa Englannissakin mahdotonta seurata teollisuuden ja maailmankaupan kehitystä ja tuotantomenetelmissä tapahtuvia muutoksia päivästä päivään sillä tavalla, että jonkin tietyn ajankohdan suhteen voitaisiin tehdä yleinen johtopäätös noista monimutkaisista ja alati muuttuvista tekijöistä, joista tärkeimmät vaikuttavat päälle päätteeksi enimmäkseen pitkän aikaa salaa, ennen kuin tulevat äkkiä väkivaltaisesti pinnalle. Jonkin tietyn ajanjakson taloudellisesta historiasta ei koskaan saa selvää yleiskuvaa kyseisenä aikana, vaan vasta myöhemmin, kun on koottu aineistoa ja seuloittu se. Tilasto on siinä välttämätön apuväline, mutta se liikkaa aina jäljessä. Nykytapahtumien suhteen joudutaan sen tähden liiankin usein käsittelemään tuota ratkaisevaa tekijää pysyvänä ja kyseisen ajanjakson alussa ollutta taloudellista tilannetta koko ajanjaksoa koskevana ja muuttumattomana tai ottamaan huomioon ainoastaan tuon tilanteen sellaiset muutokset, jotka itse johtuvat kyseessä olevista ilmeisistä tapahtumista ja ovat sen tähden niin ikään päivänselviä. Materialistisen menetelmän täytyy sen tähden rajoittua tässä

liiankin usein supistamaan poliittiset selkkaukset taloudellisen kehityksen luomien yhteiskuntaluokkien ja luokkaryhmittymien etutais- teluiksi ja osoittamaan erilliset poliittiset puolueet niiden luokkien ja luokkaryhmittymien enemmän tai vähemmän vastaaviksi poliittisiksi ilmauksiksi.

Itsestään selvää on, että tuosta kaikkien tutkimuksenalaisten tapahtumien varsinaisena perustana olevan taloudellisen tilanteen samanaikaisten muutosten väistämättömästä huomiotta jättämisestä täytyy johtua erehdyksiä. Mutta nykytapahtumien yleistävän esityksen kaikkiin edellytyksiin sisältyy väistämättä erehdyksen syytä, mikä ei kuitenkaan estä ketään kirjoittamasta nykytapahtumien historiaa.

Marxin ryhtyessä tähän työhön oli vielä paljon vaikeampi välttää mainittua erehdysten syytä. Vuosien 1848—1849 vallankumousaikana oli suorastaan mahdotonta seurata samaan aikaan tapahtuneita taloudellisia muutoksia tai edes pitää niitä näköpiirissä. Samoin oli laita Lontoossa ensimmäisten maanpakokuukausien aikana, syksyllä ja talvella 1849—1850. Mutta juuri sinä aikana Marx aloitti työnsä. Näistä epäsuotuisista oloista huolimatta se seikka, että hän tunsu tarkasti niin Ranskan taloudellisen tilanteen helmikuun vallankumouksen edellä kuin myös tämän maan poliittiset tapahtumat sen jälkeen, auttoi häntä antamaan tapahtumista esityksen, joka tuo niiden sisäisen yhteyden julki niin hyvin, ettei parempaan ole sen jälkeen pystyty, ja joka on myöhemmin kestänyt loistavasti Marxin itsensä tekemän kaksinkertaisen tarkistuksen.

Ensimmäinen tarkistus johtui siitä, että Marx sai vuoden 1850 kevästä lähtien taas aikaa taloudellisiin tutkimuksiin ja ryhtyi tutkimaan lähinnä viimeisten kymmenen vuoden taloushistoriaa. Sen tuloksena hänelle kävi itse tosiasioista täysin selväksi se, minkä hän siihen asti oli puoleksi apriorisesti johtanut vaillinaisesta aineistosta: nimittäin, että helmikuun ja maaliskuun vallankumouksen varsinaisena äitinä oli ollut vuoden 1847 maailman kauppapula ja että vuoden 1848 keskivaiheilta vähitellen jälleen alkanut ja 1849 ja 1850 täyteen kukoistukseen ehtinyt teollisuuden nousu oli uudelleen vahvistunutta eurooppalaista taantumusta elähdyttävä voima. Sillä oli ratkaiseva merkitys. Kun kolmessa ensimmäisessä artikkelissa* (ne ilmestyivät »Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue»⁸⁸ julkaisun tammi-, helmi- ja maaliskuun vihkossa Hampurissa 1850) vielä pistää esiin vallankumouksellisen tarmon pikaisen uuden nousun odotus, niin syksyllä 1850 ilmestyneessä viimeisessä kaksoisvihkossa (toukokuu—lokakuu) julkaistu minun ja Marxin kirjoittama historiallinen katsaus tekee kerta kaikkiaan lopun noista harhakuvitelmistä: »Uusi vallankumous on mahdollinen ainoastaan uuden pulan seurauksena. Edellinen on kuitenkin yhtä varmaa kuin jälkimmäinenkin.»** Tuo olikin ainoa oleellinen muutos, joka meidän oli

* Ks. tätä osaa, ss. 180—253. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, s. 256. *Toim.*

tehtävä. Aikaisemmissa artikkeleissa annetussa tapahtumien selityksessä ja niissä esitetyissä syy-yhteyksissä ei ollut kerrassaan mitään muuttamista, kuten samassa katsauksessa oleva kertomuksen jatko maaliskuun 10. päivästä aina syksyyn 1850 osoittaa. Olen sen tähden ottanut tuon jatkon neljänneksi artikkeliksi tähän uuteen painokseen.

Toinen tarkistus oli vieläkin ankarampi. Heti Louis Bonaparten joulukuun 2. p:nä 1851 suorittaman valtiokeikauksen jälkeen Marx kirjoitti uudella tavalla Ranskan historian ajalta, joka ulottui vuoden 1848 helmikuusta tapahtumaan, johon tuo vallankumouskausi tois- taiseksi päättyi («Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista», 3. painos, Hampuri, Meissner, 1885*). Tuossa kirjasessa on käsitelty jälleen, joskin lyhyemmin, samaa ajanjaksoa kuin kirjoituksessamme- kin. Verratkaa tätä toista vuotta myöhemmin sattuneen ratkaisevan tapauksen valossa kirjoitettua esitystä meidän esitykseemme, niin huomaatte, että tekijällä on ollut vain hyvin vähän muutettavaa.

Kirjoituksellemme antaa aivan erityisen merkityksen se seikka, että siinä esitetään ensi kerran lauselmä, jossa maailman kaikkien maiden työväenpuolueet yksimielisesti esittävät lyhyesti taloudel- lista uudistusta koskevan vaatimuksensa: tuotantovälineet yhteis- kunnan omiksi. Toisessa luvussa »oikeudesta työhön», mitä nimitetään »ensimmäiseksi kömpelöksi kaavaksi, missä esitetään lyhyesti proletariaatin vallankumoukselliset vaatimukset», sanotaan: »Mutta työnteke-oikeuden takana on ylivalta pääoman suhteen, pääoman yli ulottuvan vallan takana on *tuotantovälineiden haltuunottaminen*, niiden alistaminen yhteenliittyneen työväenluokan määräysvaltaan, siis palkkatyön, pääoman ja niiden keskinäissuhteen hävittäminen»**. Tässä on muotoiltu siis ensi kerran väite, jonka ansiosta uudenaikai- nen työväen sosialismi eroaa jyrkästi niin kaikista feodaalisen, por- varillisen, pikkuporvarillisen jne. sosialismin eri vivahduksista kuin myös utooppisen ja alkuvoimaisen työläiskommunismin sekavasta omaisuuden yhteisyydestä. Kun Marx ulotti tämän määritelmän myö- hemmin myös vaihdon välineiden haltuunottamista koskevaksi, niin tämä laajennus, joka muuten »Kommunistisen manifestin» mukaan oli itsestään ymmärrettävä, oli vain johtopäätös perusväitteestä. Eng- lannissa eräät viisaat miehet ovat sitten äskettäin lisänneet vielä, että myös »jaon välineet» pitäisi siirtää yhteiskunnalle. Noiden her- rojen lienee vaikea sanoa, mitä nuo tuotantovälineistä ja vaihdon välineistä erivät taloudelliset jaon välineet ovat; ehkä niillä tarkoi- tetaan *poliittisia* jakokeinoja, veroja, köyhäinhuoltoa, siinä luvussa Sachsenwald-lahjoituksia⁸⁹ ja muita dotaatioita. Mutta ensiksikin ne ovat jo nyt yhteiskunnan — valtion tai yhteisön — omistamia jaon välineitä ja toiseksi mehän tahdomme poistaa juuri ne.

* * *

---

* Ks. tätä osaa, ss. 360—441. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 206—207. *Toim.*

Mitä tulee käsityksiimme vallankumouksellisten liikkeiden ehdoista ja kulusta, niin helmikuun vallankumouksen puhjetessa me kaikki olimme aikaisemman historiallisen kokemuksen, nimenomaan Ranskan kokemuksen lumoissa. Nimenomaan viimeksi mainittuhan oli hallinnut koko Euroopan historiaa vuodesta 1789, ja nytkin se antoi taas yleisen kumouksen merkin. Niinpä oli itsestään selvää ja väistämätöntä, että käsityksemme Pariisissa helmikuussa 1848 julistetun »yhteiskunnallisen» vallankumouksen, proletariaatin vallankumouksen, luonteesta ja kulusta olivat vahvasti vuosien 1789—1830 esikuvien muistojen värittämiä. Ja kun vielä Pariisin kapina sai vastakaikua Wienin, Milanon, Berliinin voitokkaista kapinoista; kun koko Eurooppa oli aina Venäjän rajaa myöten joutunut liikkeeseen; kun sitten kesäkuussa Pariisissa käytiin porvariston ja proletariaatin välillä ensimmäinen suurtaistelu herruudesta; kun yksin porvariluokan voittokin järkytti kaikkien maiden porvaristoa niin, että se pakeni jälleen vastikään kukistetun monarkistis-feodaalisen taantumuksen syliin, niin silloin ei meillä voinut olla silloisten asianhaaran vallitessa mitään epäilystä siitä, että oli alkanut ratkaiseva suurtaistelu, että se oli vietävä loppuun yhtenä ainoana pitkänä ja vaiherikkaana vallankumouskautena, mutta että se voi päättyä vain proletariaatin lopulliseen voittoon.

Vuoden 1849 tappioiden jälkeen meillä ei ollut suinkaan sellaisia harhakuvitelmia kuin vulgaareilla demokraateilla, jotka ryhmittyiivät in partibus⁶⁰ väliaikaisten tulevaisuuden hallitusten ympärille. He uskoivat »kansan» saavan pikaisen ja lopullisen voiton »sortajista»; me taas uskoimme, että »sortajien» syrjäyttämisen jälkeen tullaan käymään pitkällistä taistelua juuri tuossa »kansassa» piilevien vastakkaisten ainesten välillä. Vulgaarit demokraatit luulivat uuden purkauksen tapahtuvan tänään tai huomenna; me selitimme jo syksyllä 1850, että ensimmäinen vallankumouskauden jakso oli joka tapauksessa päättynyt ja ettei ollut odotettavissa mitään ennen uuden yleismaailmallisen talouspulan puhkeamista. Sen tähden meidät julistettiin vallankumouksen pettäjinä pannaan niiden rauhen toimesta, jotka tekivät sittemmin melkein poikkeuksetta rauhan Bismarckin kanssa — mikäli Bismarck piti heitä sen arvoisina.

Historia on kuitenkin osoittanut meidänkin olleen väärässä ja paljastanut silloiset mielipiteemme harhakuvitelmiksi. Se on mennyt vielä pitemmälle: se ei ole ainoastaan hälventänyt silloista väärinkäsitystämme, vaan se on myös muuttanut tyyten niitä oloja, joissa proletariaatin on taisteltava. Vuoden 1848 taistelutapa on nyt joka suhteessa vanhentunut ja tätä kohtaa kannattaa tarkastella tässä tilaisuudessa lähemmin.

Kaikki aikaisemmat vallankumoukset ovat päättyneet siihen, että jonkin tietyn luokan herruus on vaihtunut toisen luokan herruudeksi; mutta kaikki aikaisemmat hallitsevat luokat ovat olleet vain mättäntömänä vähemmistönä hallittuihin kansanjoukkoihin verraten. Jonkin hallitsevan vähemmistön tultua kukistetuksi on siis jokin toinen

vähemmistö tarttunut sen asemesta valtion peräsimeen ja muovailtut valtiojärjestyksen omien etujensa mukaiseksi. Sinä on joka kerta ollut se vähemmistöryhmä, jonka taloudellisen kehityksen taso on tehnyt kykeneväksi valtaan ja kutsunut siihen, ja juuri sen tähden ja vain sen tähden on käynyt niin, että hallittu enemmistö on joko toiminut kumouksessa tuon ryhmän hyväksi tai ainakin sallinut kumouksen tapahtua rauhassa. Mutta elleimme ota lukuun kunkin tapauksen konkreettista sisältöä, kaikkien noiden vallankumousten yhteisenä muotona on ollut se, että ne ovat olleet vähemmistön vallankumouksia. Niihin osallistuessaankin enemmistö on — tieteen tai tietämättään — toiminut vain vähemmistön hyväksi; mutta juuri tämä tai yksinpä enemmistön passiivinen vastaanpanematon suhtautuminen sai näyttämään siltä, kuin vähemmistö edustaisi koko kansaa.

Ensimmäisen suuren tuloksen saatuaan on voitokas vähemmistö säännöllisesti jakaantunut: toinen puoli on ollut tyytyväinen saavutettuun, toinen on tahtonut mennä pitemmälle, esittänyt uusia vaatimuksia, jotka ovat olleet ainakin osittain suurten kansanjoukkojen todellisten tai näennäisten etujen mukaisia. Joissakin tapauksissa nämä jyrkemmät vaatimukset on myös toteutettu, mutta useinkin vain hetkeksi: maltillisempi puolue on saanut jälleen yliotteen ja se, mikä vastikään voitettiin, on taas menetetty joko kokonaan tai osaksi; voitettut ovat silloin nostaneet melun petoksesta tai selittäneet tapion sattumaksi. Todellisuudessa asia on kuitenkin ollut enimmäkseen näin: vasta radikaalipuolueen toinen voitto on varmistanut ensimmäisen voiton saavutukset; kun se on saatu aikaan ja siten saavutettu se, mikä sillä hetkellä on ollut välttämätöntä, radikaalit ja heidän saavutuksensa ovat kadonneet jälleen näyttämöltä.

Seitsemännentoista vuosisadan suuresta Englannin vallankumouksesta alkaen ovat uuden ajan kaikissa vallankumouksissa ilmenneet nuo piirteet, jotka ovat näyttäneet kuuluvan erottamattomasti jokaiseen vallankumoukselliseen taisteluun. Ne ovat näyttäneet olevan ominaisia myös proletariaatin vapautustaisteluille, etenkin kun juuri 1848 voitiin sormin laskea ne, jotka edes jossakin määrin käsittivät, miltä suunnalta tuota vapautusta oli etsittävä. Proletaarijoukot itsekin olivat jopa Pariisissa vielä voiton jälkeenkin täysin epätietoisia siitä, mille tielle piti kääntyä. Ja kuitenkin liike oli olemassa, se oli vaistomaista, spontaanista, hillitöntä. Eikö tämä ollut juuri sellainen tilanne, jossa vallankumouksen piti onnistua, tosin vähemmistön johtamana, mutta ei tällä kertaa vähemmistön, vaan enemmistön varsinaiseksi eduksi? Jos kaikkina pitempinä vallankumouskausina suuret kansanjoukot saatiin niin helposti viehättymään eteenpäin tunkeutuvien vähemmistöryhmien pelkillä ulkokultaisilla uskotteluilla, niin olisivatko ne voineet olla vähemmän vastaanottavaisia aatteiden suhteen, jotka olivat niiden taloudellisen tilan tarkkaa heijastusta, jotka eivät olleet mitään muuta kuin niiden omien tarpeiden selvää järjestä ilmaisua, vaikka niillä itsellään ei vielä ollut noista tarpeista selvää käsitystä, vaan vasta epämääräinen tunne? Tämä joukkojen

vallankumouksellinen mieliala muuttui tosin melkein aina ja enimmäkseen hyvin pian uupumukseksi tai jopa päinvastaiseksi mielialaksi, heti kun harhakuvitelmat hälvenivät ja pettymys valtasi mielet. Nyt ei kuitenkaan ollut kysymys uskotteluista, vaan suuren enemmistön varsinaisten etujen toteuttamisesta; noista eduista tuo suuri enemmistö ei tosin suinkaan ollut silloin selvillä, mutta pian se oli pääsevä niistä tarpeeksi selville käytännön perusteella, vakuuttuen näkemästään. Ja kun nyt, kuten Marxin kolmannessa artikkelissa osoitetaan, vuoden 1848 »yhteiskunnallisesta» vallankumouksesta syntyneen porvarillisen tasavallan kehitys oli keskittänyt vuoden 1850 kevääseen mennessä todellisen herruuden suurporvariston käsiin, joka päälle päätteeksi oli monarkistismielinen, ja ryhmittänyt sitä vastoin kaikki muut yhteiskuntaluokat, talonpojat ja pikkuporvarit, proletariaatin ympärille, joten yhteisen voiton oheissa ja sen jälkeen ratkaisevaksi tekijäksi oli tuleva kokemuksen viisastuttama proletariaatti eivätkä he — eikö siis ollut täysin luultavaa, että vähemmistön vallankumous muuttuu enemmistön vallankumoukseksi?

Historia on osoittanut, että me ja kaikki, jotka ajattelivat siten, olimme väärässä. Se on osoittanut selvästi, että manner-Euroopan taloudellisen kehityksen tila ei ollut silloin vielä läheskään niin kypsä, että kapitalistinen tuotantotapa olisi voitu poistaa; se on todistanut tämän taloudellisella vallankumouksella, joka vuodesta 1848 on levinnyt yli koko mannermaan ja joka varsinaisesti vasta onkin juurruttanut suurteollisuuden Ranskaan, Itävaltaan, Unkariin, Puolaan ja äskettäin Venäjälle ja tehnyt Saksasta suorastaan ensiluokkaisen teollisuusmaan — ja kaikki tämä on tapahtunut kapitalistisella, siis vuonna 1848 vielä varsin laajentumiskykyisellä perustalla. Mutta juuri tämä teollinen vallankumous onkin tuonut kaikkialla selvyyttä luokkasuhteisiin, syrjäyttänyt joukon manufaktuurikaudelta ja Itä-Euroopassa jopa ammattikuntaisesta käsityöteollisuudesta periytyneitä välimuotoja, synnyttänyt todellisen porvariston ja todellisen suurteollisuusproletariaatin ja asettanut ne yhteiskunnallisessa kehityksessä etualalle. Mutta siten onkin näiden molempien suurten luokkien välinen taistelu, jota vuonna 1848 käytiin Englantia lukuun ottamatta ainoastaan Pariisissa ja korkeintaan eräissä suurissa teollisuuskeskuksissa, levinnyt yli koko Euroopan ja käynyt niin voimakkaaksi, ettei 1848 sellaista voitu vielä ajatellakaan. Silloin oli paljon epäselviä lahkolaisevankeliumeja yleislääkkeineen, nykyään on olemassa *yksi* yleisesti tunnustettu, erittäin selvä Marxin teoria, joka määrittelee tarkasti taistelun lopulliset tavoitteet; silloin oli paikkakunnan ja kansallisuuden mukaan erinneitä ja erilaistuneita ainoastaan yhteisten kärsimysten tunteen yhdistämiä, kehittymättömiä joukkoja, jotka heittelevät neuvottomina sinne tänne innotuksen ja epätoivon välillä; nykyään on olemassa *yhtenäinen* suuri kansainvälinen sosialistien armeija, joka kulkee herkeämättä eteenpäin ja jonka lukumäärä, järjestyneisyys, kurinalaisuus, tietoisuus ja voitonvarmuus kasvavat päivä päivältä. Kun tämä proletariaatin mah-

tava armeijakaan ei ole vielä saavuttanut päämäärää, kun sen täytyy saavuttamatta voittoa lähimainkaan *yhdellä* lujalla iskulla edetä ankaraa, sitkeää taistelua käyden vitkallisesti asemasta toiseen, niin tämä todistaa kerta kaikkiaan, miten mahdotonta oli 1848 saada aikaan yhteiskunnallinen uudistus pelkällä äkkiryynnäköllä.

Kahdeksi dynastis-monarkistiseksi osastoksi jakaantunut porvaristo,⁹¹ joka vaati kuitenkin ennen kaikkea rauhaa ja turvaa liiketoiminnalleen; sen vastustajana tosin voitettu, mutta yhä vielä uhkaava proletariaatti, jonka ympärille ryhmittyi yhä enemmän pikkuporvareita ja talonpoikia; alituinen väkivaltaisen purkauksen uhka, vaikka tuo purkaus ei kaikesta huolimatta tarjonnut mitään lopullisen ratkaisun mahdollisuutta — siinä tilanne, joka oli kuin luotu kolmannen, pseudodemokraattisen vallantavoittelijan Louis Bonaparten valtiokeikausta varten. Tämä teki armeijan avulla joulukuun 2. p:nä 1851 lopun jännittyneestä tilanteesta ja turvasi sisäisen rauhan Euroopalle onnellistuttaakseen sen sitten uudella sotien aikakaudella.⁹² Alhaalta käsin toimeenpantujen vallankumousten kausi oli toistaiseksi päättynyt; seurasi ylhäältä käsin toimeenpantujen vallankumousten kausi.

Vuoden 1851 taka-askelel imperiumiin oli uusi todistus tuon ajan proletariaatin pyrkimysten kypsymättömyydestä. Mutta tuo taka-askelel itse oli luova ehdot, joiden vallitessa niiden pyrkimysten täytyi kypsyä. Sisäinen rauha turvasi täydet mahdollisuudet teollisuuden uudelle nousulle; se, että armeijalle oli annettava tekemistä ja ohjattava kumoukselliset virtaukset ulkopoliittikan suuntaan, synnytti sotia, joissa Bonaparte koetti »kansallisuusperiaatteen»⁹³ voimaansaattamisen varjolla saada Ranskalle aluevaltauksia. Hänen matkijansa Bismarck omaksui saman politiikan Preussia varten; hän suoritti 1866 valtiokeikauksensa, ylhäältä käsin toimeenpannun vallankumouksensa Saksan liittoa⁹⁴ ja Itävaltaa vastaan ja yhtä paljon Preussin riitaista edustajakamaria vastaan. Eurooppa oli kuitenkin liian pieni kahdelle Bonapartelle, ja niinpä historian ivaa oli, että Bismarck kukisti Bonaparten ja Preussin kuningas Vilhelm perusti paitsi piensaksalaisen valtakunnan⁹⁵ myös Ranskan tasavallan. Yleistuloksena oli kuitenkin, että Puolaa lukuun ottamatta Euroopan suurten kansallisuuksien itsenäisyydestä ja sisäisestä yhtymisestä oli tullut tosi, vaikkakin suhteellisen vaatimattomissa, mutta kuitenkin niin laajoissa rajoissa, etteivät kansalliset selkkaukset olleet enää työväenluokan kehitysprosessin varsinaisina esteinä. Vuoden 1848 vallankumouksen haudankaivajista oli tullut sen testamentin täytäntöönpanijoita. Ja heidän rinnalleen kohosi jo uhkaavana vuoden 1848 perijä, proletariaatti, *Internationaalinen* muodossa.

Vuosien 1870—1871 sodan jälkeen Bonaparte katosi näyttämöltä ja Bismarck oli tehnyt tehtävänsä, joten hän saattoi jälleen aleta tavalliseksi junkkeriksi. Mutta tuon kauden päätekohtana oli Pariisin Kommuuni. Thiersin salakavala yritys varastaa tykistö Pariisin kansalliskaartilta⁹⁶ aiheutti voitokkaan kapinan. Ilmeni jälleen, ettei

Pariisissa ollut mahdollinen enää mikään muu kuin proletaarinen valtakunta. Voiton jälkeen valta joutui ihan itsestään, ihan kiistatonta työväenluokan käsiin. Taas kerran selvisi, miten mahdollon tuo työväenluokan valta oli vielä silloinkin, kaksikymmentä vuotta kirjoituksessamme kuvatun ajan jälkeen. Toisaalta Ranska jätti Pariisiin pulaan ja katseli, miten se vuodatti vertansa Mac-Mahonin luotisaateissa; toisaalta Kommuuni heikkeni siinä hyödyttömässä taistelussa, jota molemmat puolueet: blanquilaiset (enemmistö) ja proudhonistit (vähemmistö), joiksi Kommuuni oli jakaantunut, kävivät kummankaan tietämättä, mitä oli tehtävä. Vuoden 1871 helppo voitto jäi yhtä hedelmättömäksi kuin vuoden 1848 äkkiryynnäkö.

Taistelukuntoisen proletariaatin luultiin tulevan lopullisesti haudatuksi Pariisin Kommuunin mukana. Mutta kävikin aivan päinvastoin, Kommuunista ja Saksan-Ranskan sodasta alkoi proletariaatin valtavin nousu. Koko asekuntoisen väestön ottaminen armeijoihin, joiden vahvuus laskettiin nyt jo miljoonissa, ennen kuulumattoman tehokkaat tuliaseet, ammuksiset ja räjähdysaineet saivat koko sotalaitoksessa aikaan täydellisen mullistuksen, joka teki toisaalta äkkiä lopun bonapartelaaisesta sotakaudesta ja turvasi teollisuuden rauhallisen kehityksen tekemällä mahdottomaksi minkään muun sodan paitsi ennen kuulumattoman julmaa maailmansotaa, jonka lopputuloksen arvioiminen on kerrassaan mahdotonta. Toisaalta se kohotti geometrisessa sarjassa nousevilla sotakustannuksilla verot suunnattoman korkeiksi ja ajoi siten köyhät kansanluokat sosialismin syyliin. Elsass-Lothringenin anastus, mikä oli lähin syy hurjaan aseistautumiskilpaan, saattoi kiihottaa Ranskan ja Saksan porvariston kiihkoisänmaallisina toisiaan vastaan, mutta noiden maiden työläisille siitä tuli uusi yhdistävä side. Ja Pariisin Kommuunin vuosipäivästä tuli koko proletariaatin ensimmäinen yleinen juhlapäivä.

Vuosien 1870—1871 sota ja Kommuunin tappio siirsivät, kuten Marx oli ennustanut, Euroopan työväenliikkeen painopisteen toiseksi Ranskasta Saksaan. Ranska tarvitsi tietysti vuosia tointuakseen vuoden 1871 toukokuun suoneniskusta. Sitä vastoin Saksassa, missä lisäksi ranskalaisen miljarditulvan⁹⁷ suorastaan ansarimaisesti edistämänä teollisuus kehittyi yhä nopeammin, sosiaalidemokratia kasvoi yhä ripeämmin ja varmemmin. Sen ansiosta, että Saksan työläiset osasivat käyttää taitavasti vuonna 1866 voimaansaatettua yleistä äänioikeutta, puolueen kasvu oli hämmästyttävä käyden koko maailmalle ilmi kiistattomista numeroista: 1871 — 102 000, 1874 — 352 000, 1877 — 493 000 sosiaalidemokraattista ääntä. Sitten korkea esivalta antoi tuolle edistykselle tunnustuksensa poikkeuslain⁹⁸ muodossa; puolue murskattiin hetkeksi, sen saama äänimäärä väheni vuonna 1881 312 000:een. Puolue selvisi tuosta tilasta kuitenkin pian, ja nyt poikkeuslain painon alla, ilman sanomalehtiä, ilman julkista järjestöä, ilman yhdistymis- ja kokoontumisoikeutta, alkoi todella ripeä kasvu: 1884 — 550 000, 1887 — 763 000, 1890 — 1 427 000 ääntä.

Silloin herposi valtion käsi. Poikkeuslaki sosialisteja vastaan katosi, sosialistien äänimäärä kohosi 1 787 000:een, mikä oli enemmän kuin neljannes kaikista annetuista äänistä. Hallitus ja hallitsevat luokat olivat käyttäneet kaikki keinonsa loppuun — hyödyttömästi, tarkoituksettomasti, tuloksettomasti. Viranomaiset yövähdistä valtiokansleriin asti saivat ottaa vastaan kouraantuntuvia todistuksia voimattomuudestaan — ja lisäksi ylenkatsotuilta työläisiltä — ja näitä todistuksia oli miljoonia. Valtio oli joutunut umpikujaan, työläiset olivat vasta alkamassa.

Saksan työläiset olivat tehneet asialleen toisenkin suuren palveluksen tämän ensimmäisen lisäksi, jonka he tekivät jo pelkästään olemalla vahvin, kurinalaisin ja nopeimmin kasvava sosialistinen puolue. He olivat antaneet tovereilleen kaikissa maissa uuden, erittäin terävän aseensa osoittamalla heille, miten yleistä äänioikeutta on käytettävä.

Ranskassa oli ollut yleinen äänioikeus jo kauan, mutta se oli joutunut huonoon huutoon syystä että Bonaparten hallitus oli käyttänyt sitä väärin. Kommuunin kukistuttua ei ollut työväenpuoluetta käyttämässä tätä oikeutta. Myös Espanjassa se oli voimassa tasavallan alusta alkaen, mutta siellä kieltäytyminen osallistumasta vaaleihin oli alusta pitäen kaikkien vakavien oppositiopuolueiden yleisenä sääntönä. Niin ikään Sveitsin kokemukset yleisen äänioikeuden suhteen olivat työväenpuolueelle kaikkea muuta kuin rohkaisevia. Roomaan maiden vallankumoukselliset työläiset olivat tottuneet pitämään äänioikeutta ansana, hallituksen petkusvälineenä. Saksassa oli toisin. Jo »Kommunistinen manifesti» oli julistanut, että taistelu yleisen äänioikeuden, demokratian puolesta on taistelevan proletariaatin ensimmäisiä ja tärkeimpiä tehtäviä, ja Lassalle oli palauttanut tämän vaatimuksen jälleen päiväjärjestykseen. Kun Bismarckin oli pakko saattaa yleinen äänioikeus voimaan⁹⁹ ainoana keinona saada kansanjoukot kiinnostumaan hänen suunnitelmistaan, työläisemme ottivat asian heti vakavalta kannalta ja lähettivät August Bebelin ensimmäisille perustaville valtiopäiville. Siitä alkaen he ovat käyttäneet yleistä äänioikeutta hyväkseen tavalla, josta on ollut heille tuhatkertaista hyötyä ja joka on ollut esikuvana kaikkien maiden työläisille. He ovat Ranskan marxilaisen ohjelman sanojen mukaan transformé de moyen de duperie qu'il a été jusqu'ici en instrument d'émancipation — muuttaneet sen petkusvälineestä, jona se on ollut näihin asti, vapautusvälineeksi.¹⁰⁰ Vaikka yleisestä äänioikeudesta ei olisi ollut mitään muuta hyötyä kuin se, että se on antanut meille mahdollisuuden toimittaa joka kolmas vuosi voimiamme laskemisen; että se on säännöllisesti todetulla, odottamattoman nopealla äänimäärän kasvulla lisännyt samassa määrässä niin työläisten voitonvarmuutta kuin vastustajien kauhua ja tullut siten parhaaksi propagandavälineeksemme; että se on antanut meille tarkat tiedot voimistamme samoin kuin kaikkien vihollispuolueiden voimista ja toimittanut siten meille vertaansa vailla olevan mittapuun toimintamme

suunnittelua varten varjellen meitä olemasta liian arkoja samoin kuin liian uhkarohkeitakaan — vaikka meille olisi ollut äänioikeudesta vain tämä hyöty, niin jo se olisi enemmän kuin kylliksi. Se on kuitenkin saanut aikaan paljon enemmän. Vaaliagitaatiossa se on antanut meille vertaansa vailla olevan keinon päästä kosketuksiin kansanjoukkojen kanssa siellä, missä ne ovat meistä vielä etäällä, pakottaa kaikki puolueet puolustamaan hyökkäyksiltämme mieliteitään ja tekojaan koko kansan edessä; ja lisäksi se on antanut edustajillemme valtiopäivillä puhujalavan, jolta he ovat voineet puhua parlamentissa oleville vastustajilleen ja sen ulkopuolella oleville joukoille vaikuttavammin ja vapaammin kuin sanomalehdissä ja kokouksissa. Mitä apua oli poikkeuslaista hallitukselle ja porvaristolle, kun vaaliagitaatio ja sosialistiset valtiopäiväpuheet puhkoivat siihen jatkuvasti ammottavia aukkoja?

Tämän yleisen äänioikeuden menestyksellisen hyväksikäytön ohella tuli käytäntöön aivan uusi proletariaatin taistelutapa, ja se kehittyi nopeasti. Huomattiin, että valtionlaitokset, joiden turvin porvaristo järjestää herruutensa, tarjoavat muitakin keinoja, joiden avulla työväenluokka voi taistella itse noita valtionlaitoksia vastaan. Työläiset alkoivat osallistua provinssien maapäivien, kunnanvaltuustojen, ammattituomioistuinten vaaleihin, taisteltiin porvariston kanssa jokaisesta virkatoimesta, mikäli sen haltuunottamisessa oli sananvaltaa kyllin suurella proletariaatin osalla. Ja kävi niin, että porvaristo ja hallitus rupesivat pelkäämään paljon enemmän työväenpuolueen laillista kuin laitonta toimintaa, enemmän vaalien kuin kapinan seurauksia.

Tässäkin suhteessa taistelun ehdot olivat siis muuttuneet oleellisesti. Vanha kapinatyö, katutaistelu katusulkuineen, jolla vuoteen 1848 asti oli ollut kaikkialla ratkaiseva merkitys, oli melkoisesti vanhentunut.

Älkäämme rakennelko tämän johdosta mitään harhakuvitelmia: kapinan todellinen voitto sotaväestä katutaistelussa, sellainen voitto, jollaisia on kahden armeijan välisessä taistelussa, on mitä suurimpia harvinaisuuksia. Mutta siihen kapinalliset ovatkin yhtä harvoin panneet toiveensa. Heidän tarkoituksenaan on ollut vain horjuttaa sotaväen mielialoja moraalisilla vaikutteilla, joiden merkitys kahden sotaa käyvän maan armeijoiden välisessä taistelussa on joko olematon tai paljon vähäisempi. Jos siinä onnistutaan, niin joko sotaväki kiellettyy toimimasta tai päälliköt hämmentyvät, ja kapina voittaa. Ellei siinä onnistuta, niin sotaväki osoittautuu yksinpä pienempilukuisenakin ylivoimaiseksi paremman aseistuksen ja koulutuksen, yhtenäisen johdon, taisteluvoimien suunnitelmallisen käytön ja kurinalaisuuden ansiosta. Kapinan suurin mahdollinen saavutus varsinaisessa taktisessa toiminnassa on jonkin erillisen katusulun taidokas rakentaminen ja puolustaminen. Keskinäinen apu, varaväen sijoitus ja käyttö, lyhyesti sanoen eri osastojen yhteisvaikutus ja yhteistoiminta, mikä on välttämätöntä jo jonkin kaupunginosan puolustami-

seksi puhumattakaan kokonaisen suuren kaupungin puolustamisesta, on saavutettavissa vain hyvin rajoitetussa määrässä, useimmiten tuskin ollenkaan; taisteluvoimien keskittäminen johonkin ratkaisevaan kohtaan jää tällöin ilman muuta suorittamatta. Vallitsevana taistelumuotona on sen tähden passiivinen puolustus; jos jossain hyökätäänkin, niin ainoastaan poikkeuksena, tilapäistaisteluja käyden ja sivustaikuja antaen, mutta sääntönä on, että hyökkäysliike rajoittuu vain perääntyvän joukon jättämien asemien miehittämiseen. Sitä paitsi sotaväellä on käytettävänään tykistöä ja täysin varustettuja ja harjoitettuja insinöörijoukkoja, taistelukeinoja, joita kapinoitsijoilla ei ole miltei koskaan. Ei ole siis ihme, että hyvin sankarillisestikin käydyt katusulkutaistelut — Pariisissa kesäkuussa 1848, Wienissä lokakuussa 1848, Dresdenissä toukokuussa 1849 — päättyivät kapinan tappioon, kun hyökkäävän sotaväen johtajat toimivat puhtaasti sotilaallisista näkökannoista antamatta poliittisten seikkojen estää itseään ja kun sotamiehet pysyivät heille uskollisina.

Kapinallisten lukuisat menestykset vuoteen 1848 asti johtuivat varsin moninaisista syistä. Heinäkuussa 1830 ja helmikuussa 1848 Pariisissa, samoin kuin useimmissa Espanjassa käydyissä katutaisteluissa kapinoitsijoiden ja sotaväen välillä oli kansalliskaarti, joka joko siirtyi suoranaisesti kapinan puolelle tai sai laimealla ja epäröivällä suhtautumisellaan myös sotaväen horjumaan ja toimitti lisäksi aseita kapinallisille. Siellä, missä tämä kansalliskaarti asettui jo alunperin kapinaa vastaan, kuten kesäkuussa 1848 Pariisissa, tuli kapinakin kukistetuksi. Berliinissä 1848 kansa voitti osaksi siitä syystä, että se sai huomattavan määrän uusia taisteluvoimia maaliskuun 19. päivän vastaisena yönä ja aamulla, osaksi siitä syystä, että sotajoukot olivat uupuneita ja huonosti huollettuja, vihdoin osaksi siitä syystä, että komento oli lamauttavaa. Kapinalliset saivat kuitenkin kaikissa tapauksissa voiton siksi, että sotaväki kieltäytyi ampumasta ja että päälliköt menettivät päättäväisyytensä tai siksi että heiltä puuttui toimintavapautta.

Katutaistelujen klassisenakin aikana katusulku vaikutti siis enemmän moraalisesti kuin aineellisesti. Se oli keino, jolla järkytettiin sotaväen lujutta. Jos katusulku kesti niin kauan, että tuo tarkoitus saavutettiin, oli voitto saatu, ellei, niin taistelu hävittiin. Tämä on se tärkein seikka, joka on pidettävä mielessä silloinkin, kun tutkitaan odotettavissa olevien katutaistelujen mahdollisuuksia.

Jo 1849 nuo mahdollisuudet olivat aika huonot. Porvaristo oli siirtynyt kaikkialla hallitusten puolelle, »sivistyksen ja omistuksen» kannattajat tervehtivät ja kestitsivät sotaväkeä, joka lähti nujertamaan kapinoita. Katusulku oli kadottanut lumousvoimansa; sotamies ei nähnyt sen takana enää »kansaa», vaan kapinoitsijoita, villitsijöitä, ryöstäjiä, saaliin jakajia, yhteiskunnan hylkiöitä; upseeri oli ajan mittaan perehtynyt katutaistelun taktisiin muotoihin, hän ei marssinut improvisoitua rintavarustusta vastaan enää suoraa päätä ja suojattomana, vaan kiersi sen puutarhojen, pihojen ja talojen kautta.

Siinä onnistuttiin nyt yhdeksässä tapauksessa kymmenestä, kun oli vähänkin taitavuutta.

Sittemmin on tapahtunut vielä hyvin paljon muita muutoksia ja kaikki sotaväen eduksi. Jos kohta suurkaupungit ovat suureneet tuntuvasti, niin armeijat ovat suureneet vielä enemmän. Pariisi ja Berliini eivät ole kasvaneet nelinkertaisiksi vuodesta 1848, mutta niiden varuskunnat ovat kasvaneet sitä enemmän. Nämä varuskunnat voidaan rautateiden ansiosta suurentaa 24 tunnissa enemmän kuin kaksinkertaisiksi ja paisuttaa 48 tunnissa jättiläisarmeijoiksi. Tämän tavattomasti vahvistuneen joukon aseistus on verrattomasti tehokkaampi. Vuonna 1848 oli käytössä rihlaton suusta ladattava pyssy, nykyisin — pienikaliberinen takaaladattava makasiinikivääri, joka ampuu neljä kertaa kauemmaksi ja kymmenen kertaa tarkemmin ja nopeammin kuin edellinen. Ennen — tykistön suhteellisen heikkotehoiset pallokuulat ja kartessi, nykyisin — räjähdysammukset, joista yksi riittää särkeeseen parhaimmankin katusulun pirstaleiksi. Ennen — pioneerin hakku murtamassa aukkoa palomuriin, nykyisin — dynamiittipanos.

Sen sijaan kapinoitsijain puolella kaikki edellytykset ovat huonontuneet. Tuskinpa tulee enää kapinaa, jolle kaikki kansankerrokset ovat myötämielisiä; luokkataistelussa eivät välikerrokset tule kaiki koskaan ryhmittymään proletariaatin ympärille niin täydellisesti, että porvaristoa kannattava taantumuksellinen puolue häviäisi miltei olemattomiin. »Kansa» on siis aina esiintyvä jakautuneena, eikä sen vuoksi tule olemaan sitä voimallista vipua, joka 1848 oli niin äärettömän tehokas. Jos kohta kapinallisten puolelle tulee enemmän sotapalveluksessa olleita sotilaita, niin heidän aseistamisensa käy sitä vaikeammaksi. Asekauppojen metsästys- ja loistopyssyt, vaikkei niitä olisikaan tehty ennakoilta poliisin toimesta käyttökelvottomiksi poistamalla lukon jokin osa, eivät lähitaistelussakaan vedä läheskään vertoja sotamiehen makasiinikiväärille. Ennen vuotta 1848 jokainen saattoi itse tehdä tarpeellisen latingin ruudista ja lyijystä, mutta nykyisin on joka kivääriä varten erikoiset patruunat, jotka ovat ylipäänsä samanlaisia vain siinä suhteessa, että ne ovat taidokkaita suurteollisuuden tuotteita eikä niitä siis voida valmistaa tuota pikaa, joten useimmat kiväärit ovat hyödyttömiä niin kauan kuin ei ole nimenomaan niitä varten sopivia panoksia. Ja vihdoinkin 1848 jälkeen nousseissa suurkaupunkien kortteleissa kadut on rakennettu pitkiksi, suoriksi, leveiksi, ikään kuin uusien tykkien ja kiväärien tehoa silmällä pitäen. Mielettömän täytyy olla vallankumousmiehen, joka itse valitsee Berliinin pohjoisen ja itäisen osan uudet työväenkaupunginosat katusulkutaistelun alueiksi.

Merkitseekö tämä, että tulevaisuudessa katutaistelu ei tule esittämään enää mitään osaa? Ei suinkaan. Se merkitsee vain, että edellytykset ovat sitten vuoden 1848 muuttuneet paljon epäedullisemmiksi siviilitaistelijoille ja paljon edullisemmiksi sotaväelle. Tuleva katutaistelu voi siis voittaa vain, jos tämä aseman epäedullisuus korva-

taan muilla momenteilla. Siksi katutaistelua on harvemmin esiintyvää suuren vallankumouksen alussa kuin sen myöhemmässä kulussa, ja siihen on ryhdyttävä suuremmin voimin. Mutta nämä voimat katsovatkin silloin, niin kuin Ranskan suuressa vallankumouksessa, niin kuin syyskuun 4. p:nä ja lokakuun 31. p:nä 1870 Pariisissa,¹⁰¹ paremmaksi avoimen hyökkäyksen kuin passiivisen barrikaditaktiikan.

Ymmärtääkö lukija nyt, minkä tähden hallitsevat vallanpitäjät tahtovat saada meidät suoraan sinne, missä pyssy ampuu ja sapeli hakkaa? Minkä tähden meitä syytetään nykyisin pelkuruudesta, kun emme lähde ilman muuta kadulle, jossa tiedämme ennakolta joutuvamme tappiolle? Minkä tähden loppujen lopuksi meitä rukoillaan niin kiihkeästi suostumaan kanuunanruoaksi?

Herrat tuhlaavat aivan turhanpäiten pyyntöjään ja taisteluaasteita. Niin tyhmiä emme ole. He voisivat yhtä hyvin vaatia ensi sodassa viholliseltaan, että se asettuisi heitä varten vanhan Fritzin* linjajärjestykseen taikka kokonaisia divisioonia käsittäviksi kolonniksi à la Wagram ja Waterloo¹⁰² ja lisäksi piilukkopyssy kädessä. Jos kohta kansojen sodan ehdot ovat muuttuneet, niin sitäkin enemmän ovat muuttuneet luokkataistelun ehdot. Äkkiryökköjen aika, valvottomien joukkojen kärjessä olevan harvalukuisen valvutuneen vähemmistön suorittamien vallankumousten aika on ollut ja mennyt. Siellä, missä kysymyksessä on yhteiskuntajärjestelmän täydellinen uudistaminen, täytyy joukkojen itsensä olla mukana, itsensä olla selvillä, mistä on kysymys, mitä varten niiden on pantava henkensä vaaralle alttiiksi. Sen on opettanut meille viimeksi kuluneiden viidenkymmenen vuoden historia. Mutta se, että joukot ymmärtäisivät, mitä on tehtävä, vaatii pitkäaikaista, sitkeää työtä, ja juuri tätä työtä me teemmekin nykyisin, teemme niin menestyksellisesti, että se saa vastustajamme epätoivoon.

Myös romaanisissa maissa ymmärretään yhä paremmin, että vanha taktikka kaippaa tarkistusta. Kaikkiialla on seurattu Saksan esimerkkiä vaalioikeuden käyttämisessä, kaikkien saatavissamme olevien paikkojen valtaamisessa; kaikkiialla ovat valmistelemattomat hyökkäykset joutuneet taka-alalle. Ranskassa, missä toki alun toista sataa vuotta vallankumous toisensa jälkeen on muokannut maaperää ja missä ei ole ainoatakaan puoluetta, joka ei olisi suorittanut omaa osaansa salaliitoissa, kapinoissa ja kaikissa muissa vallankumouksellisissa toiminnoissa; Ranskassa, missä hallitus ei voi sen tähden suinkaan luottaa armeijaan ja missä olosuhteet ovat yllätyskapinalle yleensä paljon suotuisimmat kuin Saksassa — yksinpä Ranskassakin sosialistit vakuuttuvat yhä enemmän, että heidän on mahdoton saada pysyvää voittoa, elleivät he saa ennakolta puolelleen suuria kansanjoukkoja, ts. tässä tapauksessa talonpoikia. Jatkuva propagandatyö ja parlamenttitoiminta on tunnustettu sielläkin puolueen lähimmäksi tehtäväksi. Tuloksia myös tulee. Paitsi sitä, että on vallattu koko

---

* — Fredrik II:n. *Toim.*

joukko kunnanvaltuustoja, edustajakamareissa istuu 50 sosialistia, ja nämä ovat kukistaneet jo kolme ministeristöä ja yhden tasavallan presidentin. Belgiassa työläiset hankkivat viime vuonna vaalioikeuden ja voittivat joka neljännessä vaalipiirissä. Sveitsissä, Italiassa, Tanskassa, jopa Bulgariassa ja Romaniassakin sosialisteilla on edustajia parlamentissa. Itävallassa kaikki puolueet ovat yhtä mieltä siitä, ettei meitä voida enää kauemmin estää pääsemästä eduskuntaan. Me menemme sinne, se on varmaa, kiistanalaista on vain se, mistä ovesta. Ja jopa Venäjäänkin nähden, kun siellä kokoontuu paljonpuhuttu Semski Sobor*, se kansalliskokous, jota vastaan nuori Nikolai haraa niin tuloksettomasti, voimme olla varmoja siitä, että me tulemme olemaan siinäkin edustettuina.

Itsestään ymmärrettävää on, etteivät ulkomaalaiset toverimme suinkaan luovu vallankumousoikeudestaan. Vallankumousoikeushan on ylipäänsä ainoa *todella* »historiallinen oikeus», ainoa, johon perustuvat poikkeuksetta kaikki uudenaikaiset valtiot, siinä luvussa Mecklenburg, missä aatelisvallankumous päättyi 1755 »perintösopimukseen» (»Erbvergleich»), nykyäänkin pätevään kuuluu feodalismin kirjalliseen vahvistukseen.¹⁰³ Vallankumousoikeus on saanut yleisön tajunnassa niin kiistattoman tunnustuksen, että kenraali von Boguslawskikin johtaa pelkästään tästä kansan oikeudesta oikeuden valtiokiekokuksen vaatiin sitä keisarilleen.

Mutta tapahtukoon muissa maissa mitä tahansa, Saksan sosiaalidemokratialla on erikoinen asemansa ja sen vuoksi myös erikoinen tehtävänsä, ainakin lähikaudeksi. Kaksi miljoonaa valitsijaa, jotka se lähettää vaaliurnille, sekä nuorisot ja naiset, jotka olematta valitsijoita ovat heidän takanaan, muodostavat mitä lukuisimman, tiiviimmän joukon, proletariaatin kansainvälisen armeijan ratkaisevan »voimaryhmän». Tämän joukon osalle tulee jo nyt enemmän kuin neljännes annetuista äänistä, ja se kasvaa herkeämättä, kuten valtiopäivien täydennysvaalit, osavaltioiden maapäivien vaalit, kunnanvaltuustojen ja ammattituomioistuinten vaalit osoittavat. Sen kasvaminen tapahtuu yhtä spontaanisesti, yhtä lakkaamattomasti, yhtä hillittömästi ja samalla yhtä rauhallisesti kuin jokin luonnonprosessi. Kaikki hallituksen toimenpiteet ovat osoittautuneet voimattomiksi sitä pidättämään. Jo nyt voimme odottaa 2¼ miljoonaa valitsijaa. Jos näin tulee jatkumaan, valloitamme puolellemme vuosisadan loppuun mennessä suurimman osan yhteiskunnan keskikerroksista, niin pikkuporvarit kuin pientalonpojatkin, ja kasvamme maan ratkaisevaksi voimaksi, jonka edessä kaikkien muiden voimien on tahtoen tai tahottomattaan kumarruttava. Päätehtävämme on pitää tuota kasvua keskeytyksettömänä, kunnes se ylittää itse vallitsevan hallitusjärjestelmän puitteet; emme saa antaa tämän päivä päivältä vankkenevan voimajoukon tuhoutua esitaisteluissa, vaan se on pidettävä koskemattomana ratkaisun päivään saakka. On vain yksi keino, jolla Saksan

* Alkutekstissä venäjänkielinen nimitys latinalaisin kirjaimin. *Toim.*

sosialististen taisteluvoimien taukoamatonta kasvua voitaisiin hetkeksi pidättää ja vieläpä joksikin aikaa taannuttaakin: suuri yhteenotto sotaväen kanssa, sellainen verilöyly kuin Pariisissa 1871. Ajan oloon toinnuttaisiin siitäkkin. Euroopan ja Amerikan mitkään makasiinikiväärin eivät riitä hävittämään maailmasta puoluetta, johon kuuluu miljoonia. Se pidättäisi kuitenkin normaalia kehitystä, voimaryhmä ei ehkä kriittisellä hetkellä olisikaan käytettävissä, ratkaiseva taistelu siirtyisi tuonnemmaksi, pitkittyisi ja vaatisi raskaampia uhreja.

Maailmanhistorian iva panee kaiken ylösälaisin. Me »vallankumoukselliset» ja »mullistajat» menestymme paljon paremmin laillisten keinojen kuin laittomien keinojen ja kumouksen turvin. Puolueet, jotka sanovat itseään järjestyspuolueiksi, tuhoutuvat niiden itsensä luoman laillisuustilan ansiosta. Ne huutavat epätoivoisina yhdessä Odilon Barrot'n kanssa: la légalité nous tue, laillisuus tappaa meidät, kun taas me saamme tuon laillisuuden vallitessa jäntevät lihakset ja punaiset posket ja näytämme itse ikuiselta elämältä. Ellemme *me* ole niin järjettömiä, että annamme niiden mieliksi ajaa itsemme katutaisteluun, silloin ei niiden auta lopuksi muu kuin itsensä murtaa tuo kohtalokas laillisuus.

Toistaiseksi ne laativat uusia lakeja kumousta vastaan. Kaikki on pantu jälleen ylösälaisin. Eivätkö nuo yltiöpäät, jotka tänään vastustavat kumousta, olleet eilen itsekkin kumouksellisia? *Mekö* aiheutimme vuoden 1866 kansalaissodan? *Mekö* karkotimme Hannoverin kuninkaan, Hessenin vaaliruhtinaan, Nassaun herttuan isiltä perityiltä, laillisilta perintömailtaan ja annektoimme nuo perintömaat? Ja nuoko, jotka kukistivat Saksan liiton ja kolme jumalan armoittamaa kruunua, valittelevat kumousta? Quis tulerit Gracchos de seditione querentes?* kukapa sallisi Bismarckin palvojain solvata kumousta?

Ajakoot he kumouksenvastaiset lakiehdotuksensa läpi, tehkööt ne vieläkin ankarammiksi, muuttakoot kumiksi koko rikoslain, he eivät saa aikaan muuta kuin uuden todisteen voimattomuudestaan. Vahingoittaakseen vakavasti sosiaalidemokratiaa niiden täytyy ryhtyä lisäksi kokonaan toisenlaisiin toimenpiteisiin. Sosiaalidemokraattista kumousta, jolle nyt on suorastaan eduksi, että se noudattaa lakeja, he voisivat vastustaa vain suorittamalla järjestyspuolueiden kumouksen, joka ei voi tapahtua lakeja rikkomatta. Herra Rössler, preussilainen byrokraatti, ja herra von Boguslawski, preussilainen kenraali, ovat osoittaneet heille ainoan keinon, jolla ehkä vielä voisi päästä käsiksi työläisiin, jotka eivät kerta kaikkiaan anna vietellä itseään katutaisteluun. Valtiosäännön rikkominen, diktatuuri, absolutismiin palaaminen, regis voluntas suprema lex!** Rohkeasti vain hyvät herrat, nyt ei auta suunsoitto, nyt on toimittava!

Mutta älkää unohtako, että Saksan valtakunta, kuten kaikki pikkuvaltiot ja yleensä kaikki uudenaikaiset valtiot, on *sopimuksen tu-*

* — Kuka sallisi Gracchusten valittaa kapinan vuoksi? (*Juvenalis*, toinen satiiri). *Toim.*

** — hallitsijan tahto on korkein lakil *Toim.*

los, ensiksikin ruhtinaiden keskeisen sopimuksen ja toiseksi ruhtinaiden ja kansan sopimuksen tulos. Jos toinen puoli rikkoo sopimuksen, raukeaa koko sopimus; se ei sido enää toistakaan puolta. Sen Bismarck osoitti meille niin mainiosti 1866. Jos te siis rikotte valtakunnan valtiosääntöä, niin sosiaalidemokratiakin on vapaa ja voi menetellä teidän suhteenne siten kuin parhaaksi katsoo. Mutta mitä se silloin tulee tekemään, sitä se teille nyt tuskin sanoo.

Siitä on nyt melkein tasan 1600 vuotta, kun Rooman valtakunnassa toimi niin ikään vaarallinen kumouspuolue. Se horjutti uskontoa ja kaikkia valtion perustuksia, se suorastaan kiisti sen, että keisarin tahto on korkein laki, se oli isänmaaton, kansainvälinen ja levisi valtakunnan kaikkiin provinseihin Galliasta Aasiaan ja valtakunnan rajojen ulkopuolelle. Se oli toiminut kauan aikaa maanalaisena, salassa, mutta oli pitänyt itseään jo melko pitkän aikaa kyllin vahvana astumaan julkisesti päivänvaloon. Tällä kumouspuolueella, joka tunnettiin kristittyjen nimellä, oli vahva edustuksensa myös sotaväessä: kokonaiset legioonat olivat kristityitä. Kun heitä komennettiin pakanallisen valtiokirkon uhrimenoihin tekemään kunniaa, niin kumoukselliset sotilaat olivat siinä määrin julkeita, että kiinnittivät kypäräänsä vastalauseeksi erikoisen merkin — ristin. Yksinpä esimiesten tavanomaiset kasarmikidutuksetkin olivat hedelmättömiä. Keisari Diocletianus ei voinut katsella enää levollisena, kuinka hänen sotajoukossaan horjutettiin järjestystä, kuuliaisuutta ja kuria. Hän ryhtyi ajoissa tarmokkaiisiin toimenpiteisiin. Hän sääti lain sosialisteja, piti sanoa kristittyjä vastaan. Kumouksellisten kokoukset kiellettiin, heidän kokoushuoneensa suljettiin tai jopa hävitettiinkin, kristilliset tunnusmerkit, ristit jne. kiellettiin, kuten Saksissa kiellettiin punaiset nenäliinat. Kristityt julistettiin kelvottomiksi valtionvirkoihin, heitä ei saanut olla edes korpraaleina. Koska silloin ei vielä ollut käytettävissä tuomareita, jotka olisi harjoitettu ottamaan huomioon »persoonan arvon» niin hyvin, kuin herra von Köllerin kumouksenvastainen¹⁰⁴ lakiehdotus edellyttää, niin kristittyjä kiellettiin ilman muuta hakemasta itselleen oikeutta tuomioistuimelta. Tämäkin poikkeuslaki jäi tehottomaksi. Kristityt repivät sen pilkkaa tehden pois seinistä, ja kerrotaanpa heidän sytyttäneen Nikomediasa tuleen palatsin, missä keisari asui. Silloin keisari kosti panemalla toimeen suuren kristittyjen ajojahdin vuonna 303 uutta lukua. Se oli laatuaan viimeinen. Ja sen vaikutus oli niin tehoisa, että seitsemäntoista vuotta myöhemmin kristityt olivat vallitsevina armeijassa, ja seuraava koko Rooman valtakunnan itsevaltiias Konstantinus, jonka papit ovat nimenneet suureksi, julisti kristinuskon valtionuskonnoksi.

Lontoo, maaliskuun 6. pnä 1895

F. Engels

Julkaistu (lyhennettynä) aikakauslehdessä »Die Neue Zeit», Bd. 2, n:o 27 ja 28, 1894—1895 ja kirjassa: Karl Marx. »Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850». Berlin 1895

*Julkaistaan kirjan tekstin mukaan
Suomennos saksasta*

LUOKKATAISTELUT RANSKASSA VUOSINA 1848—1850⁸⁶

Paitsi muutamia harvoja lukuja vuosien 1848—1849 vallankumouksen aikakirjojen jokaisen huomattavamman osan otsikkona on: *Vallankumouksen tappiol*

Noissa tappioissa ei kuitenkaan tuhoutunut vallankumous. Niissä tuhoutui esivallankumouksellisia perinteitä, yhteiskunnallisten suhteiden tuloksia, suhteiden, jotka eivät vielä olleet kärjistyneet jyrkiksi luokkavastakohtiksi; henkilöitä, harhaluuloja, kuvitteluja, suunnitelmia, jotka kahlitsivat vallankumouksellista puoluetta ennen helmikuun vallankumousta ja joista sen saattoi vapauttaa ainoastaan sarja *tappiota*, mutta ei *helmikuun voitto*.

Sanalla sanoen: vallankumouksellinen edistys ei raivannut itselleen uraa välittömällä tragikoomisilla saavutuksillaan, vaan päinvastoin synnyttämällä yhtenäisen, voimakkaan vastavallankumouksen, synnyttämällä vihollisen, jota vastaan taistellessaan kumouspuolue vasta varttuikin todelliseksi vallankumoukselliseksi puolueeksi.

Seuraavien kirjoitusten tehtävänä on sen todistaminen.

KESÄKUUN TAPPIO 1848

Kun vapaamielinen pankkiiri Laffitte saattoi heinäkuun vallankumouksen¹⁰⁵ jälkeen *compèreaan** Orléansin herttuaa¹⁰⁶ riemukudessa raatihuoneelle, hän virkkoi: »*Tästä lähtien hallitsevat pankkiirit.*» Laffitte oli lausunut ilmi vallankumouksen salaisuuden.

Ludvig Filipin aikana ei hallinnut Ranskan porvaristo, vaan sen *eräs ryhmä*, pankkiirit, pörssi- ja rautatiekuninkaat, hiili- ja rauta-kaivosten sekä metsien omistajat ja osa niihin yhteydessä olevia maanomistajia, niin sanottu *finanssiylimystö*. Se istui valtaistuimella, saneli kamareissa lait, jakeli valtionvirat alkaen ministerinviroista valtion tupakkakauppoja myöten.

Varsinainen *teollisuusporvaristo* muodosti osan julkisesta oppositiosta, ts. se oli edustettuna kamareissa vain vähemmistönä. Sen oppositio kävi sitä jyrkemmäksi, mitä aidommaksi rahaylimystön yksinvalta kehittyi ja mitä enemmän se itse kuvitteli, että vuosien 1832, 1834 ja 1839 vereen tukahdutettujen kapinain¹⁰⁷ jälkeen sen herruus työväenluokkaan on turvattu. Rouenilainen tehtailija *Grandin*, porvarillisen taantumuksen fanaattisin äänitorvi perustuslakiasäättäväsä ja lakiasäättävässä kansalliskokouksessa, oli edustajakamarissa Guizot'n kiivain vastustaja. *Léon Faucher*, jonka sittemmin tekivät tunnetuksi hänen voimattomat ponnistuksensa kohota Ranskan vastavallankumouksen Guizot'ksi, kävi Ludvig Filipin hallituskauden lopulla kynäsotaa teollisuuden puolesta keinottelua ja sen hännänkantajaa, hallitusta, vastaan. *Bastiat* harjoitti Bordeaux'n ja koko viiniä tuottavan Ranskan nimissä agitaatiota vallitsevaa järjestelmää vastaan.

Kaikki *pikkuporvariston* kerrokset samoin kuin *talonpoikaisluokkakin* oli kokonaan syrjäytetty valtiollisesta vallasta. Julkisessa oppositiossa taikka kokonaan *pays légal'in*** ulkopuolella olivat edellä mainittujen luokkien *aatteelliset* edustajat ja puhutorvet, niiden oppineet, asianajajat, lääkärit jne., sanalla sanoen, niiden niin sanotut *kyvyt*.

Rahavaikeuksien takia heinäkuun monarkia¹⁰⁸ oli alusta alkaen riippuvainen suurporvaristosta, mikä aiheutti vuorostaan yhä lisääntyvää rahapulaa. Valtiohallinnon järjestäminen kansallisen tuotannon edun mukaiseksi on mahdotonta ilman budjetin saattamista tasapainoon, ilman valtionmenojen ja -tulojen tasapainottamista. Entä kuinka tuo tasapaino olisi saatu aikaan rajoittamatta valtionmenoja, so. loukkaamatta vallitsevan järjestelmän tukipylväiden etuja ja järjestämättä uudelleen verotusjärjestelmää, siis vierittämättä melkoista osaa verotaakasta suurporvariston omille harteille?

* Sanaleikki: »*compère*» — kummi ja vehkeily-, seikkailukumppani. *Toim.*

** — *pays légal* — tässä: äänioikeutettujen piiri, äänioikeutetut. *Toim.*

Valtion velkaantuneisuus oli jopa suorastaan edullista sille porvarisryhmälle, joka hallitsi ja sääti lakeja edustajakamarien kautta. Olihan *vallionvaja*us sen varsinaisena keinottelun kohteena ja päätekijänä sen rikastumisessa. Joka vuosi uusi vajuus. Joka neljän viiden vuoden kuluttua uusi laina. Jokainen uusi laina taas antoi rahaylimystölle uuden tilaisuuden ryöstää valtiota, jota pidettiin keino-keinoisesti vararikon partaalla; valtion täytyi tehdä pankkiirien kanssa lainasopimuksia mitä epäsuotuisimmilla ehdoilla. Jokainen uusi laina antoi sitä paitsi mahdollisuuden rosvota valtion arvopapereihin pääomiaan sijoittanutta yleisöä harjoittamalla pörssikeinottelua, jonka salaisuuksista hallitus ja parlamentin enemmistö olivat selvillä. Yleensäkin valtionluoton horjuva tila ja valtiosalaisuuksien tunteminen antoivat pankkiireille, samoin kuin heidän kumppaneilleen edustajakamareissa ja valtaistuimella, mahdollisuuden aiheuttaa epätavallisia äkillisiä valtion arvopaperien kurssivaihteluja, joiden alituisena seurauksena oli pikkukapitalistien joukoittainen väistämätön perikato ja suurpelurien satumaisen nopea rikastuminen. Se, että valtionvajauksesta oli suoranaista etua hallitsevalle porvarisryhmälle, selittää sen, miksi valtion *ylimääräiset* menot olivat Ludvig Filipin kymmenenä viimeisenä hallitusvuotena yli 2-kertaiset Napoleonin ajan ylimääräisiin valtionmenoihin verrattuna, ne nousivat vuosittain lähes 400 miljoonaan frangiin, samalla kun Ranskan koko vuotuinen vienti nousi harvoin 750 miljoonaan frangiin. Valtavat summat, jotka näin kulkivat valtion käsien kautta, antoivat päälle päätteeksi tilaisuuden huijarimaisten hankintasopimusten tekoon, lahjomisiin, kavalluksiin, kaikenlaisiin konnuuksiin. Valtion rosvoaminen, jota tapahtui runsaasti lainojen avulla, toistui valtion töissä vähäisempänä. Se mitä esiintyi edustajakamarin ja hallituksen välisissä suhteissa, kertautui eri hallinnonalojen ja eri yrittäjien välisissä suhteissa.

Samaan tapaan kuin valtionmenoja ja valtionlainoja käytti hallitseva luokka riistämiseen myös *rautateiden rakentamista*. Kamarit vierittivät valtion niskoille päärasitukset ja varasivat keinottelevalle rahaylimystölle kultaomenat. Kaikki muistavat edustajakamarissa tapahtuneen skandaalin, kun sattumalta tuli ilmi, että enemmistön kaikki jäsenet — joukossa myös osa ministereitä — olivat osakkaina niissä samoissa rautatietöissä, jotka he sittemmin lainsäätäjinä teettivät valtion kustannuksella.

Sitä vastoin pieninkin rahanuudistus kariutui pankkiirien vastustukseen. Siten oli esimerkiksi *postiuudistuksen* laita. Rothschild pani vastaan. Olisiko valtio tohtinut supistaa tulolähteitä, joista se maksoi yhä kasvavan velkansa korot?

Heinäkuun monarkia ei ollut mikään muu kuin Ranskan kansallisuusomaisuutta riistävä osakeyhtiö, jonka osingot jaettiin ministereiden, kamarien, 240 000 valitsijan ja heidän kuppikuntansa kesken. Ludvig Filip oli tuon yhtiön johtaja, valtaistuimella istuva Robert Macaire. Kaupalle, teollisuudelle, maanviljelykselle, merenkululle,

teollisuusporvariston eduille täytyi koitua tästä järjestelmästä alituista vaaraa ja vahinkoa. Huokea hallitus, gouvernement à bon marché, kirjoitti porvaristo lippuunsa heinäkuun päivinä.

Rahaylimystön säätäessä lakeja, johtaessa valtion hallintoa, käytäessä kaikkea järjestettyä valtiollista valtaa ja hallitessa todellisen asiaintilan vuoksi ja lehdistön avulla yleistä mielipidettä kaikissa piireissä, hovista café borgnehen* asti, oli vallalla sama ammattihau-reus, sama häpeämätön vilppi, sama himo rikastua, ei tuottamalla, vaan kahmimalla ovelasti jo olevaa vierasta rikkautta; varsinkin porvarillisen yhteiskunnan huippukerroksissa pääsivät valloilleen hillittömät, epäterveet ja irstaat halut muodossa, joka joutui alituisesti ristiriitaan jopa porvarillistenkin lakien kanssa ja josta keinotelemalla hankittu rikkaus etsi luontonsa mukaista tyydytystä, niin että nautinto muuttui irstailuksi ja raha, lika ja veri sulautuivat yhdeksi virraksi. Rikastumistapansa ja nautintojensa laadun perusteella rahaylimystö ei ole mitään muuta kuin *porvarillisen yhteiskunnan kukkuloilla uudestisyntyntä ryysyköyhälistöä*.

Ne Ranskan porvaristoryhmät, joilla ei ollut valtaa, kirkuivat: »*Turmelustal*» Kansa huusi: »*À bas les grands voleurs! À bas les assassins!*»**, kun 1847 porvarillisen yhteiskunnan ylimmillä askel-milla esitettiin julkisesti samoja näytelmiä, jotka johtavat ryysyköyhälistön tavallisesti porttoloihin, köyhäintaloihin ja hullujen-huoneisiin, tuomioistuimen eteen, pakkotyöhön ja mestauslavalle. Teollisuusporvaristo näki etujensa olevan vaarassa, pikkuporvaristo oli siveellisen suuttumuksen vallassa, kansan mielikuviutus oli kiih-tynyt ja Pariisi oli tulvillaan häväistyskirjasia — »*La dynastie Rothschild*»***, »*Les juifs rois de l'époque*»**** jne. — joissa rahaylimystön herruus paljastettiin ja leimattiin poltinmerkillä enemmän tai vähem-män henkevästi.

Rien pour la gloire!***** Maine ei tuota mitään! *La paix partout et toujours!****** Sota polkee kolmi- ja neliprocenttisten arvopa-perien kurssin! oli pörssikeinottelijain Ranska kirjoittanut lippuun-sa. Sen ulkopolitiikka tyypistyi sen tähden useisiin ranskalaisten kansallistunteen loukkauksiin. Tuo tunne kuohahti erittäin voimakkaana, kun Puolan rosvoamisessa päädyttiin liittämään Krakova Itäval-taan⁶⁴ ja kun Guizot asettui Sveitsin Sonderbund-sodassa¹⁰⁹ aktii-visesti kannattamaan Pyhää allianssia⁷⁹. Voitto, jonka Sveitsin liberaalit saivat tässä näennäisessä sodassa, kohotti Ranskan porva-rillisen opposition itsetuntoa, ja Palermon verinen kansankapina

---

* — huonomaineisiin pesiin. *Toim.*

** — »Alas suurvarkaat! Alas murhaajat!» *Toim.*

*** — »Rothschildien hallitsijasuku». *Toim.*

**** — »Koronkiskurit ovat aikakautemme kuninkaita». *Toim.*

***** — Ei ropoakaan mainetta varten! *Toim.*

***** — Rauha hinnalla millä hyvänsä! *Toim.*

vaikutti lamautettuun kansanjoukkoon kuin sähköisku, herättäen sen suuret vallankumoukselliset muistot ja intohimot*.

Kaksi taloudellista maailmantapahtumaa jouduttivat vihdoin yleisen tyytymättömyyden purkaantumista, kypsyttivät apean mielialan vallankumoukseksi.

Perunarutto ja viljakadot vuosina 1845 ja 1846 kiihdyttivät kansan yleistä kuohuntaa. Kallis aika 1847 aiheutti Ranskassa kuten muuallakin mannermaalla verisiä selkkauksia. Rahaylimystön pitiässä häpeällisiä orgioitaan kansa taisteli tärkeimmistä elintarpeista! Buzançais'ssa mestattiin nälkäkapinoiniin¹¹⁰ osallistuneita, mutta Pariisissa siepattiin kuninkaallisen perheen toimesta ylensyöneet veijarit tuomioistuinten kourista!

Toinen huomattava taloudellinen tapahtuma, joka joudutti vallankumouksen puhkeamista, oli *yleinen kauppa- ja teollisuuspula* Englannissa; siitä tiedotti jo syksyllä 1845 rautatieosakkeilla keino-televien joukkomittainen vararikkoutuminen, mutta vuonna 1846 sitä viivästyttivät eräät satunnaiset seikat, kuten tulossa oleva viljatullien poistaminen, vihdoin syksyllä 1847 se puhkesi Lontoon suurten siirtomaatavarakauppiaiden vararikkoina, joita seurasivat välittömästi maapankkien romahdukset ja tehtaiden sulkemiset Englannin teollisuusalueilla. Tämän pulan jälkiseuraukset eivät olleet vielä ehtineet ilmetä täydellä teholla mannermaalla, kun puhkesi helmikuun vallankumous.

Kauppaa ja teollisuutta hävittävä taloudellinen kulkutauti teki rahaylimystön yksinvallan vielä sietämättömämmäksi. Oppositiossa oleva porvaristo pani ympäri Ranskaa toimeen *agitaatiobanketteja vaalireformin* puolesta, jonka piti tuottaa sille enemmistö kamareissa ja kukistaa pörssikuninkaiden ministeristö. Pariisissa oli teollisuus-pulan seurauksena mm. vielä se, että suuri joukko tehtailijoita ja suurkauppiaita, jotka silloisten olosuhteiden vallitessa eivät voineet enää harjoittaa liiketointa ulkomaanmarkkinoilla, joutui antautumaan kotimaisen kaupan alalle. He perustivat suurliikkeitä, joiden kilpailu saattoi pikkukauppiaita joukoittain häviöön. Siitä johtuivat Pariisin porvariston tuon osan lukemattomat vararikot, siitä johtui sen vallankumouksellinen esiintyminen helmikuussa. Tunnettua on, että Guizot ja edustajakamarit vastasivat uudistusehdotuksiin selvällä haasteella, että Ludvig Filip päätti liian myöhään muodostaa Barrot'n ministeristön, että kansan ja armeijan välillä syntyi käsikahakkaa, että kansalliskaartin⁹⁶ passiivinen käyttäytyminen oli syynä armeijan aseistariisumiseen, että heinäkuun monarkian täytyi luovuttaa paikkansa väliaikaiselle hallitukselle.

Helmikuun barrikadeilla muodostuneen *väliaikaisen hallituksen* kokoonpanossa kuvastuivat väistämättä ne eri puolueet, joiden kes-

* Itävalta anasti Krakovan Venäjän ja Preussin suostumuksella marraskuun 11. p:nä 1846. — Sveitsin Sonderbund-sota marraskuun 4.—28. p:nä 1847.—Palermion kapina tammikuun 12. p:nä 1848, tammikuun lopulla napolilaiset pommittivat kaupunkia 9 päivää. (*Engelsin huomautus vuoden 1895 painokseen.*)

ken voitto jaettiin. Tuo hallitus ei voinut olla muuta kuin *kompromissi niiden eri luokkien välillä*, jotka olivat yhdessä suistaneet heinäkuun monarkian, mutta joiden edut olivat sovittamattoman vastakkaisia. Hallituksen *valtaenemmistön* muodostivat porvariston edustajat. Tasavaltalaista pikkuporvaristoa edustivat Ledru-Rollin ja Flocon, tasavaltalaista porvaristoa — »Nationalin»¹¹¹ miehet, dynastista oppositiopuoluetta — Crémieux, Dupont de l'Eure jne. Työväenluokalla oli vain kaksi edustajaa, Louis Blanc ja Albert. Väliaikaisessa hallituksessa ollut Lamartine ei viime kädessä ollut minkään todellisen intressin, minkään tietyn luokan edustaja, hän oli itse helmikuun vallankumous, yleinen kapina sille ominaisine harhakuvitelmineen, runollisuuksineen, mielikuvituksellisine sisältöineen ja korulauseineen. Asemansa ja mielipiteittensä puolesta tämä helmikuun vallankumouksen edustaja kuului muuten *porvaristoon*.

Jos kohta Pariisi hallitsee poliittisen keskityksen ansiosta Ranskaa, niin vallankumouksellisen maanjärityksen hetkinä työläiset hallitsevat Pariisia. Väliaikaisen hallituksen ensimmäisenä toimintona oli yritys vapautua tuosta valtavasta vaikutuksesta vetoamalla voitosta huumantuneen Pariisin asemesta selväjärkiseen Ranskaan. Lamartine eväsi barrikaditaistelijoilta oikeuden tasavallan julistamiseen, hänen mielestään siihen oli oikeutta vain ranskalaisten enemmistöllä; oli odotettava heidän äänestystään, Pariisin proletariaatti ei saanut tahrata voittoaan usurpaatiolla. Porvaristo suo proletariaatille vain *yhden* usurpaation — taistelun usurpaation.

Puolen päivän aikaan 25. helmikuuta tasavaltaa ei oltu vielä julistettu, sitä vastoin kaikki ministerinpaikat oli jo jaettu väliaikaisen hallituksen porvarisainesten kesken ja »Nationalin» ympärille ryhmittyneiden kenraalien, pankkiirien ja asianajajien kesken. Työläiset olivat kuitenkin päättäneet olla tällä kertaa sietämättä sellaista silmänkääntötempua kuin heinäkuussa 1830. He olivat valmiit alkamaan taistelun uudelleen ja muodostamaan tasavallan asevoimalla. *Raspail* lähti viemään tätä sanomaa kaupungintalolle. Pariisin proletariaatin nimessä hän *käski* väliaikaista hallitusta julistamaan tasavallan; ellei tätä kansan käskyä panna täytäntöön kahden tunnin kuluessa, niin hän palaa takaisin 200 000 miehen etunenässä. Kaatuneiden ruumiit olivat tuskin ehtineet kylmetä, katusulkuja ei oltu raivattu pois, työläisiä ei oltu riisuttu aseista, ja ainoa voima, joka voitiin asettaa heitä vastaan, oli kansalliskaarti. Näissä oloissa katosivat äkkiä väliaikaisen hallituksen valtioviisaat epäilyt ja juridinen hienotunteisuus. Kahden tunnin määräaika ei ollut vielä kulunut umpeen, kun Pariisin kaikissa seinissä komeilivat jo historialliset jättiläissanat:

République française! Liberté, Égalité, Fraternité!*

Yleiseen vaalioikeuteen perustuvan tasavallan julistamisen yh-

* — Ranskan tasavalta! Vapaus, Yhdenvertaisuus, Veljeys! *Toim.*

teydessä unohdettiin tyystin myös ne rajoitetut tavoitteet ja vaikuttimet, jotka olivat ajaneet porvaristoa helmikuun vallankumoukseen. Muutamien harvojen porvarisryhmien asemesta Ranskan yhteiskunnan kaikki luokat joutuivat yhtäkkiä valtiovallan piiriin, niiden oli pakko jättää aitiot, permanto, parveke ja esiintyä henkilöosissa vallankumouksen näyttämöllä! Perustuslaillisen kuningaskunnan mukana oli kadonnut myös porvarillista yhteiskuntaa vastustanut näennäisesti itsenäinen valtiomahti ja koko sarja tuon näennäisyyden aiheuttamia vähempiarvoisia selkkauksia!

Määrätessään väliaikaisen hallituksen ja sen kautta koko Ranskan muodostamaan tasavallan, proletariaatti astui heti itsenäisenä puolueena etualalle, mutta samalla se haastoi taisteluun kanssaan koko porvarillisen Ranskan. Se oli valloittanut vallankumouksellisen vapautustaistelun tantereen, mutta ei suinkaan tuota vapautusta.

Helmikuun tasavallan sitä vastoin täytyi ennen kaikkea täydentää porvariston valtaa päästämällä kaikki omistavat luokat rahayli-mystön ohella poliittisen vallan piiriin. Suurmaanomistajien enemmistö, legitimistit⁵⁹, pääsi nousemaan siitä poliittisesta mitättömyydestä, johon heinäkuun monarkia oli heidät tuominut. »Gazette de France»¹¹² ei ollut suotta agitoinut yhdessä oppositiolehtien kanssa, La Rochejaquelein ei ollut suotta asettanut vallankumouksen puolelle edustajakamarin istunnossa helmikuun 24. p:nä. Yleisen vaalioikeuden kautta pantiin nimelliset omistajat, *talonpojat*, jotka muodostavat ranskalaisten valtaenemmistön, Ranskan kohtalon ratkaisijoiksi. Helmikuun tasavalta toi vihdoin porvariston herruuden selvästi esiin lyömällä murskaksi kruunun, jonka takana pääoma oli piileskellyt.

Helmikuussa työläiset saivat taistelemalla *porvarillisen tasavallan*, niin kuin heinäkuussa *porvarillisen monarkian*. Niin kuin heinäkuun monarkian oli ollut pakko julistautua *tasavaltalaisten instituutioiden ympäröimäksi monarkiaksi*, niin myös helmikuun tasavallan oli pakko julistautua *sosiaalisten instituutioiden ympäröimäksi tasavallaksi*. Pariisin proletariaatti *hankki väkivaltaisesti* myös tuon myönnytyksen.

Marche, eräs työmies, saneli asetuksen, jossa vastikään muodostettu väliaikainen hallitus sitoutui turvaamaan työläisten toimeentulon työllä, toimittamaan työtä kaikille kansalaisille jne. Kun sitten hallitus muutamien päivien päästä unohti lupauksensa ja tuntui kadottaneen proletariaatin näkyvistään, 20 000 työläistä käsitävä joukko marssi kaupungintalon luo huutaen: *Työn järjestäminen! Vasituisen työministeriön muodostaminen!* Väliaikainen hallitus nimitti vastahakoisesti ja pitkien väittelyjen jälkeen vakituisen erikoisvaliokunnan, joka sai toimekseen *keksiä* keinoja työtätekevien luokkien aseman parantamiseksi. Tuo valiokunta muodostettiin Pariisin käsityökorporaatioiden edustajista, ja sen puheenjohtajina olivat Louis Blanc ja Albert. Luxembourgin palatsi annettiin sen istuntosaliksi. Työväenluokan edustajat karkotettiin siten väliaikai-

sen hallituksen olinpaikasta, todellinen valtiovalta ja hallitusohjat pysyivät yksinomaisesti hallituksen porvarillisen osan käsissä. Rahanministeriön, kauppaministeriön ja yleisten töiden ministeriön *rinnalle*, pankin ja pörssin *rinnalle* oli kohoamassa *sosialistinen synagooga*, jonka ylipapeilla, Louis Blancilla ja Albertilla, oli tehtävänä löytää luvattu maa, julistaa uusi evankeliumi ja antaa työtä Pariisin proletariaatille. Toisin kuin kaikella muulla maallisella valtiomahdilla heillä ei ollut mitään budjettia eikä mitään täytöntöönpanovaltaa. Heidän piti päällään särkeä porvarillisen yhteiskunnan tukipylyvää. Sillä aikaa kun Luxembourgin palatsissa etsittiin viisasten kiveä, kaupungintalolla lyötiin käypää rahaa.

Ja kuitenkin Pariisin proletariaatin vaatimukset, mikäli ne ylittivät porvarillisen tasavallan puitteet, eivät voineet realisoitua muussa kuin tuossa epämääräisessä Luxembourgin valiokunnan muodossa.

Työläiset olivat tehneet helmikuun vallankumouksen yhdessä porvariston kanssa, nyt he koettivat ajaa etujaan porvariston *rinnalla*, olivathan he itse asettaneet väliaikaiseen hallitukseen porvarillisen enemmistön *rinnalle* yhden työläisen. *Työn järjestely!* Mutta palkkatyö, sehän jo on porvarillista työn järjestelyä. Ilman sitä ei ole pääomaa, ei porvaristoa, ei porvarillista yhteiskuntaa. *Vasituisen työministeriö!* Mutta eivätkö finanssi-, kaupp- ja yleisten töiden ministeriö ole *porvarillisia* työministeriöitä? *Proletaarinen* työministeriö on pakosta oleva niiden *rinnalla* voimattomuuden ministeriö, hurskaiden toiveiden ministeriö, Luxembourgin valiokunta. Uskoessaan vapautuvansa porvariston *rinnalla*, työläiset luulivat myös voivansa suorittaa proletaarisen vallankumouksen Ranskan kansallisissa puitteissa, rinnatusten muiden porvarillisten kansakuntien kanssa. Mutta Ranskan tuotantosuhteet ovat riippuvaisia sen ulkomaisesta kaupasta, sen asemasta maailmanmarkkinoilla ja näiden laeista; kuinka Ranska voisi murtaa ne aiheuttamatta Euroopan vallankumoussotaa, joka vaikuttaisi vuorostaan tuntuvasti maailmanmarkkinoiden yksinvaltiaaseen, Englantiin?

Luokka, jossa keskittyvät yhteiskunnan vallankumoukselliset pyrkimykset, löytää kapinaan noustuaan välittömästi omasta asemastaan vallankumouksellisen toimintansa sisällön ja aineksen: se lyö viholliset, ryhtyy taistelun vaatimiin toimenpiteisiin, ja sen omien tekojen seuraukset ajavat sitä edemmäksi. Se ei antaudu tehtävänsä teoreettisiin tutkisteluihin. Ranskan työväenluokka ei ollut siinä asemassa, se ei vielä kyennyt suorittamaan vallankumousta.

Teollisuusproletariaatin kehitys riippuu ylipäänsä teollisuusporvariston kehityksestä. Vasta porvariston vallitessa alkaa laajassa mitassa teollisuusproletariaatin kansallinen olemassaolo, joka voi kohottaa sen vallankumouksen yleiskansalliseksi, vasta silloin se itse luo ne uudenaikaiset tuotantovälineet, jotka samalla ovat sen vallankumouksellisen vapautuksen välineitä. Vasta teollisuuspor-

variston herruus kiskoo pois feodaalisen yhteiskunnan aineelliset juuret ja tasoittaa sen ainoan maaston, jossa proletariaatin vallankumous voi tapahtua. Ranskassa teollisuus on kehittyneempää ja porvaristo vallankumouksellisempaa kuin muualla mannermaalla. Mutta eikö helmikuun vallankumous suuntautunut välittömästi rahaylimystöä vastaan? Tämä tosiasia osoitti, ettei teollisuusporvaristo hallinnut Ranskaa. Teollisuusporvaristo voi hallita vain siellä, missä uudenaikainen teollisuus on muokannut mukaisikseen kaikki omistussuhteet, ja niin voimakkaaksi teollisuus voi tulla ainoastaan silloin, kun se on valloittanut maailmanmarkkinat, sillä kansalliset rajat pidättävät sen kehitystä. Ranskan teollisuus pitää kuitenkin enimmäkseen kansalliset markkinat hallussaan vain enemmän tai vähemmän modifioidun ehkäisyttelijärjestelmän avulla. Joskin siis Ranskan proletariaatilla on vallankumouksen aikana Pariisissa tosiasiallista valtaa ja vaikutusta, mikä kannustaa sitä pitemmälle kuin sen mahdollisuudet edellyttävät, niin muualla Ranskassa proletariaatti on keskittynyt hajallaan sijaitseviin erillisiin teollisuuskeskuksiin ja miltei häviää valtaenemmistönä olevien talonpoikien ja pikkuporvarien sekaan. Kehittyneessä, uudenaikaisessa muodossaan, ratkaisevassa vaiheessaan taistelu pääomaa vastaan, teollisuuden palkkatyöläisten taistelu teollisuusporvaristoa vastaan, ei ole Ranskassa yleinen tosiasia. Tuo taistelu saattoi olla vallankumouksen kansallisena sisältönä sitäkin vähemmän helmikuun päivien jälkeen, kun taistelua pääoman toisarvoisia riistotapoja vastaan — talonpojan taistelua koronkiskontaa ja hypoteekkia vastaan, pikkuporvarin taistelua suurkauppiasta, pankkiiria ja tehtailijaa vastaan, sanalla sanoen vararikkoutumista vastaan — verhosi vielä rahaylimystöön kohdistuneen yleisen nousun peite. Mikään ei siis ole selitettävissä helpommin kuin se, että Pariisin proletariaatti koetti ajaa omia etujaan porvariston etujen *ohella*, sen sijaan että olisi tuonut ne esiin yhteiskunnan vallankumouksellisena etuna, ja että se laski *punaisen* lipun *kolmivärisen*¹¹³ lipun edessä. Ranskan työläiset eivät voineet astua askeltakaan eteenpäin eivätkä koskea hivenenkään vertaa porvarilliseen järjestelmään, niin kauan kuin vallankumouksen kulku ei ollut nostanut proletariaatin ja porvariston välillä olevia kansanjoukkoja, talonpoikia ja pikkuporvareita, tuota järjestelmää vastaan, pääoman herruutta vastaan eikä pakottanut niitä liittymään proletariaattiin ja tunnustamaan tämän esitaistelijaksi. Työläiset saattoivat lunastaa tämän voiton ainoastaan hirveällä kesäkuun tappiolla.⁴³

Luxembourgin valiokunnan, tämän Pariisin työläisten luomuksen ansioksi jää se, että se ilmaisi eräältä eurooppalaiselta puhujalavalta yhdeksänentoista vuosisadan vallankumouksen salaisuuden: *proletariaatin vapauttaminen*. »Mouiteur»¹¹⁴ punasteli, kun sen täytyi virallisesti propagoida »mielettömiä hourailuja», jotka siihen asti olivat olleet haudattuina sosialistien apokryfisiin teoksiin ja kantautuneet vain aika ajoin porvariston korviin kaukaisina, puoleksi

pelottavina, puoleksi hasuina taruina. Eurooppa heräsi yllättyneenä porvarillisesta horroksestaan. *Porvariston herruus* poistettiin siis samalla kun muodostettiin tasavalta — niin luulivat proletaarit, jotka sekoittivat toisiinsa rahaylimystön ja yleensä porvariston; niin kuvittelivat yksinkertaiset tasavaltalaiset, jotka kiistivät luokkien olemassaolonkin tai korkeintaan myöntivät tunnustamaan ne perustuslaillisen monarkian seuraukseksi; niin sanoivat ulkokultaisissa korulauseissaan ne porvarilliset ryhmät, joita siihen asti ei oltu päästetty osallisiksi vallasta. Kaikki kuningasmieliset muuttuivat silloin tasavaltalaisiksi ja kaikki Pariisin miljoonamiehet työläisiksi. Tuota luuloteltua luokkasuhteiden lakkauttamista vastaava korusana oli *fraternité* — yleinen veljeily ja veljeys. Tämä idyllinen irrottautuminen luokkavastakohdista, tämä sentimentaalinen vastakkaisten luokkaetujen yhtäläistäminen, tämä haaveellinen pyrkimys kohota luokkataistelun yläpuolelle, sanalla sanoen *fraternité* — se oli helmikuun vallankumouksen varsinainen iskusana. Pelkkä *väärinkäsitys* oli aiheuttanut luokkajaon, ja helmikuun 24. p:nä Lamartine antoi väliaikaiselle hallitukselle nimen: »un gouvernement qui suspende ce malentendu terrible qui existe entre les différentes classes»*. Pariisin proletariaatti hekumoi tuossa jalomielisessä yleisen veljeyden hurmassa.

Väliaikainen hallitus, kun sen kerran oli pakko julistaa tasavalta, teki puolestaan kaikkensa saadakseen sen kelvolliseksi porvaristolle ja maakunnille. Ranskan ensimmäisen tasavallan¹¹⁵ veriset kauhut desavuoitiin lakkauttamalla kuolemanrangaistus poliittisista rikoksista; sanomalehdissä saattoi esittää vapaasti kaikkia mielipiteitä; armeija, tuomioistuimet, hallinto jäivät harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta entisten arvohenkilöiden käsiin; heinäkuun monarkian suursyyllisistä ei vedetty ketään tilille. »Nationalin» porvarilliset tasavaltalaiset huvittelivat vaihtamalla monarkkiset nimet ja puvut vanhatasavaltalaisiin. Heille tasavalta ei ollut mitään muuta kuin vanhan porvarillisen yhteiskunnan uusi tanssiaispuku. Nuori tasavalta piti päämääränään sitä, ettei se ketään pelottaisi, vaan olisi ennemminkin itse alituisen pelon vallassa ja pehmeällä myöntävyydellä ja vastarinnattomuudella turvaisi olemassaolonsa ja riisuisi vastustajansa aseista. Kotimaan etuoikeutetuille luokille ja despoottisille ulkovalloille julistettiin kuuluvasti, että tasavalta on oleva luonteeltaan rauhaa rakastava. Sen mottona oli: elä ja anna muidenkin elää. Kävi lisäksi niin, että kohta helmikuun vallankumouksen jälkeen kapinaan nousivat saksalaiset, puolalaiset, itävaltalaiset, unkarilaiset, italialaiset — kukin kansa asemaansa vastaavasti. Venäjä ja Englanti eivät olleet valmiit väliintuloon, jälkimmäisessä oli omaa liikehtimistä ja edellinen pelkäsi sitä. Tasavallalla ei näin ollen ollut vastassaan yhtään *kansakunnallista* vihollista. Ei siis

* — »hallitus, joka tekee lopun siitä *hirveästä*, *väärinkäsityksestä*, mikä on olemassa eri luokkien välillä». Toim.

ollut mitään suuria ulkoisia selkkauksia, jotka olisivat voineet kiihottaa toimintatarmoa, jouduttaa vallankumouksen kehityskulkua, pakottaa väliaikaista hallitusta eteenpäin tai heittää sen yli laidan. Pariisin proletariaatti, joka piti tasavaltaa omana luomuksenaan, tervehti luonnollisesti väliaikaisen hallituksen jokaista tekoa, joka auttoi hallitusta lujittamaan asemaansa porvarillisessa yhteiskunnassa. Hallitus suostui mielellään tekemään Caussidièrelle poliisi-palveluksia omaisuuden suojelemiseksi Pariisissa ja antoi Louis Blancin sovittelulla työläisten ja isäntien välisiä palkkariitoja. Se katsoi point d'honneur* pitää Euroopan silmissä tasavallan porvarillista kunniaa loukkaamattomana.

Tasavalta ei kohdannut mitään, ei ulkoista eikä sisäistä vastarintaa. Tämä sai sen riisumaan aseensa. Sen tehtävänä ei ollut enää maailman vallankumouksellinen uudistaminen, vaan sopeutuminen porvarillisen yhteiskunnan oloihin. Miten fanaattisesti väliaikainen hallitus ryhtyi käsiksi tuohon tehtävään, siitä ovat parhaana todistuksena sen *finanssitoimenpiteet*.

Valtionluotto ja *yksityisluotto* olivat tietysti järkkyneet. *Valtionluotto* perustuu uskoon, että valtio antautuu rahajuutalaisten riisettäväksi. Mutta vanha valtio oli kadonnut, ja vallankumous suuntautui ennen kaikkea rahaylimystöä vastaan. Euroopan viime kauppapulan järkytykset eivät olleet vielä päättyneet. Vararikkoja tapahtui vielä toinen toisensa jälkeen.

Yksityisluotto oli siis lamautunut, tavarain kiertokulku estynyt, tuotanto tyrehtynyt jo ennen helmikuun vallankumouksen puhkeamista. Vallankumouksellinen kriisi pahensi kauppapulaa. Kun keran yksityisluotto perustuu uskoon, että porvarillinen tuotanto suhteittensa koko laajuudessa, porvarillinen järjestys pysyy koskemattomana ja loukkaamattomana, niin kuinka täytyikään vaikuttaa siihen vallankumouksen, joka asetti kyseenalaiseksi itse porvarillisen tuotannon perustan, proletariaatin taloudellisen orjuuden, ja nosti pörssin vastakohdaksi Luxembourgin sfinksin? Proletariaatin nousu on porvarillisen luoton hävittämistä, sillä se on porvarillisen tuotannon ja sen järjestyksen hävittämistä. *Valtionluotto* ja *yksityisluotto* ovat taloudellinen lämpömittari, joka osoittaa vallankumouksen intensiteettia. *Vallankumouksen hehku ja luomisvoima lisääntyvät samassa mitassa kuin luotto vähenee.*

Väliaikainen hallitus tahtoi hävittää tasavallan porvaristonvastaisen ulkomuodon. Siksi sen täytyi ennen kaikkea koettaa turvata tuon uuden valtiomuodon *vaihtoarvo*, sen *pörssikurssi*. Tasavallan kurssin noteerausten noustessa yksityisluottokin oli jälleen ehdottomasti nouseva.

Poistaakseen pienimmätkin *epäilykset* tasavallan haluttomuudesta tai kykenemättömyydestä täyttää monarkialta perimiään sitoumuksia ja herättääkseen luottamusta tasavallan porvarilliseen moraalisiin

---

* — kunnia-asiakseen. *Toim.*

ja maksukykyyn väliaikainen hallitus turvautui yhtä halpahintaiseen kuin lapselliseenkin kerskailuun. Se maksoi valtion velkojille jo *ennen* laillista maksuaikaa 5, 4½ ja 4 prosentin korot. Kapitalistien porvarillinen itsevarmuus palautui äkkiä, kun he näkivät, kuinka pelokkaan kiireellisesti heidän luottamustaan koetettiin ostaa.

Tuo teatteritemppu, joka riisti siltä käteiset rahavarat, ei tietenkään vähentänyt väliaikaisen hallituksen rahapulaa. Finanssipulaa ei voitu enää pitää kauemmin salassa, ja *pikkuporvarien, palvelijain ja työläisten* täytyi maksaa omasta taskustaan valtion velkojille tuotettu mieluisa yllätys.

Selitettiin, ettei sataa frangia suuremmalle summalle annettuja *säästöpankkikirjoja* vaihdeta enää rahaksi. Säästöpankkeihin talletetut summat takavarikoitiin ja muutettiin hallituksen asetuksella valtionvelaksi, jota ei tulla maksamaan takaisin. Tasavalta katkeoitti näin ilmankin ahtaalla olleiden *pikkuporvareiden* mielen. Saatuaan säästöpankkikirjojensa tilalle valtion velkakirjat heidän oli pakko mennä pörssiin myymään niitä ja antautua siten suoraa päätä niiden pörssijuutalaisten käsiin, joita vastaan helmikuun vallankumous oli suunnattu.

Heinäkuun monarkian aikana vallinneen rahaylimystön temppelinä oli *pankki*. Niin kuin pörssi hallitsee valtionluottoa, niin myös pankki hallitsee *kauppaluottoa*.

Helmikuun vallankumous uhkasi välittömästi paitsi pankin heruutta myös sen olemassaoloakin; siksi pankki koetti alusta pitäen saattaa tasavallan huonoon huutoon tekemällä luotottomuuden yleiseksi. Se lakkasi äkkiä antamasta luottoa pankkiireille, tehtailijoille ja kauppiaille. Tämä manööveri, aiheuttamatta heti vastavallankumousta, antoi väistämättä takaiskun pankille itselleen. Kapitalistit ottivat pois rahansa, jotka he olivat tallettaneet pankin kelleihin. Pankinsetelien omistajat syöksyivät pankin kassaluukuille vaihtaakseen setelinsä kullaksi ja hopeaksi.

Väliaikainen hallitus olisi voinut ilman väkivaltaista sekaantumista, laillista tietä pakottaa pankin *vararikkoon*; sen olisi vain pitänyt olla toimeettomana ja jättää pankki oman onnensa nojaan. *Pankin vararikko* olisi ollut vedenpaisumus, joka olisi silmänräpäyksessä pyyhkäissyt Ranskan maaperältä rahaylimystön, tuon tasavallan mahtavimman ja vaarallisimman vihollisen, tuon heinäkuun monarkian kultaisen jalustan. Pankin jouduttua vararikkoon porvariston itsensä olisi täytynyt pitää viimeisenä epätoivoisena pelastusyrityksenä sitä, että hallitus perustaa kansallispankin ja saattaa kansallisen luoton kansakunnan valvonnan alaiseksi.

Sen sijaan väliaikainen hallitus määräsi pankinseteleille *pakko-kurssin*. Se teki enemmänkin. Se muutti kaikki maakuntapankit Ranskan pankin haaraosastoiksi ja antoi sen levittää verkkonsa yli koko Ranskan. Myöhemmin se asetti *valtion metsät* takeeksi lainasta, josta se sopi pankin kanssa. Siten helmikuun vallankumous voi-

misti ja laajensi välittömästi pankkiylimystä, joka sen oli määrä syöstä nurin.

Väliaikainen hallitus kuitenkin köykistyi entisestään yhä kasvavan vajauksen painon alla. Se kerjäsi turhaan isänmaallisia uhreja. Ainoastaan työläiset heittivät sille almuja. Oli pakko turvautua sankarilliseen keinoon, *uuden veron* säätämiseen. Entä ketä piti verottaa? Pörssikarhujako, pankkikuninkaitako, valtionvelkojajako, koroilaeläjäjäkö, teollisuudenharjoittajajako? Sillä tavalla ei voitu tehdä tasavaltaa mieluisaksi porvaristolle. Se olisi toisaalta merkinnyt valtionluoton ja kauppaluoton vaarantamista, samalla kun toisaalta koetettiin ostaa sitä niin suurilla uhrauksilla ja nöyryytyksillä. Mutta jonkunhan oli hellitettävä kukkaronsa nauhoja. Kenet määrättiin porvarillisen luoton uhriksi? Jacques le bonhomme*, *talonpoika*.

Väliaikainen hallitus määräsi maksettavaksi neljän välittömän veron kultakin frangilta neljäkymmentä viisi centimeä lisäveroa. Hallituksen lehdistö uskotteli Pariisin proletariaatille, että tuo vero rasittaisi etupäässä suurtilallisia, restauraation myöntämän miljardin¹⁶ omistajia. Todellisuudessa se koitui rasitukseksi ennen kaikkea *talonpoikaistuokalle*, so. Ranskan kansan valtaenemmistölle. *Talonpoikien oli suoritettava helmikuun vallankumouksen kustannukset*, heistä sai vastavallankumous pääaineiksensa. Uusi 45 centimen vero oli Ranskan talonpojalle elinkysymys, ja hän vuorostaan teki siitä tasavallan elämäkysymyksen. Siitä hetkestä alkaen *tasavalta* oli Ranskan talonpojalle samaa kuin *45 centimen lisävero*, ja Pariisin proletariaatissa talonpoika näki tuhlaajan, joka elosteli hänen kustannuksellaan.

Kun vuoden 1789 vallankumous aloitti siitä, että poisti talonpoikien feodaaliset rasitukset, niin 1848 vallankumous teki itsensä tunnetuksi määräämällä maalaisväestölle uuden veron ollakseen vaarantamatta pääomaa ja pitääkseen sen valtiokoneiston käynnissä.

Väliaikainen hallitus olisi voinut poistaa kaikki nuo haitat ja sysätä valtion entisiltä raiteiltaan ainoastaan yhdellä keinolla, nimittäin *julistamalla valtion vararikoon*. Kaikki muistavat, miten korkealentoisesti Ledru-Rollin kertoi jälkeinpäin kansalliskokouksessa siveellisestä suuttumuksestaan, jolla hän oli torjunut pörssikoronkiskurin Fouldin, Ranskan nykyisen finanssiministerin, moisen ehdotuksen. Fouldin ehdotus oli kuitenkin omena tiedonpuusta.

Tunnustamalla vekselin, jonka vanha porvarillinen yhteiskunta oli asettanut valtiolle, väliaikainen hallitus joutui tuon yhteiskunnan alaiseksi. Siitä tuli porvarillisen yhteiskunnan ahdistettu velallinen, sen sijaan että olisi asettunut sitä vastaan uhkaavana velkojana, joka vaatii vanhojen vallankumousvelkojen maksua. Sen täytyi lujittaa höltyneitä porvarillisia suhteita täyttääkseen sitoumukset, jotka olivat vain noiden suhteiden puitteissa täytettävissä. Luotosta

---

* — kelpo Jaakko (pilkkanimi, jota Ranskan tilanherrat käyttivät talonpojista). *Toim.*

tuli sen elinehto ja proletariaatille tehdyt myönnytykset ja sille annetut lupaukset muuttuivat *kahleiksi*, jotka *täytyi* murtaa. Työläisten vapautus, yksin *korulauseenakin*, muodostui uudelle tasavallalle sietämättömäksi vaaraksi, sillä tuo vaatimus oli pysyvä vastalause sellaisen luoton ennallistamista vastaan, joka pohjaa olemassaolevien taloudellisten luokkasuhteiden varmaan ja horjumattomaan hyväksymiseen. Täytyi siis *tehdä selvää työläisistä*.

Helmikuun vallankumous oli vienyt armeijan pois Pariisista. Kansalliskaarti, so. sekalainen porvaristo, oli ainoa sotilaallinen voima. Se ei kuitenkaan tuntenut vetävänsä yksinään vertoja proletariaatille. Lisäksi sen oli pakko, joskin mitä sitkeimmän vastarinnan ja satojen erilaisten estelyjen jälkeen avata vähitellen ja osittaisesti pääsy riveihinsä aseistetuille proletaareille. Oli olemassa enää vain yksi keino: *asettaa osa proletaareista toista osaa vastaan*.

Tässä tarkoituksessa väliaikainen hallitus muodosti 15—20-vuotiaista nuorista miehistä 24 pataljoonaa *mobiilikaartia*, kussakin pataljoonassa tuhannen miestä. Nämä olivat suurimmaksi osaksi *ryysyköyhälistöä*, jota on kaikissa suurkaupungeissa. Se on teollisuusproletariaatista jyrkästi eroava joukko, varkaiden ja kaikenlaisen rikollisten värväyskerros, johon kuuluu yhteiskunnan jätteistä elävää ja vakinaista ammattia vailla olevaa väkeä, kulkureita, gens sans feu et sans aveu; nämä ihmiset eroavat toisistaan kansakuntansa sivistysasteesta riippuen, mutta säilyttävät aina latsaroniluonteensa¹¹⁷; siinä nuorukaisiässä, jossa väliaikainen hallitus heidät värväsi, he olivat kokonaan käskettävissä, pystyivät yhtä hyvin mitä sankarillisimpiin tekoihin ja suurimpaan uhrautuvuuteen kuin alhaisimpiin roistontekoihin ja mitä halpamaisimpaan lahjusten ottoon. Väliaikainen hallitus maksoi heille 1 frangin 50 centimea päivältä, ts. osti heidät. Se antoi heille erikoisen sotilaspuvun, ts. erotti heidät ulkonaisesti puseronkäyttäjistä. Heidän johtajikseen määrättiin osaksi vakinaisen sotaväen upseereja, osaksi he itse valitsivat niiksi nuoria porvarispoikia, jotka lumosivat heidät äänekkäillä puheilla kuolemasta isänmaan puolesta ja uskollisuudesta tasavallalle.

Pariisin proletariaattia vastassa oli siis sen omasta keskuudesta haalittu armeija, johon kuului 24 000 nuorekkaan voimakasta, huimapäistä miestä. Mobiilikaartin marssiessa Pariisin katuja proletariaatti huusi sille *eläköötä*. Se katsoi heidät etumaisiksi barrikaditaistelijoikseen. Se piti heitä porvarillisen kansalliskaartin vastakohdana olevana *proletaarikaartina*. Sen erehdys oli anteksiannettava.

Mobiilikaartin lisäksi hallitus päätti kerätä ympärilleen vielä teollisen työläsarmeijan. Ministeri Marie toimitti niin sanottuihin kansallistyöhuoneisiin satatuhatta työläistä, jotka pula ja vallankumous olivat heittäneet kadulle. Tuon korean nimen takana ei ollut mitään muuta, kuin että työläisiä käytettiin ikävyyttäviin, yksitoikkoihin tuottamattomiin *maatöihin*, joissa maksettiin 23 souta työpalkkaa. Kansallistyöhuoneet eivät olleet mitään muuta kuin *taivasalla olevia englantilaisia workhouses, työtaloja*¹¹⁸. Väliaikai-

nen hallitus luuli muodostaneensa niissä *toisen proletaariarmeijan työläisiä itseään vastaan*. Tällä kertaa porvaristo erehtyi kansallistyöhuoneisiin nähden samaten, kuin työläiset erehtyivät mobiili-kaartiin nähden. Porvaristo oli luonut *kapina-armeijan*.

Eräs tarkoitus oli sittenkin saavutettu.

Kansallistyöhuoneet — sitä nimeä kantoivat kansan työverstaat, joita Louis Blanc propagoi Luxembourgissa. Luxembourgin suunnitelman suoranaisesti *vastakohtaksi* suunnitellut Marien työhuoneet antoivat, koska kyltti oli sama, aihetta juonitella erehdyksillä samaan tapaan kuin espanjalaisessa palvelijakomediasa. Väliaikainen hallitus levitti itse salavihkaa huhua, että nuo kansallistyöhuoneet ovat Louis Blancin keksimiä, ja se tuntui sitäkin uskottavammalta, kun Louis Blanc, kansallistyöhuoneiden profeetta, oli väliaikaisen hallituksen jäsen. Pariisin porvaristosta, joka puoleksi naiivisti, puoleksi tarkoituksellisesti sotki nämä kaksi asiaa, sekä Ranskan ja Euroopan keinotekoisesti ylläpidetyn mielipiteen mukaan nuo työtalot olivat ensi kerran toteutettua sosialismia, joka asetettiin niiden ohella kaakinpuuhun.

Elleivät sisältönsä, niin nimensä puolesta nuo *kansallistyöhuoneet* olivat proletariaatin olennoitunut vastalause porvarillista teollisuutta, porvarillista luottoa ja porvarillista tasavaltaa vastaan. Niinpä porvariston koko viha kohdistuikin niihin. Porvaristo oli havainnut ne kohdaksi, johon se saattoi kohdistaa iskunsa, heti kun se oli kyllin vahvistunut sanoutuakseen avoimesti irti helmikuun harhakuvitelmista. Niin ikään *pikkuporvarien* koko mielipaha, koko harmi kohdistui noihin kansallistyöhuoneisiin, tuohon yleiseen maailmauluun. Hampaitaan kiristellen he laskivat summia, joita proletaraiset tyhjäntoimittajat nielivät, samalla kun heidän oma asemansa kävi päivä päivältä yhä sietämättömämmäksi. Valtion eläke näennäisestä työstä — sitä en sosialismi, murisivat he itsekseen. Kansallistyöhuoneista, Luxembourgin mahtipontisista lausunnoista, Pariisin työläisten katukulkueista — niistä etsivät he kurjuutensa syytä. Eikä kukaan kiihkoillut luuloteltuja kommunistien salahankkeita vastaan enemmän kuin pikkuporvari, joka hoippui vararikon kuilun partaalla vailla pelastusmahdollisuuksia.

Edessä olevassa porvariston ja proletariaatin välisessä yhteenotossa kaikki etuisuudet, kaikki ratkaisevat asemat, yhteiskunnan kaikki keskikerrokset olivat siis porvariston käsissä, samaan aikaan kuin helmikuun vallankumouksen aallot vyöryivät korkeina yli koko mannermaan ja jokainen uusi posti toi uuden tiedon vallankumouksesta, milloin Italiasta, milloin Saksasta, milloin Euroopan etäisimmältä kaakkoiskulmalta ja piti yllä kansan yleistä huumausta tuomalla sille alituisesti todisteita sen voitosta, jonka hedelmät olivat jo luisumassa sen käsistä.

Maaliskuun 17. pnä ja huhtikuun 16. pnä tapahtuivat ensimmäiset kahakat suuressa luokkataistelussa, joka oli kytenyt porvarillisen tasavallan uumenissa.

Maaliskuun 17. pnä tuli ilmi proletariaatin kaksinainen asema, joka ei sallinut tehdä mitään ratkaisevaa. Proletariaatin mielenosoituksen tarkoituksena oli alunperin saada väliaikainen hallitus takaisin vallankumouksen raiteille, pakottaa se tarpeen vaatiessa erottamaan hallituksen porvarilliset jäsenet ja lykkäämään kansalliskouksen ja kansalliskaartin vaalipäivää. Mutta 16. maaliskuuta kansalliskaartissa edustettu porvaristo järjesti mielenosoituksen väliaikaista hallitusta vastaan. Huutaen: »à bas Ledru-Rollin!»* se lähti kaupungintalon luo. Tämä pani kansan huutamaan maaliskuun 17. pnä: »Eläköön Ledru-Rollin! Eläköön väliaikainen hallitus!» *Vastustaakseen* porvaristoa sen oli pakko asettua porvarillisen tasavallan puolelle, jonka säilyminen näytti sen mielestä kyseenalaiselta. Kansalujiitti väliaikaisen hallituksen asemaa, sen sijaan että olisi alistanut sen itselleen. Maaliskuun 17. päivä raukesi melodramaattiseen näytelmään, ja joskin Pariisin proletariaatti näytti sinä päivänä vielä kerran jättiläisvoimansa, niin se vain vahvisti porvariston päätöstä väliaikaisessa hallituksessa sekä sen ulkopuolella murskata se.

Huhtikuun 16. päivä oli väliaikaisen hallituksen ja porvariston yhteisesti aikaansaamaa *väärinkäsitystä*. Työläisiä oli kokoontunut lukuisasti Mars-kentälle ja hippodromille kansalliskaartin pääesikunnan vaalien valmistelemisen merkeissä. Yhtäkkiä ympäri Pariisia, sen toisesta päästä toiseen levisi salamannopeasti huhu, että työläiset olivat Louis Blancin, Blanquin, Cabet'n ja Raspailin johdolla kokoontuneet aseistettuina Mars-kentälle marssiakseen sieltä kaupungintalolle, kukistaakseen väliaikaisen hallituksen ja nimit-tääkseen kommunistisen hallituksen. Yleinen hälytys — Ledru-Rollin, Marrast ja Lamartine kiistelivät myöhemmin tämän aloitteenteon kunniaa — ja tunnissa on 100 000 miestä aseissa, kaupungintalo on kokonaisuudessaan kansalliskaartin miehittämä, kaikkialla Pariisissa jylisevät huudot: »Alas kommunistit! Alas Louis Blanc, Blanqui, Raspail, Cabet!» Lukemattomat lähetystöt, kaikki valmiina pelastamaan isänmaata ja yhteiskuntaa, käyvät ilmaisemassa uskollisuutensa väliaikaiselle hallitukselle. Kun työläiset vihdoin saapuvat kaupungintalon edustalle antaakseen väliaikaiselle hallitukselle isänmaallisen kolehdin, jonka he olivat koonneet Mars-kentällä, he saavat kummikseen kuulla, että porvarillinen Pariisi on mitä varovaisimmin järjestetyssä näennäisessä taistelussa lyönyt heidän varjonsa. Huhtikuun 16. päivän hirvittävä attentaahti antoi tekosyyⁿ *armeijan kutsumiseen takaisin Pariisiin*, mikä olikin kömpelösti lavastetun komedian varsinainen tarkoitus, ja taantumuk-sellisiin federalistisiin mielenosoituksiin maakunnissa.

Toukokuun 4. pnä kokoontui *yleisillä välittömällä vaaleilla* valittu *kansalliskokous*.** Yleisellä äänioikeudella ei ollut sitä tai-

* — »*à bas Ledru-Rollin!*» *Toim.*

** Tässä ja edelleen sivulle 221 saakka kansalliskokouksella tarkoitetaan perustuslakiasäättävää kansalliskokousta, joka oli koolla 4. päivästä toukokuuta 1848 toukokuuhun 1849 (Konstituante). *Toim.*

kavoimaa, minkä vanhan ajan tasavaltalaiset olivat uskotelleet sillä olevan. Koko Ranskaa, ainakin ranskalaisten enemmistöä he pitivät citoyeneina*, joiden edut, käsitykset jne. olivat samanlaisia. Se oli heidän *kansanpalvontaansa*. Vaalit kuitenkin toivat heidän *mielikuvituksellisen* kansansa sijasta päivänvaloon *todellisen* kansan, so. niiden eri luokkien edustajat, joihin kansa jakaantuu. Olemme jo tulleet huomaamaan, mikä pani talonpojat ja pikkuporvarit äänestämään taisteluhaluisten porvariston ja restauraatiokiikhoisten suurmaanomistajien johdolla. Joskaan yleinen äänioikeus ei ollut se ihmeitä tekevä taikasauva, jona tasavaltalaiset pyhät yksinkertaisuudet olivat sitä pitäneet, niin sillä oli sittenkin toinen verrattomasti suurempi ansio: se antoi alun luokkataistelulle, pani porvarillisen yhteiskunnan keskikerrokset luopumaan nopeasti harhaluuloistaan ja erehdysistään, se nosti riistäjäluokan kaikki ryhmät kerralla valtion huipuile riisuen siten niiden pettävän naamion, jota vastoin monarkia sensuksineen oli kompromettoinut ainoastaan tiettyjä porvarisryhmiä sallien muiden olla piilossa kulissien takana ja ympäröidä itsensä yhteisen opposition sädekehällä.

Perustuslakiasäättävässä kansalliskokouksessa, joka kokoontui toukokuun 4. pnä, olivat voitolla *porvarillis-tasavaltalaiset*, »Nationalin» tasavaltalaiset. Yksinpä legitimistit ja orleanistitkin⁹¹ uskasivat aluksi näyttäytyä vain porvarillisen tasavaltaisuuden naamion suojassa. Taistelu proletariaattia vastaan voitiin aloittaa ainoastaan tasavallan nimessä.

Toukokuun 4. päivästä, ei helmikuun 25. päivästä, alkaa tasavalta, so. Ranskan kansan tunnustama tasavalta; se ei ole se tasavalta, minkä Pariisin proletariaatti pakotti väliaikaisen hallituksen julistamaan, ei se tasavalta, mihin kuului sosiaalisia instituutioita, ei se unelmakuva, joka väikkyi barrikaditaistelijain mielessä. Kansalliskokouksen julistama ainoa laillinen tasavalta ei ole mikään valankumouksellinen ase porvarillista järjestystä vastaan, vaan päinvastoin tämän järjestyksen poliittinen rekonstruktio, joka lujittaa poliittisesti porvarillista yhteiskuntaa, sanalla sanoen, se on *porvarillinen tasavalta*. Tuo väite kaikui kansalliskokouksen puhujalavalta ja sai vastakaikua koko tasavaltalaisessa ja tasavaltalaisvastaisessa porvarilehdistössä.

Olemme huomanneet, ettei helmikuun tasavalta tosiaankaan ollut eikä voinut olla mikään muu kuin *porvarillinen* tasavalta, jos kohta väliaikaisen hallituksen olikin proletariaatin välittömästä painostuksesta julistettava se *tasavallaksi*, jossa oli *sosiaalisia instituutioita*; että Pariisin proletariaatti oli vielä kykenemätön menemään muuten kuin *ajatuksissaan, mielikuvituksessaan* porvarillista tasavaltaa pitemmälle ja edesauttoi sitä kaikkialla, missä se todella toimi; että proletariaatille annetut lupaukset muodostuivat sietä-

---

* — kansalaisina. *Toim.*

mättömäksi vaaraksi uudelle tasavallalle ja väliaikaisen hallituksen koko elämänkulku supistui yhtämittaiseksi taisteluksi proletariaatin vaatimuksia vastaan.

Kansalliskokouksen kautta oli koko Ranska tuomitsemassa Pariisin proletariaattia. Kokous särkei heti helmikuun vallankumouksen sosiaaliset harhakuvitelmat, se julisti suoraan *porvarillisen tasavallan*, ainoastaan porvarillisen tasavallan. Nimittämästään Toimeenpanokunnasta se erotti tuota pikaa proletariaatin edustajat Louis Blancin ja Albertin; se hylkäsi ehdotuksen erikoisen työministeriön muodostamisesta ja otti myrskyisin suosionhuudoin vastaan ministeri Trélat'n selityksen: »Kysymys on enää vain *entisten työolojen palauttamisesta.*»

Tuokaan ei riittänyt. Työläiset olivat taistelleet helmikuun tasavallan porvariston ollessa passiivisesti apuna. Proletaarit pitivät itseään oikeutetusti helmikuun voittajina ja esittivät voittajan ylimielisiä vaatimuksia. Heidät oli voitettava katutaistelussa, heille oli näytettävä, että he kärsivät tappion heti, kun eivät taistele *yhdessä* porvariston kanssa, vaan sitä *vastaan*. Niin kuin aikanaan helmikuun tasavalta ja sen myönnytykset sosialismin hyväksi vaativat toteutuakseen proletariaattia yhtymään porvariston kanssa taisteluun kuningasvaltaa vastaan, niin nyt oli välttämätön toinen taistelu, jotta tasavalta olisi vapautunut noista sosialismille tehdyistä myönnytyksistä ja *porvarillinen tasavalta* olisi virallisesti vahvistanut hallitsevan asemansa. Porvariston täytyi torjua ase kädessä proletariaatin vaatimukset. Porvarillisen tasavallan todellisena syntymäsjana ei ollut *helmikuun voitto*, vaan *kesäkuun tappio*.

Proletariaatti joudutti ratkaisua tunkeutumalla toukokuun 15. päivänä kansalliskokoukseen, yrittäen tuloksettomasti saada takaisin vallankumouksellisen vaikutusvaltansa ja saaden aikaan vain sen, että sen tarmokkaimmat johtajat joutuivat porvariston vanginvartijoiden käsiin.¹¹⁹ *Il faut en finir!* — Tästä tilanteesta on tehtävä loppu! Tällä huudolla kansalliskokous ilmaisi päättäneensä pakottaa proletariaatin ratkaisevaan taisteluun. Toimeenpanokunta antoi joukon yllyttäviä määräyksiä, kuten kansan kokoontumista estävän kiellon jne. Perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen puhujalavalta suorastaan provosoiitiin, häväistiin ja pilkattiin työläisiä. Varsinaisena hyökkäyskohteena olivat kuitenkin, kuten olemme nähneet, *kansallistyöhuoneet*. Perustuslakiasäättävä kokous antoi niistä käskävän viittauksen toimeenpanokunnalle, joka odottikin vain sitä, että sen suunnitelma esitettäisiin kansalliskokouksen käskynä.

Toimeenpanokunta aloitti siitä, että se vaikeutti pääsyä kansallistyöhuoneisiin, muutti päiväpalkan kappalepalkaksi, karkotti Pariisin ulkopuolella syntyneet työläiset Sologneen muka maatoihin. Nuo maatyöt, niin kuin pettyneinä takaisin palanneet työläiset ilmoittivat tovereilleen, olivat vain retorinen kaava, jolla kaunistettiin heidän karkottamistaan. Kesäkuun 21. päivänä julkaistiin vihdoin »*Moniteurissa*» säädös, jossa kaikki naimattomat työläiset mää-

rättiin ajettaviksi väkivaltaisesti pois kansallistyöhuoneista tai merkittäviksi armeijan kirjoihin.

Työläisille ei jäänyt valinnan varaa, heidän täytyi joko nääntyä nälkään tai hyökätä. He vastasivat kesäkuun 22. päivänä jättiläiskapinalla, josta tuli ensimmäinen suurtaistelu niiden kahden luokan välillä, joihin uudenaikainen yhteiskunta jakautuu. Se oli taistelu *porvarillisen* järjestelmän säilyttämisestä ja tuhoamisesta. Tasavalan verhona ollut huntu repesi.

On tunnettua, miten verrattoman urhoollisesti ja taidokkaasti työläiset ilman päälliköitä, ilman yhteistä suunnitelmaa, ilman varoja ja suurimmaksi osaksi ilman aseita pitivät viisi päivää lujilla armeijaa, mobiilikaartia, Pariisin kansalliskaartia ja maaseudulta saapuneita kansalliskaartilaisia. Kuten tunnettua, porvaristo kosti kokemansa kuolemanpelon ennen kuulumattoman raa'asti ja surmasi yli 3000 vankia.

Ranskan demokratian julkiset edustajat olivat siinä määrin tasavaltalaisen ideologian kahleissa, että he vasta muutamia viikkoja myöhemmin alkoivat käsittää, mikä merkitys oli ollut kesäkuun taistelulla. He olivat ikään kuin taintuneet ruudinsavusta, jossa heidän mielikuvituksellinen tasavaltansa hajosi.

Sitä välitöntä vaikutelmaa, minkä kesäkuun tappiosta saamamme tieto meihin teki, lukija sallinee kuvailla »*Neue Rheinische Zeitungin*»⁷¹ sanoin:

»Helmikuun vallankumouksen viimeinen virallinen jäännös, toimeenpanokunta, on vakavain tapahtumain pakosta hajonnut kuin utukuva. Lamartinen ilotulitus on muuttunut Cavaignacin tykkituleksi. Siinä on se fraternité, veljeys kahden toisilleen vastakkaisen luokan välillä, joista toinen riistää toista, se helmikuussa julistettu fraternité, joka oli kirjoitettu suurin kirjaimin koko Pariisin julkisivuun, jokaisen vankilan, jokaisen kasarmin muuriin. Sen todellinen, väärentämätön, proosallinen ilmaisu on *kansalaissota*, kansalaisuudessa hirmuisimmassa muodossaan, työn ja pääoman välinen sota. Tuo veljeys liekehti Pariisin kaikissa ikkunoissa kesäkuun 25. päivän illalla, kun porvariston Pariisi järjesti ilotulituksen, samaan aikaan kun proletariaatin Pariisi paloi, vuoti verta ja vaikeroi. Veljeyttä kesti juuri niin kauan kuin porvariston edut löivät yhteen proletariaatin etujen kanssa.

Vuoden 1793 vanhan vallankumousperimyksen pedantit, sosialistiset doktrinäärit, jotka kerjäsivät porvaristolta almuja kansalle ja joiden sallittiin pitää pitkiä saarinoja ja kompromettoida itseään niin kauan kuin proletaarileijonaa täytyi tuudittaa uneen; tasavaltalaiset, jotka tarvitsivat entistä porvarillista järjestystä, mutta ilman kruunupäätä; dynastisen opposition miehet, joille sattuma lykkäsi ministerinvaihdoksen asemesta hallitsijasuvun kukistumisen; legitimistit, jotka eivät tahtoneet riisua pois livreetä, vaan ainoastaan muuttaa sen kuosia — nämä olivat niitä liittolaisia, joiden kanssa kansa suoritti helmikuunsa...

Helmikuun vallankumous oli *kaunis* vallankumous, yleistä myötuntoa saanut vallankumous, sillä siinä ilmenneet kuningasvallan vastaiset ristiriidat uinuivat *kehittymättöminä*, sovinnollisina vierieressä ja sen taustana ollut sosiaalinen taistelu oli vain epämääräistä, pelkkää puhetta, sanallista. *Kesäkuun vallankumous on iljettävä*, vastenmielinen vallankumous, sillä siinä puheet vaihtuivat tekoihin ja tasavalta paljasti itse hirviön pään lyömällä pois sen naamiona ja verhona olleen kruunun. — *Järjestys!* oli Guizot'n taisteluhuuto. *Järjestys!* huusi Sébastiani, guizot'lainen, kun venäläiset valtasivat Varsovan. *Järjestys!* huutaa Cavaignac, tuo Ranskan kansalliskokouksen ja tasavaltalaisen porvariston raaka kaiku. *Järjestys!* jyrisi hänen kartessitulensa raadellessaan proletariaatin ruumista. Vuodesta 1789 lähtien yksikään Ranskan porvariston lukuisista vallankumouksista ei ollut attentaatti *järjestystä* vastaan, sillä ne jättivät ennalleen luokkaherruuden, työläisten orjuuden, *porvarillisen järjestyksen*, niin usein kuin tuon herruuden ja tuon orjuuden poliittinen muoto vaihtuikin. Kesäkuu kajosi tuohon järjestykseen. Voi Kesäkuuta!» («Neue Rheinische Zeitung», 29. kesäkuuta 1848.*)

Voi Kesäkuuta! vastaa kaiku Euroopasta.

Porvaristo *pakotti* Pariisin proletariaatin kesäkuun kapinaan. Jo tämä seikka tuomitsi sen epäonnistumaan. Mikään välitön tiedotettu tarve ei pakottanut proletariaattia tahtomaan porvariston väkivaltaista kukistamista eikä proletariaatti vielä kyennytkään tuohon tehtävään. »Moniteurin» täytyi ilmoittaa sille virallisesti, että se aika oli ollut ja mennyt, jolloin tasavalta näki aiheelliseksi tehdä kunniaa proletariaatin harhakuviteluille, ja vasta tappio sai proletariaatin vakuuttumaan siitä totuudesta, että sen aseman pieninkin parantaminen pysyy *utopiana* porvarillisen tasavallan *puiteissa*, utopiana, joka muuttuu rikokseksi heti kun se tahdotaan toteuttaa. Proletariaatin muodoltaan ylenpalttiset, mutta sisällöltään pikkumaiset ja sinänsä vielä porvarilliset vaatimukset, joihin se tahtoi pakottaa helmikuun tasavallan myöntymään, vaihtuivat silloin rohkeaksi vallankumoukselliseksi taistelutunnukseksi: *Porvaristo kukistettava! Työväenluokan diktatuuri!*

Tehdessään hautausmaastaan *porvarillisen tasavallan* syntymäsjan proletariaatti pakotti oitis tuon tasavallan esiintymään aidossa muodossaan, valtiona, jonka tunnustettuna tarkoituksena on pääoman herruuden ja työn orjuuden ikuistaminen. Tuon arpisen, leppymättömän, voittamattoman vihollisen — voittamattoman, koska sen olemassaolo on porvariston elinehto — ollessa alituisesti näkösällä, porvariston herruuden täytyi heti kaikista kahleista vapauduttuaan muuttua *porvariston terroriksi*. Kun proletariaatti oli toistaiseksi syrjäytetty näyttämöltä ja porvariston diktatuuri tunnustettu julkkisesti, porvarillisen yhteiskunnan keskikerrosten, pikkuporvariston ja talonpoikaiston, täytyi liittyä proletariaattiin sitä läheisemmin

* Ks. Marxin artikkelia »Kesäkuun vallankumous». *Toim.*

mitä enemmän niiden asema huononi ja niiden ja porvariston välinen vastakohtaisuus kärjistyi. Niin kuin ne johtivat ennen kurjuutensa syyn proletariaatin voimistumisesta, niin niiden oli nyt johdettava se proletariaatin tappiosta.

Kun kesäkuun kapina kohotti kaikkialla mannermaalla porvariston itsetietoisuutta ja sai porvariston liittoutumaan julkisesti feodaalisen kuningasvallan kanssa kansaa vastaan, niin kuka oli tämän liiton ensimmäinen uhri? Mannermaan porvaristo itse. Kesäkuun tappio esti sitä lujittamasta valtaansa ja saamasta kansaa pysymään puoleksi tyytyväisenä, puoleksi masentuneena porvarillisen vallankumouksen alimmalla asteella.

Kesäkuun tappio paljasti vihdoin Euroopan despoottisille mahdeille sen salaisuuden, että Ranskan täytyi hinnalla millä hyvänsä säilyttää ulkoinen rauha voidakseen käydä sisäistä kansalaissotaa. Siten saatettiin Venäjän, Itävallan ja Preussin ylivallan alaiseksi kansat, jotka olivat aloittaneet taistelun kansallisen riippumattomuutensa puolesta, mutta samalla noiden kansallisten vallankumousten kohtalo tuli riippuvaksi proletaarisen vallankumouksen kohtalosta ja niiden näennäinen itsenäisyys ja riippumattomuus suuresta sosiaalisesta mullistuksesta katosi. Unkarilainen enempää kuin puolalainen tai italialainen ei ole oleva vapaa niin kauan kuin työläinen pysyy orjana!

Vihdoin Pyhän allianssin voitto muutti sikäli Euroopan oloja, että jokainen uusi proletariaatin kapina Ranskassa johtanee välittömästi *maailmansotaan*. Ranskan uusi vallankumous joutuu pakosta jättämään heti kansallisen maaperän ja *valtaamaan eurooppalaisen areenan*, jolla vain voikin totetua 19. vuosisadan sosiaalinen vallankumous.

Vasta kesäkuun tappio siis loi olot, joissa Ranska voi *panna alulle* Euroopan vallankumouksen. Kolmivärisestä lipusta tuli vasta kesäkuun kapinoitsijoiden *vereen* kastettuna Euroopan vallankumouksen lippu — *punainen lippu!*

Me sanomme: *Vallankumous on kuollut. Eläköön vallankumous!*

II

13. KESÄKUUTA 1849

Vuoden 1848 helmikuun 25. päivä antoi Ranskalle *tasavallan*, kesäkuun 25. päivä pakotti sen *vallankumoukseen*. Kesäkuun jälkeen vallankumous merkitsi *porvarillisen yhteiskunnan kumoamista*, kun ennen helmikuuta se oli merkinnyt *valtiomuodon kukistamista*.

Kesäkuun taistelua oli johtanut porvariston *tasavaltalais* ryhmä ja valtiovalta joutui voiton mukana väistämättä sen haltuun. Piiritystila asetti Pariisin sidottuna ja vastustuskyvyttömänä sen jalkojen juureen, ja maakunnissa vallitsi moraalinen piiritystila, porvarien uh-

maavan raaka voittajan ylimielisyys ja talonpoikain hillitön cmistuskiihko. *Alhaalta käsin* ei siis uhanut mikään vaara!

Työläisten vallankumouksellisen voiman murtuessa murtui myös *demokraattisten tasavaltalaisten*, so. niiden *pikkuporvarillisten tasavaltalaisten* poliittinen vaikutus, joita Ledru-Rollin edusti toimeenpanokunnassa, vuoripuolue perustuslakiasäättävässä kansalliskokouksessa ja »Réforme»⁶³ sanomalehdistössä. Huhtikuun 16. päivänä¹²⁰ he olivat porvarillis-tasavaltalaisten kanssa tehneet salaliiton proletariaattia vastaan ja sotivat kesäkuun päivinä yhdessä heidän kanssaan sitä vastaan. He olivat siten itse räjäyttäneet sen pohjan, johon heidän puolueensa voima oli perustunut, sillä pikkuporvaristo voi pysyä vallankumouksellisissa asemissaan porvaristoa vastaan vain niin kauan kuin se nojaa proletariaattiin. Heidät pantiin viralta. Porvarillis-tasavaltalaiset rikkoivat julkisesti sen näennäisen liiton, jonka he olivat vasten tahtoaan ja salakavalasti tehneet heidän kanssaan väliaikaisen hallituksen ja toimeenpanokunnan kaudella. Tultuaan halveksuen hylätyiksi liittolaisina demokraattiset tasavaltalaiset alentuivat olemaan kolmiväristen tasavaltalaisten henkivartijoina, eivätkä he voineet taivuttaa näitä mihinkään myönnytyksiin, vaan heidän oli pönkitettävä näiden herruutta joka kerta, kun tasavaltalaisvastaiset porvarisryhmät näyttivät uhkaavan sitä ja samalla tasavaltaa. Kaiken lisäksi nuo ryhmät, orleanistit ja legitimistit, olivat perustuslakiasäättävässä kansalliskokouksessa jo alusta alkaen vähemmistönä. Ennen kesäkuun päiviä ne uskalsivat esiintyä ainoastaan porvarillisen tasavaltalaisuuden naamari kasvoillaan; kesäkuun voitto sai hetkeksi koko porvarillisen Ranskan tervehtimään Cavaignacia vapahtajanaan, ja kun kohta kesäkuun päivien jälkeen tasavallanvastainen puolue jälleen esiintyi itsenäisesti, sallivat sotilasdiktatuuri ja Pariisin piiritystila sen ojennella vain hyvin arasti ja varovasti tuntosarviaan.

Porvarillis-tasavaltalaisten ryhmä, sen kirjailijat, sen puhujat, sen »kyvyt», sen kunnianhimoiset edustajat, sen edusmiehet, kenraalit, pankkiirit ja asianajajat, oli vuodesta 1830 ryhmittynyt erään pariisilaisen sanomalehden, »Nationalin», ympärille. Tällä oli maaseudulla filiaalilehtensä. »Nationalin» nurkkakunta oli *kolmivärisen tasavallan dynastia*. Se valtasi kaikki valtionvirat, ministeriöt, poliisiprefektuurit, postihallituksen, prefektinvirat, armeijan vapaat ylimpien upseerien paikat. Toimeenpanevan esivallan etunenässä oli sen kenraali *Cavaignac*; sen päätoimittajasta Marrastista tuli perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen vakinainen puhemies. Salongissaan hän tuotti niin ikään juhlamenojen ohjaajana kunniaa säädylliselle tasavallalle.

Eräänlainen arkatuntoisuus tasavaltalaisuustraditiota kohtaan on saanut Ranskan vallankumouksellisetkin kirjailijat vahvistamaan sitä erheellistä käsitystä, että kuningasmieliset olisivat muka olleet vallitsevina perustuslakiasäättävässä kansalliskokouksessa. Perustava kokous pysyi kuitenkin kesäkuun päivistä alkaen *yksinomaisesti*

porvarillisen tasavaltalaisuuden edustajana, ja se piti tätä puolta näkösilä sitä päättävämmin, mitä enemmän luhistui kolmiväristen tasavaltalaisten vaikutus kokouksen ulkopuolella. Kun oli kysymys porvarillisen tasavallan *muodon* säilyttämisestä, niin demokraattisten tasavaltalaisten äänet olivat sen käytettävissä, mutta kun oli kysymys *sisällöstä*, niin puhetapakaan ei erottanut sitä enää kuningasmielisistä porvarisryhmistä, sillä juuri porvariston edut, sen luokkaherruuden ja luokkariiston aineelliset ehdot muodostavat porvarillisen tasavallan sisällön.

Ei siis kuningasmielisyys, vaan porvarillinen tasavaltalaisuus olennoiti tuon kokouksen elämässä ja teoissa, joka ei kuollut eikä tullut tapetuksi, vaan mätäni loppujen loppuiksi.

Perustuslakiasäättävän kokouksen koko valtakautena, niin kauan kuin se piti etunäyttämöllä esityksiä kunnianarvoisalle yleisölle, taustalla pidettiin keskeytymätöntä uhrijuhlaa: vangittuja kesäkuun kapinallisia tuomittiin jatkuvasti kenttöoikeuksissa tai karkotettiin tuomiotta. Kokouksella oli tahdikkautta tunnustaa, ettei se tuominut kesäkuun kapinallisia rikoksentekeijöinä, vaan hävitti heitä vihollisinaan.

Perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ensimmäisenä toimenpiteenä oli *tutkimuslautakunnan* asettaminen selvittelemään kesäkuun päivien ja toukokuun 15. päivän tapahtumia ja sosialististen ja demokraattisten puoluejohtajien osanottoa niihin. Tutkimus oli suunnattu välittömästi Louis Blancia, Ledru-Rollinia ja Caussidièreä vastaan. Kärsimättömyyteensä pakahtumaisillaan porvarilliset tasavaltalaiset tahtoivat päästä noista kilpailijoista. Kostonsa täytännönpanoa he eivät olisi voineet uskoa sopivammalle oliolle kuin herra *Odilon Barrot'lle*, dynastisen opposition entiselle johtajalle, liberalismiin ruumiillistumalle, tuolle nullité grave*, raskastekoiselle vähäpätöisyydelle, joka halusi paitsi kostaa hallitsijasuvun puolesta lisäksi vaatia vallankumoukselliset tilille menettämänsä pääministerin viran vuoksi. Varma tae siitä, että hän oli oleva armoston! Tuo Barrot nimitettiin siis tutkimuslautakunnan puheenjohtajaksi, ja hän sommitteli helmikuun vallankumousta vastaan kokonaisen oikeusjutun, johon koottiin yhteen: maaliskuun 17. päivän *mielenosoitus*, huhtikuun 16. päivän *salaliitto*, toukokuun 15. päivän *attentaatti*, kesäkuun 23. päivän *kansalaissota!* Miksi hän ei ulottanut oppineita kriminalistisia tutkimuksiaan aina helmikuun 24. päivään asti? »Journal des Débats»¹²¹ vastasi: 24. helmikuuta on päivä, jolloin tavallaan *perustettiin Rooma*. Valtioiden alkuperä häviää taruun, johon täytyy uskoa ja jota ei sovi arvostella. Louis Blanc ja Caussidière asetettiin syytteeseen. Kansalliskokous lopetti itsensä puhdistamisen, jonka se oli aloittanut toukokuun 15. päivänä.

Perustuslakiasäättävä kokous hylkäsi väliaikaisen hallituksen valmisteleman ja Goudchaux'n uudelleen esittämän suunnitelman

* — pöyhkellevä mitättömyys. *Toim.*

pääoman verottamisesta hypoteekkiveron muodossa; laki 10-tuntisesta työajasta kumottiin; velkavankeus saatettiin jälleen käytäntöön; luku- ja kirjoitustaidottomalta väestöltä, joka muodosti suuren osan Ranskan väestöstä, suljettiin pääsy valamiehistöön. Miksei heiltä saman tien riistetty myös äänioikeutta? Vakuuden antaminen sanomalehdistä otettiin jälleen käytäntöön, yhdistymisoikeutta rajoitettiin.

Kiirehtiessään palauttamaan vanhoille porvarillisille suhteille niiden vanhat takeet ja hävittämään kaikki vallankumousaaltojen jättämät jäljet, porvarillis-tasavaltalaiset kohtasivat kuitenkin vastarintaa, joka uhkasi odottamattomalla vaaralla.

Kesäkuun päivinä kukaan ei ollut taistellut omaisuuden pelastamisen ja luoton ennastamisen puolesta fanaattisemmin kuin Pariisiin pikkuporvarit — kahvilanomistajat, ravintoloitsijat, marchands de vin*, pikkukauppiaat, rihkamakauppiaat, käsityöläiset jne. Pikkukauppiaat kiihtyivät ja marsivat barrikadia vastaan saattaakseen ennalleen kiertokulun, joka vie kadulta kauppaan. Mutta barrikadin takana olivat ostajat ja velalliset, sen edessä kauppojen velkojat. Ja kun pikkukauppiaat aikoivat rynnätä voiton huumaamina takaisin kauppoihinsa sen jälkeen kun barrikadit oli revitty hajalle ja työläiset murskattu, niin he tapasivat oven edessä barrikadina omaisuudenpelastajan, virallisen luottoasiamiehen, joka otti heidät vastaan uhkauskirjein: Langennut vekseli! Maksettavaksi langennut huoneenvuokra! Maksettavaksi langennut velkakirja! Vararikkoutunut kauppa! Vararikkoutunut kauppias!

Omaisuuden pelastus! Mutta talo, jossa he asuivat, ei ollut heidän omaisuuttaan; kaupat, joita he hoitivat, eivät olleet heidän omaisuuttaan; tavarat, joilla he kävivät kauppaa, eivät olleet heidän omaisuuttaan. Heidän kauppansa, lautasensa, josta he olivat syöneet, vuoteensa, jolla he olivat nukkuneet, eivät kuuluneet enää heille. Nimenomaan heiltä *oli pelastettava tuo omaisuus* talonomistajalle, joka oli vuokrannut heille huoneen; pankkiirille, joka oli diskontannut vekselin; kapitalistille, joka oli antanut käteisvaralainaa; tehtailijalle, joka oli uskonut tavaransa noiden rihkamakauppiaiden myytäväksi; suurkauppiaille, joka oli antanut velaksi raaka-aineita noille käsityöläisille. *Luoton ennastaminen!* Jälleen vahvistuttuaan luotto osoitikin olevansa elävä ja kiivas jumala, sillä se hääti maksukyvyttömän velallisen vaimoineen ja lapsineen hänen asunnostaan, uhrasi pääomalle hänen näennäisen omaisuutensa ja heitti hänet itsensä velkavankilaan, joka taas kohosi uhkaavana kesäkuun kapinoitsijoiden ruumiiden keskeltä.

Pikkuporvarit havaitsivat kauhukseen, että lyömällä työläiset he olivat antautuneet vastaan panematta saamamiestensä käsiin. Heidän vararikkoutumisensa, joka helmikuusta alkaen oli vitkalleen

---

* — kapakoitsijat. *Toim.*

jatkunut ja tuntui jääneen huomion ulkopuolelle, tuli nyt kesäkuun jälkeen julkiseksi.

Heidän *nimelliseen omaisuuteensa* ei koskettu niin kauan kuin heitä piti ajaa taisteluun *omaisuuden nimessä*. Nyt, kun proletariaattia koskeva suuri asia oli saatu järjestykseen, voitiin järjestää myös pikkukauppiaita koskeva pikkuasia. Pariisissa oli maksamattomia velkasitoumuksia yli 21 miljoonan frangin arvosta, maaseudulla yli 11 miljoonan. Pariisissa oli enemmän kuin 7000 kauppaliikkeen omistajaa, jotka eivät olleet maksaneet huoneenvuokraa helmikuusta lähtien.

Kun kansalliskokous oli pannut toimeen *poliittisten rikosten* tutkimuksen aina helmikuusta alkaen, niin pikkuporvarit vaativat nyt puolestaan tutkimaan helmikuun 24. päivää edeltävät *kansalaisvelat*. He kokoontuivat joukolla pörssihalliin ja esittivät uhkavina vaatimuksen, että jokaiselle kauppiaille, joka voi todistaa, että hän oli joutunut vararikkoon vain vallankumouksen synnyttämän lamatilan takia ja että hänen liikkeensä tila oli ollut hyvä helmikuun 24. päivään saakka, annettaisiin kauppaoikeuden tuomiolla maksuajan pidennystä ja että velkoja pakotettaisiin kuittaamaan vaatimuksensa kohtuullista prosenttimaksua vastaan. Tätä kysymystä käsiteltiin kansalliskokouksessa lakiehdotuksena, jolla oli »*concordats à l'amiable'in*»* muoto. Kokous horjui; silloin se sai äkkiä kuulla, että St. Denis'n portilla oli samaan aikaan tuhansia kapinallisten vaimoja ja lapsia valmistelemassa armahdusanomusta.

Henkiinheränneen kesäkuun aaveen läheisyydessä pikkuporvarit alkoivat vavista ja kokous muuttui jälleen yhtä järkähtämättömäksi kuin ennen. Velallisten ja velkojien välisen *concordats à l'amiable'in*, sovinnollisen sopimuksen, pääkohdat hylättiin.

Siis sen jälkeen kun porvariston tasavaltalaiset edustajat olivat kansalliskokouksessa jo aikoja sitten torjuneet luotaan pikkuporvarien demokraattiset edustajat, tuo parlamentaarinen välien katkeaminen sai porvarillisen reaalitaloudellisen merkityksen: velalliset pikkuporvarit jätettiin velkojaporvarien armoille. Suuri osa edellisistä joutui täydelliseen häviöön, ja loput saivat jatkaa liikettään vain sellaisilla ehdoilla, jotka tekivät heistä pääoman ehdottomia henkiorjia. Elokuun 22. pnä 1848 kansalliskokous hylkäsi *concordats à l'amiable'in*, ja syyskuun 19. pnä 1848 piiritystilan vallitessa prinsssi Louis Bonaparte ja Vincennes'n vanki, kommunisti Raspail, valittiin Pariisin edustajiksi. Porvaristo taas valitsi Fouldin, juutalaisen rahakauppiaan ja orleanistin. Kaikilta tahoilta siis julistettiin yhtäaikaa avoin sota perustuslakiasäättävää kansalliskokousta, porvarillista tasavaltalaisuutta ja Cavaignacia vastaan.

Sanomattakin on selvää, että Pariisin pikkuporvarien joukkoittaisen vararikkoutumisen täytyi ulottaa vaikutuksensa pitemmälle eikä vain välittömästi kärsineisiin ja järkyttää uudelleen porvaril-

---

* — »sovinnollinen sopimus». *Toim.*

lista tavaravaihtoa, samalla kun kesäkuun kapinan kustannukset paisuttivat uudelleen valtionvajausta valtion tulojen yhä vähetessä tuotannon pysähtymisen, kulutuksen supistumisen ja tuonnin supistumisen vuoksi. Cavaignacilla ja kansalliskokouksella ei ollut muuta keinoa kuin turvautua uuteen lainaan, joka saattoi heidät vielä pahempaan rahaylimystryön ikeeseen.

Jos kohta pikkuporvarit saivat kesäkuun voiton tuloksena vararikon ja konkurssiselvityksen, niin sitä vastoin *mobiilikaarti*, nuo Cavaignacin janitšaarit¹²² saivat palkkionsa ilotyttöjen hellästä sylistä, ja Marrastin, tuon kolmivärisen lipun ritarin, tuon »säädyllysen» tasavallan vieraanvaraisen isännän ja trubaduurin, salongeissa nuo »yhteiskunnan nuoret pelastajat» saivat vastaanottaa kaikenlaisia kunnianosoituksia. Tämä mobiilikaartin yhteiskunnallinen etusija ja verrattomasti korkeampi palkka katkeroittivat kuitenkin *armeijaa*; samalla katosivat kaikki ne kansalliset harhakuvat, joilla porvarillinen tasavaltalaisuus sanomalehtensä »Nationalin» avulla oli osannut Ludvig Filipin hallituksessa saada puolelleen osan armeijaa ja talonpoikaisuuden. Välttämättömänä, jota Cavaignac ja kansalliskokous esittivät *Pohjois-Italiassa* kavaltaen sen yhdessä Englannin kanssa Itävallalle — tuo yksi vallassaolon päivä teki mitättömäksi »Nationalin» kahdeksantoista oppositiossa olon vuotta. Mikään hallitus ei ollut vähemmän kansallismielinen eikä riippuvaisempi Englannista kuin »Nationalin» hallitus, vaikkakin Ludvig Filipin aikana tuo lehti eli mukaillemalla joka päivä Caton lausetta: *Charthaginem esse delendam**; mikään hallitus ei ollut orjailevampi Pyhän allianssin edessä, vaikka »National» oli vaatinut muuatta Guizot'a purkamaan Wienin sopimukset. Historian ivaa oli, että Bastidesta, »Nationalin» entisestä ulkomaanuutisten toimittajasta, tuli Ranskan ulkoasiainministeri, jotta hän kumoaisi joka kirjelmällään jokaisen artikkelinsa.

Armeija ja talonpoikaisuusluokka olivat olleet hetken siinä luulossa, että sotilasdiktatuuri asettaa Ranskassa päiväjärjestykseen ulkoisen sodan ja samalla »maineen». Mutta Cavaignac ei edustanut porvarillista yhteiskuntaa hallitsevan sapelin diktatuuria, vaan sapelin avulla hallitsevan porvariston diktatuuria. Sotamiehiä se tarvitsi nyt ainoastaan santarmin tehtäviin. Tekeytyen ulkonaisesti vanhaksi kieltämykselliseksi tasavaltalaiseksi Cavaignac alistui halpamaisesti porvarillisen virkansa nöyryyttäviin ehtoihin. *L'argent n'a pas de maître!* Rahalla ei ole isäntää! Tämän kolmannen säädyn miellauseen Cavaignac, kuten yleensä perustuslakiasäättävä kokouskin, idealisoi kääntäen sen politiikan kielelle: porvaristolla ei ole kuningasta, sen herruuden todellisena muotona on tasavalta.

Ja tuon *muodon* kehittäminen, tasavaltalaisen *perustuslain* laatiminen oli oleva perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen »elimellisenä suurtyönä». Yhtä vähän kuin kristillisen kalenterin ristimi-

* Karthago on hävitettävä. *Toim.*

nen tasavaltalaiseksi ja pyhän Bartolomeuksen ristiminen pyhäksi Robespierreksi muuttaa säätä, yhtä vähän tuo perustuslaki muutti tai saattoi muuttaa porvarillista yhteiskuntaa. *Puvun vaihtoa* pitemälle se meni vain sikäli, että merkitsi pöytäkirjaan *jo olemassa olevat* tosiasiat. Niinpä se rekisteröi juhlallisesti tosiasian, että oli tasavalta, tosiasian, että oli yleinen äänioikeus, tosiasian, että kahden rajoitetun perustuslaillisen kamarin sijasta oli olemassa yksi ainoa suvereeni kansalliskokous. Se merkitsi niin ikään luetteloon ja laillisti tosiasiana Cavaignacin diktatuurin asettaen vakinaisen, vastuuttoman perintökuninkuuden tilalle vaihtuvan, vastuuvuolisen valinnallisen kuninkuuden, nelivuotisen presidentintoimen. Eikä se myöskään jättänyt korottamatta perustuslaiksi sitä tosiasiallista erikoisvaltaa, minkä kansalliskokous oli omasta turvallisuudesta huolehtien antanut puhemiehelleen toukokuun 15. päivän ja kesäkuun 25. päivän kauhujen jälkeen. Kaikki muu perustuslaissa oli sanastotyötä. Vanhan monarkian rattaistosta revittiin pois rojalistiset nimilaput ja tilalle liimattiin tasavaltalaiset. Marrast, entinen »Nationalin» päätoimittaja ja nykyinen valtiosäännön päätoimittaja, suoriutui tuosta akateemisesta tehtävästä melko kyvykkäästi.

Perustuslakiasäätävä kokous muistutti sitä chileläistä virkamiestä, joka tahtoi katasterimittauksella täsmentää maanomistussuhteita hetkellä, jolloin maanalainen jyrinä oli jo antanut tiedon tulivuoren purkauksesta, joka oli suistava tuon maan hänen jalkainsa alta. Samalla kun kansalliskokous teorian alalla puntaroi kaavoja, joilla tasavaltalaisesti ilmaistaisiin porvariston herruus, niin käytännössä se pysyi pystyssä vain kaikkien kaavojen kieltämisen, sans phrase* väkivallan ja *piiritystilan* avulla. Kaksi päivää ennen perustuslakityönsä alkamista se julisti piiritystilan jatkuvan. Aikaisemmin oli perustuslait laadittu ja hyväksytty silloin, kun yhteiskunnallisen kumousprosessin kulussa oli saavutettu tasapaino, kun uudet luokasuhteet olivat lujittuneet ja hallitsevan luokan kamppailevat ryhmät turvautuneet kompromissiin, joka salli niiden jatkaa keskinäistä taisteluaan ja samalla estää uuvutettua kansanjoukkoa osallistumasta siihen. Tämä perustuslaki ei sitä vastoin hyväksynyt mitään yhteiskunnallista vallankumousta, se hyväksyi sen hetkellisen voiton, jonka vanha yhteiskunta oli saanut vallankumouksesta.

Ensimmäinen perustuslakiluonnos¹²³, joka oli laadittu ennen kesäkuun päiviä, sisälsi vielä maininnan »*droit au travail*», oikeudesta työhön, ensimmäisen kömpelön kaavan, missä esitetään lyhyesti proletariaatin vallankumoukselliset vaatimukset. Nyt se muutettiin »*droit à l'assistance*ksi**», yhteiskunnallisen hyväntekeväisyyden oikeudeksi, mutta mikäpä nykyaikainen valtio ei elättäisi muodossa tai toisessa ryysyläisyyttä? Oikeus työhön on porvarillisessa mielessä järjettömyyttä, viheliäinen hurskas toivomus, mutta tuon oikeuden

* — peittelemättömän. *Toim.*

** — oikeudeksi avun saantiin. *Toim.*

takana on ylivalta pääoman suhteen, pääoman yli ulottuvan vallan takana on tuotantovälineiden haltuunottaminen, niiden alistaminen yhteenliittyneen työväenluokan määräysvaltaan, siis palkkatyön, pääoman ja niiden keskinäissuhteen hävittäminen. »*Oikeus työhön*» merkitsi kesäkuun kapinaa. Perustuslakiasäättävän kokouksen, joka asetti vallankumouksellisen proletariaatin tosiasiallisesti hors la loi, lain ulkopuolelle, täytyi periaatteellisista syistä heittää pois perustuslaista, tuosta lakien laista, *sen* kaava ja julistaa pannaan »oikeus työhön». Se ei silti pysähtynyt tuohonkaan. Niin kuin Platon karkotti tasavallastaan runoilijat, niin myös perustuslakiasäättävä kokous karkotti ikuisiksi ajoiksi tasavallastaan *progressiivisen tuloveron*. Progressiivinen vero taas ei ole yksinomaan porvarillinen, valitsevien tuotantosuhteiden rajoissa suuremmassa tai pienemmässä mitassa toteutettava toimenpide; se oli ainoa keino, jolla porvarillisen yhteiskunnan keskikerrokset voitiin sitoa »säädylliseen» tasavalltaan, vähentää valtionvelkaa ja pitää porvariston tasavallanvastaista enemmistöä aisoissa.

Concordats à l'amiable* tapauksessa kolmiväriset tasavaltalaiset olivat tosiasiallisesti uhranneet pikkuporvariston suurporvariston eduksi. Tuon yksityistapauksen he korottivat periaatteeksi kieltämällä lailla progressiivisen tuloveron. He pitivät samanarvoisina porvarillista uudistusta ja proletaarista vallankumousta. Entä mikä luokka jäi silloin heidän tasavalltansa tueksi? Suurporvaristo. Ja se oli enimmältä osaltaan tasavallanvastaista. Jos kohta se käytti »Nationalin» tasavaltalaisia lujittaakseen jälleen vanhoja taloudellisia suhteita, niin toisaalta se aikoi käyttää lujitettuja yhteiskunnallisia suhteita entistääkseen niitä vastaavat poliittiset muodot. Jo lokakuun alussa Cavaignac katsoi olevansa pakotettu nimittämään Dufauren ja Vivienin, Ludvig Filipin entiset ministerit, tasavallan ministereiksi, niin kovin kuin hänen oman puolueensa aivottomat puritaanit melusivat ja pauhasivatkin.

Samalla kun kolmivärinen perustuslaki ei hyväksynyt mitään kompromissia pikkuporvariston kanssa eikä osannut kiinnittää uuteen valtiomuotoon mitään yhteiskunnan uusia aineksia, se riensi kuitenkin palauttamaan perinnäisen loukkaamattomuuden eräälle korporaatiolle, jossa olivat vanhan järjestelmän piintyneimmät ja fanaattisimmat puolustajat. Se kohotti perustuslaiksi *tuomarien erottamattomuuden*, jonka väliaikainen hallitus oli asettanut kyseenalaiseksi. Yksi kuningas, jonka se oli syössyt vallasta, oli tuhatkertaisesti nouseva ylös näinä laillisuuden erottamattomina inkvisiittoreina.

Ranskan lehdistö on tuonut esiin herra Marrastin perustuslain monia ristiriitaisuuksia, esimerkiksi kahden rinnakkaisen yksinvaltiaan, kansalliskokouksen ja presidentin, olemassaolon ym. ym.

Tämän perustuslain pahin ristiriita on kuitenkin siinä, että se antaa yleisen äänioikeuden nojalla poliittisen vallan niille luokille,

---

* — sovinnollisten sopimusten. *Toim.*

joiden yhteiskunnallinen orjuus sen pitäisi ikuistaa, proletariaatille, talonpoikaistolle ja pikkuporvaristolle, kun taas siltä luokalta, jonka vanhan yhteiskunnallisen vallan se vahvistaa, porvaristolta, se ottaa pois tuon vallan poliittiset takeet. Se ahtaa porvariston poliittisen herruuden demokraattisten ehtojen puitteisiin, jotka alituisesti auttavat vihollisluokkia voittamaan ja asettavat kyseenalaisiksi itse porvarillisen yhteiskunnan perustat. Toisia se vaatii olemaan etenevä poliittisesta vapautuksesta sosiaaliseen, toisia olemaan palaamatta sosiaalisesta restauraatiosta takaisin poliittiseen.

Nuo ristiriitaisuudet huolettivat hyvin vähän porvarillis-tasavaltaisia. Muutamia viikkoja voittonsa jälkeen, sikäli kuin he lakkasivat olemasta *välttämättömiä*, ja he olivat välttämättömiä vain vanhan yhteiskunnan esitaistelijoina vallankumouksellista proletariaattia vastaan, he menettivät asemansa *puolueena* rämettyen *nurkkakunnaksi*. Perustuslaki oli heille suurta *juonittelua*. Siinä piti säädettävän ennen muuta heidän klikkinsä valta. Presidentiksi tuli jäädä edelleen Cavaignacin, lakiasäättävän kokouksen tuli olla perustuslakiasäättävän kokouksen (Konstituanten) jatkona. Kansanjoukon poliittisen vallan he toivoivat voivansa alentaa näennäiseksi ja pelata kylliksi tuolla näennäisellä vallalla pitääkseen porvariston enemmistöä kurissa asettamalla sille edelleen kesäkuun päivien vaihtoehdon: joko *»Nationalin» valtakunta* tai *anarkian valtakunta*.

Syyskuun 4. päivänä alettu perustuslain laadinta saatettiin päätökseen lokakuun 23. päivänä. Syyskuun 2. päivänä Konstituante oli päättänyt pitää istuntoja niin kauan kuin tulisi annettua elimelliset, perustuslakia täydentävät lait. Siitä huolimatta se päätti puhaltaa henkiin oman tekeleensä, presidentin, jo joulukuun 10. päivänä, kauan ennen oman toimintansa päättymistä. Niin varma se oli siitä, että saisi tervehtiä perustuslakihomunculusta äitinsä veroisena poikana. Varovaisuussyistä päätettiin, että vaalin toimittaminen siirtyy kansakunnalta Konstituantelle, ellei kukaan ehdokkaista saa kahta miljoonaa ääntä.

Turhaa varovaisuutta! Perustuslain toteuttamisen ensimmäinen päivä oli Konstituanten herruuden viimeinen päivä. Vaaliurnan pohjalla oli sen kuolemantuomio. Se etsi *»äitinsä poikaa»* ja löysi *»setänsä veljenpojan»*. Saul Cavaignac sai *miljoonan* ääntä, mutta Daavid Napoleon sai *kuusi* miljoonaa. Saul Cavaignac kärsi kuudenkertaisen tappion.¹²⁴

Vuoden 1848 joulukuun 10. päivä oli *talonpoikaikapinan* päivä. Vasta siitä päivästä alkoi Ranskan talonpoikien helmikuu. Symboli, joka ilmensi heidän astumistaan vallankumoukselliseen liikkeeseen ja jossa yhdistyivät avuttomuus ja oveluus, konnamaisuus ja naiivius, tomppelimaisuus ja ylevyys, laskelmointi ja taikausko, pateettisuus ja burleskisuus ja joka oli sekä nerokasta että typerää anakronismia, maailmanhistorian veikeä kepponen, sivistyneelle järjelle käsittämätön hieroglyfi — tuossa symbolissa oli sen luokan leima, joka edustaa raakalaisuutta sivilisaation puitteissa. Tasavalta oli ilmoit-

tanut sille olemassaolostaan *veronkantajan* muodossa, se ilmoitti tasavallalle olemassaolostaan *keisarin* muodossa. Napoleon oli ainoa mies, joka edusti täydellisesti 1789 muodostuneen uuden talonpoikaisuuden etuja ja haaveita. Piirtämällä hänen nimensä tasavallan otsikkoon tuo luokka julisti sodan ulkovalloille ja taistelun luokkietujensa toteuttamisesta kotimaassa. Napoleon ei ollut talonpojille mikään persoona, vaan ohjelma. Lippuja kantaen ja soiton raikuessa he marssivat vaalipaikoille huudellen: »Plus d'impôts, à bas les riches, à bas la république, vive l'Empereur!» — »Alas verot, alas rikkaat, alas tasavalta, eläköön keisari!» Keisarin takana piili talonpoikaisota. Tasavalta, jonka he äänestivät alas, oli ollut *rikkaiden tasavalta*.

Joulukuun 10. päivä oli talonpoikien coup d'état*, joka kukisti vallassa olleen hallituksen. Tästä päivästä alkaen, jolloin he ottivat Ranskalta hallituksen asettaen tilalle toisen, heidän katseensa olivat lakkaamatta suuntautuneet Pariisia kohti. He olivat olleet hetken vallankumousnäytelmän toimivina sankareina, eikä heitä voitu enää pakottaa olemaan toimettoman ja tahdottoman kuoron osassa.

Muut luokat autoivat tekemään talonpoikien vaalivoiton täydelliseksi. *Proletariaatille* Napoleonin valitseminen merkitsi Cavaignacin viraltapanoa, Konstituanteen kukistumista, porvarillisen tasavaltalaisuuden likvidoimista, kesäkuun voiton kumoamista. *Pikku-porvaristolle* Napoleon merkitsi velallisen herruutta velkojan suhteen. *Suurporvariston* enemmistölle Napoleonin valitseminen merkitsi julkista välien rikkoutumista sen ryhmän kanssa, jota se oli joutunut käyttämään hetken aikaa vallankumousta vastaan, mutta joka oli käynyt sille sietämättömäksi heti, kun tuo ryhmä oli koettanut lujittaa väliaikaista asemaansa perustuslailla. Napoleon Cavaignacin tilalle — se merkitsi suurporvariston enemmistölle tasavallan vaihtumista monarkiaksi, kuningasvallan entistämisen alkua, arkaa vihjettä Orléansiin, orvokkien joukkoon kätkeytyyn liljaan.¹²⁵ Ja vihdoin *armeija*, äänestäessään Napoleonin, äänesti mobiilikaartia vastaan, rauhan idylliä vastaan, sodan puolesta.

Kävi siis niin, että Ranskan yksinkertaisin mies sai mitä moninkertaisimman** merkityksen, kuten »Neue Rheinische Zeitung» sanoi.¹²⁶ Juuri siitä syystä, ettei hän ollut mikään, hän saattoi merkitä kaikkea, — paitsi itseään. Niin erilainen kuin Napoleonin nimen merkitys mahtoiikin olla eri luokkien tulkitsemana, niin kirjoittamalla tuon nimen vaalilippuunsa kaikki ne kirjoittivat samalla: »Alas 'Nationalin' puolue, alas Cavaignac, alas Konstituante, alas porvarillinen tasavalta!» Perustuslakiasäätävässä kokouksessa ministeri Dufaure selitti julkisesti: »Joulukuun 10. päivä on toinen helmikuun 24. päivä.»

* — valtiokaappaus. *Toim.*

** Sanaleikki: »einfältig» — »yksinkertainen», »vielfältig» — »moninkertainen». *Toim.*

Pikkuporvaristo ja proletariaatti olivat äänestäneet en bloc* Napoleonin puolesta äänestääkseen Cavaignacia vastaan ja riistääkseen Konstituantelta mahdollisuuden lopulliseen ratkaisemiseen äänestämällä yhtä ehdokasta. Molempien luokkien edistyksellinen osa asetti kuitenkin omat ehdokkaansa. Napoleon oli kaikkien porvarillista tasavaltaa vastaan liittyneiden puolueiden yleisnimi, Ledru-Rollin ja Raspail olivat erisnimiä, edellinen demokraattisen pikkuporvariston, jälkimmäinen vallankumouksellisen proletariaatin. Raspailin äänestäminen, selittivät työläiset ja heidän sosialistiset johtajansa kuuluvasti, oli vain mielenosoitus, joukkovastalause yleensä kaikenlaista presidenttiyttä vastaan, ts. itse perustuslakia vastaan, se oli samalla äänestämistä Ledru-Rollinia vastaan, se oli ensimmäinen teko, jolla proletariaatti itsenäisenä poliittisena puolueena sanoutui irti demokraattisesta puolueesta. Sitä vastoin tämä puolue — demokraattinen pikkuporvaristo ja sen parlamenttiedustaja, vuoripuolue, — suhtautui Ledru-Rollinin ehdokkuuteen kaikella sillä vakavuudella, millä se oli tottunut juhlallisesti vetämään itseään näästä. Tämä oli muuten sen viimeinen yritys esiintyä itsenäisenä puolueena proletariaatin ohella. Joulukuun 10. pnä ei lyöty ainoastaan tasavaltalaisen porvariston puoluetta, silloin lyötiin myös demokraattinen pikkuporvaristo ja sen vuoripuolue.

Ranskalla oli nyt vuoripuolueen ohella Napoleon, mikä todisti, että ne molemmat olivat vain elottomia irvikuvia suurista tosiasioista, joiden nimeä ne kantoivat. Louis Napoleon keisarin hattuineen ja kotkineen oli yhtä kurjaa entisen Napoleonin parodioimista kuin vuoripuolue oli vuodelta 1793 lainattuine korulauseineen ja demagogisine poseerauksineen vanhan vuoripuolueen parodioimista. Vuoteen 1793 liittyneestä perinnäisestä taikaukosta luovuttaessa luovuttiin siis samalla myös Napoleoniin liittyneestä perinnäisestä taikaukosta. Vallankumouksesta tuli oma itsensä vasta sitten, kun se sai oman omituisen nimensä, ja sen se saattoi saada ainoastaan silloin, kun uusi vallankumouksellinen luokka, teollisuusproletariaatti, astui käskevänä vallankumouksen etualalle. Voidaan sanoa, että 10. joulukuuta ällistyi vuoripuolueen ja pani siltä pään pyörälle jo siksi, että karkea talonpoikaissukkeluus rikkoi nauraen klassisen analogian vanhaan vallankumoukseen.

Joulukuun 20. pnä Cavaignac luopui virastaan ja perustuslakiasäättävä kokous julisti Louis Napoleonin tasavallan presidentiksi. Joulukuun 19. pnä, yksinvaltiutensa viimeisenä päivänä, se hylkäsi ehdotuksen kesäkuun kapinallisten armahtamisesta. Eikö se, että olisi kumottu kesäkuun 27. päivän asetus, jonka nojalla se oli ilman oikeudenkäyntiä tuominnut karkotettavaksi 15 000 kapinallista, olisi merkinnyt itse kesäkuun lahtauksen kieltämistä?

Odilon Barrot'sta, Ludvig Filipin viimeisestä ministeristä, tuli Louis Napoleonin ensimmäinen ministeri. Niin kuin Louis Napoleon

* — yhdessä. Toim.

ei pitänyt valtansa alkuna joulukuun 10. päivää, vaan erästä senaatin päätöstä vuodelta 1804, niin hän myös löysi pääministerin, joka ei pitänyt ministeritoimensa alkuna joulukuun 20. päivää, vaan erästä helmikuun 24. p:nä annettua kuninkaallista määräystä. Ludvig Filipin laillisena perillisenä Louis Napoleon lievensi hallituksen vaihdosta säilyttämällä vanhan ministeristön, joka sitä paitsi ei ollut ehtinyt vielä kuluu, koska se ei ollut ehtinyt vielä ilmaantua päivänvaloon.

Kuningasmielisten porvarisryhmien johtomiehet kehottivat häntä tekemään tuon vaalin. Vanhan dynastisen opposition päämies, joka oli tiedottomasti auttanut siirtymään »Nationalin» tasavaltalaisten kauteen, oli täysin tietoisena vielä soveliaampi auttamaan siirtymään porvarillisesta tasavallasta monarkiaan.

Odilon Barrot johti ainoaa vanhaa oppositiopuoluetta, joka tavoitellessaan koko ajan tuloksettomasti ministerinsalkkua ei ollut vielä kuluttanut itseään loppuun. Vallankumous nosti nopeasti vanhat oppositiopuolueet toinen toisensa jälkeen valtion huipulle, jotta niiden olisi ollut pakko kieltää, peruuttaa vanhat korulauseensa myös sanoin eikä pelkästään teoin ja jotta kansa olisi viimein heittänyt ne kaikki yhtenä inhottavana rykelmänä historian tunkiolle. Niin sitten Barrot, tämä porvarillisen liberalismiin olennoituma, joka oli kahdeksantoista vuoden ajan salannut henkistä konnamaisuuttaan ja tyhjiyttään käyttäytymällä ulkonaisesti arvokkaasti, oli käyvä läpi kaikki luopuruuden asteet. Joskin häntä itseäänkin väliin hirtitti nykyisyyden ohdakkeiden ja menneisyyden laakerien välinen liian jyrkkä vastakohtaisuus, niin silmäys peiliin riitti palauttamaan ministerille ominaisen maltin ja inhimillisen itseihailun. Peilistä katsoi häneen säteilevänä Guizot, se Guizot, jota hän oli aina kadentanut ja joka oli aina kovistellut häntä, mutta Guizot, jolla oli Odilonin olympolaisotsa. Hän ei kuitenkaan huomannut omia Midaan korviaan.

Helmikuun 24. päivän Barrot tuli näkyviin vasta joulukuun 20. päivän Barrot'ssa. Hänen, orleanistin ja voltairalaisen, kumppaniksi tuli kirkollisministerinä legitimisti ja jesuiitta Falloux.

Muutamia päiviä myöhemmin annettiin sisäasiain ministeriö malthuslaiselle Léon Faucher'ille. Oikeus, uskonto, kansantaloustiede Barrot'n ministeristössä oli kaikkea tuota, ja sitä paitsi se oli legitimistien ja orleanistien yhdistelmä. Puuttui enää vain bonapartelaista. Bonaparte salasi vielä halunsa olla Napoleonina, sillä *Souloquekaan* ei esiintynyt vielä Toussaint-Louverturena.

»Nationalin» puolue syrjäytettiin heti kaikista korkeista viroista, joihin se oli ehtinyt tunkeutua. Poliisiprefektuuriin, postihallitukseen, pääprokuraattoriksi, Pariisin määriksi, kaikkiin virkoihin asetettiin monarkian vanhoja kätyreitä. Legitimisti Changarnier sai Seinén departementin kansalliskaartin, mobiilikartin ja armeijan ensimmäisen divisioonan linjajoukkojen yhdistetyn ylikomennon; orleanisti Bugeaud nimitettiin alppiarmeijan ylikomentajaksi. Tätä

virkamiesten vaihtamista jatkettiin keskeytyksittä koko Barrot'n hallituksen ajan. Hänen ministeristönsä ensimmäisenä toimenpiteenä oli vanhan kuninkaallisen hallinnon entistäminen. Tuokiassa muuttui virallinen näyttämö — kulissit, puvut, kieli, näyttelijät, avustajat, statistit, kuiskaajat, puolueiden asema, näytelmän liikevoimat, kollision olemus, koko tilanne. Ainoastaan ikivanha perustava kokous oli yhä paikallaan. Mutta siitä hetkestä alkaen, kun kansalliskokous asetti virkaan Bonaparten, Bonaparte Barrot'n, Barrot Changarnier'n, Ranska siirtyi tasavallan perustamiskaudesta perustetun tasavallan kauteen. Mitä tekemistä perustuslakiasäättävällä kokouksella oli jo perustetussa tasavallassa? Kun maa oli luotu, sen luojalle ei jäänyt muuta tehtävää kuin paeta taivaaseen. Perustuslakiasäättävä kokous oli päättänyt olla seuraamatta hänen esimerkkiään, kansalliskokous oli porvarillis-tasavaltalaisten puolueen viimeinen turvapaikka. Joskin tältä puolueelta oli riistetty kaikki toimeenpanovallan vipusimet, niin eikö sille ollut jäänyt perustava kaikkivaltius? Sen ensimmäisenä ajatuksena oli säilyttää hinnalla millä hyvänsä omaamansa suvereeni asema ja valloittaa sen avulla menetetty alue. »Nationalin» ministeristön olisi vain pitänyt syrjäyttää Barrot'n ministeristö, jolloin kuningasmielinen virkaväki olisi joutunut heti jättämään hallintopalatsit ja kolmivärisen lipun henkilökunta olisi palannut riemusaatossa takaisin. Kansalliskokous päätti kukistaa ministeristön, ja ministeristö itse tarjosi sille tilaisuuden hyökätä, jota sopivampaa kokous ei olisi voinut edes keksiä.

Muistettakoon, että talonpojille Louis Bonaparte merkitsi: alas verot! Kun hän oli istunut kuusi päivää presidentin tuolissaan, niin seitsemäntenä, 27. joulukuuta, hänen ministeristönsä teki ehdotuksen, että väliaikaisen hallituksen määräyksestä lakkautettu *suolavero säilytettäisiin*. Suola- ja viiniverolla yhteisesti on etuoikeus olla Ranskan vanhan finanssijärjestelmän syntipukkina, varsinkin maalaisväestön silmissä. Tuskinpa Barrot'n ministeristö olisi voinut panna talonpoikain valitun suuhun purevampaa epigrammia hänen valitsijoistaan kuin sanat: *suolaveron ennallistaminen!* Suolavero vei Bonaparten vallankumouksellisen suolan, talonpoikaiskapinan Napoleon haihtui kuin usvakuva eikä jäljelle jäänyt muuta kuin kuningasmielisen porvariston vehkeilyn suuri tuntematon. Eikä Barrot'n ministeristö tehnyt suinkaan tarkoituksettomasti tästä tahdittoman karkeasta toiveiden pettämisestä presidentin ensimmäistä hallintomääräystä.

Konstituante puolestaan tarttui kärkeästi tuohon tilaisuuteen kukistaa samalla ministeristö ja heittäytyä talonpoikien etujen puolustajaksi heidän valittuansa vastaan. Kokous hylkäsi finanssiministerin ehdotuksen, pienensi suolaveron kolmannekseen entisestä, enentäen siten 560 miljoonan valtionvajausta 60 miljoonalla ja odotti tuon *epäluottamuslauseen* jälkeen levollisesti ministeristön eroamista. Niin vähän se käsitti ympärillään olevaa uutta maailmaa ja omaa muutunutta asemaansa. Ministeristön takana oli presidentti ja presidentin takana 6 miljoonaa valitsijaa, joista kukin oli laskenut vaaliuur-

naan epäluottamuslauseen Konstituantea vastaan. Konstituante palautti kansakunnalle sen epäluottamuslauseen. Naurettava vaihtol Se unohti, että sen luottamuslauseet olivat menettäneet pakkokursinsa. Suolaveron hylkääminen kypsytti vain Bonaparten ja hänen ministeristönsä päätöstä, että Konstituantesta on »*tehtävä loppu*». Alkoi pitkä kaksintaistelu, joka täytti koko toisen puolen sen elämästä. *Tammikuun 29.*, maaliskuun 21., toukokuun 8. olivat tuon kriisin *journalées*, suuria päiviä, *kesäkuun 13. päivän* edeltäjiä.

Ranskalaiset, esimerkiksi Louis Blanc, käsittivät tammikuun 29. päivän perustuslaillisen ristiriidan ilmaukseksi, ristiriidan, joka oli olemassa toisaalta suvereenin, hajottamattoman, yleisestä äänioikeudesta alkunsa saaneen kansalliskokouksen ja toisaalta presidentin välillä, presidentin, joka muodollisesti oli vastuuvollinen kansalliskokoukselle, mutta joka todellisuudessa oli samaten vahvistettu yleisen äänioikeuden tietä ja jonka persoonassa yhdistyivät lisäksi kaikki ne äänet, jotka olivat jakaantuneet ja satakertaisesti pirstoutuneet kansalliskokouksen eri jäsenten kesken; sitä paitsi presidentillä oli kokonaan toimeenpanovalta, minkä yläpuolella kansalliskokous leijui vain moraalisenä voimana. Tällainen tammikuun 29. päivän tapahtumien tulkinta sekoittaa parlamentissa, lehdistössä ja klubeissa käydyn taistelun sanallisen, muodollisen puolen ja todellisen sisällön. Louis Bonaparte ja kansalliskokous eivät suinkaan olleet toisilleen vastakkaisia saman perustuslaillisen vallan yksipuolisia elimiä. Bonaparte ei ollut lainsäädäntövallan vastassa oleva toimeenpanovalta. Bonaparte oli itse perustettu porvarillinen tasavalta, joka seisoi sen perustamisvälineitä vastassa, sen vallankumouksellisen porvarisryhmän kunnianhimoisia juonitteluja ja ideologisia vaatimuksia vastassa, joka oli perustanut tasavallan ja havaitsi nyt ihmeekseen, että sen perustama tasavalta näytti entistetyltä monarkialta, sekä tahtoi nyt väkisin säilyttää tuon perustavan kauden, sen erikoisolot, harkakuvitelmat, kielen, henkilöt ja estää kypsää porvarillista tasavaltaa esiintymästä täydellisessä ja luonteenomaisessa muodossaan. Niin kuin perustuslakiasäättävä kansalliskokous edusti siihen takaisin palannutta Cavaignacia, niin myös Bonaparte edusti vielä hänestä irtautumatonta lakiasäättävää kansalliskokousta, ts. jo perustetun porvarillisen tasavallan kansalliskokousta.

Bonaparten valitseminen saattoi saada selityksensä vasta sitten, kun *yhden* nimen tilalle pantiin sen moninaiset merkitykset, kun tuo valinta kertaantui uuden kansalliskokouksen vaaleissa. Vanhan valtuudet oli kumonnut joulukuun 10. päivä. Tammikuun 29. pñä eivät siis törmänneet vastakkain saman tasavallan presidentti ja kansalliskokous, vaan toisaalta syntymässä olevan tasavallan kansalliskokous ja toisaalta jo syntyneen tasavallan presidentti, kaksi valtaa, joissa olennoitui tasavallan elämänproessin kaksi vallan erilaista kautta. Toisessa leirissä oli tasavaltalaisen porvariston pikku ryhmä, joka yksin vain saattoi julistaa tasavallan, anastaa sen katutaistelulla ja hirmuhallinnolla vallankumoukselliselta proletariaatilta ja hah-

motella sen ideaaliset peruspiirteet perustuslaissa; toisessa oli porvariston koko kuningasmielinen joukko, joka yksin vain saattoi hallita tässä jo perustetussa porvarillisessa tasavallassa, pyyhkiä perustuslaista pois sen ideologiset lisäkkeet ja saattaa lainsäädäntönsä ja hallintonsa avulla voimaan ne olot, jotka ovat välttämättömiä proletariaatin orjuuttamiseksi.

Tammikuun 29. pnä puhjennut myrsky oli koonnut aineksiaan koko tammikuun ajan. Konstituante tahtoi epäluottamuslauseellaan pakottaa Barrot'n ministeristön eroamaan. Vastaukseksi Barrot'n ministeristö kehotti Konstituantea antamaan itselleen lopullisen epäluottamuslauseen, tekemään itsemurhapäätöksen, *julistautumaan hajooneeksi*. Rateau, eräs merkityksettömmistä edustajista, teki ministeristön käskystä tammikuun 6. pnä tuon esityksen samaiselle Konstituanteille, joka oli jo elokuussa päättänyt, ettei se hajoaisi ennen kuin on antanut koko joukon elimellisiä, perustuslakia täydentäviä lakeja. Ministeristön puoltaja Fould selitti sille suoraan, että sen hajallelaskeminen oli tarpeellista *»häiriintyneen rahaluoton ennallistamiseksi»*. Ja eikö se todella horjuttanut luottoa, kun se pitkitti väliaikaista tilannetta ja asetti uudelleen kyseenalaiseksi Barrot'n hahmossa Bonaparten ja Bonaparten hahmossa jo perustetun tasavallan? Olympolaisen Barrot'n teki hurjaksi Rolandiksi se ajatus, että häneltä jälleen riistettäisiin hänen vihdoinkin kaappaamansa pääministerin toimi, jonka joutumista hänelle tasavaltalaiset olivat jo keran viivytäneet yhden »dezennumin», so. kymmenen kuukauden ajan, ja josta hän oli ehtinyt nauttia tuskin kahta viikkoa. Barrot tyrannisoi tätä kurjaa kokousta pahemmin kuin mikään tyranni. Hänen lievimpiä sanontojaan oli: »sen kanssa ei voi olla tulevaisuutta». Se edusti nyt todellakin enää vain menneisyyttä. »Se on kykenemätön luomaan tasavallalle laitoksia, joita tarvitaan sen lujittamiseksi», lisäsi hän ivallisesti. Todellakin! Kokouksen ja proletariaatin välinen ehdoton ristiriita oli samalla murtanut kokouksen porvarillisen tarmon, ja kokouksen ja kuningasmielisten välinen ristiriita oli jälleen herättänyt eloon kokouksen ylenpalttisen tasavaltalaisuuden. Se oli siis kaksin verroin kykenemätön lujittamaan tarkoituksenmukaisilla laitoksilla porvarillista tasavalttaa, jota se ei enää ymmärtänyt.

Rateaun esityksen avulla ministeristö nostatti koko maassa *anomusmyrskyn*; Ranskan kaikilta kulmilta tuli joka päivä Konstituanten pään menoksi tukuttain billets-doux*, joissa sitä pyydettiin enemmän tai vähemmän kategorisesti *hajaantumaan* ja laatimaan testamenttinsa. Perustuslakiasäätävä kokous haali puolestaan vasta-anomuksia, joissa sitä vaadittiin jäämään henkiin. Bonaparten ja Cavaignacin välinen vaalitaistelu uusiintui anomustaisteluna, jota käytiin kansalliskokouksen hajalle laskemisen puolesta ja sitä vastaan. Ano-

---

* — rakkauskirjeitä. *Toim.*

musten oli määrä olla joulukuun 10. päivän lisäselityksinä. Tätä agitaatiota kesti koko tammikuun ajan.

Selkkauksessaan presidentin kanssa perustuslakiasäättävä kokous ei voinut pohjata siihen, että se oli yleisen äänioikeuden aikaansaannos, sillä sen vastustajat vetosivat nimenomaan yleiseen äänioikeuteen. Se ei voinut nojautua mihinkään lakisääteiseen valtaan, sillä kysymyksessä oli taistelu laillista valtaa vastaan. Se ei voinut kukistaa ministeristöä epäluottamuslauseella, niin kuin se oli yrittänyt tehdä jo tammikuun 6. ja 26. päivänä, sillä ministeristö ei kaivannut sen luottamusta. Sille jäi vain *yksi* mahdollisuus, *kapina*. Kapinan taisteluvoimia olivat *kansalliskaartin tasavaltalainen osa*, *mobiilikaarti** ja vallankumouksellisen proletariaatin keskusket, *klubit*. Mobiilikaartilaiset, nuo kesäkuun päivien sankarit, muodostivat joulukuussa tasavaltalaisen porvarisryhmän järjestyneen taisteluvoiman, samoin kuin *kansallistyöhuoneet*** olivat ennen kesäkuuta olleet vallankumouksellisen proletariaatin järjestyneet taisteluvoimat. Niin kuin Konstituanteen toimeenpanokunta hyökkäsi raastasti kansallistyöhuoneiden kimppuun, kun sen oli tehtävä loppu sille sietämättömiksi käyneistä proletariaatin vaatimuksista, niin myös Bonaparten ministeristö hyökkäsi mobiilikaartin kimppuun, kun sen oli tehtävä loppu sille sietämättömiksi käyneistä tasavaltalaisen porvarisryhmän vaatimuksista. Ministeristö määräsi *mobiilikaartin hajotettavaksi*. Puolet siitä erotettiin ja heitettiin kadulle, toinen puoli sai demokraattisen organisaation tilalle monarkistisen organisaation, ja tähän osaan kuuluvien palkat alennettiin tavallisten linjajoukkojen palkkojen tasalle. Mobiilikaartilaiset huomasivat olevansa kesäkuun kapinallisten asemassa, ja sanomalehdistössä alkoi olla joka päivä *julkisia synnintunnustuksia*, joissa he katuiivat kesäkuun aikaisia tekojaan ja pyytelivät anteeksi proletariaatilta.

Entä *klubit*? Siitä hetkestä alkaen, kun perustuslakiasäättävä kokous antoi epäluottamuslauseen Barrot'lle ja hänen hahmossaan presidentille, presidentin hahmossa vuorostaan perustetulle porvarilliselle tasavallalle ja sen hahmossa vuorostaan yleensä porvarilliselle tasavallalle, järjestyivät kokouksen ympärille pakosta kaikki helmikuun tasavallan perustavat ainekset, kaikki puolueet, jotka tahtoivat kukistaa olemassaolevan tasavallan ja palauttaa sen väkivaltaisesti entiselleen, ts. tasavallaksi, joka oli vastannut heidän luokkaetujaan ja periaatteitaan. Se mikä oli tapahtunut, tehtiin olemattomaksi; se mikä oli kiteytynyt vallankumouksellisessa liikkeessä, liuotettiin jälleen; jälleen alettiin taistella helmikuun päivien epämääräisestä tasavallasta, jonka jokainen puolue käsitti omalla tavallaan. Puolueet ottivat jälleen hetkeksi vanhat helmikuun asenteensa, mutta niillä ei ollut enää helmikuun harhakuvitelmiä. »Nationalin» kolmiväriset tasavaltalaiset nojautuivat taasen »Réformen» demokraattisiin tasa-

* Ks. tätä osaa, s. 193. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 193—194. *Toim.*

valtalaisiin ja työnsivät heidät uudelleen kärkeijoukkona parlamentaarisen taistelun etualalle. Demokraattiset tasavaltalaiset nojautuivat taas sosialistisiin tasavaltalaisiin (tammikuun 27. pnä annettiin julistus heidän sovinnostaan ja yhtymisestäään) ja valmistelivat klubeissa maaperää kapinalle. Hallituksen lehdistö piti »Nationalin» kolmivärisiä tasavaltalaisia oikeutetusti kesäkuun ylönousseina kapinallisina. Pysyäkseen porvarillisen tasavallan huipulla he asettivat kyseenalaiseksi itse porvarillisen tasavallan. Tammikuun 26. pnä ministeri Faucher esitti yhdistymisoikeutta koskevan lakiehdotuksen, jonka ensimmäinen pykälä kuului: »*Klubit kielletään.*» Hän esitti, että tuo lakiehdotus otettaisiin kiireellisenä heti käsiteltäväksi. Konstituante hylkäsi kiireellisysehdotuksen, ja tammikuun 27. pnä Ledru-Rollin teki 230 edustajan allekirjoittaman esityksen ministeristön asettamisesta syytteeseen perustuslain rikkomisesta. Ministeristön asettaminen syytteeseen hetkellä, jolloin sellainen teko oli joko tuomarin, nimittäin kamarin enemmistön, voimattomuuden tahdintonta paljastamista, tai syyttäjän voimaton vastalause tuota enemmistöä vastaan, oli se suuri vallankumouksellinen valtti, jonka vuoripuoluejälkeläinen löi tästä lähtien pöytään kriisin jokaisessa kireässä vaiheessa. Oman nimensä painon musertama vuoripuolue parka!

Blanqui, Barbès, Raspail ja muut koettivat toukokuun 15. pnä hajottaa perustuslakiasäättävän kokouksen tunkeutuen Pariisin proletariaatin etunenässä sen istuntosaliin. Barrot valmisteli samalle kokoukselle moraalista toukokuun 15. päivää aikoen pakottaa sen laskemaan itsensä hajalle ja sulkea sen istuntosalin. Sama kokous oli aikanaan antanut Barrot'n toimeksi suorittaa tutkimus toukokuun tapahtumista syytettyjä vastaan, mutta nyt, kun hän esiintyi kuningasmielisenä Blanquina kokousta vastaan ja kun kokous etsi häntä vastaan liittolaisia klubeista, vallankumouksellisesta proletariaatista, Blanquin puolueesta, nyt leppymätön Barrot alkoi piinata kokousta ehdotuksella, että toukokuun vankien juttu siirrettäisiin valamiesoikeudesta »Nationalin» puolueen keksimän ylioikeuden, haute cour' in, käsiteltäväksi. Merkillistä, miten ahdistava ministerinsalkun menettämispelko saattoi pusertaa Barrot'n päästä terävyyksiä, jotka tuottaisivat kunniaa Beaumarchais'ille! Pitkän aikaa horjuttuaan kansalliskokous hyväksyi esityksen. Toukokuun kapinallisiin nähden se sai takaisin normaalin luonteensa.

Jos kohta Konstituantea pakko ajoi *kapinaan* presidenttiä ja ministereitä vastaan, niin presidenttiä ja ministeristöä pakko ajoi *valtiokeikaukseen* Konstituantea vastaan, koska niillä ei ollut mitään laillista keinoa hajottaa sitä. Konstituante oli kuitenkin perustuslain äiti ja perustuslaki oli presidentin äiti. Valtiokeikauksella presidentti oli rcmuttava perustuslain ja hävittävä tasavaltaisen oikeusperusteensa. Hänen oli silloin pakko vetää esille yksinvaltiuden oikeusperuste, mutta tämä oikeusperuste oli vuorostaan herättävä eloon orleaansittisen oikeusperusteen, ja kumpikin niistä kalpeni legitimistisen oikeusperusteen edessä. Laillisen tasavallan kaatuminen saattoi nos-

taa huipulle vain tasavallan antipodin, legitimistisen monarkian, sillä sinä ajankohtana orleanistien puolue oli enää vain helmikuun voitettu ja Bonaparte enää vain joulukuun 10. päivän voittaja, ja molemmat saattoivat tasavaltalaisen usurpaation vastakohtaksi asettaa enää vain monarkistiset oikeusperusteensa, jotka niin ikään olivat monarkialta usurpoidut. Legitimistit käsittivät ajankohdan edulliseksi, he vehkeilivät julkisesti. Kenraali Changarnier'sta ne saattoivat toivoa itselleen kenraali *Monkia*. Heidän klubeissaan huudettiin yhtä julkisesti *valkoisen monarkian* tulosta kuin proletariaatin klubeissa *punaisen tasavallan* tulosta.

Kapinan onnellinen tukahduttaminen olisi päästänyt ministeristön kaikista vaikeuksista. »Laillisuus tappaa meidät!» huudahti Odilon Barrot. Kapina olisi antanut mahdollisuuden salut public'in* tekosyyllä hajottaa Konstituanten ja rikkoa perustuslakia perustuslain nimessä. Odilon Barrot'n karkea esiintyminen kansalliskokouksessa, ehdotus klubien hajottamisesta, kohua aiheuttanut 50 kolmivärisen prefektin erottaminen ja kuningasmielisten asettaminen heidän tilalleen, mobiilikaartin hajottaminen, Changarnier'n loukkaava käyttäytyminen sen päälliköitä kohtaan, jo Guizot'n aikana mahdotomaksi katsotun professori Lermnier'n palauttaminen virkaan, suopea suhtautuminen legitimistien hurjasteluihin — kaikella tällä ylytettiin kapinaan. Mutta kapina oli vaiti. Se odotti merkkiä Konstituantelta eikä ministeristöltä.

Vihdoin koitti tammikuun 29. päivä, jolloin piti tehdä päätös Mathieun (de la Drôme) ehdotuksesta, joka koski Rateaun esityksen tinkimätöntä hylkäämistä. Legitimistit, orleanistit, bonapartistit, mobiilikaarti, vuori, klubit, kaikki vehkeilivät sinä päivänä, jokainen vehkeili niin luuloteltua vihollista kuin luuloteltua liittolais- taankin vastaan. Bonaparte suoritti ratsain sotajoukkojen erään osan katselmusta Konkordiatorilla. Changarnier näytteli suorittamalla komean strategisen manööverin, Konstituante havaitsi istuntorakennuksensa sotaväen piirittämäksi. Perustuslakiasäätävä kokous, tuo kaikkien ristiinkäyvien toiveiden, pelkojen, odotusten, mielenkuohujen, jännitysten, salaliittojen keskus, tuo leijonanmielinen kokous ei epäroinyt hetkeäkään tuona sille kohtalokkaana maailmanhistoriallisena hetkenä. Se muistutti taistelijaa, joka ei ainoastaan pelännyt käyttä omia aseitaan, vaan katsoi myös velvollisuudekseen olla koskematta vastustajansa aseisiin. Kuolemaa halveksien se allekirjoitti oman kuolemantuomionsa ja kieltäytyi Rateaun esityksen ehdottomasta hylkäämisestä. Jouduttuaan piiritystilaan se lopetti perustavan toimintansa, jonka välttämättöminä puitteina oli ollut Pariisin piiritystila. Se kosti arvonsa mukaisesti määräämällä seuraavana päivänä toimitettavaksi tutkimuksen sen kauhun johdosta, minkä ministeristö oli siinä synnyttänyt tammikuun 29. pnä. Vuori osoitti vallankumouksellisen tarmon ja poliittisen ymmärryksen puutetta

---

* — yhteiskunnan pelastamisen. *Toim.*

antautumalla tässä suuressa juonikomediasa »Nationalin» puolueen sotatorveksi. »Nationalin» puolue teki viimeisen yrityksen pitääkseen jo perustetussa tasavallassa edelleenkin hallussaan valtamopolin, joka sillä oli ollut porvarillisen tasavallan syntymiskautena. Se epäonnistui.

Kun tammikuun kriisissä oli kysymyksessä Konstituanten olemassaolo, niin maaliskuun 21. päivänä kriisissä oli kysymyksessä perustuslain olemassaolo; edellisessä oli kysymyksessä »Nationalin» puolueen jäsenistö, jälkimmäisessä tuon puolueen ihanne. On itsestään selvää, että säädylliset tasavaltalaiset luopuivat ylevähenkisestä ideologiastaan halvemmallalla kuin maallisesta hallitusvallastaan.

Maaliskuun 21. pnä kansalliskokouksen päiväjärjestyksessä oli yhdistymisoikeutta vastaan tähdätty Faucher'n lakiesitys: *klubien hävittäminen*. Perustuslain 8. artikla takaa kaikille ranskalaisille yhdistymisoikeuden. Klubien kieltäminen oli siis ilmeistä perustuslain rikkomista, ja Konstituanten itsensä piti siunata oman pyhimänsä häpäiseminen. Mutta klubithan olivat vallankumouksellisen proletariaatin kokoontumispaikkoja, salaliittopesiä. Kansalliskokous itse oli kieltänyt työläisiä yhteenliittymästä omaa porvaristoaan vastaan. Entä klubit, olivatko ne jotain muuta kuin koko työväenluokan yhteenliittymistä koko porvarisluokkaa vastaan, työläisvaltion muodostamista porvarisvaltiota vastaan? Eikö kukin niistä ollut proletariaatin perustuslakiasäätävä kokous ja kapina-armeijan taisteluvalmis osasto? Perustuslain oli ennen kaikkea konstituoitava porvariston herruus. Yhdistymisoikeudella perustuslaki saattoi siis tarkoittaa ilmeisesti vain niitä yhdistyksiä, jotka olivat sopusoinnussa porvariston vallan, so. porvarillisen järjestyksen kanssa. Joskin perustuslaissa tõeettisistä sopivaisuussyistä asia esitettiin yleistävästi, niin eikö ollut hallitusta ja kansalliskokousta, jotta ne tulkitsisivat ja soveltaisivat sitä yksityisissä tapauksissa? Jos kerran tasavallan alkuaikana klubit oli tosiasiallisesti kielletty piiritystilan avulla, niin eikö järjestetyssä, konstituoidussa tasavallassa niitä voitu kieltää lailla? Perustuslain tällaista proosallista tulkintaa vastaan kolmivärisillä tasavaltalaisilla ei ollut mitään muuta esitettävänä kuin perustuslain runsaat korulauseet. Osa heistä, Pagnerre, Duclerc ja muut, äänesti ministeristön puolesta ja hankki siten sille enemmistön. Kun pykälä klubien kieltämisestä oli hyväksytty, toinen osa meni arkkienkeli Cavaignac ja kirkkoisä Marrast etunenässä yhdessä Ledru-Rollin ja vuoripuolueen kanssa erilliseen toimistosaliin »ja piti neuvot telun». — Kansalliskokous oli paralysoitu, se ei ollut enää äänimää räiltään päätöksykyinen. Toimistosalissa herra Grémieux muistutti sopivasti, että tie sieltä johti suoraan kadulle eikä enää ollut vuoden 1848 helmikuu, vaan vuoden 1849 maaliskuu. »Nationalin» puolue, jolle kaikki äkkiä valkeni, palasi kansalliskokouksen istuntosaliin perässään vuoripuolue, jota oli taas kerran petkutettu. Vuoripuolue ta vaivasivat ehtimiseen vallankumoushalut, mutta yhtä ehtimiseen se tavoitteli perustuslaillisia mahdollisuuksia ja aina tunsii olevansa

paikallaan paremminkin porvarillis-tasavaltalaisten takana kuin vallankumouksellisen proletariaatin edessä. Niin päättyi tämä komedia. Konstituante oli itse säättänyt, että perustuslain kirjaimen rikkominen on sen ainoaa oikeaa selittämistä.

Vain *yksi* kohta oli vielä säänneltävä: perustetun tasavallan suhde Euroopan vallankumoukseen, sen *ulkopolitiikka*. Perustuslakiasäättävässä kokouksessa, jonka elinikä oli päättyvä muutamana päivänä kuluttua, vallitsi toukokuun 8. p:nä 1849 tavaton kiihtymys. Päiväjärjestyksessä oli Ranskan armeijan hyökkäys Roomaa vastaan, sen lyöminen roomalaisten toimesta, sen poliittinen kunniantomuus ja sotilaallinen häpeä, Ranskan tasavallan suorittama Rooman tasavallan salamurha, toisen Bonaparten ensimmäinen Italian sotaretki. Vuoripuolue löi taas kerran esiin päävaltinsa: Ledru-Rollin jätti taas puhemiehen pöydälle välttämättömän syytöskirjelmänsä, jossa ministeristöä ja tällä kertaa myös Bonapartea syytettiin perustuslain rikkomisesta.

Toukokuun 8. päivän motiivi toistui myöhemmin kesäkuun 13. päivän motiivina. Tutustukaamme Rooman retkeen.

Cavaignac oli lähettänyt jo marraskuun puolivälissä 1848 sotalaivaston Civitavecchiaan suojelemaan paavia, ottamaan hänet laivaan ja tuomaan Ranskaan. Paavin* tuli siunata säädylinen tasavalta ja turvata Cavaignacin valinta presidentiksi. Paavin avulla Cavaignac tahtoi saada onkeensa papit, pappien avulla talonpojat ja talonpoikien avulla presidentinviran. Cavaignacin toimeenpanema retki oli lähinnä vaalimainontaa, mutta samalla vastalause ja uhkaus Rooman vallankumousta vastaan. Se sisälsi itumuodossa Ranskan maahanhyökkäyksen paavin eduksi.

Tästä paavin hyväksi ja Rooman tasavaltaa vastaan suoritettavasta Ranskan, Itävallan ja Napolin maahanhyökkäyksestä päätettiin Bonaparten ministerineuvoston ensimmäisessä istunnossa joulukuun 23. p:nä. Falloux ministeristössä merkitsi paavia Roomassa ja vieläpä paavillisessa Roomassa. Bonaparte ei tarvinnut enää paavia päästäkseen talonpoikien presidentiksi, mutta hän tarvitsi paavillista valtaa säilyttääkseen takanaan talonpojat. Heidän herkkäuskoisuutensa oli tehnyt hänestä presidentin. Uskon ohella he kadottaisivat myös herkkäuskoisuutensa ja paavin ohella uskonsa. Entä yhteenliittyneet orleanistit ja legitimistit, jotka hallitsivat Bonaparten nimellä! Ennen kuin voitiin palauttaa valtaistuimelle kuningas, oli palautettava mahti, joka pyhittää kuninkaat. Heidän kuningasmielisyydestään huolimatta ilman vanhaa, paavin maalliseen valtaan alistettua Roomaa ei olisi paavia, ilman paavia — katolilaisuutta, ilman katolilaisuutta — ranskalaista uskontoa, ja miten kävisi Ranskan vanhan yhteiskunnan, jollei olisi uskontoa. Kiinnitykset, joita talonpojilla on taivaan hyvyyksiin, ovat niiden kiinnitysten takeena, jotka porvaristolla on talonpoikain tiloihin. Rooman vallankumous oli siis

---

* — Pius IX. *Toim.*

yhtä hirveää attentaatti omistusta ja porvarillista järjestystä vastaan kuin kesäkuun vallankumous. Entistetty porvariston herruus Ranskassa vaati paavin vallan entistämistä Roomassa. Rooman vallankumouksellisten lyöminen merkitsi vihdoin Ranskan vallankumouksellisten liittolaisten lyömistä; Ranskan konstituoidussa tasavallassa muodostetun vastavallankumouksellisten luokkien liiton välttämättömänä täydennyksenä oli Ranskan tasavallan liitto Pyhän allianssin, Napolin ja Itävallan kanssa. Joulukuun 23. p:nä tehty ministerineuvoston päätös ei ollut mikään salaisuus Konstituanteille. Jo tammikuun 8. p:nä Ledru-Rollin oli tehnyt siitä ministeristölle väliky-symyksen, johon ministeristö vastasi kielteisesti, ja kansalliskokous siirtyi päiväjärjestykseen. Uskoiko se ministeristön sanoihin? Tiedämme, että se käytti koko tammikuun siihen, että antoi ministeristölle epäluottamuslauseita. Mutta kun ministeristön tehtäviin kuului valehtelu, niin kansalliskokouksen tehtäviin kuului teeskentelevä uskominen tuohon valehteluun ja siten tasavaltalaisen maineen pelastaminen.

Piemont oli sillä välin lyöty, Kaarle Albert luopunut valtaistui-mesta, Itävallan armeija kolkutti Ranskan porttia. Ledru-Rollin teki kiivaan väliky-symyksen. Ministeristö todisti, että se oli ainoastaan jatkanut Pohjois-Italiassa Cavaignacin politiikkaa, ja Cavaignac oli jatkanut väliaikaisen hallituksen, so. Ledru-Rollinin politiikkaa. Tällä kertaa se sai kansalliskokoukselta jopa luottamuslauseenkin ja se valtuutettiin miehittämään väliaikaisesti jokin sopiva kohta Pohjois-Italiassa tarkoituksena tukea siten neuvotteluja, joita käytiin Itävallan kanssa Sardinian alueen loukkaamattomuudesta ja Rooman kysymyksestä. Kuten tiedetään, Italian kohtalo ratkaistiin Pohjois-Italian taistelukentillä. Sen tähden täytyi joko antaa Rooman kukistua Lombardian ja Piemontin ohella tai Ranskan julistaa sota Itävallalle ja siten Euroopan vastavallankumoukselle. Oliko kansalliskokous ruvennut yhtäkkiä pitämään Barrot'n ministeristöä vanhana yhteishyvän valiokuntana¹²⁷? Tai itseään Konventtina? Miksi sitten ranskalaisten joukkojen oli miehittettävä jokin Pohjois-Italian paikkakunta? Se oli läpinäkyvä verho, jonka taa piilotettiin sotaretki Roomaa vastaan.

Huhtikuun 14. p:nä lähti 14 000 miestä Oudinot'n johdolla purjehtimaan Civitavecchiaan; huhtikuun 16. p:nä kansalliskokous myönsi ministeristölle 1 200 000 frangin määrärahan interventioilavaston pitämiseen Välimerellä kolmen kuukauden ajan. Kansalliskokous antoi siten ministeristölle kaiken, mitä tarvittiin interventioon Roomaa vastaan, samalla kun se oli sallivinaan sen toimia Itävalltaa vastaan. Kokous ei nähnyt, mitä ministeristö teki, se vain kuunteli, mitä ministeristö puhui. Sellaista uskoa ei ollut Israelissakaan. Perustuslakiasäätävä kokous oli joutunut sellaiseen asemaan, ettei se rohjennut tietää, mitä konstituoidun tasavallan piti tehdä.

Toukokuun 8. p:nä näyteltiin vihdoin tuon komedian viimeinen näytös. Konstituante vaati ministeristöä ryhtymään kiireellisiin toi-

menpiteisiin Italian sotaretken suuntaamiseksi sille aikaisemmin asetettuun päämäärään. Samana iltana Bonaparte julkaisi »Moniteurissa» kirjeen, jossa hän antoi Oudinot'lle mitä suurimman tunnustuksensa. Toukokuun 11. pnä kansalliskokous hylkäsi syytekirjelmän, joka oli esitetty samaista Bonapartea ja hänen ministeristöään vastaan. Ja vuoripuolue, sen sijaan että olisi repinyt rikki tuon petoskudoksen, teki parlamenttikomediasta tragedian esittääkseen siinä Fouquier-Tinwillen osaa, mutta Konventtileijonan lainanahkan alta se näyttikin vain oman pikkuporvarillisen vasikannahkansaa!

Konstituanteen elämän loppupuoli oli pääkohdittain seuraava: se myönsi tammikuun 29. pnä, että kuningasmieliset porvarisryhmät ovat luonnostaan sen perustaman tasavallan esimiehiä; maaliskuun 21. pnä, että valtiosäännön rikkominen on sen täytäntöönpanoa; toukokuun 11. pnä, että suurisanaisesti julistettu Ranskan tasavallan ja vapautuksensa puolesta taistelevien Euroopan kansojen passiivinen liitto merkitsee Ranskan tasavallan ja Euroopan vastavallankumouksen aktiivista liittoa.

Tuo viheliäinen kokous väistyi näyttämöltä vasta sitten, kun se oli ensin tyydytyksekseen hylännyt toukokuun 4. pnä, paria päivää ennen ensimmäistä syntymäpäiväänsä, ehdotuksen kesäkuun kapinallisten armahtamisesta. Sen valta oli murrettu, kansa vihasi sitä verisesti, porvaristo, jonka työase se oli ollut, sysäsi sen kovakouraisesti luotaan, heitti halveksuen syrjään; elämänsä loppukaudella sen oli pakko kieltää oma alkukautensa, siltä oli riistetty sen tasavaltalaisuusilluusiot, se ei ollut luonut mitään suurta menneisyydessä eikä sillä ollut mitään tulevaisuuden toiveita, se mädäntyi elävältä osa osalta ja niinpä se osasi enää vain galvanisoida elotonta ruumistaan muistelemalla alinomaa kesäkuun voittoa ja elämällä sen toistamiseen, tuomitsemalla tuomitut yhä uudelleen vakuuttuakseen siten olemassaolostaan. Se oli vampyyri, joka eli kesäkuun kapinallisten verestä!

Perustuslakiasäättävä kokous jätti jälkeensä valtionvajauksen, jota olivat suurentaneet kesäkuun kapinan tuottamat menot, suolaveron tyrehtyminen, korvaukset, jotka se oli myöntänyt neekerijouuden lakkauttamisen yhteydessä plantaasinomistajille, Rooman retken kustannukset, viiniveron lakkautus, josta se teki päätöksen jo henkitorissaan, vahingoniloisena ukkona, joka on hyvillään saadessaan säilyttää kompromettoivan kunniavelkansa onnellisen perillisensä kannettavaksi.

Maaliskuun alussa oli alkanut vaaliagitaatio lakiasäättävän kansalliskokouksen vaalien edellä. Vastakkain oli kaksi perusryhmää: järjestyksipuolue¹²⁸ ja demokraattis-sosialistinen eli punainen puolue; niiden välillä olivat »perustuslain ystävät», jolla nimellä »Nationalin» kolmiväriset tasavaltalaiset yrittivät esiintyä eri puolueena. Järjestyksipuolue oli muodostunut heti kesäkuun päivien jälkeen, mutta vasta sen jälkeen, kun joulukuun 10. päivä oli antanut sille mahdollisuuden vapautua porvarillis-tasavaltalaisista, »Nationalin» nurkkakunnasta,

paljastui sen olemassaolon salaisuus: *orleanistien ja legitimistien liittoutuminen yhdeksi puolueeksi*. Porvarisluokka oli jakaantunut kahdeksi suureksi ryhmäksi, jotka olivat vuorotellen pitäneet hallussaan valtamonopolia: *suurmaanomistajat — monarkian restauraatio-kaudella*¹²⁹, *rahaylimystö ja teollisuusporvaristo — heinäkuun monarkian aikana*. Toisen ryhmän etujen määräävän vaikutuksen kuninkaallisena nimenä oli *Bourbon*, toisen ryhmän etujen määräävän vaikutuksen kuninkaallisena nimenä — *Orléans; tasavallan nimetön valtakunta* oli ainoa, jossa molemmat ryhmät saattoivat yhdenvertaisina halliten puolustaa yhteisiä luokkaetujaan luopumatta keskinäisestä kilpailustaan. Koska porvarillinen tasavalta ei voinut olla mitään muuta kuin koko porvarisluokan täydellistä ja puhtaana esiintyvää herruutta, niin saattoiko se olla jotakin muuta kuin legitimisteillä täydennettyjen orleanistien herruutta ja orleanisteilla täydennettyjen legitimistien herruutta, kuin *restauraation ja heinäkuun monarkian synteesiä?* »Nationalin» porvarillis-tasavaltalaiset eivät edustaneet mitään oman luokkansa suurta ryhmää, jolla olisi ollut taloudellinen perustansa. Heidän merkityksensä ja historiallinen arvonsa oli vain siinä, että monarkian aikana, vastoin molempia porvarisryhmiä, jotka tajusivat vain oman *erityisen* valtakomentonsa, he yrittivät saattaa voimaan porvarisluokan yleisen valtakomennon, *nimettömän tasavaltalaisen valtakunnan*, jota he idealisoivat ja koristelivat antiikkisilla arabeskeilla, mutta jota he pitivät tervetulleena ennen kaikkea oman klikkinsä herruuden vuoksi. Jos »Nationalin» puolue menikin päästään pyörälle nähdessään yhdistyneet kuningasmieliset perustamansa tasavallan huipulla, niin nämä vuorostaan olivat ainakin yhtä paljon harhassa yhteisen herruutensa suhteen. He eivät käsittäneet, että joskin kumpikin heidän ryhmänsä oli erikseen otettuna kuningasmielinen, niin niiden kemiallisen yhdistämisen tuloksen täytyi olla ehdottomasti *tasavaltalainen*; he eivät ymmärtäneet, että valkoisen ja sinisen monarkian täytyi neutralisoitua kolmiväriseksi tasavallaksi. Vastakohtaisuus, joka oli olemassa toisaalta niiden ja toisaalta valankumouksellisen proletariaatin ja sen ympärille yhä enemmän keskittyvien väliluokkien kesken, pakotti järjestyspuolueen kummankin ryhmän jännittämään koko yhdistyneen voimansa ja säilyttämään tämän yhdistyneen voiman organisaation; kummankin ryhmän täytyi vastoin toisen restauraatio- ja ylenemishaluja pitää kiinni yhteisestä herruudesta, ts. porvarillisen herruuden *tasavaltalaisesta muodosta*. Niinpä huomaamme, että nämä kuningasmieliset, jotka aluksi luotivat pikaiseen restauraatioon ja sittemmin raivosta kuohuen ja kiroten säilyttivät tasavaltalaisen muodon, kuitenkin tunnustivat viimein, että he voivat elää sovussa ainoastaan tasavallassa, ja siirsivät restauraation epämääräiseen tulevaisuuteen. Yhteinen herruus vahvisti kumpaakin ryhmää ja teki ne vielä kykenemättömämmiksi ja haluttomammiksi alistumaan toinen toiselleen, so. entistämään monarkian.

Järjestyspuolue julisti avoimesti vaaliohjelmassaan kannattavan-

sa porvarisluokan herruutta, ts. olevansa tuon herruuden elinehtojen: *omaisuuden, perheen, uskonnon ja järjestyksen* säilyttämisen kannalla Porvariston luokkaherruuden ja tämän luokkaherruuden ehdot se esitti tietenkin sivistyksen herruudeksi ja aineellisen tuotannon sekä siitä johtuvien yhteiskunnallisten vaihtosuhteiden välttämättömiksi ehdoiksi. Järjestyspuolueen käytettävissä oli valtavia rahavaroja, se järjesti haaraosastojaan kaikkialle Ranskaan, sen palkoilla olivat kaikki vanhan yhteiskunnan ideologit, sen käytettävissä oli olemassaolevan hallitusvallan vaikutusvoima, sillä oli armeija maksuttomia vasalleja kaikkien pikkuporvari- ja talonpoikaismassojen muodossa, jotka olivat vielä kaukana vallankumouksellisesta liikkeestä ja pitivät omistuksen korkeita arvohenkilöitä pienomistuksensa ja sen pienten ennakkoluulojen luonnollisina asiamiehinä. Järjestyspuolue, jota edusti koko maassa lukematon joukko pikkukuninkaita, saattoi rangaista ehdokkaattensa hylkäämisestä kuin kapinasta, erottaa kapinalliset työläiset, vastaan hangoittelevat maalaisrengit, palvelijat, kauppa-apulaiset, rautatieläiset, kirjurit, kaikki toimihenkilöt, jotka olivat siviilielämässä sen alaisia. Ja vihdoin se saattoi paikoitellen pitää vireillä harhaluuloa, että tasavaltalainen Konstituante oli estänyt joulukuun 10. päivän valittua, Bonapartea, näyttämästä ihmevoimaansa. Järjestyspuolueesta puhuessamme emme ole tarkoittaneet bonapartisteja. He eivät olleet mikään tärkeä porvarisluokan ryhmä, vaan rykelmä vanhoja taikauskaisia invalideja ja nuoria uskomattomia onnenonkijoita. — Järjestyspuolue voitti vaaleissa ja lähetti suuren enemmistön lakiasäätävään kokoukseen.

Yhteenliittynyttä vastavallankumouksellista porvarisluokkaa vastaan täytyi pikkuporvariston ja talonpoikaismassojen jo vallankumouksellistuneiden osien luonnollisesti liittoutua vallankumouksellisten intressien pääedustajan, vallankumouksellisen proletariaatin kanssa. Olemme nähneet, kuinka parlamentaariset tappiot painostivat parlamentissa pikkuporvariston demokraattisia edustajia, ts. vuoripuoluetta, liittoon proletariaatin sosialististen edusmiesten kanssa ja kuinka parlamentin ulkopuolella *concordats à l'amiable'n** torjuminen, porvariston etujen bruttaali ajaminen ja vararikkoutuminen painostivat varsinaista pikkuporvaristoa lähestymään varsinaisia proletareja. Tammikuun 27. p:nä vuoripuolue ja sosialistit viettivät sovintojuhlaansa; vuoden 1849 helmikuun suurjuhlassa ne vahvistivat toistamiseen tuon yhdistymisensä. Sosiaalinen puolue ja demokraattinen puolue, työläisten puolue ja pikkuporvarien puolue, yhtyivät *sosiaalidemokraattiseksi puolueeksi, so. punaiseksi puolueeksi.*

Oltuaan hetken aikaa kesäkuun päiviä seuranneen agonian lamauttamana Ranskan tasavalta oli piiritystilan lakkauttamisen jälkeen, lokakuun 19. päivän jälkeen, elänyt jatkuvasti kuumeentapaisen levotonta elämää. Ensinnä taistelu presidentintoinimesta; sitten presidentin ja Konstituanten taistelu; taistelu klubeista; Bourges'n oikeus-

* — sovinnollisten sopimusten. *Toim.*

juttu¹³⁰, jossa presidentin, liittoutuneiden kuningasmielisten, säädyl-
listen tasavaltalaisten, demokraattisen vuoren ja proletariaatin sosia-
lististen doktrinäärien mitättömien olemusten vastakohtana esiintyi-
vät proletariaatin todelliset vallankumousmiehet sellaisina alkumaail-
man jättiläisinä, jotka yksin vain jäävät yhteiskunnan pinnalle veden-
paisumuksessa tai jollaisia voi olla vain yhteiskunnallisen vedenpai-
sumuksen edellä; vaaliagitaatio; Bréan¹³¹ murhaajan mestaus; leh-
distöä koskevat jatkuvat oikeusjutut; hallituksen poliisien väkival-
taiset puuttumiset juhlamenoihin; kuningasmielisten julkeat provo-
kaatiot; Louis Blancin ja Caussidièren kuvien naulitseminen häpeä-
paaluun; konstituoidun tasavallan ja perustuslakiasäättävän kokouk-
sen välinen keskeytymätön taistelu, joka alinomaa palautti vallanku-
mouksen lähtökohtaansa, alinomaa teki voittajasta voitetun, voite-
tusta voittajan ja muutti silmänräpäkässä puolueiden ja luokkien
asemaa erottaen ja yhdistäen niitä; Euroopan vastavallankumouksen
nopea edistyminen, unkarilaisten maineikas taistelu, Saksan kapinat,
Rooman retki, Ranskan armeijan häpeällinen tappio Rooman edustal-
la — tässä liikkeen kurimossa, tässä historiallisen levottomuuden
piinassa, tässä vallankumouksellisten kiihkojen, toiveiden ja petty-
mysten luoteen ja vuoksen dramaattisessa vaihtelussa Ranskan eri
yhteiskuntaluokkien oli laskettava kehitysjaksonsa viikoissa, kun
ennen ne olivat laskeneet niitä puolivuosisadoissa. Huomattava osa
talonpojista ja maakunnista oli vallankumouksellistunut. Ne eivät
olleet ainoastaan pettyneet Napoleonin suhteen, punainen puolue
lupasi niille nimen asemesta sisältöä, illusorisen verovapauden ase-
mesta legitimisteille maksetun miljardin palauttamista, hypoteekki-
lainojen järjestelyä ja koronkiskonnan lakkauttamista.

Vallankumouskuume oli tarttunut armeijaankin. Bonaparte ää-
nestäessään se oli äänestänyt voittoa, mutta Bonaparte toikin sille
tappion. Armeija oli äänestänyt Bonaparte luullen häntä pikku korp-
raaliksi, jonka takana piilee vallankumouksen suuri sotapäällikkö,
mutta hän palautti sille suuret kenraalit, joiden takana piileskeli pik-
kumainen korpraali. Epäilemättä punainen puolue, so. yhtynyt de-
mokraattinen puolue, oli saava ellei voiton, niin ainakin suurta menes-
tystä; Pariisi, armeija ja suuri osa maaseutua oli äänestävä sitä. Vuo-
ripuolueen johtaja *Ledru-Rollin* tuli valituksi viidessä departementis-
sa; yksikään järjestyspuolueen johtomiehistä, yksikään varsinaisen
työväenpuolueen nimi ei saanut sellaista voittoa. Tuo vaali paljastaa
meille demokraattis-sosialistisen puolueen salaisuuden. Vuoripuolue-
leen, demokraattisen pikkuporvariston parlamentaarisen esitaiste-
lijän, oli toisaalta pakko liittyä yhteen proletariaatin sosialististen
doktrinäärien kanssa, ja proletariaatin, kärsittyään kesäkuussa hirveän
aineellisen tappion, oli pakko nousta jälleen intellektuaalisten voit-
tojen avulla; koska muiden luokkien kehitys ei vielä sallinut prole-
tariaatin pystyttää vallankumouksellista diktatuuria, sen täytyi heit-
täytyä vapautuksensa doktrinäärien, sosialististen lahkokuntien pe-
rustajien syliin. Toisaalta asettuivat vallankumoukselliset talonpo-

jat, armeija ja maaseutu vuoripuolueen puolelle, josta tuli siten val-lankumouksellisen sotaleirin komentaja ja joka poisti vallankumouk-sellisesta leiristä kaiken hajanaisuuden tekemällä sovinnon sosialis-tien kanssa. Perustuslakiasäättävän kokouksen elämän jälkipuolis-kolla vuoripuolue edusti tämän kokouksen tasavaltalaista paatosta ja sai unohtamaan syntinsä, jotka se oli tehnyt väliaikaisen hallituk-sen ja toimeenpanokunnan aikana ja kesäkuun päivinä. Yhtä hyvin kuin »Nationalin» puolue antautui puolinaisen luonteensa vuoksi kuningasmielisen ministeristön painostettavaksi, nousi nyt kaikkival-tiaan »Nationalin» aikana syrjäytetty vuoripuolue ja hankki itselleen arvovaltaa vallankumouksen parlamentaarisenä edustajana. »Natio-nalin» puolueella ei tosiaankaan ollut esitettävänä muita, kuningas-mielisiä, ryhmiä vastaan mitään muuta kuin kunnianhimoisia persoo-nallisuuksia ja idealistisia loruja. Vuoripuolue sitä vastoin edusti porvariston ja proletariaatin välillä häilyviä joukkoja, joiden aineel-liset edut vaativat demokraattisia instituutioita. Taistelussa Cavaig-nacia ja Marrastia vastaan Ledru-Rollin ja vuori edustivat siis todel-ista vallankumousta, ja tietoisuus tästä tärkeästä asemasta antoi niille sitäkin enemmän rohkeutta, koska vallankumouksellisen tarmon ilmaisu supistui parlamentaarisiin hyökkäyksiin, syytöskirjelmien jättämiseen, uhkauksiin, äänenkohottamisiin, jyliseviin puheisiin ja äärimmäisyyksiin, jotka jäivät vain tyhjänpäiväiseksi sanahelinäksi. Talonpojat olivat melkein samanlaisessa asemassa kuin pikkuporva-rit, he esittivät melkein samoja sosiaalisia vaatimuksia. Yhteiskun-nan kaikkien välikerrosten, mikäli ne olivat joutuneet mukaan val-lankumoukselliseen liikkeeseen, täytyi siis pitää Ledru-Rollinia san-karina. Ledru-Rollin oli demokraattisen pikkuporvariston persoo-nallisuuksia. Taistelussa järjestyspuoluetta vastaan kärkipaikoille oli kohoava ennen kaikkea tämäntapaisia, puoleksi vanhoillisia, puoleksi vallankumouksellisia ja täysin utopistisia reformaattoreita.

»Nationalin» puolue, »perustuslain ystävät quand même*», répub-licains purs et simples** kärsivät vaaleissa täydellisen tappion. He sai-vat mitättömän vähemmistön lakiasäättävään kokoukseen; heidän tunnustetut johtajansa katosivat näyttämöltä, yksinpä Marrastkin, tuo päätoimittaja ja »säädyllisen» tasavallan Orfeus.

Toukokuun 28. pnä kokoontui lakiasäättävä kokous, kesäkuun 11. pnä uudistui toukokuun 8. päivän yhteenotto. Ledru-Rollin jätti vuoripuolueen nimessä syytöskirjelmän, jossa presidenttiä ja ministeris-töä syytettiin perustuslain rikkomisesta, Rooman pommittamisesta. Kesäkuun 12. pnä lakiasäättävä kokous hylkäsi syytöskirjelmän, niin kuin perustuslakiasäättävä kokous oli hylännyt sen toukokuun 11. pnä, mutta tällä kertaa proletariaatti pakotti vuoripuolueen tulemaan kadulle, ei kuitenkaan katutaisteluun, vaan ainoastaan katu-mielenosoitukseen. Kun sanoo, että vuoripuolue oli tämän liikkeen

* — hinnalla millä hyvänsä. *Toim.*

** — ehta tasavaltalaiset. *Toim.*

johdossa, niin se riittää selittämään, että tämä liike kukistettiin ja että kesäkuu 1849 oli yhtä naurettava kuin arvotonkin 1848:n kesäkuun irvikuva. Kesäkuun 13. päivän suurta perääntymistä himmensi ainoastaan Changarnier'n, tämän järjestyspuolueen improvisoiman suurmiehen sitäkin suurempi taistelukertomus. Kullakin yhteiskunnallisella aikajaksolla on oltava suurmiehensä, ja jollei se niitä löydä, se keksii ne, kuten Helvétius sanoo.

Joulukuun 20. pnä oli olemassa enää vain toinen puoli konstituoidusta porvarillisesta tasavallasta — *presidentti*, toukokuun 28. pnä sitä täydennettiin toisella puolella — *lakiasäättävällä kokouksella*. Perustumassa ollut porvarillinen tasavalta oli kesäkuussa 1848 proletariaattia vastaan käymällään sanoin kuvaamattomalla taistelulla hakannut nimensä historian syntyneidenluetteloon; kesäkuussa 1849 konstituoitu porvarillinen tasavalta tuli merkittyä samaan kirjaan pikkuporvariston kanssa esittämänsä sanoin kuvaamattoman komedian ansiosta. Vuoden 1849 kesäkuu oli Nemesis, joka kosti vuoden 1848 kesäkuun. Kesäkuussa 1849 ei voitettu työläisiä, vaan kaatuivat työläisten ja vallankumouksen välillä seisleet pikkuporvarit. Kesäkuu 1849 ei ollut palkkatyön ja pääoman välinen verinen murhenäytelmä, vaan vankiloista rikas ja surkea velallisen ja velkojan välinen näytelmä. Järjestyspuolue oli voittanut, se oli kaikkivoipa, sen täytyi nyt näyttää, mikä se oli.

III

UUODEN 1849 KESÄUUUN 13. PÄIÖÄN JÄLKISEURAUUKSET

Joulukuun 20. päivänä oli *perustuslaillisen tasavallan* Janus näytännyt vain *toiset* kasvonsa, toimeenpanevat kasvonsa, joilla oli Louis Bonaparten epämääräisen latteat piirteet. Toukokuun 28. pnä 1849 se näytti *toiset*, *lakiasäättävät* kasvonsa, jotka olivat yltäänsä täynnä restauraation ja heinäkuun monarkian hurjien orgioiden jättämiä arpia. Lakiasäättävällä kansalliskokouksella luotiin lopullisesti *perustuslaillinen tasavalta*, ts. tasavaltainen valtiomuoto, jossa oli konstituoitu porvarisluokan herruus, siis niiden molempien suurten kuningasmielisten ryhmien yhteinen herruus, jotka muodostavat Ranskan porvariston, yhtyneiden legitimitien ja orleanistien, *järjestyspuolueen* herruus. Sillä aikaa kun Ranskan tasavalta joutui tuon kuningasmielisten puolueiden koalition omistukseen, Euroopan vastavallankumouksellisten valtojen koalitio aloitti yleisen ristiretken maaliskuun vallankumouksen viimeisiä turvapaikkoja vastaan. Venäjä hyökkäsi Unkariin, Preussi marssi valtakunnallisen perustuslain kannattajien armeijaa vastaan ja Oudinot pommitti Roomaa. Euroopan kriisi oli ilmeisesti joutumassa ratkaisevaan käännekohtaansa, koko Euroopan katseet suuntautuivat Pariisiin ja koko Pariisin katseet *lakiasäättävään kokoukseen*.

Kesäkuun 11. p:nä Ledru-Rollin astui sen puhujalavalle. Hän ei pitänyt puhetta, hän määritteli vain syytöksen ministereitä vastaan, alastoman, kaunistelemattoman, tosiasioihin perustuvan, suppeasaisen ja raskaan syytöksen.

Hyökkäys Roomaa vastaan on hyökkäys perustuslakia vastaan, hyökkäys Rooman tasavaltaa vastaan on hyökkäys Ranskan tasavaltaa vastaan. Perustuslain 5. artikla kuuluu: »Ranskan tasavalta ei koskaan käytä sotavoimiaan minkään kansan vapautta vastaan», mutta presidentti käyttää Ranskan armeijaa Rooman vapautta vastaan. Perustuslain 54. artikla kieltää toimeenpanevaa valtaa julistamasta sotaa ilman kansalliskokouksen* suostumusta. Konstituanten toukokuun 8. päivän päätös käskee selvästi ministereitä saattamaan pikaisesti Rooman retkikunnan toiminnan alkuperäisen tarkoituksensa mukaiseksi, päätös siis kieltää selvästi sodan Roomaa vastaan, mutta Oudinot pommittaa Roomaa. Ledru-Rollin veti siten itse perustuslain raskauttavaksi todisteeksi Bonapartea ja hänen ministereitään vastaan. Kansalliskokouksen kuningasmieliselle enemmistölle hän, perustuslain tribuuni, sinkautti uhkaavan julistuksen: »Tasavaltalaiset osaavat pakottaa kunnioittamaan perustuslakia keinoilla millä tahansa, vaikkapa asevoimalla!» »Asevoimalla!» toisti vuoripuolue satakertaisena kaikuna. Enemmistö vastasi hirmuisella metelillä. Kansalliskokouksen puhemies kutsui Ledru-Rollinia järjestykseen, Ledru-Rollin toisti uhkamielisen julistuksensa ja pani lopuksi puhemies pöydälle esityksen Bonaparten ja hänen ministeriensä syytösteeseen asettamisesta. 361 äänellä 203 ääntä vastaan kansalliskokous päätti Rooman pommittamista koskevasta kysymyksestä siirtyä ilman muuta päiväjärjestykseen.

Luuliko Ledru-Rollin voivansa lyödä valtiosäännön avulla kansalliskokouksen ja kansalliskokouksen avulla presidentin?

Perustuslaki kielsi tosin kaikki hyökkäykset muiden kansojen vapautta vastaan, mutta se, jota vastaan Ranskan armeija hyökkäsi Roomassa, ei ollut ministeristön mielestä »vapautta», vaan »anarkian despotiaa». Eikö vuoripuolue ollut vielääkään, kaikista perustuslakiasäättävässä kokouksessa saamistaan kokemuksista huolimatta kärsittänyt, ettei perustuslain selittäminen kuulunut niille, jotka olivat sen tehneet, vaan yksinomaan niille, jotka olivat sen hyväksyneet? Että sen sanamuotoa tuli tulkita sen elinvoimaisen hengen mukaan ja että sen ainoa elinvoimainen henki oli porvarillinen henki? Että Bonaparte ja kansalliskokouksen kuningasmielinen enemmistö olivat perustuslain pätevimpiä tulkitsijoita, niin kuin pappi on raamatun ja tuomari lain pätevin tulkitsija? Pitikö kansalliskokouksen, joka oli juuri lähtenyt yleisten vaalien helmasta, tuntea olevansa edesmenneen Konstituanten jälkisäädöksen sitoma, kun sen eläessäkin eräs Odilon Barrot oli rikkonut sen tahtoa? Oliko Ledru-Rollin vedotessaan Kons-

* Tässä ja edelleen teoksen loppuun saakka kansalliskokouksella tarkoitetaan lakiasäättävää kansalliskokousta, joka oli koolla 28. toukokuuta 1849 joulukuuhun 1851 (Legislative). *Toim.*

tituanten toukokuun 8. pnä tekemään päätökseen unohtanut, että sama Konstituante oli toukokuun 11. pnä hylännyt hänen ensimmäisen esityksensä Bonaparten ja tämän ministerien asettamisesta syytteen, että se oli vapauttanut presidentin ja ministerit vastuusta hyväksyen siten Roomaa vastaan tehdyn hyökkäyksen »perustuslaillisena», että hän vain valitti jo langetetusta tuomiosta, ja että hän loppujen lopuksi valitti tasavaltalaisesta Konstituanteesta kuningasmieliseen Legislativeen? Perustuslaki itse kannustaa kapinaan kehottaessaan erikoisessa artiklassa jokaista kansalaista suojaamaan perustuslakia. Ledru-Rollin nojautui tuohon artiklaan. Mutta eikö julkista valtaa ole samalla järjestetty perustuslain turvaksi ja eikö perustuslain loukkaaminen ala vasta siitä hetkestä, jolloin jokin julkinen perustuslainen valta nousee kapinaan toista vastaan? Mutta tasavallan presidentin, tasavallan ministerien, tasavallan kansalliskokouksen välilähän vallitsi mitä sopusointuisin yhteisymmärrys.

Se minkä vuoripuolue yritti saada aikaan kesäkuun 11. pnä, oli »kapina puhtaasti järjen puitteissa», ts. puhtaasti *parlamentaarinen kapina*. Sen mielestä kokouksen enemmistön piti kansanjoukkojen tulevan aseellisen kapinan pelästyttämänä tehdä mitättömäksi oma valtansa ja omien vaaliensa merkitys suistamalla Bonaparte ja ministerit. Eikö Konstituante ollut yrittänyt samaan tapaan kumota Bonaparten vaalia, vaatiessaan niin itsepintaisesti Barrot'n—Falloux'n ministeristön eroamista?

Konventin ajoilta ei puuttunut esikuvia parlamentaarisisista kapinoista, jotka olivat yhtäkkiä muuttaneet perinpohjin enemmistön ja vähemmistön suhteita — ja miksei nuori vuoripuolue onnistuisi siinä, missä oli onnistunut vanhakin? — eivätkä silloiset olosuhteet näyttäneet epäsuotuisilta sellaiselle yritykselle. Kansan kiihtymys oli kohonnut Pariisissa arveluttavan korkealle, vaaliäänestyksestä päätellen armeija ei näyttänyt suosivan hallitusta, lakiasäättävän kokouksen enemmistö oli sitä paitsi vielä liian nuori ollakseen konsolidoitunutta, ja se muodostui lisäksi vanhoista herroista. Jos parlamentaarinen kapina olisi onnistunut vuoripuolueelta, valtion peräsin olisi heti joutunut sen haltuun. Demokraattinen pikkuporvaristo toivoi puolestaan kuten aina mitä hartaammin, että taistelu suoritettaisiin pilvissä sen pään yläpuolella yksinomaisesti parlamentin henkien välillä. Molemmat, sekä demokraattinen pikkuporvaristo että sen edustaja vuoripuolue, saavuttaisivat loppujen lopuksi parlamentaarisella kapinalla suuren tarkoitusperänsä, jona oli porvariston vallan kukistaminen, päästämättä proletariaattia kahleista tai sallimatta sen näyttäytyä muuten kuin perspektiivissä; proletariaattia käytettäisiin hyväksi siten, ettei siitä olisi mitään vaaraa.

Kansalliskokouksen annettua kesäkuun 11. pnä votuminsa oli vuoripuolueen eräiden jäsenten ja salaisten työväenyhdistysten edustajien kesken neuvottelu. Viimeksi mainitut vaativat hyökkäämään samana iltana. Vuoripuolue torjui jyrkästi tuon suunnitelman. Se ei halunnut millään hinnalla päästää johtoa käsistään; se suhtautui liit-

tolaisiinsa yhtä epäilevästi kuin vastustajiinsakin, eikä suinkaan syyt-
tä. Vuoden 1848 kesäkuun muisto kuohutti Pariisin proletariaatin ri-
ivejä kovemmin kuin koskaan ennen. Sitä kahlitsi kuitenkin vuori-
puolueen kanssa tehty liitto. Vuoripuolue edusti suurinta osaa depar-
tementeista, se lioitteli armeijaan samaansa vaikutusta, kansalliskaartin
demokraattinen osa oli sen käytettävissä, pikkukauppiaiden
moraalinen voima oli sen puolella. Proletariaatille, jota kolera oli
lisäksi vähentänyt ja työttömyys karkottanut huomattavassa määräs-
sä pois Pariisista, kapinaan ryhtyminen tällä hetkellä vastoin vuori-
puolueen tahtoa merkitsi vuoden 1848 kesäkuun päivien hyödytöntä
toistamista, kun sitä paitsi puuttui tilanne, joka oli silloin sysännyt
sitä tuohon epätoivoiseen taisteluun. Työväen edustajat tekivät sen,
mikä yksin vain oli järkevää. He velvoittivat vuoripuolueen *komp-*
romettoimaan itsensä, ts. ylittämään parlamentaarisen taistelun rajat
siinä tapauksessa, jos sen syytöskirjelmä hylätään. Koko kesäkuun 13.
päivän proletariaatti pysytteli samalla skeptisen tarkkailevalla kan-
nalla ja odotti demokraattisen kansalliskaartin ja armeijan vaka-
vaa, peruutumaton yhteentottoa syöksyäkseen sitten taisteluun ja
viedäkseen vallankumouksen sille asetettua pikkuporvarillista pää-
määrää pitemmälle. Voiton varalta oli jo muodostettu proletariaatin
kommuuni, jonka piti toimia virallisen hallituksen rinnalla. Pariisin
työläiset olivat oppineet vuoden 1848 kesäkuun verisessä koulussa.

Kesäkuun 12. pnä ministeri Lacrosse itse teki lakiasäättävässä ko-
kouksessa ehdotuksen, että siirryttäisiin heti keskustelemaan syytös-
kirjelmästä. Hallitus oli ryhtynyt yöllä kaikkiin ennakkotoimenpitei-
siin puolustuksen ja hyökkäyksen varalta; kansalliskokouksen enem-
mistö oli päättänyt ajaa kapinallisen vähemmistön kadulle, vähemmistö
taas ei voinut enää perääntyä, arpa oli heitetty, syytöskirjelmä hylättiin
377 äänellä 8 vastaan. Vuoripuolue, joka oli pidättäytynyt äänestä-
mästä, säntäsi kiukuissaan »rauhallisen demokratian» propagandasa-
leihin. »*Démocratie pacifique*»¹³² lehden toimistoon.

Parlamentin rakennuksesta poistuminen mursi vuoripuolueen voi-
man, niin kuin maasta irtautuminen mursi maan jättiläispojan, An-
teuksen, voiman. Montagnelaiset*, jotka lakiasäättävän kokouksen
huoneissa olivat olleet Simsoneita, olivat »rauhallisen demokratian»
huoneissa vain pelkkiä filistereitä. Syntyi pitkälinen, meluisa ja
tyhjänpäiväinen väittely. Vuoripuolue oli päättänyt keinolla millä
hyvänsä pakottaa pitämään perustuslakia arvossa, »ei kuitenkaan
asevoimalla». Tätä sen päätöstä kannatti »perustuslain ystävien» eräs
julistus¹³³ ja lähetystö. »Perustuslain ystäviksi» nimittivät itseään
»Nationalin» nurkkakunnan, porvarillis-tasavaltalaisen puolueen, jään-
nökset. Samalla kun näiden jäljellä olevista parlamenttiedustajista
kuusi äänesti syytekirjelmän hylkäämistä vastaan ja kaikki muut sen
hylkäämisen puolesta, samalla kun *Cavaignac* asetti sapelinsa järjes-

* — vuoren kannattajat (sanasta »montagne» — »vuori»). *Toim.*

tyspuolueen käytettäväksi, nurkkakunnan suurempi, parlamentin ulkopuolella oleva osa käytti kärkkäästi hyväkseen tarjoutunutta tilaisuutta päästäkseen pois poliittisesta paria-asemastaan ja tunkeutuakseen demokraattisen puolueen riveihin. Tosiaankin, eivätkö he olleet luonnostaan tuon puolueen kilvenkannattajia, puolueen, joka oli kätkettyntynyt heidän kilpensä, heidän *periaatteensa, perustuslain* taa?

Vuoripuolue oli synnytystuskissa aamun koittoon asti. Se synnytti »*julistuksen kansalle*», joka julkaistiin kesäkuun 13. päivän aamulla parissa sosialistisessa lehdessä¹³⁴ jokseenkin vaatimattomalla paikalla. Siinä julistettiin presidentti, ministerit, lakiasäättävän kokouksen enemmistö »*perustuslain ulkopuolella*» (hors la Constitution) oleviksi ja kehoitettiin kansalliskaartia, armeijaa ja lopuksi kansaakin »*nousemaan*». »*Eläköön perustuslakii*» oli ohjelause, jonka se antoi, ohjelause, joka ei merkinnyt mitään muuta kuin »*Alas vallankumous!*»

Tuon vuoripuolueen perustuslaillisen julistuksen mukainen oli kesäkuun 13. p:nä pidetty pikkuporvarien eräs niin sanottu *rauhallinen mielenosoitus*, so. Château d'Euusta lähtenyt katukulkue; 30 000 aseetonta miestä, enimmäkseen kansalliskaartilaisia, joukossa salaisien työväenosastojen jäseniä, liikkui Boulevardia pitkin huudahdellen: »*Eläköön perustuslakii*» Itse kulkueen osanottajat kirauttivat tuon tunnuksen konemaisesti, jääkylmästi, kuin pahalla omallatunnolla, ja katukäytävillä tungeskeleva kansanjoukko otti sen ivallisesti vastaan, sen sijaan että olisi paisuttanut sen ukkosen jylinäksi. Tuosta moniäänisestä laulusta puuttui rintaääni. Ja kun kulkue hoiterteli »perustuslain ystävien» istuntorakennuksen ohitse ja sen päätökaton harjalle ilmestyi palkattu perustuslain airut, joka voimiensa takaa huitoi ilmaa hatullaan ja pudotteli suunnattomien keuhkojensa koko voimalla pyhiinvaeltajien niskaan raekuuroina ohjelauseita »*Eläköön perustuslakii*» — vaeltajat lienevät itekin tajunneet hetkeksi tilanteen koomisuuden. Tunnettua on, kuinka epäparlamentaarisella tavalla Changarnier'n rakuunat ja jääkärit ottivat kulkueen vastaan sen ehdittyä rue de la Paix'n ja Boulevardin kulmaukseen ja miten kulkue hajosi silmänräpäyksessä joka taholle ja sinkautti vain peräänsä heikon »aseisiin»-huudon, jotta olisi tullut noudatettua kesäkuun 11. p:nä parlamentissa kajautettua aseisiin-kehotusta.

Rue du Hazard kadulle kokoontuneista vuoripuolueen jäsenistä enemmistö painui oitis tiehensä, kun tämä rauhallisen kulkueen väkivaltainen hajottaminen, hämäret huhut aseettomien kansalaisten murhaamisesta Boulevardilla ja yhä voimistuva katumeteli tuntuivat ennustavan kapinan lähestymistä. *Ledru-Rollin* pienen edustajajoukon etunenässä pelasti vuoripuolueen kunnian. Suojanaan Pariisin tykistö, joka oli kokoontunut Palais Nationaliin, he lähtivät Taide- ja teollisuusmuseon luo, jonne piti saapua kansalliskaartin viidennen ja kuudennen legioonan. Mutta montagnelaiset odottivat turhaan viidettä ja kuudetta legioonaa: nuo varovaiset kansalliskaartilaiset jättivät edustajansa pulaan, Pariisin tykistö itse esti väestöä rakentamasta katusulkuja, kaaoksellinen sekasotku teki päätösten teon mahdotto-

maksi, linjajoukot hyökkäsivät pistimet sojossa, osa edustajista van gittiin, osa pääsi pakoon. Siten päättyi kesäkuun 13. päivä.

Kun kesäkuun 23. päivä 1848 oli vallankumouksellisen proletariaatin kapinapäivä, niin kesäkuun 13. päivä 1849 oli demokraattisen pikkuporvariston kapinapäivä; kumpikin näistä kapinoista ilmensi *klassisen aidosti* sitä luokkaa, joka oli sen nostanut.

Ainoastaan Lyonissa jouduttiin ankaraan, veriseen yhteenottoon. Täällä, jossa teollisuusporvaristo ja teollisuusproletariaatti ovat välittömästi vastakkain ja jossa työväenliike ei ole yleisen liikkeen kehystämää eikä määräämää kuten Pariisissa, kesäkuun 13. päivä menetti vastakaisuusäänensä alkuperäisen luonteensa. Muualla maaseudulla, mikäli se sai vastakaikua, se ei sytyttänyt mitään — se oli *kylmä salama*.

Kesäkuun 13. päivään päättyi *perustuslaillisen tasavallan ensimmäinen elämänvaihe*, tasavallan, jonka normaali olemassaolo sai alkunsa lakiasäättävästä kokouksesta toukokuun 28. p:nä 1849. Koko tuon prologin ajan käytiin meluisaa taistelua järjestyspuolueen ja vuoripuolueen välillä, porvariston ja pikkuporvariston välillä, joka harasi hyödyttömästi vastaan estääkseen vakauttamasta porvarillista tasavaltaa, minkä puolesta se itse oli herkeämättä vehkeillyt väliaikaisessa hallituksessa, toimeenpanokunnassa ja taistellut niin viimeksi kesäkuun päivinä proletariaattia vastaan. Kesäkuun 13. mursi sen vastarinnan ja teki yhtyneiden kuningasmielisten *lainsäädännöllisestä diktatuurista* tapahtuneen tosiasian. Siitä hetkestä alkaen kansalliskokous on vain *järjestyspuolueen yhteishyvän valiokunta*.

Pariisi oli julistanut presidentin, ministerit ja kansalliskokouksen enemmistön *»syytettyjen tilaan»*, nämä vuorostaan julistivat Pariisiin *»piiritystilaan»*. Vuoripuolue oli julistanut lakiasäättävän kokouksen enemmistön *»perustuslain ulkopuolelles»*, enemmistö vuorostaan haastoi vuoripuolueen perustuslain rikkomisesta ylioikeuteen ja riisti lainsuojan kaikelta siltä, mikä vuoripuolueessa oli vielä elinvoimaista. Se tyypistettiin päättömäksi ja sydämättömäksi ruhoksi. Vähemmistö yritti nousta *parlamentaariseen kapinaan*, enemmistö korotti *parlamentaarisen despotisminsa* laiksi. Se sääti uuden *työjärjestyksen*, joka teki lopun puhujan vapaudesta ja antoi kansalliskokouksen puhemiehelle oikeuden rangaista edustajia järjestyksen rikkomisesta kieltämällä puhumasta, sakottamalla, pidättämällä palkkiot, sulkemalla määrätyn ajaksi pois istunnoista, vankeudella. Vuoripuolueen ruhon yläpuolelle se ripusti miekan sijasta ruoskan. Jäljelle jääneiden vuoripuolueen edustajien kunnia-asiana olisi ollut lähteä joukolla pois. Sellainen toimenpide olisi jouduttanut järjestyspuolueen hajoamista. Se olisi hajonnut alkuperäisiin osiinsa heti, kun pieninkään vastustus olisi lakannut pitämästä sitä koossa.

Parlamentaarisen voiman lisäksi riistettiin demokraattisilta pikkuporvareilta myös heidän *asevoimansa* hajottamalla Pariisin tykistö ja kansalliskaartin 8., 9. ja 12. legioonat. Sitä vastoin rahaylimystön legioona, joka kesäkuun 13. p:nä oli hyökännyt Boulén ja Roux'n

kirjapainoihin, särkenyt painokoneet, hävittänyt tasavaltalaisten sanomalehtien toimistot ja vanginnut omavaltaisesti niiden toimittajat, latojat, painajat, ekspeditöörit, juoksupojat, sai kiitoslausuntoja kansalliskokouksen puhujalavalta. Tasavaltalaismielisiksi epäillyt kansalliskaartin osastot hajotettiin kaikkialla Ranskassa.

Uusi *painolaki*, uusi *yhdistyslaki*, uusi *piiritystilalaki*, täpötäydet Pariisin vankilat, poliittisten pakolaisten karkottaminen, kaikkien »Nationalia» pitemmälle menevien sanomalehtien lakkauttaminen, Lyonin ja viiden naapuridepartementin alistaminen raa'an sotilasdespotian alaiseksi, virallisten syyttäjien läsnäolo kaikkialla, niin moneen kertaan puhdistetun virkamiesarmeijan uusi puhdistaminen — nämä olivat niitä voitokkaan taantumuksen välttämättömiä, alin omaa toistuvia, jo *kaavamaisiksi muodostuneita toimenpiteitä*, jotka kesäkuun joukkomurhien ja karkotusten jälkeen ovat mainitsemisen arvoisia ainoastaan siksi, että tällä kertaa niitä ei suunnattu pelkästään Pariisia, vaan myös maaseutua vastaan, ei pelkästään proletariaattia, vaan ennen kaikkea keskiluokkia vastaan.

Kesä-, heinä- ja elokuussa kansalliskokouksen koko lainsäädäntötoiminta koostui kuristuslaeista, joilla piiritystilan julistaminen jätettiin hallituksen ratkaistavaksi, tukittiin suu sanomalehdistöltä entistä lujemmin ja tehtiin loppu liittoutumisoikeudesta.

Tätä aikaa ei kuitenkaan luonnehdi voiton *tosiasiallinen*, vaan *periaatteellinen* hyväksikäyttö, eivät kansalliskokouksen päätökset, vaan näiden päätösten perustelut, ei asia vaan sanonta, eikä niinkään sanonta kuin äänenpaino ja eleet, joilla sanontaa elävöitettiin. Häikäilemättömän julkea *rojalististen mielipiteiden* lausuminen julki, halveksivan ylhäinen tasavallan häpäiseminen, keikailevan kevytmielinen laverteleminen restauraatiotarkoituksesta, sanalla sanoen, kerskaileva *tasavaltalaisen säädyllisyyden* loukkaaminen antaa tälle ajanjaksolle erikoisen sävyn ja värityksen. Eläköön perustuslaki! oli kesäkuun 13. pnä *voitettujen* sotahuuto. *Voittajat* olivat siis vapautuneet perustuslaillisen, so. tasavaltalaisen, puhettavan ulkokultaisuudesta. Vastavallankumous saattoi valtansa alle Unkarin, Italian, Saksan, ja he luulivat restauraation olevan jo Ranskan porteilla. Järjestyspuolueen ryhmien johtomiesten kesken syntyi todellinen kilpailu siitä, kuka parhaiten todistaa »Moniteurissa» asiakirjoilla kuningasmielisyytensä ja tunnustaa, katu ja pyytää jumalan ja ihmisten edessä anteeksi monarkian aikana tekemiään liberaalisuussyntejä. Ei kulunut päivääkään ilman, ettei kansalliskokouksen puhujalavalla olisi selitetty helmikuun vallankumousta yhteiskunnalliseksi onnettomuudeksi, ettei joku legitimistinen syrjäseudun tilanomistaja olisi ilmoittanut juhlallisesti, ettei hän milloinkaan ollut tunnustanut tasavaltaa, ettei joku arka loikkari ja heinäkuun monarkian kavaltaja olisi kertonut taannehtivasti uroteoistaan, joita suorittamasta olivat ehkäisseet häntä vain Ludvig Filipin ihmisystävyyys tai muut väärinkäsitykset. Helmikuun päivissä ei siis ollut jhailtavaa voitokkaan kansan jalomielisyyttä, vaan niiden kuningas-

mielisten itseuhrautuvuus ja maltti, jotka sallivat kansan voittoa. Muuan kansanedustaja ehdotti, että helmikuun haavoittuneille määrätystä apurahoista annettaisiin osa *kunnalliskaartilaisille*, jotka yksinään olivat noina päivinä tehneet palveluksia isänmaalle. Eräs toinen ehdotti pystytettävän Orléansin herttualle ratsastajapatsas Karusellitorille. Thiers sanoi perustuslakia likaiseksi paperipalaksi. Puhujalavalle ilmestyi vuoron perään orleanisteja, jotka katuivat, että olivat vehkeilleet laillista kuningasvaltaa vastaan; legitimistejä jotka moittivat itseään siitä, että olivat laitonta kuningasvaltaa vastustamalla jouduttaneet yleensä kuningasvallan suistumista; Thiers, joka katui sitä, että oli vehkeillyt Moléta vastaan; Molé, joka katui vehkeilyjään Guizot'a vastaan; Barrot, joka katui vehkeilyjään kaikkia kolmea vastaan. Huuto: »Eläköön sosiaalidemokraattinen tasavalta!» julistettiin perustuslainvastaiseksi; huuto: »Eläköön tasavalta!» vainottiin sosiaalidemokraattisena. Vaterloon taistelun¹⁰² vuosipäivänä eräs edustaja selitti: »Pelkään vähemmän preussilaisten maa-hanhyökkäystä kuin vallankumouksellisten pakolaisten palaamista Ranskaan.» Lyonissa ja läheisissä departementeissa järjestetyn terrorin johdosta tehtyihin valituksiin Baraguay d'Hilliers vastasi: »Pidän enemmän valkoisesta kuin punaisesta terroristista.» (»J'aime mieux la terreur blanche que la terreur rouge»). Ja kokous aplodeerasi hurjasti joka kerta, kun sen puhujain huuilta kirposi komparuno tasavaltaa vastaan, vallankumousta vastaan, perustuslakia vastaan, kuningasvallan puolesta, Pyhän allianssin puolesta. Pienimpienkin tasavaltalaisten muodollisuuksien loukkaaminen, esimerkiksi se, jos ei edustajia puhuteltu sanalla »Citoyens»*, antoi intoa järjestyksen ritareille.

Pariisin uusintavaalit, jotka toimitettiin heinäkuun 8. pnä piiritustilan vallitessa ja proletariaatin enimmäen osan pysyessä poissa vaaliuurnilta, Ranskan armeijan suorittama Rooman valloitus, punaisten korkea-arvoisuuksien¹⁸⁵ ja heidän seurassaan inkvisition ja munkkiterroren saapuminen Roomaan liittivät uusia voittoja kesäkuun voittoon ja lisäsivät järjestyksipuolueen päihtymystä.

Vihdoin elokuun puolivälissä kuningasmieliset määräsivät lykättäväksi kansalliskokouksen istuntoja kahdella kuukaudella, osaksi sen tähden, että he voisivat olla läsnä departementtien vastikään kokoontuneiden neuvostojen istunnoissa ja osaksi sen tähden, että he olivat monikuukautisen rojalismiorgiansa väsyttämiä. Kansalliskokouksen sijaiseksi ja *tasavallan varti-jaksi* he jättivät peittelemättömän ironisesti 25-miehisen edustajista muodostetun valiokunnan, johon kuului legitimistien ja orleanistien kerma, kuten Molé ja Changarnier. Ironia oli syvempää kuin he aavistivatkaan. Historia, tuomittuaan heidät auttamaan heidän rakastamansa kuningaskunnan kukistamista, oli määrännyt heidät pitämään pystyssä tasavaltaa, jota he vihasivat.

---

* — kansalaiset. *Toim.*

Lakiasäättävän kokouksen istuntojen *lykkäämiseen päättyy perustuslaillisen tasavallan toinen elämänskausi, sen kuningasmielisen raakuuden kausi.*

Pariisin piiritystila oli jälleen lakkautettu, sanomalehdet alkoivat taas ilmestyä. Sosiaalidemokraattisten lehtien ilmestymiskiellon, kristuslakien ja rojalistisen mekastelun aikana »Siècle»¹³⁶, *monarkistis-perustuslaillisten pikkuporvarien* vanha kirjallinen edustaja, *tasavaltalaistui*; »Presse»¹³⁷, *porvarillisten reformaattorien* vanha kirjallinen äänenkannattaja, *demokratisoitui* ja »National», *tasavaltalaisen porvariston* vanha klassinen äänenkannattaja, muuttui *sosialistismieliseksi.*

Salaseurat levisivät ja voimistuivat samassa mitassa kuin *julki-set klubit* kävivät mahdottomiksi. Taloudellisesti mitättömät tuotannolliset *työväenyhdistykset*, joita siedettiin pelkkinä liikeyhtiöinä, muodostuivat proletariaatin poliittisiksi yhdyssiteiksi. Kesäkuun 13. päivä vei virallisen johdon erinäisiltä puolivallankumouksellisilta puolueilta, mutta sen sijaan jäljelle jääneet joukot saavuttivat itseluottamusta. Järjestyksen ritarit olivat pelotelleet kertomalla kauheita punaisesta tasavallasta, mutta voitokkaan vastavallankumouksen halpamaiset hurjastelut ja hyperborealaiset kauhut Unkarissa, Badenissa ja Roomassa pesivät *»punaisen tasavallan»* hohtavan valkoiseksi. Ja Ranskan yhteiskunnan tyytymättömät väliluokat alkoivat punaisen tasavallan lupauksia ja sen ongelmallisia kauhuja pitää punaisen monarkian kauhuja ja sen tosiasiallista toivottomuutta parempana. Yksikään sosialisti ei ollut harjoittanut Ranskassa vallankumouksellista propagandaa enemmän kuin *Haynau*. A chaque capacité selon ses œuvres!*

Louis Bonaparte käytti sillä välin kansalliskokouksen lomaa hyväkseen tehden majesteettillisia matkoja maakuntiin; kuumaverisimmät legitimistit tekivät pyhiinvaellusmatkoja pyhän Ludvigin jälkeläisen¹³⁸ luo Emsiin, ja joukko järjestyspuolueen kansanedustajia vehkeili vastikään kokoontuneissa departementtien neuvostoissa. Oli saatava ne lausumaan julki se, mitä kansalliskokouksen enemmistö ei ollut uskaltanut vielä ilmaista, nimittäin *vaatimaan perustuslain välitöntä tarkistamista.* Perustuslain mukaan tuo tarkistus saatettiin suorittaa vasta 1852 erityisessä, sitä tarkoitusta varten koollekutsutussa kansalliskokouksessa. Mutta jos departementtien neuvostojen enemmistö puoltaisi tarkistamista, niin voisiko kansalliskokous olla uhraamatta perustuslain neitseellisyyttä Ranskan äänelle? Kansalliskokous toivoi maakuntakokouksilta sitä samaa, mitä Voltairen »Henriaden» nunnat toivoivat pandureilta. Mutta kansalliskokouksen Potifarit joutuivat harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta tekemisiin maaseudun yhtä monen Joosefin kanssa. Valtava enemmistö ei tahtonut ymmärtää tuota tungettelevaa vihjailua. Perustuslain tarkistus

---

* — Kullekin kyvyille tekojensa mukaan. (Marx käyttää tässä Saint-Simonin kuulua sanontaa.) *Toim.*

estettiin juuri sillä keinolla, jolla se piti saataman aikaan, departementtien neuvostojen äänestyksellä. Ranska, vieläpä porvarillinen Ranska, oli sanonut sanansa ja sanonut sen tarkistusta vastaan.

Lokakuun alussa lakiasäättävä kansalliskokous kokoontui uudelleen — tantum mutatus ab illo!* Sen fysionomia oli kokonaan muuttunut. Perustuslain tarkistuksen odottamaton epäminen departementtineuvostojen taholta palautti kansalliskokouksen perustuslain puitteisiin ja viittasi sen eliniän rajoihin. Orleanistit oli tehnyt epäluuloisiksi legitimistien pyhiinvaellus Emsiin, legitimistit oli saanut epäluuloisiksi orleanistien ja Lontoon kanssakäyminen¹³⁹, molempien ryhmien sanomalehdet olivat lietsoneet tulta ja puntaroinneet pretendenttien keskinäisiä vaatimuksia. Orleanistit ja legitimistit kiukuttelivat yhdessä bonapartistien vehkeilyjen vuoksi, jotka kävivät ilmi presidentin majesteettillisista matkoista, hänen jokseenkin läpinäkyvistä vapautumisyrityksistään, bonapartistien sanomalehtien nokkavista puheista; Louis Bonaparte kiukutteli kansalliskokoukselle, joka piti oikeutettuna ainoastaan legitimistien ja orleanistien salavehkeilyä, ja ministeristölle, joka yhtä mittaa kavalsi hänet kansalliskokoukselle. Ja vihdoin ministeristö oli jakaantunut Rooman politiikan vuoksi ja ministeri *Passyn* ehdottaman *tuloveron johdosta*, jonka vanhoiliset leimasivat sosialistiseksi.

Barrot'n ministeristön ensimmäisiä esityksiä jälleen kokoontuneelle lakiasäättävälle kokoukselle oli vaatimus 300 000 frangin määrärahan myöntämisestä *Orléansin herttuattaren* leskeneläkkeen maksamiseen. Kansalliskokous myönsi sen ja lisäsi Ranskan kansan velkaluetteloa seitsemällä miljoonalla frangilla. Ludvig Filipin esittäessä siten edelleen menestyksellisesti »pauvre honteux»ⁿ, kainon kerjäläisen, osaa, ministeristö ei rohjennut ehdottaa palkankorotusta Bonapartelle eikä kokouskaan näyttänyt taipuvaiselta antamaan sitä ja Louis Bonaparte oli kuten aina kahden vaiheilla: *Aut Caesar, aut Clichy!***

Ministeristön toinen vaatimus yhdeksän miljoonan frangin määrärahan myöntämisestä *Rooman retken kustannuksiin* pahensi toisaalta Bonaparten ja toisaalta ministeristön ja kansalliskokouksen välistä epäsopua. Louis Bonaparte oli julkaissut »*Moniteurissa*» adjutantilleen Edgard Neylle osoittamansa kirjeen, jossa hän asetti paavin hallituksen riippuvaiseksi perustuslaillisista takeista. Paavi puolestaan oli antanut lausunnon: »*Motu proprio*»¹⁴⁰, ja torjunut siinä kaiken ennatetun valtansa supistamisen. Bonaparten kirje kohotti tarkoituksellisen häpeilemättömästi hänen virkahuoneensa esirippua esittääkseen hänet rahvaan nähtäväksi hyväntahtoisena nerona, jota ei tun-

---

* — mutta kuinka muuttunut se olikaan! (*Vergilius*, »*Aeneis*».) *Toim.*

** Joko Caesar tai Clichy! (Clichy — Pariisin velkavankila.) (Muunnos kuulusta sanonnasta »Aut Caesar, aut nihil» — »Joko keisari tai ei mitään».) *Toim.*

nustettu edes omassa talossa ja kahlehdittiin. Hän ei keimaillut ensi kertaa »vapaan sielun salavihkaisin siivenlyönnein».* Valiokunnan esittelijä *Thiers* ei ollut tietävinään Bonaparten siivenlyönneistä ja tyytyi vain tulkitsemaan paavin lausunnon ranskaksi. Ei ministeristö, vaan *Victor Hugo* koetti pelastaa presidentin ehdottamalla päätöstä, jossa kansalliskokouksen piti lausua yhtyvänsä Napoleonin kirjeeseen. Allons donc! Allons donc!** Tuolla epäkunnioittavalla kevytmielisellä huudahduksella enemmistö hautasi Hugon ehdotuksen. Presidentin politiikka? Presidentin kirje? Itse presidentti? Allons donc! Allons donc! Kuka hitto suhtautuu herra Bonaparteen tosissaan? Luuletteko te, herra Victor Hugo, että me uskomme teidän luottavan presidenttiin? Allons donc! Allons donc!

Orléansien ja Bourbonien takaisin kutsumisesta käyty keskustelu joudutti vihdoin Bonaparten ja kansalliskokouksen väliin rikkoutumista. Presidentin serkku, Westfalenin entisen kuninkaan poika***, oli ministeristön poissa ollessa tehnyt tuon ehdotuksen, joka ei tarkoittanut mitään muuta kuin legitimististen ja orleanististen kruununtavoittelijoiden painamista samalle tai vielä alemmalle tasolle kuin oli bonapartistinen tavoittelija, joka ainakin oli tosiasiallisesti valtion huipulla.

Napoleon Bonaparte oli kyllin tahditon yhdistääkseen samassa esityksessä *karkotettujen kuningasperheiden takaisin kutsumisen ja kesäkuun kapinallisten armahtamisen*. Enemmistön suuttumus pakkotti hänet heti perumaan tuota pyhän ja epäpyhän, kuningasrotujen ja proletarisikiöiden, yhteiskunnan kiintotähtien ja sen virvatulien rikollista yhteenkytkemistä ja antamaan kummallekin ehdotukselle sille kuuluvan arvon. Enemmistö vastusti tarmokkaasti kuninkaallisten perheiden takaisin kutsumista, ja *Berryer*, legitimistien Demosthenes, ei jättänyt mitään epäilyksiä tuon lausunnon merkityksen suhteen. Kruununtavoittelijain alentaminen porvarien tasalle, siinä sen tarkoitus! Heiltä tahdotaan riistää pyhimyskehä, viimeinen majesteettisuus, mikä heille on jäänyt, *maanpakolaisuuden majesteettisuus!* Mitä, huudahti *Berryer*, ajateltaisiin sellaisesta kruununtavoittelijasta, joka ylhäisen syntyperänsä unohtaen palaisi tänne elääkseen tavallisena yksityishenkilönä! Louis Bonapartelle ei olisi voitu sanoa selvemmin, ettei hän ollut voittanut maassaolollaan mitään, että joskin yhtyneet kuningasmieliset tarvitsivat häntä täällä Ranskassa *puolueettomana miehenä* presidentin tuolilla, niin todellisten kruununtavoittelijain tuli pysyä profaaneilta katseilta maanpakolaisuusuvan peitossa.

Marraskuun 1. pnä Louis Bonaparte vastasi lakiasäättävälle kokoukselle tiedonannolla, jossa ilmoitettiin melko karkein sanoin Barrot'n ministeristön erottamisesta ja uuden ministeristön muodosta-

* *Georg Herwegh*, »Aus den Bergen». *Toim.*

** — »Eikö mitä! Eikö mitä!» *Toim.*

*** — Napoleon Joseph Bonaparte, Jérôme Bonaparten poika. *Toim.*

misesta. Barrot'n — Falloux'n ministeristö oli kuningasmielisen kokoomuksen ministeristö, d'Hautpoulin ministeristö oli Bonaparten ministeristö, presidentin ase lakiasäättävää kokousta vastaan. *käskyläisministeristö*.

Bonaparte ei ollut enää pelkkä vuoden 1848 joulukuun 10. päivän *puolueeton mies*. Toimeenpanovallan haltijana hänestä tuli tiettyjen etujen keskiö, taistelu anarkiaa vastaan pakotti itse järjestyspuolueenkin enentämään hänen vaikutusvaltaansa, ja jos kohta hän ei ollut enää suuren yleisön suosiossa, niin järjestyspuolue oli suuren yleisön epäsuosiossa. Eikö hän voinut toivoa saavansa orleanistit ja legitimistit niiden keskinäisen kilpailun ja jonkinlaisen monarkistisen restauraation välttämättömyyden pakottamina tunnustamaan *puolueetoman pretendentin*?

Vuoden 1849 1. marraskuuta alkaa perustuslaillisen tasavallan kolmas elämänsäkausi, kausi, joka päättyy vuoden 1850 maaliskuun 10. päivään. Alkaa Guizot'n niin ihailema perustuslaillisten instituutioiden säännöllinen peli, riita toimeenpanevan ja lakiasäättävän vallan välillä. Enemminkin. Yhtyneiden orleanistien ja legitimistien restauraatiohaluja vastaan Bonaparte puolustaa todellisen valtansa oikeusperustetta, tasavaltaa; Bonaparten restauraatiohaluja vastaan järjestyspuolue puolustaa yhteisen herruutensa oikeusperustetta, tasavaltaa, legitimistit puolustavat orleanisteja vastaan ja orleanistit legitimistejä vastaan status quota, tasavaltaa. Nuo kaikki järjestyspuolueen ryhmät, joilla kullakin on in petto* oma kuninkaansa ja oma restauraationsa, asettavat kilpailijainsa vallankaappaus- ja kapinahaluja vastaan porvariston yleisen herruuden, muodon, jossa niiden yksinomaiset vaatimukset neutralisoituvat ja säilyvät, ts. *tasavalan*.

Niin kuin Kant pitää tasavaltaa, niin myös pitivät nuo kuningasmieliset *monarkiaa* ainoana järkipäisenä valtiomuotona, käytännöllisen järjen postulaattina, jota ei saada koskaan toteutetuksi, mutta jonka saavuttamista täytyy pitää alati päämääränä ja lujasti mielessä.

Perustuslaillinen tasavalta, joka oli lähtenyt porvarillis-tasavaltalaisten käsistä onttona ideologisena kaavana, muuttui näin ollen yhtyneiden kuningasmielisten käsissä sisällökkääksi, eläväksi valtiomuodoksi. Thiers puhui totta enemmän kuin hän aavistikaan sanoessaan: »Me kuningasmieliset olemme perustuslaillisen tasavallan todellinen tuki.»

Kokoomusministeristön kaatumisella, käskyläisministeristön ilmaantumisella oli toinenkin merkitys. Sen finanssiministerin nimi oli *Fould*. Fould finanssiministerinä merkitsi, että Ranskan kansallisriikkaus luovutettiin virallisesti pörssiin haltuun ja pörssi laskettiin hoitamaan valtionomaisuutta pörssille edullisella tavalla. Ilmoittamalla »*Moniteurissa*» Fouldin nimittämisestä rahaylimystö ilmoitti

* — sydämellä. *Toim.*

restaauraatiostaan. Tämä restauraatio oli muiden restauraatioiden välttämätön täydennys ja niin kuin nekin renkaana perustuslaillisen tasavallan ketjussa.

Ludvig Filip ei ollut kertaakaan uskaltanut tehdä oikeasta loup-cervier'stä* rahaministeriä. Niin kuin hänen monarkiansa oli ihan-teellinen nimi suurporvariston herruudelle, niin myös erioikeudellisilla eduilla täytyi hänen ministeriöissään olla pyyteettömät aatteelliset nimet. Porvarillinen tasavalta pyöräytti kaikkialla etualalle sen, minkä erilaiset monarkiat, niin legitimistinen kuin orleanistinenkin, pitivät taustalla piilossa. Tasavalta maallisti sen, mitä monarkiat olivat ylistäneet taivaisiin. Pyhimysten nimien tilalle se asetti hallitsevien luokkateujen porvarilliset erisnimet.

Koko esityksemme on osoittanut, että olemassaolonsa ensimmäisestä päivästä alkaen tasavalta ei suistanut finanssiylimystä, vaan vahvasti sitä. Noita myönnytyksiä kuitenkin se teki tahtomattaan, kohtalonomaisesti. Fouldin avulla hallinnollinen aloite siirtyi takaisin finanssiylimystölle.

Herää kysymys, miten liittoutunut porvaristo saattoi sietää ja kärsiä finanssiylimysten herruutta, joka Ludvig Filipin aikana oli perustunut muiden porvarisryhmien syrjäyttämiseen ja alistamiseen?

Vastaus on yksinkertainen.

Ensinnäkin finanssiylimystä itse muodostaa tärkeän määräävän ryhmän kuningasmielisessä kokoomuksessa, jonka yhteistä hallitusvaltaa sanotaan tasavallaksi. Eivätkö orleanistien puhujat ja kyvyt ole finanssiylimysten vanhoja liittolaisia ja rikostovereita? Eikö se itse ole orleanismin kultainen falangi? Mitä tulee legitimisteihin, niin he olivat jo Ludvig Filipin aikana osallistuneet käytännössä kaikkiin pörssi-, kaivos- ja rautatiekeinotteluorgioihin. Suurmaanomistuksen ja finanssiylimysten liitto on yleensä *normaali ilmiö*. Todisteina — *Englanti*, yksinpä *Itävaltakin*.

Sellaisessa maassa kuin Ranskassa, jossa kansallistuotannon määrä on suhteettoman alhainen kansallisvelan määrään verraten ja jossa valtion lainakorko on huomattavana keinottelun kohteena sekä pörssi tuottamattomalla tavalla kasvamaan pyrkivän pääoman sijoituksen pääasiallisena markkinapaikkana, — sellaisessa maassa on lukematon määrä ihmisiä kaikista porvarillisista tai puoliporvarillisista luokista, jotka ovat kiinnostuneita valtionvelasta, pörssipelistä, finansseista. Eivätkö kaikki nämä toisarvoiset pörssipeliin osallistujat löydä luonnollista tukinojaansa ja päällikköänsä siitä ryhmästä, joka edustaa samoja etuja valtavassa mitassa, kokonaisuudessaan?

Mistä johtuu valtionomaisuuden joutuminen finanssiylimysten käsiin? Valtion alati lisääntyvästä velkaantuneisuudesta. Entä valtion velkaantuneisuus? Siitä epäsuhteesta, että menot ylittävät jatkuvasti tulot, mikä samalla on valtionlainajärjestelmän syy ja seuraus.

Vapautuakseen tuosta velkaantuneisuudesta valtion täytyy joko

---

* — pörssikarhu. *Toim.*

rajoittaa menojaan, so. yksinkertaistaa, supistaa hallituselimistöä, hallita mahdollisimman vähän, pitää mahdollisimman pientä virkailijahenkilökuntaa, puuttua mahdollisimman vähän kansalaisyhteiskunnan asioihin. Tuo tie ei sopinut järjestyspuolelle, jonka täytyi käyttää kuristuskeinoja, sekaantua virallisesti valtion nimissä asioiden kulkuun, tunkeutua kaikkialle valtioelinten avulla ja sitä laajemmassa mitassa, mitä useammalta taholta sen valtaa ja sen luokan elin-ehjoja uhattiin. Santarmistoa ei voida vähentää, kun hyökkäykset persoona ja omaisuutta vastaan lisääntyvät.

Tai sitten valtion on koetettava välttää velkoja ja saada talous-arvio edes hetkeksi tasapainoon siten, että se säilyttää *ylimääräisiä veroja* rikkaimpien luokkien harteille. Pitikö järjestyspuoleen silti uhrata omaa rikkauttaan isänmaan alttarille pelastaakseen kansallisrikkauden pörssirosvoukselta? Pas si bête!*

Ranskan valtionaloutta ei siis voida uudistaa uudistamatta täydellisesti Ranskan valtiota. Tähän valtionalouteen liittyy välttämättä valtion velkaantuminen, ja valtion velkaantumiseen keinottelu valtion veloilla, valtion velkojien, pankkiirien, rahakauppiaiden ja pörssikarhujen herruus. Finanssiylimystön kukistaminen kiinnosti suoranaisesti ainoastaan yhtä järjestyspuoleen ryhmää, nimittäin *tehtailijoita*. Emme puhu keskinkertaisista emmekä pienteollisuudenharjoittajista, vaan teollisuusmagnaateista, jotka Ludvig Filipin aikana olivat olleet dynastisen opposition laajana perustana. Heidän etunsa vaativat epäilemättä vähentämään tuotantokustannuksia, siis vähentämään tuotantokustannuksiin sisältyviä veroja, siis vähentämään valtion velkoja, joiden korot sisältyvät noihin veroihin, siis kukistamaan finanssiylimystön.

Englannissa, ja Ranskan suurimmat tehtailijat ovat pikkuporvareita englantilaisten kilpailijoidensa rinnalla, tapaamme todella tehtailijoita, jonkun Cobdenin tai Brightin, johtamassa ristiretkä pankkia ja pörssiylimystöä vastaan. Miksei sellaista tapaa Ranskassa? Englannissa on vallitsevana teollisuus, Ranskassa maanviljelys. Englannissa teollisuus tarvitsee free tradea**, Ranskassa suojelustullia, kansallista monopolia muiden monopolien ohella. Ranskan teollisuus ei hallitse Ranskan tuotantoa, ja sen tähden Ranskan teollisuudenharjoittajat eivät hallitse Ranskan porvaristoa. He eivät voi ajaa läpi etujaan vastoin porvariston muita ryhmiä astumalla, kuten englantilaiset, liikkeen johtoon ja asettamalla samalla luokkaintressinsä etutilalle; heidän on kuljettava vallankumouksen vanavedessä ja palveltava etuja, jotka ovat heidän luokkansa yhteisten etujen vastaisia. Helmikuussa he olivat ymmärtäneet väärin asemansa, mutta helmikuu viisastutti heitä. Ketä työläiset uhkaavat suoranaisemmin kuin työnantajaa, teollisuuskapitalistia? Siksi Ranskassa tehtailijasta tuli itsestään mitä fanaattisin järjestyspuoleen jäsen. Tosin finanssiyli-

---

* — Ei se niin tyhmä ole! *Toim.*

** — kauppavapautta. *Toim.*

mystö pienensi hänen *voittotulojaan, mutta mitä se oli proletariaatin aikomaan voittotulojen täydelliseen lakkauttamiseen verraten?*

Ranskassa pikkuporvari tekee sen, mikä tavallisesti on teollisuusporvarin tehtävä; työläinen tekee sen, mikä tavallisesti on pikkuporvarin tehtävä; entä työläisen tehtävän, kuka ratkaisee sen? Ei kukaan. Ranskassa sitä ei ratkaista, siellä se vain julistetaan. Sitä ei missään ratkaista kansallisten rajojen puitteissa¹⁴; Ranskan yhteiskunnan sisäinen luokkasota on muuttuva kansakuntien väliseksi maailmansodaksi. Ratkaisu alkaa vasta siitä hetkestä, jolloin maailmansota asettaa proletariaatin maailmanmarkkinoita hallitsevan kansakunnan, Englannin, johtoon. Vallankumous, joka saa täällä organisatorisen alkunsa mutta ei loppua, ei ole oleva mikään tuokion kestävä vallankumous. Nykyinen sukupolvi muistuttaa niitä juutalaisia, jotka Mooses johti erämaan halki. Sen ei ole ainoastaan valloittettava uutta maailmaa, sen täytyy tuhoutua tehdäkseen tilaa ihmisille, jotka ovat kehittyneet uutta maailmaa varten.

Palatkaamme Fouldiin.

Marraskuun 14. pnä 1849 nousi Fould kansalliskokouksen puhujalavalle ja teki selkoa finanssijärjestelmästään: vanhan verojärjestelmän puolesta! Viinivero säilytettäväl Passyn tulovero peruutettava!

Passykaan ei ollut mikään vallankumouksellinen, hän oli Ludvig Filipin vanha ministeri. Hän kuului Dufauresin tapaisiin puritaaneihin ja Testen, heinäkuun monarkian syntipukin, lähimpiin uskottuihin.* Passykin oli ylistänyt vanhaa verojärjestelmää, suositellut viiniveron säilyttämistä, mutta hän oli samalla repinyt pois valtion budjettivajausta peittävän hunnun. Hän oli selittänyt, että ainoastaan uusi vero, tulovero, voi pelastaa valtion vararikolta. Fould, joka oli aikoinaan suositellut Ledru-Rollinille valtion vararikkoa, suosittelee lakiasäättävälle kokoukselle valtion budjettivajausta. Hän lupasi säästöjä, joiden salaisuus, kuten myöhemmin paljastui, oli siinä, että esimerkiksi menot vähenivät 60 miljoonalla ja juokseva velka lisääntyi 200 miljoonalla — silmänkääntötemppeja lukujen ryhmittelyssä, tilinpäätösten teossa, mikä kaikki merkitsi loppujen lopuksi uusia lainoja.

Fouldin aikana finanssiylimystö ei tietenkään esiintynyt muiden kateellisten porvarisryhmien rinnalla niin häpeämättömän kierosti kuin Ludvig Filipin aikana. Mutta järjestelmä oli kerta kaikkiaan sama: velkojen alituinen lisääntyminen, vajauksen naamioiminen. Aikaa myöten vanha pörssihuijaus esiintyi entistä avoimemmin. Todiste: laki Avignonin rautatiestä, valtion arvopaperien kurssin sa-

---

* Heinäkuun 8. pnä 1847 alkoi Pariisissa päärien kamarissa oikeusjuttu Parmentier'ta ja kenraali Cubières'ta vastaan, joita syytettiin virkamiesten lahjoimisesta tarkoituksessa saada suolakaivostoimilupa, ja silloista yleisten töiden ministeriä Testea vastaan, jota syytettiin mainittujen lahjusten vastaanottamisesta. Hän teki oikeusjutun aikana itsemurhayrityksen. Kaikki tuomittiin suuriin rahasakkoihin, Teste sai lisäksi kolme vuotta vankeutta. (*Engelsin huomautus vuoden 1895 painokseen.*)

laperäiset heilahtelut, jotka olivat jonkin aikaa koko Pariisin puheenaiheena, ja vihdoin Fouldin ja Bonaparten epäonnistuneet keinotulot maaliskuun 10. päivän vaaleissa.

Finanssiylimystön julkisen valtaanpaluun seurauksena Ranskan kansa oli joutuva pian taas uuden helmikuun 24. päivän kynnykselle.

Perustuslakiasäättävä kokous oli vihoissaan perijäänsä kohtaan poistanut viiniveron vuodeksi 1850. Vanhojen verojen poistaminen ei kuitenkaan antanut varoja uusien velkojen maksuun. *Creton*, eräs järjestyspuolueen kretiineistä, oli jo ennen lakiasäättävän kokouksen lomaa ehdottanut viiniveron säilyttämistä. Fould otti käsiteltäväksi tuon ehdotuksen bonapartistisen ministeristön nimissä, ja vuoden 1849 joulukuun 20. pnä, Bonaparten toimeenastumisen vuosipäivänä, kansalliskokous antoi määräyksen *viiniveron ennallistamisesta*.

Tuon ennallistamisasian ajajana ei ollut mikään finanssimies, vaan jesuiittain johtomies *Montalembert*. Hänen perustelunsa oli hämmästyttävän yksinkertaista: vero on äidinrinta, josta hallitus saa ravintonsa, ja hallituksen muodostavat repressiiviset elimet, arvovallan elimet, armeija, poliisi, virkamiehet, tuomarit, ministerit ja *papit*. Hyökkäys veroa vastaan on anarkistien hyökkäys järjestyksen vartioita vastaan, jotka suojelevat porvarillisen yhteiskunnan aineellista ja henkistä tuotantoa proletaarivandaalien pyyteiltä. Vero on viides jumala omaisuuden, perheen, järjestyksen ja uskonnon ohella. Ja viinivero on kiistattomasti vero, ja päälle päätteeksi se ei ole mikään tavallinen, vaan ikivanha, monarkismihenkinen, kunnioitettava vero. *Vive l'impôt des boissons! Three cheers and one cheer more!**

Kun ranskalainen talonpoika haluaa maalata pirun seinälle, niin hän maalaa siihen verokarhun. Siitä hetkestä alkaen, jolloin *Montalembert* korotti veron jumalaksi, talonpojasta tuli jumalaton, ateisti, ja hän heittäytyi pirun, *socialismin*, syliin. Järjestyksen uskonto oli kevytmielisesti menettänyt hänet, jesuiitat olivat kevytmielisesti menettäneet hänet, ja Bonaparte oli kevytmielisesti menettänyt hänet. Vuoden 1849 joulukuun 20. päivä oli peruuttamattomasti komprometoinut vuoden 1848 joulukuun 20. päivän. »Setänsä veljenpoika» ei ollut perheessään ensimmäinen, jonka löi viinivero, tuo vero, joka *Montalembertin* sanojen mukaan ennustaa vallankumouksen rajusäättä. Todellinen, suuri Napoleon selitti St. Helenan saarella, että viiniveron ennallistaminen myötävaikutti hänen kukistumiseensa enemmän kuin mikään muu, sillä se vieroitti hänestä Etelä-Ranskan talonpojat. Se oli jo *Ludvig XIV* aikana ollut tärkeimpänä kansan vihan kohteena (katso *Boisguillebertin* ja *Vaubanin* kirjoituksia). Ensimmäinen vallankumous oli sen lakkauttanut, mutta 1808 Napoleon otti sen jälleen käytäntöön muunnetussa muodossa. Kun sitten Ranskaan enti

---

* Eläköön viinivero! Kolminkertainen eläköön ja vielä kerran eläköön! *Toim.*

restauration, sille eivät raivanneet tietä yksinomaan kasakat, vaan myös lupaukset viiniveron poistamisesta. *Gentilhomme** ei tietenkään ollut velvollinen pysymään sanassaan, jonka se oli antanut *gens taillable à merci et miséricorde*** . Vuosi 1830 lupasi lakkauttaa viiniveron. Sen tapoihin ei kuulunut tehdä, mitä se sanoi, eikä sanoa, mitä se teki. Vuosi 1848 lupasi lakkauttaa viiniveron, niinkuin se lupasi kaikkea muutakin. Vihdoin Konstituante, joka ei ollut luvannut mitään, määräsi testamenttisäädöksessään viiniveron poistettavan tammikuun 1. p:nä 1850, kuten jo mainitsimme. Mutta juuri kymmentä päivää ennen vuoden 1850 tammikuun 1. päivää Legislative vahvisti sen taas. Ranskan kansa yritti turhaan poistaa tuon veron: kun se oli heittänyt sen ovesta ulos, se näki sen jälleen tulevan sisälle ikkunasta.

Viiniveroon kohdistuneen kansanvihan selittää se, että siihen liittyivät kaikki Ranskan verojärjestelmän inhottavat puolet. Sen kantotapa oli vihattu, sen jakotapa aristokraattinen, sillä verotusprosentti on sama niin tavallisimmista kuin kalleimmistakin viineistä, vero siis kasvaa geometrisessa suhteessa kuluttajien varakkuuden vähentämiseen nähden, se on nurinkurinen progressiivinen vero. Muodostuen palkkioksi viinien väarentämisestä ja jäljentämisestä se suorastaan myrkyttää säännöllisesti työtätekeviä luokkia. Se vähentää kuluksista asettamalla pikkutulleja jokaisen sellaisen kaupungin porteille, jossa on yli neljä tuhatta asukasta, ja muuttaa joka kaupungin vieraaksi maaksi, jolla on suojelustullit ranskalaista viiniä vastaan. Suuret ja sitäkin enemmän pienet viinikauppiat, *marchands de vin*, kapakoitsijat, joiden ansiot riippuvat välittömästi viinin kulutuksesta, ovat viiniveron ilmettyjä vastustajia. Ja vihdoin, vähentäessään kulutusta viinivero supistaa tuotteiden menekkimarkkinoita. Samalla kun se tekee kaupungin työläiset kykenemättömiksi ostamaan viiniä, se tekee viininviljelystä harjoittavat talonpojat kykenemättömiksi myymään viiniä, ja viininviljelystä harjoittavaa väestöä lasketaan Ranskassa olevan 12 miljoonaa. Viiniveron kohdistunut kansan viha ja erittäinkin talonpoikien fanaattinen kiihtymys sitä vastaan on sen tähden ymmärrettävää. He eivät sitä paitsi pitäneet sen ennallistamista minään yksityisenä, minään satunnaisena tapahtumana. Talonpojilla on omalaatuista historiallista perimätietoutta, jonka poika perii isältään, ja tässä historiallisessa koulussa on vakiintunut mielipide, että jokainen hallitus lupaa lakkauttaa viiniveron, kun se tahtoo petkuttaa talonpoikia, ja säilyttää tai saattaa sen jälleen voimaan heti, kun on pettänyt talonpojat. Viiniveron perusteella talonpoika saa hajua hallituksesta, sen pyrkimyksistä. Viiniveron uudelleen voimaansaattaminen 20. joulukuuta merkitsi: *Louis Bonaparte on samanlainen kuin muut*. Hän ei kuitenkaan ollut sellainen kuin muut, hän oli *talonpoikien keksimä*, ja miljoonien allekirjoitta-

---

* — aatelisto. *Toim.*

** — oikeudettomalle alhaiselle säädylle. *Toim.*

missa viiniveroa vastustavissa anomuksissa he peruuttivat ne äänet, jotka vuosi sitten olivat antaneet »setänsä veljenpojalle».

Maalaisväestön, joka käsittää yli kaksi kolmannelta Ranskan koko väestöstä, muodostavat suurimmaksi osaksi niin sanotut vapaat *maanomistajat*. Niiden ensimmäinen sukupolvi, jonka vuoden 1789 vallankumous vapautti lunastuksesta feodaalisista rasituksista, ei ollut maksanut maastaan mitään. Mutta seuraavat sukupolvet maksoivat *maan hinnan* nimellä sen, mitä heidän puoleksi henkiorjina olleet esi-isänsä olivat maksaneet veroina, kymmenyksinä, päivätöinä jne. Kuta enemmän väestö kasvoi ja kuta enemmän maan lohkominen lisääntyi, sitä kalliimmaksi kävi parsellien hinta, sillä niiden kysyntä kasvoi sitä mukaa kuin ne pienenivät. Mutta samassa suhteessa kuin nousi talonpoikaisparsellien hinta, kasvoi *talonpojan velka*, ts. *hypoteekki*, riippumatta siitä, ostiko hän parsellin välittömästi vai saiko hän sen yhteisperillisiltä pääomaksi arvioituna. Maata rasittavaa velkasitoumusta sanotaan *hypoteekiksi*, maan kiinnitykseksi. Niin kuin keskiaikaiseen maapalstaan akkumuloitui *privilegioita*, niin myös nykyaikaiseen parselliin akkumuloituu *hypoteekkeja*. — Toisaalta parsellijärjestelmän vallitessa maa on sen omistajan pelkkä *tuotantoväline*. Mutta samassa määrässä kuin maata lohkotaan, vähenee sen hedelmällisyys. Koneiden käyttäminen maataloilla, työnjako, sellaiset maanparannuskeinot kuin laskuojien ja kastelukanavien laittaminen jne. käyvät yhä mahdottomammiksi, kun taas *tuottamattomat viljelykustannukset* kasvavat samassa suhteessa kuin itse tuon tuotantovälineen pirstoutuminen. Näin käy siitä huolimatta, onko parsellin omistajalla pääomaa vai ei. Mutta kuta enemmän pirstoutuminen lisääntyy, sitä suuremmassa määrässä maapalsta kaikkine viheliäisimpine irtaimistoineen on palstaviljelijän ainoa pääoma, sitä suuremmassa mitassa lakataan sijoittamasta maahan pääomaa, sitä enemmän köyhältä talonpojalta [Kotsas] puuttuu maata, rahaa ja sivistystä maanviljelystieteen saavutusten käyttämiseen, sitä enemmän taantuu maanviljelys. *Puhdas tuotto* vihdoin vähenee samassa suhteessa kuin *bruttokulutus* kasvaa, kuin talonpojan omaisuus pitää koko hänen perhettään poissa muista toimista kykenemättä kuitenkaan sitä ylläpitämään.

Siis samassa määrässä kuin lisääntyvät väestö ja maan pirstoutuminen, samassa määrin *kallistuu tuotantoväline* — maa — ja vähenee *sen hedelmällisyys*, samassa määrin *rappautuu maanviljelys ja talonpoika velkaantuu*. Se, mikä oli seurauksena, muuttuu vuorostaan syyksi. Jokainen sukupolvi jättää seuraavalle yhä enemmän velkoja, jokainen uusi sukupolvi alkaa elämänsä yhä epäsuotuisampien ja vaikeampien ehtojen vallitessa, kiinnityslainan otto aiheuttaa kiinnityslainan oton, ja kun talonpojan on mahdoton tarjota palstaansa *uuden velan* pantiksi, ts. rasittaa sitä uusilla hypoteekeilla, niin hän joutuu suoraa päätä *koronkiskurin* kynsiin ja *kiskurikorot* käyvät sitä suunnattomammiksi.

Niin jouduttiin siihen, että maata rasittavien *hypoteekkilainojen*

korkeina ja koronkiskurilta saamiensa kiinnityksettömien lainojen korkeina Ranskan talonpoika ei luovuta kapitalisteille ainoastaan maan-korkoa eikä ainoastaan teollista voittoa, sanalla sanoen, ei ainoastaan koko puhdasta voittoa, vaan vieläpä osan työpalkastaankin; hän on siis vajonnut irlantilaisen maanvuokraajan tasalle, vaikka on olevinaan muka yksityisomistaja.

Tuota kehityskulkua edistivät Ranskassa jatkuvasti kasvava *verotaakka ja oikeuskulut*, mitkä johtuivat osaksi suoranaisesti niistä muodollisuuksista, joilla Ranskan lainsäädäntö saartaa maaomaisuuden, osaksi niistä lukemattomista selkkauksista, joita syntyi toisiinsa rajoittuvien ja riistiinikäyvien parsellien omistajien välillä, ja osaksi talonpoikien kärejäjoimisinnosta, sillä heidän omistustuntionsa supistuu kuvittelun omaisuuden, *omistusoikeuden* fanaattiseen puolustamiseen.

Vuoden 1840 tilastollisen laskelman mukaan Ranskan maanviljelyksen kokonaistuoton arvo oli 5 237 178 000 frangia. Tästä summasta on vähennettävä 3 552 000 000 frangia viljelykustannuksiin, mm. työntekijäin kulutukseen. Puhtaaksi tuotoksi jää 1 685 178 000 frangia, ja siitä on vähennettävä 550 miljoonaa hypoteekkien korkoihin, 100 miljoonaa oikeusviranomaisille, 350 miljoonaa veroihin ja 107 miljoonaa kirjaanpanomaksuihin, leimaveroihin, kiinnityspalkkioihin jne. Nettotuotosta jää kolmas osa — 538 miljoonaa; väestön lukumäärän mukaan jaettuna puhdasta tuloa ei tule edes 25 frangia henkeä kohti.¹⁴¹ Tässä laskelmassa ei luonnollisesti ole otettu huomioon kiinnityksetöntä koronkiskontaa, asianajopalkkioita eikä muuta sellaista.

Tämän jälkeen ymmärtää kyllä Ranskan talonpoikien aseman, kun tasavalta lisäsi heidän entisiin rasituksiinsa vielä uusia. Näemme, että talonpoikien riistäminen eroaa teollisuusproletariaatin riistämisestä ainoastaan *muodollisesti*. Riistäjä on sama: *pääoma*. Yksityiset kapitalistit riistävät yksityisiä talonpoikia *hypoteekkien ja koronkiskonnan* avulla, kapitalistiluokka riistää talonpoikaisluokkaa *valtionverojen* avulla. Talonpojan omistusoikeus on se taikakalu, jolla pääoma on lumonnut häntä tähän asti, se tekosyy, jonka varjolla se on yllyttänyt häntä teollisuusproletariaattia vastaan. Vain pääoman kukistuminen voi nostaa talonpojan, vain kapitalisminvastainen proletaarihallitus voi tehdä lopun hänen taloudellisesta kurjuudestaan ja yhteiskunnallisesta alennustilastaan. *Perustuslaiden tasavalta* merkitsee hänen yhtyneiden riistäjiensä diktatuuria, *sosiaalidemokraattinen, punainen* tasavalta — hänen liittolaistensa diktatuuria. Ja vaakakuppi nousee tai laskee aina niiden äänien mukaan, jotka talonpoika pudottaa vaaliurnaansa. Hänen on itsensä ratkaistava kohtalonsa. — Niin sanoivat sosialistit pamfleteissa, albumeissa, kalentereissa ja kaikenlaisissa lentolehtisissä. Nämä sanat kävivät talonpojalle ymmärrettävämmiksi järjestyspuolueen vastakirjoitusten ansiosta; järjestyspuoluekin kääntyi hänen puoleensa ja liioitellen karkeasti ja kuvaillen brutaalisti sosialistisia aatteita

ja pyrkimyksiä se tavoitti todellisen talonpoikaissävyn ja kiihotti ylenmäärin hänen himoan saada kielletty hedelmä. Ymmärrettävimmmin puhuivat kuitenkin itse kokemukset, joita talonpoikaissluokka oli saanut äänioikeuden käyttämisestä, ja ne pettymykset, jotka kantaattivat sitä kerta toisensa jälkeen vallankumouksen kiivaassa kulussa. *Vallankumoukset ovat historian vetureita.*

Talonpoikain vähittäisestä kääntymyksestä ilmeni eri oireita. Se ilmeni jo lakiasäättävän kokouksen vaaleissa, se ilmeni Lyonin ympärillä olevan viiden departementin piiritystilassa, se ilmeni siinä, että muutamia kuukausia kesäkuun 13. päivän jälkeen Gironde departementti valitsi Chambre introuvable'in* entisen presidentin tilalle erään vuoripuoluelaisen, se ilmeni vuoden 1849 joulukuun 20. pñä, kun kuolleen legitimistin tilalle valittiin edustajaksi punainen *du Gardin* departementissa¹⁴², tuossa legitimistien luvatussa maassa, joka vuosina 1794 ja 1795 oli tasavaltalaisiin kohdistuneiden mitä hirvittävimpien väkivaltaisuuksien näyttämönä, vuoden 1815 *terreur blanche*'in** keskuspesässä, jossa murhattiin julkisesti liberaaleja ja protestantteja. Tuon staattisimman luokan vallankumouksellistuminen tulee huomattavimmin näkyviin viiniveron ennallistamisen jälkeen. Hallituksen toimenpiteet ja vuoden 1850 tammi- ja helmikuussa säädetyt lait suuntautuivat melkein yksinomaisesti *departementteja* ja *talonpoikia* vastaan. Vakuuttava todiste näiden kehittämisestä.

Hautpoulin kiertokirje, jolla santarmi nimitettiin prefektin, aliprefektin ja ennen kaikkea määrin inkvisiittoriksi ja järjestettiin urkinta kaukaisimpienkin kylien pimeimpiin kolkkiin ulottuvaksi; *laki koulumestareita vastaan*, joka heidät, talonpoikaissluokan kykymiehet, johtajat, kasvattajat ja neuvonantajat, alisti prefektien mielivaltaan ja ajoi heitä, oppineiden luokan proletaareja, kuin metsänotuksia kunnasta toiseen; *määrejä vastaan suunnattu lakiehdotus*, joka ripusti virkaeron Damokleen-miekan heidän päänsä yläpuolelle ja asetti heidät, talonpoikaisskuntien presidentit, joka hetki vastakkain tasavallan presidentin ja järjestyspuolueen kanssa; *määräys*, joka muutti Ranskan 17 sotilaspääpiiriä neljäksi pääsalikiksi¹⁴³ ja teki kasarmista ja kenttäleiristä ranskalaisten kansallissalongin; *koululaki*, jolla järjestyspuolue yleisen äänioikeuden valtakautena julisti elinehdokseen tietämättömyyden ja Ranskan väkivaltaisen tylystämisen — mitä olivat kaikki nuo lait ja toimenpiteet? Epätoivoisia yrityksiä saattaa departementit ja departementtien talonpojat jälleen järjestyspuolueen valtaan.

Repressiivisinä toimenpiteinä ne olivat surkeita keinoja, jotka eivät osuneet maaliin. Suuret toimenpiteet, kuten viiniveron ja 45 centimen veron säilyttäminen, miljardin takaisin maksamista

* Tätä nimeä kantaa historiassa 1815 välittömästi Napoleonin toisen kukistumisen jälkeen valittu fanaattisen ultraroyalistinen ja taantumuksellinen edustajakamari. (*Engelsin huomautus vuoden 1895 painokseen.*)

** — valkoinen terrori. *Toim.*

koskevien talonpoikaisanomusten ivallinen hylkääminen jne., kaikki nuo keskuksen lainsäädännölliset ukonnuolet osuivat talonpoikaisluokkaan ainoastaan kertaistuna, tukussa; mainitut lait ja toimenpiteet tekivät hyökkäyksen ja vastarinnan *yleiseksi*, päivän puheenaikheeksi joka mökissä, ne levittivät vallankumousta joka kylään, ne *paikallistivat ja talonpoikaistivat vallankumousta*.

Eivätkö nuo Bonaparten ehdotukset, niiden hyväksyminen kansalliskokouksessa todista toisaalta perustuslaillisen tasavallan molempien mahtien yksimielisyyttä, mikäli kysymyksessä on anarkian kukistaminen, ts. kaikkien niiden luokkien kukistaminen, jotka vastustavat porvariston diktatuuria? Eikö *Soulouque* ollut heti karkeasanaisen kirjelmänsä¹⁴⁴ jälkeen vakuuttanut lakiasäättävälle kokoukselle Carlier'n välittömästi seuranneen kirjelmän¹⁴⁵ välityksellä olevansa uskollinen järjestykselle, saman *Carlier'n*, joka oli Fouchés'n likainen ja rivo karikatyyri niin kuin Louis Bonaparte itse oli Napoleonin lattea karikatyyri?

Koululaki on meille osoituksena nuorten katolilaisten ja vanhojen voltarelaisten liittoutumisesta. Saattoiko yhtyneen porvariston valta olla jotakin muuta kuin jesuiitoille ystävällisen restauraation ja vapaamielisyydellä keinoitelevan heinäkuun monarkian yhteistä despotismia? Eikö niitä aseita, jotka toinen porvarisryhmä kamppaillessaan yliherruudesta toisen porvarisryhmän kanssa oli jakanut kansalle käytettäväksi sitä vastaan, pitänyt riistää taas pois kansalta, kun se oli noussut vastustamaan heidän yhteistä diktatuuriaan? Pariisin pikkukauppiaita ei kuohuttanut mikään enemmän kuin tuo koketeeraava *jesuiittalaisuuden* näytteillepano, ei edes *concordats à l'amiable'in** hylkääminen.

Sillä välin jatkuivat yhteentörmäykset järjestyspuolueen eri ryhmien välillä, samoin kuin kansalliskokouksen ja Bonapartenkin välillä. Kansalliskokousta ei miellyttänyt, että Bonaparte kohta *coup d'état'insa* jälkeen, nimitettyään oman bonapartistisen ministeristön, kutsutti luokseen vastikään prefekteiksi nimitetyt monarkian invalidit ja pani heidän virassaolonsa ehdoksi perustuslainvastaisen agitaation hänen presidentiksi uudelleen valitsemisensa hyväksi; että Carlier juhli virkaanastumistaan lakkauttamalla erään legitimitisen klubin; että Bonaparte perusti oman sanomalehden »*Le Napoléon*»¹⁴⁶, joka ilmaisi yleisölle presidentin salaiset mielihalut, samaan aikaan kuin hänen minis teriensä tuli kieltää ne lakiasäättävän kokouksen näyttämöllä; kansallis kokousta miellytti hyvin vähän se, että Bonaparte säilytti uhallakin ministeristönsä, piittaamatta sille annetuista useista epäluottamuslauseista; että yritettiin päästä aliupseerien suosioon lisäämällä heille palkkaa neljä souta päivältä ja proletariaatin suosioon plagioimalla Eugène Suen »Pariisin mysteerioita», siis perustamalla kunnialainapankin; sitä miellytti vihdoin hyvin vähän se häpeämättömyys, millä ministerien kautta vaadit-

* — sovinnollisten sopimusten. *Toim.*

tiin eloon jääneiden kesäkuun kapinoitsijain karkottamista Algeriaan tarkoituksena saattaa lakiasäättävä kokous en gros* kansan epäsuosioon, samalla kun erinäisillä armahdusmääräyksillä presidentti varasi itselleen en détail** kansan suosiota. *Thiers* puhui uhkaavia sanoja »coup d'état'sta» ja »coups de têtestä»***, ja lakiasäättävä kokous kosti puolestaan Bonapartelle hylkäämällä hänen jokaisen omaksi hyväkseen esittämänsä lakiehdotuksen ja tutkimalla äänekkäästi ja epäluuloisesti hänen jokaista yhteisetua tarkoittavaa lakiehdotustaan, eikö se toimeenpanovaltaa lisätessään koitunut Bonaparten persoonallisen vallan hyödyksi. Sanalla sanoen, lakiasäättävä kokous *kosti hyljeksintäkonspiraatiolla*.

Legitimistien puolue näki puolestaan harmikseen, kuinka kyvykkäämmät orleanistit anastivat jälleen melkein kaikki virkapaikat ja kuinka *sentralisaatio* lisääntyi, kun he sitä vastoin odottivat menestyvänsä *desentralisaation* ansiosta. Tosiaankin. Vastavallankumous suoritti *väkivaltaista keskitystyötä*, ts. valmisteli vallankumouksen koneistoa. Pankkisetelien pakkokurssilla se *keskitti* jopa Ranskan kullan ja hopeankin Pariisin pankkiin ja loi siten vallankumoukselle *valmiin sotarahaston*.

Orleanistit näkivät vihdoin harmikseen, että legitimiteettiperiaate nousee taas esiin heidän bastardiperiaatteensa vastakohtana ja että he itse joutuvat joka hetki alennetuiksi ja pahoinpidellyiksi niin kuin porvarissäätyinen vaimo aatelisten puolisonsa taholta.

Olemme tulleet vähitellen huomaamaan, miten talonpojat, pikkuporvarit, yleensä keskikerrokset asettuivat proletariaatin puolelle, joutuivat ilmi ristiriitaan virallisen tasavallan kanssa, joka kohteli niitä kuin vihollisiaan. *Kapina porvariston diktatuurista vastaan, yhteiskunnan uudistamisen tarve, demokraattis-tasavaltalaisten laitosten säilyttäminen yhteiskunnan uudistamiseliminä, ryhmittyminen proletariaatin, ratkaisevan vallankumouksellisen voiman, ympärille* — siinä niin sanotun *sosiaalidemokraattisen puolueen, punaisen tasavallan puolueen*, yleiset luonteenpiirteet. Tämä »anarkian puolue», joksi vastustajat ovat sen ristineet, on samoin kuin *järjestyspuoluekin* eri etujen koalitio. Vanhan yhteiskunnallisen epäjärjestyksen pienimmästä reformista aina vanhan yhteiskuntajärjestyksen kumoamiseen asti, porvarillisesta liberalismista aina vallankumoukselliseen terrorismiin asti, niin kaukana toisistaan ovat ne äärimmäisyydet, jotka muodostavat »anarkian puolueen» lähtö- ja päätekohtan.

Suojelustullien poistaminen on sosialismia! sillä se loukkaa järjestyspuolueen *teollisuusryhmän* monopolia. Valtiotalouden järjestely on sosialismia! sillä se loukkaa järjestyspuolueen *finanssiryhmän* monopolia. Ulkomaisen lihan ja viljan tuontivapaus on sosialismia! sillä se loukkaa järjestyspuolueen kolmannen ryhmän, *suurmaan-*

* — kerralla. *Toim.*

** — vähin erin. *Toim.*

*** Sanaleikki: »coup d'état» — »valtiokaappaus», »coups de tête» — »ajat-telemattomat teot». *Toim.*

omistuksen, monopolia. Freetrader-puolueen¹⁴⁷, ts. Englannin porvariston edistysmielisimmän puolueen, vaatimukset näyttävät Ranskassa järjestään sosialistisilta vaatimuksilta. Voltairelaisuus on sosialismia! sillä se loukkaa järjestyspuolueen neljättä ryhmää, *katoililaista* ryhmää. Painovapaus, yhdistymisoikeus, yleinen kansanvalistus ovat sosialismia, sosialismia! Nehän loukkaavat järjestyspuolueen yleistä monopolia.

Tilanne oli kypsynyt vallankumouksen kulussa niin nopeasti, että kaikenlaisten uudistuksenystävien, varsin vähäisiä vaatimuksia omaavien keskiluokkien oli pakko ryhmittyä äärimmäisen kumouspuolueen lipun alle, *punaisen lipun* alle.

Niin moninaista kuin »anarkian puolueen» tärkeimpien ainesosien *sosialismi* olikin asianomaisen luokan tai luokkaryhmän taloudellisten edellytysten ja niistä johtuvien vallankumouksellisten yleistarpeiden kannalta, niin *yhdessä* kohdassa se kävi yhteen: se julisti olevansa *proletariaatin vapautuksen väline* ja pitävänsä sen vapauttamista *päämääränään*. Toisia petetään tarkoituksellisesti, toiset pettävät itseään uskottelemalla heidän tarpeittensa mukaiseksi muutettua maailmaa kaikille parhaaksi maailmaksi, jossa kaikki vallankumoukselliset vaatimukset toteutuvat ja kaikki vallankumoukselliset yhteentörmäykset tulevat poistetuiksi.

»Anarkian puolueen» jokseenkin samankaikuisten *yleisten* sosialististen fraasien takana piilee »Nationalin», »Pressen» ja »Sièclen» *sosialismi*, joka tahtoo enemmän tai vähemmän johdonmukaisesti suistaa finanssiylimystön vallan ja vapauttaa teollisuuden ja kaupan niiden tähänastisista kahleista. Se on teollisuuden, kaupan ja maanviljelyksen sosialismia, joiden valtaherrat järjestyspuolueessa kieltävät nuo edut, mikäli ne eivät käy enää yhteen heidän yksityismonopoliensa kanssa. Tuosta *porvarillisesta sosialismista*, joka luonnollisesti, kuten jokainen sosialismin muunnos, vetää mukaansa osan työläisistä ja pikkuporvareista, eroaa varsinainen, *pikkuporvarillinen sosialismi*, sosialismi par excellence*. Pääoma ryövää pikkuporvarien luokkaa pääasiallisesti *velkojana*, siksi tämä luokka vaatii *luottolaitoksia*; pääoma murjoo sitä *kilpailulla*, siksi se vaatii valtion tukemia *yhtymiä*; pääoma alistaa sen valtaansa *keskittymisen* avulla, siksi se vaatii *progressiivista verotusta*, perintöoikeuden rajoittamista, suurten valtioneitojen suorittamista ja muita toimenpiteitä, jotka *pidättävät väkivaltaisesti pääoman kasvua*. Koska tämä luokka unelmoi sosialisminsa rauhallisesta toteuttamisesta — ehkä lukuunottamatta lyhytaikaista toista helmikuun vallankumousta — niin tuleva historiallinen kehityskulku näyttää siitä luonnollisesti niiden *järjestelmien soveltamiselta*, joita yhteiskunnan ajattelijat joko ryhmänä tai yksityisinä keksijöinä keksivät tai ovat keksineet. Näistä sosialisteista tulee sitten olemassaolevien sosialististen *järjestelmien* eklektikkoja tai adepteja, sen *doktrinäärisen sosialismin*

* — ennen muuta. *Toim.*

kannattajia, joka oli proletariaatin teoreettisena ilmauksena ainoastaan niin kauan kuin proletariaatti ei ollut vielä kehittänyt omaa vapaata historiallista liikettään.

Tuo *utopia*, tuo *doktrinäärinen sosialismi*, joka alistaa koko liikkeen palvelemaan sen jotain yhtä puolta ja korvaa yksityisen pedantin aivotoiminnalla yhteisen, yhteiskunnallisen tuotannon ja ennen kaikkea kuvittelee pienten taitotempujen tai suurten sentimentaaluuksien avulla vallankumouksellisen luokkataistelun ja sen välttämättömyyden olemattomaksi, tuo doktrinäärinen sosialismi oikeastaan vain ihanoi nykyistä yhteiskuntaa, esittää siitä kuvan, jossa ei ole varjopuolia, ja tahtoo toteuttaa ihanteensa vastoin yhteiskunnallista todellisuutta. Samaan aikaan kuin proletariaatti luovuttaa tuon sosialismin pikkuporvaristolle ja eri sosialistijohtajien keskinäinen taistelu tuo julki, että jokainen niin sanotuista järjestelmistä on sosiaalisen kumouksen jonkin yhden tilapäismomentin korostamista muihin verraten — *proletariaatti* ryhmittyy yhä enemmän *vallankumouksellisen sosialismin* ympärille, *kommunismin* ympärille, jolle porvaristo itse on keksinyt nimen *Blanqui*. Tämä sosialismi on *vallankumouksen julistamista jatkuvaksi*, se on proletariaatin *luokkadiktatuuria*, joka on välttämätön siirtymävaihe *luokkaeroavuuksien hävittämiseksi yleensä*, niiden tuotantosuhteiden hävittämiseksi, joihin luokkaeroavuudet perustuvat, noita tuotantosuhteita vastaavien yhteiskunnallisten suhteiden hävittämiseksi, noista yhteiskunnallisista suhteista johtuvien aatteiden kumoamiseksi.

Tämän esityksen puitteet eivät salli laajemmin käsitellä tätä asiaa.

Olemme nähneet, että niin kuin *finanssiylimystö* asettui väistämättä *järjestyspuolueen* johtoon, niin teki myös *proletariaatti* »*anarkian* puolueessa». Samalla kun erinäiset vallankumoukselliseksi liitoksi yhtyneet luokat ryhmittyyivät proletariaatin ympärille, samaan aikaan kun departementit muuttuivat yhä epäluotettavammiksi ja itse lakiasäättävä kokous suhtautui yhä äreämmin Ranskan Soulouquen* vaatimuksiin, lähenivät täydennysvaalit, joita oli pitkän aikaa lykätty ja viivytelty ja joissa oli valittava edustajat karkotettujen kesäkuun 13. päivän vuoripuoluelaisten tilalle.

Vihollistensa halveksimana, oletettujen ystäviensä huonosti kohtelemana ja alituisesti nöyryyttämänä hallitus näki vain *yhden* keinoon päästä pois sietämättömästä ja arveluttavasta asemasta — *kapinan*. Kapina Pariisissa olisi antanut tilaisuuden julistaa Pariisi ja departementit piiritystilaan ja siten pitää komentoa vaaleissa. Toisaalta järjestyksen ystävien oli pakko tehdä myönnytyksiä hallitukselle, joka oli saanut voiton anarkiasta, elleivät he itse tahtoneet näyttää anarkisteilta.

Hallitus ryhtyi työhön. Helmikuun alussa 1850 se provosoi kansaa hakkaamalla vapauden puut.¹⁴⁸ Turhaan. Kun vapauden puut olivat

* — Napoleon III:n. *Toim.*

kadonneet, niin hallituskin kadotti malttinsa ja perääntyi säikähtäen omaa provokaatiotekoaan. Kansalliskokous suhtautui tuohon Bonaparten kömpelöön vapautumisyritykseen jääkylmän epäluuloisesti. Kuolemattomuusseppelten poistaminen heinäkuun patsaalta ei ollut sen tuloksellisempaa.¹⁴⁹ Se aiheutti armeijan erään osan vallankumouksellisia mielenosoituksia ja antoi kansalliskokoukselle aiheen enemmän tai vähemmän peiteltyyn epäluottamuslauseen antamiseen ministeristölle. Turhaan hallituksen sanomalehdistö uhkaili yleisen äänioikeuden poistamisella ja kasakoiden maahanhyökkäyksellä. Turhaan d'Hautpoul suorastaan haastoi lakiasäättävässä kokouksessa vasemmiston lähtemään kadulle ja selitti, että hallitus oli valmis vastaanottamaan sen. Hautpoul ei saanut aikaan mitään muuta kuin puhemiehen kehotuksen palata asiaan, ja järjestyspuolue antoi vaiteliaan vahingoniloisena erään vasemmistolaisedustajan ivailta Bonaparten vallananastushaluja. Turha oli vihdoinkin ennustus, että vallankumous tulisi *helmikuun 24. pnä*. Hallitus sai aikaan sen, että kansa sivuutti huomiotta helmikuun 24. päivän.

Proletariaatti ei antanut provosoida itseään mihinkään *kapinamellakkaan*, sillä sen aikomuksena oli tehdä *vallankumous*.

Hallituksen provokaatioteot vain lisäsivät yleistä suuttumusta vallitsevaa järjestystä kohtaan, mutta ne eivät estäneet vaalikomiteaa, joka oli kokonaan työläisten vaikutuksen alainen, asettamasta Pariisia varten kolmea ehdokasta: *De Flottea, Vidalia ja Carnot'a*. *De Flotte* oli kesäkuun karkotettuja ja sai armahduksen Bonaparten erään kansansuosiota tavoittelevan päähänpiston seurauksena, hän oli Blanquin ystävä ja toukokuun 15. päivän yrityksen osanottaja. *Vidal* tunnettiin kommunistisena kirjailijana kirjastaan »Rikkauden jaosta», hän oli Louis Blancin entinen sihteeri Luxembourgin valio-kunnassa. *Carnot*, voiton järjestäneen Konventin jäsenen poika, »Nationalin»-puolueen vähiten mainettaan pilannut jäsen, väliaikaisen hallituksen ja toimeenpanokunnan kansanvalistusministeri, oli demokraattisen koululakiehdotuksensa ansiosta elävä vastalause jesuiittain koululakia vastaan. Nuo kolme ehdokasta edustivat kolmea liittoutunutta luokkaa: kärjessä kesäkuun kapinallinen, vallankumouksellisen proletariaatin edustaja, hänen rinnallaan doktrinääri sosialisti, sosialistisen pikkuporvariston edustaja, ja vihdoinkin kolmantena tasavaltalaisen porvaripuolueen edustaja, puolueen, jonka demokraattiset kaavat olivat järjestyspuoluetta vastaan suunnattuina saaneet sosialistista sisältöä ja menettäneet aikoja sitten varsinaisen merkityksensä. Tämä oli sama *yleinen koalitio porvaristoa ja hallitusta vastaan kuin helmikuussakin*. Mutta tällä kertaa *vallankumouksellisen liiton johdossa oli proletariaatti*.

Kaikesta vastustuksesta huolimatta voittivat sosialistiset ehdokkaat. Yksinpä armeijakin äänesti kesäkuun kapinallisen puolesta omaa sotaministeriään *La Hittaa* vastaan. Järjestyspuolue oli kuin salaman lyömä. Departementtien vaalit eivät tuoneet sille lohdutusta, ne tuottivat enemmistön vuoripuoluelaisille.

Vuoden 1850 maaliskuun 10. päivän vaalit! Ne olivat vuoden 1848 kesäkuun kumoamista: kesäkuun kapinallisten teurastajat ja karkottajat palasivat kansalliskokoukseen, mutta nöyryytettyinä, karkotettujen seurassa ja näiden periaatteet huulillaan. *Vaalit olivat vuoden 1849 kesäkuun 13. päivän kumoamista:* kansalliskokouksen proskriboima vuoripuolue palasi kansalliskokoukseen, mutta ei enää vallankumouksen komentajana, vaan sen etumaisena torvensoittajana. *Vaalit olivat joulukuun 10. päivän kumoamista:* ministeri La Hitten tappio merkitsi Napoleonin tappiota. Ranskan parlamentin historia tuntee vain yhden vastaavan tapauksen: Kaarle X ministerin d'Haussez'n häviön 1830. Vuoden 1850 maaliskuun 10. päivän vaalit olivat vihdoin toukokuun 13. päivän vaalien kumoamista, jotka olivat antaneet järjestyspuolueelle enemmistön. Maaliskuun 10. päivän vaalit olivat vastalause toukokuun 13. päivän enemmistöä vastaan. Maaliskuun 10. päivä oli vallankumousta. Vaaliliput kätkevät taaksensa katukiviä.

»Maaliskuun 10. päivän äänestys tietää sotaa», huudahti Ségur d'Aguesseau, eräs järjestyspuolueen edistysellisimpiä jäseniä.

Vuoden 1850 maaliskuun 10. pstä perustuslaillinen tasavalta siirtyy uuteen vaiheeseen, *hajaantumisvaiheeseensa*. Enemmistön eri ryhmät ovat taasen yhtyneet keskenään ja Bonaparten kanssa, ne ovat taasen järjestyksen pelastajia, ja Bonaparte on taasen niiden *puolueeton mies*. Joskin ne muistavat olevansa kuningasmielisiä, niin vain sen tähden, että ne epäilevät porvarillisen tasavallan mahdollisuutta; joskin Bonaparte muistaa olevansa ehdokas, niin vain sen tähden, että hän epäilee pysyvänsä presidenttinä.

De Flotten, kesäkuun kapinallisen, valitsemiseen Bonaparte vastasi järjestyspuolueen käskystä nimittämällä *Barochen* sisäasiainministeriksi, Barochen, joka oli Blanquin ja Barbèsin, Ledru-Rollinin ja Guinardin syyttäjiä. *Carnot'n* valitsemiseen lakiasäätävä kokous vastasi hyväksymällä koululain, *Vidalin* valitsemiseen — kuristamalla sosialistisen lehdistön. Sanomalehdistönsä toivotuksella järjestyspuolue koettaa karkottaa pelkonsa. »Miekkä on pyhä», huudattaa sen eräs äänenkannattaja; »järjestyksen puolustajien on ryhdyttävä hyökkäykseen punaisten puoluetta vastaan», sanoo toinen; »sosialismin ja yhteiskunnan välillä käydään kaksintaistelua elämästä ja kuolemasta, taukoamatonta, armotonta sotaa; tässä epätoivoisessa kaksintaistelussa täytyy jommankumman sortua; ellei yhteiskunta tuhoa sosialismia, sosialismi tuhoaa yhteiskunnan», kiekuu eräs kolmas järjestyksen kukko. Rakentakaa järjestyksen katusulkuja, uskonnon katusulkuja, perheen katusulkuja! Pariisin 127 000 valitsijasta on tehtävä loppu!¹⁵⁰ Pärtyilynä sosialisteille! Järjestyspuolue uskoo todellakin silmänräpäyksen ajan, että sen voitto on taattu.

Kiihkeimmin käyvät sen sanomalehdet »*Pariisin pikkukauppiaiden*» kimppuun. Pariisin pikkukauppiat ovat valinneet edustajakseen kesäkuun kapinallisen! Se merkitsee, että toinen vuoden 1848

kesäkuu on mahdoton; se merkitsee, että toinen vuoden 1849 kesäkuun 13. päivä on mahdoton; se merkitsee, että pääoman moraalinen vaikutus on murrettu; se merkitsee, että porvariston parlamentti edustaa enää vain porvaristoa; se merkitsee, että suuromistus on hukassa, koska sen vasalli — pienomistus — etsii itselleen pelastusta omistamattomien leiristä.

Järjestyspuolue turvautuu tietenkin välttämättömään *kuluneeseen tapansa*. »*Enemmän repressiivisiä toimenpiteitä!*» se huutaa. »*Kymmenkertaistettava repressiiviset toimenpiteet!*» Mutta sen repressiivinen voima on vähennyt kymmenkertaisesti, samalla kun vastarinta on satakertaistunut. Tärkein repressiivinen ase, armeija, eikä sekin pitäisi masentaa? Ja järjestyspuolue sanoo viimeisen sanansa: »Tukahduttavan laillisuuden rautarengas on murrettava. *Perustuslainen tasavalta on mahdoton*. Meidän on taisteltava todellisilla aseillamme. Vuoden 1848 helmikuusta alkaen olemme taistelleet vallankumousta vastaan *sen* aseilla ja *sen* pohjalla, olemme tunnustaneet *sen* instituutiot; perustuslaki on linnoitus, joka suojelee ainoastaan piirittäviä, muttei piiritettyjä! Toimitettuamme itsemme Troijan hevosen avulla salaa pyhään Ilioniin me emme esisiemme, *kreikkalaisten** tapaan valloittaneet viholliskaupunkia, vaan jouduimme itse vangeiksi.»

Perustuslaki pohjaa *yleiseen äänioikeuteen*. *Yleisen äänioikeuden tuhoaminen*, se on järjestyspuolueen, porvarillisen diktatuurin viimeinen sana.

Yleinen äänioikeus antoi porvaristolle oikeuden tähän diktatuuriin toukokuun 4. p:nä 1848, joulukuun 20. p:nä 1848, toukokuun 13. p:nä 1849, heinäkuun 8. p:nä 1849. Yleinen äänioikeus tuomitsi itse itsensä maaliskuun 10. p:nä 1850. Porvariston herruus yleisen äänioikeuden johtopäätöksensä ja tuloksensa, kansan suvereenin tahdon kategorisena ilmauksena — siinä on porvarillisen perustuslain merkitys. Mutta mitä merkitystä olisi perustuslailla siitä hetkestä lähtien, kun tämän äänioikeuden, tämän kansan suvereenin tahdon sisältönä ei ole enää porvariston herruus? Eikö porvariston velvollisuus ole säännellä äänioikeutta niin, että se ajaisi takaa sitä, mikä on järjellistä, ts. porvariston herruutta? Eikö yleinen äänioikeus, kumotessaan tämän tästä olemassaolevan valtiomahdin ja luodessaan sen uudelleen itse itsestään, tee siten loppua kaikesta pysyvistä, aseta joka hetki kaikkea olemassaolevaa valtaa kyseenalaiseksi, tuhoa arvovaltaa, uhkaa kohottaa itse anarkiaa arvovallaksi? Kuka saattaisi vielä epäillä sitä vuoden 1850 maaliskuun 10. päivän jälkeen?

Porvaristo, hylätessään yleisen äänioikeuden, jolla se oli verhonnut itseään tähän asti ja josta se oli ammentanut ylivaltaansa, tunnustaa peittelemättä: »*Tähän asti diktatuurimme on ollut olemassa*

---

* Sanaleikki: »grecs» — kreikkalaiset, mutta myös ammattihuijarit. (*Engelsin huomautus vuoden 1895 painokseen.*)

kansan tahdosta, nyt sitä tullaan lujittamaan vastoin kansan tahtoa.» Ollen johdonmukainen se ei etsi enää itselleen tukea *Ranskasta*, vaan sen ulkopuolelta, ulkomailta, *invaasiosta*.

Invaasiokutsullaan tämä toinen Koblenz¹⁵¹, joka on valinnut olopaikakseen Ranskan, nostattaa itseään vastaan kaikki kansalliset intohimot. Hyökkäämällä yleistä äänioikeutta vastaan se antaa *yleisen aiheen* uuteen vallankumoukseen, ja vallankumous tarvitsee juuri sellaista aihetta. Jokainen *erityinen* aihe erottaisi vallankumouksellisen liiton ryhmiä ja toisi näkyviin niiden väliset erot. Mutta *yleinen* aihe huumaa puolivallankumoukselliset luokat, se sallii niiden pettää itseään sen suhteen, mikä *tietty luonne* on tulevalla vallankumouksella ja mitä seurauksia koituu niiden omasta toiminnasta. Jokainen vallankumous tarvitsee bankettikysymyksenä. Yleinen äänioikeus — siinä uuden vallankumouksen bankettikysymys.

Perääntyessään *yhdistetyn* valtansa ainoasta mahdollisesta muodosta, *luokkaherruutensa* mahtavimmasta ja täydellisimmästä muodosta, *perustuslaillisesta tasavallasta*, takaisin alempaan, epätäydelliseen, heikompaan muotoon, *monarkiaan*, liittoutuneet porvarisryhmät julistivat oman tuomionsa. Ne muistuttavat vanhusta, joka saadakseen jälleen nuoruudenvoimansa kaivoi esille lapsenvaatteensa ja koetti kiskoa ne kuivettuneen kehonsa verhoksi. Niiden tasavallan ansiota oli vain se, että *se oli vallankumouksen ansari*.

Vuoden 1850 maaliskuun 10. päivän muistokirjoituksena on:
Après moi le déluge!*

IV

YLEISEN ÄÄNIOIKEUDEN LAKKAUTTAMINEN 1850

(Edellisten kolmen luvun jatko on otettu »Neue Rheinische Zeitungin»⁸⁸ viimeksi ilmestyneen, viidennen ja kuudennen kaksoisvihkon »Katsauksesta». Siinä selostetaan aluksi Englannissa 1847 puhjennutta suurta kauppapulaa ja tehdään selkoa niistä jälkivaikutuksista, joita se aiheutti Euroopan mannermaalla ja jotka selittävät silloisten poliittisten selkkausten kärjistymisen vuoden 1848 helmikuun ja maaliskuun vallankumouksiksi, ja osoitetaan sitten, kuinka vuonna 1848 taasen alkanut ja 1849 vielä korkeammalle kohonnut teollisuuden ja kaupan kukoistus lamautti vallankumouksellisen nousun ja teki samalla taantumuksen voiton mahdolliseksi. Nimenomaan Ranskasta sanotaan sitten seuraavaa:)**

Samoja oireita ilmeni *Ranskassa* vuodesta 1849 ja varsinkin vuoden 1850 alusta alkaen. Pariisin teollisuuslaitokset toimivat täydellä

* — Minun jälkeeni vedenpaisumus. (Sanat kuuluvat Ludvig XV:lle.) *Toim.*

** Tämän alkuselityksen kirjoitti Engels vuoden 1895 painosta varten. *Toim.*

teholla, ja myös Rouenin ja Mülhausenin puuvillatehtaat toimivat jotakuinkin hyvin, joskin täälläkin, kuten Englannissa, raaka-ainesten korkeat hinnat ovat olleet haittana. Espanjan laaja tulliuudistus ja erilaisten ylellisyystavarain tullien alentaminen Meksikossa edistivät lisäksi erityisesti kukoistustilan kehittymistä Ranskassa; ranskalaisten tavaroiden vienti noille markkinoille lisääntyi huomattavasti. Pääomien lisääntyminen johti Ranskassa moniin keinotekoluisiin, joihin antoi aihetta Kalifornian kultakaivosten laajamittainen käyttö. Syntyi joukko yhtiöitä, jotka alhaisilla osakemaksuillaan ja sosialistisiksi väritetyillä prospekteillaan vetosivat suoraan pikkuporvarien ja työläisten rahapussiin, mutta jotka ylipäänsä olivat sitä aitoa puijausta, mikä on ominaista yksinomaan ranskalaisille ja kiinalaisille. Eräs näistä yhtiöistä on jopa suoranaisesti hallituksen suojeluksessa. Tuontitullit tuottivat Ranskassa yhdeksänä ensimmäisenä kuukautena vuonna 1848 63 miljoonaa frangia, 1849 — 95 miljoonaa frangia ja 1850 — 93 miljoonaa frangia. Vuoden 1850 syyskuussa ne nousivat muuten vuoden 1849 samaan kuukauteen verraten enemmän kuin miljoonalla. Vienti nousi samaten 1849 ja vielä enemmän 1850.

Parhaimpana todistuksena jälleen koittaneesta kukoistuskaudesta on se, että Ranskan pankki otti vuoden 1850 elokuun 6. päivän lain mukaan jälleen käytäntöön käteissuoritukset. Maaliskuun 15. p:nä 1848 pankki oli saanut valtuudet lakkauttaa käteissuoritukset. Pankkiseteleitä oli silloin, maaseutupankit mukaan luettuina, liikkeellä 373 miljoonaa frangia (14 920 000 Englannin puntaa). Marraskuun 2. p:nä 1849 oli liikkeellä oleva setelimäärä 482 miljoonaa frangia eli 19 280 000 Englannin puntaa; lisäys oli 4 360 000 Englannin puntaa, ja syyskuun 2. p:nä 1850 496 miljoonaa frangia eli 19 840 000 Englannin puntaa; lisäys oli siis noin 5 miljoonaa Englannin puntaa. Mitään setelien arvon laskemista ei tällöin tapahtunut; päinvastoin, seteliliikkeen lisääntymistä seurasi kullan ja hopean alati kasvava kasaantuminen pankkiholveihin, niin että kesällä 1850 metallirahavarat nousivat noin 14 miljoonaan Englannin puntaan, mikä oli Ranskassa ennen kuulumatonta. Se, että pankki siten kykeni korottamaan rahaliikettään ja toimivaa pääomaansa 123 miljoonalla frangilla eli 5 miljoonalla Englannin punnalla, todistaa loistavasti, kuinka oikea oli eräässä edellisessä vihkossa* esittämämme väite, ettei vallankumous suinkaan suistanut finanssiylimystä, vaan vieläpä vahvisti sitä. Vielä selvemmäksi tuo tulos käy seuraavasta Ranskan viime vuosien pankkilainsäädäntöä koskevasta katsauksesta. Kesäkuun 10. p:nä 1847 pankki valtuutettiin laskemaan liikkeelle 200 frangin seteleitä; pienin seteli oli siihen asti ollut 500 frangin arvoinen. Vuoden 1848 maaliskuun 15. p:nä annettu asetus selitti Ranskan pankin setelit lailliseksi maksuvälineeksi ja vapautti pankin velvollisuudesta lunastaa niitä metallira-

---

* Ks. tätä osaa, ss. 237—241. *Toim.*

halla. Pankin setelinanto-oikeus rajoitettiin 350 miljoonaan frangiin. Samalla se valtuutettiin päästämään liikkeeseen 100 frangin seteleitä. Huhtikuun 27. p:nä annettu asetus määräsi yhdistämään departementtipankit Ranskan pankkiin; eräs toinen, vuoden 1848 toukokuun 2. p:nä annettu asetus korotti sen setelien liikkeeseenlaskumäärää 442 miljoonaan frangiin. Muuan vuoden 1849 joulukuun 22. p:nä annettu asetus nosti setelien liikkeeseenlaskun maksimirajan 525 miljoonaan frangiin. Vihdoin vuoden 1850 syyskuun 6. päivän laki saattoi jälleen voimaan setelien vaihdon metallirahaksi. Nuo tosiasiat: seteliliikkeen jatkuva lisääntyminen, Ranskan koko luottotoiminnan keskittyminen pankin käsiin ja Ranskan kaiken kullan ja hopean kasaantuminen pankkiholveihin, veivät herra Proudhonin siihen johtopäätökseen, että pankin oli nyt luotava vanha käärmeenahkansa ja muututtava proudhonilaiseksi kansanpankiksi. Hänen ei kuitenkaan olisi tarvinnut tuntea edes Englannin pankkirajoitusten historiaa vv. 1797—1819¹⁵², hänen olisi tarvinnut vain suunnata katseensa Kanaalin ylitse nähdäkseen, että tuo tosiasia, joka hänestä oli porvarillisen yhteiskunnan historiassa ennen kuulumaton, oli mitä normaalisin porvarillinen tapaus, joka nyt oli Ranskassa ensikertainen ilmiö. Nähdään siis, että näennäisesti vallankumoukselliset teoreetikot, jotka väliaikaisen hallituksen jälkeen pitivät Pariisissa suurta suuta, olivat suoritettujen toimenpiteiden luonteesta ja tuloksista yhtä tietämättömiä kuin väliaikaisen hallituksen herat itsekkin.

Huolimatta teollisuuden ja kaupan menestyksestä, josta Ranska hetkellisesti iloitsi, väestön pääjoukko, 25 miljoonaa talonpoikaa, kärsi kovasta lamatilasta. Viime vuosien hyvät sadot olivat painaneet viljan hinnat Ranskassa vielä paljon alemmaksi kuin Englannissa, ja velkaantuneiden, koronkiskurien näännyttämien ja verojen rasittamien talonpoikien asema saattoi niin ollen olla kaikkea muuta kuin loistava. Kolmen viimeksi kuluneen vuoden historia on kuitenkin todistanut riittävän selvästi, ettei tämä väestöluokka suinkaan kykene tekemään mitään vallankumouksellista aloitetta.

Kukoistuskausi kuten pulakausikin alkaa mannermaalla myöhemmin kuin Englannissa. Alkuprosessi tapahtuu aina Englannissa; Englanti on porvarillisen maailmankaikkeuden demiurgi. Porvarillisen yhteiskunnan yhä uudelleen läpikäymän kehitysjakson eri vaiheet esiintyvät mannermaalla sekundäärisessä ja tertiäärisessä muodossa. Ensinnäkin mannermaa vie Englantiin suhteettomasti enemmän kuin mihinkään muuhun maahan. Tämä Englantiin suuntautuva vienti riippuu kuitenkin vuorostaan Englannin asemasta, varsinkin merentakaisilla markkinoilla. Edelleen Englanti vie merentakaisiin maihin verrattomasti enemmän kuin koko mannermaa, joten noihin maihin suuntautuvan mannermaisien viennin määrä riippuu aina Englannin merentakaisesta viennistä. Mikäli siis pulat synnyttävät vallankumouksia ennen kaikkea mannermaalla, niin niiden syy on kuitenkin Englannissa. Porvarillisen maailman raajois-

sa täytyy luonnollisesti tapahtua väkivaltaisia purkauksia pikemmin kuin sen sydämessä, missä on enemmän korvaamismahdollisuuksia. Toisaalta se, missä määrin mannermaan vallankumoukset vaikuttavat Englantiin, on samalla ilmapuntari, joka osoittaa, missä määrin nämä vallankumoukset todella asettavat kyseenalaiseksi porvarillisen järjestelmän olemassaolon tai missä määrin ne koskevat ainoastaan sen poliittisia muodostumia.

Tämän yleisen kukoistuksen vallitessa, jolloin porvarillisen yhteiskunnan tuotantovoimat kehittyvät niin rehevästi kuin porvarillisissa oloissa ylipäänsä on mahdollista, ei voi olla puhettakaan todellisesta vallankumouksesta. Sellainen vallankumous on mahdollinen ainoastaan kausina, jolloin *nuo molemmat tekijät — uudenaikaiset tuotantovoimat ja porvarilliset tuotantomuodot* — joutuvat keskenään *ristiriitaan*. Ne monet riidat, joihin mannermaisen järjestyspuolueen eri ryhmien edustajat nyt antautuvat kompromettoiden toinen toisiaan, eivät suinkaan johda uusiin vallankumouksiin, vaan päinvastoin ne ovat mahdollisia ainoastaan siitä syystä, että yhteiskunnallisten suhteiden perusta on tällä hetkellä niin varma ja — mitä taantumus ei tiedä — niin *porvarillinen*. Siitä kimmahtavat takaisin kaikki porvarillista kehitystä pidättämään pyrkivät taantumukselliset yritykset samoin kuin demokraattien koko siveellinen suutumus ja kaikki intomieliset julistukset. *Uusi vallankumous on mahdollinen ainoastaan uuden pulan seurauksena. Edellinen on kuitenkin yhtä varmaa kuin jälkimmäinenkin.*

Palatkaamme nyt *Ranskaan*.

Voiton, jonka kansa oli saavuttanut pikkuporvarien kanssa vaaleissa maaliskuun 10. p:nä, se itse teki mitättömäksi pakottaessaan suorittamaan uudet vaalit huhtikuun 28. p:nä. Vidal oli valittu paitsi Pariisissa myös Niederrheinissä. Pariisin komitea, jossa pikkuporvaristo ja vuoripuolue olivat vahvasti edustettuina, sai hänet suostumaan Niederrheinin edustajaksi. Maaliskuun 10. päivän voitto menetti ratkaisevan merkityksensä; lopullista ratkaisua lykättiin jälleen, kansan jännittyneisyys laukesi, kansaa totutettiin vallankumouksellisten voittojen asemesta legaalisiin voittoihin. Eugène Suen, tuon tunteellisen pikkuporvarin ja yhteiskunnallisen haaveilijan ehdokkuus mitätöi vihdoin täydelleen maaliskuun 10. päivän vallankumouksellisen merkityksen, kesäkuun kapinan rehabilitoimisen; proletariaatti saattoi hyväksyä tuon ehdokkuuden ainoastaan pilana, jolla tahdottiin miellyttää grisettejä. Vastustajansa horjuvan politiikan rohkaisemana järjestyspuolue asetti tuota hyväaikeista ehdokasta vastaan ehdokkaan, jonka piti edustaa kesäkuun *voittoa*. Tämä koominen ehdokas oli spartalainen perheenisä Leclerc, jonka sankarilliset varusteet sanomalehdistö kuitenkin riipi pala palalta pois ja joka kärsi vaaleissa loistavan tappion. Huhtikuun 28. päivän uusi vaalivoitto teki vuoripuolueen ja pikkuporvariston ylimieliseksi. Sisimmässään vuoripuolue jo riemuitsi, että se voi saavuttaa toiveittensa päämäärän puhtaasti laillista tietä ja ilman uutta val-

lankumousta, joka asettaisi proletariaatin jälleen etualalle; se uskoi varmasti saavansa vuoden 1852 uusissa vaaleissa yleisellä äänioikeudella asetetuksi herra Ledru-Rollinin presidentintuolille ja vuoripuolulaisten enemmistön kansalliskokoukseen. Järjestyspuolue, jonka uudet vaalit, Suen ehdokkuus ja vuoripuolueen sekä pikkuporvariston mieliala olivat saaneet täysin vakuuttuneeksi, että ne olivat päättäneet pysyä kaikissa tapauksissa levollisina, vastasi molempiin vaalivoittoihin *vaalilailla*, joka teki lopun yleisestä äänioikeudesta.

Hallitus varoi tekemästä tuota lakiehdotusta omalla vastuullaan. Se oli tekevinään myönnytyksen enemmistölle siirtäen lakiehdotuksen tuon enemmistön korkeiden arvohenkilöiden, seitsemäntoista linnakreivin¹⁵³, valmisteltavaksi. Yleisen äänioikeuden poistamista ei siis ehdottanut kansalliskokoukselle hallitus, vaan sitä ehdotti itselleen kokouksen enemmistö.

Toukokuun 8. pnä lakiehdotus esitettiin kamarille. Koko sosiaalidemokraattinen sanomalehdistö ryhtyi yhtenä miehenä saarnaamaan, että kansan oli käytäydyttävä arvokkaasti, pysyttävä calme majestuerex*, passiivisena ja luotettava edustajiinsa. Noiden lehtien jokainen artikkeli oli tunnustus, että vallankumous oli ennen kaikkea tuhoava niin sanotun vallankumouksellisen sanomalehdistön ja että nyt siis oli kysymyksessä sen itsesäilytys. Vallankumoukselliseksi luuloteltu sanomalehdistö paljasti salaisuutensa. Se allekirjoitti oman kuolemantuomionsa.

Toukokuun 21. pnä vuoripuolue esitti kysymyksen alustavaan käsittelyyn ja ehdotti hylättäväksi koko suunnitelman, koska se loukkasi perustuslakia. Järjestyspuolue vastasi, että perustuslakia tullaan rikkomaan, jos se on tarpeellista, mutta nyt sitä ei tarvinnut tehdä, koska perustuslakia voitiin tulkita miten tahansa ja ainoastaan enemmistö oli pätevä ratkaisemaan, mikä tulkinta oli oikea. Thiersin ja Montalembertin tekemiin hurjiin hyökkäyksiin vuori vastasi säädyllisellä ja sivistyneellä humanisuudella. Se vetosi oikeusperustaan; järjestyspuolue neuvoi sitä asettumaan sille perustalle, jolla oikeus versoo, ts. porvarillisen omaisuuden perustalle. Vuoripuolue ruikutti: tahdotaanko todella manata kaikin voimin esiin vallankumous? Järjestyspuolue vastasi: se ei tule olemaan odottamaton.

Alustavasta käsittelystä tehtiin loppu toukokuun 22. pnä 462 äänellä 227 vastaan. Samat miehet, jotka olivat niin juhlallisesti ja perusteellisesti todistelleet, että kansalliskokous ja jokainen edustaja perustavat valtuutensa heti kun he luopuvat kansasta, valtuuttajastaan, istua kököttivät paikoillaan ja sen sijaan, että olisivat toimineet itse, koettivat nyt yhtäkkiä saada maan toimimaan, nimitäin anomusten avulla; he istuivat hievahtamatta vielä silloinkin, kun laki meni toukokuun 31. pnä loistavasti läpi. He koettivat kostaa puolestaan vastalauseella, jossa he merkittyivät olevansa viat-

---

* — majesteettisen tyynenä. *Toim.*

tomia perustuslain raiskaamiseen, vastalauseella, jota he eivät edes esittäneet julkisesti, vaan jonka he sujauttivat salaa puhemiehen taskuun.

150 000 miestä käsittävä armeija Pariisissa, lopullisen ratkaisun loputon lykkääminen, sanomalehdistön rauhoittumiskehotukset, vuoripuolueen ja vastavalittujen edustajien arkuus, pikkuporvariensa majesteettinen tyyneys, mutta ennen kaikkea kaupan ja teollisuuden kukoistus estivät proletariaattia yrittämästä vallankumousta.

Yleinen äänioikeus oli tehnyt tehtävänsä. Kansan enemmistö oli käynyt kasvatuskoulun, jona yleinen äänioikeus vain voikin olla vallankumouksen kaudella. Tuosta oikeudesta oli tekevä lopun joko vallankumous tai taantumus.

Kohta tämän jälkeen syntyneessä selkkauksessa vuoripuolue käyttäytyi sitäkin tarmokkaammin. Sotaministeri d'Hautpoul oli sanonut puhujalavalta helmikuun kapinaa onnettomaksi katastrofiksi. Vuoren puhujille, jotka toivat kuten aina siveellisen suuttumuksensa ilmi äänekkäästi, puhemies Dupin ei antanut puheenvuoroa. Girardin ehdotti, että vuoripuolue poistuisi heti joukolla. Tulos: vuoripuolue jäi istumaan, mutta Girardin heitettiin arvottomana pois sen helmasta.

Vaalilaki kaipasi vielä erästä lisäystä, uutta *painolakia*. Sitä ei tarvinnut odottaa kauan. Hallituksen ehdotus, jota järjestyspuolue oli korjausehdotuksillaan moninkertaisesti tiukentanut, korotti vakuuksia, asetti ylimääräisen leimamaksun alakertaromaaneista (vastaus Eugène Suen valitsemiseen), asetti veron kaikille viikko- tai kuukausijulkaisuissa ilmestyville teoksille tiettyyn arkkimäärään asti ja sääti lopuksi, että jokainen sanomalehtiartikkeli on varustettava tekijän allekirjoituksella. Vakuuksia koskevat määräykset tapoivat niin sanotun vallankumouksellisen sanomalehdistön; kansa piti niiden tuhoutumista hyvityksenä yleisen äänioikeuden lakkauttamisesta. Uuden lain tarkoitus ja vaikutus eivät kuitenkaan koskeneet yksinomaisesti sanomalehdistön tätä osaa. Niin kauan kuin sanomalehdistö oli anonyymia, se oli määrättömän ja nimettömän yleisen mielipiteen välittäjä; se oli kolmantena mahtina valtiossa. Kun jokainen artikkeli oli allekirjoitettava, sanomalehdestä tuli pelkkä enemmän tai vähemmän tunnettujen henkilöiden kirjallisten tuotteiden kokoelma. Jokainen artikkeli laski lehti-ilmoituksen tasolle. Tähän asti sanomalehdet olivat kiertäneet eräänlaisena yleisen mielipiteen paperirahana; nyt ne muuttuivat jokseenkin epävarmoiksi yksinäisvekseleiksi, joiden kelpoisuus ja kiertokulku eivät riippuneet ainoastaan asettajan, vaan myös siirtäjän nauttimasta luotosta. Järjestyspuolueen sanomalehdistö ei ollut kiihottanut ainoastaan yleisen äänioikeuden lakkauttamiseen, vaan myös äärimmäisiin toimenpiteisiin »huonoa» sanomalehdistöä vastaan. Mutta kaamean anonyymina »hyvä» sanomalehdistö ei itsekään sopinut järjestyspuolueelle ja varsinkaan sen yksityisille maalaisedustajille. Se tahtoi olla tekemisissä ainoastaan palkattujen kirjailijoiden kanssa, tietää

heidän nimensä, asuinpaikkansa ja tuntomerkinsä. Turhaan »hyvä» sanomalehdistö valitteli kiittämättömyyttä, jolla sen ansiota pal-kittiin. Laki meni läpi, ja nimenmainintamääräys kolhaisi ennen muuta sitä itseään. Tasavaltalaisten lehtimiesten nimet olivat melko tunnettuja; mutta kannioitettavat toiminimet »Journal des Débats», »Assemblée nationale»¹⁵⁴, »Constitutionnel»¹⁵⁵ jne. yms. joutuivat kovasti mainostettuine valtioviisauksineen surkeaan asemaan, kun tuo arvoituksellinen sakki kerralla pelkistyi ostettavissa oleviksi ja kokeneiksi Granier de Cassagnacin tapaisiksi penny-a-liners'eiksi*, jotka puolustivat käteismaksusta mitä tahansa, tai Capefiguen tapai-siksi vanhoiksi pesurievuiksi, jotka sanoivat itseään valtiomiehiksi, tai »Débatsin» herra Lemoinnen tapaisiksi koketeeraaviksi kynänpyö-rittäjiksi.

Painolaista käydyin keskustelun aikana vuoripuolue osoitti las-keneensa jo sellaiselle moraalisen rappeutuneisuuden asteelle, että sen oli rajoitettava vain taputtamaan käsiään erään vanhan ludvig-filipiläisen kuuluisuuden, herra Victor Hugon, loistavalle sanatulvalle.

Vaalilain ja painolain hyväksymistä seurasi vallankumouksellisen ja demokraattisen puolueen poistuminen julkiselta näyttämöltä. Ennen lomalle lähtöään, heti istuntokauden päätyttyä vuoripuolueen molemmat ryhmät — sosialistiset demokraatit ja demokraattiset sosialistit — antoivat kaksi manifestia, kaksi testimonia paupertatis**, joissa he todistelivat, että joskaan voima ja menestys eivät ole koskaan olleet heidän puolellaan, he ovat toki aina olleet ikuisen oikeuden ja kaikkien muiden ikuisten totuuksien puolella.

Tarkastelkaamme nyt järjestyspuoluetta. »Neue Rheinische Zei-tungin» 3. vihkossa sivulla 16 sanottiin: »Yhtyneiden orleanistien ja legitimistien restauraatiohaluja vastaan Bonaparte puolustaa todeli-sen valtansa oikeusperustetta: tasavaltaa. Restauratiohaluista Bo-napartea vastaan järjestyspuolue puolustaa yhteisen herruutensa oikeusperustetta: tasavaltaa. Legitimistit puolustavat orleanisteja vastaan ja orleanistit legitimistejä vastaan status quota: tasavaltaa. Nämä kaikki järjestyspuolueen ryhmät, joista jokaisella on in petto oma kuninkaansa ja oma restauraationsa, asettavat kilpailijainsa vallananastus- ja kapinahaluja vastaan porvariston yhteisen herruu-den, muodon, jossa erityiset vaatimukset neutralisoituvat ja säily-vät: *tasavallan...* Thiers puhui enemmän totta kuin aavistikaan sanoessaan: 'Me kuningasmieliset olemme perustuslaillisen tasaval-lan todellinen tuki.'***»

Tämä komedia, jota républicains malgré eux**** esittivät, sta-tus quon***** vastustamisen ja sen alinomaisen lujittamisen kome-

* — rivimaksusta kirjoittajat. *Toim.*

** — köyhyydentodistusta. *Toim.*

*** Ks. tätä osaa, s. 237. *Toim.*

**** — tasavaltalaiset vastoin tahtoaan. (Viittaus Molièren komediaan »Lääkäri vastoin tahtoaan») *Toim.*

***** — tila, jossa jokin on. *Toim.*

dia; Bonaparten ja kansalliskokouksen väliset lakkaamattomat kahaukset; alinomaa uusiutuva vaara, että järjestyspuolue hajoaa alkuosiinsa ja sen ryhmien alituinen yhteenliittyminen; jokaisen ryhmän yritykset kääntää jokainen yhteisestä vihollisesta saatu voitto väliaikaisten liittolaistensa tappioksi; keskinäistä kateutta, vihan-kaunaa, vainoamista, väsymätöntä miekkojen paljastamista, minkä loppuna on aina jälleen baiser Lamourette¹⁵⁶ — koko tämä ikävyyttävä erhekkomedia ei ollut vielä koskaan kehittynyt niin klassisesti kuin kuuden viime kuukauden aikana.

Järjestyspuolue piti vaalilakia samalla Bonapartesta saamanaa voittona. Eikö hallitus ollut luopunut tehtävistään jättäessään seitsemäntoista valiokunnalle ehdotuksensa viimeistelyn ja siitä lankeavan edsvastuun? Eikö Bonaparten päävoimana kokousta vastaan ollut se, että hän oli kuuden miljoonan valitsema? — Bonaparte puolestaan piti vaalilakia kokoukselle tehtynä myönnytyksenä, jolla hän oli ostanut lainsäädäntövallan ja toimeenpanovallan välisen sopusoinnun. Tuo halpamainen seikkailija vaati palkaksi määrärahasa korottamista kolmella miljoonalla. Saattoiko kansalliskokous antautua selkkaukseen toimeenpanovallan kanssa juuri hetkenä, jolloin se itse oli julistanut ranskalaisten valtaenemmistön pannaan? Kokous äityi, se oli menemäisillään äärimmäisyyksiin, sen valiokunta hylkäsi ehdotuksen, bonapartistinen sanomalehdistö vuorostaan otti uhkaavan asennon ja viittasi kansaan, joka oli tehty perinnöttömäksi, jolta oli riistetty äänioikeus; ryhdyttiin useihin meluihin sovintoyrityksiin, ja kokous antoi lopulta periksi asiallisesti, mutta kosti samalla periaatteellisesti. Kolmen miljoonan suuruisen vuosittaisen periaatteellisen määrärahalisäyksen asemesta se myönsi Bonapartelle 2 160 000 frangia kerta-avustusta. Sitä paitsi tuonkin myönnytyksen se teki vasta sitten, kun Changarnier, tämä järjestyspuolueen kenraali ja odottamaton Bonaparten suojelija, oli kannattanut sitä. Kokous myönsi siis nuo kaksi miljoonaa oikeastaan Changarnier'ille eikä Bonapartelle.

Tuon de mauvaise grâce* heitetyn lahjan Bonaparte otti vastaan samalla mielellä kuin se annettiin. Bonapartistinen sanomalehdistö aloitti uudelleen hyökkäilynsä kansalliskokousta vastaan. Kun siten painolaista keskusteltaessa tehtiin korjausehdotus kirjoittajien nimien osoittamisesta, mikä taaskin suuntautui erikoisesti toisarvoisia lehtiä, Bonaparten yksityisintressien edustajia vastaan, bonapartistien pää-äänenkannattaja »Pouvoir»¹⁵⁷ hyökkäsi avoimesti ja kiivaasti kansalliskokousta vastaan. Ministerien täytyi kansalliskokouksessa kieltäytyä tuosta lehdestä; »Pouvoirin» päätoimittaja haastettiin kansalliskokouksen eteen ja tuomittiin maksamaan korkein rahasakko, 5000 frangia. Seuraavana päivänä »Pouvoir» julkaisi vielä julkeamman artikkelin kokousta vastaan, ja hallitus kosti aset-

---

* — vastahakoisesti. *Toim.*

tamalla heti useita legitimistien lehtiä syytteeseen perustuslain loukkaamisesta.

Vihdoin asetettiin kysymys kamarin istuntojen lykkäämisestä. Bonaparte toivoi tuota lykkäystä saadakseen toimia esteettömästi. Järjestyspuolue toivoi sitä osaksi ryhmäkuntalaisjuoniensa toteuttamiseksi ja osaksi eri edustajien yksityisetujen vuoksi. Kumpikin tarvitsi sitä lujittaakseen ja laajentaakseen maaseudulla taantumuksen voittoa. Kokous siirsi siis istuntonsa elokuun 11. päivästä marraskuun 11. päivään. Mutta kun Bonaparte ei ollut suinkaan salannut, että hänen tarkoituksenaan oli vain päästä kansalliskokouksen kiu-sallisesta valvonnasta, niin kokous antoi luottamuslauseelleen presidenttiin kohdistuvan epäluottamuksen leiman. Kaksikymmentä kahdeksan jäsentä käsittävästä vakinaisesta valiokunnasta, jonka oli loma-ajalla oltava tasavallan hyvän vartijana, jätettiin kaikki bonapartistit pois.¹⁵⁸ Heidän tilalleen valittiin jopa muutamia »Sièc-len» ja »Nationalin» tasavaltalaisia tarkoituksena osoittaa presidentille, että enemmistö oli uskollinen perustuslailliselle tasavallalle.

Vähän ennen lomaa ja varsinkin heti kamarin mentyä lomalle järjestyspuolueen molemmat suuret ryhmät, orleanistit ja legitimistit, näyttivät haluavan sopia yhdistämällä molemmat kuningashuoneet, joiden lippujen alla ne taistelivat. Lehdet olivat täynnään sovintoehdotuksia, joista keskusteltiin Ludvig Filipin sairassuoteen ääressä St. Leonardsissa, kunnes Ludvig Filipin kuolema yksinkertaisti äkkiä tilanteen. Ludvig Filip oli vallananastaja, hän oli ryövännyt Henrik V:n, kun taas Pariisin kreivi oli Henrik V:n lapsettomuuden vuoksi hänen valtaistuimensa laillinen perijä. Mitkään tekosyyt eivät nyt enää estäneet noiden molempien hallitsijasukujen etujen yhteensulautumista. Mutta juuri nyt porvariston molemmat ryhmät käsittivät, ettei heitä erottanut minkään määrätyn kuningashuoneen haaveellinen ihailu, vaan pikemminkin heidän erilaiset luokkaetunsa pitivät erossa molempia hallitsijasukuja. Legitimistit, jotka olivat tehneet toivioletken Henrik V:n hovileiriin Wiesbadeniin, samoin kuin heidän kilpailijansa St. Leonardsiin, saivat siellä tiedon Ludvig Filipin kuolemasta. He muodostivat heti ministeristön¹⁵⁹ in partibus infidelium⁹⁰, johon tuli enimmäkseen tasavallan hyveenvartijain valiokunnan jäseniä ja joka puolueessa syntyneen jupakan johdosta esitti mitä peittelemättömimmän julistuksen jumalan armoon perustuvasta oikeudesta. Orleanistit riemuksivat sen kompromettoivan skandaalin johdosta, minkä tuo manifesti¹⁶⁰ aiheutti lehdistössä, eivätkä he vähääkään salanneet legitimisteihin kohdistuvaa avointa vihamielisyyttään.

Kansalliskokouksen lomalla ollessa kokoontuivat departementtien edustuslaitokset. Suurin osa niistä kannatti suuremmilla tai pienemmillä varauksilla rajoitettua perustuslain tarkistusta, ts. kannatti monarkian restauraatiota määrittelemättä sitä tarkemmin, »ratkaisua», mutta tunnusti samalla olevansa kykenemätön ja liian arka löytämään tuota ratkaisua. Bonapartistien ryhmä selitti heti tuon

tarkistushalun siten, että tahdottiin pidentää Bonaparten presidentti-aikaa.

Perustuslain mukainen ratkaisu — Bonaparten eroaminen virasta toukokuussa 1852 ja samalla maan kaikkien valitsijain toimittama uuden presidentin vaali, erityisen tarkistuskamarin toimittama perustuslain tarkistus uuden presidentin toimikauden ensimmäisinä kuukausina — oli hallitsevalle luokalle läpeensä sopimaton. Uuden presidentin vaalipäivä olisi ollut kaikkien vihollispuolueiden, legitimistien, orleanistien, porvarillis-tasavaltalaisten, vallankumouksellisten kohtauspäivä. Se oli pakosta johtava eri ryhmien väliseen väkivaltaiseen yhteenottoon. Vaikka järjestyspuolue itse olisikin onnistunut pääsemään yksimielisyyteen jonkun hallitsijasukujen perheiden ulkopuolella olevan puolueettoman miehen ehdokkuudesta, niin Bonaparte olisi asettunut häntä vastaan. Kansaa vastaan taistellessaan järjestyspuolueen on pakko lisätä alituisesti toimeenpanovaltaa. Kaikkinainen toimeenpanovallan lisääminen lisää sen haltijan — Bonaparten — valtaa. Sen tähden lisätessään yhteistä voimaansa järjestyspuolue lisää samassa määrässä dynastiaa pyyteitä omaavan Bonaparten taistelukeinoja ja hänen mahdolluuksiaan estää väkivallalla perustuslaillinen ratkaisu ratkaisupäivän koittaessa. Taistelussaan järjestyspuoluetta vastaan Bonaparte ei epäröi rikkoo perustuslain erästä peruskohtaa samoin kuin järjestyspuolue taistelussaan kansaa vastaan ei epäröinyt rikkoo perustuslain toista peruskohtaa lakkauttamalla yleisen äänioikeuden. Kansalliskokousta vastaan hän vetoaisi nähtävästi jopa yleiseen äänioikeuteen. Sanalla sanoen perustuslaillinen ratkaisu asettaa kyseenalaiseksi koko poliittisen status quon ja status quon vaarantamisen takana porvari näkee kaaoksen, anarkian, kansalaissodan. Hänestä näyttää, että vuoden 1852 toukokuun ensimmäinen sunnuntai asettaa kyseenalaiseksi hänen osto- ja myyntisopimuksensa, vekselinsä, naimakauppansa, nottaarin vahvistamat asiakirjansa, kiinnityksensä, maankorkonsa, asuntovuokransa, voittonsa, kaikki kontrahtinsa ja tulolähteensä, ja sellaiseen vaaraan hän ei voi antautua. Poliittisen status quon vaarantamisen takana piilee koko porvarillisen yhteiskunnan kukistumisvaara. Porvariston mielestä ainoa mahdollinen ratkaisu on ratkaisun lykkääminen. Se voi pelastaa perustuslaillisen tasavallan vain rikkomalla perustuslakia, pidentämällä presidentin valtakautta. Tämä on myös järjestyspuolueen lehdistön viimeinen sana kaikkien »ratkaisusta» käytyjen pitkällisten ja syvämielteisten väittelyjen jälkeen, joihin sanomalehdistö antautui pääneuvostojen istunnon jälkeen. Mahtava järjestyspuolue näkee siten häpeäkseen olevansa pakotettu ottamaan vakavalta kannalta pseudo-Bonaparten naurettavan, halpamaisen ja vihaamansa persoonan.

Tuo likainen hahmo erehtyi vuorostaan sen suhteen, mistä syistä hänelle annettiin yhä enemmän tarpeellisen miehen merkitystä. Kun hänen puolueellaan oli kylliksi tajua lukeakseen Bonaparten kasvavan merkityksen olosuhteiden ansioksi, hän itse uskoi sen

johtuvan nimensä lumousvoimasta ja keskeytymättömästä Napoleonin parodioimisesta. Hän kävi päivä päivältä yritteliäämmäksi. St. Leonardsiin ja Wiesbadeniin tehtyjen toivoretkien vastapainoksi hän teki kiertomatkoja ympäri Ranskaa. Bonapartistit luottivat niin vähän hänen persoonansa maagiseen vaikutukseen, että he lähettivät hänen mukaansa kaikkialle Joulukuun 10. päivän seuran*, tuon Pariisin ryysyköyhälistön järjestön, jäseniä palkatuiksi kättentaputtajiksi sulloen heitä joukoittain juniin ja postivaunuihin. He panivat marionettinsa suuhun puheita, joissa aina sen mukaan, minkälainen oli vastaanotto kussakin kaupungissa, presidentin politiikan valiolauseiksi julistettiin joko tasavaltalainen alistuvaisuus tai maltillisuus ja sitkeys. Kaikista manöövereista huolimatta nuo matkat olivat kaikkea muuta kuin riemusaattoja.

Luullen innostuttaneensa siten kansan Bonaparte aloitti armeijan valloituksen. Hän pani Versaillesin lähellä Satoryn tasangolla toimeen suuria sotaväen katselmuksia, joissa hän koetti lahjoa sotamiehet kynsilaukkamakkaralla, sampanjalla ja sikareilla. Kun oikea Napoleon oli osannut piristää hetkellisellä patriarkaalisella tuttavallisuudella valloitusretkiensä väsyttämiä sotilaitaan, niin pseudo-Napoleon luuli joukkojen huutavan kiitollisina: »Vive Napoléon, vive le saucisson»**, ts. »Eläköön makkara, eläköön ilveilijä»***

Nuo katselemukset toivat ilmi toisaalta Bonaparten ja hänen sotaministerinsä d'Hautpoulin ja toisaalta Changarnier'n välisen kauan salatun eripuraisuuden. Järjestyspuolue oli löytänyt Changarnier'sta todellisen puolueettoman miehensä, jonka omista dynastisista pyyteistä ei voinut olla puhuttakaan. Puolue oli määrännyt hänet Bonaparten seuraajaksi. Sitä paitsi Changarnier'n esiintyminen vuoden 1849 tammikuun 29. pnä ja kesäkuun 13. pnä oli tehnyt hänet järjestyspuolueen suureksi sotapäälliköksi, uudeksi Aleksanteriksi, joka puuttumalla raa'asti asioiden kulkuun oli aran porvarin mielestä lyönyt vallankumouksen Gordionin solmun poikki. Ollessaan pohjimmaltaan yhtä naurettava kuin Bonaparte hän oli päässyt tällä peräti halpamaisella tavalla voimatekijäksi, ja kansalliskokous oli asettanut hänet valvomaan presidenttiä. Itse hän koketeerasi — esimerkiksi määräraha-asiassa — esiintymällä Bonaparten suojelijana ja käyttäytyi yhä ylimielisemmin häntä ja ministerejä kohtaan. Kun vaalilakia muutettaessa odotettiin kapinaa, hän kielsi upseereitaan ottamasta vastaan mitään käskyjä sotaministeriltä tai presidentiltä. Sanomalehdistö auttoi puolestaan Changarnier'n persoonallisuuden suurentelemisessa. Koska järjestyspuolueella ei ollut lainkaan suuria persoonallisuuksia, sen täytyi luonnollisesti elimöidä yhteen henkilöön voimaa, jota ei ollut koko luokalla, ja paisuttaa hänet siten jättiläiseksi. Näin syntyi myytti Changarnier'sta, »yh-

* Ks. tätä osaa, ss. 400—402. *Toim.*

** — »Eläköön Napoleon, eläköön makkara!» *Toim.*

*** Sanaleikki: »Wurst» — »makkara», »Hanswurst» — »ilveilijä». *Toim.*

teiskunnan suojamuurista». Röyhkeä petkutus, salamyhkäinen ylvästely, jotka synnyttivät harhanaön, että Changarnier oli alentunut kantamaan harteillaan koko maailmaa, ovat mitä naurettavin vastakohta Satoryn katselmuksen aikaisille ja sen jälkeisille tapahtumille, jotka todistavat kumoamattomasti, että Bonaparten, tuon äärettömän pienuuden, yksi kynänpiirto riitti tekemään porvarillisen pelon synnyttämästä mielikuvituksellisesta jättiläisestä, Changarnier'sta, jälleen keskinkertaisuuden ja muuttamaan hänet, yhteiskunnan pelastajan, kenraaliksi evp.

Bonaparte oli jo kerran kostanut Changarnier'lle provosoimalla sotaministerin kurinpitoriitaan epämukavan suojelijan kanssa. Satorin viimeinen sotaväen katselmus sai vihdoin vanhan vihan räjähtämään. Changarnier'n perustuslaillisella suuttumuksella ei ollut enää mitään rajoja, kun hän näki ratsuväkirykmenttien kulkevan kaunomarssissa ohi ja huutavan perustuslain vastaisesti: »Vive l'empereur!»* Ehkäistäkseen tämän huudon takia syntymästä ikäviä väittelyjä edustajakamarin tulevassa istunnossa Bonaparte toimitti sotaministeri d'Hautpoulin etäämmälle nimittämällä hänet Algerian kuvernööriksi. Hänen tilalleen Bonaparte asetti keisarinaikaisen luotettavan vanhan kenraalin, joka oli karkeudessaan täydellisesti Changarnier'n veroinen. Jotta d'Hautpoulin erottaminen ei näyttäisi miltään Changarnier'lle tehdyltä myönnytykseltä, Bonaparte siirsi samaan aikaan kenraali Neumayerin, yhteiskunnan suuren pelastajan oikean käden, Pariisista Nantesiin. Neumayer oli ollut se, joka oli saanut viimeisessä katselmuksessa koko jalkaväen kulkemaan jäätävän äänettömänä kaunomarssissa Napoleonin jälkeläisen ohitse. Changarnier, jota Neumayerin siirto koski omakohtaisesti, esitti vastalauseita ja uhkaili. Turhaan. Kaksi päivää kestäneiden neuvottelujen jälkeen ilmestyi Neumayerin siirtämismääräys »Moniteurissa», ja järjestyksen sankarille ei jäänyt muuta keinoa kuin alistua kuriin tai erota.

Bonaparten taistelu Changarnier'ta vastaan on jatkoa hänen taistelulleen järjestyspoluetta vastaan. Kansalliskokouksen avaaminen marraskuun 11. pnä tapahtuu sen tähden uhkaavien enteiden vallitessa. Se on kuitenkin oleva myrsky vesilasissa. Itse asiassa on jatkuva vanha peli. Järjestyspoalueen enemmistön on kuitenkin pakko pidentää presidentin valtakautta eri puoluerhymien periaateritarien kirkumisista huolimatta. Bonaparte puolestaan tulee kaikesta aikaisemmista vastalauseistaan huolimatta, yksinpä rahanpuutteen taltuttamana ottamaan vastaan kansalliskokouksen käsistä tuon valtakauden pidennyksen pelkästään valtuutuksena. Ratkaisu siis lykkäytyy, status quo säilyy edelleenkin; toinen järjestyspoalueen ryhmä kompromettoi, heikentää, tekee mahdottomaksi toisen; repressiivisiä toimenpiteitä yhteistä vihollista, kansanjoukkoja, vastaan laajennetaan ja kiristetään yhä, kunnes itse taloudelliset suhteet ovat

---

* — »Eläköön keisari!» *Toim.*

saavuttaneet jälleen sen kehitystason, jolloin uusi räjähdys nostattaa ilmaan kaikki nuo torailevat puolueet ja niiden perustuslaillisen tasavallan.

Porvareiden rauhoittamiseksi on muuten mainittava, että Bonaparten ja järjestyspuolueen välisestä skandaalista on ollut se seuraus, että se tuhosi pörssissä joukon pienkapitalisteja ja siirsi heidän varansa suurien pörssikarhujen taskuihin.

Kirjoittanut K. Marx tammikuun ja marraskuun 1. päivän välisenä aikana 1850

Julkaistu 1850 aikakauslehdessä »Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue», n:oissa 1, 2, 3, 5—6

Allekirjoitus: K a r l M a r x

Julkaistaan aikakauslehdessä tekstin mukaan

Suomennos saksasta

FRIEDRICH ENGELS

VALLANKUMOUS JA VASTAVALLANKUMOUS SAKSASSA¹⁶¹

I

SAKSA VALLANKUMOUKSEN AATTONA

Vallankumousdraaman ensimmäinen näytös Euroopan mantereella on päättynyt. Ennen vuoden 1848 myrskyä olemassaolleet »entiset vallanpitäjät» ovat muuttuneet jälleen »nykyisiksi vallanpitäjiksi», kun taas enemmän tai vähemmän suosittu tilapäiset valtiat, väliaikaiset hallitsijat, triumvirat ja diktaattorit ja kokonainen liuta heidän vanavedessään kulkeneita edustajia, kansalaiskomissaareja, sotakomissaareja, prefektejä, tuomareita, kenraaleja, upseereita ja sotilaita ovat tulleet heitetyiksi vieraalle maalle, »karkotetuiksi meren taakse», Englantiin tai Amerikkaan. Siellä he ovat alkaneet järjestää uusia hallituksia »in partibus infidelium»⁹⁰, Euroopan-komiteoita, keskuskomiteoita, kansallisia komiteoita ja kuuluttaa tulemistaan julistuksissa, jotka vetävät juhlallisuudessaan vertoja vähemmänkin aavemaisten vallanpitäjien julistuksille.

On vaikea kuvitella suurempaa tappiota kuin se, jonka on kärsinyt vallankumouspuolue tai oikeammin jonka ovat kärsineet mannermaan vallankumouspuolueet taistelulinjan kaikissa kohdissa. Mutta mitäpä tuosta. Eikö Englannin porvariston taistelu yhteiskunnallisesta ja poliittisesta herruudesta vaatinut neljäkymmentäkahdeksaa vuotta ja Ranskan porvariston kamppailu neljäkymmentä vuotta vertaansa vailla olevia taisteluja? Ja eikö porvariston voitto ollut lähinnä juuri sillä hetkellä, jolloin valtaan palannut monarkia piti asemiaan varmempina kuin milloinkaan? Ne ajat ovat jo kauan sitten menneet, jolloin vallinneen taikaluuvoisen käsityksen mukaan vallankumouksen puhkeamista pidettiin kiihottajaryhmän ilkeämielisyyden aiheuttamana. Jokainen tietää nykyään, että tapahtuukoonpa vallankumouksellinen järkytys missä hyvänsä, sen takana piilee aina tietty yhteiskunnallinen tarve, jonka tyydyttämistä estävät aikansa eläneet laitokset. Tuo tarve saattaa olla tuntumatta vielä siinä määrin ja niin yleisesti, että se takaisi suoranaisten menestyksen. Kaikki yritykset tukahduttaa tuo tarve pakottavat sen kuitenkin esiinty-

mään yhä voimakkaampana, kunnes se lopulta murtaa kahleensa. Tappion kärsineinäkään emme sen vuoksi voi muuta kuin alkaa alusta. Liikkeen ensimmäisen näytöksen päätyttyä ja ennen toisen näytöksen alkua saamamme luultavastikin hyvin lyhyt hengähdystauko suo meille onneksi aikaa hyvin tärkeään tehtävään: niiden syiden tutkimiseen, jotka aiheuttivat sekä äskeisen vallankumouksellisen purkauksen että vallankumouksen tappion; syiden, jotka eivät piile joidenkin johtajien satunnaisissa herätteissä, hyvissä puolissa, puut teellisuuksissa, virheissä tai kavalissa teoissa, vaan kaikkien järkytyksen koettelemien kansakuntien yleisessä sosiaalisessa rakenteessa ja elinehdoissa. Nykyään kaikki myöntävät, että yllättäen helmi- ja maaliskuussa 1848 puhjenneet liikkeet eivät olleet erillisten yksilöiden aikaansaamia, vaan ne olivat kansojen tarpeiden vaistonvarainen, vastustamaton ilmaus, tarpeiden, jotka oli tajuttu enemmän tai vähemmän selvästi, mutta jotka kunkin maan eri luokat olivat tunteneet hyvin ilmeisesti. Kun taas ryhdytään selvittämään vastavallankumouksen menestyksen syitä, niin kaikkialla saadaan valmis vastaus, että syy on muka herra A:ssa tai kansalainen B:ssä, jotka »kavalsivat» kansan. Tämä vastaus saattaa asianhaaroista riippuen olla joko oikea tai väärä, mutta se ei missään tapauksessa selitä mitään eikä edes tee ymmärrettäväksi sitä, miten saattoi tapahtua, että »kansan» salli kavaltaa itsensä. Poliittisen puolueen tulevaisuus on melko surkea, ellei sillä ole muuta pääomaa kuin sen tosiasian tuntemus, että kansalainen N. N. ei ole luottamuksen arvoinen.

Niin vallankumouksellisen järkytyksen kuin vallankumouksen tukahduttamisenkin syiden tutkiminen ja selittäminen on sitä paitsi poikkeuksellisen tärkeää historialliseltakin näkökannalta. Kaikki nuo pienet henkilökohtaiset eripuraisuudet ja keskinäiset syytökset, kaikki nuo keskenään ristiriitaiset väitteet, että nimenomaan Mar-rast tai Ledru-Rollin tai Louis Blanc tai joku muu väliaikaisen hallituksen jäsen tai he kaikki yhdessä olivat sinä perämiehenä, joka suuntasi vallankumouksen salakarille, missä se haaksirikkoutuikin — mitä mielenkiintoa tuo kaikki saattaisi herättää? Mitä se voisi selittää amerikkalaiselle tai englantilaiselle, jotka seurasivat kaikkia noita liikkeitä liian pitkän matkan päästä voidakseen erottaa tapahtumien yksityiskohdat? Yksikään tervejärkinen ihminen ei usko milloinkaan, että yksitoista miestä*, joista suurin osa oli sitä paitsi melko keskinkertaisia persoonallisuuksia, yhtä kykenemättömiä hyvään kuin pahaankin, olisi kolmen kuukauden aikana pystynyt saattamaan turmioon kolmekymmentäkuusi miljoonaisen kansakunnan, elleivät nuo kolmekymmentä kuusi miljoonaa olisi olleet yhtä vähän selvillä kuin nuo yksitoistakin siitä, minne heidän oli mentävä. Kysymys onkin nimenomaan siitä, miten saattoi tapahtua, että nuo tavallaan ikään kuin pimeydessä harhailevat kolmekymmentä kuusi miljoonaa joutuivat yhtäkkiä määrittelemään itsenäisesti tien-

---

* — Ranskan väliaikaisen hallituksen jäsenet. *Toim.*

sä. Ja miten tapahtui, että he sitten kadottivat tien kerrassaan ja heidän vanhat hallitsijansa saivat palautetuksi joksikin aikaa joh-toasemansa.

Kun siis yritämme selittää »Tribune» lehden¹⁶² lukijoille syitä, jotka johtivat väistämättömästi vuoden 1848 vallankumouksen puh-keamiseen ja yhtä kiertämättömästi sen väliaikaiseen tappioon vuo-sina 1849 ja 1850, niin meiltä ei pidä odottaa Saksan tapahtumien täydellistä historiallista kuvausta. Myöhemmät tapahtumat ja tu-levien sukupolvien langettama tuomio antavat mahdollisuuden rat-kaista, mikä nimenomaan tuosta satunnaisilta, toisiinsa liittymät-tömiltä ja ristiriitaisilta näyttävien tosiasioiden kaoottisesta paljou-desta on jäävä maailmanhistoriaan sen rakenteellisena osana. Tämän tehtävän ratkaisemisaika ei ole vielä koittanut. Meidän on pysytel-tävä mahdollisen rajoissa ja olemme tyytyväisiä, jos onnistumme löy-tämään järjelliset, kiistattomista tosiasioista juontuvat syyt, joista selittyvät liikkeen huomattavimmat tapahtumat, tärkeimmät kään-nekohdat ja jotka antavat avaimen sen suunnan määrittelemiseksi, minkä Saksan kansalle viitoittaa seuraava, ehkä ei kovinkaan etäi-nen purkaus.

Millainen siis ennen muuta oli Saksan tilanne vallankumouksel-lisen purkauksen hetkellä?

Kaikkien poliittisten muodostelmien perustana olevien eri kan-sanluokkien yhdistelmä oli Saksassa monimutkaisempi kuin missään muussa maassa. Samaan aikaan kun Englannissa ja Ranskassa suu-riin kaupunkeihin ja varsinkin pääkaupunkiin keskittynyt porva-risto oli hävittänyt feodalismiin kokonaan tai ainakin, mm. Englan-nissa, ty pistänyt sen vähäisiksi mitättömiksi jäännöksiksi, Saksassa feodaalinen aatelisto oli säilyttänyt huomattavan osan vanhoista etuoikeuksistaan. Feodaalinen maanomistusjärjestelmä oli jäänyt miltei kaikkialla vallitsevaksi. Maanomistajien käsissä oli säilynyt jopa tuomiovalta epäitsenäisiin talonpoikiin. Menettyään poliitti-set etuoikeutensa — oikeuden valvoa hallitsijoita — he olivat kui-tenkin säilyttäneet kartanoissaan miltei koskemattomana keskiai-kaisen ylivaltansa talonpoikiin samoin kuin myös verovapautensa. Paikoin feodalismi oli voimakkaampaa, mutta sitä ei oltu hävitetty täydellisesti mistään, paitsi Reinin vasemmanpuoleisilta alueilta. Tuota feodaalista aatelistoa, joka siihen aikaan oli tavattoman moni-lukuinen ja osaltaan hyvin rikas, pidettiin virallisesti maan »ensim-mäisenä» »säätyinä». Se nosti keskuudestaan ylimmät hallitusvirikai-lijat ja miltei yksinomaisesti täydensi armeijan upseeristoa.

Saksassa porvaristo ei ollut läheskään niin rikasta ja yhtenäistä kuin Ranskassa tai Englannissa. Höyryvoiman käyttöönotto ja eng-lantilaisen teollisuuden nopeasti leviävä ylivoimaisuus saattoivat tuhoon vanhanaikaiset saksalaiset teollisuudenalat. Maan toisiin osiin perustetut nykyaikaisemmat teollisuudenalat, joita oli alettu kehittää Napoleonin mannermaansulkemuksen¹⁵ kaudella, eivät voineet korvata kadonneita vanhanaikaisia aloja eivätkä turvata teollisuu-

delle riittävän varmaa vaikutusvaltaa, jotta hallituksen olisi ollut pakko ottaa huomioon sen tarpeet, semmitenkin kun hallitus suhtautui kadehtivasti aatelittomien kaikkinaiseen rikkauden tai voiman karttumiseen. Kun Ranska vei silkkiteollisuutensa voitokkaasti kaikkien viisikymmentä vuotta jatkuneiden vallankumousten ja sotien koettelemusten läpi, niin Saksa menetti samaan aikaan miltei kokonaan vanhanaikaisen palttinateollisuutensa. Sitä paitsi teollisuusalueita oli vähän ja ne sijaitsivat kaukana toisistaan. Ne sijaitsivat maan sisäosissa ja käyttivät vientiä ja tuontia varten etupäässä ulkomaisia — hollantilaisia ja belgialaisia — satamia, niin että niillä oli vähän tai ei ollut laisinkaan yhteisiä etuja Pohjanmeren tai Itämeren suurten satamakaupunkien kanssa. Ja mikä tärkeintä, ne eivät pystyneet perustamaan niin suuria teollisuus- ja kauppakeskuksia kuin olivat Pariisi ja Lyon tai Lontoo ja Manchester. Saksan teollisen jälkeenjääneisyyden syytä oli paljon, mutta sen selittämiseksi riittänee mainita kaksi: epäsuotuisa maantieteellinen asema, maan etäisyys Atlantin valtamerestä, josta oli tullut maailmankaupan valtatie, sekä keskeytymättömät sodat, joihin Saksa oli vedetty mukaan ja joita oli käyty sen alueella 1500-luvulta aina viime aikoihin asti. Määrällinen heikkous ja eritoten kaikkinaisen keskittymisen puuttuminen estivät Saksan porvaristoa saavuttamasta sitä poliittista herruutta, joka oli Englannin porvaristolla jo vuodesta 1688 ja jonka Ranskan porvaristo saavutti 1789. Alkaen vuodesta 1815 Saksan porvariston rikkaus ja rikkauden mukana myös poliittinen vaikutusvalta olivat kasvaneet kuitenkin jatkuvasti. Hallitusten oli pakko ottaa huomioon, joskin vasten tahtaan, ainakin porvariston elintärkeät aineelliset edut. Voidaan jopa väittää suorastaan, että jokaisesta pienten valtioiden perustuslaeissa porvaristolle myönnetystä poliittisen vaikutusvallan hivenestä, joka sitten otettiin siltä taas pois poliittisen taantumuksen kausina 1815—1830 ja 1832—1840, että jokaisesta tuollaisesta menettämästään poliittisen vaikutusvallan hivenestä porvaristo sai korvaukseksi jonkin oleellisemman käytännöllisen etuisuuden. Porvariston jokainen poliittinen tappio toi tullessaan voiton kauppalainsäädännön alalla. Preussilainen vuoden 1818 tulliasetus¹⁶³ ja Tulliliiton¹⁶⁴ perustaminen olivat Saksan kauppiaille ja teollisuudenharjoittajille paljon arvokkaampia kuin arveluttava oikeus lausua jonkin vähäisen herttuakunnan edustajakamarissa epäluottamuksensa ministereille, jotka vain naureskelivat heidän epäluottamuslauseilleen. Näin ollen rikkauden kasvun ja kaupankäynnin laajenemisen seurauksena porvaristo pääsi pian sille asteelle, jolloin se alkoi vakuuttua, että sen elintärkeiden ja yhä kasvavien tarpeiden tyydyttämistä jarruttaa maan valtiorakenne, ts. maan mieletön pirstonta kolmenkymmenenkuuden hallitsijan kesken, joiden pyrkimykset ja oikeudet ovat keskenään ristiriitaisia; maataloutta ja siihen liittyvää kaupankäyntiä kahlitseva feodaalinen sorto; porvariston kaikkiin kauppatoimiin kohdistuva sivistymättömän ja ylimielisen virkavallan kiusallinen silmälläpito.

Samaan aikaan Tulliliiton laajeneminen ja lujittuminen, höyryvoimaiden kulkuneuvojen käyttöönotto kaikkialla sekä kilpailun kasvu sisämarkkinoilla johtivat eri valtioiden ja maakuntien kaupankäyntiä ja teollisuutta harjoittavien luokkien keskinäiseen lähenemiseen, yhdenmukaisti niiden etuja ja keskitti niiden voimia. Tästä olivat luonnollisena seurauksena niiden siirtyminen joukkona liberaalin opposition leiriin ja Saksan porvariston voitto ensimmäisessä vakavassa ottelussa poliittisesta vallasta. Tämän käänteen alkuna voidaan pitää vuotta 1840, ajankohtaa, jolloin preussilainen porvaristo asettui Saksan porvarillisen liikkeen johtoon. Myöhemmin palaamme vielä tähän vuosien 1840—1847 liberaaliin oppositioliikkeeseen.

Kansakunnan perusjoukon, joka ei kuulunut aatelistoon eikä porvaristoon, muodostivat kaupungeissa pienten käsityöläisten ja kauppiaiden luokka sekä työväestö ja maaseudulla talonpoikaisto.

Pienten käsityöläisten ja kauppiaiden luokka on Saksassa tavattoman monilukuinen, sillä suurkapitalistien ja teollisuudenharjoittajien luokka tässä maassa on kehittynyt heikosti. Suurenmissä kaupungeissa se muodostaa melkein enemmistön väestöstä, pienissä kaupungeissa se on täysin vallitsevana, sillä niissä ei ole rikkaampia kilpailijoita, jotka kiistäisivät sen vaikutusvallan. Tämä kaikissa nykyisissä valtioissa ja kaikissa nykyisissä vallankumouksissa hyvin tärkeää osaa esittävä luokka on erityisen tärkeä Saksassa, missä se hiljattain käydyn taistelun aikana esitti ratkaisevaa osaa. Sen luonne määräytyy väliasemasta, joka sillä on suurempien kapitalistien luokan — liikemiesten ja teollisuudenharjoittajien, porvariston sanan varsinaisessa merkityksessä — ja proletariaattiluokan eli teollisuustyöläisten luokan välillä. Se pyrkii ensin mainitun asemaan, mutta vähäisinkin epäsuotuisa kohtalon käänne syöksee tuon luokan edustajat viimeksi mainitun riveihin. Monarkkisissa ja feodaalisissa maissa pienten käsityöläisten ja kauppiaiden luokka tarvitsee olemassaolonsa ylläpitämiseksi hovin ja ylimystön tilauksia; näiden tilaajien menettäminen saattaisi johtaa vararikkoon suurimman osan tuosta luokasta. Pienemmissä kaupungeissa sen hyvinvoinnin perustana ovat useimmiten varuskunta, paikallishallitus, oikeusvirasto ja sen käsityöläiset, jos nämä kaikki hävitetään, niin pikkukauppiaille, räätäleillä, suutareilla ja puusepillä on loppu edessä. Näin ollen sitä huojuttaa ainaisesti toisaalta toivo nousta varakkaamman luokan riveihin ja toisaalta pelko laskeutua proletaarien tai jopa kerjäläisten asemaan, toisaalta toivo saada turvatuksi etunsa valloittamalla itselleen osallisuuden yhteiskunnan asioiden johdossa ja toisaalta pelko herättää sopimattomalla oppositiollaan suuttumusta hallituksessa, josta sen olemassaolo riippuu, koska hallituksen vallassa on ottaa siltä pois sen parhaat tilaajat. Sen varat ovat hyvin vähäiset, niiden omistamisen epävarmuus ja niiden määrä ovat kääntäen verrannolliset. Seurauksena tuosta kaikesta tämä luokka on katsomuksiltaan tavattoman horjuvainen. Se on nöyrä ja lakeijamaisen alistuvainen voimakkaan feodaalisen tai monarkkisen hallituksen edes-

sä, mutta kun porvaristo on nousemassa, se siirtyy liberalismiin kannalle. Se saa hillittömiä demokraattisuuden puuskia heti kun porvaristo takaa itselleen herruuden, mutta se vajoaa mitä halpamaisimpaan pelkuruuteen heti kun sitä alempana oleva luokka, proletariaatti, yrittää ryhtyä johonkin itsenäiseen liikkeeseen. Esityksemme kullussa näemme, miten Saksassa tapahtui tämän luokan mielentilojen vaihtelu.

Sosiaalisessa ja poliittisessä kehityksessään Saksan työväenluokka on jäänyt yhtä paljon jälkeen Englannin ja Ranskan työväenluokasta, kuin saksalainen porvaristo on jäänyt jälkeen näiden maiden porvaristosta. Millainen on herra, sellainen on palvelijakin. Monilukuisen, voimakkaan, yhtenäisen ja tietoisien proletariaatin olemassaolon edellytykset kehittyvät rinnan monilukuisen, rikkaan, yhtenäisen ja mahtavan porvariston olemassaolon edellytysten kanssa. Työväenluokan liike ei milloinkaan muutu itsenäiseksi eikä saa yksinomaisesti proletariaatin luonnetta, ennen kuin porvariston kaikki eri ryhmäkunnat ja varsinkin sen edistyksellinen osa — suurteollisuudenharjoittajat — eivät ole saavuttaneet poliittista valtaa eivätkä uudistaneet valtiota omien tarpeidensa mukaisesti. Mutta heti kun näin on tapahtunut, päiväjärjestykseen tulee työnantajan ja palkkatyöläisen välinen väistämätön yhteenotto eikä sitä voida enää lykätä pitemmälle. Silloin työläisille ei enää voida syöttää valheellisia toiveita eikä lupauksia, jotka jäävät aina toteuttamatta. Silloin nousee koko mittavuudessaan ja aivan selvänä 1800-luvun suuri ongelma, proletariaatin lakkauttamisen ongelma. Saksassa suurin osa palkkatyöläisistä on saanut työtä pieniltä käsityöläisiltä, joiden koko tuotantjärjestelmä on pelkkä keskiaikainen jäännös, eikä nykyaikaisilta teollisuusmagnaateilta, jotka Isossa-Britanniassa ovat edustettuina niin erinomaisesti. Ja samoin kuin on olemassa tavattoman suuri ero toisaalta suuren puuvillatehtailija-lordin ja toisaalta pienen suutari- tai räätälimestarin välillä, samoin myös nykyaikaisten teollisuuden Babylonien älykäs ja vilkas tehdastyöläinen eroaa perin pohjin nöyrästä räätälinkisällistä tai taidepuusepän oppipojasta pienessä kaupungissa, jossa tähän samaan lajiin kuuluvien ihmisten elinolot ja työn luonne ovat muuttuneet vain hieman siitä, millaisia ne olivat viisisataa vuotta sitten. Tämä yleinen nykyaikaisten elin- ehtojen ja teollisuustuotannon nykyaikaisten alojen puuttuminen on aiheuttanut miltei kaikkialla nykyaikaisten aatteiden puutteen. Ei siis ole mikään ihme, jos vallankumouksen alussa huomattava osa työläisistä esitti vaatimuksen, että palautettaisiin viipymättä ammatikunnat ja keskiaikaiset etuoikeudet käsityöläisyhdistykset. Niiden teollisuusalueiden vaikutuksen ansiosta, joissa vallitsi nykyaikainen tuotantotapa, sekä helpottuneen kanssakäymisen ja henkisen kehityksen ansiosta, joihin oli myötävaikuttanut monien työläisten kulkurinelämä, työläisten keskuudessa muodostui voimakas ydinjoukko, jolla oli verrattomasti selvennämät sekä olemassaolevia tosiseikkoja ja historiallisia tarpeita paremmin vastaavat ajatukset luokkansa

vapauttamisesta. Nämä työläiset olivat kuitenkin vähemmistönä. Kun porvariston aktiivinen liike voidaan ajoittaa vuodelle 1840, niin työväenliike sai alkunsa Sleesian ja Böömin työläisten kapinasta 1844¹⁶⁵. Kohta saamme tilaisuuden tarkastella tuon liikkeen eri vaiheita.

Edellisten lisäksi oli olemassa pienten maalaisäntien, talonpoikien luokka, joka yhdessä lisäkkeensä, maatyöläisten, kanssa käsitti huomattavan osan koko kansakunnasta. Tämäkin luokka vuorostaan jakautui erilaisiin ryhmiin. Näemme siinä ensiksikin varakkaat talonpojat — Gross- ja Mittelbauern*, kuten heitä Saksassa nimitetään — joista kukin omaa pienemmän tai suuremman maapalstan ja käyttää muutamien maatyöläisten työtä. Täysin ymmärrettävistä syistä tämän luokan, joka oli sijoittunut verovapaiden feodaalisten suurmaanomistajien ja pientalonpoikaiston ynnä maatyöläisten välimaille, luonnollisimpana politiikkana oli liittoutuminen feodalismia vastaan esiintyvän kaupunkilaisporvariston kanssa. Toiseksi näemme vapaita pientalonpoikia, jotka olivat enemmistönä Reinin alueella, missä feodalismi oli kaatunut Ranskan suuren vallankumouksen mahtavista iskuista. Tällaisia itsenäisiä pientalonpoikia oli toisin paikoin muillakin alueilla, missä he olivat onnistuneet lunastamaan heidän maapalstoihinsa liittyneet feodaaliset rasitukset. Tämä luokka oli kuitenkin vain nimellisesti vapaiden omistajien luokka, sen omaisuus oli tavallisesti siinä määrin ja niin raskailla ehdoilla pantattu, että maan todellinen isäntä ei ollut talonpoika, vaan rahaa lainannut koronkiskuri. Kolmanneksi tapamme feodaalisessa riippuvuudessa olevia talonpoikia, joita ei ole ollut helppo häätää maapalstoiltaan, ja joiden on ollut pakko maksaa tilanherralle jatkuvasti maankorkoa tai suorittaa jatkuvasti tiettyä työtä hänen hyväkseen. Ja vihdoin oli olemassa maatyöläisiä, jotka monissa suurtalouksissa olivat aivan samassa asemassa kuin tämä luokka on Englannissakin ja jotka ovat aina eläneet ja kuolleet köyhinä, nähneet nälkää ja olleet isäntiensä orjia. Nämä kolme viimeksi mainittua maalaisväestöluokkaa — vapaat pientalonpojat, feodaalisessa riippuvuudessa olevat talonpojat ja maatyöläiset — eivät ennen vallankumousta olleet milloinkaan vaivanneet erikoisemmin päätään politiikalla. On kuitenkin aivan ilmeistä, että vallankumouksen olisi pitänyt avata niille uusi, mitä loistavimpia näköaloja tarjoava ura. Vallankumous lupasi jokaiselle niistä etuisuuksia ja siksi saatettiin odottaa, että ne kaikki yhtyvät siihen toinen toisensa jälkeen heti kun liike pääsee täyteen vauhtiinsa. On silti yhtä ilmeistä ja kaikkien nykyisten maiden historia on todistanut sen yhtä vakuuttavasti, että maalaisväestö ei milloinkaan pysty järjestämään menestyksellistä itsenäistä liikettä, sillä se on hajaantunut laajalle alueelle ja sen on vaikea päästä yksimielisyyteen edes jossain määrin huomattavalta osaltaan. Talonpoikaisto

* — suurtalonpojat ja keskivarakkaat talonpojat. *Toim.*

kaipaa tiiviimmin yhteenliittyneen, valistuneemman ja vilkkaamman kaupunkilaisväestön aloitteellista vaikutusta.

Edellä esitetty kuvaus niistä tärkeimmistä luokista, jotka kokonaisuudessaan muodostivat saksalaisen kansakunnan äskettäisen liikkeen leimahtamishetkellä, on riittävä, jotta voitaisiin selittää suurin osa kaikista tuossa liikkeessä vallinneista epäjohdonmukaisuuksista, järjettömyyksistä ja ilmeisistä ristiriitaisuuksista. Jos niin erilaiset, niin ristiriitaiset ja toisiaan niin kummallisella tavalla risteävät edut törmäsivät raivokkaasti yhteen, jos nuo keskenään kamppailleet edut olivat eri alueilla, eri maakunnissa sekoittuneet eri määräsuhteissa ja mikä tärkeintä, jos maassa ei ollut ainuttakaan suurta keskusta, ei Lontoota eikä Pariisia, joka olisi pystynyt arvovaltaisilla päätöksillään vapauttamaan kansan ratkaisemasta taistelun tietä kullakin erillisellä paikkakunnalla ja joka kerta uudelleen yhä samaista kiistaa, niin voitiinko tällöin odottaa mitään muuta kuin taistelun hajoamista loputtomaksi määräksi toisistaan irrallisia yhteenottoja, joissa menetettiin tavattoman paljon verta, voimia ja pääomaa ja jotka kaikesta tästä huolimatta eivät johtaneet mihinkään ratkaisevaan tulokseen?

! Saksan poliittinen jakautuminen kolmeen tusinaan enemmän tai vähemmän huomattavia valtioita saa aivan samoin selityksensä nimenomaan niiden ainesten kaoottisesta monimutkaisuudesta, jotka muodostavat saksalaisen kansakunnan ja joilla maan kussakin eri osassa on vuorostaan eri luonteensa. Mistä puuttuu etujen yhteyttä, siellä ei voi olla tavoitteiden yhtenäisyyttä, toimintayhtenäisyydestä puhumattakaan. Saksan liitto⁹⁴ on tosin julistettu murtumattomaksi ikiajoiksi, mutta siitä huolimatta liitto ja sen elin — Liittopäivät¹⁶⁶ — eivät milloinkaan ole edustaneet Saksan yhtenäisyyttä. Tulliliiton perustaminen on tähän mennessä ollut Saksan keskittämisen korkein aste. Se on pakottanut myös Pohjanmeren rannikolla sijaitsevat valtiot muodostamaan erikoisen tulliyhdistyksen¹⁶⁷, kun taas Itävalta on eristäytynyt edelleenkin ehkäisytulitariffinsa taakse. Saksa on tyytynyt näin ollen siihen, että nyt se on kaikkien käytännöllisten tehtäviensä suhteen jaettu ainoastaan kolmen itsenäisen valtakunnan kesken kolmenkymmenen kuuden asemesta. Tämä ei tietenkään ole aiheuttanut mitään muutoksia vuonna 1814 pystytettyyn Venäjän tsaarin yliherruuteen.

Tehtyämme nämä ennakkopäätelmät edellytyksistämme tarkastelemme seuraavassa artikkelissamme, miten Saksan kansan eri luokat, joista edellä oli puhe, tulivat toinen toisensa jälkeen liikkeeseen ja millaiseksi tuo liike muuttui luonteeltaan sen jälkeen, kun oli leimahtanut liekkiin Ranskan vallankumous 1848.

Lontoo, syyskuu 1851

---

* — Aleksanteri I. *Toim.*

II

PREUSSIN VALTIO

Saksassa keskiluokan eli porvariston poliittisen liikkeen alkuna voidaan pitää vuotta 1840. Sitä edeltäneet oireet olivat osoittaneet, että tässä maassa pääomaa ja teollisuutta omistava luokka oli kypsynyt jo siinä määrin, ettei se voinut enää pysyä välinpitämättömänä ja nöyränä puolifeodaalisten ja puolibyrokraattisten monarkioiden sorron kahleissa. Saksan pienemmät hallitsijat toinen toisensa jälkeen olivat lahjoittaneet alamaisilleen enemmän tai vähemmän liberaaliluonteisen perustuslain. Heidän tarkoituksenaan oli ollut toisaalta turvata itselleen suurempi itsenäisyys vastapainoksi Itävallan ja Preussin hegemonialle tai vastapainoksi omien valtioidensa aateliston vaikutukselle ja toisaalta liittää yhteen ne hajanaiset alueet, jotka Wienin kongressi¹⁶⁸ oli yhdistänyt heidän valtikkansa alle. He saattoivat tehdä sen aiheuttamatta mitään vaaraa itselleen: jos Liittopäivät, tuo Itävallan ja Preussin marionetti, olisivat yrittäneet loukata heidän, itsenäisten hallitsijoiden, riippumattomuutta, niin he tiesivät, että yleinen mielipide ja edustajakamarit kannattaisivat heitä Liittopäivien määräysten vastustamisessa, mutta jos päinvastoin edustajakamarit osoittautuisivat liian voimakkaiksi, niin voitaisiin helposti käyttää Liittopäivien valtaa minkä hyvänsä opposition murskaamiseksi. Baijerin, Württembergin, Badenin tai Hannoverin perustuslailliset laitokset eivät pystyneet tällaisten olosuhteiden vallitessa antamaan alkusyystä vakavalle taistelulle poliittisesta vallasta. Siksi saksalaisen porvariston perusosa pysytteli yleensä syrjässä pikkumaisista riidoista, joita puhkesi pienten valtioiden lakiasäättävissä kokouksissa, sillä se tajusi mainiosti, että ilman perusteellisia muutoksia Saksan kahden suurvaltion poliitikassa ja valtiorakenteessa kaikki toisarvoiset voimainponnistukset ja voitot jäävät tuloksettomiksi. Samalla noissa pienissä kokouksissa kasvoi kuitenkin kokonainen liberaalien lakimiesten, ammattimiesten opposition edustajien heimo. Kasvoivat kaikki nuo Rotteckit, Welckerit, Römerit, Jordanit, Stüvet ja Eisenmannit, suuret »kansan toimihenkilöt» (Volksmänner), jotka jokseenkin meluisan mutta yhäti tuloksettoman kaksikymmentä vuotta jatkuneen opposition jälkeen vuoden 1848 vallankumouksellinen vyöry oli nostanut vallan huipulle ja jotka olivat sitten osoittaneet täydellisen kyvyttömyytensä ja mitättömyytensä ja tulleet kukistetuiksi tuokiassa. He olivat Saksan maaperällä ensimmäisiä ammattipoliitikkoja ja opposition edustajia. He totuttivat puheillaan ja kirjoituksillaan saksalaista korvaa perustuslaillisuuden kieleen ja ilmoittivat jo olemassaolollaan sen ajan lähenemisestä, jolloin porvaristo omaksuu ja antaa todellisen merkityksen poliittisille sanonnoille, joita nuo suulaat asianajajat ja professorit ovat tottuneet käyttämään ymmärtämättä erikoisemmin niiden todellista merkitystä.

Saksalainen kirjallisuus on niin ikään kokenut sen poliittisen kiihtymyksen vaikutuksen, joka vuoden 1830 tapahtumien ansiosta on vallannut koko Euroopan.¹⁶⁹ Tuona aikana miltei kaikki kirjailijat julistivat epäkypsää perustuslaillisuutta ja sitäkin epäkypsempää tasavaltalaisuutta. Heidän keskuudessaan, varsinkin pienempää kalliiperia olevien kirjailijoiden keskuudessa, tuli yhä enemmän tavaksi korvata teoksissaan lahjakkuuden puute poliittisilla vihjailuilla, jotka saattoivat vetää puoleensa yleisön huomion. Runot, romaanit, arvostelut, draamat, lyhyesti sanoen kaikki kirjallisen luomistyön tuotelajit olivat täynnä niin sanottua »tendenssiä», ts. enemmän tai vähemmän arkoja hallituksenvastaisen hengen ilmauksia. Jotta vuoden 1830 jälkeen Saksassa vallinnut aatteellinen sekasorto olisi saatu huippuunsa, noihin poliittisen opposition aineksiin sekoitettiin kehnosti sulatettuja yliopiston aikaisia muistelmia saksalaisesta filosofiasta ja väärin ymmärrettyjä katkelmia ranskalaisesta sosialismista, eritoten saintsimonismista. Kirjailijaklikki, joka levitti tuota erilaatuista aatesekoitusta, otti itselleen vaateliaan nimen »Nuori Saksa» eli »Nykyaikainen koulukunta»¹⁷⁰. Myöhemmin nämä kirjailijat katuivat nuoruudensyntejään, mutta eivät ollenkaan parantaneet kirjallista tyyliaan.

Myös saksalainen filosofia, tuo saksalaisen ajattelun kehityksen monimutkaisin ja samalla varmin osoitin, asettui lopulta porvariston puolelle, kun Hegel julisti »Oikeusfilosofiassaan» perustuslaillisen monarkian korkeimmaksi ja täydellisimmäksi hallitusmuodoksi. Toisin sanoen hän ilmoitti kotimaisen porvariston lähenevästä valtaantuloista. Hänen kuolemansa jälkeen hänen koulukuntansa ei pysähtynyt tähän. Toisaalta hänen seuraajiensa radikaalimpi siipi tarkasti ankan arvostelun tulikokeella jokaisen uskonnollisen uskomuksen, ja tämä arvostelu järjestytti perustuksia myöten kristinuskon ikivanhaa rakennusta. Toisaalta tuo siipi esitti rohkeampia poliittisia periaatteita kuin olivat ne, joita saksalainen korva oli siihen mennessä joutunut kuulemaan, ja koetti antaa tunnustuksensa Ranskan ensimmäisen vallankumouksen maineikkaille sankareille. Noiden aatteiden hämärä filosofinen kieliasu tosin hämäsi sekä tekijän että lukijan järkeä, mutta se sumensi myös sensorin silmät, ja siksi »nuorhegeliläisillä» kirjailijoilla oli sellainen painovapaus, jota ei ollut millään muulla kirjallisuuden alalla.

Oli siis ilmeistä, että Saksan yleisessä mielipiteessä oli tapahtumassa suuri muutos. Niiden luokkien valtaenemmistö, jotka sivistyneisyytensä ja elinolojensa ansiosta olivat saaneet jopa absoluuttisen monarkiankin vallitessa hankituksi tiettyjä poliittisia tietoja ja kehitetyksi tietynlaisia itsenäisiä poliittisia vakaumuksia, yhdistyi vähitellen olemassaolevaa järjestelmää vastaan suunnatuksi yhtenäiseksi mahtavaksi oppositiofalangiksi. Jokaisen, joka lausuu mielipiteensä poliittisen kehityksen hitaudesta Saksassa, on otettava huomioon, miten vaikea oli muodostaa oikea käsitys mistä asiasta hyvänsä maassa, jossa kaikki tiedonlähteet olivat hallituksen alai-

sia, jossa yhdelläkään tiedon alalla — köyhien kouluista ja sunnuntaikouluista aina sanomalehtiin ja yliopistoihin asti — ei voitu lausua, opettaa, painattaa tai julkaista mitään ilman ennakoita saatua virallista suostumusta. Ottakaamme esimerkiksi Wien. Wienin asukkaat, jotka työkykynsä ja teollisen tuotantokykynsä suhteen taitavat vetää vertoja kenelle hyvänsä Saksassa ja jotka vilkasäilyisyytensä, miehuullisuutensa ja vallankumouksellisen tarmonsensa puolesta ovat osoittaneet olevansa huomattavasti korkeammalla kuin muut, osoitautuivat kuitenkin todellisten etujensa ymmärtämisessä sivistymättömämmiksi ja tekivät vallankumouksen aikana enemmän virheitä kuin kukaan muu. Tämä oli hyvin huomattavassa määrin seurausta siitä miltei täydellisestä tietämättömyydestä yksinkertaisimpien poliittisten asioiden suhteen, jossa Metternichin hallituksen onnistui pitää väestöä.

Pitemmittä selityksittä on ymmärrettävää, miksi tällaisen hallitustavan vallitessa poliittiset tiedot olivat niiden yhteiskuntaluokkien miltei yksinomaisena monopolina, jotka pystyivät kustantamaan niiden salakuljetuksen maahan, ja varsinkin niiden, joiden etuja olemassaoleva asiointila loukkasi eniten, nimittäin teollisuutta ja kaupankäyntiä harjoittavien luokkien monopolina. Siksi ne nousivat ensimmäisinä yhdistynein voimin enemmän tai vähemmän naamioidun itsevaltiuden säilyttämistä vastaan, ja ajankohtaa, jona ne liittyivät opposition riveihin, on pidettävä todellisen vallankumousliikkeen alkuna Saksassa.

Saksan porvariston oppositiohenkinen pronunciamiento voidaau ajoittaa vuodelle 1840, joka oli Preussin entisen kuninkaan*, vuoden 1815 Pyhän allianssin⁷⁹ viimeisen hengissä olleen perustajan kuolinvuosi. Uudesta kuninkaasta tiedettiin, että hän ei kannattanut isänsä monarkkista järjestelmää, joka oli olemukseltaan pääasiallisesti virkavaltainen ja militaristinen. Sen minkä ranskalainen porvaristo oli aikoinaan toivonut saavuttavansa Ludvig XVI:n noustua valtaistuimelle, saksalainen porvaristo toivoi jossain määrin saavansa preussilaisen Fredrik Vilhelm IV:n kädestä. Kaikki myönsivät, että vanha järjestelmä oli lahonnut, kärsinyt vararikon ja siitä oli tehtävä loppu. Kaikki se mitä entisen kuninkaan aikana oli siedetty vaieten, julistettiin nyt kovaäänisesti sietämättömäksi.

Mutta jos Ludvig XVI eli »Ludvig Suosittu» oli tavallinen, vaatimatonta yksinkertaisuus, joka tajusi osittain vähäpätöisyytensä, mies, jolla ei ollut mitään selviä aatteita ja joka piti ohjeanaan pääasiassa kasvatusaikanaan hankkimiaan tottumuksia, niin »Fredrik Vilhelm Suosittu» oli aivan toisentyppinen mies. Hänen heikkoluonteisuutensa oli epäilemättä suurempi kuin hänen ranskalaisella esikuvalaan, mutta hänellä oli kyllä omia vaateita ja omia vakaumuksia. Hän oli perehtynyt harrastelijan tavoin melkein kaikkien tieteiden alkeisiin ja luuli sen vuoksi itseään kyllin tietäväksi pitääkseen omaa

---

* — Fredrik Vilhelm III. *Toim.*

mielipidettään lopullisena missä asiassa hyvänsä. Hän uskoi varmasti olevansa ensiluokkainen puhuja, eikä Berliinissä ollut tosiaankaan ainoatakaan kauppamatkustajaa, joka olisi vetänyt hänelle vertoja luuloteltujen sukkeluksien latelemisessa ja ehtymättömän kaunopuheisuuden vuolaudessa. Tärkeintä oli kuitenkin se, että hänellä oli omia vakaumuksia. Hän vihasi ja inhosi Preussin monarkian virkavaltaisia aineksia, mutta ainoastaan siksi, että koko hänen myötätuntonsa oli feodaalisten aineiden puolella. Yhtenä »Berliner politisches Wochenblattin»¹⁷¹, niin sanotun historiallisen koulukunnan¹⁷² (koulukunnan, jota ravitsivat Bonaldin, De Maistren ynnä muiden ranskalaisten legitimistien⁵⁹ ensimmäiseen sukupolveen kuuluneiden kirjailijoiden aatteet) perustajista ja päämiehistä hän pyrki palauttamaan mahdollisimman täydellisesti aateliston valta-aseman yhteiskunnassa. Kuningas on ensimmäinen aatelmies kuningaskunnassaan. Häntä ympäröi lähinnä loistelas hovi: mahtavat vasallit, ruhtinaat, herttuat ja kreivit ja sitten monilukuinen ja rikas alempi aateli. Hän hallitsee mielensä mukaan uskollisia kaupunkilaisiaan ja talonpoikiaan niiden yhteiskunnallisten arvoluokkien eli kastien täydellisen hierarkian päämiehenä, joista kullakin on omat erityiset etuoikeutensa ja joista kukin on alkuperänsä tai varmasti ja järkkymättömästi vakiintuneen yhteiskunnallisen asemansa mukaan erotettu muista miltei ylipääsemättömällä aitauksella. Tällöin kaikkien näiden kastien eli »kuningaskunnan säätyjen» on voimallaan ja vaikutusvallallaan tasapainotettava toisiaan siinä määrin, että säilyisi kuninkaan täydellinen toimintavapaus. Tällainen oli se beau idéal*, jonka Fredrik Vilhelm IV otti toteuttaakseen ja jota hän nykyään taas yrittää toteuttaa.

Tarvittiin tietty aika, ennen kuin preussilainen porvaristo, jolla ei ollut erikoisempaa kokemusta teoreettisissa asioissa, pääsi selville kuninkaan todellisista aikomuksista. Se huomasi kuitenkin hyvin pian kuninkaan myötätuntoisen suhteen seikkoihin, jotka olivat aivan vastakkaisia sen omille toivomuksille. Heti kun isän kuolema oli irrottanut uuden kuninkaan kielenkantimet, hän ryhtyi julistamaan aikomuksiaan lukemattomissa puheissaan. Hänen jokainen puheensa ja jokainen tekonsa häivytti yhä enemmän porvariston myötätuntoa häntä kohtaan. Se ei olisi aiheuttanut hänessä levottomuutta, elleivät muutamat järkähtämättömät ja huolestuttavat toiseikat olisi rikkoneet hänen runollisia unelmiaan. Romanttisuus on valitettavasti melko heikko laskuopin tuntija, ja feodalismi on jo Don Quijoten ajoista lähtien erehtynyt aina laskuissaan! Fredrik Vilhelm IV oli omaksunut liian hyvin sen ylenkatseen kiliseviä kolikoita kohtaan, joka on ikivanhoista ajoista ollut ristiritareiden jälkeläisten jaloin perinnäispiirre. Valtaistuimelle noustuaan hän sai hoidettavakseen suuria kustannuksia vaativan, joskin kitsaasti järjestetyn hallitusjärjestelmän ja kohtuullisen valtionrahaston. Kah-

* — kaunis ihanne. *Toim.*

den vuoden kuluttua olivat kadonneet jäljettömiin kaikki ylimääräiset varat, jotka oli kulutettu hovitanssiisiin, hänen majasteettinsa matkoihin, lahjoituksiin, avustuksiin puutetta kärsiville, nuhjaantuneille ja ahnaille aatelismiehille jne. Tavanomaiset verot eivät enää riittäneet enempää hovin kuin hallituksenkaan tarpeiden kattamiseen. Niin hänen ylhäisyytensä joutui kohta puristukseen, jonka aiheutti toisaalta ilmeinen budjettivajaus ja toisaalta vuoden 1820 laki, joka ilmoitti laittomaksi kaikkien uusien lainojen liikkeeseenlaskun ja kaikki olemassaolevien verojen korotukset ilman »tulevan kansanedustuslaitoksen» suostumusta. Tuota kansanedustuslaitosta ei ollut olemassa. Uusi kuningas ei ollut senkään vertaa kuin hänen isänsä taipuvainen perustamaan sitä. Ja vaikka hän olisi ollutkin taipuvainen siihen, niin hän ei voinut olla tietämättä, että hänen valtaistuimelle nousunsa jälkeen yleinen mielipide oli hämmästyttävällä tavalla muuttunut.

Porvaristo, joka oli osittain toivonut, että uusi kuningas lahjoittaa viipymättä perustuslain, julistaa painovapauden, saattaa käytäntöön valamiesoikeudet jne. jne. — lyhyesti sanoen asettuu itse sen rauhanomaisen vallankumouksen johtoon, jota porvaristo tarvitsi saavuttaakseen poliittisen vallan — tämä porvaristo oli tosiaankin ymmärtänyt erehdyksensä ja rynnännyt raivoisesti kuningasta vastaan. Reinin maakunnassa sekä jossain määrin koko Preussissakin sen suuttumus oli niin suuri, että sen oli jopa liittouduttava äärimmäisen filosofisen suuntauksen kanssa, josta edellä oli jo puhe, koska sillä ei riittänyt omassa keskuudessaan ihmisiä, jotka olisivat pystyneet edustamaan sitä lehdistössä. Tämän liiton tuloksena oli Kölnissä ilmestynyt »Rheinische Zeitung»¹⁷³. Vaikka lehti lakkautettiinkin viidentoista kuukauden kuluttua sen perustamisen jälkeen, voidaan sitä pitää silti nykyisen aikakauslehdistön alullepanijana Saksassa. Se tapahtui vuonna 1842.

Kuningasparka, jonka rahavaikeudet olivat hänen keskiaikaisiin taipumuksiinsa kohdistuvaa murhaavaa satiiria, tuli hyvin pian näkemään, että hallitseminen käy mahdottomaksi, ellei hän tee joitakin vähäisiä myönnytyksiä yleiselle »kansanedustuslaitoksen» vaatimukselle, joka oli esitetty vuoden 1820 laissa kauan sitten unohtettujen vuosina 1813 ja 1815 annettujen lupausten viimeisenä jännönöksenä. Kuningas piti tämän sopimattoman lakimääräyksen vähemmän hankalana täyttämiskeinona maapäivien vakinaisten valiokuntien koollekutsumista. Maapäivät oli vahvistettu 1823. Kuningaskunnan jokaisessa kahdeksassa maakunnassa ne koostuivat: 1) suuraatelitosta, aikoinaan Saksan valtakunnan itsenäisistä perheistä, joiden päämiehet olivat syntyperänsä nojalla säätykokouksen jäseniä; 2) ritaristosta eli alhaisaateliston edustajista; 3) kaupunkien edustajista; 4) talonpoikaiston eli pienten maalaisäntien edustajista. Järjestys oli sellainen, että kussakin maakunnassa kummankin lajin aateliset olivat aina enemmistönä maapäivillä. Kaikki maapäivät olivat valinneet valiokuntansa ja juuri nämä valiokunnat kut-

suttiin nyt koolle Berliiniin muodostamaan edustajakokousta, jonka tuli vahvistaa äänestyksellä niin toivottu laina. Ilmoitettiin, että valtionrahasto on täysi eikä lainaa tarvita juokseviin menoihin, vaan valtion rautatien rakentamiseen. Yhdistetyt valiokunnat¹⁷⁴ antoivat kuninkaalle kategorisen kiellon ilmoittaen olevansa epäoikeutettuja toimimaan kansanedustuslaitoksena ja vaativat, että hänen ylhäisyytensä olisi täyttänyt lupauksen edustusjärjestelmän perustamisesta, minkä hänen isänsä oli antanut tarvitessaan kansan apua taistelussa Napoleonia vastaan.

Yhdistettyjen valiokuntien istunto osoitti, että oppositiohengen vallassa ei ollut enää yksinomaan porvaristo. Porvaristoon oli liittynyt osa talonpoikaistosta. Monet aatelismiehet, jotka harjoittivat maatiloillaan suurtaloutta, myivät viljaa, villaa, spriitä ja pellavaa ja siitä syystä tarvitsivat yhtä paljon takeita itsevaltiutta, virkavaltaa ja feodalismin palauttamista vastaan, esiintyivät niin ikään hallitusta vastaan ja yhtyivät edustusjärjestelmän vaatimukseen. Kuninkaan suunnitelma haaksirikkoutui. Kuningas ei saanut ropoakaan, mutta voimisti oppositiota. Sen jälkeen pidetyt maapäivien istunnot osoittautuivat vielä epäsuotuisammiksi kuninkaalle. Kaikki maapäivät vaativat uudistuksia, vuosina 1813 ja 1815 annettujen lupausten täyttämistä, perustuslain ja painovapauden voimaansaatamista. Muutamat niiden laatimat päätöslauselmat olivat melko epäkohteliaita sanamuodoltaan. Malttinsa menettäneen kuninkaan ärtyisät vastaukset pahensivat asiaa entisestään.

Hallituksen finanssivaikeudet sen sijaan kasvoivat. Supistamalla erilaisille valtionvirastoille myönnettäviä määrärahoja ja »Seehandlungin»¹⁷⁵ — valtion laskuun ja sen vastuulla keinottelua ja kaupankäyntiä harjoittaneen ja jo pitkän aikaa sen meklarina raha-asioissa toimineen liikeyrityksen — petkuskauppojen avulla onnistuttiin tilapäisesti osoittamaan maksukykyisyyttä. Tietynlaisena tukena oli lisääntynyt valtion setelinanto, joten finanssitilannetta onnistuttiin yleensä pitämään melko hyvin salassa. Kaikkien näiden keinottelujen mahdollisuudet loppuivat kuitenkin lyhyeen. Silloin päätettiin kokeilla uutta keinoa: perustaa pankki, jonka pääoma koostuisi osittain valtion varoista, osittain yksityisten osakkaiden suorittamista maksuista. Pankin päähallinto tulisi kuulumaan valtiolle, ts. se olisi järjestetty siten, että hallitus voisi ottaa tuon pankin varoista suuria summia ja jatkaa siten petkusoperaatioita, joita se ei voinut enää tehdä »Seehandlungin» avulla. Ei löytynyt tietenkään yhtään kapitalistia, joka olisi suostunut antamaan rahansa noilla ehdoilla. Pankin säännöt jouduttiin laatimaan uudelleen ja takaamaan osakkaiden omaisuus valtionrahaston anastusyrityksiltä, ennen kuin yksikään osake saatiin merkityksi. Kun näin ollen tämäkin suunnitelma oli ajautunut karille, ei jäänyt muuta neuvoa kuin yrittää saada lainaa, jos tietenkin olisi löytynyt kapitalisteja, jotka olisivat lainanneet rahojaan vaatimatta tuon salaperäisen »tulevan kansanedustuslaitoksen» suostumusta ja takuuta. Kun

käännyttiin Rothschildin puoleen, niin hän sanoi järjestävänsä lainan heti paikalla, jos tuo »kansanedustuslaitos» takaa sen. Muussa tapauksessa hän ei aikonut puuttua yleensä koko asiaan.

Siten häipyi viimeinenkin toivo saada rahaa, eikä jäänyt enää mitään mahdollisuutta välttää tuota kohtalokasta »kansanedustuslaitosta». Rothschildin kiellosta saatiin tieto syksyllä 1846, ja seuraavan vuoden helmikuussa kuningas kutsui koolle Berliiniin kaikkien kahdeksan maakunnan maapäivät muodostaakseen niistä yhteiset »Yhdistetyt maapäivät»¹⁷⁶. Näiden maapäivien tehtävänä olisi täyttää tarpeen tullen vuonna 1820 annettu lakimääräys: vahvistaa äänestyksellä lainat ja uudet verot. Niillä ei kuitenkaan olisi ollut mitään muita oikeuksia. Yleisen lainsäädännön kysymyksissä niillä olisi ollut vain neuvotteleva äänioikeus; niitä ei olisi kutsuttu koolle määrääjain, vaan kuninkaan harkinnan mukaan. Ne olisivat saaneet käsitellä vain niitä asioita, joita hallitus olisi suvainnut viedä niiden käsiteltäväksi. Maapäivien edustajia ei tietenkään tyydyttänyt heille määrätty osa. He ilmoittivat toistamiseen toivomuksensa, jotka olivat esittäneet maakunnissa pidetyissä istunnoissa. Kohta heidän ja hallituksen välit kiristyivät äärimmilleen, ja kun heiltä alettiin vaatia suostumusta lainaan — taaskin muka rautatien rakentamista varten — he kieltäytyivät jälleen antamasta sitä.

Tämä äänestys johti hyvin pian maapäivien istuntojen lopettamiseen. Kuningas, jonka ärtymys yhä kasvoi, laski hajalle maapäivät ilmaisten edustajille tyytymättömyytensä, mutta hän jäi taaskin rahatta. Hänellä oli tosiaan täysi syy olla levoton asemastaan, sillä hän näki, että liberaalipuolue, jonka johdossa oli porvaristo ja johon kuului huomattava osa alhaisaatelistosta sekä alempien säätyjen eri kerroksiin karttuneita monenlaisia tyytymättömiä aineksia, että tuo liberaalipuolue pyrki päättävästi saavuttamaan tarkoituksensa. Yhdistettyjen maapäivien avajaisistunnossa kuningas oli turhaan vakuutellut, ettei hän eläissään lahjoittaisi perustuslakia tämän sanan nykyisessä merkityksessä. Liberaalipuolue vaati nimenomaan nykyaikaista feodalisminvastaista perustuslaillista edustusjärjestelmää ja kaikkea sitä, mitä se edellytti — painovapautta, valamiesoikeutta jne. — ja antoi ymmärtää, ettei se suostu lainaamaan penniäkään, ennen kuin saa vaatimansa. Oli ilmeistä, että näin ei voinut jatkua pitkään; joko jommankumman puolen olisi annettava periksi tai asiat kärjistyisivät välirikoksi ja veriseksi taisteluksi. Porvaristo tiesi olevansa vallankumouksen kynnyksellä ja se valmistautui siihen. Se yritti kaikin mahdollisin keinoin turvata itselleen työväenluokan kannatuksen kaupungeissa ja talonpoikaiston kannatuksen maaseudulla. Tiedetään, että vuoden 1847 lopulla porvariston keskuudessa tuskin lienee ollut ainuttakaan huomattavaa poliitikkoa, joka proletariaatin myötätuntoa tavoitellessaan ei olisi tekeytynyt »sosialistiksi». Alempana näemme kohta nämä »sosialistit» itse teossa.

Tämä etumaisen porvariston kiihkeä pyrkimys verhota liikkeen — vaikkapa ulkonaisesti sosialismin asuun johtui siitä valtavasta

muutoksesta, joka oli tapahtunut Saksan työväenluokassa. Vuodesta 1840 alkaen osa saksalaisista työläisistä, jotka olivat olleet Ranskassa ja Sveitsissä, oli enemmässä tai vähemmässä määrin omaksumanut epäkypsiä sosialistisia ja kommunistisia katsomuksia, jotka olivat silloin levinneet ranskalaisten työläisten keskuudessa. Ranskassa vuodesta 1840 alkaen jatkuvasti vilkastunut mielenkiinto noihin aatteisiin oli aiheuttanut sen, että sosialismista ja kommunismista tuli muotiasia myös Saksassa ja jo vuodesta 1843 kaikkien lehtien palstoilla alettiin jatkuvasti pohtia sosiaalisia ongelmia. Kohta Saksassa muovautui sosialistinen koulukunta, jonka aatteille oli tunnusomaista pikemminkin epämääräisyys kuin uutuus. Päätyökseen se käänsi fourierilaisia ja saintsimonistisia ynnä muita teorioita ranskan kielestä saksalaisen filosofian hämärälle kielelle.¹⁷⁷ Liki-pitäen samoihin aikoihin syntyi myös saksalainen kommunistinen koulukunta, joka erosi perin pohjin edellisestä lahkosta.

Vuonna 1844 puhkesivat Sleesian kankureiden kapinat ja niitä seurasi Prahan kangaspainotyöläisten kapina. Nämä julmasti tuhkahdutetut kapinat — työnantajia eikä hallitusta vastaan suunnatut työläisten kapinat — tekivät syvällisen vaikutuksen ja antoivat uutta virikettä sosialistiselle ja kommunistiselle propagandalle työläisten keskuudessa. Samoin vaikuttivat viljakapinat nälkävuonna 1847. Lyhyesti sanoen samoin kuin omistavien luokkien perusjoukko (feodaalisia suurmaanomistajia lukuun ottamatta) oli yhdistynyt perustuslaillisen opposition lipun alle, niin myös suurien kaupunkien työväenluokka näki sosialistisissa ja kommunistisissa opeissa vapautumisensa keinon, vaikka silloisten painolakien voimassaoloaikana sillä oli mahdollisuus perehtyä noihin oppeihin vain hyvin pinnallisesti. Ei tietenkään voitu odottaa, että työläisillä olisivat olleet hyvin selvät käsitykset tarpeistaan: he tiesivät vain, että perustuslaillisen porvariston ohjelma ei sisällä kaikkea mitä he tarvitsivat ja että heidän pyrkimyksensä eivät lainkaan sovi konstitutionalismin aatteiden puitteisiin.

Tuohon aikaan Saksassa ei ollut erityistä tasavaltalaista puolta. Saksalaiset olivat joko perustuslaillisia monarkisteja tai enemmän tai vähemmän selvästi muovautuneita sosialisteja ja kommunisteja.

Tällaisten ainesten olemassaolo merkitsi, että vähäisinkin yhteentörmäys saattoi johtaa vakavaan vallankumoukseen. Samaan aikaan kun olemassaolevan järjestelmän ainoaksi varmaksi tueksi olivat jääneet suuraatelisto sekä ylimmät virkamiehet ja upseerit; samaan aikaan kun alhaisaatelisto, kauppa- ja teollisuusporvaristo, yliopistot, kaikkien arvoluokkien koulunopettajat ja jopa osa alimmasta virkamiehistöstä ja upseeristosta olivat liittoutuneet vastustamaan hallitusta; samaan aikaan kun niitä seurasivat talonpoikaiston ja suurkaupunkien proletariaatin tyytymättömät joukot, jotka toistaiseksi kannattivat liberaalia oppositiota, mutta puhelivat jo kummallisella tavalla aikomuksestaan ottaa asiat omiin käsiinsä; samaan

aikaan kun porvaristo oli valmis kukistamaan hallituksen ja proletariaatti oli vuorostaan valmis kukistamaan porvariston — samaan aikaan hallitus pysyi itsepintaisesti tiellä, joka oli väistämättä johdettava yhteentörmäykseen. Vuoden 1848 alussa Saksa oli vallankumouksen kynnyksellä, ja tuo vallankumous olisi epäilemättä puhjennut sittenkin, vaikka Ranskan helmikuun vallankumous ei olisi jouduttanutkaan sen alkua.

Seuraavassa artikkelissa tarkastelemme, miten tuo Pariisin vallankumous vaikutti Saksaan.

Lontoo, syyskuu 1851

III

MUUT SAKSALAISET VALTIOT

Edellisessä artikkelissa rajoituimme tarkastelemaan miltei yksinomaisesti valtiota, joka vuosina 1840—1848 esitti eittämättä tärkeintä osaa saksalaisessa liikkeessä, nimittäin Preussia. Meidän on kuitenkin luotava katsaus saman aikakauden muihinkin saksalaisiin valtioihin.

Mitä tulee pieniin valtioihin, niin ne olivat vuoden 1830 vallankumousliikkeiden ajoista alkaen joutuneet täydellisesti Liittopäivien, ts. Itävallan ja Preussin diktatuurin alaisiksi. Erilaiset perustuslait, jotka oli saatettu voimaan suojelukeinona suurempien valtioiden mielivaltaa vastaan ja joiden tarkoituksena oli hankkia suosiota niiden kruunupäisille tekijöille ja yhdistää Wienin kongressin ilman minkäänlaista johtoperiaatetta muodostamat erilaatuiset maakuntien konglomeraatit, nämä perustuslait, niin näennäisiä kuin ne olivatkin, osoittautuivat kuitenkin vaarallisiksi pienten monarkkien valalle myrskyisinä kautena 1830—1831. Ne hävitettiin miltei tyystin. Sitä mitä niistä oli suvaittu jättää, tuskin voitaneen sanoa varjoksikaan, ja täytyi olla yhtä omahyväinen lavertelija kuin ovat kaikki nuo Welckerit, Rotteckit ja Dahlmannit kuvitellakseen, että se halpamaisen liehittelyn sekainen, kaikkein alamaisin oppositio, jota heidän oli sallittu esittää noiden pienten valtioiden avuttomissa edustajakamareissa, olisi muka tuottanut jonkinlaisia tuloksia.

Kohta vuoden 1840 jälkeen noiden pienten valtioiden porvariston tarmokkain osa luopui kokonaan kaikista entisistä toiveistaan, joita se oli pannut parlamentaarisen hallitusmuodon kehittymiseen noissa Itävallan ja Preussin lisäkkeissä. Heti kun preussilainen porvaristo ja siihen liittyneet luokat olivat osoittaneet vakavaa päättäväisyyttä taistella parlamentaarisen järjestelmän puolesta Preussissa, Preussin porvaristolle lankesi johtajan osa koko Saksan perustuslaillisessa liikkeessä, Itävaltaa lukuun ottamatta. Nykyään ei enää herätä vähäisintäkään epäilystä se seikka, että niiden keski-Saksan perustuslaillisten ydinjoukko, jotka olivat myöhemmin poistuneet Frankfurtin

kansalliskokouksesta ja saaneet erillisten kokoustensa pitopaikan mukaan nimen Gothan puolue¹⁷⁸, oli jo kauan ennen vuotta 1848 pohtinut suunnitelmaa, jonka nuo perustuslailliset ehdottivat 1849 vähäisin muutoksien koko Saksan edustajille. Heidän tarkoituksenaan oli erottaa Itävalta täydellisesti Saksan liitosta, perustaa uusi, Preussin holhouksen alainen liitto, jolla olisi uusi perustuslaki ja liittoparlamentti, ja liittää pienet valtiot suurempiin. Tämä kaikki tulisi toteutumaan siitä hetkestä alkaen, kun Preussi astuisi perustuslaillisten monarkioiden riveihin, saattaisi voimaan painovapauden, alkaisi ajaa Venäjältä ja Itävallasta riippumatonta politiikkaa ja avaisi siten pienten valtioiden perustuslaillisille mahdollisuuden valvoa todella omia hallituksiaan. Tämän suunnitelman oli keksinyt professori Gervinus Heidelbergistä (Baden). Näin ollen Preussin porvariston emansipaation piti olla alkumerkinä porvariston emansipoitumiseen koko Saksassa sekä hyökkäys- ja puolustusliiton perustamiseen niin Venäjää kuin Itävaltaakin vastaan, sillä kuten alla näemme, Itävaltaa pidettiin aivan barbaarimaisena maana, josta muuten tiedettiin hyvin vähän, ja sekin vähäinen, mikä tiedettiin, ei ollut kovinkaan imartelevaa tuon maan väestölle. Siksi Itävaltaa ei pidetty Saksan olennaisena osana.

Mitä tulee pienten valtioiden muihin yhteiskuntaluokkiin, niin ne lähtivät jokseenkin nopeasti seuraamaan preussilaisia veljiään. Pikkuporvarit osoittivat yhä suurempaa tyytymättömyyttä hallituksiaan, verojen lisääntymistä ja niiden luuloteltujen poliittisten oikeuksiensa tyypistämistä kohtaan, joilla he olivat niin kerskailleet vertaillaan itseään itävaltalaisiin ja preussilaisiin »despotismin orjiin». Heidän oppositiossaan ei kuitenkaan ollut vielä mitään riittävän selvää, mikä olisi erottanut heidät suurporvariston perustuslaillisesta puolueesta eriäväksi itsenäiseksi puolueeksi. Talonpoikien keskuudessa niin ikään kasvoi tyytymättömyys, mutta on hyvin tunnettua, että rauhallisina aikoina tämä kansan osa ei milloinkaan nosta esiin omia etupyyteitään eikä esiinny itsenäisenä luokkana muualla kuin niissä maissa, joissa on saatettu voimaan yleinen äänioikeus. Sosialismin ja kommunismin »myrky» alkoi saastuttaa kaupunkilaisten teollisuuslaitosten työläisiä. Koska Preussin rajojen ulkopuolella oli vähän suuria kaupunkeja ja sitäkin vähemmän teollisuusalueita, niin pienissä valtioissa toiminta- ja propagandakeskusten puuttumisen vuoksi työväenluokan liike kehittyi kuitenkin tavattoman hitaasti.

Kaikkien poliittisten opposition ilmausten tiellä olleet esteet aiheuttivat sekä Preussissa että pienissä valtioissa omalaatuisen uskonnollisen opposition, joka ilmeni saksalaisen katolisuuden ja vapaiden seurakuntien¹⁷⁹ rinnakkaisina liikkeinä. Historia tarjoaa lukuisia esimerkkejä siitä, miten maissa, jotka nauttivat siunauksesta valtionkirkon suojassa ja joissa poliittisten kysymysten pohtiminen on hyvin vaikeaa, maallista valtaa vastaan kohdistuva uhkarohkea maallikko-oppositio piilee hurskaamman ja maallisilta eduilta kau-

kaisemmalta näyttävän, henkistä despotiaa vastaan suunnatun taistelun takana. Monet hallitukset, jotka eivät siedä minkäänlaisten tekojensa arvostelua, pelkäävät luoda marttyyreja ja kiihottaa kansanjoukkojen uskonnollista fanatismia. Vuonna 1845 Saksan jokaisessa valtiossa valtiojärjestelmän erottamattomana osana pidettiin joko roomalaiskatolista tai protestanttista uskontoa tai kumpaakin samanaikaisesti. Ja jokaisessa valtiossa jommankumman näistä uskonnoista tai molempien papisto oli olennaisena aineksena byrokraattisessa hallitusjärjestelmässä. Siksi hyökkäys katolista tai protestanttista oikeaoppisuutta vastaan tai hyökkäys papistoa vastaan merkitsi samaa kuin naamioitu hyökkäys itseään hallitusta vastaan. Mitä tulee saksalaisiin katolilaisiin, niin yksin jo heidän olemassaolonsa merkitsi hyökkäystä Saksan katolilaisia hallituksia vastaan, varsinkin Itävallassa ja Baijerissa. Vastaavat hallitukset käsittivätkin asian juuri näin. Vapaiden seurakuntien jäsenet, dissidenttiprotestantit, jotka muistuttivat tavallaan englantilaisia ja amerikkalaisia unitaareja¹⁸⁰, julistivat avoimesti olevansa oppositiossa Preussin kuninkaan ja hänen suosikkinsa, kultti- ja valistusasioiden ministerin herra Eichhornin klerikaalista ja ankaran ortodoksista suuntaa vastaan. Kaksi uutta uskonlahkoa, jotka levisivät yhteen aikaan nopeasti, — edellinen katolisissa, jälkimmäinen protestantisissa valtioissa — erosivat toisistaan vain alkuperänsä puolesta. Mitä niiden oppeihin tulee, niin ne kävivät täydellisesti yhteen siinä perin tärkeässä kohdassa, että kaikki hyväksytyt dogmit ovat paikkansapitämättömiä. Tämä täydellinen epämääräisyys olikin niiden todellinen olemus. Ne sanoivat rakentavansa suurta temppeliä, jonka suojassa kaikki saksalaiset voisivat yhdistyä. Ne ilmaisivat siis uskonnollisessa muodossa toisen ajankohtaisen poliittisen aatteen — Saksan yhtenäisyyden aatteen. Itse asiassa ne eivät pystyneet kuitenkaan saamaan aikaan sovintoa omassa keskuudessaan.

Saksan yhtenäisyyden aate, jota edellä mainitut lahkot koettivat toteuttaa ainakin uskonnollisella pohjalla, keksimällä yhteisen uskonnon, joka oli kelvallinen kaikille saksalaisille ja oli varta vasten kyhätty heidän tarpeisiinsa, tottumuksiinsa ja taipumuksiinsa sopivaksi, tämä aate levisi tosiaan hyvin laajalti, varsinkin pienissä valtioissa. Sen jälkeen kun Napoleon oli hävittänyt Saksan valtakunnan¹⁸¹, kehotus liittää kaikki Saksan disjecta membra* yhdeksi kokonaisuudeksi muuttui olemassaolevan asiointilan aiheuttaman tyytymättömyyden yleisimmäksi ilmaukseksi, ennen muuta pienissä valtioissa, joissa valtavan suuret menot hovin ylläpitoon, hallintoon, armeijan huoltoon — lyhyesti koko verotuksen hyödytön taakka — kasvoivat suoraan verrannollisesti valtion pienuuteen ja voimattomuuteen nähden. Puolueiden mielipiteet erosivat siinä, millainen tuo Saksan yhtenäisyys tulisi olemaan toteutettuna. Vakavia val-

* — erillään olevat jäsenet. *Toim.*

lankumouksellisia järkytyksiä karttava porvaristo tyytyi siihen, mitä se piti »käytännössä toteutettavana» ja mihin tutustuimme jo edellä, nimittäin Preussin perustuslaillisen hallituksen johtamaan liittoon, joka käsittää koko Saksan paitsi Itävaltaa. Tuona aikana ei todellakaan olisi voitu tehdä enempää aiheuttamatta vakavia myrskyjä. Pikkuporvareiden ja talonpoikien, mikäli viimeksi mainitut harrastivat yleensä tällaisia kysymyksiä, ei milloinkaan onnistunut päätyä sen saksalaisen yhtenäisyyden minkäänlaiseen määrittelyyn, jota he myöhemmin vaativat niin kovaaäänisesti. Jotkut haaveilijat, etupäässä feodaaliset taantumsmiehet, toivoivat Saksan valtakunnan palauttamista. Pieni ryhmä sivistymättömiä soi-disant* radikaaleja, jotka ihailivat Sveitsin laitoksia, joihin he eivät silloin vielä olleet ehtineet tutustua käytännössä, mutta joiden suhteen he myöhemmin tutustuttuaan pettyivät niin naurettavalla tavalla, tämä ryhmä esiintyi federatiivisen tasavallan puolesta. Ainoastaan kaikkein äärimmäisin puolue uskalsi silloin esiintyä yhtenäisen ja jakamattoman Saksan tasavallan puolesta.¹⁶² Näin ollen Saksan yhtenäisyyttä koskevasta kysymyksestä saattoi jo sinänsä juontua erimielisyyksiä, eripuraisuuksia ja tietyissä olosuhteissa jopa kansalaisota.

Tehkäämme yhteenvedot. Preussin ja Saksan pienten valtioiden tilanne oli vuoden 1847 lopulla seuraava. Porvaristo tunsu voimansa ja päätti olla sietämättä enää kahleita, joilla feodaalinen ja byrokraattinen despotia sitoi sen liikeasioita, teollista toimintaa ja sen yhteistoimintaa luokkana. Osa maalaisaatelistosta oli siinä määrin muuttunut yksinomaan markkinoitavaksi tarkoitettujen tuotteiden tuottajiksi, että sen edut olivat samat kuin porvaristonkin, ja siksi se liittyi porvaristoon. Pienten käsityöläisten ja kauppiaiden luokka oli tyytymätön ja napisi verojen ja sen asioiden hoitoa vaikeuttaneiden esteiden johdosta, mutta sillä ei ollut sellaisten uudistusten selvää ohjelmaa, jotka olisivat voineet turvata sen aseman yhteiskunnassa ja valtiossa. Toisin paikoin talonpoikaistoa tukahduttivat feodaaliset verot, toisin paikoin taas velkojien, koronkiskureiden ja lakimiesten sorto. Kaupunkilaistyöläiset olivat yleisen tyytymättömyyden vallassa, he vihasivat yhtä paljon hallitusta kuin suurteollisuuskapitalistejakin ja heihin alkoivat tarttua sosialistiset ja kommunistiset aatteet. Sanalla sanoen oli olemassa erilaisten etujen kannustama erilaatuinen joukko oppositioaineiksia, joita ylipäänsä johti porvaristo, jonka eturiveissä vuorostaan kulki Preussin ja eritoten Reinin maakunnan porvaristo. Toisella puolen näemme hallitukset, jotka olivat erimielisiä noissa kysymyksissä ja osoittivat epäluottamusta toisiaan ja ennen muuta Preussin hallitusta kohtaan, vaikka ne joutuivatkin panemaan toiveensa sen suojelukseen. Preussissa yleinen mielipide oli kääntänyt selkensä hallitukselle, ja sen oli hylännyt jopa osa aatelistostakin, se nojasi armeijaan ja virkavaltaan, joihin porvariston oppositioaatteet tarttuivat päivä päi-

* — niin sanottuja. *Toim.*

vältä yhä enemmän ja jotka joutuivat yhä enemmän porvariston vai-
kutuksen alaiseksi. Kaiken tämän lisäksi hallituksella ei ollut kir-
jaimellisesti pennin pyörylääkään taskussaan eikä se kyennyt hank-
kimaan lanttiakaan yhä kasvavan vajauksen kattamiseksi antautu-
matta porvarillisen opposition armoille. Lieneekö muiden maiden
porvaristolla ollut milloinkaan loistavampaa asemaa valtataistelusa
olemassaolevaa hallitusta vastaan?

Lontoo, syyskuu 1851

IV

ITÄVALTA

Tutustukaamme nyt Itävaltaan, maahan, joka aina maaliskuu-
hun 1848 on ollut melkein yhtä luoksepääsemätön ulkomaalaisille,
kuin Kiina on ollut viimeksi Englantia vastaan käymäänsä sotaan¹⁸³
asti.

Tässä voimme tarkastella tietenkin vain Itävallan saksalaista
osaa. Itävallan puolalaista, unkarilaista ja italialaista väestöä kos-
kevat asiat eivät sisälly aiheeseemme, ja sikäli mikäli ne vaikuttivat
1848 Itävallan saksalaisten kohtaloihin, niistä on puhuttava myöhem-
min.

Ruhtinas Metternichin hallitus piti ohjeenaan kahta periaatetta:
ensinnäkin jokaista Itävallan herruuteen alistettua eri kansakuntaa
on pidettävä aisoissa kaikkien muiden samassa asemassa olevien
kansakuntien avulla; toiseksi — ja tämä on yleensä kaikkien abso-
luuttisten monarkkioiden pääperiaate — on nojauduttava kahteen
luokkaan: feodaalisiin maanomistajiin ja suuriin rahapohattoihin
tasapainottamalla samalla kummankin luokan vaikutusvaltaa ja
voimaa toistensa vaikutusvallalla ja voimalla, jotta hallitukselle
jäisi siten täysi toimintavapaus. Aateliset maanomistajat, joiden
kaikki tulot koostuivat erilaisista feodaalisista veroista, tukivat luon-
nollisestikin hallitusta, joka oli heidän ainoa turvansa maaorjatalon-
poikien sorrettua luokkaa vastaan, jonka rosvouksen kustannuksella
he elivät. Mikäli taas näiden aatelisten vähävaraisempi osa uskalsi
ryhtyä oppositioon hallitusta vastaan, kuten tapahtui Galitsiassa
1846, niin Metternich usutti viipymättä heidän kimppuunsa juuri
nämä maaorjat, jotka yrittivät kaikin mokomin käyttää hyväkseen
tilaisuutta ja kostaa kovakouraisesti välittömille sortajilleen.¹⁸⁴ Toi-
saalta pörssikeinottelua harjoittavia suurkapitalisteja sitoivat Met-
ternichin hallitukseen ne tavattoman suuret summat, joita he olivat
sijoittaneet valtion arvopapereihin. Täysiin voimiinsa vuonna 1815
palautettu Itävalta, joka entisti 1820 absoluuttisen monarkian Ita-
liassa ja vapautui osittain veloistaan vuoden 1810 pankkiromahduk-
sen seurauksena, sai rauhan solmimisen jälkeen palautetuksi hyvin
pian luottonsa Euroopan suurilla rahamarkkinoilla, ja mitä enem-

män tuo luotto kasvoi, sitä laajemmin Itävalta käytti sitä hyväkseen. Siksi kaikki Euroopan finanssimagnaatit sijoittivat huomattavan osan pääomastaan Itävallan valtion arvopapereihin. He kaikki olivat kiinnostuneita tämän maan luoton tukemisesta, ja koska Itävallan valtionluoton tukeminen vaati jatkuvasti uusia lainoja, he joutuivat aika ajoin lainaamaan uusia pääomia säilyttääkseen luottamuksen velkasitoumuksiin, joita he olivat jo rahoittaneet. Vuoden 1815 jälkeen koittanut pitkäaikainen rauha ja olettaus, että sellainen tuhatvuotinen monarkia kuin Itävalta ei voisi tulla kukistetuksi, lisäsivät tavattomasti Metternichin hallituksen luottoa ja jopa tekivät tuon hallituksen riippumattomaksi wieniläisistä pankkiireista ja pörssikeinottelijoista, sillä niin kauan kuin Metternich sai riittävästi rahaa Frankfurtista ja Amsterdamista, hänellä oli tietenkin mahdollisuus nähdä tyydytyksekseen itävaltalaiset kapitalistit jalakainsa juuressa. He olivat muuten joka suhteessa täysin hänen vallassaan. Korvaukseksi niistä valtavan suurista voitoista, joita pankkiirit, pörssikeinottelijat ja valtion tavarantoimittajat osaavat saada jatkuvasti absoluuttisen monarkian avulla, hallituksella oli miltei rajaton valta heidän persoonansa ja omaisuutensa suhteen. Heidän taholtaan ei sen vuoksi ollut syytä odottaa opposition häivettäkään. Metternich saattoi näin olla varma valtakunnan kahden mahdavamman ja vaikutusvaltaisimman luokan kannatuksesta, ja lisäksi hänen käytettävissään oli armeija ja virkamiehistö, jotka oli järjestetty parhaalla mahdollisella tavalla itsevaltiuden tarkoituksia vastaaviksi. Itävallan palveluksessa olevat siviilivirkamiehet ja upseerit muodostavat erikoisen ihmisrodun; heidän isänsä olivat palvelleet keisaria ja heidän poikansa tulevat niin ikään palvelemaan häntä. He eivät kuulu yhteenkään niistä monista kansallisuuksista, jotka on yhdistetty kaksipäisen kotkan siipien alle. Heitä on alituisesti siirrelty ja siirrellään valtakunnan toiselta kulmalta toiselle, Puolasta Italiaan tai saksalaisilta alueilta Transylvaniaan. He suhtautuvat yhtä ylimielisesti unkarilaiseen, puolalaiseen, saksalaiseen, romanialaiseen, italialaiseen, kroaattiin jne. — yleensä mihin henkilöön hyvänsä, jos tältä puuttuu »keisarillis-kuninkaallisen» viranhaltijan leimaa ja jos hänellä on erikoinen kansallinen luonne. Heillä ei ole omaa kansallisuuttaan, tai oikeammin yksinomaan he muodostavatkin todellisen itävaltalaisen kansakunnan. On ymmärrettävää, miten kuuliaisena ja samalla voimakkaana aseena olikaan tuollainen kansalais- ja sotilashierarkia viisaan ja tarmokkaan hallitsijan käsissä.

Mitä tulee muihin väestöluokkiin, niin Metternich — täysin ancien régime'n* aikaisen valtiomiehen hengessä — oli hyvin vähän kiinnostunut niiden kannatuksesta. Niiden suhteen hän noudatti vain yhtä politiikkaa: puristi niiltä mahdollisimman paljon varoja verojen muodossa ja samalla ylläpiti rauhaa niiden keskuudessa. Teollisuus- ja kauppaporvaristo kehittyi Itävallassa hyvin hitaasti.

---

* — vanhan hallitustavan. *Toim.*

Kaupankäynti Tonavaa myöten oli verrattain vähäistä; maalla oli hallussaan vain yksi satama, Trieste, ja tässä satamassa tapahtuva kauppavaihto oli melko rajoitettua. Teollisuudenharjoittajat käyttivät hyväkseen laajalti toteutettua suojelujärjestelmää, joka useimmissa tapauksissa sulki täydellisesti pois ulkomaiset kilpailijat. Tämä etuisuus suotiin heille kuitenkin pääasiallisesti siinä tarkoituksessa, että heidän maksukykyisyytensä veronmaksajina olisi kohonnut, ja sen tyypistivät huomattavalta osaltaan nollan arvoiseksi teollisuuden sisäiset rajoitukset sekä niiden ammattikuntien ynnä muiden feodaalisten korporaatioiden etuoikeudet, joita suojeltiin tarkasti siihen asti kunnes ne muuttuivat esteeksi hallituksen tavoitteiden ja aikomusten toteuttamiselle. Pienet käsityöläiset oli ahdettu noiden keskiaikaisten ammattikuntien suppeihin puitteisiin. Ammattikunnat pitivät yllä loputonta sotaa etuoikeuksista erillisten elinkeinojen välillä ja samalla tekivät noiden pakollisten yhdistysten kokoonpanon tavallaan perinnöllis-pysyväiseksi luonteeltaan anastamalla työväenluokan edustajilta miltei kaikki mahdollisuudet nousta askelmaakaan korkeammalle sosiaalisessa suhteessa. Talonpoikaa ja työläistä vihdoin pidettiin yksinkertaisesti verotuksen kohteena. Ainoa huolenpito, jota he saivat osakseen, oli se että mahdollisuuksien mukaan koetettiin säilyttää ne olemassaoloehdot, joissa he silloin elivät ja joissa ennen heitä heidän isänsä olivat eläneet. Siinä tarkoituksessa kaikkea vanhanaikaista, varmasti vakiintunutta, perinnöllistä valtaa suojeltiin samoin kuin valtiovaltaakin. Hallitus suojeli kaikkialla tarkasti tilanherran valtaa feodaalisessa riippuvuudessa oleviin pientalonpoikiin, tehtailijan valtaa tehdastyöläisiin, käsityöläismestarin valtaa kisälleihin ja oppipoikiin, isän valtaa poikaansa, ja kaikista tottelemattomuuden ilmauksista rangaistiin samoin kuin lain rikkomuksista itävaltalaisen oikeudenkäytön universaalilla aseella, kepillä.

Jotta vihdoin olisi saatu yhdistettyä ehyeksi yleisjärjestelmäksi kaikki nämä keinokeinoisten vakaiden olojen aikaansaamisyritykset, kansan käytettäväksi sallittu henkinen ravinto valittiin mahdollisimman huolellisesti ja varovaisesti ja sitä myönnettiin äärimmäisen niukalti. Kasvatustyö oli kaikkialla katolisen papiston huostassa, jonka huippukerros oli syvästi kiinnostunut olemassaolevan järjestelmän säilyttämisestä, samoin kuin olivat feodaaliset suurmaanomistajatkin. Yliopistot oli järjestetty siten, että niissä valmistuneet specialistit pystyivät parhaassa tapauksessa saavuttamaan suurempia tai pienempiä tuloksia ainoastaan erinäisillä tiedon erikoisaloilla, mutta ne eivät antaneet ollenkaan sitä universaalia, vapaata sivistystä, joka oletettavasti voitiin saada muissa yliopistoissa. Aikakauslehdistöä ei ollut olemassakaan muualla kuin Unkarissa, mutta unkarilaiset sanomalehdet olivat kiellettyjä kaikissa muissa osissa monarkiaa. Mitä tulee yleissisältöiseen kirjallisuuteen, niin sen piiri ei ollut sadan vuoden aikana laajentunut ollenkaan; Joosef II:n kuoleman jälkeen se oli jopa supistunut jälleen. Ja kaikille rajoille,

joilla Itävallan alueet olivat jonkin sivistysmaan tuntumassa, tullivartioston lisäksi oli asetettu kirja- ja lehtisensuurin vartiosto, joka ei päästänyt rajan ylitse Itävaltaan ainuttakaan kirjaa tai sanomalehtinumeroa, ennen kuin oli tarkastanut seikkaperäisesti kahteen tai kolmeen kertaan niiden sisällön ja vakuuttunut, ettei siinä ole vähääkään ajan turmiollisen hengen vaikutusta.

Alkaen vuodesta 1815 tämä järjestelmä toimi melkein kolmekymmentä vuotta hämmästyttävän menestyksellisesti. Euroopassa tunnettiin Itävaltaa tuskin ollenkaan samoin kuin Itävallassa tuskin tunnettiin Eurooppaa. Eri väestöluokkien yhteiskunnallinen asema enempää kuin kansan asema kokonaisuudessaankaan ei näyttänyt kokeneen vähäisiäkään muutoksia. Niin voimakas kuin eri luokkien välinen vihamielisyys olikin — ja tuon vihamielisyyden olemassaolo oli Metternichin hallinnan pääedellytys, hän jopa kiihotti sitä tekemällä yläluokista kaikkien hallituksen kiristystoimien välikappaleen ja kohdistamalla siten kansan vihan niitä vastaan — ja niin suuresti kuin kansa vihasikin valtion alimpia virkamiehiä, tyytymättömyyttä keskushallitusta kohtaan ei yleensä ollut havaittavissa ollenkaan tai tuskin ollenkaan. Keisaria ihailtiin ja tosiasiat näyttivät vahvistavan oikeiksi vanhan Franz I:n sanat, jotka hän oli lausunut hyväuskoisesti epäroityään kerran tämän järjestelmän kestävyyttä: »Ainakin minun ja Metternichin iäksi sitä vielä riittää.»

Maassa oli sittenkin käynnissä hidas, pinnalle näkymätön liike, joka teki tyhjiksi kaikki Metternichin ponnistukset. Teollisuus- ja kauppaporvariston rikkaus ja vaikutusvalta suurenivat. Koneiden ja höyryvoiman käyttöönotto teollisuudessa aiheutti Itävallassa samoin kuin kaikkialla muuallakin mullistuksen kokonaisten yhteiskuntaluokkien kaikissa aikaisemmissa suhteissa ja elinoloissa. Se teki maaorjista vapaita, pienmaanomistajista teollisuustyöläisiä; se horjutti vanhanaikaisia feodaalisia käsityöläisyhdistyksiä ja hävitti niiltä monilta olemassaolomahdollisuudet. Uusi kaupankäyntiä ja teollisuutta harjoittava väestö törmäsi kaikkialla yhteen vanhojen feodaalisten laitosten kanssa. Porvarit, jotka joutuivat yhä useammin matkustelemaan asioillaan ulkomailla, toivat sieltä satumaisilta kuulostavia tietoja valtakunnan tulliporttien takana olevista sivistysmaista. Ja vihdoin rautateiden käyttöönotto joudutti maan teollista ja henkistä kehitystä. Sitä paitsi Itävallan valtiorakennuksessa oli yksi vaarallinen yhdysosa, nimittäin Unkarin feodaalinen perustuslaki ja sen parlamenttikeskustelut sekä köyhtyneen ja oppositiossa olevan aatelisjoukon kamppailu hallitusta ja sen liittolaisia, magnaatteja, vastaan. Pressburg*, valtiopäivien kokoontumispaikka, oli aivan Wienin edustalla. Kaikki nämä ainekset myötävaikuttivat siihen, että kaupunkilaisporvariston keskuudessa heräsi ellei oppositiohenki sanan varsinaisessa merkityksessä, sillä oppositio oli yhä vielä mahdoton, niin ainakin tyytymättömyyden

* — Bratislava. *Toim.*

henki, yleinen pyrkimys uudistuksiin, ja pikemminkin hallinnollis- kuin perustuslaillisluonteisiin uudistuksiin. Täällä samoin kuin Preussissakin osa virkavallasta liittyi porvaristoon. Tämän perinnöllisen virkamieskastin keskuudessa elivät vielä Joosef II:n perinteet. Valistuneemmat hallitusvirkailijat, jotka toisinaan itsekin haaveilivat mahdollisista uudistuksista, pitivät ehdottomasti parempana tämän keisarin edistyksellistä ja valistunutta despotiaa kuin Metternichin »isällistä» despotiaa. Osa vähävaraisempaa aatelistoa asettui niin ikään porvariston puolelle, mutta alemmat väestöluokat, joilla aina oli riittävästi perusteita tyytymättömyyteen ylempien luokkien jollei välittömästi hallituksenkin suhteen, eivät useimmitenkaan voineet olla liittymättä porvariston uudistuspyrkimyksiin.

Suunnilleen näihin samoihin aikoihin, vuonna 1843 tai 1844, Saksassa sai alkunsa erikoinen kirjallisuuslaji, joka oli noiden muutosten jälkikaikua. Muutamia itävaltalaisia kirjailijoita — kaunokirjailijoita, kirjallisuusarvostelijoita, huonoja runoilijoita — jotka olivat poikkeuksetta melko keskinkertaisia lahjoiltaan mutta joilla oli erityistä, juutalaisrodulle ominaista yritteliäisyyttä, asettui asumaan Leipzigiin ja muihin Itävallan ulkopuolella oleviin saksalaisiin kaupunkeihin, ja siellä, poissa Metternichin ulottuvilta, he julkaisivat kirjoja ja lentokirjasia Itävallan asioista. He itse samoin kuin heidän kustantajansakin »kauppasivat vilkkaasti» tuota tavaraa. Koko Saksa oli halukas perehtymään eurooppalaisen Kiinan salaisuuksiin. Sitäkin uteliaampia olivat itse itävaltalaiset, jotka saivat noita julkaisuja Böömin rajan ylitse tapahtuneen joukoittaisen salakuljetuksen tietä. Näissä julkaisuissa paljastetuilla salaisuuksilla ei tietenkään ollut suurta merkitystä, ja hyväuskoisten tekijöiden hautomissa uudistussuunnitelmissa oli poliittista neitsyyttä lähen-televän naiiviuden leima. Perustuslakia ja painovapautta niissä pidettiin Itävallalle saavuttamattomissa olevina asioina. Nämä hyväsydämiset itävaltalaiset eivät menneet uskollisen alamaisissa ja vaatimattomissa toivomuksissaan hallinnollisia uudistuksia, maakuntien säätykokousten oikeuksien laajentamista, ulkomaisten kirjojen ja lehtien maahantuontilupaa ja sensuurin lieventämistä pitem-mälle.

Joka tapauksessa Itävallaa oli yhä mahdottomampi estää pääsemästä kirjalliseen vuorovaikutukseen muun Saksan ja Saksan kautta koko maailmankin kanssa, ja tämä seikka edisti tuntuvasti hallitukselle vihamielisen yleisen mielipiteen kehitystä. Sen ansiosta osa Itävallan väestöstä sai edes jonkinlaisia poliittisia tietoja. Siksi vuoden 1847 loppuun mennessä Itävallassakin oli päässyt valloilleen — tosin verrattain heikosti — se poliittinen ja poliittis-uskonnollinen agitaatio, joka silloin oli levinnyt kautta Saksan. Ja vaikka sen menestys oli Itävallassa vaatimattomampaa, se löysi kuitenkin riittävästi vallankumouksellisia aineksia, joihin se pystyi vaikuttamaan. Niitä olivat: maaorjuudessa tai feodaalisessa riippuvuudessa oleva talonpoika, jota rasittivat tilanherran ja hallituksen verot;

tehdastyöläinen, joka poliisin pampulla pakotettiin tekemään työtä niillä ehdoilla, joita tehtailija saattoi mielensä mukaan esittää; käsityöläiskisälli, jolta ammattikuntalait olivat anastaneet kaikki toiveet itsensä aseman saavuttamiseen ammattialallaan; kauppias, joka asioidensa hoidossa törmäsi joka askeleella järjettömiin ohjesääntöihin; tehtailija, joka oli jatkuvassa ristiriidassa etuoikeuksiaan tarkasti suojelevien käsityöläisammattikuntien sekä ahnaiden ja kiu-sallisten virkamiesten kanssa; ja vihdoin koulunopettaja, oppinut ja sivistyneempi virkamies, jotka ovat taistelleet turhaan sivistymätöntä ja julkeaa papistoa tai typerää omavaltaista päällikköä vastaan. Lyhyesti sanoen yksikään luokka ei ollut tyytyväinen, sillä vähäisiäkään myönnytyksiä, joita hallitus joutui toisinaan tekemään, se ei tehnyt omaan laskuunsa — valtionrahasto ei olisi kes-tänyt sitä — vaan suuraateliston ja papiston laskuun. Mitä tulee vihdoin suurpankkiireihin ja valtion arvopapereiden haltijoihin, niin Italian viime tapahtumat, Unkarin valtiopäivien voimistunut opo-sitio, poikkeuksellinen tyytymättömyyden henki ja koko keisa-rikunnassa kajahdellut uudistusvaatimus pystyivät hyvin vähän lu-jittamaan heidän uskoaan Itävallan monarkian kestävyYTEEN ja mak-sukykyisyyteen.

Näin ollen Itävalta oli kulkemassa hitaasti mutta varmasti kohti suuria muutoksia, kun Ranskassa puhkesivat odottamatta tapahtu-mat, jotka päästivät heti lähenemässä olleen myrskyn valloilleen ja kumosivat vanhan Franzin väitteen, että rakennus kestäisi muka sekä hänen että Metternichin päivien loppuun.

Lontoo, syyskuu 1851

V

WIENIN KAPINA

24. helmikuuta 1848 Ludvig Filip karkotettiin Pariisista ja ju-listettiin Ranskan tasavalta. Sen jälkeen 13. maaliskuuta wieniläiset kukistivat ruhtinas Metternichin vallan ja pakottivat hänet häpeäl-liseen maanpakoon. 18. maaliskuuta berliiniläiset nousivat ase kä-dessä kapinaan ja 18 tuntia jatkuneen sitkeän taistelun jälkeen saivat tyytyväisinä seurata kuninkaan antautumista kansan armoille. Sa-maan aikaan Saksan pienempienkin valtioiden pääkaupungeissa ta-pahtui enemmän tai vähemmän rajuja purkauksia, ja kaikki ne päät-tyivät yhtä menestyksellisesti. Vaikka Saksan kansa ei vienytkään päätökseen ensimmäistä vallankumoustaan, niin se ainakin astui avoimesti vallankumoukselliselle tielle.

Emme voi tarkastella tässä seikkaperäisesti eri kapinoiden kul-kuu; tarkoituksenamme on vain saada selville niiden luonne ja eri väestöluokkien asennoituminen niihin.

Voidaan sanoa, että Wienin asukkaat suorittivat vallankumouk-

sen miltei yksimielisesti. Porvaristo, pankkiireja ja pörssikeinottelijoita lukuun ottamatta, pienkäsityöläiset ja -kauppiat ja työläiset nousivat heti yhtenä miehenä kaikkien halveksimaa hallitusta vastaan, joka oli yleisesti niin vihattu, että kourallinen sitä kannattaneita aatelismiehiä ja rahapohattoja katsoi parhaaksi vetäytyä syrjään ensimmäisen sitä vastaan tehdyn hyökkäyksen jälkeen. Metternich oli pitänyt porvaristoa siinä määrin tietämättömänä politiikan suhteen, että porvaristolle olivat aivan käsittämättömiä kaikki Pariisista saapuvat tiedot anarkian, sosialismin ja terrorin vallasta sekä tulevasta taistelusta kapitalistiluokan ja työväenluokan välillä. Poliittisessa viattomuudessaan se joko piti noita tietoja täysin merkityksettöminä tai käsitti ne Metternichin perkeleellisiksi juoniksi, joiden tarkoituksena oli pelotella porvaristoa ja pakottaa se kuuliaisuuteen. Sitä paitsi se ei ollut vielä milloinkaan nähnyt työläisten toimivan luokkana tai esiintyvän omien erityisten luokkaetujensa puolesta. Aikaisemman kokemuksensa perusteella se ei osannut pitää mahdollisena minkäänlaisten ristiriitojen äkkinäistä ilmaantumista niiden samojen luokkien kesken, jotka vasta äsken olivat niin liikkuttavan yksimielisesti kukistaneet niiden kaikkien vihaaman hallituksen. Se näki työläisten olevan samaa mieltä kanssaan kaikissa kysymyksissä: perustuslain, valamiesoikeuden, painovapauden jne. suhteen. Siksi ainakin maaliskuussa 1848 porvaristo antautui liikkeelle koko sydämellään ja sielullaan; toisaalta liike teki alusta pitäen porvaristosta (ainakin teoriassa) valtion hallitsevan luokan.

Sellainen on kaikkien vallankumousten kohtalo, että eri luokkien yksimielisyys, joka on tietyissä määrin aina kaikkien vallankumousten välttämätön edellytys, ei voi olla pitkäaikaista. Tuskin saatuaan voiton yhteisestä vihollisesta voittajat sanoutuvat jo irti toisistaan muodostaen eri leirejä ja suuntaavat aseet toisiaan vastaan. Juuri tämä luokka-antagonismin nopea ja myrskyisä kehitys vanhoissa ja mutkallisissa sosiaalisissa organismeissa tekee vallankumouksesta niin mahtavan yhteiskunnallisen ja poliittisen edistyksen liikevoiman. Juuri tämä toinen toisensa perään vallanohjiin tarttuvien uusien puolueiden keskeytymätön synty ja nopea kasvu pakottaa kansakunnan tuollaisten pakollisten järkytysten kausina katkomaan viitisen vuoden sisällä taipaleen, jota se ei tavallisissa olosuhteissa pystyisi kulkemaan sadassakaan vuodessa.

Wienin vallankumous teki porvaristosta teoreettisesti hallitsevan luokan. Tämä merkitsee, että hallitukselta kiskotut myönnytykset olisivat väistämättä turvanneet porvariston herruuden, jos ne olisi toteutettu ja jos ne olisivat olleet voimassa tietyn ajan. Tosiasiallisesti tämä luokka ei ollut vielä lähimainkaan päässyt herruusasemaan. Porvaristo sai tosin voimaa ja vaikutusvaltaa kansalliskaartin perustamisen ansiosta, mikä antoi aseet porvariston ja pikkuporvariston käsiin. Se kohosi tosin vallan huipulle, kun perustettiin »Turvallisuuskomitea», eräänlainen vallankumoushallitus, joka ei ollut vastuussa kenellekään ja jossa porvaristo oli vallitsevana. Samalla

osa työläisistäkin sai aseita; työläiset ja ylioppilaat kantoivat harteillaan koko taistelun taakan joka kerta, kun asiat kärjistyivät taisteluksi. Vallankumousarmeijan ydinjoukon, sen todellisen voiman muodostivat ylioppilaat, lukumäärältään noin 4000 hyvin aseistettua ja paljon kurinalaisempaa henkilöä, kuin oli kansalliskaartissa; eivätkä he suinkaan halunneet olla pelkkänä aseena Turvallisuuskomitean käsissä. Vaikka ylioppilaat tunnustivatkin sen ja olivat jopa sen kiivaampia puolustajia, he muodostivat kuitenkin oman riippumattoman ja melko rauhattoman järjestönsä, järjestivät omia kokouksiaan juhlasalissa; asenteiltaan he olivat porvariston ja työläisten välillä, alituisella kiihkoisuudellaan he estivät paluun vanhoille, arkisille raiteille ja usein tyrkyttivät päätöksiään Turvallisuuskomitealle. Toisaalta työläiset, jotka melkein kaikki olivat jääneet ilman ansiotyötä, jouduttiin ottamaan valtion kustannuksella teettäviin yleisiin töihin, ja varat siihen tarkoitukseen jouduttiin tietenkin perimään veronmaksajilta tai Wienin kaupunginrahastosta. Wieniläisistä kauppiaista ja käsityöläisistä tämä kaikki ei voinut olla tuntumatta hyvin epämiellyttävältä. Suuren maan rikkaiden ja ylhäisten perheiden tarpeita palvelleet Wienin teollisuuslaitokset lakkauttivat tietenkin kokonaan työt vallankumouksen vuoksi, sillä ylimystö ja hovi olivat paenneet. Kaupankäynti tyrehtyi, ylioppilaiden ja työläisten jatkuvat liikehtimiset ja levottomuus eivät tietenkään voineet myötävaikuttaa »luottamuksen palauttamiseen», kuten siihen aikaan oli tapana sanoa. Siksi hyvin pian toisaalta porvariston ja toisaalta levottomien ylioppilaiden ja työläisten välisissä suhteissa syntyi eräänlaista kylmenemistä, ja selityksenä siihen, ettei se pitkään aikaan muuttunut avoimeksi vihamielisyudeksi, on se, että ministeristö ja varsinkin hovi, jotka pyrkivät kärsimättömästi palauttamaan vanhan asiointilan, antoivat jatkuvasti laillista aihetta epäilyksille ja vallankumouksellisten puolueiden äänestäjille toiminnalle ja palauttivat yhä uudelleen jopa porvaristonkin silmien eteen vanhan, Metternichin aikaisen despotian kuvan. Ja koska hallitus koetti rajoittaa tai hävittää kokonaan muutamat vasta äsken saavutetut vapaudet, 15. toukokuuta ja sitten vielä kerran 26. toukokuuta Wienin kaikki luokat nousivat jälleen kapinaan. Kummassakin tapauksessa kansalliskaartin eli aseistetun porvariston, ylioppilaiden ja työläisten liitto elpyi jälleen joksikin aikaa.

Mitä tulee muihin väestöluokkiin, niin ylimystö ja rahapohatat häipyivät näköpiiristä ja talonpoikaisto tuhosi tarmokkaasti kaikkialla feodalismia sen viimeisiä jäännöksiä myöten. Italian sodan¹⁶⁵ ja niiden huolien vuoksi, joita Wien ja Unkari aiheuttivat hoville, talonpojat olivat saaneet täydellisen toimintavapauden ja ehtivät Itävallassa edistää vapautustaan paljon enemmän kuin missään muussa osassa Saksaa. Kohta tämän jälkeen Itävallan valtiopäivät joutuivat vain vahvistamaan talonpoikien jo tosiasiallisesti toteuttamat toimenpiteet, ja onnistukoonpa ruhtinas Schwarzenbergin hallitus palauttamaan mitä hyvänsä, mutta se ei onnistu milloinkaan palauttamaan

talonpoikien feodaalista orjuutusta. Se että Itävalta on tällä hetkellä taas verrattain rauhallinen ja jopa voimakas, on selitettävissä pääasiassa siten, että kansan valtaenemmistö — talonpoikaisto — sai todellista hyötyä vallankumouksesta, ja myös siten, että nuo talonpoikien saavuttamat kouraantuntuvat aineelliset etuisuudet ovat nykyäänkin koskemattomat, ulottakoonpa valtaan palautettu hallitus tavoittelunsa mille muulle alalle hyvänsä.

Lontoo, lokakuu 1851

VI

BERLIININ KAPINA

Berliini oli toinen vallankumousliikkeen keskus. Kaiken edellisissä artikkeleissa sanotun jälkeen on helppo ymmärtää, miksi Berliinissä vallankumoustoimet eivät saaneet läheskään niin yksimielistä kannatusta kaikkien väestöluokkien taholta kuin ne saivat Wienissä. Preussissa porvaristo oli jo todenteolla ryhtynyt taisteluun hallitusta vastaan. Yhdistettyjen maapäivien istunnossa niiden välit menivät poikki. Oli tulossa porvarillinen vallankumous, ja sen ensimmäinen purkaus olisi saattanut olla yhtä yksimielinen kuin se oli Wienissäkin, ellei sitä ennen olisi sattunut helmikuun vallankumousta Pariisissa. Tämä tapahtuma joudutti asioiden kulkua tavattomasti; sillä oli kuitenkin aivan toisenlainen lippu kuin se, jonka alla Preussin porvaristo valmistautui ryntäämään hallitustaan vastaan. Helmikuun vallankumous kaatoi Ranskassa juuri sen hallitusmuodon, jonka Preussin porvaristo aikoi perustaa maassaan. Helmikuun vallankumous ilmoitti olevansa työväenluokan vallankumous porvaristoa vastaan; se julisti porvarillisen hallituksen kukistumisen ja työläisten vapautumisen. Sitä paitsi työväenluokan liikehtimiset olivat vähän sitä ennen tuottaneet porvaristolle melkoisesti huolia omassa maassa. Voitettuaan Sleesian kapinan aiheuttaman ensi säikähdyksen porvaristo jopa yritti käyttää näitä liikehtimisiä omaksi edukseen. Sille jäi kuitenkin ainainen vallankumouksellisen sosialismin ja kommunismin pelko. Siksi nähtyään Pariisin hallituksen johdossa henkilöitä, jotka se käsitti omaisuuden, järjestyksen, uskonnon, perheen ja muiden nykyaikaisen porvariston pyhyyksien pahimmiksi vihollisiksi, se havaitsi heti kumouksellisen kiihkonsa melkoisesti vaimenneeksi. Se tiesi, että ajankohtaa on käytettävä hyväksi ja että ilman työläisjoukkojen apua se tulee voitetuksi, mutta sittenkin se menetti miehuullisuutensa. Siksi heti ensimmäiset erinäiset esiintymiset maakunnissa saivat sen asettumaan hallituksen puolelle ja koettamaan pitää rauhallisena Berliinin kansaa, joka viitenä päivänä kokoontui kuninkaan palatsin edustalle käsittelemään

uutisia ja vaatimaan hallituksen vaihtoa. Kun vihdoin saapui tieto Metternichin kukistumisesta ja kuningas* teki joitakin vähäisiä myönnytyksiä, porvaristo totesi vallankumouksen päättyneeksi ja kiiruhti osoittamaan kiittollisuutta hänen ylhäisyydelleen kansan kaikkien toiveiden täyttämisestä. Mutta sitä seurasi sotaväen hyökkäys väkijoukkoa vastaan, katusulkujen rakentaminen, taistelu ja monarkian tappio. Silloin kaikki muuttui. Se samainen työväenluokka, jota porvaristo koetti pitää taka-alalla, siirtyikin etualalle. Työläiset taistelivat, saivat voiton ja tajusivat yhtäkkiä voimansa. Äänioikeutta, painovapautta, oikeutta olla valamiehenä ja kokoontumisoikeutta koskevat rajoitukset, jotka olisivat olleet erittäin mieluisia porvaristolle, eivät nyt enää olleet mahdollisia. Uhkasi pariisilaisten »anarkia»-näytösten toistumisen vaara. Tämän vaaran uhatessa kaikki entiset eripuraisuudet raukesivat. Voitokasta työläistä vastaan, joka ei ollut esittänyt vielä mitään erikoisia vaatimuksiakaan omaksi edukseen, yhdistyivät entiset ystävät ja viholliset, ja jo Berliinin barrikadeilla solmittiin tuo porvariston ja kukistetun järjestelmän kannattajien liitto. Jouduttiin tekemään välttämättömiä myönnytyksiä, mutta vain sellaisia, joita ei voitu karttaa; opposition johtomiehistä jouduttiin muodostamaan ministeristö Yhdistetyillä maapäivillä, ja palkinnoksi sen palveluksista kruunun pelastamisessa sille taattiin kaikkien vanhan järjestelmän tukipylväiden — feodaalisen ylimystön, virkavallan ja armeijan — tuki. Näillä ehdoilla herrat Camphausen ja Hansemann suostuivat muodostamaan kabinettin.

Uudet ministerit pelkäsivät niin kovin kapinallisia joukkoja, että kaikki keinot olivat heistä hyviä, kunhan niiden avulla vain saataisiin lujitetuksi horjuvia vallan perustuksia. Nämä halveksittavat henkilöt olettivat hairahduksessaan, että vanhan järjestelmän palauttamisen vaara oli jo kokonaan ohi, ja siksi he alkoivat käyttää hyväkseen vanhaa valtiokoneistoa kokonaisuudessaan palauttaakseen jälleen »järjestyksen». Ainuttakaan virkamiestä ja ainuttakaan upseeria ei erotettu toimesta. Vanhassa virkavaltaisessa valtion hallintojärjestelmässä ei tehty vähäisintäkään muutosta. Nämä mallikelpoiset perustuslailliset ja vastuunalaiset ministerit jopa palauttivat entisille paikoilleen ne virkamiehet, jotka kansa oli ensimmäisen kumousnousun tuoksinassa häätänyt pois näiden entisten byrokraattisen mielivallan uralla tekemien sankaritekojen vuoksi. Preussissa ei muuttunut mikään muu kuin ministerien paikoilla olevat henkilöt. Jopa eri hallinnonalojen palveluskuntakin jäi koskematta, ja kaikkien perustuslaillisten kiipijöiden, jotka ympäröivät vastaleivottuja hallitsijoita ja toivoivat saavansa oman valtaosuutensa ja virkanimensä, annettiin ymmärtää, että heidän on odotettava, kunnes vakaiden olojen palauttaminen suo mahdollisuuden tehdä muu-

---

* — Fredrik Vilhelm IV. *Toim.*

toksia virkakunnan kokoonpanossa, mikä ei nykyään olisi vaarantonta.

Kuningas, joka maaliskuun 18. päivän kapinan jälkeen oli valtan masentunut, huomasi hyvin pian olevansa yhtä tarpeellinen noille »liberaaleille» ministereille kuin hekin olivat hänelle. Kapina ei tuhonnut valtaistuinta; valtaistuin oli viimeinen säilyneistä »anarkian» leviämisen esteistä. Siksi liberaalilla porvaristolla ja sen johtajilla, jotka nykyään kuuluivat ministeristöön, oli täysi syy ylläpitää mitä parhaita suhteita kuninkaaseen. Kuningas ja häntä ympäröinyt taantumuksellinen kamarilla ymmärsivät tämän hyvin pian ja käyttivät hyväkseen tätä seikkaa estääkseen ministeristöä panemasta toimeen edes niitä mitättömiä uudistuksia, joita sillä tuosta oli aikomus toteuttaa.

Ministeristön päähuolena oli tietynlaisen laillisuuden näön antaminen äskeisille pakkomuutoksille. Kansanjoukkojen vastustuksesta huolimatta kutsuttiin koolle Yhdistetyt maapäivät kansan laillisen ja perustuslaillisen elimen ominaisuudessa vahvistamaan uusi vaalilaki, jonka mukaan valittaisiin kokous tekemään sopimusta kuninkaan kanssa uudesta perustuslaista. Vaalit oli edellytetty välillisiksi, ts. valitsijajoukon oli valittava tietty määrä valitsijamiehiä, jotka sitten valitsisivatkin kokousjäsenet. Oppositioista huolimatta kaksivaiheisten vaalien järjestelmä tuli hyväksytyksi. Sen jälkeen Yhdistetyiltä maapäiviltä pyydettiin lupaa kahdenkymmenen viiden miljoonan dollarin lainaan; kansanpuolue esiintyi lainaa vastaan, mutta maapäivät hyväksyivät senkin.

Nämä ministeristön toimenpiteet jouduttivat tavattomasti kansanpuolueen eli demokraattisen puolueen, kuten se nimitti nyt itseään, kasvua. Tämä pienkäsityöläisten ja -kauppiaiden luokan johtama puolue, jonka lipun alle oli vallankumouksen alussa kokoontunut työläisten huomattava enemmistö, vaati samanlaista välitöntä ja yleistä vaalioikeutta kuin Ranskassakin oli saatettu voimaan, yksikamarista lakiasäättävää kokousta ja maaliskuun 18. päivän vallankumouksen täydellistä ja julkista tunnustamista uuden hallintojärjestelmän perustaksi. Tämän puolueen maltillisempi siipi oli valmis tyytymään täten »demokratisoituun» monarkiaan; edistyksempinen siipi vaati viime kädessä tasavallan pystyttämistä. Kumpikin tunnusti yksimielisesti Frankfurтин kansalliskokouksen Saksan ylimmäksi vallanelimeksi, kun taas perustuslailliset ja taantumukselliset olivat tavattomasti kauhuissaan tämän kokouksen suverenisuuden johdosta pitäen sitä ääri vallankumouksellisena, kuten heidän puheistaan voi päätellä.

Vallankumous oli tilapäisesti pysäyttänyt työväenluokan itsenäisen liikkeen. Liikkeen välittömät tarpeet ja ehdot eivät sallineet asettaa etualalle proletaarisen puolueen erikoisvaatimuksia. Niin kauan kuin ei oltu raivattu maaperää työläisten itsenäiselle toiminnalle, niin kauan kuin ei oltu säädetty välitöntä ja yleistä vaalioikeutta, niin kauan kuin kolmekymmentä kuusi suurta ja pientä val-

tiota pirstoi Saksaa entiseen tapaan moniin osiin, proletaarinen puolue ei tosiaankaan voinut tehdä muuta kuin seurata Pariisin liikettä, joka oli sille hyvin suuresta merkityksestä, ja kamppailla yhdessä pikkuporvareiden kanssa niiden oikeuksien puolesta, jotka olisivat avanneet sille mahdollisuuden ryhtyä myöhemmin taisteluun oman asiansa puolesta.

Poliittisessa toiminnassaan proletaarinen puolue erosi silloin oleellisesti pienkäsityöläisten ja -kauppiaiden luokan puolueesta tai niin sanotusta demokraattisesta puolueesta vain kolmessa suhteessa. Ensimmäkin se arvioi eri tavalla ranskalaista liikettä: demokraatit hyökkäilivät Pariisin äärimmäisyyspuoluetta vastaan, kun taas proletaariset vallankumoukselliset puolustivat sitä. Toiseksi proletaarinen puolue julisti välttämättömäksi yhtenäisen ja jakamattoman Saksan tasavallan perustamisen, mutta äärimmäisistä demokraateista äärimmäiset rohkenivat haaveksia vain liittotasavallasta. Kolmanneksi proletaarinen puolue on kussakin eri tapauksessa osoittanut sitä vallankumouksellista uljuutta ja toimintavalmiutta, joita tulee aina puuttumaan pikkuporvareiden johtamalta ja pääasiallisesti heistä koostuvalta puolueelta.

Proletaarinen eli todella vallankumouksellinen puolue on vain vähitellen onnistunut vapauttamaan työläisjoukkoja niiden demokraattien vaikutukselta, joiden perässä ne olivat kulkeneet vallankumouksen alussa. Tällä hetkellä demokraattijohtajien epävarmuus, velttous ja pelkuruus ovat kuitenkin tehneet tehtävänsä, ja nyt voidaan sanoa yhdeksi viime vuosien järkytysten tärkeimmistä tuloksista sitä, että kaikkialla, missä työväenluokka on keskittynyt vähänkään merkittävästi, se on vapautunut kokonaan mainitusta demokraattisesta vaikutuksesta, joka 1848 ja 1849 oli johdattanut sen loputtomiin virheisiin ja epäonnistumisiin. Älkäämme silti ehättäkö liiaksi edelle: noiden kahden vuoden tapahtumat antavat meille vielä sopivan tilaisuuden nähdä herrat demokraatit itse teossa.

Preussissa samoin kuin Itävallassakin talonpoikaisto käytti vallankumousta hyväkseen vapautuakseen kerralla kaikista feodaalisista kahleista, vaikka se ei toiminutkaan täällä niin tarmokkaasti, sillä Preussissa feodalismi ei yleensääkään painanut talonpoikaistoa niin ankarasti. Edellä esitetyistä syistä Preussin porvaristo kääntyi kuitenkin heti vanhinta ja eniten kaipaamaansa liittolaistaan, talonpoikaistoa vastaan. Demokraatit, jotka pelkäsivät yhtä paljon kuin porvaritkin niin sanottuja anastusyriytyksiä yksityisomistusta vastaan, eivät myöskään tukeneet sitä, ja niinpä kolme kuukautta jatkuneen vapauden jälkeen, veristen yhteenottojen ja sotilaallisten rankaisutoimien jälkeen varsinkin Sleesiassa, feodalismi oli palautettu jälleen sen samaisen porvariston käsiin, joka eilispäivään asti oli vielä feodalismien vastustaja. Porvariston moitteeksi ei voida esittää tämän häpeällisempää tosiasiaa. Historiassa ei vielä milloinkaan yksikään puolue ole kavaltanut tuolla tavalla parasta liittolaistaan eikä itseään; ja odottakootpa tuota porvarillista puoluetta vastaisuudessa

mitkä nöyryytykset ja rangaistukset tahansa, se on jo yksin tällä teollaan ansainnut ne täysin.

Lontoo, lokakuu 1851

VII

FRANKFURTIN KANSALLISKOKOUS

Lukija muistaa varmaan, että kuudessa edellisessä artikkelissa tarkastelimme Saksan vallankumousliikettä kansan kahteen suureen voittoon asti: 13. maaliskuuta Wienissä ja 18. maaliskuuta Berliinissä. Näimme, että Itävallassa ja Preussissa oli pystytetty perustuslainen hallitus ja liberalismiin periaatteet eli porvariston periaatteet oli julistettu koko tulevan politiikan johtavaksi perustaksi. Ainoa merkillepantava ero liikkeen kahden suuren keskuksen välillä oli se, että Preussissa vallanohjat sieppasi välittömästi käsiinsä liberaali porvaristo, jota edustivat kaksi rikasta kauppiasta, herrat Camphausen ja Hansemann, mutta Itävallassa, jossa porvaristo oli poliittisessa suhteessa paljon kehittymättömämpää, valtaan nousi liberaali virkamiehistö, joka ilmoitti avoimesti hallitsevansa porvariston valtuuttamana. Näimme myös, miten siihen asti yhteisessä oppositiossa vanhaa hallitusta vastaan olleet puolueet ja yhteiskuntaluokat hajaantuivat voiton jälkeen ja jopa taistelun aikanakin eri puolille ja miten se samainen liberaali porvaristo, joka vain yksin hyötyikin voitosta, kääntyi heti eilisiä liittolaisiaan vastaan, asennoitui vihamielisesti kaikkiin edistyksellisimpiin luokkiin ja puolueisiin ja solmi liiton voitettujen feodaalisten ja virkavaltaiten ainesten kanssa. Itse asiassa heti vallankumousdraaman alussa oli ilmeistä, että liberaali porvaristo kestää voitettujen mutta henkiin jääneiden feodaalisen ja virkavaltaisen puolueen vastustuksen ainoastaan tukeutumalla radikaalimpien kansanpuolueiden apuun ja että toisaalta vastustaessaan noita radikaalimpia kansanjoukkoja se kaipaa feodaalisen ylimystön ja virkavallan apua. Oli siis selvä, että Itävallassa ja Preussissa porvaristolla ei ollut riittävästi voimaa, jotta se olisi saanut pidetyksi vallan käsissään ja mukautetuksi valtion virastot omiin tarpeisiinsa ja ihanteisiinsa. Liberaali porvarillinen ministeristö oli vain väliaste, jolta tapahtumien kulusta riippuen maan olisi pitänyt nousta korkeammalle asteelle, saavuttaa yhtenäisen tasavalta tai luisua jälleen vanhaan klerikaalis-feodaaliseen ja virkavaltaiseen järjestelmään. Joka tapauksessa todellinen, ratkaiseva taistelu oli vielä edessä; maaliskuun tapahtumat olivat vasta taistelun alkua.

Koska Itävalta ja Preussi olivat Saksan kaksi johtavaa valtiota, niin vallankumouksen jokaisella ratkaisevalla voitolla Wienissä tai Berliinissä olisi ollut ratkaiseva merkitys koko Saksalle. Tapahtumien kehitys näissä kaupungeissa maaliskuussa 1848 määräsi tosiaan-

kin asiain kulun koko Saksassa. Siksi olisi tarpeetonta pysähtyä tarkastelemaan pienissä valtioissa esiintynyttä liikehdintää. Voisimme tosiaan rajoittua tarkastelemaan vain Itävallan ja Preussin asioita, ellei noiden pienten valtioiden olemassaolo olisi aiheuttanut sellaisen laitoksen syntyä, joka pelkällä olemassaolollaan todisti kiistattomasti äskeisen vallankumouksen puolinaisuutta ja sitä, että Saksassa vallitsee epänormaali tilanne, laitosta, joka on niin rujo ja niin mieletön yksin asemansakin puolesta ja kuitenkin siinä määrin omanarvontuntoinen, ettei historia varmaan milloinkaan enää luo mitään sen kaltaista. Tuo laitos oli *Saksan kansalliskokous* Frankfurt am Mainissa.

Kun kansa oli voittanut Wienissä ja Berliinissä, heräsi luonnollisesti kysymys koko Saksaa käsittävän edustajakokouksen koollekutsumisesta. Niinpä tuo kokous valittiin ja avattiin Frankfurtissa rinnan vanhan liittokokouksen kanssa. Kansa odotti Saksan kansalliskokoukselta, että se ratkaisee kaikki kiistakysymykset ja tulee toimimaan ylimpänä lainsäädäntävallan elimenä koko Saksan liitossa. Kansalliskokouksen koollekutsunut liittokokous ei kuitenkaan ollut määritellyt ollenkaan sen valtuuksia. Kukaan ei tiennyt, ovatko kansalliskokouksen päätökset lainvoimaisia, vai onko liittokokouksen tai eri hallitusten vahvistettava ne. Jos kansalliskokouksella olisi ollut hitusenkaan verran tarmoa, sen olisi pitänyt noin sekavan tilanteen vallitessa laskea hajalle liittokokous — suurimmassa epäsuosiossa ollut korporatiivinen laitos Saksassa — ja korvata se kansalliskokouksen omista jäsenistään valitsemalla liittohallituksella. Sen olisi pitänyt julistautua ainoaksi Saksan kansan itsenäisen tahdon lailliseksi ilmaisijaksi ja tehdä siten lainvoimaisiksi kaikki päätöksensä. Ennen muuta sen olisi pitänyt turvata itselleen järjestynyt ja aseellinen voima maassa pystyäkseen murtaamaan hallitusten kaikkinaisen vastarinnan. Kaikki tämä olisi voinut tehdä helposti, hyvin helposti vallankumouksen alkuvaiheessa. Jos Frankfurtin kansalliskokouksen olisi luultu pystyvän tähän, niin se olisi merkinnyt liian suurien toiveiden panemista kokoukseen, jossa suurimman osan muodostivat liberaalit asianajajat ja doktrinääriprofessorit, kokoukseen, joka tosin esittäytyi saksalaisen ajattelun ja saksalaisen tieteen valiojoukoksi, mutta oli todellisudessa vain lava, jolle vanhat, aikansa eläneet poliitikot asettivat koko Saksan nähtäväksi tahattoman koomisuutensa ja kyvyttömyytensä enempää ajatteluun kuin toimintaanakaan. Tämä vanhojen akkojen kokous pelkäsi olemassaolonsa ensi päivästä kaikkein heikointa kansanliikettä enemmän kuin kaikkien Saksan hallitusten taantumuksellisia salaliittoja yhteensä. Sen istuntoja valvoi liittokokous ja kaiken lisäksi se miltei kerjäsi liittokokousta vahvistamaan päätöksensä sillä perusteella, että tuon vihatun laitoksen oli julkaistava kansalliskokouksen ensimmäiset päätökset. Sen sijaan että olisi varmentanut itsenäisyytensä, se vältti tarkasti käsittelemästä tätä vaarallista kysymystä. Sen sijaan että olisi järjestänyt tuekseen kansan

aseellisen voiman, se siirtyi päiväjärjestyksessä oleviin asioihin ja ummisti silmänsä kaikilta eri hallitusten väkivaltaisuuksilta. Sen nähden Mainzissa julistettiin piiritystilä ja kaupungin asukkaat riistettiin aseista, mutta kansalliskokous ei pannut tikkua ristiin. Myöhemmin se valitsi itävaltalaisen arkkiherttua Juhanan Saksan valtionhoitajaksi ja julisti kaikki päätöksensä lainvoimaisiksi. Arkkiherttua Juhana korotettiin uuteen toimeensa kuitenkin vasta sen jälkeen, kun hän oli saanut kaikkien hallitusten kannatuksen. Toimen hänelle luovutti liittokokous eikä kansalliskokous. Mitä tulee kansalliskokouksen päätösten lainvoimaisuuteen, niin suurten valtioiden hallitukset eivät tunnustaneetkaan tätä pykälää eikä kansalliskokous ajanut tahtoaan perille, joten tämä kysymys jäi avoimeksi. Kansalliskokous oli lyhyesti sanoen kummallinen nähtävyys: se julistautui suuren ja itsenäisen kansakunnan ainoaksi lailliseksi edustajaksi, mutta sillä ei ollut milloinkaan enempää tahtoa kuin voimaakaan, jotta se olisi voinut pakottaa tunnustamaan vaatimuksensa. Kansalliskokouksessa käydyt keskustelut eivät tuoneet mitään käytännöllistä tulosta, eikä niillä ollut edes mitään teoreettistakaan arvoa, sillä niissä yksinkertaisesti märehdittiin vanhentuneita filosofisten ja lakitieteellisten koulukuntien esittämiä kuluneita yleisiä kohtia. Kaikki ajatukset, jotka lausuttiin tai oikeammin mumistiin tuossa kokouksessa, on jo kauan sitten esitetty lukemattomia kertoja kirjallisuudessa, ja verrattomasti paremmin.

Tämä Saksan keskusvallan elimeksi julistautunut laitos jätti siis kaiken entiselleen. Saksan kauan toivotun yhtenäisyyden toteuttamisesta puhumattakaan se ei syrjäyttänyt ainuttakaan, mitättömintäkään Saksan vallassa olleista monarkeista. Se ei lujittanut sen hajanaisen maakuntien välisiä yhteyksiä; se ei tehnyt kerrassaan mitään niiden tulliporttien hävittämiseksi, jotka erottivat Hannoveria Preussista ja Preussia Itävallasta; se ei tehnyt vähäisintäkään yritystä niiden vihattujen tullien hävittämiseksi, jotka kaikkialla Preussissa estivät jokiliikennettä. Mutta mitä vähemmän kansalliskokous teki, sitä enemmän se piti ääntä. Se perusti Saksan laivaston, tosin paperilla; se yhdisti Puolan ja Schleswigin; se antoi Saksan Itävallalle luvan sotia Italiaa vastaan, mutta kielsi italialaisia takaa-ajamista itävaltalaisia Saksan alueella, mikä oli itävaltalaisen joukkojen turvallinen suojapaikka. Se kajautteli tuon tuosta tervehdys- huutoja Ranskan tasavallalle ja otti vastaan Unkarin lähetystöjä, joilla kotiin palatessaan oli epäilemättä vielä hämäämpi käsitys Saksasta kuin ennen siellä käyntiään.

Vallankumouksen alussa tämä kansalliskokous oli kaikkien Saksan hallitusten pelätin. Hallitukset odottivat siltä hyvin diktatorisia ja vallankumouksellisia toimia sen täydellisen epämääräisyyden vuoksi, joka oli katsottu tarpeelliseksi sen toimivaltaa koskevan kysymyksen suhteen. Ne punoivat hyvin laajalti juonia heikentääkseen tämän pelottavan laitoksen vaikutusta. Ne osoittautuivat kuitenkin pikemminkin hyväonnaisiksi kuin kaukonäköisiksi, sillä

todellisuudessa kansalliskokous ajoi niiden asiaa paremmin kuin ne itse olisivat kyenneet ajamaan. Päävalttina hallitusten juonittelussa oli paikallisten lakiasäättävien kokousten koollekutsuminen; eivätkä vastaavasti ainoastaan pienet valtiot kutsuneet koolle edustajakamareitaan, vaan myös Preussissa ja Itävallassa kutsuttiin koolle perustava kokous. Näissä kokouksissa samoin kuin Frankfurtin parlamentissakin oli enemmistönä liberaali porvaristo tai sen liittolaiset: liberaalit asianajat ja virkamiehet. Ja jokaisessa niistä asiat saivat melkein samanlaisen käänteen. Ainoa ero oli se, että Saksan kansalliskokous oli jonkin kuvitellun maan parlamentti, koska se oli kieltäytynyt perustamasta yhdistettyä Saksaa, ts. juuri sitä mikä oli sen itsensä olemassaolon ensimmäinen ehto; että se käsitteli perustamansa kuvitellun hallituksen kuviteltuja toimenpiteitä, joiden toteuttamiseen ei ollut mitään mahdollisuuksia, ja hyväksyi kuviteltuja päätöksiä, jotka eivät liikuttaneet ketään. Itävallassa ja Preussissa sitä vastoin perustavat kokoukset olivat sentään todellisia parlamenteja; ne panivat pois toimesta ja nimittivät toimeen todellisia ministereitä ja saivat tyrkytetyksi, joskin tilapäisesti, päätöksiään monarkeille, joita vastaan ne joutuivat kamppailemaan. Niillekin oli leimallista pelkuruus, niilläkään ei ollut avaraa käsitystä vallankumouksellisista toimenpiteistä; nekin kavalsivat kansan ja palauttivat vallan feodaalisen, virkavaltaisen ja sotilaallisen despotian käsiin. Niiden asema pakotti ne silti ainakin käsittelemään välitöntä kiinnostusta herättäviä käytännön kysymyksiä ja pysyttelemään maan päällä muiden kuolevaisten joukossa, kun taas frankfurtilaiset suunsoittajat olivat onnensa kukkuloilla saadessaan leijailla »unelmien utuisessa valtakunnassa», »im Luftreich des Traums»*. Siksi Berliinin ja Wienin perustavissa kokouksissa käydyt keskustelut muodostavat merkittävän osan Saksan vallankumoushistoriasta, kun taas narrimaisen frankfurtilaisen kollegion kaunopuheisuuden pinnistykset saattavat kiinnostaa ainoastaan kirjallisten ja antikvaaristen ihmeiden kerääjää.

Saksan kansa tunsi syvällistä tarvetta tehdä loppu vihatusta alueellisesta pirstoutuneisuudesta, joka hajotti ja teki tyhjäksi kansakunnan kokonaisvoiman, ja odotti jonkin aikaa, että Frankfurtin kansalliskokous panisi vaikkapa alulle uuden aikakauden. Tämän neropattien ryhmän lapsekas käyttäytyminen haihdutti kuitenkin pian kansallisen innostuksen. Heidän häpeällinen menettelynsä Malmön välisopimusta solmittaessa (syyskuussa 1848)¹⁸⁶ aiheutti kansan suutumuksen purkauksen tuota kokousta vastaan, jonka oli odotettu turvaavan kansakunnalle vapaan toimintakentän, mutta joka sen sijaan oli vain ennen kuulumattoman pelkuruuden vallassa lujittanut nykyisen vastavallankumouksellisen järjestelmän perustana olevia tukipylväitä entiselleen.

Lontoo, tammikuu 1852

* Heine. »Saksanmaa. Talvinen tarina», 7. luku. Toim.

VIII

PUOLALAISET, TŠEKIT JA SAKSALAISET

Edellisissä artikkeleissa esitetyn perusteella on jo selvää, että koska maaliskuun vallankumousta 1848 ei seurannut uusi vallankumous, niin Saksassa palautuisi väistämättä tätä tapahtumaa edeltänyt asiointi. Historiallinen ongelma, jota aiomme kuitenkin jonkin verran valaista, on niin mutkallinen olemukseltaan, että myöhempiä tapahtumia ei voida ymmärtää täydellisesti, ottamatta huomioon sitä, mitä voitaneen nimittää Saksan vallankumouksen kansainvälisiksi suhteiksi. Nuo kansainväliset suhteet olivat muuten yhtä sekat kuin sisäisetkin asiat.

Kuten hyvin tunnetaan, Saksan koko itäosa Elbeä, Saalea ja Böhmerwaldia myöten oli viimeisen vuosituhannen aikana vallattu takaisin slaavilaisyyntäisiltä valloittajilta. Suurin osa näistä alueista saksalaistettiin ja sen seurauksena slaavilainen kansallisuus ja kieli hävisivät sieltä kokonaan jo muutamia vuosisatoja sitten. Ja ellei oteta lukuun harvoja täysin eristettyjä jäännöksiä, joita on kaiken kaikkiaan alle sata tuhatta henkeä (kašubit Pommerissa, vendit eli sorbit Lausitzissa), niin tämän seudun asukkaat ovat joka suhteessa saksalaisia. Asianlaita on aivan toisin koko entisen Puolan rajavyöhykkeellä ja maissa, joissa puhutaan tšekin kieltä, Böömissä ja Määrissä. Kaksi kansallisuutta ovat sekoittuneet niissä kaikilla seuduilla: kaupungit ovat yleensä saksalaisvoittoisia, mutta maaseudulla on enemmistönä slaavilainen aines, vaikka sielläkin saksalaisen vaikutuksen kasvu hajottaa ja syrjäyttää sitä vähitellen.

Tällainen asiointi johtuu seuraavasta syystä. Kaarle Suuren ajoista alkaen saksalaiset ovat ponnistelleet horjumattomasti ja itsepintaisesti valloittaakseen, kolonisoidakseen tai ainakin sivilisoidakseen Itä-Euroopan. Feodaalisen aateliston valloitukset Elben ja Oderin välimailla ja sotilaallisten ritarikuntien siirtomaat Preussissa ja Liivinmaalla raivasivat vasta tietä verrattomasti laajemmalle ja tehokkaammalle järjestelmälliselle saksalaistamiselle sen kauppa- ja teollisuusporvariston välityksellä, jonka sosiaalinen ja poliittinen merkitys oli 1400-luvulta alkanut kasvaa Saksassa samoin kuin muissakin Länsi-Euroopan maissa. Slaavilaiset, muun muassa länsislaavit, puolalaiset ja tšekit, olivat enimmäkseen maanviljelijöitä; he eivät olleet milloinkaan harjoittaneet sanottavasti kaupankäyntiä tai teollisuutta. Tästä johtui, että kun väestö kasvoi ja perustettiin kaupunkeja, niin kaikkien teollisuustavaroiden tuotanto joutui näissä maissa saksalaisten immigranttien haltuun, ja näiden tavaroiden vaihto maataloustuotteisiin muodostui juutalaisten yksinomaiseksi monopoliksi, ja mikäli juutalaiset kuuluvat yleensä mihinkään kansallisuuteen, niin näissä maissa he olivat pikemminkin saksalaisia kuin slaavilaisia. Samaa oli havaittavissa, joskin pienemmässä määrin, koko Itä-Euroopassa. Pietarissa, Pestissä, laşissa ja jopa Konstantinopo-

lissakin käsityöläisenä, pikkukauppiaana ja pientehtailijana on tänä päivänäkin saksalainen; ja päinvastoin sellainen hyvin tärkeä perusosa näissä harvaan asutuissa maissa kuin koronkiskuri, majatalon-isäntä tai kulkukauppias oli melkein aina juutalainen, jonka äidinkielenä oli tuntemattomiin runneltu saksa. Kaupunkien, kaupankäynnin ja teollisuuden kasvun mukana jatkuvasti lisääntynyt saksalaisuuden merkitys slaavilaisilla raja-alueilla voimistui entisestään, kun havaittiin tarpeelliseksi tuoda Saksasta miltei kaikki henkisen kulttuurin ainekset. Saksalaisen kauppiaan ja käsityöläisen perään slaavilaisten maalle muutti asumaan saksalainen pastori, saksalainen koulunopettaja ja saksalainen oppinut. Eivätkä vihdoin valloittaja-armeijain järkkymätön käynti, diplomatian tarkasti harkitut anastukset ainoastaan seuranneet hidasta mutta varmaa sosiaalisen kehityksen vaikutuksesta tapahtunutta epäkansallistamisprosessia, vaan usein myös edelsivät sitä. Niinpä huomattavat osat Länsi-Preussia ja Poznania saksalaistettiin Puolan ensimmäisen jaon jälkeen myymällä ja lahjoittamalla valtion maita saksalaisille siirtoasukkaille, kannustamalla saksalaisia kapitalisteja perustamaan näillä viereisillä alueilla teollisuuslaitoksia jne. ja hyvin usein mitä despoottisimmilla toimenpiteillä puolalaista väestöä vastaan.

Viimeisten 70 vuoden aikana saksalaisen ja puolalaisen kansallisuuden välinen rajalinja on näin ollen siirtynyt aivan toiseen paikkaan. Vuoden 1848 vallankumous sai heti kaikki sorretut kansakunnat vaatimaan itsenäisyyttä ja oikeutta ratkaista itsenäisesti omat asiansa; siksi on aivan luonnollista, että puolalaiset vaativat heti maansa palauttamista vanhan, vuotta 1772¹⁶⁷ edeltäneen Puolan tasavallan rajoihin. Tuo raja oli tosin jo silloinkin vanhentunut, mikäli se käsitetään saksalaisen ja puolalaisen kansallisuuden väliseksi demarkaatiolinjaksi, ja se vanheni vuosi vuodelta yhä enemmän sitä mukaa kuin saksalaistuminen edistyi. Koska saksalaiset kannattivat kuitenkin niin innokkaasti Puolan entisten rajojen palauttamista, heidän olisi pitänyt odottaa, että heitä pyydetään myötätuntonsa vilpittömyyden tärkeimmäksi todistukseksi kieltäytymään heidän *itsensä* rosvoamasta saaliista. Olisiko toisaalta taas pitänyt luopua kokonaisista pääasiallisesti saksalaisten asuttamista alueista ja täysin saksalaisista kaupungeista ja luovuttaa ne kansalle, joka tähän mennessä ei ollut kertaakaan osoittanut kykyään vapautua maalaisväestön orjuutukseen perustuvasta feodalismien tilasta? Kysymys oli melko pulmallinen. Sen ainoa mahdollinen ratkaisu oli sota Venäjää vastaan. Silloin kysymys vallankumouksen pyörteisiin joutuneiden eri kansakuntien välisestä rajankäynnistä olisi muuttunut toisarvoiseksi verrattuna pääkysymykseen varman rajan määrittämisestä yhteistä vihollista vastaan. Saatuaan laajoja alueita idässä puolalaiset muuttuisivat myöntyväisemmiksi ja kohtuullisemmiksi vaatimuksissaan lännen suhteen; Riika ja Mitau* osoittautuisivat heistä

---

* Latvialainen nimi: Jelgava. *Toim.*

yhtä tärkeiksi kuin myös Danzig ja Elbing*. Siksi Saksan etumainen puolue kannatti puolalaisia, sillä se piti sotaa Venäjää vastaan välttämättömänä mannermaalla tapahtuvan liikkeen tukemiseksi ja oli varma siitä, että kansallisen itsenäisyyden palauttaminen vaikkapa vain osassa Puolaa johtaisi väistämättä tuohon sotaan. Hallitsevalle liberaalipuolueelle sen sijaan oli päinvastoin selvää, että kansallinen sota Venäjää vastaan johtaisi sen itsensä kukistumiseen, sillä tuo sota nostaisi esiin aktiivisempia ja tarmokkaampia henkilöitä ja antaisi vallan heidän käsiinsä. Siksi se tekeytyi saksalaisuuden innokkaaksi levittäjäksi ja julisti Puolan vallankumouksellisen kuohunnan pääpesäkkeen, preussilaisen Puolan, Saksan valtakunnan erottamattomaksi yhdysosaksi. Kiihtymyksen alkupäivinä puolalaisille annetut lupaukset rikottiin häpeällisesti; preussilainen tykistö hajotti ja murskasi puolalaiset aseistetut joukko-osastot, jotka oli perustettu hallituksen suostumuksesta, ja jo huhtikuussa 1848, kun tuli kulu-neeksi vasta kuusi viikkoa Berliinin vallankumouksesta, puolalainen liike tukahdutettiin, ja saksalaisten ja puolalaisten välillä vallitsi taas entinen kansallisuusviha. Liberaalit liikemiesministerit Camphausen ja Hansemann tekivät tämän tavattoman suuren ja arvostamattoman palveluksen Venäjän itsevaltiaalle. Lisättäköön että puolalainen kampanja oli ensiarvoinen keino, jonka avulla saatiin uudelleenjärjestyksi ja rohkaistuksi jälleen se samainen preussilainen armeija, joka kukisti sitten liberaalipuolueen ja tukahdutti herrojen Camphausenin ja Hansemannin niin suurella vaivalla aikaansaaman liikkeen. »Joka toiselle kuoppaa kaivaa, se itse siihen lankeaa.» Sellainen oli yleensä vuosien 1848 ja 1849 kaikkien kiipijöiden kohtalo Ledru-Rollinista Changarnier'hen ja Camphausenista Haynauhun asti.

Kansallisuuskysymys oli taistelun aiheena Böömissäkin. Tämä kahden miljoonan saksalaisen ja kolmen miljoonan tšekkiä puhuvan slaavilaisen asuttama maa säilytti suuria muistelmia, jotka liittyivät miltei kokonaan tšekkien entiseen johtoasemaan. Tämän slaavilaiskansojen sukuhaaran mahti oli murtunut hussilaisotien¹⁸⁸ aikoina 1400-luvulla, tšekkiläiset maat oli erotettu toisistaan: osa muodosti Böömin kuningaskunnan, toinen Määrin ruhtinaskunnan ja kolmas, slovakien vuoristomaa Karpaateilla liitettiin Unkariin. Siitä pitäen määriläiset ja slovakit ovat jo kauan sitten menettäneet tyystin kansallistajuntansa ja kansallisen elinkykyisyytensä, joskin ovat huomattavassa määrin säilyttäneet oman kielensä. Böömiä ympäröivät kolmelta taholta täysin saksalaiset alueet. Saksalaisuus oli menestynyt suuresti omalla alueellaan; jopa pääkaupungissa Prahassa kumpaakin kansallisuutta oli lukumäärältään miltei saman verran, mutta pääoma, kaupankäynti, teollisuus ja henkinen kulttuuri oli kaikkialla saksalaisten käsissä. Professori Palacký, tšekkiläisyyden suurin puolustaja, on vain hassahtanut saksalainen tiedemies; hän ei vielä tähänkään mennessä osaa puhua tšekkiä oikein, ilman vierasvoitto-

* Puolalaiset nimet: Gdansk ja Elblong. *Toim.*

suutta. Kuten usein silti tapahtuu, kuoleva — kaikkien viimeisten neljän vuosisadan historiasta tuntemiemme seikkojen perusteella kuoleva — tšekkiläisyys teki 1848 viimeisen yrityksen palauttaa entisen elinkykyisyytensä, ja tämän yrityksen epäonnistuminen on kaikista vallankumouksellisista näkökohdista huolimatta todistava, että Böömin olemassaolo käy vastaisuudessa mahdolliseksi ainoastaan Saksan yhdysosana, vaikka osa sen asukkaista ei muutamien vuosisatojen aikana vieläkään puhuisi saksaa.¹⁸⁹

Lontoo, helmikuu 1852

IX

PANSLAVISMI. SCHLESWIG-HOLSTEININ SOTA

Böömi ja Kroatia (vielä yksi hajanaisista slaavilaisperheen jäsenistä, johon unkarilaiset vaikuttivat samoin kuin saksalaiset vaikuttivat Böömiin) olivat sen ilmiön syntymämaa, jota Euroopan manteelella nimitetään »panslavismiksi». Böömi enempää kuin Kroatiaakaan ei ollut riittävän voimakas ollakseen olemassa itsenäisenä kansakuntana. Niiden historiallisten syiden vähittäisen vaikutuksen syövyttämänä, jotka sulattavat nämä kaksi kansallisuutta väistämättä energisempiin kansoihin, ne saattoivat toivoa tietyn itsenäisyyden palauttamista ainoastaan sillä ehdolla, että ne liittoutuisivat muiden slaavilaisten kansakuntien kanssa. On olemassa 22 miljoonaa puolalaista, 45 miljoonaa venäläistä, 8 miljoonaa serbialaista ja bulgaria; voitaisiinhan muodostaa mahtava yhteenliittymä kaikista 80 miljoonasta slaavilaisesta, jotta hädettäisiin pois tai tuhottaisiin pyhälle slaavilaisten maalle tunkeutuneet kutsumattomat vieraat — turkkilaiset, unkarilaiset ja ennen muuta vihatuimmat mutta sittenkin välttämättömät Niemetz, saksalaiset! Siten eräiden slaavilaisten diletanttihistorioitsijoiden kabineteissa syntyi tämä mieletön, epähistoriallinen liike, joka asetti päämääräkseen ei sen enempää eikä vähempää kuin sivilisoidun lännen alistamisen barbaarimaiselle idälle, kaupungin maaseudulle, kaupankäynnin, teollisuuden ja henkisen kulttuurin slaavilaisten maaorjien alkeelliselle maanviljelykselle. Tämän mielettömän teorian taustana oli kuitenkin ankara todellisuus *Venäjän valtakunnan* hahmossa — sen valtakunnan, jonka jokainen askel kuvasti pyrkimystä pitää koko Eurooppaa slaavilaisheimolle ja varsinkin sen ainoalle tarmokkaalle osalle, venäläisille, kuuluvana; valtakunnan, jolla on kaksi pääkaupunkia, Pietari ja Moskova, mutta ei ole vieläkään omaa painopistettään niin kauan kuin »*tsaarin kaupunki*» (Konstantinopol, venäjäksi Tsargrad, tsaarin kaupunki), jota jokainen venäläinen talonpoika pitää uskontonsa ja kansakuntansa todellisena keskuksena, ei muutu Venäjän keisarin todelliseksi residenssiksi; valtakunnan, joka viimeisten 150 vuoden aikana ei

ole kertaakaan menettänyt alueitaan, vaan on aina laajentanut niitä jokaisessa sodassa, johon se on ryhtynyt. Keski-Eurooppa tunteekin erinomaisesti Venäjän politiikan käyttämät juonet sen vastaleivotun panslavismin teorian tukemiseksi, mikä vastasi parhaiten tuon politiikan tavoitteita. Niinpä tšekkiläiset ja kroatialaiset panslavistit toimivat kuka tahallaan, kuka tahattomasti suoraan Venäjän etujen mukaisesti. He kavalsivat vallankumouksen asian sen oletetun kansallisuuden vuoksi, jota parhaassa tapauksessa olisi odottanut Venäjän alaiseksi joutuneen puolalaisen kansallisuuden kohtalo. Puolalaisten kiitokseksi on kuitenkin sanottava, että he eivät milloinkaan tarttuneet vakavasti tähän panslavismin onkeeseen, ja mikäli eräistä puolalaisista aristokraateista tulikin kiivaita panslavisteja, niin he tiesivät menettävänsä Venäjän ikeen alla vähemmän kuin omien maaorjiensa kapinan vuoksi.

Tšekit ja kroatit kutsuivat Prahaan koolle yleisslaavilaisen kongressin valmistelemaan yleistä slaavilaisliittoa.¹⁹⁰ Tämä kongressi olisi mennyt myttyyn, vaikka itävaltalaiset joukot eivät olisi sekaantuneetkaan. Slaavilaiset kielet eroavat toisistaan yhtä suuresti kuin englanti, saksa ja ruotsi; siksi keskustelun alussa osoittautui puuttuvan yhteistä slaavilaista kieltä, jota olisivat ymmärtäneet kaikki keskustelun osanottajat. Koetettiin puhua ranskaksi, mutta enemmistö ei ymmärtänyt ranskaa, ja niinpä slaavilaisuuden entusiastiparkojen, joiden ainoana yhteistunteena olikin vain heidän saksalaisvihansa, oli loppujen lopuksi pakko keskustella vihaamallaan saksan kielellä, joka oli ainoa kaikille kokoontuneille ymmärrettävä kieli! Mutta juuri samaan Prahaan oli kokoontunut toisenlainenkin slaavilaiskokous: galitsialaiset ulaanit, kroatialaiset ja slovakialaiset krenatöörit ja tšekkiläiset tykkimiehet ja kyrasieerit. Tämä todellinen aseistettu slaavilaiskokous hääti Windischgrätzin johdolla vähemmässä kuin kahdessakymmenessä neljässä tunnissa kuvittelun slaavilaisen hegemonian perustajat kaupungista ja hajotti heidät eri puolille.

Itävallan Perustuslakia säätävillä valtiopäivillä tšekkiläiset, määriläiset, dalmatsialaiset ja osaksi puolalaiset valtiopäivämiehet (ylimystö) sotivat jatkuvasti saksalaisainesta vastaan. Saksalaiset ja osa puolalaisista (vararikkoutunut aatelisto) olivat näillä valtiopäivillä vallankumouksellisen edistyksen päätuki. Heitä vastaan oppositiossa ollut slaavilaisten valtiopäivämiesten enemmistö ei tyytynyt tähän koko liikkeensä taantumuksellisten pyrkimysten avoimeen ilmaukseen. Nämä valtiopäivämiehet vajosivat niin syvälle, että alkoivat punoa juonia ja turvautua salaisiin sopimuksiin sen samaisen itävaltalaisen hallituksen kanssa, joka oli hajottanut heidän kokouksensa Prahassa. He saivatkin sen, minkä olivat ansainneet häpeällisellä menettelyllään. Sen jälkeen kun slaavilaiset valtiopäivämiehet olivat tukeneet hallitusta lokakuun kapinan aikana 1848, jolloin kapina oli viime kädessä turvannut heille enemmistön Perustuslakia säätävillä valtiopäivillä, itävaltalaiset sotilaat olivat

ajaneet hajalle nuo jo miltei yksinomaisesti slaavilaiset valtiopäivät samoin kuin Prahan edustajakokouskin oli hajotettu, ja panslavistit oli uhattu panna vankilaan, jos he uskaltaisivat vielä liikahtakaan. He olivatkin saaneet aikaan vain sen, että slaavilaista kansallisuutta kalvoi nyt kaikkialla itävaltalainen sentralisaatio, ja se oli heidän oman fanatisminsa ja sokeutensa aikaansaannos.

Jos Unkarin ja Saksan rajat olisivat jättäneet varaa joillekin epäilyksille, niin sielläkin olisi välttämättä syttynyt kiista. Onneksi siihen ei kuitenkaan ollut aihetta, joten kumpikin kansakunta, joiden edut olivat kiinteästi sidotut toisiinsa, taisteli samoja vihollisia — Itävallan hallitusta ja panslavistien fanatismia — vastaan. Hyvä yhteisymmärrys ei rikkoutunut siellä hetkeksikään. Mutta Italian vallankumouksen seurauksena ainakin osa Saksaa tuli vedetyksi sisällissotaan, ja todettakoon tässä — osoitukseksi siitä, missä määrin Metternichin järjestelmä oli onnistunut jarruttamaan yhteiskunnallisen tajunnan kehitystä — että ne samat miehet, jotka ensimmäisten kuuden kuukauden aikana 1848 olivat taistelleet Wienin barrikadeilla, lähtivät intomielin italialaisia patriootteja vastaan taistelemaan armeijaan. Tämä harmillinen erehdys oli kuitenkin lyhytaikainen.

Sotaa käytiin vihdoin Tanskaa vastaan Schleswigin ja Holsteinin vuoksi. Nämä väestön kansallisuuden, kielen ja sympatioiden kannalta eittämättä saksalaiset alueet olivat tarpeen Saksalle myös sotilaallisessa, merenkulun ja kaupankäynnin mielessä. Näiden alueiden asukkaat olivat viimeisten kolmen vuoden aikana taistelleet sinnikkäästi Tanskan maahanhyökkäystä vastaan. Heidän puolellaan oli sitä paitsi myös sopimukseen perustuva oikeus. Maaliskuun vallankumous oli johdattanut heidät avoimeen selkkaukseen tanskalaisten kanssa, ja Saksa tuki heitä. Mutta samalla kun Puolassa, Italiassa, Böömissä ja myöhemmin Unkarissa olivat käynnissä tavattoman energiset sotatoimet, tässä ainoassa populäärissä ja ainoassa edes osittainkaan vallankumouksellisessa sodassa oli hyväksytty tarpeettomien marssien ja kontramarssien järjestelmä ja sallittu jopa ulkomaisen diplomatian sekaantuminen, mikä veikin asiat monien sankarillisten ottelujen jälkeen mitä surkuteltavimpaan päätökseen. Tämän sodan aikana saksalaiset hallitukset kavalsivat Schleswig-Holsteinin vallankumouksellisen armeijan jokaisessa sopivassa tilaisuudessa ja antoivat tahallaan tanskalaisten hävittää sitä, kun se joutui hajalleen tai pirstotuksi eri osiin. Samoin kävi saksalaisten volontäärien osastoille.

Vaikka saksalainen nimi ei noissa olosuhteissa saavuttanut mitään muuta kuin yleisen vihan, saksalaiset perustuslailliset ja liberaalit hallitukset hieroivat vain tyytyväisinä käsiään. Ne onnistuivat tukahduttamaan puolalaisten ja tšekkien liikkeen. Ne herättivät kaikkialla henkiin vanhan kansallisuusvihan, joka oli tähän asti estänyt saksalaisia, puolalaisia ja italialaisia tekemästä minkäänlaisia sopimuksia ja ryhtymästä yhteistoimintaan. Ne totuttivat

väestön kansalaissodan kohtauksiin ja sotaväen harjoittamiin ranskaisutoimiin. Preussin armeija Puolassa ja Itävallan armeija Prahassa saivat takaisin itsevarmuutensa. Samaan aikaan kun ylenpalttisen isänmaallisuuden kuohuttamaa (»die patriotische Überkraft» — Heinen lausuman mukaan*) vallankumouksellista mutta lyhytnäköistä nuorisoa lähetettiin Schleswigiin ja Lombardiaan vihollisen kartesitulen tuhottavaksi, tuohon samaan aikaan vakinaisille armeijoille, sekä Itävallan että Preussin todelliselle aseelle, annettiin mahdollisuus päästä jälleen yleisön suosioon vierasmaalaisista saamallaan voitoilla. Toistamme kuitenkin, että heti kun nuo armeijat, joita liberaalit olivat voimistaneet käyttääkseen niitä aseena radikaalimpaa puoluetta vastaan, olivat tietyissä määrin palauttaneet uskon voimiinsa ja kurin, ne käänsivät aseet itseään liberaaleja vastaan ja palauttivat valtaan vanhan järjestelmän edustajat. Kun Radetzky sai leirissään Adige-joella ensimmäiset »vastuunalaisten ministerien» määräykset Wienistä, hän huudahti: »Keitä ovat nuo ministerit? Eivät he ole Itävallan hallitus! Itävalta on nyt olemassa ainoastaan minun leirissäni; minä ja minun armeijani olemme Itävalta; murskatuamme italialaiset me palautamme valtakunnan keisarille!» Ja Radetzky-vanhus oli oikeassa. Wienin mielettömät »vastuunalaiset» ministerit eivät kuitenkaan kiinnittäneet häneen huomiota.

Lontoo, helmikuu 1852

X

PARIISIN KAPINA. FRANKFURTIN KANSALLISKOKOUS

Jo huhtikuun alussa 1848 vallankumouksellinen vyöry saatiin pysäytetyksi koko Euroopan mantereella siten, että ensimmäisistä voitoista hyötynyt yhteiskuntaluokat liittoutuivat voitettujen kanssa. Ranskassa pikkuporvaristo ja porvariston tasavaltalainen ryhmäkunta liittoutuivat monarkistisen porvariston kanssa proletariaattia vastaan. Saksassa ja Italiassa voitolle päässyt porvaristo tavoitteli hanakasti feodaalisen aateliston, virkavallan ja armeijan kannatusta kansanjoukkoja ja pikkuporvaristoa vastaan. Yhdistyneet vanhoilliset ja vastavallankumoukselliset puolueet saivat hyvin pian taas yliotteen. Englannissa ennenaikainen ja huonosti valmisteltu kansan mielenosoitus (10. huhtikuuta) päättyi liikepuolueen täydelliseen ja ratkaisevaan tappioon.¹⁹¹ Ranskassa kaksi samankaltaista esiintymistä (16. huhtikuuta¹²⁰ ja 15. toukokuuta¹¹⁹) niin ikään epäonnistui. Italiassa kuningas Bomba** palautti 15. toukokuuta yhdellä iskulla valtansa.¹⁹² Saksassa erilaiset uudet porvarilliset hallitukset

* Heine. »Yövärtijan Pariisiin tulo» (sarjasta »Nykyaikaisia runoja»). *Toim.*

** — Ferdinand II. *Toim.*

ja niiden perustavat kokoukset saivat varmistetuksi asemansa, ja vaikka runsastapahtumainen toukokuun 15. päivä päättyikin Wienissä kansan voittoon, tällä tapahtumalla oli silti vain toisarvoinen merkitys ja sitä voidaan pitää viimeisenä menestyksellisenä kansan energian leimahduksena. Unkarissa liike näytti soluvan moitteettomasti noudatetun laillisuuden rauhalliseen uomaan. Puolassa taas, kuten jo mainitsimme yhdessä edellisistä artikkeleista, liike oli tukahdutettu jo alkioasteellaan preussilaisin pistimin. Tuo kaikki ei silti lähimainkaan määrännyt ennakoita asioiden lopullista kääntä, ja jokainen vaaksa maata, jonka vallankumoukselliset puolueet olivat menettäneet eri maissa, kannusti niitä vain tiivistämään entisestään rivejään päättäviä toimia varten.

Nämä päättävät toimet olivat lähenemässä. Ne saattoivat kehkeytyä ainoastaan Ranskassa: niin kauan kuin Englanti ei osallistunut vallankumoustaisteluun ja Saksa oli pirstoutunut, Ranska oli tosiaanakin kansallisen itsenäisyytensä, sivistyksensä ja kehittyneisyytensä ansiosta ainoa maa, joka pystyi antamaan sitä ympäröiville maille syäyksen voimakkaisiin järkytyksiin. Kun 23. kesäkuuta 1848⁴³ Pariisissa alkoi verinen taistelu ja jokainen uusi lennättimitse tai postitse lähetetty ilmoitus osoitti yhä selvemmin Euroopalle sen tosiasian, että tätä taistelua käyvät keskenään toisaalta työläisjoukot ja toisaalta kaikki muut Pariisin väestöluokat armeijan tukemina; kun nykyisten kansalaisotien historiassa ennen kuulumattoman ankarat taistelut jatkuivat muutamia päiviä tuomatta kummallekaan leirille sanottavaa menestystä, — niin jokaiselle oli silloin selvää, että kysymyksessä olikin suuri, ratkaiseva ottelu, joka kapinan voitettua saisi vyörymään kautta mantereen uuden vallankumousten aallon tai sen kärsittyä tappion johtaisi ainakin tilapäiseen vastavallankumouksellisen järjestyksen palauttamiseen.

Pariisin proletaarit lyötiin, piinattiin ja muserrettiin siinä määrin, etteivät he ole vielääkään toipuneet iskusta. Koko Euroopassa uudet ja vanhat vanhoilliset ja vastavallankumoukselliset nostivat viipymättä päätään niin julkeasti, että se osoitti heidän ymmärtäneen erinomaisesti tapahtuman merkityksen. Kaikkialla alettiin vainota lehdistöä, kokoontumis- ja liittoutumisvapautta rajoitettiin, jokaista vähäpätöistä tapahtumaa jossakin pienessä maaseutukaupungissa alettiin pitää aiheena kansan aseistariisumiseen, piiritustilan julistamiseen ja Cavaignacin neuvomien uusien manöövereidien ja menetelmien opettamiseen sotaväelle. Sitä paitsi ensi kerran Helmikuun jälkeen todistettiin, että kansankapinan voittamattomuus suurkaupungissa on kuviteltua; armeijan kunnia saatiin palautetuksi jälleen; sotaväki, joka tähän mennessä oli kärsinyt aina tappion vähänkään huomattavissa katutaisteluissa, sai takaisin varmuuden siitä, että se pystyy tällaiseenkin taisteluun.

Näiltä Pariisin työläisten tappion ajoilta juontavat alkunsa Saksan vanhan feodaalis-byrokraattisen puolueen ensimmäiset reaaliset askeleet ja tietyt suunnitelmat, joiden tarkoituksena oli vapautua

jopa tilapäisestä liittolaisestaankin, porvaristosta, ja palauttaa Saksassa ennen maaliskuun tapahtumia vallinnut asiaintila. Armeijasta oli tullut jälleen ratkaiseva voima valtiossa, ja armeija oli nimenomaan tämän puolueen eikä porvariston hallussa. Jopa Preussissakin, jossa ennen vuotta 1848 alemman upseeriston tietyn osan keskuudessa oli havaittavissa suurta myötätuntoa perustuslaillista järjestelmää kohtaan, vallankumouksen armeijassa aiheuttama epäjärjestys teki nuo järkeilyyn taipuvaiset nuoret miehet jälleen uskollisiksi sotilasvelvollisuudelleen. Heti kun rivisotilaat alkoivat suhtautua hieman vapaammin upseereihin, näille kävi päivänselväksi kurinalaisuuden ja ehdottoman kuuliaisuuden välttämättömyys. Voitettut aateliset ja byrokraatit alkoivat nyt ymmärtää, mitä oli tehtävä. Oli vain yhtä mittaa annettava aihetta pieniin kahnauksiin kansan ja armeijan välillä, ja tämä samainen armeija voisi ratkaisevalla hetkellä hävittää yhdellä iskulla vallankumoukselliset ja tehdä lopun porvarillisten parlamentaarikkojen koppavuudesta, sillä se oli nyt tiiviimpi kuin milloinkaan ja päihdyksissään voitoista, joita se oli saavuttanut pikku kapinoita tukahduttaessaan ja ulkomaisten sotatoimien aikana, ja se janosi niitä samoja maineen laakereita, joita ranskalainen sotaväki oli vasta äsken haalinut itselleen. Sopiva tilaisuus tähän ratkaisevaan iskuun koitti hyvin pian.

Jätämme tarkastelematta eräät mielenkiintoiset mutta suurimalta osaltaan ikävät parlamenttikeskustelut ja paikalliset selkkaukset, joihin Saksan eri puolueet olivat kesän kuluessa syventyneet. Sanottakoon vain, että suurin osa porvariston etujen puolustajista tunsii yleensä, että heidän asemansa käy päivä päivältä yhä epävaakammaksi äärimmäisten puolueiden välillä huolimatta niistä lukuisista parlamenttivoitoista, joista yksikään ei johtanut mihinkään käytännöllisiin tuloksiin; siksi niiden oli tänä päivänä pakko pyrkiä liittoutumaan taantumuksellisten kanssa, mutta seuraavana päivänä oli pyrittävä demokraattisempien puolueiden suosioon. Näiden alituisten heilahtelujen vuoksi yleinen mielipide kääntyi lopullisesti heitä vastaan, ja asiain myöhempää käännettä vastaavasti heidän herättämä ylenkatse oli kyseisellä hetkellä pääasiassa byrokraattien ja feodaalien eduksi.

Alkusyksyyn mennessä eri puolueiden väliset suhteet kärjistyivät äärimmilleen ja kävivät niin kriittisiksi, että ratkaiseva ottelu oli väistämätön. Ensimmäinen yhteenotto tässä demokraattisten ja vallankumouksellisten joukkojen sodassa armeijaa vastaan tapahtui Frankfurtissa. Vaikka tämä yhteenotto olikin toisarvoinen, sotaväki sai siinä ensi kerran jossain määrin huomattavan yliotteen kapinallisista, mikä teki tavattoman suuren moraalisen vaikutuksen. Täysin ymmärrettävistä syistä Preussi salli Frankfurtin kansalliskokouksen perustaman näennäisen hallituksen solmia sellaisen välirauhan Tanskan kanssa, joka luovutti Schleswigin saksalaiset tanskalaisten rangaistavaksi ja merkitsi sitä paitsi niiden enemmän tai vähemmän vallankumouksellisten periaatteiden täydellistä kiistämistä, joihin

yleisen käsityksen mukaan Tanskan sota pohjautui. Frankfurtin kansalliskokous hylkäsi tuon välisopimuksen kahden tai kolmen äänen enemmistöllä. Tätä äänestystä seurasi ministeripulakomedia, mutta kolme päivää myöhemmin kansalliskokous tarkisti päätöksensä ja joutui itse asiassa hylkäämään sen ja tunnustamaan välirauhan. Tämä häpeällinen teko herätti suuttumusta kansassa. Rakennettiin katusulkuja, mutta Frankfurtiin oli jo vedetty riittävästi sotaväkeä, niin että kuusi tuntia jatkuneen taistelun jälkeen kapina tukahdutettiin. Tämä tapahtuma aiheutti samanlaisia, joskin merkitykseltään vähäisempiä liikehtimisiä muissakin osissa Saksaa (Badenissa, Kölnissä), mutta ne kaikki tukahdutettiin aivan samoin.

Tämä ennakkoyhteenotto tuotti vastavallankumoukselliselle puolueelle tavattoman suurta hyötyä, nimittäin sitä, että ainoa hallitus, joka ainakin näennäisesti oli kokonaan kansan valitsema, nimittäin valtakunnan hallitus Frankfurtissa, samoin kuin Frankfurtin kansalliskokouskin menettivät kokonaan arvovaltansa kansan silmissä. Tämän hallituksen ja tämän kansalliskokouksen oli pakko turvautua sotaväen pistimiin asettuessaan tahtoansa ilmaisevaa kansaa vastaan. Ne olivat nolanneet itsensä, ja niin vähän kuin ne olivat tähän mennessä ansainneetkin oikeuksia kunnioitukseen, tämä niiden kieltäytyminen syntyperästään, tämä riippuvuus kansalle vihamielisistä hallituksista ja niiden sotaväestä on muuttanut nyt valtakunnan hoitajan ja hänen ministerinsä ja hallituksen jäsenet täysiksi nolliksi. Kohta tulemme näkemään, miten halveksuvasti suhtautuivat sitten—aluksi Itävalta, sen jälkeen Preussi ja sitten myös pienet valtiot—tämän voimattomien haihattelijoiden joukkion jokaiseen määräykseen, jokaiseen pyyntiin ja jokaiseen lähetystöön.

Olemme lähestymässä Ranskan kesäkuun taistelun Saksassa herättämää voimakasta vastakaikua, tapahtumaa, jolla oli Saksassa yhtä ratkaiseva merkitys kuin Pariisin proletariaatin taistelulla oli Ranskassa. Tarkoitamme kapinaa ja sitä seurannutta Wienin valtausta lokakuussa 1848. Tämän taistelun merkitys on niin suuri ja toisaalta niiden eri seikkojen selittäminen, jotka vaikuttivat enemmän kuin välittömästi taistelun lopputulokseen, veisivät niin paljon tilaa »Tribunessa», että meidän on parasta esittää tämä aihe erityisessä artikkelissa.

Lontoo, helmikuu 1852

XI

WIENIN KAPINA

Olemme päässeet siihen ratkaisevaan tapahtumaan, joka oli Pariisin kesäkuun kapinan vallankumouksellinen rinnastuskohta Saksassa ja joka sai yhdellä iskulla vaakakupin painumaan vastavallankumouksellisen puolueen puolelle, nimittäin Wienin kapinaan lokakuussa 1848.

Olemme nähneet, millainen oli Wienin eri luokkien asenne maaliskuun 13. päivän voiton jälkeen. Olemme todenneet myös sen, miten saksalaisen Itävallan liike punoutui yhteen Itävallan ei-saksalaisten maakuntien liikkeen kanssa ja miten nämä tapahtumat jarruttivat sitä. Nyt teemme siis vain lyhyen katsauksen syihin, jotka johdattivat viimeiseen ja kaikkein uhkaavimpaan kapinaan saksalaisessa Itävallassa.

Korkein aatelisto ja rahaporvaristo, jotka olivat Metternichin vallan epävirallinen tuki, pystyivät vielä maaliskuun tapahtumien jälkeenkin säilyttämään ratkaisevan vaikutuksensa hallitukseen käyttämällä tällöin hyväkseen paitsi hovia, armeijaa ja virkavaltaa vielä suuremmassa määrin porvariston keskuudessa nopeasti levinnyttä »anarkian» pelkoa. Ne rohkenivat hyvin pian päästää muutamia koe-paljoja painolain¹⁹³, epämääräisen aristokraattisen perustuslain¹⁹⁴ ja vanhanaikaiseen »säätajakoon» perustuvan vaalilain¹⁹⁵ muodossa. Niin sanottu perustuslaillinen ministeristö, joka koostui aroista ja kyvyttömistä puoliliberaaleista byrokraateista, uskaltautui 14. toukokuuta jopa suoranaiseen hyökkäykseen kansanjoukkojen vallankumouksellisia järjestöjä vastaan ja laski hajalle kansalliskaartin ja Akateemisen legioonan¹⁹⁶ edustajista muodostetun keskuskomitean, järjestön, joka oli varta vasten perustettu valvomaan hallitusta ja nostamaan tarpeen tullen kansan voimat sitä vastaan. Tämä toimenpide aiheutti vain 15. toukokuuta kapinan, joka pakotti hallituksen tunnustamaan keskuskomitean, kumoamaan perustuslain ja vaalilain ja luovuttamaan uuden perustuslain laatimisvaltuudet Perustuslakia säätäville valtiopäiville, jotka valittaisiin yleisen äänioikeuden perusteella. Kaikki tämä vahvistettiin seuraavana päivänä ilmestyneessä valtakunnallisessa julistuksessa. Taantumuksellinen puolue, jolla olivat omat edustajansa ministeristössä, onnistui kuitenkin pian yllyttämään »liberaalit» kollegansa hyökkäämään uudelleen kansan saavutuksia vastaan. Akateeminen legioona oli liikepuolueen tuki ja vakituisen agitaation keskus, ja juuri siksi maltillisimmat wieniläiset porvarit alkoivat vihata sitä. Se laskettiin 26. toukokuuta hajalle ministeristön asetuksella. Isku olisi saattanut onnistuakin, jos asetuksen toimeenpano olisi annettu ainoastaan kansalliskaartin osaston tehtäväksi, mutta hallitus ei luottanut kaartiinkaan, vaan pani liikkeelle sotaväen, ja kansalliskaarti teki heti jyrkän käänteän, liittyi Akateemiseen legioonaan ja ajoi siten karille ministeristön suunnitelman.

Keisari* oli jo 16. toukokuuta poistunut hoveineen Wienistä ja paennut Innsbruckiin. Fanaattisten tirolilaisten ympäröimänä, joiden alamaiset tunteet olivat heränneet uudella voimalla sardinialais-lombardialaisen armeijan maahanhyökkäyksen vaaran uhatessa, ja lähellä, tykin kantaman päässä Innsbruckista sijaitsevan Radetzky armeijan tukemana vastavallankumouksellinen puolue löysi itselleen

---

* — Ferdinand I. Toim.

turvapaikan, jossa se saattoi ilman minkäänlaista valvontaa ja silmäläpitoa, ilman vähäisintäkään vaaraa koota hajanaisia voimiaan, punoa juoniaan ja kietoa niiden verkkoon koko maan. Palautettiin yhteydet Radetzkyyn, Jellachichiin ja Windischgrätziin sekä eri maakuntien hallinnolliseen hierarkiaan kuuluneisiin luotettaviin henkilöihin ja alettiin vehkeillä slaavilaisten johtajien kanssa; siten vastavallankumouksellisella kamarillalla oli hallussaan reaalaisia voimia, kun taas Wienin avuttomien ministerien oli suotu tuhlata lyhytaikainen ja vähäinen arvovaltansa alituisissa yhteenotoissa vallankumouksellisten joukkojen kanssa ja tulevilla keskusteluissa Perustuslakia säätävillä valtiopäivillä. Poliitiikka, jonka tarkoituksena oli se, että liikkeen sallittaisiin pääkaupungissa kehittyä toistaiseksi omaa tietään, poliitiikka, joka olisi Ranskan kaltaisessa keskitetyssä ja yhdenlaatuisessa maassa tehnyt liikepuolueen kaikkivoipaiseksi, osoittautui Itävallassa, tuossa monenkirjavassa poliittisessä koostumassa, erääksi varmimmaksi taantumusvoimien uudelleenjärjestämisen keinoksi.

Wienin porvaristo oli varma siitä, että hovin kärsimän kolmen peräkkäisen tappion jälkeen ja yleisen äänioikeuden perusteella vallittujen Perustuslakia säätävien valtiopäivien ollessa olemassa sillä ei ole enää syytä pelätä sellaista vastustajaa kuin hovipuoluetta, ja va- josi yhä enemmän siihen uupumukseen ja apatiaan ja siihen ikuisen jär- jestyksen ja rauhallisuuden tavoitteluun, joka valtaa tuon luokan aina voimakkaiden järkytysten ja niiden aiheuttaman liike-elämän sekasorron jälkeen. Itävallan pääkaupungin teollisuus oli rajoittunut miltei yksinomaisesti ylellisyysesineiden tuotantoon, mutta niiden kysyntä oli tietenkin jyrkästi supistunut vallankumouksen puhjettua ja hovin lähdettyä pakoon. Kehotukset säännöllisen hallintojärjes- telmän palauttamiseen ja hovin takaisin paluuseen olivat tulleet yleisiksi porvariston keskuudessa, sillä niiden kummankin toivottiin johtavan jälleen kaupankäynnin kukoistukseen. Heinäkuussa Pe- rustuslakia säätävien valtiopäivien avajaisia tervehdittiin ihastunees- ti merkkinä vallankumouskauden päättymisestä. Samoin tervehdit- tiin myös hovin paluuta, joka Radetzky'n Italiassa saavuttamien voittojen ja Doblhoffin taantumuksellisen ministeristön valtaantu- lon jälkeen tunsii olevansa riittävän voimakas ollakseen pelkäämättä kansan painostusta ja piti samalla välttämättömänä Wienissä oloaan, jotta olisi saanut viedyksi päätökseen valtiopäivien slaavilaisen enemmistön kanssa aloittamansa vehkeilyt. Samaan aikaan kun Pe- rustuslakia säätävillä valtiopäivillä käsiteltiin lakeja talonpoikien vapauttamisesta feodaalisista kahleista ja pakollisesta työstä aate- lien hyväksi, hovi suoritti menestyksellisesti ovelan manöoverin. Keisaria kehoitettiin pitämään 19. elokuuta kansalliskaartin katsel- mus: keisariperheen jäsenet, hovimiehet ja kenraalit imartelivat kil- van aseistettuja porvareita, jotka muutenkin olivat jo päihtyneet siitä ylpeästä tietoisuudesta, että heidät tunnustetaan julkisesti yh- deksi valtion ratkaisevista voimista. Kohta sen jälkeen ilmestyi hal-

lituksen ainoan suosiota nauttivan ministerin, herra Schwarzerin allekirjoittama määräys, joka kielsi työttömien siihen mennessä saaman valtion avustuksen. Temppu onnistui. Työläiset järjestivät mielenosoituksen; porvariston kansalliskaarti kannatti ministerinsä antamaa määräystä; kaartilaiset hyökkäsivät »anarkisteja» vastaan; 23. elokuuta he hyökkäsivät kuin tiikerit aseettomia työläisiä vastaan, jotka eivät tehneet vastarintaa, ja joista monet saivat surmansa. Siten murrettiin vallankumouksellisten taisteluvoimien yhtenäisyys ja mahti. Porvariston ja proletariaatin luokkataistelu kärjistyi näin ollen myös Wienissä veriseksi yhteenotoksi, ja vastavallankumouksellinen kamarilla näki sen päivän jo lähenevän, jona se antaisi ratkaisevan iskun.

Unkarin asiat antoivat hyvin pian aiheita julistaa avoimesti ne periaatteet, joita vastavallankumouksellinen kamarilla aikoi pitää toimintojensa ohjeena. Virallisessa »Wiener Zeitungissa»¹⁹⁷ 5. lokakuuta julkaistu keisarillinen asetus, jonka alla ei ollut yhdenkään unkarilaisen vastuunalaisen ministerin allekirjoitusta, ilmoitti Unkarin valtiopäivien hajottamisesta ja eteläslaavilaisten taantumuksen johtajaa, Unkarin laillista valtaa vastaan avoimesti sotineen Kroatian baanin Jellachichin nimittämisestä Unkarin siviili- ja sotilaskubernööriksi. Samaan aikaan Wienissä olleet sotaväenosastot saivat määräyksen lähteä marssille ja yhdistyä armeijaan, jonka piti tukea Jellachichin valtaa. Se olisi kuitenkin merkinnyt koko mustan hankkeen tekemistä liian ilmeiseksi; Wienin jokainen asukas käsitti, että Unkaria vastaan käyty sota on sotaa perustuslaillisen hallitusmuodon periaatetta vastaan. Tuota periaatetta oli kyseisessä asetuksessa loukattu jo siten, että keisari yritti antaa lain voiman määräyksilleen, joita ei oltu vahvistettu vastuunalaisen ministerin allekirjoituksella. 6. lokakuuta kansa, Akateeminen legioona ja Wienin kansalliskaarti nousivat kapinaan ja estivät sotaväenosastojen lähettämistä pois kaupungista. Muutamat krenatöörit siirtyivät kansan puolelle; tapahtui pieni yhteenotto kansan taisteluvoimien ja sotaväen välillä; sotaministeri Latour sai surmansa kansan käsistä, ja iltaan mennessä kansa osoittautui voittajaksi. Sillä aikaa Stuhlweissenburgin* edustalla Perczelin murskaama baani Jellachich pakeni Wienin lähettyvillä sijaitsevalle saksalais-itävaltalaiselle alueelle. Wienin varuskunta, jonka olisi pitänyt tulla hänen avukseen, osoittikin häntä kohtaan ilmeistä vihamielisyyttä ja valmistui puolustautumaan; keisari ja hovi pakenivat jälleen, tällä kertaa Olmütziin**, puoleksi slaavilaiselle alueelle.

Olmützissa hovi oli kuitenkin aivan toisenlaisessa asemassa kuin Innsbruckissa ollessaan. Nyt se pystyi jo aloittamaan välittömästi ry:näkön vallankumousta vastaan. Sitä ympäröivät Perustuslakia säättävien valtiopäivien slaavilaiset jäsenet, jotka kokoontuivat joukoit-

---

* Unkarilainen nimi: Székesfehérvár. *Toim.*

** Tšekkiläinen nimi: Olomouc. *Toim.*

tain Olmütziin, ja slaavilaisintoilijat monarkian kaikista osista. Sotaretken olisi heidän käsityksensä mukaan pitänyt muuttua slaavilaisuuden palauttamisen puolesta käytäväksi sodaksi ja hävitysodaksi saksalaisia ja madjaareja vastaan, jotka olivat hyökänneet heidän slaavilaisena pitämäänsä maahan. Windischgrätzistä, Prahan valloittajasta ja nykyisestä Wienin ympärille keskitetyn armeijan komentajasta tuli heti slaavilaisten kansallissankari. Hänen armeijansa keskitti hyvin nopeasti kaikkialta saapuvat voimansa. Böömistä, Määristä, Steiermarkista, Ylä-Itävallasta ja Italiasta marssi rykmentti toisensa perään Wienin suuntaan yhdistyäkseen Jellachichin joukkoihin ja entiseen Wienin varuskuntaan. Lokakuun aikana oli näin ollen kokoontunut yli 60 000 miestä, jotka alkoivat kohta kaikilta puolin valtakunnan pääkaupungin piirityksen, kunnes vihdoin lokakuun 30. päivään mennessä he olivat päässeet niin pitkälle, että saattoivat uskaltautua ratkaisevaan rynnäkköön.

Wienissä taas oli vallalla hämminki ja sekasorto. Heti voiton jälkeen porvaristossa oli herännyt taas vanha epäluulo »anarkistista» työväenluokkaa kohtaan. Työläiset muistivat hyvin, miten aseistetut porvarit olivat kohdelleet heitä kuusi viikkoa aikaisemmin, he muistivat koko porvariston epävakaa ja alituisesti horjahtelevan politiikan eivätkä halunneet jättää porvaristolle kaupungin puolustusta, vaan vaativat itselleen aseita ja oman sotilaallisen järjestönsä perustamista. Taistelukiikkossaan keisarillista despotiaa vastaan Akateeminen legioona ei kyennyt laisinkaan ymmärtämään kahden luokan keskinäisen vieraantumisen todellista syytä eikä yleensääkään pystynyt käsittämään muodostuneen tilanteen sanelemia vaatimuksia. Sekä kansa että johtavat piirit olivat päästään pyörällä. Valtiopäivien jäljelle jääneet saksalaiset jäsenet ja muutamat slaavilaiset, jotka harvoja puolalaisia vallankumouksellisia valtiopäivämiehiä lukuun ottamatta harjoittivat vakoilua olmützilaisten ystäviensä hyväksi, alkoivat pitää keskeytyksettömästi istuntoja. Tarmokkaiden toimien asemesta he tuhlasivat kuitenkin aikansa turhanpäiväisiin väittelyihin siitä, voidaanko keisarilliselle armeijalle antaa vastaisku ylittämättä perustuslaillisuuden puitteita. Miltei kaikkien Wienin demokraattisten järjestöjen edustajista muodostettu Turvallisuuskomitea oli tosin valmis osoittamaan vastarintaa, mutta siinä esittivät johtavaa osaa enemmistönä olleet porvarit sekä pienet käsityöläiset ja kauppiat, jotka eivät olisi milloinkaan sallineet sen ryhtyä päättäviin, tarmokkaiisiin toimiin. Akateemisen legioonan komitea hyväksyi sankarillisia päätöslausemia, mutta ei kyennyt ollenkaan johtajan rooliin. Epäluottamuksen ympäröimät aseettomat ja järjestyttömät työläiset saattoivat ilmaista itsensä ainoastaan äänekkäissä mielenosoituksissa, sillä he olivat vasta äsken vapautuneet siitä henkisestä orjuudesta, jossa vanha järjestelmä oli heitä pitänyt, ja he olivat vasta heränneet tajuamaan vaistomaisesti yhteiskunnallisen asemansa ja heidän kannaltaan tarkoituksenmukaisen politiikan, mutta eivät vielä olleet heränneet tiedostamaan niitä. Siksi heiltä ei voitu

odottaa, että he olisivat pystyneet voittamaan kaikki ajankohdan vaikeudet. He olivat silti valmiit samoin kuin kaikkialla Saksassa vallankumouksen aikana taistelemaan loppuun saakka heti aseet saatuaan.

Tällainen tilanne oli Wienissä. Wienin ulkopuolella oli uudelleenjärjestetty, Radetzky'n Italiassa saamien voittojen rohkaisema itävaltalainen armeija, 60—70 tuhatta hyvin aseistettua ja hyvin järjestettyä miestä, joilla oli kuitenkin komentajisto, niin puutteellinen kuin se olikin. Wienissä vallitsivat kaaos, luokkaristiriidat ja epäjärjestys. Osa kansalliskaartia oli kieltäytynyt yleensä taistelemasta, osa epäro'i ja vain vähäinen kourallinen oli valmis toimimaan. Lukumäärältään voimakkaalla proletaarijoukolla ei ollut johtajia eikä minkäänlaista poliittista valmennusta, se joutui yhtä helposti paniikin kuin miltei aiheettomien raivonpuuskienvin valtaan ja kaikkien valheellisten kuulopuheiden uhriksi, se pyrki kiihkeästi taisteluun, mutta oli aseeton ainakin alussa ja vain kehnosti aseistettu ja jotenkuten järjestetty, kun se lopulta vietiin taisteluun. Avuttomilla valtiopäivillä käytiin yhä keskustelua teoreettisista hienouksista, vaikka katto oli jo tulessa. Johtavalta komitealta puuttui innostusta ja tarmoa. Kaikki oli muuttunut sitten maaliskuun ja toukokuun päivien, jolloin vastavallankumouksen leirissä oli vallinnut täydellinen kaaos ja vallankumouksen synnyttämä voima oli ollut silloin ainoa järjestynyt voima. Tuskin lienee jäänyt enää sijaa epäilyksille taistelun lopputuloksen suhteen, ja mikäli epäilyksiä olikin, niin lokakuun 30. ja 31. ja marraskuun 1. päivän tapahtumat poistivat ne.

Lontoo, maaliskuu 1852

XII

WIENIN VALLOITUS. WIENIN KAVALTAMINEN

Kun Windischgrätzin armeija alkoi vihdoinkin keskittyttyään hyökkäyksen Wieniin, puolustuskuntoiset voimat osoittautuivat kerrassaan riittämättömiksi tarkoitukseen. Ainoastaan tietty osa kansalliskaartia voitiin lähettää taisteluhautoihin. Lopulta järjestettiin kylläkin pikaisesti proletaarinen kaarti, mutta koska yritys käyttää siten hyväksi tätä lukuisinta, rohkeinta ja tarmokkainta väestön osaa tehtiin liian myöhään, niin se ei kyennyt riittävässä määrin omaksumaan aseiden käyttöä eikä kurin alkeitakaan tehdäkseen menestyksellistä vastarintaa. Kolme tai neljä tuhatta miestä käsittävä hyvin koulutettu ja tietystä määrin kurinalainen, rohkea ja innostusta uhkuva Akateeminen legioona oli sotilaallisessa mielessä näin ollen ainoa joukko-osasto, joka olisi pystynyt menestyksellisesti suoriutumaan tehtävästään. Mutta mitä merkitystä sillä saattoi olla

yhdessä kansalliskaartin vähäisen luotettavan osan ja aseistettujen proletaarien järjestymättömän joukon kanssa, mitä se saattoi merkitä verrattuna Windischgrätzin paljon runsaslukuisempaan vakinaiseen sotaväkeen, puhumattakaan Jellachichin rosvojoukoista, jotka jopa elintottumustensa puolesta olivat hyvin sopivia sotatoimiin, joita jouduttiin käymään valloittamalla talo kerrallaan, kadunkulma kerrallaan. Eivätkä kapinalliset voineet asettaa mitään muuta kuin joitakin vanhoja, käyttökelvottomia tykkeitä ilman ehyitä lavetteja ja kunnollisia tykkimiehiä vastapainoksi lukuisalle ja kaikella välttämättömällä erinomaisesti varustetulle tykistölle, jota Windischgrätz käytti niin häikäilemättömästi.

Hämminki kasvoi Wienissä sitä mukaa kuin vaara läheni. Valtiopäivät eivät rohjenneet viime hetkeen asti kutsua apuun Perczelin unkarilaista armeijaa, joka oli muutaman peninkulman päässä pääkaupungista. Turvallisuuskomitea* teki ristiriitaisia päätöksiä sitä energian nousua tai päinvastoin laskua vastaavasti, jota se koki samoin kuin aseistetut kansanjoukotkin ristiriitaisen kuulopuheiden vyöryn voimistumisesta tai heikkenemisestä riippuen. Kaikki olivat samaa mieltä vain yhdestä seikasta, omaisuuden kunnioituksesta, joka oli paisunut niin mittavaksi, että vaikutti kyseisissä olosuhteissa miltei koomiselta. Lopullisen puolustus suunnitelman kehittäminen oli tehty hyvin vähän. Ainoa mies, joka olisi pystynyt pelastamaan Wienin, mikäli se siihen aikaan oli yleensäkin pelastettavissa, oli melkein kaikille tuntematon ulkomaalainen, syntyjään slaavilainen Bem, joka yleisen epäluottamuksen painostamana kieltäytyi tuosta tehtävästä. Jos hän olisi pysynyt vaatimuksessaan, hänet olisi saatettu lynkata petturina. Kapinallisten voimien komentaja Messenhauser, jolla oli suuremmat romaanikirjailijan kuin edes alipeerin edellytykset, oli täysin kykenemätön tehtäväänsä. Kansanpuolue ei kuitenkaan ollut kahdeksan kuukautta jatkuneen taistelun aikana nostanut keskuudestaan tai löytänyt muualta häntä kyvykkäämpää sotapäällikköä. Taistelu alkoi tällaisten olosuhteiden valitessa. Wieniläiset tekivät tavattoman sankarillista vastarintaa, kun otetaan huomioon heidän kerrassaan puutteelliset puolustusvälineensä ja täydellinen sotilasvalmennuksen ja järjestyksen puute. Bem'n komentajana ollessaan antama määräys »puolustaa asemia viimeiseen mieheen» täytettiin monin paikoin kirjaimellisesti. Voima sai kuitenkin yliotteen. Keisarillinen tykistö pyyhkäisi pois barrikadin toisensa jälkeen pitkiltä ja leveiltä kaduilta, laitakaupungin pääväyliltä, ja toisen taistelupäivän iltaan mennessä kroaattit valloittivat Vanhan kaupungin vallin kohdalla sijainneet talot. Unkarilaisen armeijan heikko ja sekasortoinen rynnäkkö päättyi täydelliseen tappioon. Ei ollut vielä päättynyt aselepoko, jonka aikana muutamat Vanhassa kaupungissa sijainneet joukko-osastot olivat antautuneet, toiset olivat alkaneet horjua ja saada aikaan hämmennystä ja Akatee-

---

* Ks. tätä osaa, ss. 292—293. *Toim.*

misen legioonan rippeet olivat rakentaneet uusia linnoituksia, kun keisarilliset joukot tekivät hyökkäyksen ja käyttäen hyväkseen yleistä hämminkiä valloittivat rynnäköllä Vanhan kaupungin.

Tämän voiton lähimpiä seurauksia olivat sota-ajan lakien mukaiset petomaisuudet ja mestaukset sekä Wieniin usutettujen slaavilaisjoukkojen ennen kuulumattomat julmuudet ja ilkitteot, jotka tunnetaan liiankin hyvin eivätkä kaipaa tässä seikkaperäisempää kuvausta. Myöhempiä seurauksia, Wienin vallankumouksen aiheuttamaa aivan uutta käännettä Saksan asioissa, valaistaan alempana. Tarkasteltavaksemme jää vielä kaksi Wienin valloitukseen liittyvää seikkaa. Tämän kaupungin asukkailla oli kaksi liittolaista: unkarilaiset ja Saksan kansa. Missä ne olivat tuolla koettelemuksen hetkellä?

Kuten näimme, wieniläiset nousivat jalomielisinä äskeisen vapautuksensa johdosta puolustamaan asiaa, joka tosin olikin viime kädessä heidän oma asiansa, mutta ennen muuta ja pääasiallisesti se oli unkarilaisten asia. He päättivät ennemminkin ottaa vastaan itävaltalaisien joukkojen ensimmäisen ja voimakkaimman rynnäkönnä kuin päästää niitä etenemään Unkaria kohti. Samaan aikaan kun he esiintyivät näin jalomielisesti tukeakseen liittolaisiaan, unkarilaiset toimivat menestyksellisesti Jellachichia vastaan häätäen tämän Wienin edustalle ja voimistaen siten voitollaan joukkoja, joiden oli määrä hyökätä Wieniin. Tällaisten olosuhteiden vallitessa Unkari olisi epäilemättä ollut velvollinen auttamaan viipymättä ja kaikkiin voimin *Wienin vallankumousta* eikä Wienissä istuntojaan pitäviä valtiopäiviä tai Turvallisuuskomiteaa tai joitakin muita Wienin virallisia elimiä. Ja vaikka Unkari olisi unohtanutkin, että Wien kävi ensimmäisen taistelun Unkarin puolesta, niin omaa turvallisuuttaan silmällä pitäen sen ei olisi pitänyt unohtaa, että Wien oli ainoa Unkarin riippumattomuuden etuvartio ja että Wienin kukistumisen jälkeen ei mikään voinut enää pidättää keisarillisten joukkojen hyökkäystä Unkariin. Me tiedämme nyt erittäin hyvin kaiken sen, mitä unkarilaiset saattoivat esittää ja esittivät Wienin piirityksen ja valloituksen aikaisen toimettomuutensa puolustukseksi: heidän omien taisteluvoimiensa epätyytyttävän tilan, valtiopäivien ja kaikkien muiden Wienissä olleiden virallisten elinten kieltäytymisen kutsumasta heitä avukseen ja välttämättömyyden pysytellä perustuslain maaperällä ja karttaa selkkauksia Saksan keskusvallan kanssa. Mitä tulee Unkarin armeijan epätyytyttävään tilaan, niin asia on siten, että ensi päivinä Wienin vallankumouksen ja Jellachichin tulon jälkeen olisi aivan hyvin tullut toimeen ilman vakainaista sotaväkeäkin, sillä Itävallan vakainainen armeija ei ollut lähimainkaan vielä keskittynyt. Menestyksellisten toimien päättävä ja horjumaton kehittäminen Jellachichista saadun ensimmäisen voiton jälkeen vaikkapa vain Stuhlweissenburgin edustalla taistelleen kansan nostoväen voimin olisi riittänyt hyvin, jotta olisi saatu yhteys wieniläisiin ja lykätty kuudella kuukaudella Itävallan joukkojen kaikkinaista

keskittämistä. Ripeät toimet ovat perusedellytys sodassa ja eritoten vallankumouksellisessa sodassa niin kauan kuin ei ole saatu ratkaisevaa menestystä. *Puhtaasti sotilaallisten näkökohtien* perusteella väitämme varmasti, että Perczelin ei olisi pitänyt pysähtyä ennen kuin olisi yhtynyt wieniläisiin. Se olisi tietenkin ollut jossain määrin uhkarohkeaa, mutta kuka ja milloin olisi voittanut ottelun panematta mitään vaaralle alttiiksi. Eivätkö sitten Wienin asukkaat — neljäsataa tuhatta henkeä — asettaneet mitään vaaralle alttiiksi ryhtyessään vastustamaan kahdentoista miljoonan unkarilaisen alistamiseen suunnattuja taisteluvoimia? Se taktinen virhe, että unkarilaiset pysyivät odottavalla kannalla, kunnes itävaltalaisten voimat pääsivät yhdistymään, ja sitten tekivät Schwechatin edustalla epävarman esiintymisyhtymisen, joka päättyi kunniaattomaan tappioon, kuten saattoi odottaakin — se taktinen virhe sisälsi paljon suuremman vaaran kuin rohkea hyökkäys Wieniä kohti, Jellachichin riepoitettuja joukkioita vastaan.

Ilman jonkin virallisen elimen hyväksymistä tämä unkarilaisen hyökkäys olisi kuitenkin ollut, kuten sanotaan, saksalaisten alueiden anastamisyrittä ja se olisi aiheuttanut selkkauksia Frankfurtin keskusvallan kanssa ja osoittanut ennen muuta sitä, että unkarilaiset ovat hylänneet laillisen ja perustuslaillisen politiikan, joka on ollut heidän liikkeensä voimana. Mutta Wienin viralliset elimethän olivat pelkkiä nollia! Nousivatko muka valtiopäivät tai jotkin demokraattiset komiteat puolustamaan Unkaria? Eikö yksin vain Wienin kanssa tarttunut aseisiin käydäkseen ensimmäisen taistelun Unkarin riippumattomuuden puolesta? Kysymys ei ollut minkäänlaisten Wienin virallisten elinten tukemisen tarpeesta: kaikki nuo elimet voitiin kaataa ja hyvin pian kaadettiinkin vallankumouksen kehityksen kullussa. Kysymys oli yksinomaan vallankumouksen noususta, sen kansanliikkeen jatkuvasta kehityksestä, joka vain pystyisikin suojelemaan Unkarin maahanhyökkäykseltä. Kysymys tuon vallankumousliikkeen tulevista muodoista koski wieniläisiä eikä unkarilaisia, niin kauan kuin Wien ja saksalainen Itävalta yleensä olivat unkarilaisten liittolaisina yhteistä vihollista vastaan. Herää kuitenkin kysymys: eikö tuo Unkarin hallituksen sinnikäs pyrkimys saada jokin kvasilaillinen hyväksyminen ollut ensimmäisenä selvänä oireena siitä melko epäilyttävän laillisuuden tavoittelusta, joka ei tosin pelastanut Unkaria, mutta teki ainakin myöhempinä aikoina niin hyvän vaikutuksen englantilaiseen porvarilliseen yleisöön?

Edelleen, vetoaminen mahdolliseen selkkaukseen Frankfurtin saksalaisen keskusvallan kanssa on kerrassaan kestämätön. Vastavallankumouksen voitto Wienissä kukisti tosiasiallisesti frankfurtilaiset vallanpitäjät, mutta he olisivat tulleet kukistetuiksi aivan samoin siinäkin tapauksessa, että vallankumous olisi saanut siellä tarvitsemaansa kannatusta tuottaakseen vihollisilleen tappion. Vihdoin se vertaansa vailla oleva peruste, että Unkarin oli pysyttävä laillisella ja perustuslaillisella maaperällä, saattaa tietysti hyvinkin

imponoida brittiläisiin vapaakaupan kannattajiin¹⁴⁷, mutta historia ei tunnusta sitä milloinkaan tyydyttäväksi. Kuvitelkaamme, että 13. maaliskuuta ja 6. lokakuuta wieniläiset olisivat pitäytyneet »lailisiin ja perustuslaillisiin» keinoihin. Mikä olisi ollut tuon »laillisen ja perustuslaillisen» liikkeen kohtalo, millainen olisi ollut niiden kaikkien maineikkaiden ottelujen lopputulos, jotka ensi kerran kääntivät sivistysmaailman huomion Unkariin? Juuri Wienin asukkaiden mitä laittomin ja perustuslaittomin kapina 13. maaliskuuta oli valloittanut unkarilaisille sen samaisen laillisen ja perustuslaillisen maaperän, jolla he väittivät pysyneensä järkähtämättömästi vuosina 1848 ja 1849. Emme aseta tehtäväksemme tarkastella tässä Unkarin vallankumouksen historiaa, mutta mielestämme sopii tähdentää, että olisi kerrassaan epätarkoituksenmukaista käyttää ainoastaan laillisia vastustuskeinoja sellaista vihollista vastaan, joka pitää pilkkanaan moista hienotunteisuutta, eikä ilman tuota ainaista laillisuuspyrkimystä, jota Görgey käytti hyväkseen kohdistamalla sen itseään Unkarin hallitusta vastaan, olisi ollut mahdollista Görgeyn armeijan alistuvaisuus kenraalinsa tahtoon eikä häpeällinen katastrofi Világosissa¹⁴⁸. Ja kun lokakuun viime päivinä 1848 unkarilaiset ylittivät vihdoin Leithan pelastaakseen kunniansa, niin eikö se ollut yhtä laitonta kuin viipymätön ja energinen hyökkäys?

On tunnettua, että meillä ei ole mitään epäystävällisiä tunteita Unkaria kohtaan. Olemme esiintyneet sen puolesta taistelun aikana. Meillä on täysi oikeus sanoa, että lehtemme »Neue Rheinische Zeitung»⁷¹ on myötävaikuttanut enemmän kuin mikään muu lehti siihen, että unkarilaisten asia tulisi tunnetuksi Saksassa; se on selittänyt madjaarien ja slaavilaisten välisen taistelun luonnetta ja valaissut Unkarin sotaa kokonaisuudessaan sarjassa artikkeleita, jotka ovat saaneet osakseen sen kunnian, että niitä on plagioitu melkein jokaisessa tästä aiheesta myöhemmin kirjoitetussa kirjassa, itsensä unkarilaisten ja »silminnäkijöiden» teokset mukaan lukien. Me pidämme nytkin Unkaria Saksan luonnollisena ja välttämättömänä liittolaisena kaikissa vastaisissa järkytyksissä Euroopan mantereella. Olemme silti olleet riittävän ankaria omia maanmiehiämme kohtaan ja siksi meillä on oikeus lausua vapaasti mielipiteemme naapureistammekin. Kirjattessamme nyt tositapahtumia puolueettomana historioitsijana meidän on sitä paitsi sanottava, että tässä konkreettisessa tapauksessa Wienin asukkaiden jalomielinen uljuus ei ollut ainoastaan verrattomasti ylevämpää, vaan myös paljon kaukonäköisempää kuin Unkarin hallituksen arka varovaisuus. Lisäksi sallittakoon meidän, saksalaisten, sanoa, että emme vaihtaisi mihinkään Unkarin sodan loistaviin voittoihin tai maineikkaisiin taisteluihin vaistonvaraisesti syntynyttä erillistä kapinaa ja niiden maanmiestemme, wieniläisten tekemää sankarillista vastarintaa, jotka antoivat Unkarille aikaa sellaisiin suurtekoihin pystyvän armeijan järjestämiseen.

Toinen Wienin liittolainen oli Saksan kansa. Mutta se oli kaikkialla vedetty mukaan samaan taisteluun kuin wieniläisetkin. Frank-

furt, Baden ja Köln olivat vasta äsken kärsineet tappion ja ne oli riisuttu aseista. Berliinissä ja Breslaussa* kansa ja sotaväki olivat keskenään sotajalalla, ja minä päivänä hyvänsä saattoi odottaa avointa yhteenottoa. Samanlainen tilanne oli kaikissa paikallisissa liikkeen keskuksissa. Kaikkialla olivat jääneet avoimiksi kysymykset, jotka voitiin ratkaista vain asevoimin. Tässä ilmenivätkin ensi keran koko kärkevyydessään Saksan entisen pirstoutuneisuuden ja desentralisaation vahingolliset seuraamukset. Kunkin valtion, kunkin maakunnan ja kunkin kaupungin erilaatuiset ongelmat olivat itse asiassa yksiä ja samoja, mutta ne ilmenivät kaikkialla eri muodoissa, erilaisten olosuhteiden vallitessa ja niiden kypsyysaste oli erilainen eri paikoin. Vaikka kaikkialla ymmärrettiin Wienin tapahtumien ratkaiseva merkitys, mutta missään ei ollut mahdollisuutta antaa vakavaa iskua siinä toivossa, että se auttaisi wieniläisiä, tai ryhtyä harhauttamistoimenpiteisiin heidän hyväkseen. Paitsi parlamenttia ja Frankfurtin keskusvaltaa kukaan ei siis voinut auttaa. Niihin vedottiin kaikilta puolin. Mitä ne sitten saivat aikaan?

Frankfurtin parlamentti sekä sen ja vanhan Liittokokouksen laitoman yhteyden seurauksena syntynyt sekasikiö, niin sanottu keskusvalta, käyttivät hyväkseen Wienin liikettä osoittaakseen täydellisen mitättömyytensä. Kuten näimme, tämä iljettävä Kokous oli jo kauan sitten menettänyt neitsyytensä ja nuoresta iästään huolimatta se oli ehtinyt jo harmaantua saatuaan kokemusta kaikissa suulaan ja valediplomaattisen prostituution vehkeilyissä. Kaikista Saksan mahtavuuden, uudestisyntymisen ja yhtenäisyyden haaveista ja harhakuvitelmista, joiden valtaan Kokous oli joutunut olemassaolonsa ensi päivinä, ei ollut jäänyt mitään muuta kuin valikoima jokaisessa sopivassa tilaisuudessa toistettavia räiskyviä teutonilaisfraaseja ja Kokouksen kunkin jäsenen varma usko oman persoonansa tärkeyteen ja yleisön herkkäuskoisuuteen. Ensi naiivius oli haihtunut; Saksan kansan edustajista oli tullut käytännönmiehiä, toisin sanoen he olivat päätyneet vakaumukseen, että heidän asemansa Saksan kohtaloiden määrääjinä on sitä varmempi, mitä vähemmän he tekevät ja mitä enemmän lörpöttelevät. Tämä ei merkinnyt, että he olisivat pitäneet tarpeettomina istuntojaan, aivan päinvastoin. Mutta he tekivät sen löydön, että kaikki todella suuret kysymykset olivat heille kiellettyä aluetta ja että tuolta alueelta oli parasta pysytellä kaukana. Niinpä he, samoin kuin ryhmä bysanttilaisia oppineita Valtakunnan rappeutumisen kaudella, tärkeän näköisinä ja heidän loppuvaiheidensa veroista ahkeruutta osoittaen käsittelivät sivistysmaailman kaikissa osissa jo kauan sitten selville saatuja teoreettisia dogmeja tai niin mikroskooppisen pieniä kysymyksiä, että ne eivät milloinkaan johtaneet minkäänlaisiin käytännöllisiin tuloksiin. Koska Kokous oli näin ollen eräänlainen lancasterilainen koulu¹⁰⁰, jossa sen jäsenet opettivat toisiaan ja joka sen vuoksi oli heille hyvin suuresta merkityksestä,

---

* Puolalainen nimi: Wrocław. *Toim.*

niin he olivat varmoja siitä, että Kokous tekee enemmän kuin Saksan kansa on oikeutettu siltä odottamaan, ja pitivät synnyinmaansa petturina jokaista, jolla riitti häpyä vaatia kansalliskokoukselta jonkinlaisia tuloksia.

Kun Wienissä puhkesi kapina, se antoi aihetta lukemattomille kyselyille, keskusteluille, ehdotuksille ja korjauksille, jotka eivät tietenkään johtaneet mihinkään. Keskusvallan oli puututtava asiaan. Se lähetti Wieniin kaksi komissaaria: entisen liberaalin, herra Welckerin ja herra Moslen. Don Quijoten ja Sanco Panzan seikkailut ovat todellinen odyssea verrattuna näiden Saksan yhtenäisyyden kahden vaeltavan ritarin sankaritekoihin ja hämmästyttäviin seikkailuihin. He eivät uskaltaneet lähteä Wieniin. Windischgrätz antoi heille löylyksen, heikkomielinen keisari* otti heidät vastaan neuvottomana ja ministeri Stadion veti heitä nenästä mitä hävyttömimmällä tavalla. Heidän pikasanomansa ja ilmoituksensa lienevät Frankfurtin pöytäkirjojen ainoa osa, jolla tulee olemaan tietty sija saksalaisessa kirjallisuudessa: ne ovat erinomainen, kaikkien sääntöjen mukaan kirjoitettu satiirinen romaani ja Frankfurtin kansalliskokouksen ja sen hallituksen häpeän ikuinen muistomerkki.

Kansalliskokouksen vasemmistosiipi⁸¹ lähetti niin ikään Wieniin tukemaan arvoaltaansa kaksi komissaaria: herrat Fröbelin ja Robert Blumin. Vaaran lähetessä Blum harkitsi aivan oikein, että siellä tapahtuisi Saksan vallankumouksen päätaistelu ja päätti empimättä panna päänsä pantiksi. Fröbel taas oli sitä mieltä, että hänen on säilytettävä oma persoonansa tärkeiden velvollisuuksien täyttämistä varten virkapaikallaan Frankfurtissa. Blum oli kansalliskokouksen kaunosanisimpia puhujia, hän nautti eittämättä suurinta suosiota. Hänen kaunopuheisuutensa ei olisi tyydyttänyt minkään kokeneen parlamentin vaatimuksia, hän piti liian paljon tyhjistä deklamoinnista saksalaisen lahkolaissaarnajan hengessä ja hänen perusteluistaan puuttui filosofista kärkevyyttä ja asian käytännöllisen puolen tunteusta. Poliittikkona hän kuului »maltilliseen demokratiaan», melko epämääräiseen suuntaukseen, joka menestyi nimenomaan periaatteidensa puutteellisen selvyuden ansiosta. Kaiken tämän ohella Robert Blum oli kuitenkin oikea plebeijiluonne, vaikka hän oli saanutkin tietynlaista kiiltoa, ja ratkaisevalla hetkellä hänen plebeijinvaistonsa ja plebeijintarmonsä saivat yliotteen hänen epämääräisistä ja sen vuoksi horjuvista poliittisista vakaumuksistaan ja katsomuksistaan. Noina hetkinä hän kohosi huomattavasti korkeammalle tavallista ta-soaan.

Wienissä hän ymmärsi siis heti, että hänen maansa kohtalo ratkaistaan siellä eikä valheellisen hienoissa keskusteluissa Frankfurtissa. Hän teki heti valintansa, hylkäsi kaikki perääntymisajatukset, asettui johtopaikalle vallankumousarmeijaan ja osoitti poikkeuksellista kylmäverisyyttä ja lujuttua. Nimenomaan hän sai lykätyksi

* — Ferdinand I. Toim.

melko pitkälle kaupungin kukistumista ja suojatuksi sen hyökkäykseltä yhdeltä puolen polttamalla Tonavan yli vieneen Taborin sillan. Kuten tunnettua, Wienin valloituksen jälkeen hänet vangittiin, asetettiin kenttäoikeuden tuomittavaksi ja ammuttiin. Hän kuoli sankarina. Vaikka Frankfurtin kansalliskokous oli kauhuissaan, se suhtautui kuitenkin näennäisen rauhallisesti tähän veriseen loukkaukseen. Se hyväksyi päätöslauselman, joka oli lievyytensä ja diplomaattisen pidättyvyytensä puolesta pikemminkin surmatun marttyyriin haudan häväistys kuin Itävallalle osoitettu kirous. Tuskin olisi silti voitu odottaakaan, että tuo halveksittava kansalliskokous olisi joutunut suuttumuksen valtaan yhden jäsenensä, semmitenkään vasemmistosiiven yhden johtajan, tappamisen vuoksi.

Lontoo, maaliskuu 1852

XIII

PREUSSIN PERUSTUSLAKIA SÄÄTÄVÄ KOKOUS. KANSALLISKOKOUS

Wien kukistui 1. marraskuuta, ja saman kuun 9. päivänä Perustuslakia säätävän kokouksen hajallelasku Berliinissä osoitti, missä määrin tuo tapahtuma oli kohottanut koko Saksassa vastavallankoumouksellisen puolueen mieltä ja voimistanut sitä.

Preussin vuoden 1848 kesällisistä tapahtumista ei ole pitkästi kertomista. Perustuslakia säätävä kokous eli oikeammin »kokous, joka oli valittu sopimaan kuninkaan kanssa perustuslaista» ja sen porvarillinen enemmistö olivat jo kauan sitten menettäneet yhteiskunnan kunnioituksen, sillä pelätessään väestön tarmokkaampia aineksia tuo kokous oli antanut myöten kaikille hovin vehkeilyille. Se oli vahvistanut tai oikeammin palauttanut vihatut feodaaliset etuoikeudet ja kavaltanut siten talonpoikien vapauden ja edut. Se oli osoittautunut kykenemättömäksi laatimaan perustuslakia tai edes parantamaan hieman yleistä lainsäädäntöä. Se oli harrastanut miltei yksinomaaisesti hienoja teoreettisia määritelmiä, tyhjänpäiväisiä muodollisuuksia ja perustuslaillisen etiketin kysymyksiä. Kokous oli itse asiassa pikemminkin jäsentensä parlamentaarisen *savoir vivre'n** koulu kuin laitos, joka pystyisi vähänkään vastaamaan kansan etuja. Kokouksessa ei sitä paitsi ollut edes jonkin verran pysyvää enemmistöä ja yliote riippui miltei aina horjuvasta »keskustasta», joka aiheutti heilahduksillaan vasempaan ja oikeaan ensiksi Camphausenin ministeristön ja sitten Auerswaldin—Hansemannin ministeristön sortumisen. Samaan aikaan kun liberaalit päästivät kokouksessa, samoin kuin kaikkialla muuallakin, käsistään saamansa mahdollisuudet, hovi järjesti uudelleen aateliston, maalaisväestön takapajuisimman

* — elämänviisauden. *Toim.*

osan, armeijan ja virkavallan muodostamat voimansa. Hansemannin kukistumisen jälkeen muodostettiin ministeristö virkavallan edustajista ja sotilaista, jotka olivat järjestään piintyneitä taantumusmiehiä; tämä ministeristö näytteli olevansa muka valmis ottamaan huomioon parlamentin vaatimukset. Kokous taas noudatti sitä sopivaa periaatetta, että »tärkeitä ovat toimenpiteet eivätkä ihmiset», ja salli puijata itseään siinä määrin, että aplodeerasi tuolle ministeristölle. Eikä se tällöin kiinnittänyt tietenkään ollenkaan huomiota siihen, että tuo samainen ministeristö keskitti ja järjesti miltei avoimesti vastavallankumouksen voimia. Kun Wienin kukistuminen antoi vihdoin alkusysäyksen, kuningas* pani viralta nuo ministerit ja korvasi heidät nykyisen ministeripresidentti Manteuffelin johtamilla »asiallisilla miehillä». Silloin uninen Kokous heräsi yhtäkkiä uhkaavan vaaran edessä. Se esitti hallitukselle epäluottamuslauseen, ja vastaukseksi siihen ilmestyi viipymättä asetus kamarin istuntojen siirtämisestä Berliinistä, jossa se olisi selkkauksen syntyessä saattanut tukeutua kansanjoukkojen apuun, Brandenburgiin, pieneen maaseutukaupunkiin, joka oli kokonaan hallituksen vallassa. Kokous julisti kuitenkin, että ilman sen omaa suostumusta sen istuntoja ei voida lykätä eikä siirtää sitä toiseen paikkaan tai laskea hajalle. Sillä aikaa Berliiniin saapui kenraali Wrangel miltei nelikymmentuhantisten joukkojen johdossa. Kaupungin viranomaisten ja kansalliskaartin upseerien kokous päätti olla tekemättä vastarintaa. Sen jälkeen kun Perustuslakia säättävä kokous ja sen takana ollut liberaali porvaristo olivat sallineet yhdistyneen taantumuspuolueen ottaa haltuunsa kaikki tärkeät asemat ja viedä käsistään melkein kaikki puolustusvälineet, sen jälkeen alkoi suuri »passiivisen ja laillisen vastarinnan» komedia, jonka olisi pitänyt sen alullepanijoiden ajatuksen mukaisesti muuttua Hampdenin esimerkin tai amerikkalaisten itsenäisyys sodan aikaisten alkutoimien²⁰⁰ maineikkaaksi toisinnoksi. Berliinissä julistettiin piiritystä, mutta Berliini pysyi rauhallisena. Hallitus laski hajalle kansalliskaartin, ja se luovutti aseensa mitä suurinta täsmällisyyttä noudattaen. Kahden viikon aikana Kokousta hädeltiin istuntopaikasta toiseen ja kaikkialla ajettiin hajalle sotaväen voimin, mutta sen jäsenet rukoilivat kansalaisia pysymään rauhallisina. Kun hallitus julisti lopulta Kokouksen hajotetuksi, se päätti julistaa laittomaksi verojen perimisen, ja sen jäsenet hajaantuivat ympäri maata järjestämään kieltäytymistä verojen maksusta. Osoittautui kuitenkin, että he olivat erehtyneet pahasti keinojen valinnassa. Muutamien levottomien viikkojen kuluttua seurasivat hallituksen ankarat toimenpiteet oppositiota vastaan ja kaikki hylkäsivät ajatuksen verojen maksusta kieltäytymisestä, mikä oli mieleen tuolle ajasta ikuisuuteen siirtyneelle Kokoukselle, jolla ei riittänyt miehuullisuutta edes itsepuolustukseen.

Olisiko marraskuun alussa 1848 ollut liian myöhäistä ryhtyä

---

* — Fredrik Vilhelm IV. *Toim.*

aseelliseen vastarintaan vai olisiko päinvastoin osa armeijasta vakava vastustusta kohdattuun siirtynyt Kokouksen puolelle ja ratkaisut siten asian sen eduksi — tätä kysymystä ei luultavasti voida milloinkaan ratkaista. Vallankumouksessa samoin kuin sodassakin on aina käytävä rohkeasti suoraan vihollista vastaan ja hyökkääjä on aina edullisemmassa asemassa; vallankumouksessa samoin kuin sodassakin on aina ratkaisevalla hetkellä pantava kaikki yhden kortin varaan, olkootpa mahdollisuudet mitkä hyvänsä. Historia ei tunne ainuttakaan menestyksellistä vallankumousta, joka ei todistaisi oikeiksi näitä aksiomeja. Preussin vallankumouksen ratkaiseva hetki koitti juuri marraskuussa 1848; Preussin Perustuslakia säättävä kokous, joka oli virallisesti koko vallankumousliikkeen johdossa, ei ainoastaan kieltäytynyt vihollisen tarmokkaasta vastustamisesta, vaan päinvastoin perääntyi vihollisen jokaisen hyökkäyksen edessä; sitäkin vähemmän se olisi kyennyt hyökkäämään, sillä se katsoi parhaaksi olla jopa puolustautumatta. Kun sitten koitti ratkaiseva hetki, jolloin Wrangel neljänkymmenen tuhannen sotamiehen johdossa kolkutti Berliinin porttiin, hän ja hänen upseerinsa huomasivat vastoin odotuksiaan, että katuja eivät sulkeneetkaan barrikadit eikä ikkunoita oltu muutettu ampuma-aukoiksi, vaan portit olivat auki ja ainoana liikkeen esteenä kaduilla olivat rauhalliset berliiniläiset porvarit, jotka antautumalla auliisti hämmästyneille sotilaille riemuitsivat tekemänsä kepposen johdosta. Jos kokous ja kansa olisivat tehneet vastarintaa, ne olisivat tosin saattaneet tulla lyödyiksi, Berliiniä olisi saatettu pommittaa ja sadat ihmiset olisivat menettäneet henkensä estämättä silti keisarillisen puolueen lopullista voittoa. Tämä ei vielä antanut kuitenkaan aihetta viipymättömään antautumiseen. Sitkeää taistelua seurannut tappio on vallankumoukselliselta merkitykseltään yhtä suuri kuin helposti saatu voittokin. Vuoden 1848 Pariisin kesäkuun tappio ja Wienin lokakuun tappio tekivät joka tapauksessa verrattomasti enemmän kansan mielialojen vallankumouksellistamiseksi näissä kahdessa kaupungissa kuin helmi- ja maaliskuussa saadut voitot. Perustuslakia säättävällä kokouksella ja Berliinin asukkailla olisi saattanut olla sama kohtalo kuin kummallakin edellä mainitulla kaupungilla, mutta ne olisivat kaatuneet kunniallisesti ja jättäneet henkiin jääneiden tajuntaan kostonhimon, joka on kumouksellisina aikoina voimakkaimpia tarmokkaan ja innokkaan toiminnan kannustimia. Sillä, joka nostaa hansikkaan, on eitämättä vaara tulla voitetuksi missä taistelussa hyvänsä, mutta eihän sen perusteella sovi heti alussa tunnustaa itseään lyödyksi ja alistua miekkaansa paljastamatta.

Vallankumouksessa jokainen, joka luopuu hallussaan olleesta ratkaisevasta asemasta sen sijaan, että pakottaisi vihollisen uskaltautumaan rynnäkköön, ansaitsee aina sen, että häntä pidettäisiin petturina.

Se samainen Preussin kuninkaan asetus, jolla laskettiin hajalle Perustuslakia säättävä kokous, julisti myös kokouksen valiokunnan

laatimaan luonnokseen pohjautuvan uuden perustuslain. Tämän perustuslain eräät kohdat laajensivat kuninkaan valtuuksia, toiset taas tekivät arveluttaviksi parlamentin valtuudet. Tämän perustuslain mukaan perustettiin kaksi edustajakamaria, jotka oli lyhyen ajan kuluessa kutsuttava koolle tarkastelemaan ja vahvistamaan perustuslakia.

Tuskin kannattaa herättää kysymystä siitä, missä Saksan kansalliskokous oli Preussin konstitutionalistien »laillisen ja rauhanomaisen» taistelun aikana. Se harrasti frankfurtilaiseen tapaan Preussin hallituksen edesottamuksia tuomitsevien hyvin säyseiden päätöslauselmien tekoa ja ilmaisi ihastustaan »kokonaisen kansan raakaa voimaa vastaan tekemän passiivisen, laillisen ja yksimielisen vastarinnan suurenmoisen näkymän» johdosta. Keskusvalta lähetti Berliiniin komissaareja, joiden oli esiinnyttävä ministeristön ja kansalliskokouksen välittäjinä. He saivat kokea samat vaiheet kuin heidän edeltäjänsäkin Olmützissa: heille osoitettiin kohteliaasti ovea. Kansalliskokouksen vasemmisto eli niin sanottu radikaali puolue lähetti myös komissaarinsa, mutta vakuututtuaan riittävästi Berliinin kokouksen täydellisestä avuttomuudesta ja tunnustettuaan oman yhtä suuren avuttomuutensa nämä palasivat Frankfurtiin kertomaan saavutuksistaan ja todistamaan berliiniläisten ihastuttavan rauhallista käyttäytymistä. Kun herra Bassermann, yksi keskusvallan komissaareista, ilmoitti, että Preussin ministerien äskeiset ankarat toimenpiteet eivät olleet perusteettomia, sillä viime aikoina Berliinin kaduilla oli kuljeskellut kaikenlaisia tuimannäköisiä henkilöitä, joita ilmestyy aina anarkististen liikkeiden aattona (siitä pitäen heitä onkin nimitetty »bassermannilaisiksi henkilöiksi»), niin nämä arvoisat vasemmiston edustajat ja vallankumouksen tarmokkaat puolustajat nousivat paikoiltaan todistaakseen valallisesti, ettei mitään sellaista ole ollut! Näin ollen Frankfurtin kansalliskokouksen täydellinen voimattomuus tuli ilmeisesti todistetuksi kahden kuukauden aikana. Olisi ollut mahdotonta todistaa sen selvemmin, että tuo laitos ei kyennyt ollenkaan suoriutumaan tehtävästään, että sillä ei ollut edes vähäisintäkään käsitystä tuon tehtävän olemuksesta. Yksin se tosiseikka, että vallankumouksen kohtalo ratkaistiin Wienissä ja Berliinissä, että kaikkein tärkeimmät ja elintärkeät kysymykset ratkaistiin näissä kahdessa pääkaupungissa siten, ikään kuin Frankfurtin kansalliskokousta ei olisi ollut lainkaan olemassakaan, yksin se tosiseikka on riittävä todistus siitä, että kansalliskokous oli pelkkä herkkäuskoisista tolvanoista koostuva keskustelukerho. He sallivat hallitusten käyttää itseään parlamenttimarionetteina, joita näyteltiin kauppiaiden ja pienkäsityöläisten huviksi pienissä valtioissa ja pienissä kaupungeissa niin kauan kuin hallitukset pitivät tarpeellisena tuon yleisön huomion suuntaamista toisaanne. Kohta näemme, kuinka kauan ne pitivät sitä tarpeellisena. Se seikka ansaitsee kuitenkin huomiota, että kansalliskokouksen kaikista »huomattavista» henkilöistä ei löytynyt ainuttakaan, jolla olisi ollut hitusenkaan vertaa käsitystä siitä

roolista, jota heidät pakotettiin esittämään, ja että entiset frankfurtilaisen kerhon jäsenet ovat säilyttäneet tähän päivään asti muuttumattomina ainoastaan heille ominaiset historian tajuamisen elimet.

Lontoo, maaliskuu 1852

XIV

JÄRJESTYKSEN PALAUTTAMINEN. VALTIOPÄIVÄT JA EDUSTAJAKAMARI

Preussin ja Itävallan hallitukset käyttivät vuoden 1849 alkukaudet loka- ja marraskuussa 1848 saavuttamiensa voittojen hedelmien korjuuseen. Wienin valloituksen ajoilta Itävallan valtiopäivät olivat vain nimellisesti olemassa pienessä määrällisessä maaseutukaupungissa Kremsierissä*. Siellä slaavilaiset valtiopäivämiehet, jotka yhdessä valtuuttajiensa kanssa olivat Itävallan hallituksen pääaseena auttamassa sitä pääsemään täydellisen avuttomuuden tilasta, saivat tavallaan rangaistuksen Euroopan vallankumouksen kavalluksesta. Heti kun hallitus oli palauttanut voimansa, se alkoi osoittaa mitä suurinta väheksyntää valtiopäiviä ja niiden slaavilaista enemmistöä kohtaan, ja kun kuninkaallisen sotaväen ensimmäiset voitot toivat tiedon Unkarin sodan pikaisesta päättymisestä, hallitus laski 4. maaliskuuta hajalle valtiopäivät ja hajotti niiden jäsenet sotaväen voimin. Silloin vasta slaavilaiset huomasivat heitä vedetyn nenästä ja huudahtivat: »Lähtekäämme Frankfurtiin jatkamaan opposition asiaa, joka on täällä käynyt mahdottomaksi!» Oli kuitenkin liian myöhäistä ja yksin se seikka, ettei heillä ollut muuta valinnan varaa kuin joko pysyä rauhallisina tai liittyä voimattomaan Frankfurtiin kansalliskokoukseen, yksin se seikka osoitti riittävän selvästi heidän äärimmäisen avuttomuutensa.

Siten päättyivät nyt ja hyvin luultavasti ainiaaksi Saksan slaavilaisten yritykset palauttaa kansallinen itsenäisyytensä. Niiden monituisten kansakuntien hajanaiset rippeet, joiden kansalliset erikoisuudet ja poliittinen elinkykyisyys olivat jo kauan sitten häipyneet ja jotka sen vuoksi olivat joutuneet melkein tuhannen vuoden ajan seuraamaan voimakkaampaa kansakuntaa, joka oli alistanut ne heruuteensa, kuten Englannissa oli tapahtunut walesilaisille (kymreille), Espanjassa baskilaisille, Ranskassa bretonilaisille ja uutena aikana espanjalaisille ja ranskalaisille kreoleille niissä Pohjois-Amerikan osissa, jotka englantilais-amerikkalainen rotu on viime aikoina valloittanut, — nämä katoamassa olevat kansallisuudet, tšekkiläiset, karinttilaiset, dalmatialaiset ym., koettivat käyttää hyväkseen yleistä sekaannusta 1848 palauttaakseen poliittisen status quo'n, joka oli ollut olemassa vuonna 800 meidän ajanlaskuamme. Kuluneen vuosi-

* Tšekkiläinen nimi: Kroměříž. *Toim.*

tuhannen historian oli osoitettava niille, että tuollainen takaisinpaluu on mahdoton, että mikäli kaikki Elben ja Saalen itäpuolella olevat alueet ovat tosiaan kuuluneet joskus ryhmälle slaavilaisia sukulaiskansoja, niin tämä tosiasia on vain todistus historiallisesta tendenssistä ja samalla saksalaisen kansakunnan fyysisestä ja intellektuaalisesta kyvystä alistaa valtaansa, sulauttaa ja assimiloida vanhat itäiset naapurinsa. Se todistaa myös sitä, että tämä saksalaisten sulauttamistendenssi on aina ollut ja on yhä vieläkin yksi voimakkaimmista keinoista, joiden avulla Länsi-Euroopan sivilisaatio on levinnyt mantee-reemme itäosissa, että tämä tendenssi lakkaa vaikuttamasta vasta sitten, kun germaanistamisprosessi ulottuu sellaisten suurten, yhtenäisten, pirstomattomien kansakuntien, kuten unkarilaisten ja tietystä määrin puolalaisten, rajoille, jotka kykenevät itsenäiseen kansalliseen olemassaoloon, ja että noiden katoamassa olevien kansakuntien on luonnollisen ja väistämättömän kohtalon pakosta sallittava, että tuo hajoaminen ja voimakkaampiin naapureihin sulautuminen kehittyisi päätökseensä. Tämä ei tietenkään ole kovinkaan imarteleva näköala niiden panslavististen haaveilijoiden kunnianhimolle, jotka olivat onnistuneet panemaan liikkeelle osan tšekkiläisistä ja eteläslaavilaisista. Saattaisivatko he silti odottaa, että historia palautuisi tuhat vuotta taaksepäin joidenkin niiden vaivaisten ihmisryhmien mieliksi, jotka elävät kaikilla asuttamillaan alueilla sekaisin saksalaisten kanssa ja saksalaisten ympäröiminä, joilla ei ole ikimuistoisista ajoista ollut mihinkään sivistyksellisiin tarkoituksiin muuta kieltä kuin saksa ja joilta puuttuvat kansallisen olemassaolon ensimmäiset edellytykset: huomattava väkiluku ja yhtenäinen alue? Ei ole ihme, että panslavismi, jonka takana piili kaikilla Saksan ja Unkarin slaavilaisilla alueilla pyrkimys kaikkien noiden lukemattomien pienten kansakuntien riippumattomuuden palauttamiseen, törmäsi kaikkialla Euroopan vallankumousliikkeisiin ja että slaavilaiset osoittautuivat aina (puolalaisten demokraattista osaa lukuun ottamatta) olevan despotian ja taantumuksen puolella, vaikka he tekeytyivätkin vapaustaistelijoiksi. Näin oli Saksassa ja Unkarissa ja jopa toisin paikoin Turkissakin. Kansan asian kavaltaajina ja Itävallan hallituksen juonittelujen puolustajina ja päätukena he olivat joutuneet vallankumouksellisten kansakuntien silmissä henkipattojen asemaan. Vaikka slaavilaiset väestöjoukot eivät osallistuneetkaan missään panslavismin johtomiesten sytyttämiin pieniin kansallisuusriitoihin — yksin sen vuoksi, että ne olivat liian sivistymättömiä — se tositapaus ei kuitenkaan jää milloinkaan unohduksiin, että puoleksi saksalaisessa kaupungissa, Prahassa, slaavilaisten fanaatikkojen joukot yhtyivät innokkaasti toistamaan huutoa: »Mieluummin venäläinen ruoska kuin saksalainen vapaus!» Tuskin voitaneen olettaa, että ensimmäisen vuonna 1848 tekemänsä epäonnistuneen yrityksen ja Itävallan hallitukselta saamansa opetuksen jälkeen slaavilaiset tekisivät vastaisuudessa tilaisuudenkaan tullen toista sellaista yritystä. Mikäli ne kuitenkin aikoisivat vielä kerran liittoutua vastavallankumouksellisten voimien

kanssa samanlaisten verukkeiden nojalla, niin Saksan velvollisuus olisi aivan selvä. Yksikään vallankumouksen tilassa oleva ja ulkoista vihollista vastaan sotiva maa ei voisi sietää, että sen sydämessä olisi Vendée²⁰¹.

Meillä ei ole syytä palata perustuslakiin, jonka keisari* julisti samanaikaisesti valtiopäivien hajottamisen kanssa, sillä se ei tosiasiallisesti astunut milloinkaan voimaan ja nyt on kumottu kerrassaan. Itävallassa itsevaltius oli palautettu 4. maaliskuuta 1849 täydelleen joka suhteessa.

Preussissa eduskunta kokoontui helmikuussa tarkastelemaan ja hyväksymään uutta kuninkaan julistamaa valtiosääntöä. Eduskunta piti melkein kuusi viikkoa istuntojaan suhtautuen riittävän kuuliaisesti ja nöyrästi hallitukseen, mutta se ei ollut vielä täysin valmis mennäkeen niin pitkälle kuin kuningas ja hänen ministerinsä olisivat halunneet. Siksi eduskunta laskettiin hajalle heti sopivan tilaisuuden tullen.

Täten Itävalta ja Preussi pääsivät joksikin aikaa parlamenttivalvonnan pauloista. Hallitukset keskittivät nyt käsiinsä koko vallan ja saattoivat käyttää sitä juuri siellä missä katsoivat sen tarpeelliseksi: Itävalta Unkaria ja Italiaa vastaan, Preussi Saksaa vastaan. Preussin valmistautui niin ikään sotaretkeen palauttaakseen »järjestyksen» pienissä valtioissa.

Nyt kun vastavallankumous oli päässyt voitolle Saksan liikkeen kahdessa suuressa keskuksessa, Wienissä ja Berliinissä, jäljellä olivat enää pienemmät valtiot, joissa taistelun lopputulos ei ollut vielä täysin määräytynyt, vaikka sielläkin vaakakuppi painui yhä enemmän vallankumouksen vahingoksi. Kuten jo sanoimme, nämä pienet valtiot löysivät yhteisen keskuksen Frankfurtin kansalliskokouksessa. Vaikka tuon niin sanotun kansalliskokouksen taantumuksellinen luonne oli jo kauan sitten käynyt niin ilmeiseksi, että kansa oli Frankfurtissa jopa nostanut aseensa sitä vastaan, se oli kuitenkin alkujaan enemmän tai vähemmän vallankumouksellinen. Tammikuussa kansalliskokous oli ottanut sille epätavallisen vallankumouksellisen asenteen; sen toimivaltaa ei oltu milloinkaan määritelty ja se oli lopulta tullut siihen johtopäätökseen — jota muuten suuremmat valtiot eivät olleet milloinkaan tunnustaneet — että sen päätökset ovat lakivoimaisia. Tällaisten olosuhteiden vallitessa oli ymmärrettävää, että kun perustuslaillis-monarkistinen puolue havaitsi, että toipuneet itsevaltiuden kannattajat olivat lyöneet sen laudalta, niin melkein koko Saksan liberaalis-monarkistinen porvaristo pani viimeiset toiveensa kansalliskokouksen enemmistöön ja pikkuporvariston edustajat, demokraattisen puolueen ydinjoukko, yhdistyivät lisääntyvien vastoinkäymisten painostuksesta sen vähemmistön ympärille, vähemmistön, joka todella oli parlamenttidemokratian viimeinen suljettu falangi. Toisaalta suurempien valtioiden hallitukset, ja varsinkin Preussin ministe-

---

* — Frans Joosef I. *Toim.*

ristö, ymmärsivät yhä selvemmin, että tuo epätavallinen valinnallinen laitos ei sovi yhteen Saksassa palautetun monarkkisen hallitusmuodon kanssa, ja mikäli ne eivät vaatineet kansalliskokouksen pikaista hajallelaskua, niin ainoastaan siksi, että se oli vielä aikaista, ja siksi, että Preussilla oli aikomus käyttää sitä ensin omiin kunnianhimoisiin tarkoituksiinsa.

Tuo mitätön Kokous joutui kuitenkin yhä suuremman hämmingin valtaan. Sen jäseniä ja komissaareja kohdeltiin äärimmäisen ylimielisesti sekä Wienissä että Berliinissä; yksi sen jäsenistä* oli parlamentaarisesta immunitetistaan huolimatta mestattu Wienissä ikään kuin tavallinen kapinallinen. Kansalliskokouksen päätöksiä ei missään otettu huomioon. Mikäli suuremmat valtakunnat mainitsivat niistä yleensä, niin ainoastaan vastalauseenoteissaan, joissa ne kiistivät kansalliskokoukselta oikeuden hyväksyä niiden hallituksille velvoittavia lakeja tai asetuksia. Kansalliskokouksen edustaja, toimeenpaneva keskusvalta, oli osallisena diplomaattisissa kiistoissa melkein kaikkien Saksan kabinettien kanssa, eivätkä enempää kansalliskokous kuin keskushallitukseen voineet kaikista ponnistuksistaan huolimatta pakottaa Itävaltaa ja Preussia ilmoittamaan lopullisia aikomuksiaan, suunnitelmiaan ja vaatimuksiaan. Kansalliskokous oli alkanut vihdoin tajuta ainakin sen, että se oli menettänyt käsistään koko vallan, että se itse oli kokonaan riippuvainen Itävallan ja Preussin armosta ja että sen oli viipymättä ja mahdollisimman vakavasti ryhdyttävä asiaan, mikäli sillä oli yleensä aikomus antaa Saksalle koko liittovaltiota käsittävä perustuslaki. Monet horjuvaiset jäsenet näkivät myös sen, että hallitukset olivat vetäneet heitä nenästä hyvin onnistuneesti. Mitä he olisivat voineet nyt tehdä avuttomuudessaan? Ainoa askel, joka vielä olisi voinut pelastaa heidät, oli päättävä ja nopea siirtyminen kansan puolelle; tämänkin askeleen onnistuminen oli silti melko epäilyttävää. Olisiko sitä paitsi löytynyt oikeita ihmisiä niiden epäröivien, lyhytnäköisten ja itsetyytyväisten olentojen avuttomasta joukosta, jotka ristiriitaisten kuulopuheiden ja diplomaattisten noottien ainaisessa korvia vihlovassa hälinässä vakuuttelivat jatkuvasti ainoaksi lohdutukseen ja tuekseen, että he ovat maan parhaita, suurimpia, viisaimpia miehiä ja vain he voisivatkin pelastaa Saksan? Olisiko noiden onnettomien olentojen joukosta, joista yksi parlamenttitoiminnan vuosi oli tehnyt täydellisiä idiootteja, löytynyt ihmisiä, jotka olisivat pystyneet tekemään nopeita ja selviä päätöksiä, tarmokkaista ja johdonmukaisista toimista puhumattakaan?

Itävallan hallitus heitti lopulta naamion kasvoiltaan. Se julisti perustuslaissaan 4. maaliskuuta Itävallan jakamattomaksi monarkiaksi, jossa ovat yhteiset finanssit, yhtenäinen tullijärjestelmä ja yhtenäinen sotilasjärjestö, pyyhkäisten siten pois kaikki rajat ja eroavuudet saksalaisten ja ei-saksalaisten maakuntien väliltä. Tämä ju-

---

* — Robert Blum. *Toim.*

listettiin vastoin Frankfurtin kansalliskokouksen päätöslausemia ja kansalliskokouksen jo hyväksymiä liittovaltion suunnitteilla olleen perustuslain pykälää. Se oli Itävallan heittävä haaste, eikä onneton kansalliskokous voinut muuta kuin ottaa sen vastaan. Se teki sen melko rehentelevästi, mihin Itävallalta, joka tunsikin mainiosti voimansa ja kansalliskokouksen täydellisen mitättömyyden, saattoi olla kiinnittämättä lainkaan huomiota. Ja niinpä Saksan kansan arvoisa edustusto, kuten se nimitti itseään, ei löytänyt mitään sen parempaa kostoksi Itävallalle tuosta loukkauksesta kuin sitoa kätensä ja polvistua Preussin hallituksen eteen. Niin uskomattomalta kuin se saataakin tuntua, mutta se laskeutui polvilleen niiden samaisten ministerien eteen, jotka se oli leimannut perustuslain vastustajiksi ja kansalle vihamielisiksi ja joiden viraltapanoa se oli tuloksettomasti vaatinut. Näiden häpeällisten lehmäkauppojen ja niitä seuranneiden tragikoomisten tapahtumain yksityiskohdat ovat seuraavan artikkelimme aiheena.

Lontoo, huhtikuu 1852

XV

PREUSSIN VOITTO

Olemme päässeet Saksan vallankumouksen historian viimeiseen jaksoon: kansalliskokouksen yhteentörmäykseen eri valtioiden hallitusten, varsinkin Preussin hallituksen kanssa, kapinaan Etelä- ja Länsi-Saksassa ja sen lopulliseen kukistumiseen Preussin tukahduttamana.

Olemme jo nähneet Frankfurtin kansalliskokouksen työssään. Olemme jo nähneet, miten se sai potkuja Itävallalta, miten Preussi loukasi sitä, miten pienet valtiot kieltäytyivät tottelemasta sitä ja miten sitä petkutti sen oma voimaton keskus-»hallitus», jota vuorostaan vetivät huulesta kaikki maan hallitsijat. Lopulta tuon heikon, horjuvaisen ja mitättömän lakiasäättävän laitoksen asiat saivat kerrassaan uhkaavan käänteen. Se joutui tekemään johtopäätöksen, että »Saksan yhtenäisyyden ylevän aatteen toteuttamista uhkaa vaara»; tämä ei merkinnyt sen enempää eikä vähempää kuin että Frankfurtin kansalliskokous kaiken todennäköisyyden mukaan katoaisi pian jäljettömiin kaikkine aikaansaannoksineen ja aikomuksineen. Siksi se ryhtyi hyvin hartaasti työhön viedäkseen mahdollisimman pian päätökseen suuren luomuksensa, »valtakunnan perustuslain»

Siinä syntyikin pulma. Millaisen olisi oltava toimeenpanovallan? Pitäisikö sen olla toimeenpaneva neuvosto? Ei, se merkitsisi, että Saksasta tehtäisiin tasavalta, viisas kansalliskokous päätteli. »Presidenttikö?» Mutta sehän merkitsisi samaa. On siis palautettava vanha keisarin arvo. Koska keisariksi tulisi tietenkin joku monarkeista,

niin kuka nimenomaan? Ilmeisesti ei yksikään dii minorum gentium*, alkaen ruhtinas Reuß-Greiz-Schleiz-Lobenstein-Ebersdorffista** aina Baijerin kuninkaaseen*** asti: sitä eivät sallisi enempää Itävalta kuin Preussikaan. Kysymykseen saattoi näin ollen tulla vain Itävalta tai Preussi. Mutta kumpi näistä kahdesta? Muunlaisten, suotuisampien olosuhteiden vallitessa tämä arvoisa kokous pitäisi eittämättä istuntojaan vielä nytkin ja käsittelisi yhä tätä samaa tärkeää pulmaa pystymättä silti tekemään mitään ratkaisua, ellei Itävallan hallitus olisi katkaissut Gordionin solmua ja päästänyt kansalliskokousta pälkäästä.

Itävalta ymmärsi erinomaisesti, että siitä hetkestä alkaen kun se on alistanut kaikki maakuntansa ja voi taas esiintyä Euroopan silmissä mahtavana eurooppalaisena valtiona, poliittisen vetovoiman laki vetää itsestään sen vaikutuspiiriin muun Saksan ja se tulee toimeen ilman sitä vaikutusvaltaa, jota sille voisi antaa Frankfurtin kansalliskokouksen käsistä saatu keisarin kruunu. Itävallasta oli tullut paljon voimakkaampi ja se tunsu itsensä paljon vapaammaksi toimintoissaan siitä lähtien, kun se oli heittänyt päästään reaalistä merkitystä vailla olleen saksalaisten keisareiden kruunun, joka ei rahtuaakaan lisännyt sen voimaa Saksassa enempää kuin sen ulkopuolellaakaan, mutta joka oli vain sen itsenäisen politiikan esteenä. Siinä tapauksessa, että Itävalta ei olisi kyennyt säilyttämään asemiaan Italiassa ja Unkarissa, se olisi menettänyt koko merkityksensä Saksassakin, sen vaikutus olisi huvennut olemattomiin eikä se olisi enää milloinkaan voinut ryhtyä uudelleen tavoittelemaan kruunua, joka oli luiskahtanut sen käsistä aikana, jolloin sen voimat olivat vielä täydessä kukoistuksessaan. Siksi Itävalta vastusti heti kaikkinaista keisarin vallan henkiin herättämistä ja vaati suoraan liittokokouksen palauttamista. Se oli Saksan ainoa keskushallitus, josta mainittiin ja joka tunnustettiin vuoden 1815 sopimuksissa. Itävalta julkaisi 4. maaliskuuta 1849 perustuslain, mikä merkitsi nimenomaan, että Itävalta julistetaan jakamattomaksi, keskitetyksi ja itsenäiseksi monarkiaksi, kokonaan erilliseksi jopa siitä Saksasta, joka Frankfurtin kansalliskokouksen oli vielä järjestettävä uudelleen.

Tämä avoin sodanjulistus ei tosiaankaan jättänyt frankfurtilaisille neropateille muuta mahdollisuutta kuin Itävallan poistamisen Saksan kokoonpanosta ja eräänlaisen Itä-Rooman valtakunnan³⁴, »pien-Saksan»⁹⁵ muodostamisen maan jäljelle jääneistä osista; sen melko viheliäinen keisarinviitta olisi pitänyt nostaa hänen ylhäisyytensä Preussin kuninkaan harteille. Palautettakoon mieleen, että tämä oli paluuta erääseen vanhaan suunnitelmaan, jota kuusi tai kahdeksan vuotta sitten oli hautonut niiden etelä- ja keskisaksalaisten liberaalien doktrinäärien puolue, jotka pitivät jumalan sallimuksena

* — kirjaimellisesti: alemmat jumalat; kuvaannollisessa merkityksessä: vähäpätöiset. *Toim.*

** — Henrik LXXII. *Toim.*

*** — Maksimilian II. *Toim.*

niitä alentavia seikkoja, jotka olivat asettaneet jälleen etualalle heidän vanhan päähänpistonsa isänmaan pelastuksen »uusimpana šak-kisiirtona».

Tämän mukaisesti helmi- ja maaliskuussa 1849 kansalliskokous vei päätökseen valtakunnan perustuslain sekä oikeuksien julistuksen ja valtakunnan vaalilain käsittelyn. Tällöin jouduttiin hyvin monissa kohdissa tekemään myönnytyksiä, jotka olivat mitä ristiriitaisimpia luonteeltaan, sillä niitä tehtiin väliin vanhoilliselle tai oikeammin taantumukselliselle puolueelle, väliin taas kansalliskokouksen edistyksellisemmille ryhmille. Oli ilmeistä, että aikaisemmin oikeistolle ja oikeistokeskustalle (vanhoillisille ja taantumuksellisille) kuulunut johto-osuus siirtyi vähitellen, joskin hitaasti, kansalliskokouksen vasemmistolle eli demokraattiselle osalle. Kansalliskokouksen sisäisen tasapainon häiriintymiseen myötävaikutti myös Itävallan edustajien melko kaksimielinen asema kansalliskokouksessa, joka oli poistanut heidän maansa Saksan kokoonpanosta, mutta johon heidän oli kehotettu senkin jälkeen jäämään ja osallistumaan äänestykseen. Siten vasemmistolainen keskusta ja vasemmisto saivat jo helmikuun loppuun mennessä itävaltalaisten äänten avulla hyvin usein enemmistön, vaikka itävaltalaisten vanhoillisten ryhmä äänestikin ajoittain, aivan odottamatta, huvikseen oikeistolaisten puolesta ja sai vaakakupin painumaan taas vastakkaiselle puolelle. Pakottamalla kansalliskokouksen tekemään noin äkkinäisiä hyppäyksiä se koetti saattaa sen väheksytyyn asemaan, mikä kuitenkin oli aivan tarpeetonta, sillä kansanjoukot olivat jo kauan sitten vakuuttuneet, että kaikki Frankfurtista lähtöisin oleva on kerrassaan tyhjää ja hyödyttöntä. On helppo kuvitella, millainen perustuslaki oli tuona aikana saatu laadituksi heilahdeltaessa puolelta toiselle.

Vallankumouksellisen Saksan kaunistuksena ja ylpeytenä itseään pitänyt kansalliskokouksen vasemmisto oli aivan päihtynyt niiden muutamien mitättömien voittojen johdosta, jotka se oli saavuttanut Itävallan despotian usuttamina ja sen etua silmällä pitäen toimineiden joidenkin itävaltalaisten poliitikkojen hyvän tai oikeammin pahan tahdon ansiosta. Nuo demokraatit ilmoittivat pelastaneensa isänmaan ja kansan heti, kun vähänkään heidän omien melko epäselvien periaatteidensa kaltaiset periaatteet saivat Frankfurtin kansalliskokouksen hyväksymisen tapaisen, homeopaattisesti laimennetussa muodossa. Nuo onnettomat, vähämieliset olivat kerrassaan värittömän elämänsä aikana tottuneet saamaan osakseen niin vähän jotain menestyksen kaltaista, että he luulivat tosiaankin kahden tai kolmen äänen enemmistöllä hyväksytyjen mitättömien korjaustensa muuttavan koko Euroopan kasvoit. Lainsäädännöllisen toimintansa alusta alkaen heihin oli tarttunut enemmän kuin mihinkään muuhun kansalliskokouksen osaan parantumaton tauti, *parlamentaarinen kretinismi*, sairaus, jonka onnettomat uhrin ovat juhlallisesti vakuuttuneita siitä, että koko maailmaa, sen historiaa ja tulevaisuutta suuntaa ja määrää nimenomaan sen edustuslaitoksen äänten enemmistö,

jolla on kunnia pitää heitä jäseninään. He olivat varmoja siitä, että kaikki mitä tapahtuu tuon laitoksen seinien ulkopuolella — sodat, vallankumoukset, rautateiden rakentaminen, kokonaisten uusien mantereiden siirtoasutus, kullan löytö Kaliforniassa, Keski-Amerikan kanavat, Venäjän sotaväki — lyhyesti kaikki se, minkä voitaisiin josain määrin olettaa vaikuttavan jotenkin ihmiskunnan kohtaloihin, kaikki se ei muka ole mitään verrattuna niihin vertaansa vailla oleviin tapahtumiin, jotka riippuvat juuri kyseisellä hetkellä heidän arvoisan edustajakamarinsa huomion kohteena olevan tärkeän kysymyksen ratkaisusta. Näin ollen kansalliskokouksen demokraattinen puolue katsoi ennen muuta velvollisuudekseen esiintyä »valtakunnan perustuslain» puolesta ainoastaan siksi, että se oli onnistunut salakuljetamaan siihen joitakin omia reseptejään, vaikka tuon perustuslain jokainen oleellinen kohta oli suoranaudessa ristiriidassa sen omien, niin usein julistetuksi tulleiden periaatteiden kanssa. Kun tuon epäsiikiö-tekeleen laatijat heittivät sen vihdoin tuuliajolle testamenttamalla sen demokraattiselle puolueelle, tämä otti perinnön vastaan ja puolusti tuota *monarkistista* perustuslakia ja esiintyi jopa niitakin vastaan, jotka julistivat *silloin* sen omia *tasavaltalaisia* periaatteita.

On kuitenkin tunnustettava, että tässä suhteessa ristiriita oli vain näennäinen. Valtakunnan perustuslain epämääräinen, sisäisesti ristiriitainen ja epäkypsä olemus oli vain herrojen demokraattien epäkypsien, sekavien, keskenään ristiriitaisten poliittisten aatteiden täsmällinen heijastus. Elleivät heidän omat puheensa ja kirjoittelunsa — mikäli he yleensä pystyivät kirjoittamaan — olisi olleet riittäväinä todistuksena tästä, niin heidän tekonsa kelpaisivat täysin tuoksi todistukseksi. Tervejärkisten ihmisten keskenhän pidetään jonain itsestään selvänä, että ihmistä on arvioitava hänen tekojensa eikä puheidensa mukaan; ei sen mukaan, miksi hän esittää itsensä, vaan sen mukaan mitä hän tekee ja mitä hän on todellisuudessa. Näiden saksalaisen demokratian sankareiden teot puhuvat riittävän äänekkäästi puolestaan, kuten näemme tuonempana. Valtakunnan perustuslaki kaikkine liitteineen ja lisäyksineen oli joka tapauksessa hyväksytty lopullisesti, ja 28. maaliskuuta Preussin kuningas oli valittu — 290 äänellä 248 jäsenen pidättäytyessä äänestyksestä ja 200 jäsenen poissa ollessa — keisariksi Saksaan, johon ei kuulunut Itävalta. Historian ironia oli saavuttanut huippunsa: Fredrik Vilhelm IV:n esittämä keisarillinen ilveily hämmästyneen Berliinin kaduilla kolmen päivän kuluttua vuoden 1848 maaliskuun 18. päivän vallankumouksen²⁰² jälkeen — kuningas oli tällöin siinä tilassa, että jossain muualla hänen suhteen olisi sovellettu Mainen osavaltion kieltolakia — tämä inhottava ilveily oli saanut tasan vuoden kuluttua koko Saksan oletetun edustajain kokouksen vahvistuksen. Sellainen oli Saksan vallankumouksen lopputulos!

Lontoo, heinäkuu 1852

KANSALLISKOKOUS JA HALLITUKSET

Valittuaan Preussin kuninkaan Saksan (ilman Itävaltaa) keisariksi Frankfurtin kansalliskokous lähetti edustajiston Berliiniin tarjoamaan Fredrik Vilhelmille kruunua ja lykkäsi sitten istuntojaan. Fredrik Vilhelm otti 3. huhtikuuta vastaan edustajat. Hän sanoi näille, että vaikka hän hyväksyykin kansan edustajien äänestyksen perusteella hänelle myönnetyn oikeuden olla kaikkien muiden Saksan monarkkien esimiehenä, hän ei sittenkään voi ottaa vastaan keisarin kruunua niin kauan kuin hänellä ei ole varmuutta, tunnustavatko muut monarkit hänen johtosemansa ja valtakunnan perustuslain, joka myöntää hänelle nuo oikeudet. Hän lisäsi, että Saksan hallitusten on tarkastettava, onko tuo perustuslaki sellainen, että ne voisivat hyväksyä sen. Hän sanoi lopuksi, että tulkoonpa hänestä keisari tai ei, hän on joka tapauksessa aina valmis paljastamaan miekkansa ulkoista ja sisäistä vihollista vastaan. Tulemme näkemään, että hän täytti lupauksensa kansalliskokoukselle melko odottamattomalla tavalla.

Perusteellisen diplomaattisen tutkimuksen jälkeen frankfurtilaiset neropatit tulivat lopulta siihen johtopäätökseen, että tuo vastaus merkitsi kieltäytymistä kruunusta. Siksi he tekivät päätöksen (12. huhtikuuta), että valtakunnan perustuslaki on maan laki ja sitä on puolustettava, mutta koska he eivät ollenkaan tienneet, miten heidän olisi pitänyt toimia edelleen, he valitsivat kolmikymmenhenkisen valiokunnan, jonka oli laadittava ehdotukset tuon perustuslain toteuttamistapojen suhteen.

Tämä päätös antoi nyt aiheita Frankfurtin kansalliskokouksen ja Saksan hallitusten välisen selkkauksen syntymiseen.

Porvaristo ja varsinkin pienporvaristo kannatti heti uutta frankfurtilaista perustuslakia. Ne eivät jaksaneet enää odottaa hetkeä, joka olisi merkinnyt »vallankumouksen loppua». Itävallassa ja Preussissa oli kyseisellä hetkellä tehty asevoimin loppu vallankumouksesta. Mainitut luokat olisivat pitäneet parempana tuon operaation vähemmän väkivaltaista suorittamistapaa, mutta niillä ei ollut valinnan varaa. Asia on ratkaistu ja siihen on tyytyminen — tämän päätöksen ne hyväksyivät heti ja noudattivat sitä hyvin uljaasti. Pienissä valtioissa, joissa kaikki kävi verrattain tasaaisesti, porvaristo oli jo kauan sitten rajoittunut täysin sen henkeä vastaavaan parlamentaariseen agitaatioon, joka oli näennäisesti tehokasta mutta kerrassaan tuloksetonta, sillä sen takana ei ollut mitään voimaa. Saksan jokainen erillisenä otettu valtio oli näin ollen ikään kuin saanut uuden ja lopullisen muodon, jonka oletettiin sallivan niiden kaikkien lähteä nyt rauhanomaisen perustuslaillisen kehityksen tielle. Avoimeksi jäi vain yksi kysymys: kysymys Saksan liiton uudesta valtiollisesta organisaatiosta. Tämän ainoan kysymyksen pikaista ratkaisua pidettiin välttämättömänä, sillä siinä näytti vielä piilevän vaaroja. Siitä johtui, että

porvaristo painosti Frankfurtin kansalliskokousta pakottaakseen sen laatimaan mahdollisimman pian perustuslain; siitä johtui, että saadakseen olot viipymättä vakaannutetuiksi suur- ja pikkuporvaristo päätti hyväksyä tuon perustuslain ja kannattaa sitä, olkoopa se millainen hyvänsä. Lyhyesti sanoen valtakunnan perustuslakia kannattava liike juontui alun alkaen taantumuksellisesta tunteesta ja oli lähtöisin niiden luokkien keskuudesta, jotka jo kauan sitten olivat väsyneet vallankumoukseen.

Asiassa oli vielä eräs puoli. Saksan tulevan perustuslain ensimmäiset ja tärkeimmät periaatteet oli hyväksytty vallankumouksen alkukuukausina, keväällä ja kesällä 1848, aikana, jolloin kansanliike oli vielä nousussaan. Vaikka *sen ajan* kannalta silloin hyväksytyt päätökset olivat kerrassaan taantumuksellisia, ne vaikuttivat nyt, Itävallan ja Preussin hallitusten mielivaltaisten tekojen jälkeen, tavattoman liberaaleilta ja jopa demokraattisilta. Oli muuttunut mittapuu, jonka mukaan niitä mitattiin. Tekemättä moraalista itsemurhaa Frankfurtin kansalliskokous ei voinut vetää viivaa noiden kerran jo hyväksymiensä päätösten yli eikä kaavailla uudelleen valtakunnan perustuslakia niiden perustuslakien mallin mukaan, jotka Itävalta ja Preussi olivat miekka kädessä sanelleet. Kuten näimme, tuon kokouksen enemmistö oli sitä paitsi muuttunut, liberaalin ja demokraattisen puolueen vaikutus yhä kasvoi. Näin ollen valtakunnan perustuslaki ei ollut ainoastaan näennäisesti poikkeuksellisen demokraattinen alkuperältään, se oli samalla kaikista monituisista ristiriitaisuuksistaan huolimatta liberaalein perustuslaki koko Saksassa. Sen suurin puutteellisuus oli siinä, että se oli vain paperipalanen, jonka takana ei ollut minkäänlaista voimaa sen määräysten toteuttamiseksi.

Tällaisten olosuhteiden vallitessa oli luonnollista, että niin sanottu demokraattinen puolue, ts. pikkuporvariston joukot, piti kiinni valtakunnan perustuslaista. Tuo luokka meni vaatimuksissaan aina pitemmälle kuin liberaali perustuslaillis-monarkistinen porvaristo. Se esiintyi rehentelevämmin, usein se uhkasi tehdä aseellista vastarintaa eikä kitsastellut luvattessaan uhrata verensä ja henkensä taistelussa vapauden puolesta. Se on kuitenkin todistanut jo monen monta kertaa, että vaaran hetkellä se on aina poissa ja että se ei tunne oloaan milloinkaan niin mukavaksi kuin ratkaisevan tappion jälkeisenä päivänä, kun kaikki on jo menetetty, mutta se voi ainakin lohduttaa itseään sillä tiedolla, että tehtyä ei enää saa tekemättömäksi. Kun suurpankkiirien, -tehtailijoiden ja -kauppiaiden kiintymys frankfurtilaista perustuslakia kohtaan oli pidättyväisempää ja muistutti pikemminkin tavallista mielenilmausta sen kannatukseksi, niin välittömästi sitä alempana oleva yhteiskuntaluokka, uljaat demokraattiset pikkuporvarimme, astui esiin juhlavasti ja julisti kuten tavallisesti, että ennemminkin se vuodattaa verensä viimeistä pisaraa myöten kuin sallii valtakunnan perustuslain kumoamisen.

Näiden kahden puolueen, perustuslaillisen monarkian porvarilisten kannattajien ja enemmän tai vähemmän demokraattisten pik-

kuporvareiden, kannattama liike valtakunnan perustuslain viipymätömän voimaan saattamisen puolesta levisi nopeasti; se ilmeni voimakkaimpana eri valtioiden parlamenteissa. Preussin, Hannoverin, Saksin, Badenin ja Württembergin eduskunnat kannattivat tätä perustuslakia. Hallitusten ja Frankfurtin kansalliskokouksen välinen taistelu muuttui uhkaavaksi.

Hallitukset toimivat kuitenkin nopeasti. Preussin eduskunta laskettiin hajalle perustuslain vastaisesti, sillä sen kuului vielä tarkastaa ja vahvistaa Preussin perustuslaki. Berliinissä tapahtui liikehtimistä, jonka hallitus oli tahallaan provosoinut, ja päivää myöhemmin, 28. huhtikuuta, Preussin ministeristö julkaisi sirkulääri-nootin, jossa valtakunnan perustuslaki julistettiin äärimmäisen anarkistiseksi ja vallankumoukselliseksi asiakirjaksi, joka saksalaisten hallitusten on tarkistettava ja puhdistettava saastasta. Preussi torjui siis siekailematta sen itsenäisen lakiasäätävän vallan, jolla frankfurtilaiset neropatit olivat aina kehuskelleet, mutta jota he eivät onnistuneet toteuttamaan. Kutsuttiin koolle monarkkien kongressi²⁰³ — uudistettu Liittokokous — käsittelemään perustuslakia, joka oli jo julistettu laiksi. Samaan aikaan Preussi keskitti joukkoja Kreuznachiin, kolmen päivän marssimatkan päähän Frankfurtista, ja kehotti pieniä valtioita seuraamaan esimerkkiään ja laskemaan hajalle eduskuntansa heti kun ne aikovat liittyä Frankfurtin kansalliskokoukseen. Hannover ja Saksi seurasivat viipymättä Preussin esimerkkiä.

Oli ilmeistä, että taistelu voitiin viedä päätökseen vain asevoimin. Hallitusten vihamielisyys ja kansan kiihtymys voimistuivat päivä päivältä. Demokraattismieliset kansalaiset yrittivät kaikkialla vaikuttaa sotaväkeen. Etelä-Saksassa tämä toiminta veikin tuloksiin. Kaikkialla järjestettiin laajoja joukkokokouksia, joissa hyväksyttiin päätöslauselmia valtakunnan perustuslain ja kansalliskokouksen tukemisesta asevoimin, mikäli se käy tarpeelliseksi. Kölniin kutsuttiin siinä tarkoituksessa koolle Reinin Preussin kaikkien maakuntaneuvostojen edustajien kokous. Pfalzissa, Bergin maakunnassa, Fuldassa, Nürnbergissä ja Odenwaldissa talonpojat kerääntyivät valtaviiksi joukoiksi ja olivat suuren innostuksen vallassa. Ranskassa oli samaan aikaan laskettu hajalle perustuslakiasäätävä kokous ja kaikkialla valmistauduttiin uusiin vaaleihin tavattoman suuren kiihtymyksen valitessa. Saksan itärajalla unkarilaiset olivat muutamien loistavien voittojen seurauksena lyöneet vähemmässä kuin kuukaudessa Tisalta Leitelle itävaltalaisten hyökkäyksen; joka päivä odotettiin, että he valtaavat rynnäköllä Wienin. Koska kansa oli kaikkialla tavattoman kiihtymyksen vallassa ja hallitusten julkea politiikka ilmeni päivä päivältä yhä selvemmin, niin lyhyesti sanoen aseellinen yhteentulo oli väistämätön, ja ainoastaan raukkamaisen heikkomieliset saattoivat uskotella itselleen, että taistelu päättyisi rauhanomaista tietä. Juuri tämä raukkamainen heikkomielisyys oli kuitenkin laajimmin edustettuna Frankfurtin kansalliskokouksessa.

Lontoo, heinäkuu 1852

XVII

KAPINA

Frankfurtin kansalliskokouksen ja Saksan valtioiden hallitusten välinen väistämätön selkkaus puhkesi vihdoin avoimiksi vihamieliseksi toiminnoiksi toukokuun alkupäivinä 1849. Itävallan edustajat, jotka maansa hallitus oli kutsunut pois, olivat jo lähteneet kansalliskokouksesta ja palanneet kotiinsa muutamia vasemmistolaisen eli demokraattisen puolueen jäseniä lukuun ottamatta. Nähtyään mihin suuntaan asia kehittyi taantumuksellisten edustajien valtaenemmistö oli lähtenyt kokouksesta jo ennen sitä kuin hallitus oli vaatinut heitä poistumaan. Riippumatta jo edellisissä artikkeleissa osoitetuista vasemmiston vaikutuksen voimistumisen syistä yksin oikeistolaisten edustajien karkuruus oli riittävä syy kansalliskokouksen entisen vähemmistön muuttumiseen enemmistöksi. Uuden enemmistön edustajat, jotka eivät milloinkaan aikaisemmin olleet uneksineetkaan sellaisesta onnesta, olivat ennen käyttäneet hyväkseen oppositioasemaansa jaaritellakseen vanhan enemmistön ja valtakunnan hallituksen heikkoudesta, epävarmuudesta ja hitaudesta. Nyt *he itse* olivat joutuneet yhtäkkiä entisen enemmistön tilalle. Nyt *heidän* oli osoitettava, mihin he itse pystyvät. *Heidän* toimintansa tulisi tietenkin olemaan itse tarmokkuutta, päättävyyttä ja aktiivisuutta. *He*, Saksan parhaimmisto, pystyisivät äkkiä antamaan vauhtia raihnaiselle valtionhoitajalle ja hänen epäröiville ministereilleen, ja ellei se kävisi päinsä, niin — uskaltaako joku epäillä! — he käyttäisivät hyväkseen kansan riippumattomuutta ja kukistaisivat tuon kyvyttömän hallituksen ja korvaisivat sen toimeliaalla ja uupumattomalla toimeenpanovallalla, joka turvaisi Saksan pelastuksen. Onnettomat! *Heidän* hallintonsa — mikäli yleensä voidaan puhua hallinnosta, ellei kukaan alistu siihen — osoittautui vielä naurettavammaksi kuin heidän edeltäjiensä hallinto.

Uusi enemmistö ilmoitti, että valtakunnan perustuslaki on kaikista esteistä huolimatta saatettava voimaan ja *viipymättä*, että 15. heinäkuuta kansan on valittava uuden edustajakamarin jäsenet ja että tuon kamarin on kokoonnuttava 22. elokuuta Frankfurtissa. Tämä oli jo suoranainen sodanjulistus niille hallituksille, jotka eivät tunnustaneet valtakunnan perustuslakia, ja ennen kaikkea Preussille, Itävallalle ja Baijerille, jotka käsittivät yli kolme neljännestä koko Saksan väestöstä; tämä oli sodanjulistus, jonka hallitukset ottivat heti vastaan. Preussi ja Baijeri kutsuivat niin ikään pois niiden alueilta Frankfurtiin lähetetyt edustajat ja jouduttivat sotavalmistelujaan kansalliskokousta vastaan. Toisaalta demokraattisen puolueen mielenosoitukset (parlamentin ulkopuolella) valtakunnan perustuslain ja kansalliskokouksen puolesta kävivät yhä myrskyisämmiksi ja voimakkaammiksi, ja äärimmäisyyspuolueen kannattajien johtamat työläisjoukot osoittivat valmiutta tarttua aseisiin puolustaakseen asiaa, joka

ei tosin ollut työläisten oma asia, mutta vapauttamalla Saksan sen vanhoista monarkistisista kahleista se ainakin avaisi heille mahdollisuuden lähentää jossain määrin heidän omien tavoitteidensa toteuttamista. Tällä perustalla kansa ja hallitukset olivat näin ollen joutuneet kaikkialla mitä kärkevimpään selkkaukseen keskenään; räjähdys oli väistämätön; miina oli ladattu ja sen räjäyttämiseksi riitti yhtä kipinää. Eduskunnan hajottaminen Saksissa, nostoväen kutsunta Preussissa ja hallitusten toimeenpanema valtakunnan perustuslain vastustus olivat tuona kipinänä; sen singottua koko maa leimahti tuossa tuokiossa tuleen. Dresdenissä 4. toukokuuta voitokas kansa valloitti kaupungin ja hääti kuninkaan*; kaikki viereiset maakunnat lähettivät apujoukkoja kapinallisille. Reinin Preussissa ja Westfalenissa nostoväki kieltäytyi esiintymästä, se valtasi asevarastot ja aseistautui puolustamaan valtakunnan perustuslakia. Pfalzissa kansa vangitsi baijerilaiset hallituksen viranomaiset, valtasi rahaston ja perusti Puolustuskomitean, joka julisti maakunnan kansalliskokouksen suojelemaksi. Württembergissä kansa pakotti kuninkaan** tunnustamaan valtakunnan perustuslain, ja Baijerissa armeija liitossa kansan kanssa pakotti suurherttuan*** pakenemaan ja perusti väliaikaisen hallituksen. Muissa osissa Saksaa kansa odotti vain kansalliskokouksen ratkaisevaa merkkiä noustakseen ase kädessä kapinaan ja antautuakseen kansalliskokouksen määräysvaltaan.

Kansalliskokouksen asema oli paljon parempi kuin sen olisi voinut odottaa olevan sen kunniantoman menneisyyden tähden. Saksan länssiosa oli tarttunut aseisiin puolustaakseen kansalliskokousta; sotaväki horjui kaikkialla; pienissä valtioissa se kallistui ilmeisesti liikkeen puolelle. Unkarilaisten voittoisa hyökkäys oli näännyttänyt Itävallan äärimmilleen, ja Venäjä, tuo Saksan hallitusten varatuki, ponnisti kaikki voimansa tukeakseen Itävaltaa madjaarien joukkoja vastaan. Oli vain selviydyttävä vielä Preussista, ja se oli epäilemättä mahdollista, sillä tuossa maassa ilmeni myötämielisyyttä vallankumousta kohtaan. Sanalla sanoen kaikki riippui kansalliskokouksen menettelystä.

Kapina on taituruutta samoin kuin sodankäynti tai jokin muu taitotyö. Se noudattaa tiettyjä sääntöjä, joiden unohtaminen johtaa niiden laiminlyöntiin syyllistyneen puolueen tuhoon. Nämä säännöt johtuvat loogisena seurauksena puolueiden olemuksesta, niiden olosuhteiden olemuksesta, joiden kanssa tällaisissa tapauksissa joudutaan tekemisiin, ja ne ovat niin selvät ja yksinkertaiset, että vuoden 1848 lyhytaikainen kokemus perehdytti saksalaiset niihin riittävästi. Ensinnäkään ei saa koskaan leikitellä kapinalla, ellei riitä päättävyyttä mennä loppuun asti. Kapina on yhtälö, jonka suureet ovat äärimmäisen epämääräisiä, niiden arvo voi vaihdella joka päivä. Taisteluvuoroilla, joita vastaan joudutaan toimimaan, ovat puolellaan orga-

* — Fredrik August II. *Toim.*

** — Vilhelm I. *Toim.*

*** — Leopold. *Toim.*

nisaation, kurin ja perinteellisen arvovallan kaikki etuisuudet; elleivät kapinalliset saa kootuksi suuria voimia vihollistaan vastaan, heidät murskataan ja tuhotaan. Toiseksi kun kerran kapina on aloitettu, on toimittava äärimmäisen päättävästi ja siirryttävä hyökkäykseen. Puolustus on jokaisen aseellisen kapinan kuolema; puolustuksessa se tuhoutuu jo ennen kuin on ehtinyt mitellä voimiaan vihollisen kanssa. Vihollinen on yllätettävä, kun sen joukot ovat vielä hajallaan; on saavutettava joka päivä uusia, vaikkapa vähäisiäkin menestyksiä; on säilytettävä kapinallisten ensimmäisen menestyksellisen liikkeen antama moraalinen ylivoima; on saatava mukaan niitä horjuvia aineksia, jotka kulkevat aina vahvemman perässä ja asettuvat aina varmemmalle puolelle; on pakotettava vihollinen perääntymään, ennen kuin se on saanut kootuksi joukkonsa vastaiskuun; toisin sanoen on toimittava vallankumoustaktiikan tähän asti tunnetuista mestareista suurimman, Dantonin sanojen mukaisesti: *de l'audace, de l'audace, encore de l'audace!**

Mitä Frankfurtin kansalliskokouksen olisi siis pitänyt tehdä pelastuakseen sitä väistämättömästi uhanneelta tuholta? Sen olisi ennen muuta pitänyt päästä täysin selville tilanteesta ja vakuuttua siitä, että sillä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin joko alistua varauksitta hallituksille tai heittää pois kaikki epäilykset ja liittyä aseelliseen kapinaan. Toiseksi sen olisi pitänyt tunnustaa kaikki jo leimahaneet kapinat, kehottaa kansaa tarttumaan kaikkialla aseisiin kansallisen edustuslaitoksen puolustamiseksi ja julistaa lain ulkopuolelle kaikki monarkit, ministerit ja muut henkilöt, jotka uskaltaisivat tehdä vastarintaa itsenäiselle, omien valtuutettujensa edustamalle kansalle. Kolmanneksi sen olisi pitänyt panna viipymättä viralta Saksan valtionhoitaja, perustaa voimakas, toimielias ja *minkään edessä väistymätön* toimeenpanovalta, kutsua Frankfurtiin kapinallisten asevoimat suojelemaan välittömästi sitä itseään ja luoda siten samalla laillinen peruste kapinan laajentamiselle ja järjestää yhtenäiseksi ehyeksi kokonaisuudeksi kaikki sen hallussa olleet taisteluvoimat, ts. käyttää nopeasti ja empimättä hyväkseen kaikkia mahdollisia keinoja asemiansa lujittamiseksi ja vihollistensa asemien heikentämiseksi.

Frankfurtin kansalliskokouksen uljaat demokraatit tekivät kaiken juuri päinvastoin. Nuo arvoisat herrat eivät tyytyneet siihen, että antoivat asioiden kehittyä itsestään, vaan ne menivät niin pitkälle, että suorastaan tukahduttivat vastustuksellaan kaikki valmisteilla olleet kapinaliikkeet. Siten menetteli muun muassa herra Karl Vogt Nürnbergissä. He sallivat tukahduttaa kapinan Saksissa, Reinin Preussissa ja Westfalenissa antamalla noille kapinoille mitään muuta apua kuin esittämällä niiden kukistumisen jälkeen sentimentaalisen vastalauseen Preussin hallituksen tunnotonta julmuutta vastaan. He pitivät salaa yllä diplomaattisia yhteyksiä eteläsaksalaisiin

---

* — rohkeutta, rohkeutta ja taas rohkeutta! *Toim.*

kapinoihin, mutta eivät tukeneet niitä kertaakaan tunnustamalla ne julkisesti. He tiesivät valtionhoitajan olevan hallitusten puolella, ja silti kehottivat *häntä* vastustamaan noiden hallitusten juonia, mitä valtionhoitaja ei ottanut kuuleviin korviinsa. Valtakunnan ministerit, entiset taantumusmiehet, pilkkasivat avutonta kansalliskokousta jokaisessa istunnossa, ja se sieti kaiken. Kun Sleesian edustaja, yksi »Neue Rheinische Zeitungin» toimittajista, Wilhelm Wolff vaati, että kansalliskokous olisi julistanut lainsuojattomaksi valtionhoitajan*, joka oli, kuten Wolff aivan oikein sanoi, valtakunnan ensimmäinen ja suurin kavaltaja, niin noiden demokraattisten vallankumousmiesten yksimielinen, hyveellisen suuttumuksen huuto tukahdutti hänen äänensä! Lyhyesti sanoen he löpöttelivät, protestoivat, kuuluttivat ja julistivat edelleenkin, mutta heillä ei riittänyt milloinkaan enempää miehuullisuutta kuin järkeäkään toimiakseen, kun taas hallitusten vihamieliset joukot olivat tulossa yhä lähemmäksi ja heidän oma toimeenpanovaltansa — valtionhoitaja — punoi ahkerasti juonia heitä vastaan valmistellen yhdessä Saksan hallitsijoiden kanssa heidän pikaista hävittämistään. Tämä halveksittava kansalliskokous oli siis kadottanut viimeisetkin arvovaltansa rippeet; sen kohtalo ei enää huolestuttanut sitä puolustamaan nousseita kapinan osanottajia, ja kuten alempana näemme, sitten kun asia oli kehittynyt vihdoin häpeälliseen loppuunsa ja kansalliskokous oli heittänyt henkensä, kukaan ei edes kiinnittänyt huomiota sen kunniaattomaan poistumiseen.

Lontoo, elokuu 1852

XVIII

PIKKUPORVARISTO

Edellisessä artikkelissamme osoitimme, miten toisaalta Saksan hallitusten ja toisaalta Frankfurtin parlamentin välinen taistelu kärjistyi lopulta siinä määrin, että toukokuun alkupäivinä huomattavassa osassa Saksaa syttyi avoimia kapinoita: aluksi Dresdenissä, sitten Baijerin Pfalzissa, osassa Reinin Preussia ja vihdoin Badenissa.

Kaikissa tapauksissa kapinallisten *todelliset taisteluvoimat* koostuivat *kaupunkilaisista työläisistä*, jotka ensimmäisinä tarttuivat aseisiin ja aloittivat taistelun sotaväkeä vastaan. Osa maalaisväestön köyhimmistä kerroksista — maatyöläiset ja pientalonpojat — yhtyivät työläisiin aina vasta sen jälkeen, kun selkkaus oli leimahtanut. Suurin osa kaikkiin kapitalistiluokkaa alempana oleviin luokkiin kuuluvista nuoristamiehistä oli ainakin väliaikaisesti kapinallisten armeijoissa, mutta tuo melko kirjava nuorisojoukko harveni nopeasti

---

* — Juhanan. Toim.

heti kun asia sai vakavamman käänteen. Esimerkiksi ylioppilaat, nuo »ällymystön edustajat», kuten heillä oli tapana nimittää itseään, poistuivat ensimmäisinä lippujensa alta, ellei heitä onnistuttu pidättämään korottamalla upseerin arvoon, mihin heillä oli tarvittavat edellytykset tietenkin vain ani harvoissa tapauksissa.

Työväenluokka osallistui tuohon kapinaan samoin kuin olisi osallistunut mihin kapinaan hyvänsä, jolta olisi voitu odottaa, että se joko poistaa jotkin esteet sen poliittiseen herruuteen ja yhteiskunnalliseen vallankumoukseen johtavalta tieltä tai ainakin pakottaa arvovaltaisemmat mutta aremmat yhteiskuntaluokat noudattamaan päätävämpää ja vallankumouksellisempaa linjaa kuin niiden siihenastinen linja oli ollut. Työväenluokka tarttui aseisiin täysin tietoisena siitä, että välittömien tavoitteidensa puolesta tämä ei ollut sen omaa taistelua. Se noudatti kuitenkin sen itsensä kannalta ainoata oikeata taktiikkaa: se ei halunnut sallia, että yksikään luokka, joka oli noussut sen harteilla (niin kuin porvaristo oli tehnyt 1848), olisi lujittanut luokkaherruuttaan, ellei tämä luokka myöntänyt työväenluokalle ainakin vapaata kenttää, jotta se olisi voinut taistella omien etujensa puolesta. Työväenluokka pyrki joka tapauksessa kärjistämään asian kriisiin, joka veisi kansakunnan päättävästi ja peruuttamattomasti vallankumouksen tielle tai johdattaisi vallankumousta edeltäneen status quo'n mahdollisimman täydelliseen palauttamiseen ja tekisi siten väistämättömäksi uuden vallankumouksen. Kummassakin tapauksessa työväenluokka edusti koko kansakunnan todellisia ja oikein ymmärrettyjä etuja kokonaisuudessaan: se joudutti voimiensa mukaan vallankumousta, josta oli nyt tullut historiallinen välttämättömyys sivistyneen Euroopan vanhoille yhteiskunnille ja jota ilman yksikään niistä ei voi ajatella rauhallisempaa ja säännöllisempää voimiensa kehitystä vastaisuudessa.

Mitä tulee kapinaan yhtyneeseen maalaisväestöön, niin se heittäytyi pääasiallisesti vallankumouspuolueen syleilyyn osaksi ylivoimaisen verotaakan vuoksi, osaksi sitä painaneiden feodaalisten rasitusten vuoksi. Siltä puuttui kerrassaan omaa aloitteellisuutta ja se kulki muiden kapinaan yhtyneiden luokkien perässä horjuen työläisten sekä pienkäsityöläisten ja -kauppiaiden luokan välillä. Kunkin yksilön henkilökohtainen sosiaalinen asema määräsi melkein aina sen, mille puolelle hän liittyi. Maatyöläinen liittyi tavallisesti kaupunkilaisyöläisiin; pienomistaja-talonpoika oli taipuvainen kulkemaan käsi kädessä pikkuporvareiden kanssa.

Tätä pikkuporvareiden luokkaa, jonka suuresta merkityksestä ja vaikutuksesta olemme jo monta kertaa maininneet, voidaan pitää vuoden 1849 toukokuun kapinan johtavana luokkana. Koska tällä kertaa liikkeen keskuksina ei ollut ainuttakaan Saksan suurta kaupunkia, niin pikkuporvaristo, joka on aina vallitsevana keskisuurissa ja pienissä kaupungeissa, onnistui valtaamaan liikkeen johdon. Olemme nähneet lisäksi, että taistelussa valtakunnan perustuslain ja Saksan parlamentin oikeuksien puolesta nimenomaan tämän luokan edut

oli asetettu yhden kortin varaan. Nimenomaan tämän kansanosan edustajat olivat enemmistönä kaikissa kapinaan nousseilla alueilla perustetuissa väliaikaisissa hallituksissa, siksi heidän toimintansa mittavuuden perusteella voidaan päätellä, mihin Saksan pikkuporvaristo yleensä pystyy. Kuten näemme, se pystyy vain saattamaan turmioon jokaisen liikkeen, joka uskotaan sen johdettavaksi.

Isottelussaan suuri pikkuporvaristo on täysin kyvytön toimimaan ja kaihtaa raukkamaisesti panemasta mitään vaaralle alttiiksi. Sen kaupustelun ja luottotoimien vähäpätöisyys on lyönyt siihen leimansa enemmän kuin mikään muu jättäen sen vaille tarmoa ja aloitteellisuutta; siksi saatettiin olettaa, että sen poliittisellekin toiminnalle ovat ominaisia nämä samat piirteet. Pikkuporvaristo kannusti tosiaan kapinaa mahtipontisilla fraaseilla ja niiden urotekojen ylettömällä ylistelyllä, joita se aikoi suorittaa. Se kiihuhti ahnaasti kaappaamaan vallan heti kun kapina oli — aivan vastoin sen tahtoa — syttynyt; mutta se käytti tuota valtaa vain tehdäkseen tyhjäksi kapinan menestykset. Kaikkialla missä aseellinen yhteenotto oli aiheuttanut vakavan kriisin, pikkuporvareille vaaralliseksi käynyt tilanne sai heidät suunnattoman kauhun valtaan. Heissä herätti kauhua kansa, joka oli ottanut todesta heidän kerskailevan kehotuksensa tarttua aseisiin, heissä herätti kauhua nyt heidän käsiinsä joutunut valta ja ennen muuta sen politiikan seuraukset, johon heidän oli sekaannuttava — seuraukset, jotka olisivat koskeneet henkilökohtaisesti heitä itseään sekä heidän yhteiskunnallista asemaansa ja omaisuuttaan. Eikö heiltä oltu odotettu, että he panisivat tosiaan kapinan asian vuoksi vaaralle alttiiksi »henkensä ja omaisuutensa», kuten heillä oli tapana sanoa? Eikö heidän ollut pakko olla virallisessa asemassa kapinan aikana ja eivätkö he siis olleet vaarassa menettää pääomansa, jos kapina kärsisi tappion? Jos taas kapina olisi voittanut, niin olisiko heillä ollut mitään muita näköaloja kuin varmuus siitä, että heidän taisteluvoimiensa pääjoukon muodostaneet voitolle päässeet proletaarit olisivat häätäneet heidät virkapaikoilta ja muuttaneet perusteellisesti heidän politiikkaansa? Jouduttuaan täten sitä joka puolelta ympäröineiden vastakkaisten vaarojen väliin pikkuporvaristo osasi käyttää valtaansa ainoastaan siihen, että se heitti kaiken kohtalon huomaan, minkä vuoksi menetettiin tietysti ne vähäiset menestymismahdollisuudet, joihin olisi vielä voitu panna toiveita, ja kapina tuli tuomituksi lopullisesti tappioon. Pikkuporvariston taktiikka tai oikeammin kaikinainen taktiikan täydellinen puuttuminen oli kaikkialla yhtäläistä, ja siksi toukokuun kapinat 1849 olivat Saksan kaikissa osissa ikään kuin saman mallin mukaan kaavailtuja.

Dresdenissä katutaistelut jatkuivat neljä päivää. Dresdenin pikkuporvarit, »kaupunkilaiskaarti», eivät ainoastaan olleet osallistumatta taisteluun, vaan monissa tapauksissa tukivat sotaväen toimia kapinallisia vastaan. Nämä taas olivat melkein yksinomaisesti lähiympäristön teollisuusalueiden työläisiä. He saivat *kyvykkään ja kylmäverisen päällikön venäläisestä maanpakolaisesta Mihail Bakuni-*

nista, joka myöhemmin joutui vangiksi ja on nyt Munkácsin* linnassa Unkarissa. Suurten preussilaisten joukkojen sekaantumisen tuloksena kapina tukahdutettiin.

Reinin Preussin tapahtumat kehittyivät vain pieniksi yhteenotoiksi. Koska kaikki suurkaupungit olivat linnoituksia, joita hallitsivat sitadellit, niin kapinalliset joutuivat rajoittamaan toimensa erinäisiin yhteenottoihin. Aseellisesta vastarinnasta tehtiin loppu heti kun saatiin keskitetyksi riittävä määrä sotaväkeä.

Pfalzissa ja Badenissa sitä vastoin kapinalliset valloittivat rikkaan, hedelmällisen alueen ja myös koko valtion. Siellä oli saatavana kaikkea: rahaa, aseita, sotilaita, sotatarvikkeita. Vakinaisen armeijan sotamiehet liittyivät itse kapinallisiin. Badenissa he olivat jopa eturiveissä. Saksissa ja Reinin Preussissa kapinat uhrasivat itsensä antaakseen aikaa eteläsaksalaisen liikkeen järjestämiseen. Milloinkaan ei ollut vielä ollut niin suotuisia olosuhteita paikallista, maakunnan puitteissa tapahtuvaa kapinaa varten kuin tässä tapauksessa. Pariisissa odoteltiin vallankumousta; unkarilaiset olivat Wienin portilla; kaikissa keski-Saksan valtioissa paitsi kansaa myös sotaväki kääntyi päättävästi kapinan puolelle ja odotteli vain sopivaa tilaisuutta yhtyäkseen avoimesti kapinaan. Liike oli siitä huolimatta pikkuporvariston huostaan jouduttuaan tuomittu alun alkaen tuohon. Pikkuporvarilliset vallanpitäjät, varsinkin Badenissa herra Brentano etunenässään, eivät mitenkään voineet unohtaa, että he tekevät valtiopetoksen, jos anastavat viran ja etuoikeudet »lailliselta» suvereenilta suurherttualta. He istuivat ministerinpaikoillaan pitäen sisimmässään itseään rikollisina. Mitä muuta noilta pelkureilta olisi voitu odottaa? He eivät ainoastaan sallineet kapinan kehittyä alkuvoimaisesti jättämällä sen hajanaiseksi ja niin muodoin tuloksettomaksi, vaan tekivät kaiken voitavansa riistääkseen liikkeeltä sen tarmon, heikentääkseen sen ja saattaakseen tuohon. He onnistuivatkin siinä sellaisten syvämielteisten poliitikkojen, niiden pikkuporvariston »demokraattisten» sankareiden hartaan kannatuksen ansiosta, jotka uskoivat varmasti »pelastavansa isänmaan» sallimalla joidenkin heitä näppärämpiä, Brentanon tapaisten subjektien vetää itseään nenästä.

Mitä tulee asian sotilaalliseen puoleen, niin taistelutoimia ei ole milloinkaan johdettu niin huolimattomasti ja niin tolkuttomasti kuin niitä johti badenilainen ylipäällikkö Sigel, entinen vakinaisen armeijan luutnantti. Kaikkialla vallitsi epäjärjestys, kaikki edulliset tilaisuudet ja otolliset hetket oli käytetty valtaviin mutta toteuttamattomien suunnitelmien keksimiseen, ja kun johdon otti vihdoin käsiinsä lahjakas puolalainen Mierosławski, armeija oli hajanainen, murskattu, kehnosti varustettu, henkisesti masentunut ja sillä oli edessään määrältään nelinkertaisesti suurempi vihollinen. Mierosławskilla ei ollut muuta mahdollisuutta kuin ryhtyä Waghäuselin edustalla maineikkaaseen mutta epäonnistuneesti päättyneeseen taiste-

---

* Ukrainalainen nimi: Mukatševo. *Toim.*

luun, perääntyä taitavasti, käydä viimeinen epätoivoinen taistelu Rastattin muurien juurella ja luopua päällikkyydestä. Tässä samoin kuin kaikissa kapinaliikkeissä, joissa sotaväki on kokeneiden sotilaiden ja kouluttamattomien alokkaiden sekavaa joukkoa, vallankumousarmeija osoitti suurta sankaruutta, mutta samalla antautui myös monta kertaa suorastaan käsittämättömän paniikin valtaan, mikä ei ole ominaista sotilaille. Kaikesta väistämättömästä vajavuudesta huolimatta tämä armeija saattoi oikeutetusti olla tyytyväinen vaikkapa jo sen johdosta, että nelinkertainen määrällinen ylivoima tuntui vihollisesta riittämättömältä sen murskaamiseen ja että sota-otimien aikana satatuhantiset vakinaiset joukot osoittivat kahdellekymmenelle tuhannelle kapinalliselle sellaista sotilaallista kunnioitavuutta, ikään kuin niitä vastassa olisi ollut entinen Napoleonin kaarti.

Kapina puhkesi toukokuussa ja heinäkuun puolivälissä 1849 se oli tukahdutettu täydellisesti. Saksan ensimmäinen vallankumous oli päättynyt.

XIX

KAPINAN LOPPU

Samaan aikaan kun Saksan etelä- ja länsiosat olivat avoimen kapinan vallassa ja hallitukset käyttivät yli kymmenen viikkoa Dresdenissä alkaneista sotatoimista Rastattin antautumiseen tukahduttaakseen Saksan ensimmäisen vallankumouksen viimeisen leimahduksen, kansalliskokous oli hävinnyt poliittiselta näyttämöltä eikä kukaan ollut edes huomannut sen katoamista.

Jätimme tuon korkean laitoksen Frankfurtiin siinä hämmennyksen tilassa, johon se oli joutunut hallitusten sitä vastaan tekemien julkeiden kunnianloukkausten ja sen itsensä perustaman keskusvalan voimattomuuden ja kavalan toimetttömyyden vuoksi sekä sen puolesta esiintyneen pikkuporvariston kapinoiden ja vallankumouksellisempaan lopulliseen päämäärään pyrkineen työväenluokan kapinoiden vuoksi. Kansalliskokouksen jäsenet olivat äärimmäisen masennuksen ja epätoivon vallassa; tapahtumat olivat saaneet niin selvän ja ratkaisevan käänteen, että kaikki noiden oppineiden lainsäätäjien harhakuvitelmat heidän todellisen voimansa ja vaikutuksensa suhteen romahtivat muutamassa päivässä. Taantumukselliset olivat jo hallituksiltaan saamansa merkin mukaan poistuneet kansalliskokouksesta, jonka olemassaolo saattoi siitä lähtien merkitä vain haastetta laillisille vallanelimille. Äärimmäisessä hämmingissään liberaalit katsoivat asian toivottomasti menetetyksi; he luopuivat niin ikään edustajanvaltuuksistaan. Kunnianarvoiset herrat lähtivät karuun sadoittain. Aluksi heitä oli ollut 800:n tai 900:n paikkeilla, mutta tuo luku pieneni sellaista vauhtia, että kohta tunnustettiin määränemmistöksi riittävän sadan viidenkymmenen ja muutaman päivän

kuluttua sadan edustajan läsnäolo. Tätäkin määränemmistöä oli vaikea saada kootuksi, vaikka demokraattinen puolue oli vielä kokonaisuudessaan pysynyt kansalliskokouksessa.

Oli riittävän selvää, mitä jäljelle jääneen parlamentin olisi pitänyt tehdä. Sen olisi pitänyt vain avoimesti ja päättävästi liittyä kapinaan ja antaa siten kapinalle se voima, minkä laillisuus suinkin pystyy antamaan; saman tien se olisi saanut armeijan, joka olisi puolustanut sitä. Sen olisi pitänyt vaatia, että keskusvalta olisi saanut viipymättä lakkautetuksi kaikki sotateimet, ja ellei tuo valta olisi voinut tai halunnut tehdä sitä, kuten saatettiin odottaa, sen olisi pitänyt kaataa se heti ja vaihtaa se tarmokkaampaan hallitukseen. Ellei kapinallisten joukkoja voitu viedä Frankfurtiin (mikä olisi ollut helppoa alussa, niin kauan kuin Saksan valtioiden hallitukset eivät olleet vielä riittävästi valmistautuneet taisteluun, vaan olivat epäröivällä kannalla), kansalliskokous olisi voinut aikaa haaskaamatta siirtää olinpaikkansa kapinaan nousseen alueen keskusta. Jos tämä kaikki olisi tehty heti ja epäröimättä viimeistään toukokuun puoliväliin tai loppuun mennessä, niin sekä kapinalla että kansalliskokouksella olisi saattanut vielä olla menestymismahdollisuuksia.

Saksan poroparvariston edustajilta ei silti olisi mitenkään voitu odottaa noin päättäviä toimia. Nuo kunnianhimoiset valtiomiehet eivät olleet hitusenkaan vertaa luopuneet harhakuvitelmistaan. Ne parlamentin jäsenet, jotka olivat menettäneet kohtalokkaan uskonsa sen voimaan ja koskemattomuuteen, olivat jo paenneet; jäljelle jääneitä demokraatteja oli vaikea saada luopumaan niistä vallan ja suuruuden unelmista, joita he olivat elättäneet kokonaisen vuoden. Noudattaen uskollisesti aiemmin ottamaansa suuntaa he karttoivat kaikin mahdollisin keinoin päättäviä toimia siihen asti kunnes lopulta ei jäänyt mitään menestymismahdollisuuksia eikä edes mahdollisuutta vaikkapa kaatua kunniallisesti. Jatkaen puhtaasti näennäistä, touhottavaa toimintaansa, jonka täydellinen hyödyttömyys saattoi mahtipontisen isottelun rinnalla herättää vain sääliä ja ivaa, he lähettivät edelleenkin päätöslauselmia, adresseja ja kyselyjä valtionhoitajalle, joka ei kiinnittänyt heihin lainkaan huomiota, ja ministereille, jotka olivat avoimessa liitossa vihollisen kanssa. Kun vihdoin *Wilhelm Wolff*, Striegaun* edustaja ja yksi »*Neue Rheinische Zeitungin*» toimittajista, ainoa todellinen vallankumousmies koko kansalliskokouksessa, sanoi, että mikäli he kunnioittavat sanojaan, heidän on tehtävä loppu jaarittelusta ja julistettava viipymättä lain ulkopuolelle valtionhoitaja, maan pääkavaltaja, niin noiden herrojen parlamentaarikkojen kauan pidätetty hyveellinen suuttumus puhkesi yhtäkkiä niin voimakkaana, ettei mitään sen kaltaista oltu nähty silloinkaan, kun valtakunnan hallitus oli ladellut heille loukkauksen toisensa jälkeen. Asian kuuluikin olla siten, sillä *Wolffin* ehdotus oli ensimmäinen järjellä olevä sana, joka oli lausuttu pyhän Paavalin kirkossa²⁰¹.

---

* Puolalainen nimi: Strzegom. *Toim.*

Hänhän vaati nimenomaan sitä, mikä olisi välttämättä pitänyt tehdä, mutta tuollainen avomielinen puhe, jossa asiat nimitettiin niiden oikealla nimellä, saattoi vain loukata tunteellisia sieluja, jotka olivat päättäviä vain päättämättömydessään ja jotka ollessaan liian arkoja toimimaan olivat ainakin saaneet päähänsä, että toimeentomana olo onkin juuri sitä, mitä pitäisi tehdä. Jokainen sana, joka salaman tavoin valaisi heidän aivojaan peittävää ja heidän itsensä tahallaan ylläpitämää sumua, jokainen lause, joka olisi saattanut viedä heidät labyrintista, johon he halusivat hinnalla millä hyvänsä jäädä mahdollisimman pitkäksi aikaa, jokainen selvä katsaus asiain todelliseen tilaan, kaikki se oli tietenkin tuon suvereenin kansalliskokouksen ylhäisyyden loukkausta.

Kohta sen jälkeen kun kaikista päätöslauselmista, vetoomuksista, välikysymyksistä ja julistuksista huolimatta kunnianarvoisten edustajajaherrojen asemien puolustaminen Frankfurtissa oli käynyt mahdottomaksi, he poistuiivat, mutta eivät kapinaan nousseille alueille, sillä se olisi ollut liian rohkea askel. He lähtivät Stuttgartiin, missä württembergiläinen hallitus oli pysynyt omalaatuisella odottelevalla puolueettomuuskannalla. Siellä he lopulta julistivat valtionhoitajan kukistetuksi ja valitsivat omasta keskuudestaan viisi-henkisen sijaishallituksen. Sijaishallitus hyväksyi tuota pikaa nostoväkeä koskevan lain, joka lähetettiin kaikkia tavanomaisia muodollisuuksia noudattaen kaikille Saksan hallituksille. Noille kansalliskokouksen pahimmille vihollisille annettiin määräys koota voimia kansalliskokouksen puolustamista varten! Siten perustettiin — paperilla tietenkin — armeija kansalliskokouksen puolustamista varten. Divisioonat, prikaatit, rykmentit ja patterit — kaikki oli harkittu ja säädetty ennakolta. Ei puuttunut muuta kuin todellisuudentajua, sillä tuo armeija ei tietenkään milloinkaan syntynyt maailmaan.

Vielä yksi, kansalliskokouksen viimeinen suunnitelma oli syntymässä aivan itsestään. Demokraattinen väestö lähetti maan kaikista osista edustajistoja tarjoamaan itseään parlamentin määräysvaltaan ja kannustamaan sitä päättäviin toimiin. Kansa, joka tunsii Württembergin hallituksen todelliset aikomukset, rukoili kansalliskokousta pakottamaan tuon hallituksen osallistumaan julkisesti ja aktiivisesti naapureiden alullepanemaan kapinaan. Se rukoili kuitenkin suotta. Stuttgartiin siirryttyään kansalliskokous oli antautunut Württembergin hallituksen armoille. Edustajat käsittivät tämän ja vastustivat siitä syystä agitaation harjoittamista kansan keskuudessa. Tämän vuoksi he menettivät viimeisetkin sen arvovallan rippeet, jonka olisivat vielä voineet säilyttää. He saivat osakseen ansaitsemansa ylenkatseen, ja Württembergin hallitus teki Preussin ja valtionhoitajan yllyttämänä lopun tuosta demokratiailveilystä: 18. kesäkuuta 1849 se lukitsi parlamentin istuntosalin ovet ja antoi sijaishallituksen jäsenille määräyksen poistua maasta.

Silloin he lähtivät Badeniin, kapinallisten leiriin, mutta he olivat jo tarpeettomia siellä. Kukaan ei välittänyt heistä. Sijaishallitus

jatkoi silti edelleenkin omin voiminsa isänmaan pelastamista riipumattoman Saksan kansan nimissä. Antamalla *passeja* kaikille, jotka vain halusivat niitä ottaa, se koetti saada ulkomaat tunnustamaan sen itsensä. Se antoi julistuksia ja lähetti komissaareja nostattamaan kapinaa niillä samaisilla Württembergin alueilla, joiden aktiivisen tuen se oli hylännyt silloin, kun aikaa ei vielä oltu kadotettu, mutta tuo kaikki oli tietenkin tuloksetonta touhua. Käsissämme on alkuperäinen tiedotus, jonka oli osoittanut sijaishallitukselle yksi sen komissaareista, herra Rösler (Ölsin* edustaja); sen sisältö on hyvin kuvaava. Siinä on merkintä: Stuttgart, 30. kesäkuuta 1849. Kuvattuaan seikkailuja, joihin oli joutunut puoli tusinaa samanlaisia komissaareja etsiessään tuloksettomasti varoja, herra Rösler esittää puolustukseen seikkoja, joiden vuoksi hän ei ollut vieläkaan päässyt matkansa määränpäähän, ja sen jälkeen hän paneutuu mitä syvämielteisimpiin järkeilyihin mahdollisista hankauksista Preussin, Itävallan, Baijerin ja Württembergin välillä ja niiden mahdollisista seurauksista. Tarkasteltuaan tuota kaikkea seikkaperäisesti hän tekee kuitenkin johtopäätöksen, ettei mistään ole toivoa. Edelleen hän kehottaa järjestämään tiedotuspalvelun luotettavista henkilöistä ja perustamaan vakoilujärjestelmän Württembergin ministeristön aikomusten paljastamiseksi ja joukkojen siirtoa koskevien tietojen hankkimiseksi. Tämä kirje ei ollut saapunut perille, koska sen kirjoittamisaikana »sijaishallitus» oli siirtynyt jo kokonaan »ulkoasiainhallintoon», ts. Sveitsiin. Samaan aikaan kun poloinen herra Rösler vaivasi vielä päätään sillä, millaisia lienevät pahanpäiväisen kuningaskunnan pelottavan ministeristön suunnitelmat, sata tuhatta preussilaista, baijerilaista ja hesseniläistä sotilasta oli jo ratkaissut koko asian viimeisessä taistelussa Rastattin muurien juurella.

Siten hävisi Saksan parlamentti ja sen mukana Saksan vallankoumuksen ensimmäinen ja viimeinen luomus. Sen koollekutsuminen oli vahvistanut ensimmäisenä laillisesti sen tosiasian, että Saksassa *oli* todellakin vallankoumus; ja se oli ollut olemassa niin kauan kunnes tuosta Saksan ensimmäisestä nykyajan vallankoumuksesta tehtiin loppu. Tuon parlamentin oli valinnut kapitalistiluokan vaikutuksen alaisena eristäytynyt ja hajanainen maalaisväestö, josta suurin osa oli vasta äsken tointunut feodaalisesta jähmetyksestä, ja parlamentti oli koonnut yhteen kaikki vuosina 1820—1848 tunnetut suuret nimet hävittääkseen ne sitten kokonaan. Se oli koonnut kaikki porvarillisen liberalismiin kuuluisuudet. Porvaristo oli odottanut ihmeitä, mutta se oli niittänyt häpeää itselleen ja edustajilleen. Saksassa teollisuus- ja kaupkaparitalistien luokka oli kärsinyt raskaamman tappion kuin missään muussa maassa. Aluksi se oli voitettu, nujerrettu, hädätetty valtionviroista Saksan kaikissa erillisissä valtioissa, ja sitten se oli murskattu, häväisty ja pilkattu Saksan keskusparlamentissa. Poliittinen liberalismi — porvariston hallinto joko monarkistisessa tai

---

* Puolalainen nimi: Oleśnica. *Toim.*

tasavaltaisessa valtiomuodossa — oli käynyt ainiaaksi mahdottomaksi Saksassa.

Olemassaolonsa loppuaikoina Saksan parlamentti oli saanut häväistyksi ikiajoiksi puolueen, joka oli maaliskuusta 1848 ollut julkisen opposition johdossa, demokraattisen puolueen, joka oli edustanut pienkäsityöläisten ja -kauppiaiden luokan ja osittain talonpoikaiston etuja. Touko- ja kesäkuussa 1849 tuo luokka oli saanut tilaisuuden näyttää, miten se pystyi järjestämään pysyvän hallituksen Saksassa. Olemme jo nähneet, miten se epäonnistui — ei niinkään paljon epäsuotuisten olosuhteiden kuin ilmeisen raukkamaisuutensa vuoksi, joka tuli aina esiin kaikissa liikkeissä, mitä suinkin oli ollut vallankumouksen alusta lähtien. Se epäonnistui, koska se osoitti politiikassa sitä samaa likinäköisyyttä, arkuutta ja epävarmuutta, mikä on leimallista sen liiketoimillekin. Toukokuussa 1849 se oli jo menettelynsä vuoksi jäänyt vaille työväenluokan — Euroopan kaikkien kapinoiden todellisen taisteluvoiman — luottamusta. Sillä oli silti suotuisia menestymisen näköaloja. Siitä pitäen kun taantumukselliset ja liberaalit olivat poistuneet, Saksan parlamentti oli yksinomaan sen käsissä. Maalaisväestö oli sen puolella. Kaksi kolmannelta pienten valtioiden armeijoista, kolmannes Preussin armeijasta ja suurin osa nostoväestä olivat valmiit yhtymään siihen, jos se olisi alkanut toimia asiaintilan selvän käsityksen edellyttämää päättävyyttä ja uljuutta osoittaen. Tuon luokan johdossa olleet poliitikot eivät kuitenkaan olleet sen kaukonäköisempiä kuin heitä seurannut pikkuporvareiden joukkokaan. He olivat vielä sokeampia kuin liberaalit, he pitivät vielä itsepäisemmin kiinni harhaluuloista, joita he itse vapaasta tahdostaan elättivät, he olivat vielä herkkäuskoisempia ja vielä vähemmän kuin liberaalit pystyivät ottamaan huomioon tosiasiat. Heidän poliittinen merkityksensäkin oli laskenut alle nollan. Koska he eivät kuitenkaan olleet vielä toteuttaneet laatteita periaatteitaan, olisivat he *erittäin* suotuisten olosuhteiden vallitessa voineet elpyä jälleen jokikin aikaa, ellei vallankaappaus olisi vienyt heiltä, enempää kuin *Louis Bonaparten* vallankaappaus heidän kollegoiltaan »puhtailta demokraateilta» Ranskassa, tuota viimeistä toivoa.

Saksan ensimmäisen vallankumouksen historia päättyy kapinan tukahduttamiseen Lounais-Saksassa ja Saksan parlamentin hajottamiseen. Tehtäväksemme jää heittää viime silmäys voitolle päässeihin vastavallankumouksellisen liiton jäseniin. Sen teemme seuraavassa artikkelissamme.²⁰⁵

Lontoo, 24. syyskuuta 1852

Kirjoittanut F. Engels
elokuussa 1851 — syyskuussa 1852

Julkaistu sanomalehdessä »New York Daily Tribune» 25. ja 28. lokakuuta, 6., 7., 12. ja 28. marraskuuta 1851; 27. helmikuuta, 5., 15., 18. ja 19. maaliskuuta, 9., 17. ja 24. huhtikuuta, 27. heinäkuuta, 19. elokuuta, 18. syyskuuta, 2. ja 23. lokakuuta 1852
Allekirjoitus: Karl Marx

Julkaistaan sanomalehden
tekstiin mukaan

ÄSKEINEN KÖLNIN OIKEUSJUTTU

Lontoo, keskiviikkona, 1. joulukuuta 1852

Olette varmaankin jo saaneet Euroopan lehdistön välityksellä suuren määrän selosteita Preussissa kommunisteja vastaan nostetusta oikeusjuttuhirviöstä⁵⁰ ja sen lopputuloksista. Koska yksikään noista selosteista ei kuitenkaan esitä lähimainkaan totuudenmukaisesti tosiasioita ja koska nuo tosiasiat valaisevat kirkkaasti poliittisia keinoja, joiden avulla Euroopan mannerta pidetään kahleissa, niin katsomme tarpeelliseksi palata tähän oikeusjuttuun.

Yhdistymis- ja kokoontumisvapauden hävittämisen seurauksena kommunistinen eli proletaarinen puolue aivan samoin kuin muutkin puolueet menetti mahdollisuuden luoda mannermaalla oman *laillisen* järjestönsä. Sitä paitsi sen johtajat karkotettiin maanpakoon. Yksikään poliittinen puolue ei kuitenkaan voi olla olemassa ilman järjestöä; ja jos liberaalin porvariston samoin kuin demokraattisen pikkuporvaristonkin yhteiskunnallinen asema, aineelliset etuisuudet ja sen jäsenten keskinäinen jo kauan sitten vakiintunut jokapäiväinen kanssakäyminen saattoivat tiettyssä määrin korvata sellaisen järjestön, niin proletariaatin, jolta puuttui tuota yhteiskunnallista asemaa ja rahavaroja, oli etsittävä sellaista järjestöä salaisissa yhdistyksissä. Juuri siksi sekä Ranskassa että Saksassa perustettiin paljon salaisia yhdistyksiä, joita poliisi on vuodesta 1849 alkaen paljastanut toisen toisensa jälkeen salaliittolaisjärjestöinä. Monet noista yhdistyksistä olivatkin itse asiassa salaliittolaisjärjestöjä, jotka tosiaan oli perustettu olemassaolevan hallituksen kukistamista varten, ja se olisi pelkuri, joka tietyissä olosuhteissa kieltäytyisi perustamasta salaliittoja, aivan samoin kuin olisi typeryyttä perustaa niitä toisenlaisten olosuhteiden vallitessa. Niiden lisäksi oli toisenlaisiakin yhdistyksiä, jotka asettivat itselleen laajempia ja ylevämpiä tavoitteita, yhdistyksiä, jotka tiesivät, että olemassaolevan hallituksen kukistaminen on vain siirtymävaihe tulevassa suurtaistelussa, ja pyrkivät tiivistämään ympärilleen puolueen, jonka ydinosa ne muodostivat,

ja valmistamaan sen viimeiseen ratkaisevaan taisteluun, jonka on ennemmin tai myöhemmin hävitettävä ainiaaksi Euroopasta paitsi »tyranniin», »despoottien» ja »vallananastajien» herruus myös verrattomasti mahtavampi ja pelottavampi valta: pääoman valta työn yli.

Sellainen oli Saksan etumaisen kommunistisen puolueen⁴⁰ järjestö. »Manifestinsa» (joka julkaistiin 1848) periaatteiden sekä niiden perusajatusten mukaisesti, joita on kehitelty »New York Daily Tribune» lehdessä¹⁶² julkaistussa artikkelisarjassa »*Vallankumous ja vastavallankumous Saksassa*»* tuo puolue ei ole milloinkaan elättänyt harhakuvitelmia, että se voisi milloin ja miten vain haluaa tehdä vallankumouksen, joka toteuttaisi käytännössä sen aatteet. Se on tutkinut syitä, jotka olivat aiheuttaneet vuoden 1848 vallankumousliikkeet, ja syitä, jotka olivat johtaneet ne tappioon. Se oli sitä mieltä, että kaikenlaisen poliittisen taistelun perustana on luokkien yhteiskunnallinen vastakkaisuus, ja ryhtyi tutkimaan niitä olosuhteita, joiden vaikutuksesta yksi yhteiskuntaluokka voi ja sen kuuluu edustaa kansakunnan etuja kokonaisuudessaan ja siis johtaa sitä poliittisesti. Historia on osoittanut kommunistiselle puolueelle, miten keskiaikaisen maaylimystön jälkeen oli kasvanut niiden ensimmäisten kapitalistien rahamahti, jotka ottivatkin sitten käsiinsä hallitusohjat; miten tuon *finanssikapitalistien* ryhmäkunnan yhteiskunnallisen vaikutusvallan ja poliittisen herruuden on syrjäyttänyt höyryvoiman käyttönoton ajoista kasvanut *teollisuuskapitalistien* mahti ja miten nykyään vielä kaksi luokkaa — pikkuporvareiden luokka ja teollisuustyöläisten luokka — esittävät vuorostaan valtapyyteensä. Vuosien 1848—1849 vallankumouksellinen käytännön kokemus on osoittanut oikeiksi siihen päätelmään johtaneet teoreettiset näkökohdat, että ennen kuin kommunistisella työväenluokalla on toivoa pystyttää keskeytymättömässä taistelussa oma valtansa ja hävittää se palkkaorjuusjärjestelmä, joka pitää sitä porvariston ikeen alla, on ensiksi tuleva pikkuporvarillisen demokratian vuoro. Kommunistien salaisella järjestöllä ei siis voinut olla välittömänä tavoitteenaan *olemassaolevien* hallitusten kukistaminen Saksassa. Sitä ei oltu perustettu kukistamaan noita hallituksia, vaan se insurrektiohallitus, joka ennemmin tai myöhemmin tulisi niiden tilalle. Järjestön jäsenet, kukin erikseen, ovat aikanaan saattaneet kannattaa ja epäilemättä olisivat kannattaneet aktiivisesti status quo'ta** vastaan suunnattua vallankumousliikettä. Kommunistien liiton tehtäviin ei kuitenkaan voinut kuulua tuon liikkeen *valmistelu* muuten kuin levittämällä salaa kommunistisia aatteita joukkojen keskuudessa. Suurin osa tuon yhdistyksen jäsenistä ymmärsi niin hyvin yhdistyksen pohjana olevat periaatteet, että kun sen eräät jäsenet yrittivät kunnianhimon ja virkakiipeilyn kannustamina muuttaa Liiton salaliittolaisjärjestöksi pannak-

---

* Ks. tätä osaa, ss. 266—349. *Toim.*

** — vallitsevaa tilaa. *Toim.*

seen toimeen vallankumouksen ex tempore*, nuo jäsenet erotettiin hyvin pian Liitosta.

Minkään lain perusteella maailmassa tuota liittoa ei voida nimittää salaliittolaisjärjestöksi, valtiopetoksen tarkoituksessa perustetuksi salaiseksi yhdistykseksi. Jos se olikin salaliitto, niin ei ainkaan olemassaolevaa hallitusta vaan sen mahdollista seuraajaa vastaan suunnattu salaliitto. Preussin hallitus tiesi kyllä tämän. Siinä syy, miksi yhtätoista syytettyä pidettiin yksinäisselleissä kahdeksantoista kuukautta, jonka ajan virkavalta käytti mitä hämmästyttävimpiin lainkäytöllisiin vehkeilyihin. Kuvitelkaapa: kahdeksan kuukautta jatkuneen vankeuden jälkeen pidätetyt jätettiin vankilaan vielä muutamiksi kuukausiksi lisätutkimusta varten, »koska heitä vastaan ei ollut mitään rikollisuutta osoittavia todisteita!» Kun syytetty joutui lopulta valamiesoikeuden eteen, heidän syykseen ei voitu esittää ainoatakaan tahallista valtiopetoksellista tekoa. Heidät tuomittiin silti, ja kohta näette, miten se tapahtui.

Toukokuussa 1851 vangittiin yksi Liiton salaisista asiamiehistä**, ja häneltä löydettyjen asiakirjojen perusteella suoritettiin seuraavat vangitsemiset. Eräs preussilainen poliisivirkailija, muuan *Stieber*, sai viipymättä tehtäväkseen selvittää oletetun salaliiton haaraumat Lontoossa. Hän onnistui saamaan joitakin niiden edellämainittujen luopioiden asiakirjoista, jotka Liitosta erottamisen jälkeen olivat toisiaan perustaneet salaliiton Pariisissa ja Lontoossa. Nuo asiapaperit oli saatu kaksinkertaisen rikoksen tietä. Onnistuttiin lahjomaan muuan Reuter, joka mursi tuon yhdistyksen sihteerin*** kirjoituspöydän kaapin ja varasti sieltä asiakirjat. Tämä oli kuitenkin vasta alkua. Kyseinen varkaus auttoi paljastamaan niin sanotun saksalaisranskalaisen salaliiton Pariisissa²⁰⁶ ja tuomitsemaan sen osanottajat, mutta se ei antanut avainta suureen Kommunistien liittoon. Sivumennen sanottuna Pariisin salaliiton johdossa oli muutamia Lontoossa toimineita kunnianhimoisia typeryksiä ja poliittisia chevaliers d'industrie**** sekä yksi aikaisemmin kavalluksesta tuomion saanut tyyppi, joka toimi Pariisissa poliisin käyttänä*****. Näiden petkuttamat tomppelit korvasivat äärimmäisen poliittisen mitättömyytensä hurjilla deklamaatioilla ja verenhimoisilla pöyhkeillä fraaseilla.

Preussin poliisi joutui niin ollen tekemään uusia löytöjä. Se perusti Preussin lähetystöön Lontooseen oikean salapoliisiosaston. Poliisin asiamies sukunimeltä Greif harjoitti inhottavaa ammattiaan verhoutuena lähetystön attasean nimeen — tämä keino on itse asiaansa riittävä asettamaan kaikki Preussin lähetystöt kansainvälisen oikeuden ulkopuolelle; eivät edes itävaltalaiset ole vielä rohjonneet turvautua sellaiseen keinoon. Hänen johdollaan teki työtä muuan Fleu-

---

* — valmistelematta. *Toim.*

** — Nothjung. *Toim.*

*** — O. Dietz. *Toim.*

**** — veijareita. *Toim.*

***** — Cherval. *Toim.*

ry, kauppias Lontoon Citystä, mies, jolla oli tietty omaisuus ja yhteyksiä melko arvokkaissa piireissä, yksi niistä alhaisista olennoista, jotka tekevät iljettäviä tekojaan synnynnäisestä taipumuksestaan kataluuteen. Toisena asiamiehenä oli kauppapalvelija Hirsch, jota kuitenkin alettiin epäillä urkkijaksi heti kun hän saapui Lontooseen. Hän lyöttäytyi Lontoossa muutamien saksalaisten kommunistiemigranttien seuraan, ja nämä setivät häntä keskuudessaan jonkin aikaa vakuuttuakseen siitä, kuka hän todella oli. Pian tuli todistetuksi hänen yhteytensä poliisiin, ja siitä hetkestä herra Hirsch katosi. Vaikka hän menetti siten kaikki mahdollisuudet hankkia tietoja, joista hänelle maksettiin, ei hän kuitenkaan jäänyt toimettomaksi. Yksinäisyydessään Kensingtonissa, jossa hän ei kertaakaan tavannut ainuttakaan edellä mainituista kommunisteista, hän sepusti joka viikko näennäisiä selostuksia juuri sen salaliittolaisjärjestön oletetun keskuskomitean oletetuista istunnoista, jota Preussin poliisi ei mitenkään onnistunut saamaan pauloihinsa. Sisällöltään nuo selostukset olivat kerrassaan järjettömiä. Yksikään etunimi ei vastannut todellisuutta, yhtään sukunimeä ei oltu kirjoitettu oikein, yksikään sana, jota väitettiin jonkin tietyn henkilön lausumaksi, ei muistuttanut vähääkään tuolle henkilölle ominaisia lausuntoja. Noiden väärennysten laatimisessa Hirsch sai apua opettajaltaan Fleuryltä, eikä vielä lainkaan ole todistettu, ettei »attašea» Greifkin ollut pistänyt sormiaan tuohon inhottavaan peliin. Niin uskomatonta kuin se onkin, mutta Preussin hallitus otti täydestä todesta tämän järjettömän sepustuksen, ja voitaneen kuvitella, minkä sekasotkun saivat aikaan tuollaiset todistukset valamiesoikeudelle esitetystä syytösaineistossa. Kun oikeusjuttu alkoi, mainittu poliisivirkailija herra Stieber asetui itse todistajaksi ja vahvisti valallisesti todeksi kaikki nuo järjettömät keksinnöt ja vakuutti hyvin itsetyytyväisenä, että yksi hänen salaisista asiamiehistään Lontoossa on läheisissä suhteissa henkilöihin, joita on pidettävä tämän kauhistuttavan salaliiton pääjärjestäjänä. Tätä salaista asiamiestä verhosi tosiaan salaisuuden usva, sillä hän ei kahdeksan kuukauden aikana uskaltanut pistää nenäänsä ulos Kensingtonista, ettei vain olisi tosiaan kohdannut jotakuta niistä salaliiton osanottajista, joiden salaisista aikeista, lausunnoista ja teoista hän oli muka tehnyt ilmoituksia viikosta toiseen.

Herroilla Hirschillä ja Fleuryllä oli silti vielä kaiken varalta yksi keksintö. He muokkasivat kaikista sepustamistaan selostuksista sen salaisen ylikomitean istuntojen »todelliset pöytäkirjat», jonka Preussin poliisi väitti olleen olemassa. Koska herra Stieber oli todennut, että nuo pöytäkirjat käyvät ihmeellisellä tavalla yhteen niiden ilmoitusten kanssa, jotka hän oli jo saanut samoilta henkilöiltä, niin hän esitti ne heti valamiehille ja ilmoitti taaskin valallisesti olevansa tarkan tutkimuksen jälkeen vakuuttunut siitä, että pöytäkirjat ovat alkuperäiset. Silloin julkaistiin suurin osa Hirschin ilmoittamista järjettömistä keksinnöistä. On helppo kuvitella, miten hämmästyneitä olivat tuon salaisen komitean oletetut jäsenet kuultuaan,

että heistä ilmoitetaan sellaista, mitä he siihen mennessä eivät olleet osanneet aavistaakaan. Wilhelmiksi ristitystä oli tekaistu Ludwig tai Karl; toisten väitettiin pitäneen puheita Lontoossa aikana, jolloin he olivat olleet Englannin toisella kulmalla; kolmansien ilmoitettiin lukeneen kirjeitä, joita he eivät milloinkaan olleet saaneetkaan; heidän väitettiin pitäneen säännöllisesti kokouksia joka torstaina, vaikka heillä oli vain tapana vieraila ystäviensä luona aina keskiviikkoisin; työläisen, joka hädin tuskin osasi kirjoittaa, väitettiin olleen yksi pöytäkirjureista ja muka allekirjoittaneenkin pöytäkirjat; kaikki heidät oli pantu puhumaan sellaista kieltä, jota käytettäneen ehkä preussilaisessa poliisiosastossa, mutta ei ainakaan yhdistyksessä, joka suurimmalta osaltaan koostuu kotimaassaan hyvin tunnetuista kirjailijoista. Kaiken lisäksi oli vielä väärennetty kuitti rahasummasta, jonka kuvitellun keskuskomitean oletettu sihteeri oli saanut väärentäjiltä korvaukseksi pöytäkirjoista. Tuon oletetun sihteerin olemassaolo perustui kuitenkin pelkkään mystifikaatioon, jota joku katala kommunisti pelasi onnettoman Hirschin kanssa.

Tuo karkea väärennös oli liian skandaalimainen ollakseen teemmättä aivan päinvastaista vaikutusta kuin oli tarkoitettu. Vaikka syytettyjen lontoolaisilla ystävillä ei ollut mitään mahdollisuutta perehdyttää valamiehiä asiaanhaaroihin, vaikka puolustusasianajajille lähetetyt kirjeet takavarikoitiin postissa, vaikka asiakirjoja ja valalla vahvistettuja kirjallisia todisteita, jotka kuitenkin onnistuttiin lähettämään puolustusasianajajille, ei kelpuutettukaan oikeudenkäynnissä todistuksiksi, niin yleinen suuttumus oli niin suuri, että jopa valtiollisten syyttäjien ja itsensä herra Stieberinkin, joka itse oli valalla vahvistanut nuo pöytäkirjat alkuperäisiksi, oli pakko tunnustaa ne väärennykseksi.

Tämä väärennys ei kuitenkaan ollut ainoa samankaltainen teko, johon poliisi oli syyllistynyt. Oikeudenkäynnin aikana tuli ilmi vielä kaksi tai kolme samanlaista tosiasiaa. Poliisi väärensi lisäyksillään Reuterin varastamat asiakirjat ja siten muutti niiden sisältöä. Yksi asiakirja, joka oli täynnä tavatonta pötyä, oli kirjoitettu tohtori Marxin käsialaa matkien ja jonkin aikaa sitä väitettiin hänen kirjoittamukseen, kunnes vihdoin syyttäjäpuolen oli pakko tunnustaa väärennys. Poliisin jokaisen paljastetun ilkitteen tilalle esitettiin kuitenkin viisi kuusi uutta, joita oli mahdoton paljastaa heti, sillä tarkoituksena oli yllättää puolustus. Todistukset jouduttiin hankkimaan Lontoosta, mutta puolustusasianajajien kirjeenvaihto lontoolaisten kommunistiemigranttien kanssa tulkittiin oikeudessa osallisuudeksi oletettuun salaliittoon!

Itse herra Stieber vahvisti todistuksessaan sen, että Greif ja Fleury ovat todella sellaisia, joiksi heidät on kuvattu edellä. Mitä tulee Hirschiin, niin hän tunnusti poliisituomarille Lontoossa väärentäneensä »pöytäkirjat» Fleury'n käskystä ja tämän auttamana, ja sitten hän poistui Englannista välttyäkseen joutumasta syytteeseen rikoksesta.

Oikeudenkäynnin aikana tehdyt häpeälliset paljastukset saattoivat hallituksen äärimmäisen vaikeaan asemaan. Sillä oli tässä oikeusjutussa sellainen valamiesten kokoonpano, jollaista ei aikaisemmin oltu nähty Preussin maakunnassa: kuusi aatelismiestä — ilmeisiä taantumuksellisia, neljä rahamaailman magnaattia ja kaksi hallitusvirkaillijaa. Nämä miehet eivät olleet lainkaan taipuvaisia syventymään huolellisesti heidän eteensä kuuden viikon aikana syydettyjen todisteiden kaoottiseen paljouteen samalla kun heidän korviinsa kantautui jatkuvasti huutoja siitä, että syytetyt ovat pääpukareita hirmuisessa kommunistisessa salaliitossa, jolla on tarkoituksenaan kukistaa kaikki pyhä: omaisuus, perhe, uskonto, järjestys, hallitus ja lait. Ellei hallitus olisi kuitenkaan samaan aikaan antanut etuoikeutettujen luokkien ymmärtää, että tässä oikeusjutussa syyttömäksi julistaminen olisi kehotuksena valamiesoikeuden hävittämiseen ja se käsitettäisiin suoranaiseksi poliittiseksi mielenosoitukseksi, todistukseksi siitä, että porvarillis-liberaalinen oppositio on valmis liittoutumaan jopa ääri vallankumouksellisten kanssa, vangitut olisi sittenkin julistettu syyttömiksi. Hallitus onnistui joka tapauksessa saamaan uuden preussilaisen rikoslain avulla, jolla on muka taannehtiva vaikutus, langetetuksi tuomion seitsemälle vangitulle, kun taas ainoastaan neljä julistettiin syyttömäksi. Syytetyille langetettiin eri pituisia vankeusrangaistuksia, kolmesta kuuteen vuoteen, mistä olette jo tietenkin aikanaan ilmoittaneet saatua ne tiedon.

Kirjoittanut F. Engels 29. marraskuuta 1852

*Julkaistu »New York Daily Tribune»
lehden 3645. n:ossa 22. joulukuuta 1852*

Allekirjoitus: Karl Marx

*Julkaistaan lehden
tekstin mukaan*

K A R L M A R X

LOUIS BONAPARTEN BRUMAIREKUUN KAHDEKSASTOISTA

K. MARXIN ESIPUHE
VUODEN 1869 TOISEEN PAINOKSEEN

Varhain kuollut ystäväni *Joseph Weydemeyer** aikoi ryhtyä julkaisemaan New Yorkissa poliittista viikkolehteä tammikuun 1. päivästä 1852. Hän pyysi minua kirjoittamaan sitä varten coup d'état'-in** historian. Niinpä kirjoitinkin hänelle helmikuun puoliväliin asti joka viikko artikkeleita nimeltä »Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista». Mutta sillä välin Weydemeyerin alkuperäinen suunnitelma raukesi. Sen sijaan keväällä 1852 hän ryhtyi julkaisemaan kuukausijulkaisua »*Die Revolution*», jonka ensimmäisen vihkon muodostaa kirjoitukseni »Brumairekuun kahdeksastoista». Muutama sata kappaletta löysi silloin tien Saksaan joutumatta kuitenkaan varsinaisille kirjamarkkinoille. Muuan äärimmäisen radikaaliksi tekeytynyt saksalainen kirjakauppias, jolle tarjosin levitystyötä, torjui aidon siveellisen kauhistuksen vallassa sellaisen »ajallisesti sopimattoman hankkeen».

Sanotusta selviää, että kyseinen kirjoitelma syntyi tapausten välittömän vaikutuksen alaisena eikä sen historiallinen aineisto ulotu helmikuuta (1852) pidemmälle. Sen nykyinen uusintapainos johtuu osittain kysynnästä kirjakaupoissa, osittain Saksassa olevien ystäväni vaatimuksesta.

Teoksista, jotka ovat käsitelleet samaa aihetta suunnilleen samaan aikaan kuin minä, on syytä mainita vain kaksi: *Victor Hugon* »*Napoleon Pieni*» ja *Proudhonin* »*Valtiokaappaus*».

Victor Hugo rajoittuu esittämään purevia ja älykkäitä syytöksiä valtiokaappauksen vastaavaa toimittajaa vastaan. Itse tapahtuma näyttää hänen kuvaamaan tulleen kuin salama kirkkaalta taivaalta. Hän pitää sitä vain yksityisen henkilön väkivallantekona. Hän ei huomaa, että hän tekee tuosta yksilöstä pienen asemesta suuren,

* Pohjois-Amerikan sisällissodan aikana St. Louisin piirin sotilaskomendantti.

** — valtiokaappauksen. *Toim.*

kun katsoo hänen omanneen sellaisen persoonallisen aloitevoiman, jollaiselle ei ole vertaa maailmanhistoriassa. Proudhon puolestaan koettaa esittää valtiokaappauksen edeltäneen historiallisen kehityksen tulokseksi. Valtiokaappauksen historiallinen rakennelma muuttuu hänellä kuitenkin vähitellen tuon kaappauksen sankarin historialliseksi puolustamiseksi. Hän tekee siis niin sanottujen *objektiiivistien* historioitsijoittemme virheen. Minä sitä vastoin osoitan, miten *luokkataistelu* Ranskassa sai aikaan tilanteen ja olosuhteet, jotka antoivat keskinkertaiselle ja naurettavalle yksilölle mahdollisuuden esittää sankarin osaa.

Kyseisen kirjasen uudelleenmuokkaaminen olisi riistänyt siltä sen omalaatuisen värityksen. Siksi olen tyytynyt vain korjaamaan painovirheet ja poistamaan eräät nykyisin jo käsittämättömiksi käyneet viittaukset.

Kirjoitelmani loppulause: »Mutta mikäli keisarinviitta nostetaan viimein Louis Bonaparten hartioille, on Napoleonin pronssinen kuvapatsas romahtava Vendôme-pylvään huipulta»²⁰⁷ on jo käynyt toteen.*

Eversti Charras aloitti hyökkäyksen Napoleon-kulttia vastaan vuoden 1815 sotaretkeä käsittelevällä teoksellaan. Sittemmin ja etenkin viime vuosina Ranskan kirjallisuus on historiantutkimuksen, arvostelun, satiirin ja huumorin aseinen tehnyt kokonaan lopun Napoleon-legendasta. Ranskan ulkopuolella tämä perinnäisen kansanuskon valtava romahtus, tämä suunnaton henkinen vallankumous sai osakseen hyvin vähän huomiota ja vielä vähemmän sitä ymmärrettiin.

Lopuksi toivon, että teokseni auttaa poistamaan varsinkin nyt Saksassa yleiseksi tulleen koulufraasin niin sanotusta *caesarismista*. Tällaista pintapuolista historiallista rinnastusta tehtäessä unohdetaan pääasia, nimittäin se, että vanhassa Roomassa luokkataistelua käytiin vain pienen etuoikeutetun vähemmistön piirissä, vapaiden rikkaiden ja vapaiden köyhien välillä, samalla kun suuri tuottava väestöjoukko, orjat, muodostivat vain taistelun passiivisen jalustan. Unohdetaan *Sismondin* sattuva lausunto: Rooman proletariaatti eli yhteiskunnan kustannuksella, kun taas nykyajan yhteiskunta elää proletariaatin kustannuksella.²⁰⁸ Kun antiikin päivien ja nykyajan luokkataistelun aineelliset, taloudelliset ehdot ovat niin täysin erilaiset, ei tuon taistelun nostamalla poliittisilla hahmoillakaan voi olla enempää yhteistä kuin Canterburyn arkkipiispalla ja ylipappi Samuelilla.

Karl Marx

L o n t o o, 23. kesäkuuta 1869

Julkaistu K. Marxin teoksen »Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastolista» toisessa painoksessa, joka ilmestyi Hampurissa heinäkuussa 1869

Julkaistaan vuoden 1869 painoksen tekstin mukaan

Suomennos saksasta

* Ks. tätä osaa, s. 441. *Toim.*

Se, että kolmenkymmenen kolmen vuoden kuluttua teoksen »Brouhairekuun kahdeksastoista» ensimmäisen painoksen ilmestymisen jälkeen on käynyt tarpeelliseksi ottaa sen uusintapainos, on todistuksena siitä, ettei tuo teos ole tähän mennessä vähääkään kadottanut arvoaan.

Se oli todella nerokas teos. Välittömästi sen tapahtuman jälkeen, joka oli hämmästyttänyt koko poliittista maailmaa kuin salama kirkaalta taivaalta, tapahtuman, jota eräät kirosivat siveellisen suutumuksen äänekkäin huudoin ja jonka toiset hyväksyivät pelastuksena vallankumouksesta ja rangaistuksena vallankumouksen hairahduksista, mutta jota kaikki vain kummastelivat ja jota kukaan ei ymmärtänyt — välittömästi tämän tapahtuman jälkeen Marx kirjoitti lyhyen ja purevan teoksen, jossa hän esitti koko Ranskan historian tapahtumat sisäisine yhteyksineen alkaen helmikuun päivistä, selitti joulukuun 2. päivän ihmeen²⁰⁹ tuon yhteyden luonnolliseksi ja välttämättömäksi tulokseksi eikä hänen tällöin tarvinnut kertaakaan kohdella valtiokaappauksen sankaria muutoin kuin ansaitun ylenkatseellisesti. Tuo kuva oli piirretty niin mestarillisesti, että jokainen myöhemmin tehty uusi paljastus on tuonut vain uusia todistuksia siitä, kuinka oikein se kuvastaa todellisuutta. Tällainen päivänhistorian erinomainen ymmärtäminen, tällainen tapahtumien selvä oivaltaminen niiden tapahtumishetkellä on todella verratonta.

Siihen kuitenkin tarvittiin tavattoman syvällistä Ranskan historian tuntemusta. Marxilla sitä oli. Ranska on se maa, missä historialliset luokkataistelut on enemmän kuin missään muualla viety joka kerta ratkaisuun asti ja missä siis ovat myös jyrkkäpiirteisimmät tulleet esiin ne vaihtelevat poliittiset muodot, joiden sisällä nuo luokkataistelut liikkuvat ja joissa niiden tulokset ilmenevät. Ranska, tuo feodalismin keskus keskiajalla, yhtenäisen säätymonarkian mallimaa renessanssin ajoista asti, murskasi suuressa vallankumouksessa feodalismin ja pystytti porvariston puhtaan herruuden klassisemmin ja selvemmin kuin mikään muu maa Euroopassa. Myös päätään nostavan proletariaatin taistelu hallitsevaa porvaristoa vastaan esiintyy tässä maassa niin kärkevässä muodossa, ettei sellaista tunnetta missään muualla. Tämä on se syy, jonka vuoksi Marx tutki erikoisen halukkaasti paitsi Ranskan aikaisempaa myös sen nykyhistoriaa kaikissa yksityiskohdissaan, kokosi aineistoa myöhempiä käyttöä varten, ja siksi tapahtumat eivät koskaan yllättäneet häntä.

Tähän liittyi vielä toinenkin seikka. Nimenomaan Marx sai ensimmäisenä selville historian suuren liikunnanlain, jonka mukaan kaikkalainen historiallinen taistelu — käytäköön sitä sitten politiikan, uskonnon, filosofian tai muulla ideologian alalla — on todellisuudessa vain yhteiskuntaluokkien taistelun enemmän tai vähemmän selvää ilmenemistä, ja näiden luokkien olemassaolo ja samalla myös

niiden väliset yhteentörmäykset johtuvat vuorostaan niiden taloudellisen aseman kehityksen asteesta, tuotannon luonteesta ja tuotantotavasta sekä siitä määräytyvästä vaihdosta. Tämä laki, jolla on historialle samanlainen merkitys kuin energian muuttumisen lailla luonnontieteelle, antoi Marxille myös tässä tapauksessa avaimen Ranskan toisen tasavallan²¹⁰ historian ymmärtämiseen. Tässä teoksessaan hän tarkisti tämän historian pohjalta mainitun lain paikansäilyvyyden, ja kolmenkymmenen kolmen vuoden kuluttuakin meidän täytyy sanoa, että tuo kokeilu onnistui loistavasti.

F. E.

Kirjoitettu 1885

Julkaistaan kirjan tekstin mukaan

*Julkaistu kirjassa:
Karl Marx. »Der Achtzehnte Brumaire des
Louis Bonaparte». Hamburg 1885*

Suomennos saksasta

LOUIS BONAPARTEN BRUMAIREKUUN KAHDEKSASTOISTA

I

Hegel huomauttaa jossain, että maailmanhistorian kaikki suuret tapahtumat ja henkilöt esiintyvät niin sanoaksemme kahdesti. Hän on unohtanut lisätä: kerran murhenäytelmässä, toisen kerran farsissa. Caussidière Dantonina, Louis Blanc Robespierrenä, vuosien 1848—1851 vuoripuolue vuosien 1793—1795 vuoripuolueena²¹¹, veljenpoika setänä. Ja samanlaisena karikatyyrina ovat olosuhteet, joissa brumairekuun kahdeksannentoista toinen laitos ilmestyi²¹²

Ihmiset tekevät itse historiaansa, mutta he eivät tee sitä mielen- sä mukaan, he eivät tee sitä omavalintaisissa, vaan välittömästi olemassaolevissa, annetuissa ja perinnöksi jääneissä olosuhteissa. Kaikkien edesmenneiden sukupolvien perinteet painavat vuorenras- kaina elävien aivoja. Ja juuri kun he näyttävät olevan suorittamassa kumousta olosuhteissa ja itsessään, luomassa jotakin sellaista, jota ei vielä koskaan ole ollut olemassa, juuri sellaisina vallankumouksellisen kriisin kausina he manaavat hätääntyneinä palvelukseensa menneisyyden henkiä, lainaavat niiden nimiä, taistelutunnuksia ja pukuja esittääkseen maailmanhistorian uutta näytöstä näissä kun- nianarvoisissa vanhoissa valepuvuissa ja tällä lainakielellä. Niinpä Luther naamioi itsensä apostoli Paavaliksi, vuosien 1789—1814 val- lankumous verhosi itsensä milloin Rooman tasavallan, milloin Roo- man keisarikunnan viittaan, ja vuoden 1848 vallankumous ei keksi- nyt mitään parempaa, kuin parodioida väliin vuotta 1789, väliin vuosien 1793—1795 vallankumouksellisia perinteitä. Niinpä vasta- alkaja, joka on opetellut uuden kielen, kääntää sen aina ajatuksel- lisesti äidinkielelleen, ja vasta sitten hän on omaksunut uuden kielen hengen ja vasta sitten hän saattaa käyttää sitä vapaasti, kun tulee toimeen ilman käännöstä eikä muistele sitä käyttäessään perinnäistä kieltään.

Tuota vainajien maailmanhistoriallista esiinmanaamista tarkkail- lessa havaitsee heti silmiinpistävää erilaisuutta. Camille Desmoulins, Danton, Robespierre, Saint-Just, Napoleon, nämä Ranskan vanhan vallankumouksen sankarit samoin kuin puolueet ja suuret kansan-

joukot suorittivat roomalaisissa puvuissa ja roomalaiset fraasit huulillaan oman aikansa tehtävän, vapauttivat kahleista ja pystyttivät nykyaikaisen *porvarillisen* yhteiskunnan. Toiset murskasivat pirstaleiksi feodalismien perustan ja niittivät ne feodaalipäät, jotka sillä olivat kasvaneet. Toinen loi Ranskassa olosuhteet, joiden vallitessa vasta voitiin kehittää vapaata kilpailua, käyttää parselloitua maanomaisuutta ja ottaa käytäntöön kansakunnan teollinen kahleista vapautunut tuotantovoima, ja Ranskan rajojen ulkopuolella se lakaisi kaikkialla pois feodaaliset laitokset sikäli kuin se oli tarpeellista vastaavanlaisen, ajanmukaisen ympäristön luomiseksi Ranskan porvarilliselle yhteiskunnalle Euroopan mannermaalla. Heti kun uusi yhteiskuntamuodostuma oli valmis, katosivat oitis ikivanhat jättiläiset ja niiden mukana henkiinherännyt roomalaisuus — nuo Brutukset, Gracchukset, Publicolat, tribuunit, senaattorit ja itse Caesarkin. Porvarillinen yhteiskunta oli järkevän käytännöllisenä synnyttänyt todelliset tulkkinsa ja äänitorvensa: Sayt, Cousinit, Royer-Collardit, Benjamin Constantit ja Guizot't. Sen todelliset sotapäälliköt istuivat liikekonttorien pöytien takana ja paksupäinen Ludvig XVIII oli sen valtiollinen päämies. Antautuneena kokonaan rikkauden luomiseen ja rauhanomaiseen kaupalliseen kilpataisteluun tämä yhteiskunta ei enää muistellut, että roomalaisajan haamut olivat vartioineet sen kehtoa. Epäsankarillisenakin, jollainen porvarillinen yhteiskunta on, se oli kuitenkin tarvinnut sankaruutta, uhrautuvaisuutta, hirmuvallata, kansalaissotaa ja kansojen taistelua tullakseen maailmaan. Sen gladiaattorit löysivät Rooman tasavallan klassisen ankarista perinteistä ne ihanteet ja taidemuodot, sen itsepetoksen, joita he tarvitsivat salatakseen itseltään taistelunsa ahtaan porvarillisen sisällön ja ylläpitääkseen intonsa suuren historiallisen murhenäytelmän tasolla. Samalla tavoin olivat Cromwell ja Englannin kansa vuosisataa aikaisemmin, toisella kehitysasteella, lainanneet Vanhan Testamentin kielen, intohimon ja illuusiot porvarillista vallankumousta varten. Kun todellinen päämäärä oli saavutettu, kun Englannin yhteiskunnan porvarillinen muodonvaihdos oli suoritettu loppuun, Locke syrjäytti Habakukin.

Vainajien henkiinherättämisen tarkoituksena näissä vallankumouksissa oli siis uusien taistelujen ylistäminen eikä vanhojen parodiointi, sen tarkoituksena oli kyseisen tehtävän isottelu mielikuvituksessa eikä sen todellisen ratkaisemisen pakoiu, sen tarkoituksena oli vallankumouksen hengen uudelleen löytäminen eikä sen aaveen toimittaminen vaellukselle.

Vuosina 1848—1851 kierteli maata vain vanhan vallankumouksen aave alkaen Marrastista, tuosta ukko Baillyksi naamioituneesta *républicain en gants jaunes** ista* aina siihen seikkailijaan asti, joka kätki triviaalin inhottavat piirteensä Napoleonin rautaisen kuolinnaamion peittoon. Kokonainen kansa, joka luulee vallankumouk-

* — säämiskähansikkaisesta tasavaltalaisesta. *Toim.*

sella kiihdyttäneensä etenevää liikettään, havaitseekin äkkiä joutu-neensa siirretyksi takaisin edesmenneeseen aikakauteen, ja ettei en-tisyyteen paluusta olisi mitään epäilystä, herätetään henkiin vanha todellisuus, vanha ajanlasku, vanhat nimet, vanhat asetukset, joiden luultiin jo kauan sitten kuuluvan muinaistutkimuksen piiriin, ja vanhat kätyrit, joiden luultiin jo ammoin mädänneen. Kansakunta on kuin Bedlamin²¹³ hullu englantilainen, joka kuvitteli elävänsä muinaisten faaraoitten aikaa ja valitti päivästä päivään, miten kovin hänen täytyi raataa kullankaivajana Etiopian vuorikaivok-sissa maanalaiseen vankiluolaan teljettynä, otsallaan himmeästi valaiseva lamppu, takanaan orjavouti pitkine ruoskineen ja kaivosau-kolla sekava joukko barbaarisotamiehiä, jotka eivät ymmärtäneet enempää toistensa kuin pakkotyöläistenkään puhetta, sillä kaikki puhuivat eri kieltä. »Ja minun täytyy alistua kaikkeen tähän», huokasi hullu englantilainen, »minun, vapaana syntyneen brittiläisen, hankkiakseni kultaa muinaisille faaraoille». »Maksaakseni Bonapartesuvun velat», huokaa Ranskan kansa. Täysijärkisenä tuo englantilai-nen ei voinut päästä eroon päähän piintyneestä kullanhankkimisaja-tuksesta. Ranskalaiset eivät vallankumousta suorittaessaan voineet päästä eroon Napoleon-muistoista, mitä todisti vuoden 1848 joulukuun 10. päivän vaali²¹⁴. He kaipasivat vallankumouksen vaaroista takaisin Egyptin lihapadoille,²¹⁵ ja vastauksena oli vuoden 1851 joulukuun 2. päivä²⁰⁹. He eivät saaneet ainoastaan vanhan Napo-leonin pilakuvaa, vaan he saivat myös itse vanhan Napoleonin kari-koituna, sellaisena, jollaiselta hän olisi pakostakin näyttänyt yhdek-sännentoista vuosisadan puolivälissä.

Yhdeksännentoista vuosisadan yhteiskunnallinen vallankumous voi ammentaa runoutensa vain tulevaisuudesta, mutta ei mennei-syydestä. Se ei voi aloittaa tehtävänsä suorittamista ennen kuin on pyyhkäissyt olemattomiin kaiken menneisyyteen liittyvän taikaus-kon. Varhaisemmat vallankumoukset tarvitsivat menneisyyden maail-manhistoriallisia muistoja hämätäkseen oman sisältönsä. Yhdeksän-mentoista vuosisadan vallankumouksen täytyy antaa kuolleiden hau-data kuolleen tajutakseen oman sisältönsä. Ennen fraasi oli sisäl-töä tärkeämpi, nyt on sisältö fraasia tärkeämpi.

Helmikuun vallankumous oli *ylläkkö*, yllätys vanhalle yhteis-kunnalle, ja kansa julisti tämän odottamattoman *iskun* maailman-historialliseksi teoksi, josta uusi aikakausi oli alkava. Joulukuun 2. päivänä helmikuun vallankumous katoaa taitavan huijarin tempun ansiosta, ja näyttää, ettei hävitettykään monarkiaa, vaan ne liberaalit myönnetykset, jotka vuosisataisella taistelulla oli monarkialta otet-tu. Sen sijaan, että itse *yhteiskunta* olisi valloittanut itselleen uuden sisällön, ainoastaan *valtio* näyttää palanneen vanhimpaan muotoon-sa, miekan ja papinkaavun hävyttömän alkeelliseen herruuteen. Niinpä vuoden 1848 helmikuun coup de main'iin* on vastauksena

* — rohkea, päättävä teko. *Toim.*

vuoden 1851 joulukuun coup de tête*. Millainen voitto, sellainen häviö. Näiden tapahtumien välinen aika ei kuitenkaan ollut kulunut hyödyttömästi. Vuosina 1848—1851 ranskalainen yhteiskunta kävi taannehtivasti, lyhintä, vallankumouksen, tietä läpi ne opetukset ja kokemuksen, joiden olisi pitänyt säännönmukaisen, niin sanoakseni akateemisesti oikean kehityksen puitteissa edeltää helmikuun vallankumousta, jos tämä olisi ollut jotain suurempaa kuin pelkkää pintajärkytystä. Yhteiskunta näyttää nyt joutuneen lähtökohtaansaakin taemmaksi; todellisuudessa sen on ensin luotava itselleen vallankumouksellinen lähtökohta, tilanne, olosuhteet, edellytykset, joiden vallitessa uudenaikainen vallankumous vain muodostuukin toiseksi todeksi.

Porvarilliset vallankumoukset, kuten esimerkiksi kahdeksanneentoista vuosisadan vallankumoukset, rynnistävät nopeasti voitosta voittoon, niiden dramaattiset tehosteet ovat toinen toistaan voimakkaampia, ihmiset ja tapahtumat erottuvat taustastaan kuin tulenpalavat timantit, hurmos on joka päivän henkenä; mutta nuo vallankumoukset ovat lyhytikäisiä, ne ovat pian saavuttaneet huippukohdansa, ja yhteiskunta on pitkän aikaa kohmelossa ennen kuin kykenee selvin päin omaksumaan myrsky- ja kiihkokautensa saavutukset. Sitä vastoin proletaariset vallankumoukset, jollaisia ovat yhdeksäntoista vuosisadan vallankumoukset, arvostelevat alati itseään, keskeyttävät tuon tuostakin kulkunsa, palaavat uudelleen siihen, mikä näytti jo loppuun suoriteltulta, alkaakseen sen jälleen alusta, pilkkaavat säälimättömän perinpohjaisesti ensi yritystensä puolinaisuuksia, heikkouksia ja surkeuksia, ne näyttävät iskevän vastustajansa kumoon vain siksi, että tämä imisi maasta uusia voimia ja nousisi jälleen pitkin pituuttaan entistä jättimäisempänä, peräännyvät yhä uudelleen oman päämääränsä epämääräisen valtavuuden edessä, kunnes muodostuu tilanne, joka tekee kaikkinaisen peräännyttämisen mahdottomaksi ja kunnes itse olosuhteet vaativat:

Hic Rhodus, hic salta!
Tässä on ruusu, tanssi tässä!²¹⁶

Jokaisen keskitason tarkkailijankin, vaikka hän ei olisikaan seurannut askel askeleelta Ranskan tapahtumien kehitystä, täytyi muuten aavistaa, että tuota vallankumousta odotti ennenkuulumaton häpeä. Riitti kun vain kuunteli sitä itsetyytyväistä voitonriemuista nalkutusta, millä herrat demokraatit onnittelivat toisiaan vuoden 1852 toukokuun toisen sunnuntain²¹⁷ ihmeitätekevien seurausten johdosta. Tuo vuoden 1852 toukokuun toinen sunnuntai oli heidän aivoissaan kiteytyynyt päähänpintymäksi, dogmiksi, samanlaiseksi kuin kiliastien²¹⁸ aivoissa se päivä, jona piti tapahtua Kristuksen

---

* — ajattelematon teko. *Toim.*

uuden tulemisen ja alkaa tuhatvuotisen valtakunnan. Heikkous on aina pelastautunut luottamalla ihmeeseen; se luuli voittaneensa vihollisen, kun oli manannut sen mielikuvituksessaan olemattomiin ja kadotti kaiken todellisuudentajun ylistäessään toimettona pilviin asti tulevaisuuttaan ja suurtekoja, jotka se aikoi suorittaa, mutta joista ei katsonut tarpeelliseksi ilmoittaa ennenaikaisesti. Nuo sankarit, jotka koettavat kumota mielipiteen ilmeisestä kyvyttömyydestään osoittamalla myötätuntoa toisiaan kohtaan ja yhdistymällä erikoiseksi ryhmäksi, olivat jo keränneet kampeensa ja otettuaan ennakkomaksuna laakeriseppeleensä puuhasivat paraikaa arvopaperimarkkinoilla diskontataksaan in partibus⁹⁰ tasavaltansa, joita varten he olivat kaikessa hiljaisuudessa, heille ominaisella vaatimattomuudella järjestäneet huolehtivasti hallitushenkilökunnan. Joulukuun 2. päivä oli heille kuin salaman isku kirkkaalta taivaalta, ja kansat, jotka mielenmasennuksen aikoina antavat mielellään kovaäänisimmän huutajan vaihtaa salaisen pelkonsa, vakuutuivat ehkä siitä, että ajat, jolloin hanhien kaakatus saattoi pelastaa Capitoliumin²¹⁹, ovat olleet ja menneet.

Perustuslaki, kansalliskokous, dynastiset puolueet, siniset ja punaiset tasavaltaiset, Afrikan sankarit²²⁰, ukkosenjylinä puhujalavoilla, päivälehdistön kalevantulet, koko kirjallisuus, politiikan nimimiehet ja tieteen kuuluisuudet, siviililaki ja rikosoikeus, liberté, égalité, fraternité* ja vuoden 1852 toukokuun toinen sunnuntai — kaikki tuo katosi kuin harhakuva sellaisen miehen manaussanoista, jota hänen vihollisensä eivät tunnusta velhoksi. Yleinen äänioikeus sai jäädä hetkeksi eloon nähtävästi vain sitä varten, jotta se kaiken maailman nähden kirjoittaisi omakätisesti testamenttinsa ja julistaisi kansan nimissä: »Kaikki mikä syntyyne, häviönsä ansaitsee». **

Ei riitä, jos sanotaan niin kuin ranskalaiset, että heidän kansakuntansa yllätettiin. Kansakunnalle ja naiselle ei anneta anteeksi sitä varomattomuuden hetkeä, jona ensimmäinen vastaantullut seikkailija voi tehdä asianomaiselle väkivaltaa. Sellaisilla sanankänteillä arvoitusta ei ratkaista, vaan sanotaan asia vain toisin sanoin. Yhä jää selitettäväksi, kuinka kolme huijaria noin vain kykeni yllättämään 36-miljoonaisen kansakunnan ja vastarintaa kohtaamatta viemään sen vankeuteen.

Kerratkaamme pääpiirteissään Ranskan vallankumouksen vaiheet helmikuun 24. päivästä 1848 vuoden 1851 joulukuuhun.

Kolme pääjaksoa ovat ilmeisen selviä: *helmikuun jakso*; 4. toukokuuta 1848 28. toukokuuta 1849: *tasavallan eli perustuslakia säätävän kansalliskokouksen jakso*; 28. toukokuuta 1849 2. joulukuuta 1851: *perustuslaillisen tasavallan eli lakiasäätävän kansalliskokouksen jakso*.

* — vapaus, tasa-arvoisuus, veljeys. *Toim.*

** *Goethe*. »Faust», I osa, 3. kuvaus (»Lukukammio»). *Toim.*

Ensimmäistä jaksoa helmikuun 24. päivästä eli Ludvig Filipin kukistamisesta toukokuun 4. päivään 1848, jolloin perustuslakia säättävä kokous kokoontui, varsinaista *helmikuun jaksoa*, voidaan nimittää vallankumouksen *prologiksi*. Sen luonne ilmeni virallisesti siinä, että sen extempore pystyttämä hallitus itse julisti itsensä *väliaikaiseksi*, ja kuten hallitus, niin myös kaikki muukin, mitä tuona ajanjaksona pantiin alulle, kokeiltiin tai sanottiin, oli olevinaan *väliaikaista*. Ei kukaan eikä mikään rohjennut ottaa itselleen oikeutta olla olemassa ja todella toimia. Kaikki vallankumousta valmistaneet tai sen kulkua määränneet ainekset: dynastinen oppositio, tasavaltalainen porvaristo, demokraattis-tasavaltalainen pikkuporvaristo, sosiaalidemokraattinen työväki saivat väliaikaisesti paikan helmikuun *hallituksessa*.

Toisin ei voinutkaan olla. Helmikuun päivien tarkoituksena oli alun perin saada aikaan vaalireformi, jonka avulla itse omistavan luokan keskuudessa laajennettaisiin valtiollisesti etuoikeutettujen piiriä ja kukistettaisiin rahaylimystön ehdoton herruus. Mutta kun tilanne kehittyi todella yhteenotoksi, kun kansa nousi barrikadeille ja kansalliskaarti⁹⁶ pysytteli passiivisena eikä armeija ryhtynyt vakavaan vastarintaan ja kun hallitsija pakeni maasta, niin silloin tasavallan perustaminen näytti olevan itsestään selvää. Jokainen puolue tulkitsi sen omalla tavallaan. Proletariaatti, joka oli valloittanut tasavallan ase kädessä, iski siihen oman leimansa ja julisti sen *sosiaaliseksi tasavallaksi*. Niin tuli osoitetuksi uudenaikaisen vallankumouksen yleissisältö, joka oli mitä merkillisimmällä tavalla ristiriidassa kaiken sen kanssa, mitä lähinnä olisi välittömästi voitu silloisten olosuhteiden ja asianhaarojen vallitessa saada toteutetuksi huomioonottaen käytettävän aineiston ja joukkojen saavuttaman kehitystason. Toisaalta tyydytettiin kaikkien muidenkin helmikuun vallankumoukseen myötävaikuttaneiden ainesten vaatimukset antamalla niille leijonanosan hallitusta muodostettaessa. Siksi emme tapaakaan minään kautena sen kirjavampana sekasotkuna korkealentoisia korulauseita ja tosiasiallista epävarmuutta ja avuttomuutta, kiihkeää uudistusintoa ja vanhan rutiinin perusteellista herruutta, koko yhteiskunnan näennäistä harmoniaa ja sen aineiden syvällistä vieraantuneisuutta. Sillä aikaa kun Pariisin proletariaatti yhä hekumoi eteensä avautuneen suuren näköalan ihanuudesta ja antautui vakavissaan keskustelemaan yhteiskunnallisista ongelmista, yhteiskunnan vanhat voimat ryhmittäytyivät, yhtyivät, tointuivat ja saivat odottamatonta tukea kansakunnan väestönjoukoilta, talonpojilta ja pikkuporvareilta, jotka heinäkuun monarkian¹⁰⁸ aidakkeiden murruttua ryntäsivät kaikki yhtäaikaa poliittiselle näyttämölle.

Toinen jakso toukokuun 4. päivästä 1848 toukokuun loppuun 1849 on *porvarillisen tasavallan konstituomisen, perustamisen* jakso. Välittömästi helmikuun päivien jälkeen eivät yksinomaan tasavaltalaiset tuottaneet yllätystä dynastiselle oppositiolle ja sosialistit

tasavaltalaisille, vaan myös Pariisi yllätti koko Ranskan. Toukokuun 4. pnä 1848 kokoontunut kansalliskokous, jonka kansakunta oli valinnut, edusti kansakuntaa. Se oli elävä vastalause helmikuun päivien vaatimuksia vastaan, ja sen oli nyt mukautettava vallankumouksen tulokset jälleen porvarillisiin puitteisiin. Pariisin proletariaatti, joka heti tajusi kansalliskokouksen luonteen, yritti turhaan tehdä kansalliskokouksesta väkivaltaisesti lopun toukokuun 15. pnä¹⁹, muutamia päiviä sen kokoontumisen jälkeen, hajottaa sen, pirstota jälleen alkutekijöihinsä tuon elimellisen muodon, jossa kansallisen taantumuksen henki uhkasi proletariaattia. Kuten tiedämme, toukokuun 15. päivästä ei ollut muuta tulosta, kuin että Blanqui aatetovereineen, ts. proletariaatin puolueen todelliset johtajat, syrjäytettiin julkisen elämän näyttämöltä koko sen jakson ajaksi, joka on nyt tarkasteltavanamme.

Ludvig Filipin *porvarillista monarkiaa* saattaa seurata ainoastaan *porvarillinen tasavalta*, ts. jos kuninkaan nimissä oli hallinnut vähäinen osa porvaristoa, niin nyt on kansan nimissä hallitseva koko porvaristo. Pariisin proletariaatin vaatimukset ovat utooppisia haittaneluja, joista on tehtävä loppu. Perustuslakia säätävän kansalliskokouksen tällaiseen julistukseen Pariisin proletariaatti vastasi *kesäkuun kapinalla*⁴³, joka on Euroopan kansalaisotien historian valtavimpia tapahtumia. Porvarillinen tasavalta voitti. Sen puolella olivat rahaylimystö, teollisuusporvaristo, keskisääty, pikkuporvaristo, armeija, mobiilikaartiksi järjestetty ryysyköyhälistö*, sivistyneistö, papit ja maalaisväestö. Pariisin proletariaatin puolella ei ollut muita kuin se itse. Yli 3000 kapinallista tapettiin voiton jälkeen, 15 000 karkotettiin ilman oikeudenkäyntiä. Tämän tappion seurauksena proletariaatti siirtyy vallankumouksen näyttämön *taustalle*. Se koettaa jälleen tunkeutua etualalle, kun liike näyttää saavan uutta vauhtia, mutta joka kerta yhä heikommin voimin ja yhä vähäisemmin tuloksin. Heti kun jokin sen yläpuolella olevista yhteiskuntakerroksista joutuu vallankumoukselliseen käymistilaan, proletariaatti liittoutuu sen kanssa ja jakaa siten kaikki ne tappiot, joita eri puolueet toinen toisensa jälkeen kärsivät. Mutta nämä jälkiiskut ovat sitä lievempiä mitä suurempaan osaan yhteiskuntaa ne kohdistetaan. Parlamentissa ja lehdistössä olevat proletariaatin huomattavimmat johtajat kaatuvat toinen toisensa jälkeen tuomioistuinten uhreina, ja yhä epäilyttävämpiä yksilöitä kohoaa johtaville paikoille. Osa proletariaatista antautuu *doktrinääriin vaihtopankkien ja työväenyhtymien kokeiluun, toisin sanoen ryhtyy liikkeeseen, jossa se kieltäytyy mullistamasta vanhaa maailmaa käyttämällä tämän kaikkia omia valtavia keinoja, vaan yrittää toteuttaa vapauttamisensa yhteiskunnan selän takana, yksityiskeinoin, omien rajoitettujen olemassaolomahdollisuuksiensa puitteissa ja kärsii väistämättä tappion*. Proletariaatti ei näytä saavan takaisin omaa vallankumouksellista

* Ks. tätä osaa, s. 193. *Toim.*

suuruuttaan eikä myöskään ammentavan uutta voimaa äskeisistä liitoistaan niin kauan kuin *kaikki luokat*, joiden kanssa se taisteli kesäkuussa, makaavat menehtyneinä sen rinnalla. Proletariaatti sortui sentään maailmanhistoriallisen suurtaistelun arvoa vastaavalla kunnialla; ei yksin Ranska, vaan koko Eurooppa vapisee kesäkuun maanjäristyksestä, jota vastoin ylempien luokkien myöhemmät tappiot ovat niin halpahintaisia, että voitolle päässeen puolueen on pakko niitä häikäilemättä paisutella, jotta edes huomattaisiin jotain tapahtuneen, ja sitä paitsi nuo tappiot käyvät sitä häpeällisemmiksi, mitä kauemmas häviön kärsinyt puolue on etääntynyt proletariaatin puolueesta.

Kesäkuun kapinallisten tappio oli tosin muokannut ja tasoittanut maaperää, jolle porvarillinen tasavalta voitiin perustaa ja rakentaa, mutta se oli myös osoittanut, että Euroopassa on nyt kysymys muusta kuin aiheesta »tasavaltako vai yksinvalta». Tuo tappio oli osoittanut, että *porvarillinen tasavalta* täällä merkitsi yhden luokan rajoittamatonta despotiaa toisten yli. Se oli osoittanut, että vanhoissa sivistysmaissa, missä luokkajärjestelmä on kehittynyt, tuotantoehdot uudenaikaiset ja henkiseen tietoisuuteen vuosisatojen kehitys on luottanut kaikki perinnäisaatteet, *tasavalta* merkitsee yleensä *vain porvarillisen yhteiskunnan vallankumouksellisen uudistamisen poliittista muotoa* eikä sen olemassaolon *konservatiivista muotoa*, kuten esimerkiksi Pohjois-Amerikan Yhdysvalloissa, missä luokat, vaikka ne jo ovatkin olemassa, eivät ole vielä vakiintuneet, vaan ovat alituisessa liikkeessä ja vaihtavat yhtämittaa ainesosiaan luovuttaen niitä toisilleen; missä uudenaikaiset tuotantovälineet eivät aiheuta pysyvää liikaväestöä, vaan päinvastoin korvaavat työntekijäin suhteellista puutetta, ja missä kuumeisesti ja nuorekkaasti edistyvä aineellinen tuotanto, jolla on valloitettavanaan uusi maailma, ei ole antanut aikaa eikä tilaisuutta vanhan henkimaailman hävittämiseen.

Kesäkuun päivinä kaikki luokat ja puolueet yhtyivät *järjestyspuolueeksi* työväenluokkaa — *anarkian*, sosialismin, kommunismin puoluetta vastaan. Ne »pelastivat» yhteiskunnan »*yhteiskunnan vihollisilta*». Ne olivat ottaneet joukkojensa tunnukseksi vanhan yhteiskunnan tunnussanat: »*omaisuus, perhe, uskonto, järjestys*» ja kannustivat vastavallankumouksen ristiretkeä sanoin: »Tässä voittaos!»²²¹ Jokainen niistä lukuisista puolueista, jotka tämän tunnuksen nimissä yhtyivät kesäkuun kapinallisia vastaan, on tästä lähtien, yrittäessään luokkaetujensa vuoksi pitää kiinni vallankumouksellisesta linjasta, kukistuva huutoon: »omaisuus, perhe, uskonto, järjestys». Yhteiskunta tulee pelastetuksi joka kerta, kun sen vallanpitäjien piiri supistuu ja kun omakohtainen etu pääsee voitolle yleisestä edusta. Kaikkinaisesta yksinkertaisimmankin porvarillisen finanssiuudistuksen, jokapäiväisimmankin liberalismiin, muodollisimmankin tasavaltaisuuden, latteimmankin demokratismin vaatimisesta tullaan rankaisemaan kuin »murhayrityksestä yhteiskuntaa vastaan»

leimaamalla sen »socialismiksi». Ja loppujen lopuksi »uskonnon ja järjestyksen» ylipapit itsekin potkaistaan Pythian-istuimeltaan²²², raastetaan yöllä vuoteistaan, sullotaan vankivaunuun, heitetään vankilaan tai ajetaan maanpakoon, heidän temppelinsä hajotetaan maan tasalle, heidän suunsa tukitaan, heidän kynänsä katkaistaan ja heidän lakinsa revitään palasiksi — uskonnon, omaisuuden, perheen ja järjestyksen nimessä. Humalaiset sotamiehet ampuvat yhteislaukauksia parvekkeillaan seisoviin järjestyskiihkoihin porvareihin, heidän perhepyhäkkönsä häväästään, heidän talojaan pommitetaan huvin vuoksi — omaisuuden, perheen, uskonnon ja järjestyksen nimessä. Lopuksi porvarillisen yhteiskunnan hylkyjoukko muodostaa *järjestyksen pyhän falangin* ja sankari Krapulinski* marssii *»yhteiskunnan pelastajana»* Tuilerie'hin.

II

Mutta palatkaamme jälleen esityksemme juoneen.

Kesäkuun päivistä lähtien *perustuslakia säätävän kansalliskokouksen historia on tasavaltalaisen porvarisryhmän vallan ja hajaantumisen historiaa*, ryhmän, joka tunnetaan mm. nimillä kolmiväriset tasavaltalaiset, aidot tasavaltalaiset, poliittiset tasavaltalaiset, muodolliset tasavaltalaiset jne.

Ludvig Filipin porvarillisen monarkian aikana tämä ryhmä muodosti *julkisen* tasavaltalaisen *opposition* ja oli siten silloisen poliittisen maailman tunnustettu ainesosa. Sillä oli edustajansa edustajakamareissa ja huomattava vaikutus lehdistössä. Sen pariisilainen äänenkannattaja »National»¹¹¹ oli tavallaan yhtä arvossa pidetty kuin »Journal des Débats»¹²¹. Sen asema perustuslaillisen monarkian aikana vastasi sen luonnetta. Se ei ollut mikään suurten yhteisten etujen ja omalaatuisten tuotantoehtojen erottama porvariston ryhmä. Se oli tasavaltalaisesti ajattelevien porvareiden, kirjailijoiden, asianajajain, upseerien ja virkamiesten nurkkakunta, jonka vaikutus perustui Ludvig Filipin persoonaan kohdistuvaan maan antipatiaan, vanhan tasavallan muistoihin, muutamien haaveilijain tasavalta-uskoon, mutta ennen kaikkea *ranskalaiseen nationalismiin*, jonka vihaa Wienin traktaatteja²²³ ja Englannin kanssa tehtyä liittoa kohtaan se piti jatkuvasti yllä. Ludvig Filipin aikana nauttimastaan kannatuksesta »National» sai suurelta osalta kiittää juuri tuota salaista imperialismia, joka siitä syystä saattoi myöhemmin tasavallan aikana Louis Bonaparten muodossa nousta musertavana kilpailijana vastustamaan itse »Nationalia». »National» taisteli rahaylimystöä vastaan niin kuin koko muukin porvarillinen oppositio. Polemiikki budjettia vastaan, mikä Ranskassa oli samaa kuin taistelu rahaylimystöä vastaan, tuotti niin helposti ansaittua kansansuosiota ja niin runsasta aineistoa puritaanisia leading articles** varten, ettei

* — Louis Bonaparte. *Toim.*

** — pääkirjoituksia. *Toim.*

»National» voinut olla käyttämättä sitä hyväkseen. Teollisuusporvaristo oli »Nationalille» kiitollinen Ranskan suojatullijärjestelmän orjallisesta puolustamisesta, mihin se muuten ryhtyi enemmän kansallisista kuin kansantaloudellisista syistä, ja koko porvaristo oli sille kiitollinen kommunismia ja sosialismia vastaan suunnattujen vihamielisten parjausten vuoksi. »Nationalin» puolue oli muuten *aito tasavaltalainen*, ts. se vaati porvariston herruudelle tasavaltaista muotoa kuningasvaltaisen asemesta ja ennen kaikkea itselleen leijonanosaa tuosta herruudesta. Tällaisen muutoksen edellytyksistä sillä ei ollut mitään selvää käsitystä. Mutta sen sijaan sillekin oli päivänselvää — ja tämä myös tuli selvästi ilmi Ludvig Filipin valtakauden loppuaikoina toimeenpannuissa reformibanketeissa —, ettei se nauttinut kansansuosiota demokraattisten pikkuporvarien eikä varsinkaan vallankumouksellisen proletariaatin keskuudessa. Nämä aidot tasavaltalaiset olivat — niin kuin aitojen tasavaltalaisten kuuluukin — jo tyytymäisillään Orléansin herttuattaren sijaishallintaan, kun helmikuun vallankumous puhkesi ja nosti heidän tunnetuimmat edustajansa väliaikaiseen hallitukseen. Heillä oli tietenkin alusta alkaen porvariston luottamus ja perustuslakia säätävä kansalliskokouksen enemmistö takanaan. Toimeenpanokunnasta, jonka kansalliskokous kokoonnuttuaan asetti, heitettiin heti pelolle väliaikaisen hallituksen *sosialistiset* ainekset, ja »Nationalin» puolue käytti hyväkseen kesäkuun kapinan puhkeamista päästäkseen eroon myös *toimeenpanokunnasta* ja sitä tietä lähimmistä kilpailijoistaan, *pikkuporvarillisista* eli *demokraattisista tasavaltalaisista* (Ledru-Rollinista ym.). Cavaignac, porvarillis-tasavaltalaisen puolueen kenraali, joka johti kesäkuun teurastusta, tuli eräänlaisin diktaattorinvaltuuksin toimeenpanokunnan tilalle. »National» lehden entisestä päätoimittajasta Marrastista tuli vakituinen perustuslakia säätävän kansalliskokouksen puhemies, ja ministerinsalkut kuten kaikki muutkin huomattavat virat joutuivat aitojen tasavaltalaisten huostaan.

Tuo tasavaltalainen porvarisryhmä, joka jo ajat sitten oli pitänyt itseään heinäkuun monarkian laillisena perijänä, havaitsi siis haaveittensa toteutuneen odotettua paremmin. Tuo ryhmä ei kuitenkaan päässyt valtaan niin kuin se oli kuvitellut Ludvig Filipin aikana, ts. porvariston liberaalin kapinan tietä, vaan kukistamalla kartesitulella pääomaa vastaan nousseen proletariaatin kapinan. Se minkä se oli kuvitellut *mitä vallankumouksellisimmaksi* tapahtumaksi, muuttui todellisuudessa *mitä vastavallankumouksellisimmaksi* tapahtumaksi. Hedelmä putosi sen helmaan, mutta se putosi tiedonpuusta eikä elämänpuusta.

Porvarillis-tasavaltalaisten yksinomaista herruutta kesti vain kesäkuun 24:nnessä joulukuun 10:nteen 1848. Sen tulokset typistivät *tasavaltalaisen perustuslain* laatimiseen ja *Pariisin julistamiseen piiritystilaan*.

Uusi *perustuslaki* oli pohjaltaan vain vuoden 1830 perustuslailisen kartan²²⁴ tasavaltaiistettu laitos. Heinäkuun monarkian tiukka

vaalisensus, joka syrjäytti poliittisesta vallasta jopa suuren osan porvaristoakin, ei sopinut yhteen porvarillisen tasavallan olemassaolon kanssa. Helmikuun vallankumous oli tuon sensuksen tilalle julistanut oitis välittömän yleisen äänioikeuden. Porvarilliset tasavallalaiset eivät voineet tehdä olemattomaksi tuota tapahtumaa. Heidän oli tyydyttävä rajoittavaan lisämääräykseen, joka vaati kuuden kuukauden vakituista oleskelua vaalipaikkakunnalla. Hallinnon, kunnallishallinnon, oikeuslaitoksen, armeijan jne. järjestely pysyi entisellään, tai mikäli uusi perustuslaki sitä muutti, muutokset koskivat sisällyslueiteloä eivätkä sisältöä, nimiä eivätkä asioita.

Vuoden 1848 vapauksien välttämätön yleisesikunta — yksilön vapaus, paino-, puhe-, yhdistymis-, kokoontumis-, oppi-, uskonnonvapaus jne. — sai perustuslaillisen sotisovan, joka teki sen haavoittumattomaksi. Jokainen näistä vapauksista julistetaan näet Ranskan kansalaisen *ehdottomaksi* oikeudeksi, mutta kuitenkin aina sillä varauksella, että se on rajoittamaton vain mikäli sitä eivät rajoita »toisten yhtäläiset oikeudet ja yleinen turvallisuus» tai »lait», joiden tulee pitää juuri sopusoinnussa nuo henkilökohtaiset vapaudet ja yleinen turvallisuus. Esimerkiksi: »Kansalaisilla on oikeus yhdistyä, kokoontua rauhallisesti ja ilman aseita, tehdä anomuksia ja esittää ajatuksiaan lehdistön välityksellä tai muulla tavoin. Näiden oikeuksien nauttimista ei ole rajoittamassa muu kuin toisten yhtäläiset oikeudet ja yleinen turvallisuus.» (Ranskan perustuslain II luku, 8. artikla) — »Opetus on vapaata. Opetusvapautta nautittakoon lain säätämien ehdoin ja valtion ylivalvonnan alaisena.» (Sama, 9. artikla) — »Jokaisen kansalaisen asumus on loukkaamaton *paitsi* lain säätämässä tapauksissa.» (Luku II, 3. artikla) jne. jne. — Perustuslaki viittaa siis aina vastaisuudessa säädettäviin *elimellisiin* lakeihin, joiden tulee selittää noita varauksia ja säännellä näiden rajoittamattomien vapauksien nauttimista niin, etteivät vapaudet loukkaisi toinen toistaan tai yleistä turvallisuutta. Myöhemmin järjestyksen ystävät säätivätkin nuo elimelliset lait, ja kaikki »vapaudet» säänneltiin sillä tavoin, että porvaristo saattaa nauttia niistä niin, että muiden luokkien yhtäläiset oikeudet eivät loukkaa sitä vähääkään. Aina kun porvaristo kielsi kokonaan nämä oikeudet »muilta» tai salli nauttia niitä määrätyn ehdoin, jotka kaikki tyynni olivat poliisiansoja, tapahtui se aina vain »*yleisen turvallisuuden*», ts. porvariston turvallisuuden, nimessä, kuten perustuslaissa säädetään. Sen tähden myöhemmin molemmat puolet, niin järjestyksen ystävät, jotka kumosivat kaikki nuo vapaudet, kuin demokraatitkin, jotka vaativat kaikkien niiden ennallistamista, vetosivat täysin oikeuteusti perustuslakiin. Perustuslain jokainen pykälä näet sisältää oman antiteesinsä, oman ylä- ja alahuoneensa, nimittäin yleisen fraasin vapaudesta ja reunahuomautuksen vapauden kumoamisesta. Niin kauan kuin vapauden *nimeä* kunnioitettiin ja estettiin vain vapauden voimaansaattamista — luonnollisesti laillisin perustein —, niin kauan vapauden perustuslaillinen olemassaolo pysyi loukkaamatto-

mana ja koskemattomana, vaikka sen olemassaolosta *jokapäiväisessä* elämässä olisikin tehty perusteellinen loppu.

Tässä niin nerokkaasti loukkaamattomaksi säädettyssä perustuslaissa oli kuitenkin kuin Akilleella eräs haavoitettavissa oleva kohta, joka ei kuitenkaan ollut kantapää, vaan pää eli oikeamminkin ne molemmat päät, jotka kruunasivat koko rakennelmaa: toisaalta *lakiasäättävä kokous*, toisaalta *presidentti*. Silmäillemme perustuslakia havaitsemme, että vain ne pykälät, joissa määritellään presidentin suhde lakiasäättävään kokoukseen, ovat ehdottomia, positiivisia, ristiriidattomia, yhdellä ainoalla tavalla selitettäviä. Porvarillisten tasavaltalaisten oli nimittäin tässä pidettävä huolta oman turvallisuutensa takaamisesta. Perustuslain §§ 45—70 on laadittu siten, että kansalliskokous voi perustuslaillisesti syrjäyttää presidentin, mutta presidentti voi syrjäyttää kansalliskokouksen vain perustuslainvastaisesti, vain syrjäyttämällä samalla myös perustuslain. Perustuslaissa siis kehoitetaan turvautumaan väkivaltaan sen tuhoamiseksi. Se ei ainoastaan siunaa vuoden 1830 kartan tavoin vallan jakamista, vaan laajentaa tuon jaon sietämättömäksi ristiriidaksi. *Perustuslaillisten voimien peli*, joksi Guizot sanoi lainsäädännöllisen ja toimeenpanevan vallan parlamentaarista jupakkaa, on vuoden 1848 perustuslain mukaisesti alituista uhkapeliä. Toisella puolen on 750 yleisellä äänestyksellä valittua kansanedustajaa, jotka voidaan valita uudelleenkin ja jotka muodostavat kontrolloimattoman, hajottamattoman, jakamattoman kansalliskokouksen, joka nauttii lainsäädännöllistä kaikkivaltaa, päättää lopullisesti sodasta, rauhasta ja kauppasopimuksista, omaa yksin armahdusoikeuden ja pysyy loputtomien istuntojensa ansiosta alati etunäyttämöllä. Toisella puolen on kaikilla kuninkaallisen vallan attribuuteilla varustettu presidentti, joka kansalliskokouksen mieltä kysymättä nimittää ja erottaa ministerinsä, pitää täydellisesti käsissään toimeenpanovaltaa, jakaa kaikki virat ja määrää siten vähintään puolentoistamiljoonan ranskalaisen kohtaloista, sillä juuri niin suuri ihmisjoukko on riippuvainen 500 000 virkamiehestä ja kaikenarvoisista upseereista. Hänen käytettävissään ovat kaikki asevoimat. Hänellä on oikeus armahtaa yksityisiä rikollisia, laskea hajalle kansalliskaarti, erottaa valtioneuvoston suostumuksesta kansalaisten itsensä valitsemia yleisneuvoston, kantoni- ja kunnallisneuvostojen valtuutettuja. Hänellä on aloite- ja johto-oikeus kaikkiin ulkovaltojen kanssa solmittaviin sopimuksiin nähden. Samaan aikaan kun kansalliskokous on aina etunäyttämöllä ja joka päivä alttiina yleiselle arvostelulle, presidentti viettää huomaamatonta elämänsä Elysiumin kentillä, mutta silti silmiensä edessä ja sydämessään perustuslain 45. artikla, joka muistuttaa hänelle jok'ikinen päivä: »Frère, il faut mourir!»* Valtasi päättyy kauniin toukokuun toisena sunnuntaina neljäntenä

---

* — »Veli, sinunkin on kuoltava!» — tunnus, jolla katolisen munkkiveijeskunnan jäsenet tervehtivät toisiaan. *Toim.*

vuotena valituksi tulosi jälkeen! Silloin on tämä ihanuus lopussa, näytelmää ei esitetä toiseen kertaan, ja jos sinulla on velkoja, pidä varasi, että saat ne maksetuiksi perustuslain sinulle myöntämästä 600 000 frangin palkastasi, ellet mieluummin muuta kauniin toukokuun toisena maanantaina Clichyhin²²⁵! — Jos kohta perustuslaki näin antaa presidentille todellisen vallan, niin moraalisen voiman se yrittää taata kansalliskokoukselle. Paitsi sitä, että moraalista voimaa ei luoda lakipykälillä, perustuslaki kumoaa itsensä tässäkin suhteessa sallimalla koko Ranskan kansan valita presidentin välittömän äänestyksen tietä. Kansalliskokousta valittaessa Ranskan äänet hajaantuvat 750 kansanedustajan kesken, presidentinvaalissa ne keskittyvät yhteen henkilöön. Kun jokainen yksityinen kansanedustaja edustaa vain jotakin puoluetta, jotakin kaupunkia, jotakin sillanpään tienoota tai jopa vain sitä välttämättömyyttä, että on valittava joku seitsemästä sadasta viidestäkymmenestä piittaamatta sen kummemmin itse asiasta kuin miehestäkään, niin *presidentti* sitä vastoin on kansan valittu, ja hänen vaalinsa on painava valtti, jonka suvereeni kansa kerran neljässä vuodessa lyö pöytään. Valittu kansalliskokous on metafyyssisessä, jota vastoin valittu presidentti on persoonallisessa suhteessa kansakuntaan. Kansalliskokous tosin edustaa yksityisten kansanedustajien persoonassa kansallishengen mitä erilaisimpia vivahteita, kun taas presidentti on tuon erään lihaa ja verta. Presidentillä on kansalliskokoukseen verraten eräänlainen jumalallinen oikeus, hän on valtiassaan kansan armosta.

Merenjumalatar Thetis ennusti Akilleen kuolevan nuoruuden voimissaan. Perustuslaki, jolla kuten Akilleella, oli heikko kohtansa, aavisti Akilleen tavoin, että sen oli varhain kuoltava. Perustuslakia laativien aito tasavaltalaisten tarvitsi vain vilkaista ihannetasavaltansa pilvien lomitse jumalatonta maata havaitakseen, kuinka kuningasmielisten, bonapartelaisten, demokraattien ja kommunistien julkeus ja heidän oma huono maineensa lisääntyivät päivä päivältä sitä mukaa kuin heidän suuri lainsäädännöllinen taideteoksensa lähenee valmistumistaan; Thetiksen ei tarvinnut nousta merestä kertoakseen heille tätä salaisuutta. He koettivat puijata kohtaloa perustuslakioveluudella, perustuslain 111. artiklalla, minkä mukaan jokainen *perustuslakimuutosesitys* on käsiteltävä kolmesti kuukauden väliajoin, ja tullakseen hyväksytyksi sen on saatava vähintään $\frac{3}{4}$ äänistä, minkä lisäksi ainakin 500 kansalliskokouksen jäsenen on osallistuttava äänestykseen. He tekivät siten vain voimattoman yrityksen voidakseen vielä parlamentaarisena vähemmistönäkin, joksi he jo profeettallisesti hengessään itsensä näkivät, pitää valtaa, joka jo nyt, kun heillä oli vielä käytettävänä parlamentaarinen enemmistö ja hallitusvallan kaikki välineet, luisui päivä päivältä yhä enemmän heidän heikoista käsistään.

Lopuksi eräässä melodraamallisessa pykälässä perustuslaki uskoo itsensä »koko Ranskan kansan samoin kuin jokaisen yksityisen ranskalaisen valppauden ja isänmaallisuuden» huomaan, vaikka se jo

aikaisemmin eräässä toisessa pykälässä on jättänyt »valppaat» ja »isänmaalliset» ranskalaiset varta vasten keksimänsä ylioikeuden, »haute cour'in» hellään, rikosoikeudelliseen huomaan.

Sellainen oli vuoden 1848 perustuslaki, jonka kumoamiseen jouluukuun 2. päivänä 1851 ei tarvittu edes päätä, vaan joka keikahti pelkästä hatun kosketuksesta; tuo hattu oli tosin Napoleonin kolmikolkkahattu.

Samaan aikaan kun porvarillis-tasavaltalaiset kansalliskokouksessa puntaroivat tätä perustuslakia, väittelivät ja äänestivät siitä, Cavaignac piti kokoussalin ulkopuolella *Pariisia piiritystilassa*. Pariisiin piiritystila oli perustuslakia säättävän kokouksen lapsenpäästäjänä sen tasavaltalaisissa synnytystuskissa. Jos kohta tämä perustuslaki toimitettiin myöhemmin pois maailmasta pistinten avulla, niin ei ole unohdettava, että pistimet — ja vieläpä kansaa kohti ojennetut pistimet — olivat suojelleet sitä sen ollessa vielä äidinkohdussa ja että pistimillä oli autettava sen syntymääkin. »Kunniallisten tasavaltalaisten» esi-isät olivat panneet vertauskuvansa, kolmivärisen lipun¹¹³, kiertämään ympäri Eurooppaa. »Kunnialliset tasavaltalaiset» puolestaan tekivät keksinnön, joka aivan itsestään levisi yli koko mannermaan, mutta joka palasi aina uutta rakkautta hehkuen takaisin Ranskaan, kunnes se vihdoin sai hankittua itselleen kansalaisoikeudet puolessa maan departementeista: tuo keksintö oli *piiritystila*. Oivallinen keksintö, jota tavan takaa sovellettiin jokaisessa Ranskan vallankumouksen kulussa seuranneessa kriisikohdassa. Mutta saattoivatko kasarmi ja kenttäleiri, jotka näin pantiin tämän tästä painamaan Ranskan yhteiskunnan hartioita tarkoituksena tainnuttaa se ja saada hiljenemään; miekka ja musketti, jotka tämän tästä pantiin jakamaan oikeutta ja hallitsemaan, holhoamaan ja sensuroimaan, toimittamaan poliisi- ja yövahtipalvelua; sotilasviikset ja asetakki, jotka tämän tästä kuulutettiin yhteiskunnan suurimaksi viisaudeksi ja yhteiskunnan rehtoreiksi — saattoivatko kasarmi ja kenttäleiri, miekka ja musketti, sotilasviikset ja asetakki olla tulematta loppujen lopuksi siihen ajatukseen, että parasta on kerta kaikkiaan pelastaa yhteiskunta julistamalla oma komento ylimmäksi vallaksi ja vapauttamalla porvarillinen yhteiskunta kokonaan itsehallinnon huolista? Kasarmin ja kenttäleirin, miekan ja musketin, sotilasviiksien ja asetakkien täytyi päätyä tällaiseen ajatukseen sitäkin suuremmalla syyllä, koska ne saattoivat tällöin odottaa parempaa käteismaksua suuremmista palveluksistaan, sillä pelkästään milloin minkin porvarisryhmän käskystä julistettavasta aika-ajoittaisesta piiritystilasta ja tilapäisestä yhteiskunnan pelastamisesta tuli niukasti kovaa rahaa muutaman kuolleen ja haavoittuneen ja muutaman porvareilta saadun ystävällisen virnistyksen lisäksi. Miksei sotavoima kerran omin päin ja omaksi edukseen leikkisi piiritystilaa ja panisi samalla piiritykseen kansalaisten rahakukkaroita? Älköön muuten sivumennen sanottuna unohdetako sitäkään, että Pariisissa toimivien sotilaskomissioiden johdossa

heilui tällä haavaa jälleen *eversti Bernard*, sama sotilaskomissioiden johtaja, joka Cavaignacin aikana tuomitsi tutkimatta 15 000 kapi-nallista karkotettavaksi.

Vaikka »kunnialliset» aito tasavaltalaiset, julistamalla Pariisin piiritystilaan, perustivatkin taimilavan, jossa vuoden 1851 joulukuun 2. päivän pretoriaanien²²⁶ oli hyvä kasvaa täyteen mittaan, ansaitsevat he kuitenkin tunnustuksen siitä, että he sen sijaan, että kiihottaisivat kansallistunnetta, kuten Ludvig Filipin aikana, nyt, kun heidän käytettävänä on koko kansakunnan voima, matelivat ulkomaiden edessä ja sallivat itävaltalaisten ja napolilaisten²²⁷ valloittaa jälleen Italian, sen sijaan että olisivat sen vapauttaneet. Louis Bonaparten valitseminen presidentiksi joulukuun 10. päivänä 1848 teki lopun Cavaignacin ja perustuslakia säättävän kokouksen diktatuurista.

Perustuslain 44. artiklassa sanotaan: »Ranskan tasavallan presidenttinä ei voi olla se, joka on joskus menettänyt Ranskan kansalaisoikeudet.» Ranskan tasavallan ensimmäinen presidentti Louis Napoleon Bonaparte ei ollut ainoastaan menettänyt kansalaisoikeuttaan Ranskassa eikä vain toiminut englantilaisena erikoiskons- taapelina, vaan hän oli myös kansalaistunut sveitsiläinen.²²⁸

Olen toisessa yhteydessä* käsitellyt seikkaperäisesti joulukuun 10. päivän vaalien merkitystä, joten en tässä enää siihen kajoa. Riittänee kun huomautan, että niissä kuvastui kansakunnan muita luokkia vastaan suuntautunut *talonpoikien reaktio*, talonpoikien, joiden täytyi maksaa helmikuun vallankumouksen viulut, — *kau- punkia vastaan suuntautunut maaseudun reaktio*. Vaalit otettiin hyvin suopeasti vastaan armeijassa, jolle »Nationalin» tasavaltalaiset eivät olleet hankkineet enempää kunniaa kuin palkanlisäystäkään, suurporvariston piireissä, jotka tervehtivät Bonapartea monarkiaan johtavana astinlautana, ja proletaarien ja pikkuporvareiden kes- kuudessa, jotka tervehtivät häntä Cavaignacin vitsauksena. Alem- pana tulen lähemmin koskettelemaan talonpoikien suhdetta Rans- kan vallankumoukseen.

Porvarillis-tasavaltalaisten perikadon historia käsittää ajanjak- son joulukuun 20. päivästä 1848 toukokuuhun 1849, jolloin perus- tuslakia säättävä kokous hajotettiin. Perustettuaan porvaristolle ta- savallan, ajettuaan vallankumouksellisen proletariaatin areenalta ja tukittuaan toistaiseksi demokraattisen pikkuporvariston suun he itsekin joutuivat niiden porvarisjoukkojen syrjäyttämiksi, jotka oi- keutetusti ottivat tasavallan haltuunsa *omana omaisuutenaan*. Nämä porvarisjoukotpa olivatkin *kuningasmielisiä*. Osa niistä, suurmaan- omistajat, oli pitänyt herruutta *restauraation* aikana¹²⁹ ja oli sen tähden *legitimistinen*. Toinen osa, rahaylimystö ja suurteollisuuden- harjoittajat, oli pitänyt herruutta heinäkuun monarkian aikana ja oli sen tähden *orleanistinen*⁹¹. Muut silmäntekevät armeijassa, yli-

* Ks. tätä osaa, ss. 208—211. *Toim.*

opistoissa, kirkossa, asianajotoimessa, akatemiassa ja sanomalehdissä jakautuivat kummallekin puolelle, joskin suhteellisesti eri tavalla. Tässä porvarillisessa tasavallassa, jonka lippuna ei ollut enempää *Bourbonien* kuin *Orléansienkaan* nimi, vaan sana *Pääoma*, kumpikin porvariston osa oli tavoittanut valtiomuodon, jonka puitteissa ne saattoivat hallita yhdessä. Jo kesäkuun kapina oli yhdistänyt ne »järjestyspuolueeksi»¹²⁸. Nyt oli aika syrjäyttää niiden porvarillis-tasavaltalaisten nurkkakunta, joilla oli vielä sija kansalliskokouksessa. Raakuus, jota nämä aito tasavaltalaiset olivat osoittaneet tehdessään ruumiillista väkivaltaa kansalle, veti vertoja sille pelkuruudelle, arkuudelle, raukkamaisuudelle, heikkoudelle ja tais- telukyvyttömyydelle, jota he osoittivat nyt perääntyessään, kun heidän olisi ollut puolustettava omaa tasavaltalaisuuttaan ja lain- säädäntövaltaansa toimeenpanovallalta ja kuningasmielisiltä. On tarpeetonta selostaa tässä heidän rappeutumisensa häpeällistä historiaa. Se ei ollut kukistumista, vaan jäljettömiin häipymistä. Heidän tarinansa päättyi ainiaaksi, ja seuraavana kautena he esiintyvät niin kansalliskokouksessa kuin sen ulkopuolellakin vain menneisyyden haamuina, haamuina, jotka näyttävät saavan eloa heti, kun kysymyk- sessä on jälleen vain pelkkä tasavallan nimi, ja joka kerta, kun val- lankumouksellinen selkkaus uhkaa laskea alimmalle tasolle. Huo- mautan ohimennen, että »National» lehti, josta tuo puolue oli saanut nimensä, kääntyy seuraavana kautena sosialismin puoleen.

Ennen kuin jätämme tämän kauden, meidän on vielä luotava jälkikatsaus niihin kahteen voimaan, joista toinen tuhosi toisen 2. joulukuuta 1851, vaikka ne olivat eläneet avioliitossa joulukuun 20. päivästä 1848 perustavan kokouksen loppuhetkeen saakka. Tar- koitan toisaalta Louis Bonapartea ja toisaalta liittoutuneitten ku- ningasmielisten puoluetta, järjestyspuoluetta, suurporvariston puo- luetta. Presidenttikautensa alussa Bonaparte muodosti järjestyspuo- lueen miehistä ministeristön, jonka johtoon hän asetti Odilon Bar- rot'n — huomatkkaa — parlamentaarisen porvariston liberaalimman ryhmän entisen johtajan. Herra Barrot oli viimeinkin saanut pyydys- tetyksi ministerinsalkun, joka oli kummitellut hänen mielessään vuodesta 1830 lähtien, ja enemmänkin, hän oli saanut pääministe- rin paikan, mutta hän ei saanut sitä parlamenttiopposition ylimpänä johtajana, niin kuin hän oli Ludvig Filipin aikana kuvitellut, vaan kaikkien entisten verivihollistensa, jesuiittain ja legitimistien liit- tolaisena, ja hänen tehtäväkseen tuli tappaa parlamentti. Hän vei vihdoinkin morsiamensa vihkiäلتarille, mutta vasta sitten, kun tämä oli prostituoitu. Bonaparte itse tekeytyi täysin näkymättö- mäksi. Hänen puolestaan toimi järjestyspuolue.

Heti ensimmäisessä ministerineuvoston kokouksessa päätettiin tehdä sotaretki Roomaan, jota paitsi sovittiin, että se tehdään kan- salliskokouksen selän takana ja tarvittavat varat kynitään kansal- liskokoukselta valheellisella tekosyyllä. Ministeristö aloitti siis toimintansa puijaamalla kansalliskokousta ja salaliittoutumalla ab-

solutististen ulkovaltojen kanssa Rooman vallankumouksellista tasavaltaa vastaan. Samalla tavoin ja samaa sotajuontoa käyttäen Bonaparte valmisteli joulukuun 2. päivän vallankaappauksensa kuningasmielistä lakiasäättävää kokousta ja sen perustuslaillista tasavaltaa vastaan. Älkäämme unohtako, että joulukuun 2. p:nä 1851 oli lakiasäättävän kokouksen enemmistönä se sama puolue, joka muodosti Bonaparten hallituksen joulukuun 20. p:nä 1848.

Perustuslakia säättävä kokous oli elokuussa päättänyt hajaantua vasta sitten, kun on laadittu ja julkaistu joukko perustuslakia täydentäviä ja siihen elimellisesti liittyviä lakeja. Järjestyspuolue esitti sille tammikuun 6. p:nä 1849 edustaja Rateauun suun kautta, että se heittäisi sikseen elimelliset lait ja tekisi mieluummin päätöksen *omasta hajaantumisestaan*. Ei ainoastaan herra Odilon Barrot'n johtama ministeristö, vaan myös kaikki kansalliskokouksen kuningasmieliset jäsenet jankuttivat nyt käskevästi kansalliskokoukselle, että sen hajottaminen oli välttämätöntä luoton palauttamiseksi, järjestyksen lujittamiseksi, epämääräisen välitilan lopettamiseksi ja olosuhteiden vakaannuttamiseksi; he väittivät kansalliskokouksen jarruttavan uuden hallituksen tuloksellista toimintaa, pyrkivän pitkittämään olemassaoloaan pelkämästä ilkeämielisuudesta ja maan kyllästyneen koko laitokseen. Bonaparte painoi mieleensä kaikki nämä lainsäädäntövallalle ladellut loukkaukset, opetteli ne ulkoa ja osoitti joulukuun 2. p:nä 1851 parlamentaarisisille kuningasmielisille oppineensa näiltä yhtä ja toista. Hän kohdisti heihin heidän omat iskulauseensa.

Barrot'n ministeristö ja järjestyspuolue ottivat seuraavan askeleen. Ne hankkivat eri puolilta Ranskaa *kansalliskokoukselle anomuksia*, joissa tätä ystävällisesti pyydettiin häipymään. Ne marsivat näin ollen kansan järjestyttömät joukot taisteluun kansalliskokousta, kansan tahdon perustuslaillisesti järjestettyä ilmausta vastaan. Ne opettivat Bonaparten vetoamaan kansaan parlamenttikokouksia vastaan. Tammikuun 29. p:nä 1849 koitti viimein päivä, jolloin perustuslakia säättävän kokouksen oli päätettävä hajaantumisestaan. Kansalliskokous havaitsi oitis istuntotalonsa sotaväen miehittämäksi; Changarnier, järjestyspuolueen kenraali, jonka käsiin oli keskittynyt kansalliskaartin ja linjajoukkojen ylipäällikkyyys, järjesti Pariisissa suuren joukkojen katselmuksen aivan kuin taistelu edellä, ja yhdistyneet kuningasmieliset uhkasivat käyttää väkivaltaa, ellei se suostu hyvällä. Kokous suostui hyvällä ja tinki itselleen vielä lyhyen elinajan. Mitä muuta oli tammikuun 29. päivä ellei vuoden 1851 joulukuun 2. päivän coup d'état*; ero oli vain siinä, että sen suoritti Bonaparte yhdessä kuningasmielisten kanssa tasavaltalaista kansalliskokousta vastaan. Herrat kuningasmieliset eivät huomanneet tai eivät tahtoneet huomata, että Bonaparte käytti hyväkseen vuoden 1849 tammikuun 29. päivää saadakseen osan jouk-

---

* — valtiokaappaus. *Toim.*

koja marssimaan paraatimarssissa hänen ohitseen Tuilierien edustalla ja oli kärkeä käyttämään juuri tätä ensimmäistä julkista sotilasvoiman koollekutsumista parlamentaarista voimaa vastaan vihjaistakseen Caligulaan²²⁹. He näkivät tietenkin vain oman Changarnier'nsa.

Eräänä syynä, joka erikoisesti kiihotti järjestyspuoluetta lyhentämään väkivaltaisesti perustuslakia säättävän kokouksen elinaikaa, olivat *elimelliset*, perustuslakia täydentävät lait, kuten koululaki, kirkkolaki jne. Yhtyneille kuningasmielisille oli elintärkeää saada itsensä laatia nämä lait ja pitää epäluuloisiksi käyneet tasavaltalaiset erillään siitä puuhasta. Näihin elimellisiin lakeihin kuului kuitenkin myös laki tasavallan presidentin vastuuvollisuudesta. Vuonna 1851 oli lakiasäättävä kokous juuri laatimassa sentapaista lakia, kun Bonaparte ehätti torjumaan tuon coup'in* omalla coup'illaan joulukuun 2. pnä. Mitä olisivatkaan yhtyneet kuningasmieliset olleet valmiit antamaan, jos heillä parlamentarisessa talvisodassaan 1851 olisi ollut tämä vastuuvollisuuslaki valmiina ja vieläpä epäluuloisen, ilkeämielisen, tasavaltalaisen kokouksen laatimana!

Sen jälkeen kun perustuslakia säättävä kokous tammikuun 29. pnä 1849 itse taittoi viimeisen aseensa, Barrot'n ministeristö ja järjestyksen ystävät näännyttivät sen hengiltä nöyryyttämällä sitä kaikin mahdollisin tavoin ja kiristivät tuolta toivonsa menettäneeltä voimattomalta kokoukselta lakeja, jotka riistivät siltä suuren yleisön viimeisenkin arvonnannon rippeet. Bonaparte, joka hautoi piintyneitä Napoleon-haaveitaan, oli kyllin julkea käyttäökseen avoimesti hyväkseen tätä parlamentaarisen vallan alennustilaa. Kun nimittäin kansalliskokous toukokuun 8. pnä 1849 ilmaisi ministeristölle paheksumisensa sen johdosta, että Oudinot oli miehittänyt Civitavecchian**, ja määräsi, että Rooman retkikunnan on toimittava alunperin ilmoitettujen päämäärien hyväksi, niin Bonaparte julkaisi samana iltana »Moniteur» lehdessä¹¹⁴ Oudinot'lle osoitetun avoimen kirjeen, jossa onnitteli häntä sankaritekojen johdosta, ja toisin kuin kynänpyörittäjä-parlamentaarikot tekeytyi jo armeijan jalomieliseksi suojelijaksi. Kuningasmieliset nauroivat makeasti tälle: he luulivat voivansa vetää häntä nenästä mielin määrin. Kun vihdoin Marrast, perustuslakia säättävän kokouksen puheenjohtaja, alkoi epäillä kansalliskokouksen turvallisuutta ja pyysi perustuslain nojalla suojelusta eräältä everstiltä ja hänen rykmentiltään, eversti kieltäytyi vedoten sotilaskuriin ja kehotti Marrastia kääntymään Changarnier'n puoleen, joka epäsi pilkallisesti pyynnön, huomauttaen, ettei hän pidä baïonnettes intelligentes***. Marraskuussa 1851, jolloin yhdistyneet kuningasmieliset aikoivat ryhtyä ratkaisevaan taisteluun Bonapartea vastaan, he koettivat saada pahamaineiseen *kvestori-lakiinsa*²³⁰ hyväksytyksi periaatteen, jonka mukaisesti kansalliskokouksen puheenjohtaja saattoi vaatia välittömästi käyttöön-

* — isku, päättävä teko. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 219—221. *Toim.*

*** — ajattelevista pistimistä. *Toim.*

sä sotaväkeä. Le Flô, eräs heidän kenraalinsa, oli allekirjoittanut lakiesityksen. Turhaan äänesti Changarnier esityksen puolesta, turhaan ylisti Thiers entisen perustuslakia säättävän kokouksen varovaista viisautta. Vuoripuolueen hyvä-huutojen säestämänä *sotaministeri St. Arnaud* vastasi hänelle niin kuin Changarnier oli vastannut Marrastille!

Niin *järjestyspuolue* itse iski poltinmerkin *parlamentaariseen hallintojärjestykseen* hetkellä, jolloin se ei ollut vielä edes kansalliskokous, vaan vasta ministeristö. Ja se nostaa nyt äläkän, kun vuoden 1851 joulukuun 2. päivä karkottaa sen Ranskasta!

Toivotamme sille onnea matkalle.

III

Lakiasäättävä kansalliskokous kokoontui toukokuun 28. p:nä 1849. Se hajotettiin joulukuun 2. päivänä 1851. Tämä kausi käsittää *perustuslaillisen eli parlamentaarisen tasavallan* elinajan.

Ranskan ensimmäisessä vallankumouksessa *perustuslaillisten* heruutta seuraa *girondistien* herruus ja *girondistien* heruutta *jakobiniinien* herruus.²³¹ Kukin näistä puolueista tukeutuu edistyksellisempään puolueeseen. Heti kun kyseinen puolue on vienyt vallankumouksen niin pitkälle, ettei enää kykene sitä seuraamaan, saatikka johtamaan, sen takana oleva rohkeampi liittolainen syrjäyttää tuon puolueen ja lähettää sen mestauslavalle. Vallankumous kehittyy siis noususuuntaan.

Toisin on vuoden 1848 vallankumouksen laita. Proletaarinen puolue esiintyy pikkuporvarillis-demokraattisen puolueen lisäksi. Viimeksi mainittu puolue pettää sitä ja antaa sen joutua tappiolle huhtikuun 16., toukokuun 15. ja kesäkuun päivinä. Demokraattinen puolue nojaa puolestaan porvarillisten tasavaltalaisten puolueen olkapäähän. Porvarilliset tasavaltalaiset tuskin uskovat itsekään seisojansa lujasti omilla jaloillaan, kun ne jo karistavat kiusallisen kaverinsa niskoiltaan ja tukeutuvat järjestyspuolueen hartioihin. Järjestyspuolue ravistaa hartioiltaan, antaa porvarillisten tasavaltalaisten mennä nurin ja leiskauttaa itsensä aseellisen mahdin hartioille. Se luulee vielä istuvansa sen hartioilla, kun eräänä kauniina päivänä huomaa, että hartiat ovat muuttuneet pistimiksi. Jokainen puolue potkii takaa tulevaa eteenpäin pyrkivää puoluetta ja töytää edellä olevaan taaksepäin tunkevaan puolueeseen. Ei ole ihme, että tässä hullunkurisessa asennossa se kadottaa tasapainonsa ja välttämättä kaatuu irvistellen ja merkillisiä häränpyllyjä tehden. Vallankumous kehittyy siis laskusuuntaan. Se joutuu tähän perääntymisliikkeeseen jo ennen kuin on raivattu pois helmikuun viimeiset barrikadit ja muodostettu ensimmäinen vallankumouksellinen esivalta.

Kysymyksessä olevaan ajanjaksoon sisältyy mitä kirjavin vyyhti huutavia ristiriitoja: on perustuslaillisia, jotka vehkeilevät avoimesti perustuslakia vastaan; on vallankumouksellisia, jotka tunnus-

tavat avoimesti olevansa perustuslain kannalla; on kansalliskokous, joka tahtoo olla kaikkivoipa ja jää pysyväisesti parlamentaariseksi; vuoripuolue, joka pitää kutsumuksenaan kärsivällisyyttä ja torjuu nykyhetken tappiot ennustelemalla tulevia voittoja; on kuningasmielisiä, tasavallan patres conscripti*, joiden täytyy asemansa vuoksi ylläpitää ulkomailla toisiaan vihaavia kuningashuoneita, joihin he ovat kiintyneet, ja Ranskassa tasavaltaa, jota he vihaavat; on toimeenpanovalta, joka luulee heikkouttaan voimaksi ja herättämänsä halveksumista kunnioitukseksi; tasavalta, joka ei ole muuta kuin imperiumin nimilipulla varustettua kahden monarkian, restauraation ja heinäkuun monarkian, yhdistynyttä kataluutta; on liittoja, joiden tärkeimpänä sopimusehtona on hajaannus; taisteluita, joiden peruslakina on ratkaisemattomuus; hillitöntä sisällyksetöntä kiihotusta rauhan nimessä; mitä juhlallisinta rauhan saarnaamista vallankumouksen nimessä; intohimoa ilman totuutta; totuutta ilman intohimoa; sankareita ilman sankaritekoja; historiaa ilman tapahtumia; kehitystä, jonka ainoana liikevoimana näyttää olevan almanakka ja joka uuvuttaa ainaisella saman jännittymisen ja höltyymisen toistumisella; ristiriitoja, jotka näyttävät ajoittain kärjistyvän äärimilleen vain laimetakseen ja tasoittuakseen johtamatta mihinkään ratkaisuun; ponnistelujen ja poroparvillisen maailmanlopunpelon tarkoituksellisesti liioiteltua näytteilleasettelua maailmanpelastajien antautuessa samaan aikaan mitä pikkumaisimpiin juonitteluihin ja hovi-ilveilyihin, joiden antaa-mennä-henki johdattaa mieleen enemmänkin Fronden²³² ajat kuin viimeisen tuomion päivän; Ranskan julkinen koostunut nerous yhden ainoan yksilön nokkelan typeryyden häpäisemänä; kansakunnan yhteinen tahto, joka yleisessä äänestyksessä ilmetessään etsii aina itselleen sopivaa ilmaisuja joukkoetujen vanhoista vihollisista, kunnes viimein keksii sellaiseksi erään merirosvon omavaltaisuuden. Jos mikä niin juuri tämä historianlehti on mustalla maalattu. Ihmiset ja tapahtumat näyttävät nurinpuolisilta Schlemihleiltä, ruumiittomilta varjoilta. Vallankumous itse halvaannuttaa edustajansa ja varustaa vain vastustajansa intohimoisella väkivaltakiikolla. Kun »punainen peikko», jota vastavallankumoukselliset alinomaa loihtivat ja manaavat esiin, viimeinkin ilmaantuu, niin se ei ilmaannu anarkistien fryygalaislakki²³³ päässään, vaan pukeutuneena järjestyksen sotisopaan, *punaisiin roimahousuihin*.

Olemme nähneet, että ministeristö, jonka Bonaparte muodosti taivaaseenastumisensa päivänä, joulukuun 20. p:nä 1848, oli järjestyksensä, yhtyneiden legitimistien ja orleanistien ministeristö. Tämä Barrot'n—Falloux'n ministeristö eli kauemmin kuin tasavaltalainen perustuslakia säätävä kokous, jonka elinikä se oli lyhentänyt enemmän tai vähemmän väkivaltaisesti, ja oli yhä peräsissä. Yhtyneitten kuningasmielisten kenraali Changarnier yhdisti

* — senaattoreita. *Toim.*

edelleenkin omassa persoonassaan armeijan ensimmäisen divisioonan ja Pariisin kansalliskaartin ylipäällikkyyden. Yleiset vaalit turvasivat vihdoin järjestyspuolueelle valtaenemmistön lakiasäättävässä kokouksessa. Täällä Ludvig Filipin edustajat ja päärit kohtasivat legitimistien pyhän lauman, joille kansakunnan lukuisat vaaliliput olivat muuttuneet pääsylipuiksi politiikan näyttämölle. Bonaparte-laisia kansanedustajia oli liian vähän, jotta niistä olisi saattanut muodostaa itsenäistä parlamentaarista puoluetta. He näyttivät olevan vain järjestyspuolueen mauvaise queue*. Järjestyspuolueella oli siten käsissään hallitusvalta, armeija ja lainsäätäjäkunta, sanalla sanoen koko valtiovalta, jonka moraalisen vahvistuksena olivat yleiset vaalit, minkä valossa sen herruus näytti kansantahdon ilmaukselta, ja samanaikainen vastavallankumouksen voitto koko Euroopan mantereella.

Paremmiin varustettuna ja suotuisimpien enteiden vallitessa ei totisesti mikään puolue ole koskaan lähtenyt sotaretkelleen.

Haaksirikkoutuneista *aito tasavaltalaisista* lakiasäättävässä kansalliskokouksessa oli jäljellä noin 50 miehen suuruinen ryhmäkunta, jonka johdossa olivat Afrikan kenraalit Cavaignac, Lamoricière ja Bedeau. Suuren oppositiopuolueen muodosti *vuori*, joksi *sosiaalidemokraattinen* puolue oli itsensä ristinyt. Kansalliskokouksen 750 äänestä sen käytettävissä oli yli 200, ja se oli siten ainakin yhtä mahtava kuin mikä tahansa järjestyspuolueen kolmesta ryhmäkunnasta yksinään. Sen suhteellinen pienuus verrattuna yhtyneisiin kuningasmielisiin näytti korvautuvan eräiden erikoisolojen ansiosta. Eivät yksin departementtivaalit osoittaneet sen saavuttaneen huomattavaa kannatusta maalaisväestön keskuudessa. Melkein kaikki Pariisin edustajat olivat sen riveissä; armeija oli tehnyt demokraattisen uskonnustuksen valitsemalla edustajaksi kolme aliupseeria, ja vuoripuolueen johtaja Ledru-Rollin, erotukseksi kaikista järjestyspuolueen edustajista, oli kohonnut parlamentin aatelistoon viiden departementin avulla, jotka yhdistivät äänensä hänen puolestaan. Kuningasmielisten omassa keskuudessa ja järjestyspuolueen ja Bonaparten välillä tapahtuvista väistämättömistä yhteentörmäyksistä huolimatta näytti vuoripuolueella toukokuun 28. p:nä 1849 olevan siis kaikki menestymisen mahdollisuudet. Kaksi viikkoa myöhemmin se oli kuitenkin menettänyt kaiken, myös kunniansa.

Ennen kuin jatkamme parlamentaarisen historian käsittelyä, on tehtävä muutamia huomautuksia välttyäksemme eräiltä kyseessäolevan aikakauden yleisluonnetta koskevilta tavanomaisilta erehdyksiltä. Demokraattien käsityksen mukaan oli lakiasäättävän kansalliskokouksen aikana kysymys samasta kuin perustuslakia säättävän kokouksenkin aikana: tavallisesta taistelusta tasavaltalaisten ja kuningasmielisten välillä. Koko liikkeen he selittävät lyhyesti yhdellä sanalla: *»taantumus»*, yö, jolloin kaikki kissat ovat yhtä har-

---

* — kurja lisäke. *Toim.*

maita ja jolloin he voivat kuin yövartija toistaa yksitoikkisella äänellä omia kuluneita lauseparsiaan. Ensi näkemältä järjestyspuolue tosin tuntuu koostuvan erilaisista kuningasmielisistä ryhmäkunnista, jotka eivät ainoastaan juonitele toisiaan vastaan, kohottaakseen kukin valtaistuimelle oman pretendenttinsä ja syrjäyttääkseen vastapuolen pretendentin, vaan myös yhdistyvät yhteisessä vihasaan ja yhteisessä taistelussaan »tasavaltaa» vastaan. Vuoripuolue puolestaan näyttää tuon kuningasmielisen salaliiton vastakohtana »tasavallan» puolustajalta. Järjestyspuolue näyttää puuhaavan myötäänsä »taantumusta», joka aivan samalla tavalla kuin Preussissa kohdistuu lehdistöön, yhdistymisvapauteen jne. ja taaskin kuten Preussissa toteutuu virkavallan, santarmiston ja oikeusviranomaisten raakana poliisin puuttumisena asioihin. Vuoripuolue puolestaan on niin ikään jatkuvasti työn touhussa torjuessaan näitä hyökkäyksiä ja puolustaessaan siten »ikuisia ihmisoikeuksia», kuten on tehnyt jokainen niin sanottu kansanpuolue suuremmassa tai pienemmässä määrin puolentoista vuosisadan aikana. Mutta tarkasteltaessa lähemmin tilannetta ja puolueita katoaa tämä häikäisevä pintakiilto, joka estää näkemästä *luokkataistelua* ja kyseessäolevan aikakauden luonteenomaista rakennetta.

Legitimistit ja orleanistit olivat, kuten sanottu, järjestyspuolueen kaksi suurta ryhmää. Mikä oli yhdistämässä kumpaakin ryhmää omaan kruununtavoittelijaansa ja erottamassa ryhmiä toisistaan? Oliko sinä vain lilja¹²⁵ ja kolmivärinen lippu, Bourbonin suku ja Orléansin suku, kuningasmielisyyden eri vivahteet, ja oliko sinä yleensä rojalistien uskontunnustus? Bourbonien aikana oli hallinnut *suurmaanomistus* pappeineen ja lakeijoineen, Orléansien aikana — rahaylimystö, suurteollisuus, suurkauppa, ts. *pääoma* asianajajineen, professoreineen ja kaunopuhujineen. Legitiimi kuninkuus oli vain suurmaanomistajien perinnöllisen herruuden poliittinen ilmaus, samoin kuin heinäkuun monarkia oli porvarillisten nousukkaiden anastaman herruuden poliittinen ilmaus. Näitä ryhmiä eivät siis olleet erottamassa suinkaan niin sanotut periaatteet, vaan olemassaolon aineelliset ehdot, kaksi erilaista omistusmuotoa, maaseudun ja kaupungin vanha vastakohtaisuus, pääoman ja maaomaisuuden välinen kilpailu. Ja kukapa kiistäisi sen, etteivät samalla vanhat muistot, henkilökohtaiset vihamielisyydet, pelko ja toivo, ennakkoluulot ja kuvitelmat, myötätunto ja vastenmielisyys, vakaumukset, uskontunnustus ja periaatteet olisi liittäneet asianomaisia jompaankumpaan hallitsijasukuun? Eri omistusmuotojen, yhteiskunnallisten olemassaolon ehtojen perustalta nousee kokonainen päällysrakennelma erilaisia ja omalaatuisia tunteita, kuvitelmia, ajattelutapoja ja elämänskatsomuksia. Koko luokka luo ja muovaa ne aineellisten ehtojen ja vastaavien yhteiskunnallisten suhteiden pohjalta. Yksilö, joka saa ne perinteiden ja kasvatuksen kautta, saattaa kuvitella, että juuri ne muodostavat hänen toimintansa varsinaiset vaikuttimet ja lähtökohdan. Jos kohta kumpikin ryhmä — orleanistit ja legitimis-

tit — koetti vakuuttaa itselleen ja toisille, että niitä oli erottamassa uskollisuus kahta eri kuningashuonetta kohtaan, niin tosiasiat todistivat sittemmin, että nimenomaan noiden ryhmien omien etujen vastakkaisuus esti hallitsijasukujen yhtymisen. Samoin kuin yksityiselämässä tehdään ero sen välillä, mitä ihminen itse sanoo ja ajattelee itsestään ja mitä hän todella tekee ja on, niin myös historiallisissa taisteluissa, mutta vieläkin tarkemmin, on erotettava puolueiden korulauseet ja kuvitelmat niiden todellisesta olemuksesta ja todellisista intresseistä, se mitä ne kuvittelevat olevansa, siitä mitä ne todella ovat. Tasavallassa orleanistit ja legitimistit joutuivat olemaan vierekkäin, ja niiden vaatimukset olivat samanlaiset. Kun kumpikin puoli yritti lyödä vastapuolen laudalta *oman* kuningashuoneensa *restauromiseksi*, niin se ei merkinnyt muuta kuin että kumpikin *kahdesta suuresta* — maanomistuksen ja pääoman — *eturyhmästä*, joihin *porvaristo* jakautuu, koetti restauroida oman yliherruutensa ja saada toisen alistettuun asemaan. Puhumme porvariston kahdesta eturyhmästä, sillä huolimatta feodaalisesta keimailustaan ja sukuylypeydestään suurmaanomistajat olivat nykyaikaisen yhteiskunnan kehityksen vaikutuksesta läpeensä porvarillistuneet. Niinpä Englannin toryt olivat kauan kuvitelleet rakastavansa kuninkuutta, kirkkoa ja Englannin muinaisen perustuslain ihanouksia, kunnes vaaranpäivä pakotti heidät tunnustamaan, että he olivat rakastaneet vain *maankorkoa*.

Yhdistyneet kuningasmieliset vehkeilivät toisiaan vastaan lehdistössä, Emsissä¹³⁸, Claremontissa¹³⁹, parlamentin ulkopuolella. Kullisien takana he taas kiskoivat päälleen vanhan orleanistisen tai legitimistisen livrensä ja jatkoivat vanhoja turnajaisiaan. Mutta julkisen elämän näyttämöllä, julkisissa edesottamuksissaan, suurena parlamentaarisen puolueena, he antoivat palttua edustamilleen kuningashuoneille kohteliaasti kumarrellen ja lykkäsivät monarkian restauromista in infinitum*. Tosi toimensa he suorittivat *järjestyspuolueena*, siis *yhteiskunnallista* eikä *poliittista* kilpeä kantaen, porvarillisen maailmanjärjestyksen edustajina eikä vaeltavien prinsessojen ritareina, muita luokkia vastustavana porvarisluokkana eikä tasavaltalaisia vastustavina kuningasmielisinä. Järjestyspuolueena heidän yliherruutensa muihin yhteiskuntaluokkiin nähden oli rajattomampaa ja lujempaa kuin konsanaan restauraation tai heinäkuun monarkian aikana, — ja se oli yleensäkin mahdollista vain parlamentaarisessa tasavallassa, sillä vain tuollaisessa valtiomuodossa Ranskan porvariston molemmat suuret ryhmät saattoivat liittoutua ja asettaa näin ollen päiväjärjestykseen oman luokkansa herruuden tuon luokan yhden etuoikeutetun ryhmän herruuden asemesta. Kun he järjestyspuolueenakin solvaavat tasavaltaa ja ilmaisevat vastenmielisyytensä sitä kohtaan, niin se ei johdu vain rojalistisista muistoista. He vaistosivat, että tasavalta oli tosin tehnyt täydelliseksi heidän

* — loputtomiin. *Toim.*

poliittisen herruutensa, mutta se kaivoi samaan aikaan yhteiskunnallista maaperää sen alta, sillä nyt heidän oli vastustettava sorrettuja luokkia ja oteltava niiden kanssa välittömästi, voimatta piiloutua kruunun taa tai kääntää kansallista kiinnostusta heidän toisarvoiseen keskinäiseen ja kuninkuutta vastaan käymäänsä taisteluun. Se oli heikkouden tunne, joka pani heidät karttamaan oman luokkaherruutensa puhtaita ehtoja ja haluamaan takaisin tuon herruuden epätäydellisempiin, kehittymättömpiin, mutta juuri sen vuoksi vaarattomampiin muotoihin. Sitä vastoin joka kerta kun yhtyneet kuningasmieliset joutuvat vastakkain Bonaparten, heille vihamielisen vallantavoittelijan, kanssa, joka kerta kun he luulevat toimeenpanovallan uhkaavan heidän parlamentaarista kaikkivaltaansa, siis joka kerta kun heidän on esitettävä herruutensa poliittinen oikeusperuste, he esiintyvät *tasavaltalaisina* eivätkä *kuningasmielisinä*, alkaen orleanisti Thiersistä, joka varoittaa kansalliskokousta, että tasavallan suhteen on vähiten mielipide-eroavuuksia, aina legitimisti Berryer'tä myöten, joka joulukuun 2. p:nä 1851 kolmivärisellä vyöllä vyötettyinä kääntyi tasavallan nimissä kuin mikäkin tribuuni kymmenennen piirin kunnallishallinnon talon edustalle kokoontuneen kansanjoukon puoleen puheella. Kaiku tosin vastasi hänelle pilkallisesti: Henri VI Henri VI*

Porvariston liittoutuman vastapainoksi oli muodostunut pikkuporvariston ja työläisten liittoutuma, niin sanottu *sosiaalidemokraattinen puolue*. Pikkuporvarit havaitsivat vuoden 1848 kesäkuun päivien jälkeen palkkionsa laihaksi, aineelliset etunsa uhatuiksi, ja vastavallankumous asetti kyseenalaisiksi ne demokraattiset takeet, joiden tuli turvata heille mahdollisuus noiden etujen ajamiseen. Siksi he lähenivät työläisiä. Toisaalta heidän parlamentaarinen edustustonsa, *vuoripuolue*, joka porvarillisten tasavaltalaisten diktatuurin aikana oli sysätty syrjään, oli perustuslakia säätävän kokouksen olemassaolon jälkipuoliskolla jälleen valloittanut kadottamansa kansansuosion taistelemalla Bonapartea ja rojalistisia ministereitä vastaan. Vuoripuolue oli tehnyt liiton sosialististen johtajien kanssa. Sovintobanketit pidettiin helmikuussa 1849. Kaavailtiin yhteinen ohjelma, perustettiin yhteisiä vaalikomiteoita, asetettiin yhteisiä ehdokkaita. Proletariaatin sosiaalisista vaatimuksista katkaistiin vallankumouksellinen kärki ja ne muutettiin demokraattisiksi, pikkuporvariston demokraattisilta vaatimuksilta riistettiin entinen puhtaasti poliittinen muoto ja ne laitettiin sosialistiseen kuntoon. Niin syntyi *sosiaalidemokraattinen puolue*. Tämän kombinaation tulokseen, uuteen *vuoripuolueeseen*, kuului — muutamia työväenluokasta tulleita stalisteja ja muutamia sosialistisia lahkolaisia lukuunottamatta — samoja aineksia kuin vanhaan vuoripuolueeseen, mutta vain määrällisesti enemmän. Mutta kehityksen kulussa se muuttui edustamansa luokan mukana. Sosiaalidemokratian omalaatuinen luonne ilmenee

---

* — Henrik VI Henrik VI *Toim.*

siinä, että se ei vaadi demokraattis-tasavaltalaisia laitoksia sen vuoksi, että niiden avulla tehtäisiin loppu kahdesta äärimmäisyydestä, pääomasta ja palkkatyöstä, vaan siksi, että voitaisiin laimentaa niiden vastakohtaisuutta ja muuttaa se sopusoinnuksi. Niin moninaisia toimenpiteitä kuin tämän päämäärän saavuttamiseksi esitettäneenkin, niin kovin kuin päämäärää kaunisteltaneenkin enemmän tai vähemmän vallankumouksellisilla käsityksillä, sisältö pysyy samana. Tämä sisältönä on yhteiskunnan muuttaminen demokraattista tietä, mutta muuttaminen rajoittuu pikkuporvarillisuuden puitteisiin. Ei pidä vain tulla siihen ahdasmieliseen luuloon, että pikkuporvariston periaatteena olisi sen omien luokkaetujen itsekäs tavoittelu. Pikemminkin se uskoo, että sen vapautumisen *erikoisedellytykset* ovat samalla *yleisiä* edellytyksiä, joiden puitteissa vain onkin mahdollista uudenaikaisen yhteiskunnan pelastaminen ja luokkataistelun välttäminen. Eikä pidä myöskään luulla, että kaikki demokratian edustajat olisivat pikkukauppiaita tai ihastuneita niihin. Sivistyksensä ja yksilöllisen asemansa puolesta he voivat olla yhtä kaukana pikkukauppiaista kuin taivas on maasta. Pikkuporvariston edustajiksi heidän on tehnyt se, etteivät he kykene astumaan aatemaailmassaan sen rajan yli, jota pikkuporvaristo ei ylitä elämässä, ja siksi he päätyvät teoriassa samoihin tehtäviin ja ratkaisuihin, joihin aineelliset edut ja yhteiskunnallinen asema ajaa pikkuporvariston käytännössä. Tämäntapainen on yleensäkin luokan *poliittisten* ja *kirjallisten edustajien* suhde luokkaan, jota he edustavat.

Näiden selitysten jälkeen on itsestään ymmärrettävää, että kun vuoripuolue kamppailee jatkuvasti järjestyspuoluetta vastaan tasavallan ja niin sanottujen ihmisoikeuksien puolesta, niin sen lopputavoitteena eivät ole enempää tasavalta kuin ihmisoikeudetkaan, samoin kuin armeijakaan, joka tahdotaan riisua aseista, ei puolustaudu eikä astu taistelutantereelle vain jäädäkseen omien aseittensa omistajaksi.

Järjestyspuolue ryhtyi provosoimaan vuoripuoluetta heti kansalliskokouksen kokoonnuttua. Porvaristo tunsikin nyt välttämättömäksi tehdä selvää demokraattisesta pikkuporvaristosta, niin kuin se vuosi sitten oli käsittänyt välttämättömäksi vallankumouksellisen proletariaatin lopettamisen. Vastustajain asema oli nyt kuitenkin toisenlainen. Proletaarisen puolueen voima oli kadulla, pikkuporvariston — itse kansalliskokouksessa. Oli siis houkuteltava pikkuporvarit kadulle kansalliskokouksesta ja annettava heidän itsensä murskata oma parlamentaarinen voimansa, ennen kuin aika ja tilanne saattavat sen vakauttaa. Vuoripuolue kiiruhti täyttä laukkaa satimeen.

Syöttinä, joka sille heitettiin, oli ranskalaisten joukkojen suorittama Rooman pommitus.* Tämä loukkasi perustuslain V artiklaa, joka kieltää Ranskan tasavaltaa käyttämästä sotavoimaansa toisen

---

* Ks. tätä osaa, ss. 219—221. *Toim.*

kansan vapautta vastaan. Lisäksi perustuslain 54. artikla kieltää toimeenpanovaltaa julistamasta sotaa ilman kansalliskokouksen suostumusta, ja toukokuun 8. p:nä tekemällään päätöksellä perustuslakia säättävä kokous oli osoittanut, ettei se hyväksynyt Rooman retkeä. Näillä perusteilla Ledru-Rollin esitti 11. kesäkuuta 1849 syytöskirjelmän Bonapartea ja hänen ministereitään vastaan. Thiersin ampuaisempistojen kiihottamana hän meni jopa niinkin pitkälle, että uhkasi olevansa valmis puolustamaan perustuslakia kaikin keinoin, jopa ase kädessä. Vuoripuolue nousi yhtenä miehenä ja toisti tämän sotahuudon. Kesäkuun 12. p:nä kansalliskokous hylkäsi syytöskirjelmän ja vuoripuolue lähti parlamentista. Kesäkuun 13. päivän tapahtumat tunnetaan: julistus, jolla osa vuoripuolueesta ilmoitti Bonaparten ja hänen ministeristönsä olevan »perustuslain ulkopuolella»; demokraattisten kansalliskaartilaisien aseeton katukulkue, joka hajosi oitis kohdattuun Changarnier'n aseistetut joukot jne. jne. Osa vuoripuolueen jäsenistä pakeni ulkomaille, osa joutui Bourges'n ylioikeuteen¹³⁰ ja loput parlamentin ohjesääntö asetti kansalliskokouksen puheenjohtajan koulumestariomaisen silmälläpidon alaiseksi. Pariisi julistettiin jälleen piiritystilaan ja Pariisin kansalliskaartin demokraattinen osa hajotettiin. Niin murrettiin vuoripuolueen vaikutus parlamentissa ja pikkuporvariston voima Pariisissa.

Lyon, jolle kesäkuun 13. päivän tapahtumat antoivat merkin veriseen työläiskapinaan, ja sen viisi naapuridepartementtia julistettiin niin ikään piiritystilaan, joka on jatkunut tähän hetkeen asti.

Vuoripuolueen valtaenemmistö luopui etujoukostaan kieltäytyen allekirjoittamasta sen julistusta. Lehdistö jänisti, sillä vain kaksi lehteä uskalsi julkaista tuon pronunciamenton. Pikkuporvarit pettivät edustajansa, sillä kansalliskaartilaisia ei näkynyt tai näkyi vain silloin, kun ne tulivat estämään barrikadien rakentamista. Edustajat olivat petkuttaneet pikkuporvareita, sillä oletettuja liittolaisia armeijan riveistä ei ilmaantunut missään. Ja loppujen lopuksi demokraattinen puolue, sen sijaan että olisi ammentanut lisävoimaa proletariaatista, tartutti siihen oman heikkoutensa, ja kuten demokraattien suurissa toiminnoissa tavallisesti käy, johtajat saattoivat tyydytyksekseen syyttää »kansaansa» karkulaisuudesta, ja kansa saattoi tyydytyksekseen syyttää johtajiaan petturuudesta.

Harvoin on pidetty suurempaa ääntä jonkin asian edellä kuin pidettiin ennen tätä vuoripuolueen sotaretkeä, harvoin on jostain tapahtumasta toivotettu etukäteen suuremmalla varmuudella ja kuuluvammin kuin tästä demokratian kiertämättömästä voitosta. Varmaa on: demokraatit luottavat pasuunoihin, joiden pauhuun Jerikon muurit²³⁴ sortuivat. Ja joka kerta kun he nyt seisovat despotian vallien juurella, he yrittävät saada tuon ihmeen toistumaan. Mikäli vuoripuolue tahtoi voittaa parlamentissa, sen ei olisi pitänyt kutsua aseisiin. Mikäli se parlamentissa kutsui aseisiin, sen ei olisi pitänyt esiintyä kadulla parlamentaarisesti. Mikäli sen aikomuksena oli to-

dellakin rauhallinen mielenosoitus, niin typerää oli olla ennakolta arvaamatta, että se saisi sotaisan vastaanoton. Mikäli tarkoituksena oli tositaistelu, niin kummallista oli panna pois aseita, joilla sitä piti käydä. Mutta pikkuporvarien ja heidän demokraattisten edustajiensa vallankumoukselliset uhkaukset ovat vain pelkkiä vastustajan pelottamisyrityksiä. Ja jos he sitten joutuvat umpikujaan ja menevät niin pitkälle, että uhkaukset on pakko panna täytäntöön, niin he tekevät sen kaksimielisellä tavalla karttaen eniten keinoja, jotka johtavat päämäärään, ja tavoitellen verukkeita voidakseen lannistua. Taistelua kuuluttanut pauhaava alkusoitto vaimenee hiljaiseksi hyrräämiseksi heti, kun taistelun pitäisi alkaa; näyttelijät lakkaavat olemasta tosissaan, ja koko näytelmä laimenee, kutistuu kokoon kuin ilmapallo, jota on pistetty neulalla.

Yksikään puolue ei liioittele keinojaan enemmän eikä petä itseään kevytmielisemmin tilanteen suhteen kuin demokraattinen. Kun osa armeijaa äänesti vuoripuoluetta, niin tämä oli jo varma siitä, että armeija tekee kapinan sen hyväksi. Entä mistä syystä? Siitä syystä, joka sotajoukkojen kannalta katsoen ei merkinnyt muuta, kuin että vallankumoukselliset ovat asettuneet roomalaisten sotilaitten puolelle ranskalaisia vastaan. Toisaalta vuoden 1848 kesäkuun muistot olivat vielä niin tuoreita, että proletariaatin täytyi tuntea syvää vastenmielisyyttä kansalliskaartia kohtaan ja salaisten seurojen johtajien olla hyvin epäluuloisia demokraattien johtajia kohtaan. Näitä erimielisyyksiä tasoittamaan tarvittiin suuria yhteisiä intressejä, jotka olisivat olleet vaarassa. Erään abstraktin perustuslakipykälän rikkominen ei voinut tarjota sellaista intressiä. Eikö perustuslakia, kuten demokraatit itsekin vakuuttivat, oltu rikottu jo monta kertaa? Eivätkö populäärimmät lehdet olleet leimanneet sitä vastavallankumoukselliseksi tekeleeksi? Mutta demokraatti, koska hän edustaa pikkuporvaristoa, siis *väliluokkaa*, jossa kahden luokan intressit samalla tylsistyvät, kuvittelee ylipäänsä olevansa luokavastakohtien yläpuolella. Demokraatit myöntävät, että heitä vastassa on etuoikeutettu luokka, mutta että he kansakunnan koko muun osan kanssa muodostavat *kansan*. He puoltavat *kansan oikeutta*, he edustavat *kansan etua*. Sen vuoksi heidän ei tarvitse ennen tulevaa taistelua tutkiskella eri luokkien etuja ja asemia. Heidän ei tarvitse liian syvällisesti punnita omia keinojaan. Heidänsä on vain annettava merkki, niin *kansa* on valmis kaikkine ehtymättömine voimavaroineen hyökkäämään *sortajien* kimppuun. Mutta jos heidän intressinsä eivät kiinnostakaan ketään ja heidän voimansa osoittautuukin voimattomuudeksi, niin se johtuu joko turmiollisista sofisteista, jotka pirstovat *jakamattoman kansan* erilaisiksi vihamielisiksi leireiksi, tai siitä, että armeija on liiaksi raaistunut ja sokaistu käsittäkseen demokratian puhtaat tarkoitukset omaksi parhaakseen, tai kaikki on rauennut jonkin pienen yksityisseikan vuoksi tai jokin odottamaton sattuma on tehnyt sillä kertaa tyhjäksi kaiken. Demokraatti selviää joka tapauksessa häpeällisimmästäkin tappios-

ta yhtä tahrattomana kuin hän on siihen joutunut uskoen entistä varmemmin, että hän on voittava ja ettei hänen ja hänen puolueensa ole luovuttava vanhasta kannastaan, vaan päinvastoin olosuh- teiden on kypsyttävä häntä vastaaviksi.

Sen tähden ei pidä kuvitella harvennutta, lyötyä ja uuden par- lamenttijärjestyksen nöyryyttämää vuoripuoluetta kovin onnetto- maksi. Joskin kesäkuun 13. päivä oli syrjäyttänyt sen johtajat, niin se oli toisaalta tehnyt tilaa pienemmille »kyvyille», joille tämä uusi asema oli imarteleva. Joskaan heidän parlamentaarista voimatto- muuttaan ei voitu enää epäillä, niin heillä oli nyt myös oikeus rajoit- tua toiminnassaan siveellisen suuttumuksen purkauksiin ja melui- saan suunsoittoon. Joskin järjestyspuolue teki heistä, vallankumouk- sen viimeisistä virallisista edustajista, anarkian kaikkien hirmujen ruumiillistuman, niin sitä latteampia ja vaatimattomampia he saat- toivat olla todellisuudessa. Kesäkuun 13. päivän tappioon nähden he lohduttelivat itseään sanomalla syvämielteisesti: »Mutta jos he uskaltavat käydä yleisen äänioikeuden kimppuun, niin silloin! Sil- loin näytämme, keitä olemme. Nous verrons!*

Ulkomaille paenneisiin vuoripuoluelaisiin nähden riittää tässä huomautus, että Ledru-Rollin, joka oli onnistunut tuhoamaan miltei parissa viikossa sen voimakkaan puolueen, jonka kärkeä hän oli, huomasi nyt, että hänen kutsumuksenaan oli muodostaa Ranskan hallitus in partibus⁹⁰; että ollessaan kauempana, syrjässä toiminnasta hän näytti kasvavan sitä mukaa kuin vallankumouksen taso laski ja virallisen Ranskan viralliset suuruudet kävivät yhä kääpiömäisem- miksi; että vuoden 1852 vaaleissa hän saattoi esiintyä tasavaltalai- sena ehdokkaana, ja että hän lähetteli aika ajoin valakeille ja muille kansoille kirjelmiä, joissa hän uhkaili mannermaan despoottia omilla ja liittolaistensa teoilla. Tuskin Proudhon lienee ollut kokonaan väärässä kääntyessään näiden herrojen puoleen sanoin: »Vous n'êtes que des blagueurs!»**

Järjestyspuolue ei ollut kesäkuun 13. p:nä ainoastaan nujertanut vuoripuoluetta, vaan se oli myös saanut aikaan sen, että *perustus- laki alistettiin kansalliskokouksen enemmistöpäätösten alaiseksi*. Se ymmärsi tasavallan näin: tasavallassa porvariston herruudella on parlamentaariset muodot eikä niitä ole rajoittamassa kuten monar- kiassa toimeenpanovallan veto-oikeus enempää kuin tämän oikeus parlamentin hajottamiseen. Sellainen oli Thiersin sanoman mukaan *parlamentaarinen tasavalta*. Mutta eikö porvaristo, kun se kesäkuun 13. p:nä varmisti oman kaikkivaltansa parlamenttitalossa, tehnyt itse parlamenttia toimeenpanovaltaan ja kansaan nähden auttamatto- man heikoksi syrjäyttäessään sen suosituimmat jäsenet? Luovuttaes- saan lukuisia edustajia muitta mutkitta oikeuden käsiin se teki lo-

* — Saammepä nähdä! *Toim.*

** — »Ette ole muuta kuin kerskailijoita.» *Toim.*

pun omasta parlamentaarisesta koskemattomuudestaan. Se nöyryytävä ohjesääntö, jonka alaiseksi se alisti vuoripuolueen, kohotti tasavallan presidenttiä samassa määrin, kuin se alensi kutakin kansanedustajaa. Leimatussaan perustuslain puolesta tapahtuneen kapinan anarkistiseksi, yhteiskunnan kumoamiseen tähtääväksi teoksi, porvaristo kielsi itseltään mahdollisuuden kehottaa kapinaan siinä tapauksessa, jos toimeenpanovalta rikkoisi perustuslakia porvaristoa vastaan. Ja historian ironiaa oli, että sinä kenraalina, jota järjestyspuolue tarjosi joulukuun 2. p:nä 1851 nöyrästi, mutta tuloksettomasti kansalle perustuslain kenraalina Bonapartea vastaan, on juuri se sama *Oudinot*, joka Bonaparten määräyksestä oli pommittanut Roomaa ja siten aiheuttanut välittömästi kesäkuun 13. päivän perustuslakimellakan. Toinen kesäkuun 13. päivän sankari, *Vieyra*, joka kansalliskokouksen puhujalavalta sai kiitoksia niiden raakuuksien johdosta, joita hän oli tehnyt eräiden demokraattisten lehtien huoneistoissa finanssiylimystöön kuuluvien kansalliskaartilaisten joukkion päällikkönä, tämä samainen *Vieyra* tiesi Bonaparten salaliitosta, ja hän vaikutti olennaisesti siihen, että kansalliskokouksella ei viimeisenä elinhetkenään ollut odotettavissa pienintäkään tukea kansalliskaartilta.

Kesäkuun 13. päivä merkitsi vielä muutakin. Vuoripuolue oli tahtonut saada Bonaparten syytteeseen. Sen tappio oli siis Bonaparten suoranaisten voitto, hänen persoonallinen voittonsa demokraattisista vihollisistaan. Järjestyspuolue oli hankkinut tämän voiton, ja Bonaparten oli vain merkittävä se tililleen. Sen hän tekikin. Kesäkuun 14. p:nä oli Pariisin talojen seinillä luettavana julistus, jonka mukaan presidentti ikään kuin vastahakoisesti, vain tapahtumien pakosta luopuu erakkuudestaan, valittaa väärin ymmärrettynä hyveen perikuvana vastustajiensa parjauksia ja samastaessaan muka oman persoonansa järjestyksen asiaan todellisuuksessa samasti järjestyksen omaan persoonaansa. Sitä paitsi, vaikka kansalliskokous olikin jälkeinpäin hyväksynyt sotaretken Roomaa vastaan, niin aloitteen oli tehnyt Bonaparte. Johdatettuaan ylipappi Samuelin takaisin Vatikaaniin, hän saattoi toivonsa voivansa asettua kuningas Daavidina Tuileriehin.²³⁵ Hän oli valloittanut puolelleen papit.

Kuten olemme nähneet, kesäkuun 13. päivänä mellakka rajoitui rauhalliseen katukulkueeseen. Sen vastustamisella ei siis voinut ansaita mitään sotalaakereita. Järjestyspuolue teki kuitenkin tänä sankareista ja tapahtumista köyhänä aikana tästä verettömästä taistelusta toisen Austerlitzin²³⁶. Puhujat ja sanomalehdet ylistivät armeijaa järjestysmahtina, kun taas kansanjoukot leimattiin voimattomaksi anarkiaaksi ja *Changarnier* julistettiin »yhteiskunnan suoja-muuriksi», se oli mystifikaatio, johon hän itsekin lopulta uskoi. Sillä välin ne joukko-osastot, jotka näyttivät epäilyttäviltä, poistettiin salaa Pariisista; ne rykmentit, jotka vaaleissa olivat osoittautuneet demokraattisimmiksi, siirrettiin Ranskasta Algeriaan; sotaväen rauhattomat ainekset siirrettiin rangaistusosastoihin; lopuksi lehdistö

eristettiin järjestelmällisesti kasarmeista ja kasarmi siviiliyhteiskunnasta.

Olemme nyt päässeet Ranskan kansalliskaartin historian ratkaisevaan käännekohtaan. Vuonna 1830 kansalliskaarti oli ratkaissut restauraation kohtalon. Ludvig Filipin aikana epäonnistui jokainen mellakka, jossa kansalliskaarti asettui sotilasosastojen puolelle. Kun se helmikuussa 1848 suhtautui passiivisesti kapinaan ja kaksimielisesti Ludvig Filipiin, tämä piti sitä häviönään ja se myös piti paikansa. Siten juurtui vakaumus, ettei vallankumous voisi voittaa ilman kansalliskaartiä eikä armeija voisi voittaa, jos sitä *vastassa* on kansalliskaarti. Tämä oli sitä armeijan taikauskoa siviiliväestön kaikkivoipaisuuteen. Vuoden 1848 kesäkuun päivät, jolloin koko kansalliskaarti linjajoukkojen kanssa kukisti kapinan, olivat lujittaneet tätä taikauskoa. Bonaparten tultua hallitukseen kansalliskaartin merkitys aleni jonkin verran sen johdosta, että kansalliskaartin ja ensimmäisen sotilasdivisioonan päällikkyyksyt yhdistettiin perustuslain vastaisesti Changarnier'n käsiin.

Samoin kuin kansalliskaartin päällikkyyksyt muuttui tällöin pelkäksi sotilasyli-päällikkyyden attribuutiksi, niin myös kansalliskaarti itsekin oli enää vain linjajoukkojen lisäke. Kesäkuun 13. p:nä se vihdoin murtui: ei kuitenkaan yksin sen vuoksi, että tästä päivästä lähtien sitä alettiin hajottaa osa osalta Ranskan kaikilla paikkakunnilla, kunnes siitä oli jäljellä vain rippeitä. Kesäkuun 13. päivän mielenosoitus oli ennen kaikkea kansalliskaartin demokraattisen osan mielenosoitus. Se ei tosin asettanut armeijaa vastaan aseitaan, vaan ainoastaan univormunsa, mutta juuri tämä univormu olikin taikaluku. Armeija vakuuttui siitä, että tämä univormu oli samanlainen villariepu kuin muutkin univormut. Lumous katosi. Vuoden 1848 kesäkuun päivinä porvaristo ja pikkuporvaristo olivat kansalliskaartina yhtyneet armeijan kanssa proletariaattia vastaan. Kesäkuun 13. p:nä 1849 porvaristo hajotti armeijan avulla pikkuporvarillisen kansalliskaartin. Joulukuun 2. p:nä 1851 ei ollut enää olemassa myöskään porvarillista kansalliskaartiä, ja Bonaparte vain totesi tämän tosiasian allekirjoittaessaan myöhemmin hajotusmääräyksen. Näin porvaristo oli itse murtautunut viimeisen aseensa, jolla se saattoi vastustaa armeijaa, ja sen murtaminen oli ollut sille päivänselvää alkaen siitä hetkestä, jolloin pikkuporvaristo ei enää ollut sen vasalli, vaan nousi kapinoitsijana sitä vastaan. Ja yleensäkin niin pian kuin siitä itsestään oli tullut yksinvaltiainen, sen täytyi omin käsin tuhota kaikki ne puolustusvälineensä, joita se oli käyttänyt yksinvaltiutta vastaan.

Järjestyspuolue juhli sillä välin valtansa palaamista, valtansa, jonka se näytti kadottaneen 1848 vain löytääkseen sen jälleen 1849 rajoituksista vapautuneena. Se juhli sitä solvaamalla tasavaltaa ja perustuslakia, kiroamalla kaikki tulevat, nykyiset ja menneet vallankumoukset, mm. sen vallankumouksen, jonka sen omat johtajat olivat tehneet, ja säätämällä lakeja, joilla lehdistölle pantiin kapula suuhun, tehtiin loppu yhdistyksistä ja piiritystila määriteltiin eli-

melliseksi instituutioksi. Sitten kansalliskokous keskeytti istuntonsa elokuun puolivälistä lokakuun puoliväliin nimitettyään lomallaolonsa ajaksi pysyvän valiokunnan. Tämän loman aikana legitimistit juonittelivat Emsin ja orleanistit Claremontin kanssa; Bonaparte juonitteli tekemällä ruhtinaallisia kiertueita, ja departementtineuvostot juonittelivat neuvotteluissaan perustuslain tarkistamisesta — siinä ilmiöt, jotka uusiintuivat säännöllisesti kansalliskokouksen ajoittaisina loma-aikoina ja joihin tulen kajoamaan vasta, kun ne muuttuvat tapahtumiksi. Tässä on vain huomautettava, että kansalliskokous menetteli epäpoliittisesti kadotessaan pittemiksi väliajoiksi näyttämöltä ja jättäessään näkyville tasavallan johtoon vain yhden, vaikkapa surkeankin Louis Bonaparten hahmon, samaan aikaan kuin järjestyspuolue, aiheuttaen yleisen skandaalin, hajosi kuningasmielisiin alkuosiinsa ristiriitaisine restaurointihaluineen. Aina kun näinä loma-aikoina *parlamentin* eksyttävä melu vaikenä ja sen jäsenistö sulautui kansaan, kävi selväksi, että puuttui vain yhtä, jotta tämän tasavallan todellinen olemus ilmenisi täydellisenä: sitä, että sen lomat tehtäisiin pysyviksi ja *sen* tunnuslause: Liberté, égalité, fraternité* korvattaisiin kaksimielisyyttä vailla olevilla sanoilla: Infanterie, Cavalerie, Artillerie!**

IV

Lokakuun puolivälissä 1849 kansalliskokous kokoontui jälleen. Marraskuun 1. pnä Bonaparte hämmästytti sen ilmoittamalla Barrot'n—Falloux'n ministeristön eroamisesta ja uuden hallituksen muodostamisesta. Lakeijaakaan ei ajeta palveluksesta sen kursailemattomammin kuin Bonaparte ajoi ministerinsä. Kansalliskokoukselle tarkoitetut potkut annettiin näin ensin Barrot'lle ja kumppaneille.

Kuten olemme havainneet, Barrot'n ministeristö oli kokoonpantu legitimisteistä ja orleanisteista. Se oli järjestyspuolueen ministeristö. Bonaparte oli tarvinnut sellaista voidakseen hajottaa tasavallalaisen perustuslakia säättävän kokouksen, suorittaa sotaretken Roomaa vastaan ja murtaa demokraattisen puolueen. Tämän ministeristön selän takana hän oli pysytellyt näennäisesti piilossa, luovuttaen hallitusvallan järjestyspuolueen käsiin ja kätkien kasvonsa samaan luonnenaamariin, jota Ludvig Filipin aikana käyttivät sanomalehtien vastuunalaiset julkaisijat, tyypilliseen homme de paille'n*** naamariin. Nyt hän heitti pois naamarinsa, joka ei ollut enää kevyt huntu, johon hän saattoi kätkeä todelliset piirteensä, vaan rautanaamio, joka esti häntä näyttämästä omia kasvojaan. Hän oli muodostanut Barrot'n ministeristön hajottaakseen järjestyspuolueen nimissä tasavallalaisen kansalliskokouksen; hän erotti tuon

* — Vapaus, tasa-arvoisuus, veljeys. *Toim.*

** — Jalkaväki, ratsuväki, tykistö! *Toim.*

*** — bulvaanin. *Toim.*

ministeristön julistaakseen oman persoonansa riippumattomaksi järjestyspuolueen kansalliskokouksesta.

Tähän erottamiseen ei puuttunut pätevältä tuntuvia verukkeita. Barrot'n ministeristö löi laimin jopa ne säädyllisyyden vaatimukset, joita olisi tullut noudattaa tasavallan presidentin, kansalliskokouksen rinnalla olevan esivallan, suhteen. Kansalliskokouksen lomalla ollessa Bonaparte julkaisi Edgard Neylle osoitetun kirjeen, jossa hän näytti paheksuvan paavin* epäliberaalia esiintymistä, niin kuin hän oli vastoin perustuslakia säättävää kokousta julkaissut kirjeen, jossa hän ylisti Oudinot'ta Rooman tasavaltaa vastaan tehdyn hyökkäyksen** johdosta. Kun kansalliskokous sitten hyväksyi Rooman-retken menoarvion, Victor Hugo otti näennäisessä liberaalisuudessaan tuon kirjeen puheeksi. Ajatuksen, että Bonaparten päänäpistöillä voisi olla muka jotakin poliittista merkitystä, järjestyspuolue tukahdutti halveksivan epäuskoisin huudahduksin. Yksikään ministeri ei ottanut vastaan Bonapartelle esitettyä haastetta. Eräässä toisessa tilaisuudessa Barrot puhui tunnetulla ontolla päätöksellä suuttumuksen sanoja niiden »inhottavien vehkeilyjen» johdosta, joita hänen väitteensä mukaan oli vireillä presidentin lähimmässä ympäristössä. Lopuksi ministeristö kieltäytyi jyrkästi — samaan aikaan kun se sai kansalliskokouksen myöntämään leskeneläkkeen Orléansin herttuattarelle — tekemästä mitään esitystä presidentin määrärahan korottamisesta. Bonapartessa yhtyivät kuitenkin keisarivallan tavoittelija ja satulasta pudonnut onnenonkija niin kiinteästi toisiinsa, että siihen suureen aatteeseen, jonka mukaan hänen kutsumuksenaan oli keisarivallan entistäminen, liittyi aina täydennyksenä toinenkin suuri aate, jonka mukaan Ranskan kansan kutsumuksena oli maksaa hänen velkansa.

Barrot'n—Falloux'n ministeristö oli ensimmäinen ja viimeinen Bonaparten aikaansaama *parlamentaarinen ministeristö*. Siksi sen erottaminen muodostuikin ratkaisevaksi käännekohtaksi. Ministeristön mukana järjestyspuolue kadotti peruuttamattomasti aseman, joka oli välttämätön parlamentaarisen järjestyksen säilyttämiseksi: otteen toimeenpanovaltaan. Ei ole vaikea ymmärtää, että sellaisessa maassa kuin Ranskassa, missä toimeenpanovallan käytettävissä on yli puoli miljoonaa henkeä käsittävä virkamiesarmeija ja siis toimeenpanovallasta ovat alituisesti ehdottomassa riippuvuudessa lukemattomien ihmisten intressit ja toimeentulo, missä valtio pauloitaa, valvoo, säännöstelee, suuntaa ja holhoaa kansalaisyhteiskuntaa alkaen sen laajimmista elämänilmauksista aina mitä vähäpätöisimpiin ilmiöihin saakka, sen yleisimmistä elämänmuodoista aina yksilön yksityiselämään saakka, missä tuo parasititikunta on tavattoman keskityksen ansiosta muuttunut kaikkietäväksi ja kaikkialla läsnäolevaksi, nopean liikkumakyvyn omaavaksi ja joustavaksi, min-

* — Pius IX. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, ss. 220—221. *Toim.*

kä verrannoksi kelpaa vain varsinaisen yhteiskunnan avuton epäitsenäisyys ja runneltu muodottomuus, sellaisessa maassa kansalliskokous, menettäessään oikeuden määrätä ministerinsalkuista, menettää samalla kaiken todellisen vaikutusvaltansa, ellei se samanaikaisesti yksinkertaista valtion hallintoa, vähennä mahdollisimman paljon virkamiesarmeijaa eikä vihdoin salli yhteiskunnan ja yleisen mielipiteen luoda omia, hallitusvallasta riippumattomia äänenkannattajiaan. Ranskan porvariston *aineelliset edut* on silti mitä läheisimmin sidottu tuon laajan ja monihaaraisen valtiokoneiston säilyttämiseen. Se työntää siihen liikaväestönsä ja nostaa valtionpalkan muodossa sen, mitä se ei voi kahmaista taskuunsa voittotulojen, korkojen, osinkojen ja palkkioiden muodossa. Toisaalta porvariston *poliittiset edut* pakottivat sitä kiristämään ohjaksia, ts. lisäämään päivä päivältä valtiiovallan henkilökuntaa ja varoja ja käymään samaan aikaan yhtämittaista sotaa yleistä mielipidettä vastaan sekä ruhjomaan ja herpaannuttamaan epäluuloisena yhteiskunnan itsenäisiä liikuntaeliimiä, jollei se ole voinut amputoida niitä kokonaan. Niin muodoin Ranskan porvariston oli pakko luokka-asemansa vuoksi toisaalta tehdä loppu minkä hyvänsä, siis omankin, parlamentaarisen vallan elinmahdollisuuksista ja toisaalta tehdä vihamiehensä toimeenpanovalta vastustamattoman voimakkaaksi.

Uutta ministeristöä sanottiin d'Hautpoulin ministeristöksi, vaikkei kenraali d'Hautpoul saanutkaan pääministerin arvoa. Barrot'n ohella Bonaparte teki yksin tein lopun moisesta arvosta, joka oli oikeastaan alentanut tasavallan presidentin lailliseksi mitättömyydeksi, eräänlaiseksi perustuslailliseksi kuninkaaksi, mutta sellaiseksi, jolla ei ollut valtaistuinta eikä kruunua, ei miekkaa eikä valtiikkaa, ei immunitteettia, ei perintöoikeutta valtion korkeimpaan arvoniemeen eikä, mikä kohtalokkainta, hallitsijan määrärahoja. D'Hautpoulin ministeristössä oli vain yksi mies, jolla oli parlamentaarikon nimi, koronkiskuri *Fould*, eräs rahaylimystön pahamaineisimpia jäseniä. Hänen huostaansa joutui rahaministeriö. Kun vilkaisee Pariisin pörssinoteerauksiin, niin huomaa, että vuoden 1849 marraskuun 1. päivän jälkeen Ranskan arvopaperit nousevat ja laskevat Bonaparten osakkeiden nousun ja laskun mukaisesti. Kun Bonaparte oli näin löytänyt itselleen liittolaisen pörssistä, hän otti samalla valtaansa poliisin nimittämällä Carlier'n Pariisin poliisiprefektiksi.

Ministeristön vaihtumisen seuraukset saattoivat ilmetä kuitenkin vasta olosuhteiden kehittyessä. Toistaiseksi Bonaparte oli ottanut vain yhden askeleen eteenpäin joutuakseen pakosta perääntymään sitä silmiinpistävämmiin. Hänen karskia tiedotustaan seurasi mitä nöyryin alamaisuudenvakuutus kansalliskokoukselle. Joka kerta kun ministerit rohkenivat arasti tarjota presidentin henkilökohtaisia päähänpistoja lakiesityksinä, he näyttivät täyttävän perin vastenmielisesti ja vain asemansa pakottamina nuo koomiset tehtävänsä, joiden tuloksettomuudesta he olivat etukäteen varmoja. Joka kerta kun Bonaparte laverteli suunnitelmistaan ja leikitteli omilla »idées na-

poléoniennes»²³⁷ ministerien selän takana, hänen omat ministerinsä kielsivät hänet kansalliskokouksen puhujalavalta. Hänen vallanans-tushalunsa näyttivät tulevan julki vain siksi, ettei hänen vastustajien-sa vahingonilaisen pilkkanaurun tarvitsisi vaieta. Hän käyttäytyi kuin väärinymmärretty nero, jota koko maailma pitää hölmönä. Kos-kaan ei häntä oltu halveksittu niin syvästi kaikkien luokkien keskuu-dessa kuin tänä kautena. Koskaan ennen porvariston herruus ei ollut ollut rajattomampaa eikä porvaristo ollut koskaan suurellemmin asettanut näkyville herruutensa merkkejä.

Tehtävänäni ei ole tässä kuvata porvariston lainsäädäntötyön historiaa, työn, jonka tuloksiksi tältä kaudelta jäi kaksi lakia: laki, joka sääti uudelleen *viiniveron*, ja *koululaki*, joka teki lopun epäus-kosta. Samalla kun ranskalaisten viininjuontia vaikeutettiin, heille anniskeltiin sitä runsaammin hurskaan elämän vettä. Julistaessaan viiniverolailia vanhan, vihatun verotusjärjestelmän loukkaamatto-maksi porvaristo yritti koululain avulla vakiinnuttaa kansanjouk-kojen vanhan tylsyydentilan, jonka ansiosta ne sietivät tuota vero-järjestelmää. Hämmästellään, että orleanistit, liberaalit porvarit, nuo voltairelaisuuden ja eklektisen filosofian vanhat apostolit, us-kovat Ranskan henkisen elämän johdon perivihollistensa, jesuiit-tain, käsiin. Vaikka orleanistit ja legitimistit olivatkin eri mieltä kruununtavoittelijoista, niin he käsittivät hyvin, että heidän yhtei-nen herruutensa vaati kahden aikakauden sortokeinojen yhdistämistä ja että heinäkuun monarkian orjuutusmenetelmiä oli täydennet-tävä ja vahvistettava restauraation ajan orjuutusmenetelmillä.

Talonpojat, jotka olivat pettyneet kaikissa toiveissaan ja joita enemmän kuin koskaan ennen rasittivat toisaalta alhaiset viljan hin-nat ja toisaalta kasvava verotaakka ja hypoteekkivelka, alkoivat liikehtiä departementeissa. Siihen vastattiin jahtaamalla koulun-opettajia, jotka alistettiin papiston valtaan, jahtaamalla määrejä, jotka alistettiin prefektien valtaan, ja vakoilujärjestelmällä, jonka val-taan alistettiin kaikki. Pariisissa ja suuremmissa kaupungeissa taantu-muksella on oman aikakautensa piirteet ja se enemmänkin yllyttää kuin lannistaa. Maaseudulla se muodostuu latteaksi, alhaiseksi, pikkumaiseksi, väsyttäväksi, kiusalliseksi, sanalla sanoen santarmiksi. On helppo ymmärtää, missä määrin pappiskomennon siunaama san-tarmikomento saattoi kolmessa vuodessa turmella kehittymättömiä joukkoja.

Niin intohimoisesti ja kaunopuheisesti kuin järjestyspuolue vastustikin kansalliskokouksen puhujalavalta vähemmistöä, sen puhe jäi kuitenkin yksitavuikeksi kuin kristityn, jonka sanain tulee olla: niin, niin, ei, ei! Se jäi yksitavuikeksi niin puhujalavalla kuin sano-malehdistöissäkin. Se oli mautonta kuin arvoitus, jonka ratkaisu tiedetään ennakkolta. Olipa kysymys petitio-oikeudesta tai viinive-rosta, painovapaudesta tai vapaakaupasta, kerhoista tai kunnallis-laista, persoonallisen vapauden suojelemisesta tai valtiotalouden sään-telystä, aina kuului sama tunnussana, aihe pysyi aina samana, päätös

oli aina valmiina ja kuului aina: »*Sosialismi!*». *Sosialistiseksi* julistettiin jopa porvarillinen liberalismikin, sosialistiseksi — porvarillinen valistus, sosialistiseksi — porvarillinen finanssiuudistus. Sosialistista oli rakentaa rautatie sinne, missä jo ennestään oli kanava, ja sosialistista oli puolustaa itseään kepillä silloin, kun joku ryntäsi kimpupun miekka kädessä.

Eikä tämä ollut vain puhetapaa, muotia, puoluetaktiikkaa. Porvaristo tajusi aivan oikein, että kaikki aseet, jotka se oli takonut feodalismia vastaan, käännettiin sitä itseään vastaan, että kaikki sen luomat sivistyskeinot nousivat kapinaan sen omaa sivilisaatiota vastaan, että kaikki sen luomat jumalat luopuivat siitä. Se käsitti, että kaikki ns. kansalaisvapaudet ja edistyksen välikappaleet loukkasivat ja uhkasivat sen *luokkaherruutta*, tuon herruuden yhteiskunnallista perustaa ja poliittista huipentumaa, olivat siis muuttuneet »*sosialistiseksi*». Tässä uhkassa ja loukkauksessa se aivan oikein vainusi sosialismin salaisuuden arvioiden sosialismin merkityksen ja pyrkimyksen oikeammin kuin osaa arvioida itsensä niin sanottu sosialismi, joka ei sen vuoksi pysty ymmärtämään, miksi porvaristo paatuneesti eristäytyy siitä, vaikka se ei tekisi muuta kuin uikuttaisi tunteellisesti ihmiskunnan kärsimyksistä, julistaisi kristillisesti tuhatvuotista valtakuntaa ja yleistä veljesrakkautta, lörpöttelisi humanistisesti hengestä, sivistyksestä, vapaudesta tai hautoisi doktriinäärisesti järjestelmää, joka turvaa kaikkien luokkien sovinnon ja hyvinvoinnin. Porvaristo ei kuitenkaan käsittänyt sitä, että johdonmukaisesti ajatellen myös sen *oma parlamentaarinen järjestelmä*, sen *poliittinen herruus* yleensä tuli nyt tuomita yleisesti tavallaan *sosialistisena*. Niin kauan kuin porvarisluokan herruus ei ollut täydellisesti järjestynyttä eikä saanut aitoa poliittista ilmaisuaan, ei myöskään porvariston ja toisten luokkien vastakohtaisuus saattanut esiintyä aitona eikä saada niissäkään tapauksissa, joissa se esiintyi, sitä vaarallista käännettä, mikä muuttaa jokaisen valtiovaltaa vastaan käytävän taistelun taisteluksi pääomaa vastaan. Kun porvaristo näki yhteiskunnan jokaisen elonmerkin vaarantavan »*rauhaa*», niin saattoiko se olla halukas säilyttämään yhteiskunnan huipulla *rauhattomuuden järjestelmän*, oman järjestelmänsä, *parlamentaarisen järjestelmän*, jonka muuan sen omista puhujista sanoi elävän taistelussa ja taistelun avulla? Parlamentaarinen järjestelmä elää keskusteluista, kuinka se voisi kieltää keskustelun? Jokaisesta intressistä, jokaisesta yhteiskunnallisesta laitoksesta tehdään parlamentissa yleinen aate ja sitä käsitellään aatteena — kuinka siis jokin intressi, jokin laitos voisi olla ajattelun yläpuolella ja tehota uskonkappaleena? Puhujien taistelu puhujalavalla aiheuttaa lehtinikkarien taistelun, parlamentin keskustelukerho saa välttämättömäksi täydennyksekseen salonkien ja kapakoiden keskustelukerhot; kansanedustajat, jotka vetoavat alinomaan kansan mielipiteeseen, antavat sille oikeuden ilmaista anomuksissa todellisen mielipiteensä. Parlamentaarinen järjestelmä jättää kaiken enemmistön ratkaistavaksi, kuinka siis valtava enemmistö

parlamentin ulkopuolella ei pyrkisi tekemään ratkaisuja? Kun vintutatte viulua valtion huipulla, mitä muuta odotatte tehtävän alhaalla kuin tanssittavan?

Tuomitessaan siis »*socialismina*» sen, mitä se aikaisemmin juhli »*liberalismina*», porvaristo tunnustaa, että sen omat edut vaativat sitä pelastautumaan *itsehallinnon* vaaralta, että rauhan palauttamiseksi maahan sen on ennen muuta rauhoitettava oma porvarillinen parlamenttinsa, että säilyttääkseen yhteiskunnallisen mahtinsa koskemattomana sen on murrettava oma poliittinen mahtinsa, että yksilöinä porvarit voivat edelleenkin riistää muita luokkia ja nauttia huolettomina omaisuudesta, perheestä, uskonnosta ja järjestyksestä vain sillä ehdolla, että heidät luokkana tuomitaan rinnan muiden luokkien kanssa samaan poliittiseen mitättömyyteen kuin nekin; että heidän kukkaronsa pelastamiseksi porvaristolta täytyy riistää kruunu ja ripustaa porvariston pään ylle Damokleen miekkana se miekka, jonka tuli sitä suojella.

Yleisten kansalaisetujen alalla kansalliskokous osoittautui niin saamattomaksi, että esimerkiksi Pariisin—Avignonin rautatiestä käyty keskustelu, joka alkoi talvella 1850, ei ollut päättynyt vielä joulukuun 2. p:nä 1851. Silloin kun kansalliskokous ei esiintynyt tukahduttajana eikä taantumuksellisenä, sitä vaivasi parantumaton hedelmättömyys.

Samaan aikaan kuin Bonaparten ministeristö teki toisaalta lakialoitteita järjestyspuolueen hengessä ja toisaalta vielä kovensikin noiden lakien toimeenpanoa, Bonaparte koetti puolestaan hankkia kansansuosiota tekemällä lapsekkaan typeriä esityksiä, korostamalla vihamielisyttään kansalliskokousta kohtaan ja viittailemalla salaperäiseen kätköön, johon piilotettuja aarteita vain olosuhteet estivät toistaiseksi paljastamasta Ranskan kansalle. Niin tuli esitys aliupseerien päiväpalkan korottamisesta neljällä soulla. Niin esitettiin »kunnialainapankin» perustamista työläisille. Rahalahjat ja rahalainat olivat se tulevaisuudennäköala, jolla hän toivoi voivansa vietellä joukot. Lahjottaminen ja lainaaminen — siihen supistuu niin ylhäisen kuin alhaisenkin ryysyköyhälistön finanssitetous. Siihen supistuvat ne jouset, joita Bonaparte tahtoi käyttää. Yksikään vallantavoittelija ei ole koskaan latteammin keinotellut joukkojen latteudella.

Kansalliskokousta raivostuttivat tämän tästä nämä Bonaparten ilmeiset yritykset hankkia kansansuosiota sen kustannuksella ja alati lisääntyvä vaara, että tämä velkojen kannustama seikkailija, jota mikään aikaisemmin hankittu maine ei ollut hillitsemässä, uskaltautuu johonkin epätoivoiseen kepposeen. Järjestyspuolueen ja presidentin välien kiristyminen oli jo saanut uhkaavan luonteen, kun muuan odottamaton tapaus palautti hänet jälleen katuvaisena järjestyspuolueen syliin. Tarkoitamme *vuoden 1850 maaliskuun 10. päivän täytevaaleja*. Nämä vaalit pantiin toimeen kesäkuun 13. päivän jälkeen vankilaan joutuneiden tai maanpakoon ajettujen edustajien edustajanpaikkojen täyttämiseksi. Pariisi valitsi vain sosiaalidemo-

kraattisia ehdokkaita. Vieläpä se antoi useimmat äänensä de Flot-
telle, eräälle vuoden 1848 kesäkuun kapinalliselle. Niin proletariaa-
tin kanssa liittoutunut Pariisin pikkuporvaristo kosti 13. kesäkuuta
1849 kärsimänsä tappion. Se näytti kadonneen vaaranhetkellä taiste-
lulentältä vain palataksleen suotuisammissa olosuhteissa entistä lu-
kuisemmin taisteluvoimin ja rohkeammin taistelutunnuksin. Muuan
seikka näytti lisäävän tämän vaalivoiton vaarallisuutta. Armeija
äänesti Pariisissa kesäkuun kapinallisen puolesta ja La Hittea, erästä
Bonaparten ministeriä, vastaan ja departementeissa suurimmaksi
osaksi vuoripuoluelaisten puolesta, jotka sielläkin, joskaan eivät
yhtä ratkaisevasti kuin Pariisissa, saivat voiton vastustajistaan.

Bonaparte huomasi äkkiä jälleen olevansa vastatusten vallanku-
mouksen kanssa. Maaliskuun 10. p:nä 1850 hän piiloutui järjestys-
puolueen selän taakse samalla tavoin kuin 29. tammikuuta 1849
ja 13. kesäkuuta 1849. Hän nöyrytyi, pyyteli arasti anteeksi, tarjoui-
ti nimittämään parlamentaarisen enemmistön käskystä millaisen
ministeristön tahansa, rukoilipa vielä orleanistien ja legitimistien
puoluejohtajia Thiersiä, Berryer'tä, Broglieta, Moléta, sanalla sa-
noen noita niin kutsuttuja linnakreivejä¹⁵³, tarttumaan omakätisesti
valtion peräsimeen. Järjestyspuolue ei osannut käyttää hyväkseen
tätä verratonta hetkeä. Sen sijaan, että olisi rohkeasti ottanut vastaan
tarjotun vallan, se ei edes pakottanut Bonaparteä nimittämään uudel-
leen sitä ministeristöä, jonka hän oli erottanut marraskuun 1. päi-
vänä; se tyytyi nöyryyttämään häntä vain anteeksiannollaan ja aset-
tamalla herran *Barochen* d'Hautpoulin ministeristöön. Tämä Baroche
oli aikanaan riehunut yleisenä syyttäjänä Bourges'n ylioikeudessa
toukokuun 15. päivän vallankumouksellisia ja toisen kerran kesä-
kuun 13. päivän demokraatteja vastaan, syyttäen näitä kummassa-
kin tapauksessa kansalliskokousta vastaan tehdystä murhayrityk-
sestä. Kukaan Bonaparten ministereistä ei sittemmin tehnyt enem-
pää kuin Baroche alentaakseen kansalliskokouksen arvoa, ja jou-
lukuun 2. päivän jälkeen 1851 tapaamme hänet senaatin korkea-
arvoisena ja hyväpalkkaisena varapresidenttinä. Hän oli sylkäissyt
vallankumouksellisten soppaan, jotta Bonaparte olisi voinut syödä
sen.

Sosiaalidemokraattinen puolue puolestaan näytti vain etsivän
tekosyitä asettaakseen oman voittonsa jälleen kyseenalaiseksi ja kat-
kaistakseen siltä kärjen. Vidal, muuan Pariisin vasta valituista edus-
tajista oli valittu samanaikaisesti myös Strassburgissa. Hänet tai-
vutettiin epäämään Pariisin vaali ja hyväksymään Strassburgin vaali.
Siis sen sijaan, että olisi antanut vaalipaikalla saamalleen voitolle
ratkaisevan luonteen ja siten pakottanut järjestyspuolueen ryhtymään
heti taisteluun parlamentissa, pakottanut vastustajansa taisteluun
hetkellä, jolloin kansan keskuudessa vallitsi innotus ja armeijassa
suotuisa mieliala, demokraattinen puolue väsytti Pariisin maalisi- ja
huhtikuun aikana uudella vaaliagitaatiolla, antoi kansan kiihkon
laimeta tässä uusiintuneessa tilapäisessä vaalileikissä, tukahdutti

vallankumouksellista toimintatarmoa perustuslaillisilla menestyksillä, tuhlassi sitä pikku juoniin, tyhjään deklamointiin ja näennäiseen liikehtimiseen, antoi porvariston järjestää rivinsä ja ryhtyä toimenpiteisiin sekä keksi vihdoin maaliskuun vaalien merkitykselle lieventävän sentimentaalisen kommentaarion huhtikuun täydennysvaaleista, Eugéne Suen vaalista. Sanalla sanoen se teki maaliskuun 10. päivästä aprillipilaa.

Parlamentaarinen enemmistö tajusi vastustajansa heikkouden. Järjestyspuolueen seitsemäntoista linnakreiviä — sillä Bonaparte oli jättänyt hyökkäyksen sen johdettavaksi ja vastuulle — laativat uuden vaalilain, minkä esittäminen uskottiin herra Faucher'lle, joka oli itse anonut tätä kunniaa. Toukokuun 8. pnä hän teki lakiesityksen, joka teki lopun yleisestä äänioikeudesta asettaen valitsijana olon ehdoksi kolmen vuoden oleskelun vaalipaikkakunnalla, minkä lisäksi työläisten kohdalta tämän oleskeluajan toteaminen asetettiin riippuvaiseksi heidän työnantajiansa todistuksesta.

Yhtä vallankumouksellisesti kuin demokraatit olivat myllertäneet ja riehuneet perustuslaillisen vaalitaistelun aikana, yhtä perustuslaillisesti he nyt, kun olisi pitänyt ase kädessä todistaa vaalivoiton painavuus, julistivat järjestystä, majesteettista rauhallsuutta (*calme majestueux*), toiminnan laillisuutta, toisin sanoen sokeaa alistumista vastavallankumouksen tahtoon, vastavallankumouksen, joka tekeytyi itse laiksi. Parlamenttikeskustelujen aikana vuoripuolue yritti saada nolatuksi järjestyspuolueen asettaen sen vallankumouksellisen kiihkön vastakohtaksi oikeusperusteita puoltavan kunnan poroporvarin kiihköttömän kannan ja iskien järjestyspuolueen maahan sillä kauhealla syytöksellä, että sen toiminta on muka vallankumouksellista. Vasta valitut edustajatkin koettivat osoittaa säädylisellä ja hillityllä esiintymisellään, miten väärää oli panetella heitä anarkisteiksi ja selittää heidän valitsemistaan vallankumouksen voitoksi. Toukokuun 31. päivänä uusi vaalilaki meni läpi. Vuoripuolue tyytyi siihen, että se sujautti salavihkaa vastalauseen presidentin taskuun. Vaalilakia seurasi uusi painolaki, joka teki täydellisen lopun vallankumouksellisesta lehdistöstä.²³⁸ Tämä oli ansainnut kohotalonsa. »National» ja »La Presse»¹³⁷, kaksi porvarillista sanomalehteä, jäivät tämän vedenpaisumuksen jälkeen vallankumouksen äärimmäisiksi etuvartioiksi.

Olemme nähneet, miten demokraattiset johtajat maaliskuu- ja huhtikuun aikana tekivät kaikkensa saadakseen Pariisin kansanjoukot valetaistelun pyörteisiin, ja miten he toukokuun 8. päivän jälkeen tekivät kaikkensa pitääkseen sen erillään toisaistelusta. Emme lisäksi saa unohtaa, että se vuosi 1850 oli teollisuuden ja kaupan loistavimpia kukoistusvuosia, joten Pariisin proletariaatilla oli kylliksi työtä. Mutta vuoden 1850 toukokuun 31. päivän vaalilaki syrjäytti sen kaikkesta osallisuudesta poliittisen vallan käyttöön. Laki sulki siltä jopa pääsyn taistelulentäille. Se saattoi työläiset takaisin siihen parian asemaan, jossa he olivat olleet ennen helmikuun vallanku-

mousta. Antautuessaan tässä tapauksessa demokraattien ohjattavaksi ja nohtaessaan luokkansa vallankumoukselliset edut hetkellisen hyvinvoinnin takia he luopuivat kunniaista olla valloittavana voimana, alistuivat kohtaloonsa, osoittivat, että vuoden 1848 kesäkuun tappio oli tehnyt heidät taistelukyvyttömiksi moniksi vuosiksi ja että historian tapahtumien kulku on lähitulevaisuudessa jälleen *sivuuttava* heidät. Mitä tuli pikkuporvarillisiin demokraatteihin, jotka kesäkuun 13. p:nä olivat huutaneet: »Yrittäkööt-pä kajota yleiseen äänioikeuteen, kyllä me silloin!..» — niin he lohduttautuivat nyt sillä, että heitä kohdannut vastavallankumouksen isku ei ollut mikään isku eikä toukokuun 31. päivän laki ollut mikään laki. Toukokuun toisena sunnuntaina 1852 jokainen ranskalainen saapuu vaalipaikalle toisessa kädessä vaalilippu ja toisessa miekka. Tällä ennustuksella he lohduttivat itseään. Armeijaa oli rangaistu sen esimiesten toimesta niin vuoden 1850 maalisi- ja huhtikuun kuin myös vuoden 1849 toukokuun 28. päivän vaalien vuoksi. Tällä kertaa se sanoi kuitenkin itselleen päättävästi: »Kolmatta kertaa vallankumous ei meitä kyllä puijaa.»

Vuoden 1850 toukokuun 31. päivän laki oli porvariston coup d'état. Kaikki voitot, jotka porvaristo tähän asti oli saanut vallankumouksesta, olivat olleet luonteeltaan vain tilapäisiä. Ne muuttuivat kyseenalaisiksi heti, kun silloinen kansalliskokous poistui näyttämöltä. Ne olivat uusien yleisten vaalien satunnaisuuksien varassa, ja vaalien historia alkaen vuodesta 1848 osoitti eittämättömästi, että porvariston moraalinen herruus kansanjoukkoihin heikkeni sikäli kuin sen tosiasiallinen herruus lujittui. Yleinen äänioikeus asetui maaliskuun 10. p:nä suoranaisesti porvariston herruutta vastaan, ja porvaristo vastasi siihen julistamalla yleisen äänioikeuden valtiokiroukseen. Toukokuun 31. päivän laki oli siis muuan luokkataistelun välttämättömistä ilmentymistä. Toisaalta perustuslaki edellytti vähintään kahta miljoonaa ääntä, jotta tasavallan presidentin vaali olisi pätevä. Ellei kukaan presidenttiehdokkaista saanut tätä alinta äänimäärää, niin kansalliskokouksen oli valittava presidentti viiden eniten ääniä saaneen ehdokkaan joukosta. Kun perustuslakia säätävä kokous laati tätä lakia, vaaliluetteloissa laskettiin olevan kymmenen miljoonaa valitsijaa. Laki siis merkitsi, että viides osa äänioikeutetuista riitti tekemään presidentin vaalin päteväksi. Toukokuun 31. päivän laki pyyhki pois vaaliluetteloista vähintään kolme miljoonaa ääntä, alensi äänioikeutettujen lukumäärän seitsemään miljoonaan, mutta säilytti siitä huolimatta presidentin vaaleja varten lain säätämän kahta miljoonaa minimin. Lain säätämä minimi suureni viidesosasta miltei kolmasosaan kaikista annetuista äänistä, ts. laki teki kaikkensa saadakseen siirrettyä salaa presidentin vaalin kansan käsistä kansalliskokouksen käsiin. Järjestyspuolue näytti näin ollen vahvistaneen toukokuun 31. päivän lailla valtaansa kaksin verroin jättäessään kansalliskokouksen ja tasavallan presidentin valitsemisen yhteiskunnan konservatiivisen osan ratkaistavaksi.

Taistelu kansalliskokouksen ja Bonaparten välillä puhkesi uudelleen heti, kun vallankumouksellinen kriisi oli mennyt ohi ja yleinen äänioikeus poistettu.

Perustuslaki oli määrännyt Bonaparten palkan 600 000 frangiksi. Tuskin oli kulunut puoltakaan vuotta hänen virkaanastumisestaan, kun hän jo onnistui korottamaan summan kaksinkertaiseksi. Odilon Barrot näet sai perustuslakia säätävän kansalliskokouksen myöntämään 600 000 frangin vuotuisen lisäyksen niin sanottuna edustusmäärärahana. Kesäkuun 13. päivän jälkeen Bonaparte teki samanlaisen pyynnön, mutta tällä kertaa Barrot ei ottanut sitä kuuleviin korviinsa. Nyt toukokuun 31. päivän jälkeen Bonaparte käytti heti hyväkseen otollista hetkeä antaen ministeriensä tehdä kansalliskokoukselle esityksen kolmen miljoonan suuruisen määrärahan myöntämisestä presidentille. Seikkailijan pitkä kulkurielämä oli varustanut hänet mitä kehittyneimmillä tuntosarvilla sen heikon hetken tunnustelemiseksi, jolloin hän saattoi puristaa rahaa porvareiltaan. Hän harjoitti suoranaista kiristystä. Kansalliskokous oli häväissyt kansan suvereniteettia hänen avustamanaan ja hänen tietensä. Nyt hän uhkasi ilmiantaa tuon rikoksen kansalle, ellei kansalliskokous höllitä rahakukkaronsa nauhoja ja osta hänen vaitioloaan maksamalla kolme miljoonaa vuodessa. Kansalliskokous oli riistänyt kolmelta miljoonalta ranskalaiselta äänioikeuden. Bonaparte vaati jokaisesta kurssiarvonsa menettäneestä ranskalaisesta täysiarvoisen frangin, yhteensä kolme miljoonaa frangia. Hän, kuuden miljoonan valittu, vaati vahingonkorvausta äänistä, jotka häneltä vietiin jälkepäin. Kansalliskokouksen valiokunta hylkäsi julkean tunkeilijan pyynnön. Bonaparte kannattava sanomalehdistö alkoi uhkailla. Saattoiko kuitenkin kansalliskokous katkaista välejänsä tasavallan presidenttiin hetkellä, jolloin se oli periaatteellisesti ja lopullisesti katkaisut välinsä kansanjoukkoihin? Se tosin kieltäytyi antamasta vuotuista määrärahaa, mutta myönsi sen sijaan kertakaikkisen 2 160 000 frangin suuruisen lisämäärärahan. Kansalliskokous osoitti kaksinkertaista heikkoutta, kun se myönsi määrärahan ja samalla osoitti suuttumuksellaan, että se oli myöntänyt sen vasten tahtoaan. Myöhemmin saamme nähdä, mihin Bonaparte tarvitsi tuon määrärahan. Tämän harmillisen jälkinäytöksen jälkeen, joka oli seurannut välittömästi yleisen äänioikeuden lakkauttamista ja jonka aikana Bonaparte oli vaihtanut maaliskuu—huhtikuun kriisin aikuisen nöyryytensä uhkamieliseksi häpeämättömyydeksi vallan anastanutta parlamenttia kohtaan, kansalliskokous otti kolmen kuukauden loman elokuun 11. päivästä marraskuun 11. päivään. Se jätti sijaisekseen 28-henkisen vakinaisen valiokunnan, jossa ei ollut yhtään bonapartelaista, mutta kylläkin muutamia lauhkeita tasavaltalaisia. Vuoden 1849 vakinaisessa valiokunnassa oli ollut vain järjestyspuolueen miehiä ja bonapartisteja. Silloin järjestyspuolue oli kuitenkin julis-

tautunut pysyväksi vallankumouksen vastustajaksi. Tällä kertaa parlamentaarinen tasavalta julistautui presidentin pysyväksi vastustajaksi. Toukokuun 31. päivän lain jälkeen järjestyspuolueella oli vastassaan vain tämä kilpailija.

Kun kansalliskokous jälleen kokoontui marraskuussa 1850, näytti siltä, että siihenastisten presidentin kanssa käytyjen pikku kahakoiden asemesta oli väistämättömästi tulossa julma suurtaistelua, taistelu elämästä ja kuolemasta molempien mahtien välillä.

Järjestyspuolue oli nytkin kuten vuonna 1849 jakautunut parlamentin loma-aikana erinäisiksi ryhmäkunniksi, joista kukin punoi omia restauraatio-juoniaan, joille Ludvig Filipin kuolema oli antanut uutta ravintoa. Legitimistien kuningas Henrik V oli nimittänyt jopa kaikkien sääntöjen mukaisesti ministeristönkin, joka piti päämajaa Pariisissa ja johon kuului vakinaisen valiokunnan jäseniä. Bonapartella oli siis puolestaan oikeus tehdä kiertomatkoja Ranskan departementeissa ja aina sen mukaan, millainen oli mieliala siinä kaupungissa, jota hän kulloinkin onnellistutti läsnäolollaan, löpötelällä joko avosuisemmin tai peitetympin omista restauraatiosuunnitelmistaan ja värvätä itselleen ääniä. Näillä matkoilla, joita iso, virallinen »Moniteur» lehti ja Bonaparten pienet yksityis-»moniteurit» tietysti ylistivät riemukulkeiksi, hänen alituisina seuralaisinaan oli Joulukuun 10. päivän yhdistyksen jäseniä. Tuo yhdistys oli peräisin vuodelta 1849. Hyväntekeväisyysjärjestön perustamisen varjolla Pariisiin ryysyköyhälistö oli järjestetty salaisiin osastoihin, joista kutakin johti Bonaparten asiamies, ja koko puuhan johdossa oli bonapartelainen kenraali. Siinä oli rinnan rappiolle joutuneita irstailijoita, joiden toimeentulo oli yhtä epäilyttävä kuin heidän sukuperänsäkin, porvarispiireistä lähteneitä rappeutuneita ja seikkailleivia maankiertäjiä, vakinaisesta palveluksesta vapautettuja sotilaita, entisiä rikosvankeja, karanneita rangaistusvankeja, huijareita, ilveilijöitä, latsaroneja¹⁷, taskuvarkaita, silmäkääntäjiä, uhkapelureita, parittajia, porttolanpitäjiä, satamajätkiä, kynäilijöitä, posetiivareita, lumppureita, veitsenteroittajia, tinaajia, tavallisia kerjäläisiä, sanalla sanoen koko se epämääräinen, hajanainen, sinne sun tänne harhaileva joukko, jolle ranskalainen on antanut nimen la bohème*. Tästä aineksesta, joka oli sukua hänelle itselleen, Bonaparte muodosti Joulukuun 10. päivän yhdistyksen kantajoukon. Se oli »hyväntekeväisyysjärjestö» sikäli, että sen jäsenistö Bonaparten tavoin tunsu tarpeelliseksi harjoittaa hyväntekeväisyyttä itseään kohtaan työtätekevän kansan kustannuksella. Todellinen Bonaparte, Bonaparte sans phrase**, on tämä ryysyköyhälistön johtajaksi asetunut Bonaparte, joka vain siitä löytää joukkomuodossa ne intessit, joita hän henkilökohtaisesti ajaa takaa, ja joka huomaa tämän kaikkien luokkien hylky-, jäte- ja rojuaineksen ainoaksi luokaksi, johon

* — boheemi. *Toim.*

** — ilman korulauseita. *Toim.*

hän saattaa ehdottomasti tukeutua. Vanha läpiliipattu irstailija, joka käsittää kansojen historiallisen elämän ja niiden suuret valtioteot komediaksi sanan arkipäiväisimmässä mielessä, naamiaisiksi, joissa suurelliset puvut, sanat ja eleet ovat vain mitä mitättömimpien ilkeyksien naamiona. Niinpä marssiessaan Strassburgiin koulutettu sveitsiläinen haaskalintu esitti Napoleonin kotkaa. Hyökätessään Boulogne'hin hän veti ranskalaisen sotilaspuvun muutaman lontoolaisen kamaripalvelijan niskaan. Näiden piti esittää armeijaa.²³⁹ Joulukuun 10. päivän yhdistykseensä hän kokosi 10 000 roistoa, joiden piti esiintyä kansana niinkuin Klaus Zettelin leijonana. Ajankohtana, jolloin porvaristo itse esitti mitä aidointa komediaa mitä vakavimmalla tavalla, rikkomatta mitään Ranskan teatterietikeitin pedanttisia sääntöjä ja uskoi puolittain nenästä vedettynä, puolittain varmana esityksensä juhlallisuuteen — sellaisena ajankohtana täytyi voittaa seikkailijan, joka otti ilman muuta komedian komediana. Vasta sitten, kun voitettuaan pöyhkeän vastustajansa hän on ottanut vakavalta kannalta keisarin osansa ja luulee Napoleonin naamio kasvoillaan olevansa itse Napoleon, vasta sitten hänestä tulee oman maailmankatsomuksensa uhri, ilveilijä tosissaan, joka ei enää pidä huvinäytelmänä maailmanhistoriaa, vaan omaa huvinäytelmäänsä maailmanhistoriana. Joulukuun 10. päivän yhdistys, tuo Bonapartelle yksinomaisesti luonteenomainen puoluesotavoima, merkitsi hänelle samaa kuin sosialistisille työläisille kansallistyyöhuoneet* ja porvarillisille tasavaltalaisille mobiilikaarti**. Hänen ollessaan matkoilla yhdistyksen jäsenistön tuli ratavarsille sijoitettuna osastoina improvisoida yleisöä, esittää yleistä innostusta, ulvoa »Vive l'Empereur!»***, solvata ja piestä tasavaltalaisia, tietenkin poliisin suojeluksen alaisena. Hänen palatessaan Pariisiin sen oli toimittava etujoukkona, estettävä vastamielenosoitukset tai hajotettava ne. Joulukuun 10. päivän yhdistys kuului hänelle, se oli hänen luomuksensa, hänen ehta oma aatteensa. Kaiken muun muka hänelle kuuluvan hän saa olosuhteiden pakosta, kaiken muun tekevät olosuhteet hänen puolestaan tai hän tyytyy jäljittelemään toisten tekoja; mutta ladellensa julkisuudessa porvariston edessä virallisia korulauseita järjestyksestä, uskonnosta, perheestä ja omistuksesta ja tukeutuessaan heidän selkensä takana Schufferlein ja Spiegelbergien seuraan, epäjärjestyksen, prostituution ja varkauden yhdistykseen — siinä Bonaparte on omintakeinen, ja Joulukuun 10. päivän yhdistyksen historia on hänen omaa historiaansa. Sattuipa kerran, että tämän yhdistyksen miehet kepittivät muutamia järjestyspuolueen kansanedustajia. Enemmänkin. Poliisikomissaari Yon, jonka tehtäväksi oli annettu huolehtia kansalliskokouksen turvallisuudesta, ilmoitti vakinaiselle valiokunnalle erään Allais-nimisen henkilön todistuksen perusteella, että muuan yhdistyksen osastoista oli päättänyt murhata

* Ks. tätä osaa, s. 194. *Toim.*

** Ks. tätä osaa, s. 193. *Toim.*

*** — »Eläköön keisari!» *Toim.*

kenraali Changarnier'n ja kansalliskokouksen puheenjohtajan Dupinin ja määrännyt jo teon suorittajatkin. On helppo kuvitella, miten herra Dupin pelästy. Parlamentaarisen tutkimuksen suorittaminen Joulukuun 10. päivän yhdistyksestä, toisin sanoen Bonaparten salamaailman profanoiminen näytti väistämättömältä. Mutta juuri ennen kansalliskokouksen kokoontumista Bonaparte laski kaukonäköisesti sen hajalle, tietenkin vain paperilla, sillä vielä vuoden 1851 lopulla poliisiprefekti Carlier turhaan kehotti häntä seikkaperäisessä muistiossaan todella hajottamaan yhdistyksensä.

Joulukuun 10. päivän yhdistyksen tuli jäädä Bonaparten yksityisarmeijaksi siihen asti, kunnes hän onnistuisi muuttamaan julkisen armeijan Joulukuun 10. päivän yhdistykseksi. Bonaparte teki ensimmäisen yrityksen siihen suuntaan kohta kansalliskokouksen lomalle lähdön jälkeen ja vieläpä juuri siltä kiristämiensä varojen avulla. Fatalistina hän luotti vakaasti siihen, että on olemassa korkeampia voimia, joita ihminen ja varsinkaan sotamies ei voi vastustaa. Tällaisina voimina hän piti ennen muuta savukkeita, samppanjaa, kylmää lintupaistia ja kynsilaukkamakkaraa. Siksi hän kestitikin Élyséepalatsin suojissa upseereita ja aliupseereita savukkeilla ja samppanjalla, kylmällä lintupaistilla ja kynsilaukkamakkaralla. Lokakuun 3. pnä hän menetteli samalla tavalla sotavän suhteen joukkokatselmuksessa St. Maurissa ja toisti tuon manööverin vielä laajemmassa mitassa lokakuun 10. pnä joukkojen pääkatselmuksessa Satoryssa. Setä muisteli Aleksanterin Aasian-retkiä, veljenpoika valloitusretkiä, joita Bacchus oli tehnyt samassa maassa. Aleksanteri oli tosin puolijumala, mutta Bacchus oli jumala ja lisäksi Joulukuun 10. päivän yhdistyksen suojelija.

Lokakuun 3. päivän katselmuksen jälkeen vakinainen valiokunta kutsui sotaministeri d'Hautpoulin eteensä. Tämä lupasi, etteivät moiset kurinrikkomukset enää uusiintuisi. Tiedämme, kuinka Bonaparte piti lokakuun 10. pnä d'Hautpoulin antaman sanan. Kummassakin katselmuksessa Changarnier komensi ylipäällikkönä Pariisin armeijan osastoa. Changarnier, joka oli samanaikaisesti vakinaisen valiokunnan jäsen, kansalliskaartin päällikkö, tammikuun 29. ja kesäkuun 13. päivän »pelastaja», »yhteiskunnan suojamuuri», järjestyspuolueen presidenttiehdokas, kahden monarkian oletettu Monk, ei tähän saakka ollut kertaakaan alistunut sotaministerin käskyvaltaan, oli alituisesti julkisesti pilkannut tasavallan perustuslakia ja vainonnut Bonaparteä kaksimielisellä ylhäisellä suojeluksellaan. Nyt hän intoili kurin puolesta sotaministeriä vastaan ja perustuslain puolesta Bonaparteä vastaan. Kun lokakuun 10. päivänä osa ratsuväkeä kajautti huudon: »Vive Napoléon! Vivent les saucissons!»* Changarnier järjesti niin, että ainakin hänen ystävänsä Neumayerin komentama jalkaväkijoukko suoritti ohimarssin jäätävän hiljaisuuden vallitessa. Rangaistukseksi sotaministeri pani Bonapar-

---

* — »Eläköön Napoleon! Eläköön makkarat!» *Toim.*

ten yllyttämänä kenraali Neumayerin pois hänen pariisilaisesta vi-
rastaan käyttämällä verukkeena tämän nimittämistä sotaväen 14.
ja 15. divisioonan komentajaksi. Neumayer kieltäytyi tällaisesta pai-
kanvaihdoista ja joutui siten pyytämään virkaeroa. Changarnier puo-
lestaan julkaisi 2. marraskuuta päiväkäskyn, jossa hän kielsi jouk-
koja osallistumasta aseistettuina poliittisiin mielenilmauksiin tai
mielienosoituksiin. Élyseen lehdistö²⁴⁰ hyökkäsi Changarnier'n kimp-
puun, järjestyspuolueen lehdet hyökkäsivät Bonaparten kimppuun,
vakinainen valiokunta piti salaisia istuntoja toisensa jälkeen, joissa
yhä uudelleen kehoitettiin julistamaan isänmaan olevan vaarassa;
armeija näytti jakaantuneen kahdeksi vihollisleiriksi, joita johti
kaksi toisilleen vihamielistä pääesikuntaa, toinen niistä sijaitsi Ély-
seässä, Bonaparten majapaikassa, ja toinen Tuileriassa, Changarnier'n
majapaikassa. Näytti siltä, että kansalliskokouksen avajaisista oli
tuleva taistelukehotus. Ranskalainen yleisö arvosteli näitä Bonapar-
ten ja Changarnier'n välisiä hankauksia samaan tapaan kuin muuan
englantilainen sanomalehtimies, joka luonnehti niitä seuraavasti:

»Ranskan poliittiset sisäköt lakaisevat vanhoilla luudilla pois vallankumouk-
sen hehkuvaa laavaa ja riitelevät tällöin keskenään.»

Tällä välin Bonaparte kiirehti erottamaan sotaministeri d'Haut-
poulin lähettämällä hänet päästä pahkaa Algeriaan ja nimittämällä
kenraali Schrammin sotaministeriksi hänen tilalleen. Marraskuun 12.
pnä hän lähetti kansalliskokoukselle kirjelmän, joka oli amerikka-
laisittain laveasanainen ja jossa oli ylenmäärin syrjäseikkoja, jär-
jestyksen tuntua, sovinnonhalua ja perustuslaillista alistuvaisuutta
ja jossa käsiteltiin jos mitä, paitsi questions brûlantes*. Kuin ohi-
mennen hän huomautti, että perustuslain nimenomaisten määräysten
mukaan presidentti yksin määrää armeijasta. Kirjelmä päättyi seu-
raaviin ylen juhlallisiin vakuutuksiin:

»Ranska kaipaa ennen kaikkea rauhaa... Vain valan sitomana olen pysyvä
niissä ahtaissa rajoissa, jotka se on minulle osoittanut... Mitä minuun tulee, niin
kansan valitsemana ja vain sille vallastani kiitollisuuden velassa olevana olen
aina alistuva sen laillisesti ilmaistuun tahtoon. Mikäli tässä istunnossa päätätte
muuttaa perustuslakia, niin perustuslakia säätävä kokous on sääntelevä toimeen-
panovallan aseman. Ellei niin käy, niin kansa on vuonna 1852 juhlallisesti il-
maiseva päätöksensä. Mutta millaisiksi tulevaisuuden ratkaisut muodostunevat-
kaan, pyrkikäämme yhteisymmärrykseen, etteivät intohimo, yllätys tai väki-
valta koskaan ratkaisisi suuren kansakunnan kohtaloa... Huomioni pääkohteena
ei suinkaan ole se, kuka on hallitseva Ranskaa vuonna 1852, vaan käytettävissäni
olevan hallitusaikani käyttäminen siten, että edessäoleva välikausi kuluisi
ilman kiihotusta ja häiriöitä. Olen vilpittömästi avannut teille sydämeni, te
vastannette avomielisyyteeni luottamuksellanne ja hyvään pyrkimykseni myötä-
vaikutuksellanne, ja muun on tekevä jumala.»

Porvariston säädyllinen, ulkokultaisen maltillinen, hyveellisen
banaali kieli paljastaa syvimmän merkityksensä Joulukuun 10. päi-

* — päivänpolttavia kysymyksiä. *Toim.*

vän yhdistyksen itsevaltiaan ja St. Maurin ja Satoryn piknikkisan-
karin suussa.

Järjestyspuolueen linnakreivit eivät hetkeksikään erehtyneet sen suhteen, minkäläatuisen luottamuksen arvoinen tämä vuodatus oli. Valoihin he olivat kyllästyneet jo kauan sitten, heidän omassa keskuudessaan oli poliittisia valanrikkojaveteraaneja ja -taitureita, mutta armeijaa koskeva kohta ei mennyt heiltä ohi korvien. He panivat tuohtuneina merkille, että kirjelmässä, jossa lueteltiin pitkälti viimeksi annettuja lakeja, sivuutettiin tarkoituksellisen vaiteliasta tärkein laki, vaalilaki, ja vieläpä jätettiin presidentin valitseminen vuonna 1852 kansan ratkaistavaksi, mikäli perustuslaki jäisi tarkistamatta. Vaalilaki oli järjestyspuolueen jaloissa kuin lyijypuntti, joka esti sitä liikkumasta ja varsinkin hyökkäämästä! Hajottamalla virallisesti Joulukuun 10. päivän yhdistyksen ja erottamalla d'Hautpoulin sotaministerin virasta Bonaparte oli sitä paitsi uhrannut omin käsin syntipukit isänmaan alttarille. Hän oli katkaissut kärjen odotetulta yhteentörmäykseltä. Loppujen lopuksi järjestyspuolue itsekin koetti pelkurimaisesti karttaa, heikentää ja pitää salassa jokaista ratkaisevaa konfliktia toimeenpanovallan kanssa. Peläten menettävänsä vallankumouksesta saamansa voitot se antoi kilpailijansa koota voittojen hedelmät. »Ranska kaipaa ennen kaikkea rauhaa.» Niin huusi järjestyspuolue vallankumoukselle helmikuun* jälkeen, ja niin huudettiin Bonaparten kirjelmässä järjestyspuolueelle. »Ranska kaipaa ennen kaikkea rauhaa.» Bonaparte teki tekoja, joiden tarkoituksena oli vallan anastaminen, mutta järjestyspuolue aiheutti »rauhattomuutta» nostaessaan hälyn näiden tekojen vuoksi ja tulkitsemalla niitä sairaalloisen epäluuloisesti. Satoryn makkarat olivat hiirenhiljaa, kun kukaan ei puhunut niistä. »Ranska kaipaa ennen kaikkea rauhaa.» Bonaparte siis vaati, että hänen annettaisiin rauhassa tehdä tekosiaan, ja parlamentaarista puoluetta herpaannutti kaksinkertainen pelko: uusien vallankumouslevottomuuksien aiheuttamisen pelko ja pelko joutua rauhanhäräitsijäksi oman luokkansa silmissä, porvariston silmissä. Koska Ranska siis kaipasi ennen kaikkea rauhaa, niin järjestyspuolue ei uskaltanut vastata »sodalla», kun kerran Bonaparte kirjelmässään oli puhunut »rauhasta». Yleisö, joka oli vesi kielellä odotellut suuria skandaalikohtauksia kansalliskokouksen avajaisissa, pettyi odotuksissaan. Enemmistö löi äänestyksessä opposition edustajat, jotka vaativat vakinaiselta valiokunnalta lokakuun tapahtumia koskevia pöytäkirjoja. Kokouksessa kartettiin periaatteellisesti kaikkea sellaista keskustelua, joka olisi saattanut herättää levottomuutta. Kansalliskokouksen toiminta marras- ja joulukuussa 1850 ei herätä pienintäkään mielenkiintoa.

Vihdoin joulukuun lopulla alkoi hienoinen kahakointi parlamentin erinäisistä etuuksista. Mutta sen jälkeen kun porvaristo oli välttänyt lähiajaksi luokkataistelun tekemällä lopun yleisestä äänioikeu-

---

* — vuoden 1848. *Toim.*

desta, liike rämettyi pikku rettelöimiseksi kummankin vallan etuoi-
keuksista.

Mauguin, muuan kansanedustajista, oli saanut oikeuden tuomion velka-asiassa. Oikeusministeri Rouher antoi oikeuden puheenjohtajan tiedusteluun selityksen, että oli muutta mutkitta annettava määräys velallisen vangitsemisesta. Niinpä siis Mauguin pantiin velkavan-
kilaan. Kansalliskokous tulistui saatuaan tiedon edustajanimmuni-
teetin loukkauksesta. Se ei ainoastaan määrännyt laskemaan miestä
heti vapaaksi, vaan lähettinsä avulla vielä samana iltana vapautti
väkivaltaisesti Mauguinin Clichystä²²⁵. Todistaakseen kuitenkin us-
konsa yksityisomistuksen pyhyteen ja taka-ajatuksenaan saada
hätätilassa turvasäilö kiusallisiksi käyville vuoripuoluelaisille se
julisti, että kansanedustajan velkavankeus on sallittava vasta, kun
siihen on saatu kansalliskokouksen suostumus. Se ei muistanut sää-
tää, että presidenttikin voitaisiin panna vankilaan velkojensa vuoksi.
Se hävitti jäsenistönsä loukkaamattomuuden viimeisetkin rippeet.

Muistettaneen, että poliisikomissaari Yon ilmoitti erään Allais-
nimisen henkilön todistuksen perusteella erään joulukuunmiesten
osaston suunnittelevan Dupinin ja Changarnier'n murhaamista. Ve-
doten tähän kvestorit ehdottivat heti ensimmäisessä istunnossa mo-
dostettavan parlamentin oma poliisi, jonka kulut maksettaisiin kan-
salliskokouksen erikoismenoarviosta ja joka olisi täysin riippumaton
poliisiprefektistä. Sisäministeri Baroche protestoi tätä hänen toimi-
alalleen tunkeutumista vastaan. Sen jälkeen tehtiin kurja kompro-
missi, jonka mukaan kansalliskokouksen poliisikomissaarille tosin
maksettaisiin palkka kokouksen menoarviosta ja kansalliskokouksen
kvestorit päättäisivät hänen nimittämisestään ja erottamisestaan,
mutta kuitenkin vasta sovituaan asiasta ensin sisäministerin kanssa.
Tällä välin hallitus oli käynyt oikeudenkäyttötietä Allais'n kimp-
puun, ja nyt oli yleisen syyttäjän välityksellä helppo selittää hänen
todistuksensa mystifikaatioksi ja saattaa Dupin, Changarnier, Yon
ja koko kansalliskokous naurunalaisiksi. Joulukuun 29. pnä minis-
teri Baroche lähettää Dupinille kirjelmän, jossa hän vaatii Yonin
erottamista. Kansalliskokouksen toimikunta päättää jättää Yonin
virkaan, mutta kansalliskokous ei hyväksy tätä päätöstä, sillä se
on pelästyksissään omavaltaisesta menettelystään Mauguinin asiassa
ja tottunut saamaan toimeenpanovalalta jokaisesta sille antamas-
taan iskusta kaksi vastaiskua. Kokous palkitsee Yonin virkaintoi-
suuden vapauttamalla hänet virasta ja riistää itseltään sen parla-
mentaarisin etuuden, mikä olisi ollut tuiki tarpeellinen kun joutuu
tekemisiin henkilön kanssa, joka ei tee päätöstä yöllä pannakseen
sen toimeen päivällä, vaan tekee päätöksensä päivällä ja panee sen
toimeen yöllä.

Olemme nähneet, miten kansalliskokous karttoi taistelua toi-
meenpanovaltaa vastaan marras- ja joulukuun aikana, jolloin siihen
oli suuria sattuvia aiheita. Nyt huomaamme, miten sen on pakko
ryhtyä otteluun mitä joutavimmista syistä. Mauguinin jutun yhtey-

dessä se hyväksyi periaatteessa kansanedustajan velkavankeuden, varaten itselleen mahdollisuuden soveltaa tätä periaatetta vain epämieluisiin edustajiin nähden, ja rettelöi tämän häpeällisen etuuden vuoksi oikeusministerin kanssa. Sen sijaan että olisi käyttänyt hyväkseen oletettua murhasuunnitelmaa vetääkseen Joulukuun 10. päivän yhdistyksen tutkittavaksi ja paljastaakseen Ranskan ja Euroopan nähden Bonaparten olemuksen Pariisin ryysyköyhälistön johtajana, kansalliskokous alkoi kiistellä sisäministerin kanssa siitä, kenen toimivaltaan kuuluu poliisikomissaarin nimittäminen ja erottaminen. Näemme siis, että koko tänä ajanjaksona järjestyspuolueen on kaksi mielisen asemansa vuoksi pakko mataloittaa taistelunsa toimeenpanovaltaa vastaan jonninjoutavaksi kompetenssikinasteluksi, rettelöinniksi, koukkuiluksi, rajariidaksi ja tehdä toimintansa sisällöksi mitä mauttomimmat muutokysymykset. Se ei uskalla ottaa yhteen hetkellä, jolloin taistelulla olisi periaatteellinen merkitys, jolloin toimeenpanovalta todella paljastaisi itsensä ja kansalliskokouksen asia olisi kansakunnan asia, sillä näin menetellen se antaisi kansakunnalle marssikäskyn, mutta sepä ei pelkääkään mitään niin paljon kuin kansakunnan liikehtimistä. Siksi se aina tällaisissa tapauksissa torjuu vuoripuolueen esitykset ja siirtyy päiväjärjestykseen. Kun sitten näin on luovuttu asettamasta kiistakysymystä koko laajuudessaan, toimeenpanovalta odottaa rauhassa ajankohtaa, jolloin se voi taas aloittaa taistelun jonkin merkityksettömän pikku syyn nojalla ja jolloin kysymys herättää niin sanoaksemme vain paikallista, parlamentaarista mielenkiintoa. Silloin purkautuu järjestyspuolueen salattu raivo, silloin se riistää esiripun kulissien edestä, paljastaa presidentin ja julistaa tasavallan olevan vaarassa, mutta silloin sen paatos tuntuu mauttomalta, taistelun aihe teennäiseltä verukkeelta tai yleensä sellaiselta, joka ei ole taistelun arvoinen. Parlamentaarinen myrsky on oleva myrsky vesilasissa, taistelu on juonittelua, yhteenotto skandaalia. Samaan aikaan kun vallankumoukselliset luokat seuraavat vahingoniloisina kansalliskokouksen nöyryytystä, sillä ne välittävät sen parlamentaarista etuuksista yhtä vähän kuin tuo kokous yhteiskunnan vapauksista, parlamentin ulkopuolinen porvaristo ei käsitä, kuinka parlamentissa oleva porvaristo voi kulluttaa aikaansa noin joutaviin kinasteluihin ja vaarantaa rauhaa kilpailemalla noin halveksittavalla tavalla presidentin kanssa. Sitä ällistyttää sellainen strategia, että rauha solmitaan hetkellä, jona koko maailma odottaa sotaa, ja ryhdytään hyökkäykseen silloin, kun koko maailma luulee rauhan olevan solmitun.

Joulukuun 20. pnä Pascal Duprat teki sisäministerille välikysymyksen kultaharkkoarpajaisista. Nuo arpajaiset olivat »Elysonian tyttäri»²⁴¹, jonka Napoleon uskottuineen oli saattanut maailmaan ja poliisiprefekti Carlier ottanut viralliseen suojelukseensa huolimatta siitä, että Ranskan laki kieltää panemasta arpajaisia toimeen muussa kuin hyväntekeväisyystarkoituksessa. Oli laskettu liikkeelle seitsemän miljoonaa frangin hintaista arpalippua, joista saatu voitto

piti muka käytettämän Pariisin kulkureitten lähettämiseen Kaliforniaan. Näillä kultaunelmilla pyrittiin osittain tunkemaan syrjään Pariisin proletariaatin sosialistiset unelmat ja viekoittelevalla suurvoiton toiveella — doktrinäärinen oikeus työhön. Pariisin työläiset eivät tietenkään huomanneet Kalifornian kultaharkkojen loisteessa niitä himmeitä frangeja, jotka oli ongittu heidän taskuistaan. Pääasiassa oli kuitenkin kysymys suoranaisestä huijauksesta. Kulkureita, jotka aikoivat löytää Kalifornian kultakaivokset vaivautumatta edes poistumaan Pariisista, olivat Bonaparte itse ja hänen peräti velkaantunut pöytäkuntansa. Kansalliskokouksen myöntämät kolme miljoonaa oli hummattu, kassa oli taas täytettävä tavalla tai toisella. Bonaparte oli turhaan yrittänyt panna alulle kansalliskeräyksen niin sanottujen cités ouvrières* järjestämiseksi ja merkinnyt itse ensimmäisenä huomattavan summan. Kovasydämiset porvarit odottivat epäluuloisina maksun suoritusta, ja kun sitä ei tietenkään tapahtunut, niin sosialistisilla pilvilinnoilla keinotteleminen meni myttyyn. Kultaharkot vetivät paremmin. Bonaparte ja kumppanit eivät tyytyneet siihen, että pistivät taskuihinsa voitto-osan arvoitavana olevien kultaharkkojen seitsemästä miljoonasta, vaan he valmistiivat myös väärää arpoja, laskivat kauppaan samaa arpanumeroa kymmenen, viisitoista jopa kaksikymmentäkin kappaletta. Se oli finanssioperaatio Joulukuun 10. päivän yhdistyksen hengessä! Tässä kansalliskokouksella ei ollut vastassaan näennäinen tasavallan presidentti, vaan Bonaparte, joka oli lihaa ja verta. Tässä kansalliskokous olisi voinut saada hänet kiinni itse teossa, joka ei ollut ristiriidassa perustuslain, vaan Code pénal'in** kanssa. Kun se kuittasi Duprat'n välikysymyksen siirtymällä päiväjärjestykseen, se ei tehnyt sitä vain siksi, että Girardinin ehdotus: kokous ilmoittaa tulleensa »hyvitetyksi», johdatti järjestyspuolueen mieleen sen oman järjestelmällisen korruption. Porvari, etenkin valtiomieheksi paisunut porvari, täydentää käytännöllistä halpamaisuuttaan teoreettisella pöyhkeilyllä. Valtiomiehenä hän muuttuu niin kuin häntä vastustava valtiovaltakin korkeammaksi olennoksi, jota vastaan voidaan taistella vain ylevällä, pyhällä tavalla.

Bonaparte, jolla boheemina ja kuninkaallisena ryysyläisenä oli porvariroistoon verrattuna se etu puolellaan, että hän saattoi käydä taistelua halpamaisin keinoin, näki nyt, kun kansalliskokous oli omin käsin auttanut häntä ylittämään sotilaskekkerien, joukkojen katselmusten, Joulukuun 10. päivän yhdistyksen ja vihdoin Code pénal'in niljakkaan pinnan, että oli koittanut hetki, jolloin hän saattoi siirtyä näennäisestä defensiivistä offensiiviin. Hän ei paljoakaan piitannut tällä välin sattuneista oikeusministerin, sotaministerin, meriministerin ja rahaministerin pikkutappioista, joissa ilmeni kansalliskokouksen ynsää tyytymättömyys. Hän ei ainoastaan estänyt

* — työläisasutusten. *Toim.*

** — rikoslaki. *Toim.*

ministereitä eroamasta ja tunnustamasta siten toimeenpanovallan alistumista parlamentin määräysvaltaan. Hän saattoi nyt viedä loppuun sen, minkä oli pannut alulle kansalliskokouksen loma-aikana: riuhtaista sotilasvallan parlamentilta, *erottaa Changarnier'n*.

Muuan Élyséen lehti julkaisi päiväkäskyn, joka toukokuun aikana oli muka annettu ensimmäiselle sotilasdivisioonalle, siis Changarnier'n toimesta, ja jossa upseereita kehoitettiin olemaan kapinan sattuessa antamatta riveissään turvaa kavaltajille, ampumaan heidät heti ja kieltäytymään lähettämästä joukkoja kansalliskokoukselle, mikäli tämä sellaista vaatisi. Tammikuun 3. p:nä 1851 hallitukselle tehtiin välikysymys tämän päiväkäskyn johdosta. Hallitus pyytää asiaa tutkiakseen aikaa ensin kolme kuukautta, sitten viikon ja viimein vain kaksikymmentä neljä tuntia. Kansalliskokous vaatii selitystä heti paikalla. Changarnier nousee ja selittää, ettei sellaista päiväkäskyä ole koskaan ollut olemassakaan. Hän lisää, että hän on aina valmis täyttämään kansalliskokouksen vaatimukset ja että kansalliskokous voi selkkauksen sattuessa turvautua häneen. Kansalliskokous ottaa hänen selityksensä vastaan valtavin suosionosoituksin ja antaa hänelle luottamuslauseen. Antautuessaan kenraalin yksityissuojelukseen kansalliskokous luopuu vallasta, vahvistaa oman voimattomuutensa ja armeijan kaikkivallan, mutta kenraali erehtyy, kun hän tarjoaa kansalliskokouksen käytettäväksi Bonapartea vastaan voiman, jonka hän itse on saanut vain samaisen Bonaparten antamana läänityksenä, ja kun hän puolestaan odottaa tukea tältä parlamentilta, omalta suojeluksen tarpeessa olevalta suojatiltaan. Changarnier uskoo kuitenkin siihen salaperäiseen voimaan, jolla porvaristo on varustanut hänet vuoden 1849 tammikuun 29. päivästä alkaen. Hän pitää itseään kolmantena valtiomahtina kahden muun valtiomahdin rinnalla. Hän saa osakseen saman kohtalon kuin tämän kauden muutkin sankarit tai paremminkin pyhimykset, joiden suuruus on itsekkään suuressa luulossa, jota heistä levittää heidän puolueensa, ja jotka osoittautuvat arkisiksi hahmoiksi heti, kun olosuhteet vaativat heitä tekemään ihmeitä. Epäusko on yleensä näiden luuloteltujen sankarien ja tosi pyhimysten kuolemanvaarallinen vihollinen. Siitä johtuu heidän arvokkaan siveellinen suuttumuksensa innottomia viitsinikkareita ja pilkkakirveitä kohtaan.

Samana iltana kutsuttiin ministerit Élyséepalatsiin. Bonaparte vaati Changarnier'n erottamista, viisi ministeriä kieltäytyi hyväksymästä sitä, »Moniteur» ilmoitti ministeripulasta, järjestyspuolueen lehdistö uhkasi muodostaa parlamentaarisen armeijan Changarnier'n johdolla. Järjestyspuolueella oli perustuslain mukaan oikeus sellaiseen askeleeseen. Sen ei tarvinnut muuta kuin nimittää Changarnier kansalliskokouksen puhemieheksi ja kutsua kuinka paljon tahansa sotaväkeä huolehtimaan kokouksen turvallisuudesta. Se olisi voinut tehdä niin sitäkin varmemmin, sillä Changarnier oli vielä todella armeijan ja Pariisin kansalliskaartin johdossa ja vain odotti kutsua saapua armeija mukanaan. Bonapartistien lehdistö ei vielä uskaltanut

edes asettaa kyseenalaiseksi kansalliskokouksen oikeutta välittömään sotaväen kutsumiseen — moinen juridinen epäily ei näissä olosuhteissa luvannut menestystä. Oli todennäköistä, että armeija olisi totellut kansalliskokouksen määräystä, kun otetaan huomioon, että Bonaparten oli etsittävä kokonainen viikko ympäri Pariisia löytääkseen kaksi kenraalia, Baraguay d'Hilliers'n ja St. Jean d'Angelyn, jotka ilmoittivat olevansa valmiit allekirjoittamaan Changarnier'n viraltapanon. Mutta enemmän kuin epäiltävää on se, että järjestyspuolue olisi omista riveistään ja parlamentista saanut kokoon sellaisen päätöksen tekoon tarpeellisen äänimäärän, kun muistetaan, että viikon kuluttua järjestyspuolueesta vetäytyi erilleen 286 edustajaa ja että vuoripuolue hylkäsi samanlaisen ehdotuksen vielä joulukuussa 1851, viimeisellä ratkaisun hetkellä. Ehkä linnakreivit sentään olisivat vielä kyenneet nostattamaan puolueensa joukot sankaritekoon, jonka sisältönä oli hakeutuminen pistinmetsän suojaan ja sen leiriin karanteenin armeijan palvelusten hyväksyminen. Mutta herrat linnakreivit lähtivät sen sijaan Élyséepalatsiin tammikuun 6. päivän iltana saadakseen valtiovaihtamisen sanankääntein ja mieltein Bonaparten luopumaan Changarnier'n erottamisesta. Tilanteen herraksi katsotaan se, jota suostutellaan. Bonaparte, jolle tämä linnakreivien yritys antoi varmuutta, nimittää 12. tammikuuta uuden ministeristön, johon jäävät entisen ministeristön johtajat Fould ja Baroche. St. Jean d'Angelysta tulee sotaministeri, »Moniteur» julkaisee Changarnier'n erottamismääräyksen, hänen päälliköntoimensa jaetaan siten, että Baraguay d'Hilliers saa armeijan ensimmäisen divisioonan ja Perrot kansalliskaartin. »Yhteiskunnan suojamuuri» on pantu viralta, ja joskaan yhtään kiveä ei sen vuoksi putoa katosta, niin pörssikurssit sitä vastoin nousevat.

Sysäämällä luotaan armeijan, joka Changarnier'n persoonassa asettui sen käytettäväksi, ja jättämällä siten sotaväen peruuttamattomasti presidentille järjestyspuolue julisti porvariston kadottaneen herruuskutsumuksensa. Parlamentaarista ministeristöä ei ollut enää olemassa. Ja kun järjestyspuolue nyt menetti hallustaan armeijan ja kansalliskaartin, niin mitä voimakeinoja sille jäi, jotta se olisi voinut puolustaa presidenttiä vastaan samanaikaisesti sekä parlamentin usurpoitua, kansan yli ulottuvaa valtaa että parlamentin perustuslaillista valtaa? Ei mitään. Se saattoi ainoastaan vedota voimattomiin periaatteisiin, jotka se itse oli aina tulkinnut vain kolmansien henkilöiden noudatettaviksi tarkoitetuiksi yleisiksi ohjeiksi, voidakseen itse toimia sitä vapaammin. Changarnier'n erottamiseen ja sotilasvallan luovuttamiseen Bonapartelle päättyy käsittelemämme kauden, järjestyspuolueen ja toimeenpanovallan välisen taistelun kauden ensimmäinen vaihe. Molempien mahtien välinen sota on nyt avoimesti julistettu ja avoimesti käynnissä, mutta vasta sen jälkeen, kun järjestyspuolue oli menettänyt sekä aseet että sotilaat. Jäätään vaille ministeristöä, armeijaa, kansaa, yleistä mielipidettä, lakatuaan toukokuun 31. päivän vaalilain jälkeen olemasta suvereenin

kansakunnan edustaja, silmättömänä, korvattomana, hampaattomana jne. kansalliskokous oli vähitellen muuttunut *vanhan Ranskan parlamentiksi*²⁴², joka salli hallituksen toimia omin päin ja sai itse tyytyä esittämään nurisevia vastalauseita post festum*.

Järjestyspuolue ottaa uuden ministeristön vastaan suuttumuksen myrskyllä. Kenraali Bedeau palauttaa mieliin sen lauhkeuden, jota vakinainen valiokunta osoitti loma-aikoina, ja sen tavattoman hienotunteisuuden, jolla se kieltäytyi saattamasta julkisuuteen pöytäkirjojaan. Sisäministeri itse vaatii nyt julkaisemaan nämä pöytäkirjat, jotka nykyhetkellä tietenkin ovat jo väljähtyneitä kuin seisonut vesi eivätkä paljasta mitään uusia tosiasioita eivätkä tee vähäisintäkään vaikutusta yltäkylläiseen yleisöön. Rémusat'n esityksestä kansalliskokous vetäytyy takaisin toimistohuoneisiinsa ja nimittää »erikoistoimenpidevaliokunnan». Pariisi pysyy tavanomaisen elämänjärjestyksensä raiteilla sitäkin varmemmin, kun kauppa tänä hetkenä kukoistaa, teollisuuslaitokset toimivat, viljanhinnat ovat alhaiset, elintarvikkeita on yllin kyllin ja säästökassoihin tulee joka päivä uusia talletuksia. »Erikoistoimenpiteet», joista parlamentti on pitänyt niin suurta ääntä, typistyvät ministereitä vastaan suunnatuksi, tammikuun 18. pnä annetuksi epäluottamuslauseeksi eikä tällöin mainita edes kenraali Changarnier'n nimeä. Järjestyspuolueen oli pakko muotoilla epäluottamuslauseensa tällaiseksi varmistaakseen itselleen tasavaltalaisten äänet, sillä kaikista ministeristön toimenpiteistä nämä hyväksyivät vain Changarnier'n erottamisen, kun taas järjestyspuolue ei itse asiassa voinut moittia ministeristön muita tekoja, koska se itse oli ne sanellut.

Tammikuun 18. päivän epäluottamuslause annettiin 415 äänellä 286 vastaan. Se vietiin siis läpi vain äärimmäisten legitimistien ja orleanistien sekä aitojen tasavaltalaisten ja vuoripuolueen *kokoomuksen* avulla. Tämä todisti sitä, ettei järjestyspuolue, kahakoidessaan Bonaparten kanssa, ollut kadottanut vain ministeristöä eikä vain armeijaa, vaan myös itsenäisen parlamentaarisen enemmistönsä, että sen omasta leiristä oli karannut joukko edustajia, mikä johtui sovitelukiihkosta, taistelun pelosta, uupumuksesta, perhesuhteista, jotka liittivät heitä verisitein valtion virkoihin, halusta metsästä vapautuvia ministerinsalkkuja (Odilon Barrot), halpamaisesta itsekkyydestä, joka saa tavallisen porvarin aina uhraamaan luokkansa yhteis-edun tämän tai tuon yksityisedun takia. Bonapartistiset edustajat kannattivat alusta alkaen järjestyspuoluetta vain taistelussa vallankumousta vastaan. Katolisen puolueen johtaja Montalembert heitti jo silloin vaikutusvaltansa Bonaparten vaakakuppiin, sillä hän epäili parlamentaarisen puolueen elinkelpoisuutta. Vihdoin tämän puolueen johtajien, Thiersin ja Berryer'n, orleanistin ja legitimistin, oli pakko julkisesti julistautua tasavaltalaisiksi, tunnustaa, että heidän sydämensä sykki kuninkaalle, mutta aivot ajattelivat tasaval-

---

* — juhlan jälkeen, ts. myöhästyneenä, taannehtivasti. *Toim.*

talaisesti, että parlamentaarinen tasavalta oli ainoa mahdollinen koko porvariston herruuden muoto. Heidän oli näin pakko leimata porvarisluokan silmissä yhtä vaarallisiksi kuin päättömiksikin sala-juoniksi ne restauraatiosuunnitelmat, joita he edelleenkin uutterasti ajoivat parlamentin selän takana.

Tammikuun 18. päivän epäluottamuslause osui ministereihin eikä presidenttiin. Mutta eihän Changarnier'ta ollut erottanut ministereistä, vaan presidentti. Pitikö järjestyspuolueen asettaa itse Bonapartekin syytteeseen? Hänen restauraatiohalujensako takia? Nehän vain täydensivät sen omia vastaavanlaisia haluja. Senkö takia, että hän oli vehkeillyt sotaväen katselmuksissa ja Joulukuun 10. päivän yhdistyksessä? Tämän aiheenhan puolue oli kauan sitten haudannut siirtymällä ilman muuta päiväjärjestykseen. Senkö takia, että pantiin viralta tammikuun 29. ja kesäkuun 13. päivän sankari, mies, joka toukokuussa 1850 uhkasi syyttää kapinan sattuessa Pariisiin tuleen joka neljältä suunnalta? Mutta järjestyspuolueen liittolaiset vuoripuolueesta ja Cavaignac eivät sallineet sen edes virallisella surunvalittelulla lohduttaa yhteiskunnan kaatunutta »suojamuuria». Järjestyspuolue itse ei voinut kieltää presidentiltä perustuslain suoma oikeutta panna viralta kenraaleja. Se raivosi vain siksi, että presidentti käytti perustuslaillista oikeuttaan parlamenttia vastaan. Mutta eikö se itse ollut jatkuvasti käyttänyt parlamentaarista etuuttaan perustuslainvastaisesti, varsinkin yleistä äänioikeutta lakkautettaessa? Sillä ei ollut siis muuta neuvoa, kuin pysytellä tiukasti parlamentaarisisissa puitteissa. Ainoastaan siitä omalaatuisesta sairaudesta, joka vuodesta 1848 on riehunut koko mannermaalla, *parlamentaarisesta kretinismistä*, joka sitoo tartunnan saaneet kuviteltuun maailmaan ja riistää heiltä kaiken järjen, kaiken muistin, kaiken kyvyn käsittää ankaraa ulkomaailmaa, tästä parlamentaarisesta kretinismistä saa selityksensä se, että järjestyspuolue, joka omin käsin oli hävittänyt kaikki parlamentaarisen mahdin edellytykset ja jonka oli pakkokin ne hävittää taistelussaan muita luokkia vastaan, yhä vielä piti parlamentaarista voittoaan voittona ja luuli osuvansa presidenttiin lyödessään hänen ministerejään. Se antoi siten presidentille vain tilaisuuden nöyryyttää taas kerran kansalliskokousta koko kansakunnan nähdessä. Tammikuun 20. pñä »Moniteur» ilmoitti, että ero oli myönnetty koko ministeristölle. Sen varjolla, ettei millään parlamentaarisella puolueella enää ollut enemmistöä — kuten tammikuun 18. päivän äänestys, tuo vuoripuolueen ja kuningasmiehisten yhteenliittymän hedelmä, oli osoittanut — ja että siksi oli odotettava uuden enemmistön muodostumista, Bonaparte nimitti niin sanotun tilapäisministeristön, johon ei kuulunut ainoatakaan parlamentin jäsentä, vaan pelkästään tuntemattomia ja merkityksettömiä henkilöitä, yksinomaan kauppa-apulaisten ja kirjurien ministeristön. Järjestyspuolue sai nyt pelata itsensä väsyksiin näiden marionettien kanssa, mutta toimeenpanovalta katsoi, ettei enää kannattanut olla tosissaan edustettuna kansalliskokouksessa. Bonaparte

keskitti sitä näkyvämmiin kaiken toimeenpanovallan omiin käsiinsä, ja hänen oli sitä helpompi käyttää sitä omiin tarkoituksiinsa, mitä enemmän hänen ministerinsä muuttuivat pelkiksi statisteiksi.

Vuoripuolueen kanssa liittoutunut järjestyspuolue kosti jäävämmällä presidentiltä 1 800 000 frangin lisäavun, jota Joulukuun 10. päivän yhdistyksen päämies oli pakottanut kauppa-apulaisministerinsä ehdottamaan. Tällä kertaa asian ratkaisi vain 102 äänen enemmistö, tammikuun 18. päivän jälkeen järjestyspuolue oli siis menettänyt vielä 27 ääntä, sen sisäinen hajaantuminen jatkui. Jottei kukaan erehtyisi hetkeksikään sen suhteen, mitä merkitsi sen liittoutuminen vuoripuolueen kanssa, se ei välittänyt ottaa edes huomioon 189 vuoripuolueen jäsenen allekirjoittamaa esitystä valtiorikollisten yleisestä armahtamisesta. Riitti, kun sisäministeri, muuan Väisänenin henkilö, selitti, että rauha oli vain näennäistä, että salassa harjoitettiin ankaraa kiihotusta, kaikkialla järjestettiin salaisia yhdistyksiä, demokraattiset lehdet valmistautuivat uudesti syntymään, departementeista saapui huonoja uutisia, Genève'n pakolaiset johtivat Lyonin kautta koko Etelä-Ranskaa käsittävää salaliittoa, Ranska oli kauppa- ja teollisuuspuolan partaalla, Roubaix'n tehtailijat olivat supistaneet työaikaa, Belle-Îlen²⁴³ vangit kapinoivat — riitti jo se, että eräs Väisänen esiin punaisen kummituksen, eikä järjestyspuolue tarvinnut enempää hyljätäkseen keskusteluita esityksen, joka olisi hankkinut kansalliskokoukselle tavattoman kansansuosion ja pakottanut Bonaparten heittäytymään jälleen sen syliin. Sen sijaan, että järjestyspuolue antoi säikäyttää itsensä toimeenpanovallan kuvailemalla uusien levottomuuksien näkymällä, sen olisi pitänyt suoda hieman liikkuma-alaa luokkataistelulle saadakseen toimeenpanovallan pysymään siitä itsestään riippuvaisena. Mutta se tunsu itsensä kykenemättömäksi tuohon tehtävään, leikkimään tulella.

Sillä välin niin sanottu tilapäisministeristö elää kitkutti huhtikuun puoliväliin saakka. Bonaparte väsytti ja pilkkasi kansalliskokousta alituisilla uusilla ministerikombinaatioillaan. Toisinaan hän näytti aikovan muodostaa tasavaltalaisen ministeristön, jossa olisivat Lamartine ja Billault, toisinaan parlamentaarisen ministeristön, jossa olisi ehdottoman tarpeellinen Odilon Barrot, jonka nimi ei puuttunut koskaan, kun oltiin narrin tarpeessa, toisinaan legitimistisen ministeristön, johon tulisivat Vatimesnil ja Benoist d'Azy, toisinaan orleanistisen, jossa olisi Maleville. Pitäen näin yllä järjestyspuolueen eri ryhmien keskinäistä jännittyneisyyttä ja pelotellen niitä kaikkia tasavaltalaisen ministeristön ja sitä välttämättä seuraavan yleisen äänioikeuden palauttamisen näkymällä Bonaparte vakuutti samalla porvaristolle, että hänen vilpittömät ponnistelunsa parlamentaarisen ministeristön muodostamiseksi epäonnistuvat rojalististen ryhmien taipumattomuuden takia. Porvaristo taas vaati »lujaa hallitusta» sitä äänekkäämmin ja piti Ranskan jättämistä »ilman hallintoa» sitä anteeksiantamattomampana, mitä lähemmäksi näytti tulevan yleinen kauppapula ja mitä enemmän se hankki so-

sialismin kannattajia kaupungeissa samoin kuin tuhoisan alhaiset viljanhinnat maaseudulla. Kauppa ehtyikin päivä päivältä, työttömien lukumäärä kasvoi huomattavasti. Pariisissa oli ainakin 10 000 työlläistä ilman leipää, Rouenissa, Mülhausenissa*, Lyonissa, Roubaix'ssa, Tourcoingissa, St. Etiennessä, Elbeufissa jne. seisoi lukuisia tehtaita. Näissä olosuhteissa Bonaparte tohti entistää 11. huhtikuuta tammikuun 18. päivän ministeristön, johon herrojen Rouherin, Fouldin, Barochen ym. lisäksi tuli vahvistuksena herra Léon Faucher, jolle perustuslakia säätävä kokous viimeisenä elinpäivänään oli yksimielisesti — viiden ministerin ääntä lukuunottamatta — antanut epäluottamuslauseen väärin sähkösanomatietojen levittämisen vuoksi. Kansalliskokous oli siis saanut voiton ministeristöstä 18. tammikuuta ja taistellut kolme kuukautta Bonapartea vastaan vain siksi, jotta 11. huhtikuuta Fould ja Baroche saisivat puritaani Faucher'n kolmanneksi ministeriliittoonsa.

Marraskuussa 1849 Bonaparte oli tyytynyt *ei-parlamentaariseen* ministeristöön, tammikuussa 1851 — *ulkoparlamentaariseen* ja huhtikuun 11. p:nä hän tunsii olevansa kyllin voimakas muodostamaan *parlamentinvastaisen* ministeristön, jossa kummankin, sekä perustuslakia säätävän että lakiasäätävän, tasavaltalaisen ja kuningasmielisen kansalliskokouksen epäluottamuslauseet yhdistyivät harmonisesti. Tämä ministeristöasteikko oli se lämpömittari, jolla parlamentti saattoi mitata oman elämänlämpönsä vähentymistä. Tämä lämpö oli huhtikuun lopulla laskenut niin alas, että Persigny saattoi yksityiskeskustelussa kehottaa Changarnier'ta siirtymään presidentin leiriin. Bonaparte, vakuutti hän, katsoi, että kansalliskokouksen vaikutuksesta oli kokonaan tehty loppu, ja oli jo valmiina julistuksen, joka julkaistaisiin vakaasti aiotun, mutta jälleen tilapäisesti lykätyn coup d'état'in jälkeen. Changarnier ilmoitti järjestyspuolueen johtajille tästä kuolemantuomiosta, mutta kuka uskoo, että luteenpurema tappaa? Parlamentti, niin lyöty, niin hajonnut ja niin perin juurin mätä kuin se olikin, ei vielääkään kyennyt pitämään Joulukuun 10. päivän yhdistyksen groteskin johtajan kanssa käymäänsä kaksintaistelua muuna kuin kaksintaisteluna luteen kanssa. Mutta Bonaparte vastasi järjestyspuolueelle kuin Agesilaos kuningas Agisille: »Näytän sinusta muurahaiselta, mutta kerran minusta tulee leijona.»²⁴⁴

VI

Liitto, joka järjestyspuolueen oli pakko tehdä vuoripuolueen ja aito tasavaltalaisten kanssa pyrkiessään tuloksettomasti pitämään hallussaan sotilasvallan ja valtaamaan uudelleen toimeenpanovallan korkeimman johdon, todisti kumoamattomasti, että järjestyspuolue oli menettänyt itsenäisen *parlamentaarisen enemmistönsä*. Pelkkä

* — Mulhousessa. *Toim.*

kalenterin mahti, kellon viisari antoi 28. toukokuuta merkin sen täydelliselle hajoamiselle. Tuona päivänä alkoi kansalliskokouksen viimeinen elinvuosi. Kansalliskokouksen oli nyt ratkaistava, jätetäänkö perustuslaki entiselleen vai tarkistetaanko sitä. Mutta perustuslain tarkistaminen ei merkinnyt vain joko suurporvariston tai pikkuporvarillisen demokratian herruutta, joko demokratiaa tai proletariaatin anarkiaa, joko parlamentaarista tasavaltaa tai Bonapartea, vaan se merkitsi samalla, että oli valittava joko Orléans tai Bourbon! Siten keskelle parlamenttia putosi riitaomena, jonka ympärillä oli syttyvä ilmieleikkiin taistelu niistä eduista, jotka pirstoivat järjestyspuolueen vihamielisiksi ryhmiä. Järjestyspuolue oli erilaisten yhteiskunnallisten aineiden yhtymä. Tarkistamiskysymys synnytti sellaisen poliittisen lämpötilan, jossa tämä yhtymä hajosi jälleen alkuksiinsa.

Bonapartistien mielenkiinto tarkistusta kohtaan on helposti selitettävissä. He tahtoivat kumota ennen kaikkea 45. artiklan, joka esti valitsemasta uudelleen Bonapartea ja pidentämästä hänen valtakauttaan. Tasavaltalaisten asennoituminen ei ollut sen vaikeammin selitettävissä. He torjuivat ehdottomasti minkä hyvänsä tarkistuksen, he näkivät siinä ainoastaan salaliiton tasavaltaa vastaan. Koska heidän käytettävissään oli *enemmän kuin neljännes* kansalliskokouksen äänistä ja koska laillisesti pätevän tarkistamispäätöksen tekemiseen ja tarkistuksen suorittavan kokouksen koollekutsumiseen vaadittiin perustuslain mukaan kolme neljänestä äänistä, niin heidän tarvitsi vain laskea omat äänensä ollakseen varmoja voitosta. Ja he olivat varmoja voitosta.

Jos kohta nämä kannanotot olivat selviä, niin järjestyspuolue oli sitä vastoin sotkeentunut selvittämättömiin ristiriitoihin. Kieläytyessään tarkistuksesta se saattaisi vaaraan status quon, koska Bonapartelle jäisi silloin vain yksi ulospääsy, väkivalta, ja koska Ranska presidentteineen, joka oli menettänyt vaikutusvaltansa, ja parlamentteineen, jolla sitä ei ollut ollut pitkään aikaan, ja vihdoin kansoineen, joka aikoi hankkia sen jälleen itselleen, saatettaisiin ratkaisuun hetkellä, toukokuun toisena sunnuntaina 1852, alttiiksi vallankumoukselliselle anarkialle. Äänestäessään perustuslain mukaisen tarkistuksen puolesta se tiesi äänestävänsä turhaan ja kärsivänsä perustuslain mukaisesti tappion tasavaltalaisten kielteisen kannan vuoksi. Selittäessään pitävänsä perustuslain vastaisesti yksinkertaista äänen enemmistöä riittävänä se saattoi toivoa pitävänsä vallankumousta kurissa vain alistumalla itse ehdoitta toimeenpanovallan herruuteen; siten se tekisi Bonapartesta perustuslain, tarkistuksen ja itsensäkin määrääjän. Osittainen tarkistus, joka pidentäisi presidentin valta-aikaa, valmistaisi tietä keisarilliselle vallananastukselle. Yleinen tarkistus, joka lyhentäisi tasavallan elinikää, johtaisi väistämättä dynastisten pyyteiden konfliktiin, sillä sekä Bourbonin että Orléansin suvun valtaistuimelle nousun edellytykset olivat paitsi erilaiset myös sulkiivat pois toinen toisensa.

Parlamentaarinen tasavalta oli enemmän kuin puolueeton alue, jolla Ranskan porvariston molemmat ryhmät, legitimistit ja orleanistit, suurmaanomistus ja teollisuus, saattoivat isännöidä rinta rinnan, yhtäläisin oikeuksin. Se oli niiden yhteisen herruuden välttämätön edellytys, ainoa valtiomuoto, jossa niiden yhteiset luokkaedut olivat määräävinä niin eri porvarisryhmien pyyteisiin kuin myös yhteiskunnan kaikkiin muihin luokkiin nähden. Kuningasmielisinä ne joutuivat jälleen vastakkain, taisteluun joko maaomaisuuden tai rahan ylivallasta, ja tämän vastakkaisuuden ylimpänä ilmauksena, sen ruumiillistumana, olivat niiden kuninkaat, niiden hallitsijasuvut. Tämän vuoksi järjestyspuolue ponnisteli *Bourbonien takaisin paluuta* vastaan.

Orleanisti ja kansanedustaja Creton oli 1849, 1850 ja 1851 säännöllisin väliajoin ehdottanut kuningasperheitä koskevan karkotusmääräyksen peruuttamista. Parlamentti esitti yhtä säännöllisesti näytelmää kuningasmielisten kokouksesta, joka itsepintaisesti sulkee karkotetuilta kuninkailtaan portin, josta nämä voisivat palata kotiin. Rikhard III oli murhannut Henrik VI:n huomauttaen, että Henrik oli ollut liian hyvä elämään tässä maailmassa, joten hänen paikkansa oli taivaassa. Kuningasmieliset selittivät Ranskan olevan liian huonon ottamaan jälleen vastaan kuninkaansa. Olosuhteiden pakosta kuningasmieliset olivat muuttuneet tasavaltalaisiksi ja vedonneet jatkuvasti kansan päätökseen, joka oli karkottanut heidän kuninkaansa Ranskasta.

Perustuslain tarkistaminen — ja olosuhteet pakottivat ottamaan sen käsiteltäväksi — asetti tasavallan ohella kyseenalaiseksi myös kummankin porvarisryhmän yhteisen herruuden ja aiheutti nyt jälleen, monarkian osoittautuessa mahdolliseksi, niiden intressien kilpailua, joita monarkia oli vuoron perään ennen muuta edustanut, taistelua siitä, kumpi ryhmä saa ylivallan toiseen nähden. Järjestyspuolueen diplomaatit luulivat tekevänsä lopun taistelusta molempien hallitsijasukujen yhteensulautumisen avulla, kuningasmielisten puolueitten ja niiden kuningashuoneiden niin sanotun *yhtymisen* avulla. Restauration ja heinäkuun monarkian todellista yhtymistä oli parlamentaarinen tasavalta, jossa orleanistien ja legitimistien värit sammuiivat ja eri porvarislajit sulautuivat yleensä porvaristoksi. Mutta nyt piti orleanistista tulla legitimisti ja legitimististä orleanisti. Kuninkuuden, joka oli ollut niiden vastakohtaisuuden ruumiillistuma, piti nyt muuttua niiden yhtenäisyyden ruumiillistumaksi; niiden yksinomaisten ryhmäetujen ilmauksen piti muuttua niiden yhteisten luokkaetujen ilmaukseksi; monarkian oli tehtävä se, minkä saattoi tehdä ja tekikin vain molempien monarkioiden lakkauttaminen, tasavalta. Kas tässä se viisasten kivi, jonka keksimiseksi järjestyspuolueen alkemistit olivat vaivanneet päätään. Ikään kuin legitimistisestä monarkiasta olisi joskus voinut tulla teollisuusporvariston monarkia tai porvarikuninkuudesta syntyperäisen maaylimystön kuninkuus. Ikään kuin maaomaisuus ja teolli-

suus olisivat voineet yhtyä veljesliittoon *yhden* kruunun hallitsemina, vaikka tuo kruunu voitiin laskea vain yhteen päähän, joko vanhemman tai nuoremman veljen päähän. Ikään kuin teollisuus ylipäänsä voisi sopia maaomaisuuden kanssa, niin kauan kuin maaomaisuus ei päättä itse muuttua teolliseksi. Vaikka Henrik V kuolisi huomispäivänä, niin Pariisin kreivistä ei silti tulisi legitimistien kuningasta, paitsi ehkä siinä tapauksessa, että hän lakkaisi olemasta orleanistien kuningas. Kuitenkin yhteensulautumisen filosofit, jotka korottivat ääntään sitä mukaa kuin tarkistamiskysymys työntyi etualalle, jotka olivat tehneet »Assemblée nationalesta»¹⁵⁴ itselleen julkisen jokapäiväisen äänenkannattajan ja jotka tälläkin hetkellä (helmikuussa 1852) ovat taas puuhassa, selittivät kaikkien vaikeuksien johtuvan vain molempien hallitsijasukujen vastarinnasta ja keskinäisestä kilpailusta. Niin sitten Ludvig Filipin kuoleman jälkeen yritettiin saada aikaan sovintoa Orléansin suvun ja Henrik V:n välillä, mutta kuten hallitsijasukujen juonitteluja yleensä, hoidettiin näitäkin yrityksiä vain kansalliskokouksen lomalla ollessa välinäytöksinä kulissien takana, ja niin, että ne olivat enemmän sentimentaalista keikailua vanhalla taikauskolla kuin tositarcoituksellista puuhaa, niistä tekaistiin nyt valtiollinen näytelmä, jonka järjestyspuolue toi julkisuuden näyttämölle, kun siihen saakka sitä oli esitetty harrastelijateatterissa. Pikälähetit kiisivät Pariisista Venetsiaan,²⁴⁵ Venetsiasta Claremontiin, Claremontista Pariisiin; Chambordin kreivi julkaisi manifestin, jossa hän »kaikkien perheenjäsentensä tukemana» julisti »kansallista» eikä omaa restauraatiota. Orleanisti Salvandy heittäytyi Henrik V:n jalkoihin. Legitimistijohtajat Berryer, Benoist d'Azy, St.-Priest vaelsivat Claremontiin suostuttelemaan Orléansin sukukuntaa, mutta matka jäi tuloksettomaksi. Yhtymisen kannattajat havaitsivat liian myöhään, että kummankaan porvarisryhmän edut eivät muuttuneet tinkimättömämmiksi eivätkä peräänantavaisemmiksi kärjistyessään sukuetujen, kahden hallitsijahuoneen etujen muodossa. Jos Henrik V tunnustaisi Pariisin kreivin seuraajakseen — ainoa menestys, mikä yhtymisellä parhaassa tapauksessa voitiin saavuttaa, — niin Orléansin suku ei voittaisi mitään, mitä Henrik V:n lapsettomuus ei olisi sille jo taannut, mutta se menettäisi kaiken sen, minkä se oli heinäkuun vallankumouksen kautta hankkinut. Se luopuisi kaikista alunperin esittämistään vaatimuksista, kaikista oikeuksista, jotka se oli hankkinut Bourbonien vanhemmalta sukuhaaralta miltei vuosisadan kestäneessä taistelussa, se vaihtaisi historialliset etuutensa, nykyaikaisen kuninkuuden etuudet, sukupuunsa etuiksiin. Yhtyminen ei siis olisi ollut muuta kuin Orléansin suvun vapaaehtoista luopumista valtaistuimesta, sen alistumista legitimismiin, sen katuvaista kääntymistä valtiollisesta protestanttisuudesta valtiolliseen katolisuuteen, kääntymistä, mikä sitä paitsi ei edes johtanut sitä takaisin valtaistuimelle, jonka se oli menettänyt, vaan ainoastaan sille valtaistuimen portaalille, jolla se oli syntynyt. Vanhat orleanistiministerit Guizot, Duchâtel ja muut, jotka niin ikään kiiruhtivat

Claremontiin puhumaan yhtymisen puolesta, edustivat itse asiassa vain heinäkuun vallankumouksen jälkeistä kohmeloa, porvarikunin-gaskunnan ja porvareitten kuninkuuden aiheuttamaa toivottomuutta, taikauskoista luottamusta legitimizeettiin kuin viimeiseen anarkialta suojaavaan taikakaluun. Kuvittelun olevansa Orléansin ja Bourbonin sukujen välimiehiä he olivat todellisuudessa vain orleanistiluopioita, ja sellaisina heidät myös otti vastaan prinssi Joinville. Orleanistien elinkelpoinen, sotainen osa, Thiers, Baze jne., sai Ludvig Filipin perhekunnan vakuuttuneeksi sitä helpommin siitä, että koska jokainen välitön monarkian restauraatio edellytti kummankin hallitsijasuvun yhtymistä ja jokainen tuollainen yhtyminen edellyttää samalla Orléansin suvun luopumista oikeuksistaan, niin oli täysin heidän esi-isänsä perinteiden mukaista tunnustaa väliaikaisesti tasavalta ja odottaa, kunnes tapahtumat sallivat muuttaa presidentin tuolin valtaistuimeksi. Joinvillen ehdokkuudesta laskettiin liikkeelle huhuja, yleistä uteliaisuutta pidettiin vireillä ja muutamia kuukausia myöhemmin, syyskuussa, kun perustuslain tarkistaminen oli hylätty, tuo ehdokkuus kuulutettiin virallisesti.

Orleanistien ja legitimistien yhtymistä tavoitteleva rojalistinen yritys ei siis yksinomaan mennyt myttyyn, vaan se mursi myös niiden *parlamentaarisen yhdistymän*, niiden tasavaltalaisen yhtymismuodon ja hajotti taas kerran järjestyspuolueen alkuosiinsa. Mutta mitä enemmän Claremont ja Venetsia vieraantuivat toisistaan, mitä enemmän rikkoontuivat niiden välit ja mitä voimakkaammaksi kävi agitaatio Joinvillen hyväksi, sitä innokkaammin ja vakavammin käytiin neuvotteluja Faucher'n, Bonaparten ministerin, ja legitimistien välillä.

Järjestyspuolueen hajaantuminen jatkui yhä. Kumpikin suurista pääryhmistä jakautui vuorostaan uusiin. Näytti siltä kuin kaikki vanhat vivahteet, jotka kummassakin piirissä, niin orleanistien kuin legitimistienkin piirissä, olivat aikaisemmin taistelleet keskenään ja painostaneet toisiaan, olisivat jälleen elostuneet kuin kuivuneet li-koeläimet, jotka ovat joutuneet kosketuksiin veden kanssa, näytti kuin ne kaikki olisivat saaneet uutta elinvoimaa muodostuakseen omiksi ryhmiksi ja itsenäisiksi vastakohtiksi. Legitimistit palasivat mielikuvituksessaan aikaan, jolloin kiisteltiin erimielisyyksistä Tuileriesin ja Pavillon Marsanin kesken, Villèlen ja Polignacin kesken.²⁴⁶ Orleanistit elivät uudelleen Guizot'n, Molén, Broglie'n, Thiersin ja Odilon Barrot'n välisten turnajaisten kulta-aikaa.

Perustuslain tarkistamista kannattanut, mutta tarkistuksen puitteista eri mieltä ollut järjestyspuolueen osa, joka muodostui toisaalta Berryer'n ja Falloux'n, toisaalta La Rochejaqueleinin johtamista legitimisteistä ja Molén, Broglie'n, Montalembertin ja Odilon Barrot'n johtamista taisteluun väsyneistä orleanisteista, sopi bonapartistiedustajien kanssa päätyen seuraavaan epämääräiseen ja laajaselitteiseen ehdotukseen:

»Allekirjoittaneet edustajat, tarkoituksenaan antaa kansakunnalle jälleen mahdollisuus sen suvereniteetin täydelliseen toteuttamiseen, ehdottavat täten perustuslain tarkistamista.»

Mutta samaan aikaan he selittivät yksimielisesti selostajansa Tocquevillen kautta, ettei kansalliskokouksella ollut oikeutta esittää *tasavallan lakkauttamista*, että tällainen oikeus oli vain tarkistuskamarilla. He julistivat sitä paitsi, että perustuslaki voitiin tarkistaa *vain »laillisin» perustein*, siis ainoastaan, jos tarkistusta kannattaa perustuslain säätämä kolme neljännessä äänestäjistä. Heinäkuun 19. pnä kuusi päivää kestäneen myrskyisän käsittelyn jälkeen tarkistusehdotus hylättiin, kuten oli odotettavissakin. Tarkistuksen puolesta äänesti 446 edustajaa ja vastaan 278. Äärimmäiset orleanistit Thiers, Changarnier ym. äänestivät tasavaltalaisten ja vuoripuolueen mukana.

Parlamentin enemmistö oli näin esiintynyt perustuslakia vastaan, mutta perustuslaki itse esiintyi vähemmistön puolesta ja teki sen päätöksen sitovaksi. Mutta eikö järjestyspuolue ollut 31. toukokuuta 1850 ja 13. kesäkuuta 1849 alistanut perustuslakia parlamentin enemmistöstä riippuvaksi? Eikö tuon puolueen koko siihenastinen politiikka ollut perustunut juuri siihen, että perustuslain pykälät alistettiin parlamentin enemmistön päätöksistä riippuviksi? Eikö se ollut antanut demokraattien luottaa taikauskoisesti lain kirjaimen kuin Vanhaan testamenttiin ja kurittanut heitä sillä? Tuolla hetkellä perustuslain tarkistus ei kuitenkaan merkinnyt muuta kuin presidentin valta-ajan pidentämistä, samoin kuin perustuslain voimassaolon jatkaminen ei merkinnyt muuta kuin Bonaparten viraltapanaa. Parlamentti oli puhunut hänen puolestaan, mutta perustuslaki puhui parlamenttia vastaan. Bonaparte siis toimi parlamentin hengen mukaisesti repiessään perustuslain palasiksi, ja hän toimi perustuslain hengen mukaisesti hajottaessaan parlamentin.

Parlamentti julisti perustuslain ja sen ohessa oman herruutensa »enemmistöstä riippumattomaksi», se oli päätöksellään kumonnut perustuslain ja pidentänyt presidentin valta-aikaa ja samalla selittänyt, että toinen ei voinut elää eikä toinen kuolla niin kauan kuin se itse oli olemassa. Sen tulevat haudankaivajat seisovat jo ovella. Samaa aikaan kun parlamentti kiisteli perustuslain tarkistamisesta, Bonaparte erotti ensimmäisen divisioonan komentajan kenraali Barray d'Hilliers'n, joka oli osoittautunut epäroiväksi, ja nimitti hänen tilalleen kenraali Magnanin, Lyonin voittajan, joulukuun päivien sankarin, erään kätyrinsä, joka jo Ludvig Filipin aikana oli enemmän tai vähemmän kompromettoinut itsensä bonapartismilla Boulognen retken yhteydessä.

Perustuslain tarkistamisesta tekemällään päätöksellä järjestyspuolue osoitti, että tuo puolue ei kyennyt hallitsemaan eikä palvelemaan, elämään eikä kuolemaan, sietämään tasavaltaa eikä kukistamaan sitä, pitämään voimassa perustuslakia eikä romuuttamaan sitä, toimimaan yhdessä presidentin kanssa enempää kuin katkaisemaan

väljään häneen. Keneltä se sitten odotti ratkaisua kaikkiin ristiriitoihin? Almanakalta, tapahtumain kululta. Se ei katsonut itsellään olevan valtaa vaikuttaa tapahtumain kulkuun. Se antautui siten tapahtumien valtaan, ts. sille voimalle, jolle taistelussaan kansaa vastaan se oli luovuttanut vallan attribuutin toisensa jälkeen, kunnes itse seisoj voimattomana tuon voiman edessä. Jotta toimeenpanovallan johtaja olisi voinut entistä esteettömämmin laatia sotasuunnitelmansa sitä vastaan, lisätä hyökkäysvälineitään, valita aseensa ja lujittaa asemiaan, järjestyspuolue päätti tällä kriittisellä hetkellä kadota näyttämöltä ja lykätä istuntojaan kolmella kuukaudella: 10. elokuuta 4. marraskuuta.

Vähät siitä, että parlamentaarinen puolue oli hajonnut kahdeksi suureksi ryhmäksi ja nämä edelleen keskuudessaan eri osasiin, sen lisäksi oli rikkoontunut parlamentissa olevan ja parlamentin *ulko-puolella* olevan järjestyspuolueen yhtenäisyys. Porvariston puhujat ja kirjanoppineet, heidän tribuuninsa ja sanomalehtensä, sanalla sanoen porvariston ideologit ja porvaristo itse, edustajat ja edustettavat seisovivat vieraantuneina vastatusten eivätkä enää ymmärtäneet toisiaan.

Provinssien legitimistit, joiden näköpiiri oli rajoittunut ja innostus rajaton, syyttivät parlamenttijohtajiaan Berryer'tä ja Falloux'ta siitä, että nämä olivat karanneet bonapartistien leiriin ja luopuneet Henrik V:stä. Heidän neitseellinen, niin kuin Bourbonien liljat, järkensä uskoi syntiinlankeemukseen muttei diplomaattiaan.

Vielä kohtalokkaampi ja ratkaisevampi oli kauppaporvariston ja heidän poliitikkojensa välien rikkoutuminen. Kauppaporvaristo ei syyttänyt poliitikkojaan periaatteista luopumisesta kuten legitimistit omiaan, vaan siitä että sen poliitikot olivat pitäneet kiinni hyödyttömiksi käyneistä periaatteista.

Olen jo aikaisemmin huomauttanut, että Fouldin tultua ministeriksi kauppaporvariston se osa, jolle Ludvig Filipin aikanaan oli kuulunut leijonanosa vallasta, *rahaylimystö*, oli muuttunut bonapartelaiseksi. Fould ei yksinomaan puoltanut pörssissä Bonaparten etuja, hän puolsi myös pörssin etuja Bonaparten luona. Rahaylimystön kantaa kuvaa sattuvimmin seuraava ote sen eurooppalaisesta äänenkannattajasta, Lontoon »Economist» lehdestä.²⁴⁷ Vuoden 1851 helmikuun 1. päivän numerossa lehti julkaisee kirjoituksen Pariisista:

»Joka suunnalta saamme vakuutuksia, että Ranska kaipaa ennen kaikkea rauhaa. Presidentti puhuu siitä lakiasäättävälle kokoukselle lähettämässään julistuksessa, sama kaikuu kansallisilta puhujalavoilta, samaa vakuuttavat sanomalehdet, samaa julistetaan saarnatuoleista, *samaa todistaa valtion arvopapereiden herkkä reagoiminen vähäisimpiinkin mahdollisiin häiriöihin ja niiden vakuus toimeenpanovallan voittaessa.*»

Vuoden 1851 marraskuun 29. päivän numerossa »Economist» selittää omissa nimissään:

»Euroopan kaikissa pörsseissä on presidentti nyt tunnustettu järjestyksen vartijaksi.»

Rahaylimystö siis tuomitsi järjestyspuolueen parlamentaarisen taistelun toimeenpanovaltaa vastaan *järjestyksen häiritsemisenä* ja juhli *järjestyksen voittona* jokaista voittoa, jonka presidentti sai niistä, joita oli luultu rahaylimystön omiksi edustajiksi. Rahaylimystönä ei tällöin ole pidettävä ainoastaan suuria lainausliikkeen harjoittajia ja valtion arvopaperikeinottelijoita, joiden edut käyvät täysin ymmärrettävistä syistä yksin valtiovallan etujen kanssa. Koko uudenaikainen rahaliike, koko pankkitalous on mitä kiinteimmässä yhteydessä valtion luottotoimintaan. Osa pankkien liikepääomasta on pakko kiinnittää nopeasti muunnettaviin, korkoa tuottaviin valtion arvopapereihin. Pankkitalletuksia, pääomaa, jonka pankit saavat käytettäväkseen ja jonka ne jakavat kauppiaille ja teollisuudenharjoittajille, virtaa niille osittain valtion koroilla eläjien osingoista. Kun valtiovallan lujuus on kaikkina aikoina ollut koko rahamarkkinoiden ja näiden rahamarkkinain pappien Vanhana testamenttina, niin kuinka voisi olla toisin nyt, jolloin jokainen uusi vedenpaisumus uhkaa huuhtoa pois vanhojen valtioiden mukana myös vanhat valtionvelat?

Myös *teollisuusporvaristo* oli järjestyksän fanatismissaan suutuksissaan parlamentaarisen järjestyspuolueen ja toimeenpanovallan riidan vuoksi. Äänestettyään tammikuun 18. p:nä Changarnier'n erottamisasiaa Thiers, Anglès, Sainte-Beuve ym. saivat valitsijoiltaan juuri teollisuusseuduilta julkisia nuhteita, joissa nimenomaan heidän liittoutumistaan vuoripuolueen kanssa ruoskittiin järjestystä vastaan tehtynä valtiopetoksena. Joskaan, kuten olemme nähneet, röyhkeät kiusanteot ja pikkumaiset juonittelut, joina järjestyspuolueen taistelu presidenttiä vastaan ilmeni, eivät ansainneet parempaa vastaanottoa, niin toisaalta tämä porvariston osa, joka vaatii edustajiaan luovuttamaan asevoimat vastarinnatta oman parlamenttinsa käsistä seikkailevalle kruunun tavoittelijalle, ei ollut edes niiden juonien arvoinen, joita sen eduksi punottiin. Se osoitti, että taistelu sen *yhteiskunnallisten* etujen, sen omien *luokkaetujen*, sen *poliittisen vallan* puolesta vain rasitti ja hermostutti sitä, koska se häiritsti sen yksityisiä liikeasioita.

Departementtikaupunkien porvarilliset arvohenkilöt, maistraatin jäsenet, kauppatornion jäsenet jne. ottivat kaikkialla miltei poikkeuksetta Bonaparten hänen kiertomatkoillaan vastaan mitä orjamaisimmalla kunnioituksella — jopa silloinkin, kun hän häikäilemättömästi hyökkäsi kansalliskokousta ja varsinkin järjestyspuoluetta vastaan, kuten Dijonissa.

Niin kauan kuin kauppa kävi hyvin, kuten oli laita vielä vuoden 1851 alussa, kauppaporvaristo vastusti vimmatusti kaikkea parlamentaarista taistelua, jotta kaupalle ei koituisi siitä vahinkoa. Kun kauppa kävi huonosti, kuten oli jatkuvasti laita vuoden 1851

helmikuun lopusta lähtien, kauppaporvaristo valitti parlamentti-taistelua lamaannuksen syyksi ja vaati äänekkäästi sen lopettamista, jotta kauppa luistaisi jälleen. Perustuslain tarkistuksesta keskusteltiin juuri tähän huonoon aikaan. Koska tässä oli kysymys olemassa-olevan valtiomuodon elämästä tai kuolemasta, niin porvaristo tunsikin olevansa sitäkin oikeutetumpi vaatimaan edustajiltaan tämän piinallisen välitilan lopettamista ja samalla status quo'n säilyttämistä. Siinä ei ollut mitään ristiriitaa. Välitilan lopettamisella se tarkoitti juuri tuon tilan jatkumista, ratkaisun hetken lykkäämistä epämääräiseen tulevaisuuteen. Status quo voitiin säilyttää vain kahdella tavalla: pidentämällä Bonaparten valtakautta tai antamalla hänen jättää perustuslain mukaisesti presidentinvirkansa ja valitsemalla Cavaignac. Osa porvaristoa toivoi viimeksi mainittua ratkaisua, mutta ei osannut antaa edustajilleen mitään parempaa neuvoa, kuin että oli pysyttävä vai vai ja oltava kajoamatta polttavaan kysymykseen. Se arveli ettei Bonapartekaan toimisi, mikäli sen edustajat olisivat vai vai. Se tahtoi itselleen kamelikurjen tapaista parlamenttia: tämä kun pistää päänsä piiloon jäädäkseen näkymättömäksi. Toinen osa porvaristoa tahtoi jättää Bonaparten presidentintuolille, koska hän kerran istui sillä, jotta kaikki jäisi entiselleen. Sitä suututti, kun sen parlamentti ei rikkonut julkisesti perustuslakia eikä luopunut muista mutkitta vallasta.

Departementtien yleisneuvostot, nämä maaseudulla olevat suurporvariston edustuslaitokset, jotka pitivät istuntojaan kansalliskokouksen lomalla ollessa elokuun 25. päivän jälkeen, esiintyivät miltei yksimielisesti perustuslain tarkistamisen puolesta, siis parlamenttia vastaan ja Bonaparten puolesta.

Vielä selvemmin kuin riitaantumisensa omien *parlamenttiedustajiensa* kanssa, porvaristo toi ilmi kiukkunsa omia kirjallisia edustajiaan, omaa lehdistöään kohtaan. Eivät ainoastaan Ranskaa, vaan koko Eurooppaa hämmästyttivät ne suunnattoman raskaat sakkotuomiot ja häpeälliset vankeusrangaistukset, joita porvarilliset tuomioistuimet langettivat jokaisesta Bonaparten usurpaatiohaluja vastaan kohdistuvasta porvarillisten lehtimiesten hyökkäyksestä, sanomalehdistön jokaisesta yrityksestä puolustaa porvariston poliittisia oikeuksia toimeenpanovaltaa vastaan.

Kun *parlamentaarinen järjestyspuolue*, kuten olen jo osoittanut, pakotti itsensä pysymään rauhassa vaatimalla äänekkäästi rauhaa, kun se hävittäessään taistelussa yhteiskunnan muita luokkia vastaan omin käsin oman valtakomentonsa, parlamentaarisen valtakomennon kaikki edellytykset julisti, ettei porvariston poliittinen valta soveltunut yhteen porvariston turvallisuuden ja olemassaolon kanssa, niin sitä vastoin *parlamentin ulkopuoliset porvariston joukot* matelamalla presidentin edessä, herjaamalla parlamenttia, pahoinpitelemällä raa'asti omaa lehdistöään, yllytti Bonapartea vaientamaan ja hävittämään niiden oman puhuvan ja kirjoittavan osan, niiden omat poliitikot ja kynänkäyttäjät, puhujalavat ja sanomalehdet, voidakseen

kaikessa rauhassa hoidella omia yksityisiä liikeasioitaan lujan ja rajoittamattoman hallituksen turvissa. Se selitti hyvin selvästi, että se tahtoo kiihkeästi päästä poliittisesta herruudestaan päästäkseen herruuden vaivoista ja vaaroista.

Ja tuo parlamentin ulkopuolinen porvaristo, jota raivostutti jopa sen oman luokkaherruuden puolesta käyty parlamentaarinen ja kirjallinen taistelu ja joka petti tuon taistelun johtajat, tuo porvaristo julkeaa nyt jäljestäpäin syyttää proletariaattia siitä, ettei tämä noussut veriseen taisteluun, taisteluun elämästä ja kuolemasta sen puolesta! Tuo porvaristo, joka uhrasi joka hetki yhteiset luokkaetunsa, so. poliittiset etunsa, mitä rajoittuneimpien, likaisimpien yksityisetujensa vuoksi ja vaati samanlaista uhria edustajiltaan, huutaa nyt, että proletariaatti on omien aineellisten etujensa takia uhrannut sen ihanteelliset poliittiset edut. Se tekeytyy kaunosieluksi, jota proletariaatti sosialistien harhaan johtamana ei ole ymmärtänyt ja jonka se on jättänyt ratkaisevalla hetkellä oman onnensa nojaan. Ja se kohtaa yleistä myötätuntoa porvarillisessa maailmassa. En puhu tässä tietenkään saksalaisista nurkkapoliitikoista enkä tolvanoista. Tarkoitan esimerkiksi samaa »Economist» lehteä, joka vielä vuoden 1851 marraskuun 29. p:nä, siis neljä päivää ennen valtiokaappausta, oli julistanut Bonaparten »järjestyksen vartijaksi», mutta Thiersin ja Berryer'n »anarkisteiksi» ja joka jo 27. joulukuuta 1851, sen jälkeen kun Bonaparte oli rauhoittanut nämä »anarkistit», huusi, että »tietämättömät, sivistymättömät, typerät proletaarimassat» olivat kavaltaneet »yhteiskunnan ylimpien ja keskikerrosten kyvyt, tiedot, kurinalaisuuden, henkisen vaikutuksen, älylliset voimavarat ja moraalisen arvon». Tyhmää, tietämättömyyttä ja halpamaista massaa ei ollut mikään muu kuin porvaristomassa itse.

Ranska oli tosin vuonna 1851 kokenut eräänlaisen pienen kaupapulan. Helmikuun lopulla vienti osoittautui pienemmäksi kuin vuonna 1850, maaliskuussa kauppa ehtyi ja tehtaita alettiin sulkea, huhtikuussa teollisuusseutujen tila näytti yhtä toivottomalta kuin helmikuun päivien jälkeen, vielä toukokuussakaan liike-elämä ei ollut elpynyt. Vielä kesäkuun 28. p:nä Ranskan pankin salkku osoitti tuotannon olevan lamatilassa, sillä talletukset kasvoivat tavattomasti, mutta yhtä suuressa määrässä väheni vekseliliike, ja vasta lokakuun puolivälissä alkoi liike-elämässä asteittainen nousu. Ranskan porvaristo selitti tämän kauppalamana johtuvan puhtaasti poliittisista syistä, parlamentin ja toimeenpanovallan välisestä taistelusta, tilapäisluontoisen valtiomuodon epävakaisuudesta, vuoden 1852 toukokuun toisen sunnuntain kauhistuttavista näköaloista. En kiellä, että kaikki nämä seikat vaikuttivat lamauttavasti eräisiin teollisuudenaloihin Pariisissa ja departementeissa. Mutta joka tapauksessa tämä poliittisten olosuhteiden vaikutus oli vain paikallista ja vähäistä. Tarvitaanko muuta sen todistamiseksi, kuin että kauppa alkoi elpyä noin lokakuun puolivälissä juuri samalla hetkellä, jolloin poliittinen tilanne paheni, poliittinen taivaanranta pilvistyi

ja joka hetki saattoi odottaa salaman iskua Élyséepalatsin suunnalta? Ranskalainen porvari, jonka »kyvyt, tiedot, hengenvoima ja älylliset voimavarat» eivät ulottuneet sen omaa nenää pitemmälle, saattoi muuten koko Lontoon teollisuusnäyttelyn²⁴⁸ ajan iskeä nenänsä kauppavaikeuksiensa aiheuttajaan. Samaan aikaan kun Ranskassa suljettiin tehtaita, Englannissa tapahtui kauppaliikkeiden vararikkoja. Kun teollinen paniikki Ranskassa saavutti huippunsa huhti- ja toukokuussa, niin Englannissa huhti- ja toukokuussa saavutti huippukohtansa kaupallinen paniikki. Villateollisuus samoin kuin silkkiteollisuuskin kärsi samalla tavoin niin Englannissa kuin Ranskassakin. Joskin Englannin puuvillatehtaat toimivat edelleenkin, niin voitot eivät enää olleet yhtä suuret kuin 1849 ja 1850. Ero oli vain siinä, että Ranskassa oli teollisuuspula ja Englannissa kauppapula, että Ranskassa tehtaat seisoivat, mutta Englannissa ne laajensivat tuotantoaan olosuhteiden ollessa kuitenkin epäsuotuisampia kuin edellisinä vuosina; että Ranskassa sai kovimmat iskut vienti, Englannissa tuonti. Yhteinen syy, jota ei suinkaan ole etsittävä Ranskan poliittisen taivaan piiristä, oli silminnähtävä. Vuodet 1849 ja 1850 olivat suuren aineellisen kukoistuksen ja liikatuotannon aikaa, joskin tulokset ilmenivät vasta 1851. Tulossa olevaa teollisuusnäyttelyä silmällä pitäen tuotantoa vielä erikoisesti lisättiin tuon vuoden alussa. Lisäksi oli muitakin erikoislaatuisia syitä: ensiksikin vuosien 1850 ja 1851 puuvillakato, sitten varmuus odotettua suuremmasta puuvillasadosta, ensin nousu, sitten äkillinen puuvillanhintojen lasku, sanalla sanoen näiden hintojen heilahtelut. Raakasilkkiä oli ainakin Ranskassa saatu tavallista vähemmän. Vihdoin villateollisuus oli vuoden 1848 jälkeen laajentunut siinä määrin, että villantuotanto ei kyennyt pysymään sen rinnalla, ja raakavillan hinta oli suhteettoman korkea villatuotteiden hintoihin verrattuna. Näemme siis maailman kolmen suuren teollisuusalan raaka-aineessa jo kolminkertaisesti ainesta kaupan lamaan. Näitä erikoisseikkoja lukuun ottamatta vuoden 1851 näennäinen pula ei ollut muuta kuin pysähdys, jonka liikatuotanto ja yletön keinottelu saavat aikaan teollisessa kiertokulussa joka kerta, ennen kuin ne kokoavat kaikki voimavaransa kiriäkseen kuumeisesti kierroksen viimeisen jakson ja päätyäkseen jälleen lähtökohtaansa, yleiseen kauppapulaan. Tällaisina kauppahistorian välikausina tapahtuu Englannissa kauppaliikkeiden vararikkoja, jota vastoin Ranskassa seisautuu itse teollisuus — osaksi siitä syystä, että sen syrjäyttää kaikilla markkinoilla englantilaisten kilpailu, jota se ei pysty vastustamaan, osaksi siitä syystä, että ylellisyystarviketeollisuutena se on muita herkempi kärsimään liikelamasta. Ranska siis kokee yleisten pulien lisäksi omia kansallisia kauppapuliaan, jotka kuitenkin johtuvat ja ovat riippuvaisia paljon enemmän maailmanmarkkinoiden yleisestä tilasta kuin paikallisista ranskalaisista tekijöistä. On mielenkiintoista vertailla ranskalaisen porvarin ennakkoluuloa englantilaisen porvarin arvostelmaan. Muuan Liverpoolin suurim-

mista toiminimistä kirjoittaa kauppaa koskevassa katsauksessaan vuodelta 1851:

»Harvoina vuosina ovat vuoden alussa tehdyt ennakkolaskelmat osoittautuneet pettävämmiksi kuin nyt kuluneena vuonna; yksimielisesti odotetun kukoistuksen asemasta vuosi on ollut masentavimpia vuosia neljännesvuosisadan aikana. Näin on asianlaita tietenkin vain kauppaa, mutta ei teollisuutta harjoittavien luokkien kohdalla. Ja kuitenkin oli vuoden alussa syytä olettaa varmuudella päinvastaista; tavaravarastot olivat vähäiset, pääomaa oli runsaasti, elintarvikkeet olivat huokeita, saattoi odottaa runsasta satoa, mannermaalla vallitsi järkkymätön rauha, kotimaassa ei ollut mitään poliittisia tai rahataloudellisia häiriöitä — tuntui, että kauppa voi tosiaankin levittää siipensä vapaammin kuin koskaan ennen... Kenen syyksi siis on katsottava tämä epäsuotuisa tulos? Luulemme, että syy on *liiallisessa kaupankäynnissä* sekä tuonnin että viennin alalla. Elleivät kauppiamme itse rajoita toimintaansa, niin meitä ei voi pitää rai-teilla muu kuin joka kolmas vuosi toistuva paniikki.»

Kuvitelkaamme nyt ranskalaista porvaria, sitä kuinka tämän liike-elämän paniikin keskellä hänen kaupankipeää aivostoaan piinaavat, kiusaavat ja huumaavat huhut valtiokaappauksesta ja yleisen äänioikeuden palauttamisesta, taistelu parlamentin ja toimeenpanovallan välillä, orleanistien ja legitimistien sota, kommunistien salajuonittelu Etelä-Ranskassa, kuvitellut talonpoikaiskapinat Nièveren ja Cherin departementeissa, eri presidenttiehdokkaiden vaalimainostus, lehtien kerskailevat tunnukset, tasavaltalaisten uhkaukset, että he ovat valmiit ase kädessä puolustamaan perustuslakia ja yleistä äänioikeutta, in partibus⁹⁰ elävien sankareitten evankeliumit, jotka julistavat maailmanlopun tulevan vuoden 1852 toukokuun toisena sunnuntaina — niin käsitämme, miksi porvaristo tässä sanoin kuvaamattomassa, meluisassa yhtymis-, tarkistus-, lykkäys-, perustuslaki-, salahanke-, liittoutumis-, emigraatio-, usurpaatio- ja vallankumouskaoksessa huutaa mielipuolena parlamentaariselle tasavallalleen: »*Mieluummin kauhea loppu kuin loputon kauhu!*»

Bonaparte ymmärsi tämän huudon. Hänen käsityskykyään terävöitti velkojien hurjistuminen, velkojien, joista jok'ikisen auringonlaskun lähentäessä presidenttikauden loppua, vuoden 1852 toukokuun toista sunnuntaita, näytti siltä, että taivaankappaleitten kiertokulku protestoi heidän maalliset vekselinsä. Heistä oli tullut todellisia tähdistäennustajia. Kansalliskokous oli tehnyt tyhjäksi Bonaparten toivon, että hänen valtakauttaan jatkettaisiin perustusaillista tietä; prinssi Joinvillen ehdokkuus poisti pitemmät epäroinnit.

Bonaparten valtiokaappaus jos mikä oli tapahtuma, josta ennakkotuntua oli jo kauan ennen sen alkamista. Jo tammikuun 29. p:nä 1849, kuukauden kuluttua hänen valitsemisestaan, hän teki asiasta ehdotuksen Changarnier'lle. Hänen oma pääministerinsä Odilon Barrot oli puhunut valtiokaappauspolitiikasta kesällä 1849 peiteysti ja Thiers talvella 1850 avoimesti. Toukokuussa 1851 Persigny oli vielä kerran yrittänyt saada Changarnier'n kannattamaan kaappausta, »*Messenger de l'Assemblée*»²⁴⁹ oli saattanut julkisuuteen tiedon

tästä neuvottelusta. Bonapartistien sanomalehdistö uhkasi valtiokaappauksella jokaisen parlamentaarisen myrskyn aikana, ja mitä lähemmäksi tuli kriisi, sitä rohkeammaksi kävi niiden sävy. Juomingeissa, joita Bonaparte piti joka yö mies- ja naispuolisten hienostoikeittelijain kanssa, päätettiin, aina kun oli päästy puoliyöhön ja runsaat juomat olivat irrottaneet kielenkantimet ja päästäneet mielikuvituksen lentoon, että valtiokaappaus tehdään seuraavana aamuna. Miekat paljastettiin, lasit kilisivät, kansanedustajat lennätettiin ulos ikkunasta, keisarinviitta nostettiin Bonaparten hartioille, kunnes aamunkoitto karkotti jälleen yön aavenäyn ja hämmästyntynyt Pariisi sai kuulla suulailta Vestan neitsyeiltä ja varomattomilta paladineilta vaarasta, jonka se oli taas kerran välttänyt. Syyskuussa ja lokakuussa huhuttiin yhtenään coup d'état'ista. Ennakkotuntuun tuli jo väriäkin kuin kirjavaan daguerrotyppiin. Selailkaamme Euroopan sanomalehtiä syys- ja lokakuun ajalta, niin tapamme kirjaimellisesti seuraavanlaisia viittauksia: »Pariisi on täynnä huhuja valtiokaappauksesta. Kerrotaan, että sotaväki miehittää yöllä pääkaupungin ja seuraavana aamuna julkaistaan asetuksia, joilla hajotetaan kansalliskokous, julistetaan Seinen departementti piiritystilaan, palautetaan yleinen äänioikeus ja joissa vedotaan kansaan. Bonaparten väitetään etsivän ministereitä toimeenpanemaan näitä laittomia asetuksia.» Kirjeet, jotka tällaisia tietoja toivat, päättivät aina kohtalokkaaseen: »*lykäty toistaiseksi*». Valtiokaappaus oli Bonaparten pysyväinen fiksi idea. Tuota ideaa hän hautoi mielessään palatessaan Ranskaan. Se oli valloittanut hänet siinä määrin, että hän alinomaa paljasti ja laverteli julki aikeensa. Hän oli niin heikko, että hän myös luopui siitä alinomaa. Valtiokaappauksen haamusta oli tullut niin tuttu aave pariisilaisille, etteivät he tahtoneet uskoa sitä, kun se viimein muuttui lihaksi ja vereksi. Valtiokaappauksen onnistumisen syynä ei suinkaan ollut Joulukuun 10. päivän yhdistyksen johtajan vähäpuheisuus eikä kansalliskokouksen joutuminen ottamattoman äkkiylläkön uhriksi. Se onnistui huolimatta *Bonaparten* avosuudesta ja *kansalliskokouksen* tietien aikaisemman kehityksen välttämättömänä, väistämättömänä tuloksena.

Lokakuun 10. pñä Bonaparte ilmoitti ministereilleen päättäneensä jälleen palauttaa yleisen äänioikeuden, 16. pñä nämä jättivät eroanomuksensa, 26. pñä Pariisi sai tiedon Thorignyn ministeristön muodostamisesta. Samaan aikaan poliisiprefekti Carlier'n tilalle asetettiin Maupas ja armeijan ensimmäisen divisioonan päällikkö Magnan kokosi pääkaupunkiin luotettavimmat rykmentit. Marraskuun 4. pñä kansalliskokous aloitti uudelleen istuntonsa. Sillä ei ollut muuta tehtävää kuin kerrata lyhyesti ja suppeasti aikaisemmin läpikäymänsä kurssi ja todeta joutuneensa haudatuksi vasta kuoltuaan.

Ensimmäinen asema, jonka kansalliskokous menetti taistelussa toimeenpanovallan kanssa, oli ministeristö. Sen oli pakko juhlallisesti tunnustaa häviönsä ottaessaan täydestä Thorignyn näennäinen

ministeristö. Vakinainen valiokunta oli ottanut naurulla vastaan herra Giraud'n, kun tämä esitteli itsensä uuden ministeristön nimissä. Niin heikko ministeristö ajamassa sellaista lujaa toimenpidettä kuin yleisen äänioikeuden palauttaminen! Mutta kysymyshän olikin juuri siitä, ettei mitään tehtäisi parlamentin *avulla*, vaan kaikki *vastoin* parlamenttia.

Heti ensimmäisenä kokouspäivänään kansalliskokous sai Bonapartelta kirjelmän, jossa hän vaati yleisen äänioikeuden palauttamista ja vuoden 1850 toukokuun 31. päivän lain kumoamista. Hänen ministerinsä esittivät samana päivänä samansisältöisen asetuksen. Ministerien esityksen asian kiireellisyydestä kansalliskokous hylkäsi heti ja itse lakiesityksen marraskuun 13. p:nä 355 äänellä 348 vastaan. Näin se vielä kerran repi palasiksi valtakirjansa, osoitti vielä kerran, että se oli muuttunut kansan vapaasti valitsemasta edustajistosta yhden luokan usurpatoriseksi parlamentiksi, tunnusti vielä kerran itse katkoneensa lihakset, jotka sitoivat parlamentaarista päättä kansakunnan ruumiiseen.

Toimeenpanovalta vetosi kansalliskokouksesta kansaan ehdottamalla yleisen äänioikeuden palauttamista, kun taas lakiasäättävä valta vetosi kansan asemesta armeijaan ehdottamalla kvestorilakia. Tuon lain piti antaa kansalliskokoukselle oikeus kutsua välittömästi sotaväkeä käytettäväkseen, muodostaa parlamentin oma armeija. Nimitäessään siten armeijan erotuomariksi kansan ja itsensä, Bonaparten ja itsensä välisissä asioissa, tunnustaessaan armeijan ratkaisevaksi valtiomahdiksi kansalliskokouksen täytyi toisaalta todeta luopuneensa hallitsemasta tuota voimaa jo kauan sitten. Keskustelullaan oikeudesta kutsua sotaväkeä käytettäväkseen, sen sijaan että olisi kutsunut sitä heti, se osoitti itsekin epäilevänsä omia voimiaan. Hylätessään kvestorilakiesityksen se tunnusti avoimesti voimattomuutensa. Lakiesitys kumottiin sen saadessa 108 äänen vähemmistön, vuoripuolue oli siis ratkaissut asian. Se oli samanlaisessa asemassa kuin Buridanin aasi, tosin sen ratkaistavana ei ollut, kumpi kahdesta heinäsiikistä olisi viehättävämpi, vaan kumpi kahdesta selkäsäunasta olisi ankarampi. Toisaalta se pelkäsi Changarnier'ta, toisaalta Bonapartea. Täytyy myöntää, ettei se ollut lainkaan sankarin asemassa.

Marraskuun 18. p:nä ehdotettiin järjestyspuolueen aikaansaamaa kunnallisvaalilakia muutettavan siten, että kunnallisvaaleihin osallistuvilta valitsijoilta vaadittaisiin vain yhden vuoden asumista samalla paikkakunnalla entisen kolmen vuoden asemesta. Muutosehdotus hylättiin yhden ainoan äänen enemmistöllä, ja tämäkin ääni osoittautui oitis erehdykseksi. Hajaannuttuaan toisilleen vihamieliksi ryhmäkunniksi järjestyspuolue oli jo kauan sitten menettänyt itsenäisen parlamentaarisen enemmistönsä. Se osoitti nyt, ettei parlamentissa enää ollut olemassa ylipäänsä mitään enemmistöä. Kansalliskokouksesta *oli tullut ratkaisukyvytön*. Mikään kiihinvoima ei ollut enää pitämässä koossa sen osasia, se oli vetäissyt viimeisen henkäyksensä, se oli kuollut.

Muutamia päiviä ennen katastrofia parlamentin ulkopuolella olevat porvarisjoukot joutuivat vielä kerran juhlallisesti todistamaan välirikkonsa parlamentissa istuvan porvariston kanssa. Thiers, joka parlamentaarisenä sankarina poti erikoisen voimakkaasti parlamentaarisen kretinismien parantumatonta tautia, punoi parlamentin kuoleman jälkeen uutta parlamentaarista juonta valtioneuvoston kanssa, vastuuvollisuuslakia, jonka tarkoituksena oli pitää presidenttiä tiukasti perustuslain puitteissa. Niin kuin Bonaparte syyskuun 15. pñä, Pariisin uuden kauppahallin perustamispäivänä, oli kuin uusi Masaniello lumonnut torimatamit, naiskalakauppiat — ja totta puhuen yksi kalakauppias vastasi reaalisen voiman kannalta 17 linna-kreiviä — niin kuin hän kvestorilain esittämisen jälkeen oli saanut innostumaan Élyséepalatsissa kestitsemänsä luutnantit, niin hän marraskuun 25. pñä houkutteli puolelleen teollisuusporvariston, joka oli kokoontunut sirkukseen vastaanottamaan hänen kädestään Lontoon teollisuusnäyttelystä saadut palkintomitalit. Lainaan »Journal des Débats» lehdestä tyypillisen kohdan hänen puheestaan:

»Näin odottamattomat menestykset antavat minulle oikeuden toistaa: miten suuri olisikaan Ranskan tasavalta, jos se saisi hoitaa todellisia etujaan ja uudistaa laitoksiaan sen sijaan, että sitä alinomaa häiritsevät toisaalta demagogit, toisaalta monarkistiset hallusinaatiot. (Voimakkaita, myrskyisiä, jatkuvia suosionosoituksia amfiteatterin joka puolelta.) Nuo monarkistiset hallusinaatiot ovat kaiken edistyksen ja kaikkien tärkeimpien teollisuusalojen esteenä. Edistyksen asemesta on vain taistelua. Näemme miesten, jotka olivat ennen kuninkaallisen arvovallan ja etuoikeuksien innokkaimpia tukipylväitä, nyt muuttuvan konventin puoleupukareiksi pelkästään siksi, että voisivat heikentää yleisen äänioikeuden luomaa arvovaltaa. (Voimakkaita, jatkuvia suosionosoituksia.) Näemme miesten, jotka joutuivat eniten kärsimään vallankumouksesta ja eniten valittivat sen johdosta, nyt provosoivan uutta vallankumousta, ja vain kansankunnan tahtoa kahlitakseen... Lupaan teille rauhaa tulevaisuudessa» jne. jne. (Hyvä! Hyvä! Myrskyisiä hyvä-huutoja.)

Näin teollisuusporvaristo paukuttaa käsiään hyväksyen orjamaisesti joulukuun 2. päivän valtiokaappauksen, parlamentin tuhoamisen, oman herruutensa perikadon, Bonaparten diktatuurin. Marraskuun 25. päivän suosionosoitusten jyllinä vastakaikuna on joulukuun 4. päivän tykkien jyllinä ja eniten käsiään paukuttaneen herra Sallandrouzen taloon paukkuu silloin eniten pommeja.

Hajottaessaan pitkän parlamentin²⁵⁰ Cromwell meni yksinään istuntosaliin, otti esiin kellonsa, jottei parlamentti jatkaisi olemassaoloaan minuuttiakaan yli hänen määräämänsä ajan, ja ajoi ulos joka ainoan parlamentinjäsenen hilpein humoristisin pilkkapuhein. Napoleon, esikuvaansa pienempänä, meni sentään brumairekuun 18. pñä lakiasäättävän elimen istuntohuoneeseen ja luki tälle, tosin tukahtuneella äänellä, sen kuolemantuomion. Toinen Bonaparte, jolla muuten oli käsissään aivan toisenlainen toimeenpanovalta kuin Cromwellilla tai Napoleonilla, ei etsinyt esikuvaa maailmanhistorian vuosikirjoista, vaan Joulukuun 10. päivän yhdistyksen annaaleista, rikoslainkäytön annaaleista. Hän varasti Ranskan Pankilta 25 miljoonaa

naa frangia, osti kenraali Magnanin miljoonalla, sotilaat à 15 frangia ja ryppy, kuin varas tapasi salaa yöllä rikostovereitaan, lähetti kätyrinsä murtautumaan parlamentin vaarallisimpien johtomiesten asuntoihin ja vangitutti Cavaignacin, Lamoricièren, Le Flôn, Changarnier'n, Charrasin, Thiersin, Bazen ym. nostaen heidät vuoteistaan, miehitytti sotaväellä Pariisin tärkeimmät paikat ja parlamenttitalon, antoi varhain aamulla iskeä helppoheikin mainosjulistuksia joka muuriin tiedottamaan kansalliskokouksen ja valtioneuvoston hajottamisesta, yleisen äänioikeuden palauttamisesta ja Seinen departementin julistamisesta piiritystilaan. Pian tämän jälkeen hän julkaisutti »Moniteurissa» väärennetyn asiakirjan, jonka mukaan vaikutusvaltaiset parlamentaarikot ovat muka ryhmittyneet valtioneuvostona hänen ympärilleen.

Parlamentin rippeet, joihin kuuluu etupäässä legitimistejä ja orleanisteja, kokoonnuttuaan Pariisin kymmenennen piirin kaupungintalolle päättivät toistuvien »Eläköön tasavalta!»-huutojen säestämänä erottaa Bonaparten, pitivät turhaan puheita rakennuksen edustalla töllistelevälle väkijoukolle, kunnes ne vihdoin raahattiin afrikkalaisten tarkka-ampujien saattamina ensin d'Orsain kasarmiin, sultottiin sitten vankivaunuihin ja kuljetettiin Mazasin, Hamin ja Vincennesin vankiloihin. Sellainen oli järjestyspuolueen, lakiasäättävän kansalliskokouksen ja helmikuun vallankumouksen loppu.

Ennen lopullista johtopäätöstä esitämme lyhyenä kaavana tuon vallankumouksen historian:

I. *Ensimmäinen jakso.* Helmikuun 24. päivästä toukokuun 4. päivään 1848. Helmikuun vaihe. Esinäytös. Yleinen veljeilyhuiutus.

II. *Toinen jakso.* Tasavallan perustamisen ja perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen kausi.

1. Toukokuun 4. päivästä kesäkuun 25. päivään 1848. Kaikkien luokkien taistelu proletariaattia vastaan. Proletariaatin tappio kesäkuun päivinä.

2. Kesäkuun 25. päivästä joulukuun 10. päivään 1848. Aitojen porvarillis-tasavaltalaisten diktatuuri. Perustuslain laatiminen. Pariisin julistaminen piiritystilaan. Porvariston diktatuurin kumoaminen Bonaparten tultua valituksi presidentiksi 10. joulukuuta.

3. Joulukuun 20. päivästä 1848 toukokuun 28. päivään 1849. Perustuslakiasäättävän kokouksen taistelu Bonapartea ja hänen kanssaan liittoutunutta järjestyspuoluetta vastaan. Perustuslakia säättävän kokouksen perikato. Tasavaltalaisen porvariston tappio.

III. *Kolmas jakso.* Perustuslaillisen tasavallan ja lakiasäättävän kansalliskokouksen kausi.

1. Toukokuun 28. päivästä kesäkuun 13. päivään 1849. Pikkuporvariston taistelu porvaristoa ja Bonapartea vastaan. Pikkuporvarillisen demokratian tappio.

2. Kesäkuun 13. päivästä 1849 toukokuun 31. päivään 1850. Järjestyspuolueen parlamentaarinen diktatuuri. Järjestyspuolue täydell-

listää herruutensa poistamalla yleisen äänioikeuden, mutta kadottaa parlamentaarisen ministeristön.

3. Toukokuun 31. päivästä 1850 joulukuun 2. päivään 1851. Tais-
telu parlamentaarisen porvariston ja Bonaparten välillä.

a) Toukokuun 31. päivästä 1850 tammikuun 12. päivään 1851. Parlamentti kadottaa armeijan ylipäällikkyyden.

b) Tammikuun 12. päivästä huhtikuun 11. päivään 1851. Parla-
mentti kärsii tappion yrittäessään saada jälleen hallinnollisen vallan. Järjestyspuolue kadottaa itsenäisen parlamentaarisen enemmistönsä. Sen liittoutuminen tasavaltalaisten ja vuoripuolueen kanssa.

c) Huhtikuun 11. päivästä lokakuun 9. päivään 1851. Tarkistus-, yhteensulautumis- ja valtuuksien pidentämisyrityksiä. Järjestyspuo-
lue hajaantuu ainesosiinsa. Porvarillisen parlamentin ja porvarileh-
distön sekä toisaalta porvaristojoukkojen välien lopullinen rikkoutu-
minen.

d) Lokakuun 9. päivästä joulukuun 2. päivään 1851. Parlamentin
ja toimeenpanovallan välien julkinen rikkoutuminen. Parlamentti
kuolee, se kaatuu oman luokkansa, armeijan ja kaikkien muiden luok-
kien hylkäämänä. Parlamentaarisen valtakomennon ja porvariston
herruuden perikato. Bonaparten voitto. Imperiumin restauraatiopa-
rodia.

VII

Sosiaalinen tasavalta ilmaantui fraasina, ennustuksena helmi-
kuun vallankumouksen kynnyksellä. Kesäkuun päivinä 1848 se hu-
kuttettiin *Pariisin proletariaatin* vereen, mutta se esiintyi aaveena näy-
telmän seuraavissakin kuvaelmissa. Näyttämölle ilmestyi *demokraat-
tinen tasavalta*. Se hävisi kesäkuun 13. pnä 1849 yhdessä pakoon juos-
seiden *pikkuporvareittensa* kanssa, mutta vielä paetessaankin se jätti
peräänsä kerskailevia mainoslehtisiä. *Parlamentaarinen tasavalta* ot-
ti tämän jälkeen yhdessä porvariston kanssa haltuunsa koko näyttä-
mön, se rehenteli täydessä leveydessään, mutta joulukuun 2. päivä
1851 hautasi sen yhtyneitten kuningasmielisten huutaessa kauhuis-
saan: »Eläköön tasavalta!»

Ranskan porvaristo vastusti työtätekevän proletariaatin herruut-
ta, ja niin se nosti valtaan ryysyköyhälistön ja sen etunenässä olevan
Joulukuun 10. päivän yhdistyksen johtajan. Porvaristo oli pitänyt
Ranskaa henkeä salpaavan kauhun vallassa kuvailemalla punaisen
anarkian tulevia hirmuja; Bonaparte antoi heille tämän tulevaisuuden
korkojen kera, kun viinan villitsemä järjestyksen armeija ammuske-
li joulukuun 4. pnä Boulevard Montmartren ja Boulevard des Italiien-
sin huomattavia porvareita heidän omien ikkunainsa ääreen. Porva-
risto jumaloi miekkaa, nyt miekka hallitsee sitä itseään. Se hävitti
vallankumouksellisen lehdistön, nyt sen oma lehdistö on hävitetty.
Se pani poliisin valvomaan kansankokouksia, nyt sen omat salongit
ovat poliisin valvonnassa. Se hajotti demokraattisen kansalliskaartin,

nyt sen oma kansalliskaarti on hajotettu. Se julisti piiritystilän, nyt se itse on piiritystilassa. Se asetti sotilaskomissiot valamiestuumioistuinten tilalle, nyt sen omien valamiestuumioistuinten tilalle on asetettu sotilaskomissiot. Se antoi kansanopetuksen pappien huostaan, nyt sen oma opetuslaitos on pappien huostassa. Se karkotti ihmisiä ilman oikeudenkäyntiä, nyt sitä itseään karkotetaan ilman oikeudenkäyntiä. Valtiomahdin avulla se tukahdutti kaikki yhteiskunnalliset liikehtimisyrietykset, valtiomahti tukahduttaa nyt sen omien yhteiskuntapiirien kaikki liikehtimisyrietykset. Oman rahakukkaronsa säilyttämisenossa se nousi kapinaan omia poliitikkojaan ja kynänkäyttäjiään vastaan, nyt sen poliitikot ja kynänkäyttäjät on raivattu pois tieltä, mutta sen rahakukkaroa ryöstetään sittenkin, kun siltä itseltään on tukittu suu ja katkaistu kynä. Porvaristo huusi uupumatta vallankumoukselle kuin pyhä Arsenius kristityille: »Fuge, tace, quiesce! Pakene, vaikene, tyynny!» Bonaparte huutaa porvaristolle: »Fuge, tace, quiesce! Pakene, vaikene, tyynny!»

Ranskan porvaristo oli ajat sitten ratkaissut Napoleonin pulman: »Dans cinquante ans, l'Europe sera républicaine ou cosaque.»* Se oli ratkaissut pulman luomalla »république cosaque'n»**. Tasavallan taideteoksen muuttamiseen epäsiikiöksi ei lainkaan tarvittu Kirken ilkeämielistä taikavoimaa. Tuo tasavalta ei ole menettänyt muuta kuin näennäisen kunnioitettavuuden. Nykyinen Ranska*** sisältyi valmiina jo parlamentaariseen tasavaltaan. Tarvittiin vain yhtä pistoa, jotta kalvo puhkeaisi ja hirviö tulisi kaikkien näkyviin.

Miksei Pariisin proletariaatti noussut joulukuun 2. päivän jälkeen?

Porvaristo oli vasta määrätty kukistettavaksi, mutta määräystä ei vielä oltu pantu täytäntöön. Proletariaatin vähänkin vakavampi kapina olisi heti saanut porvariston jälleen elostumaan, sopimaan armeijan kanssa ja tuottanut työläisille toisen kesäkuun tappion.

Joulukuun 4. pnä porvarit ja pikkukauppiat yllyttivät proletariaattia taisteluun. Samana päivänä illalla useat kansalliskaartin legioonat lupasivat saapua taistelukentälle aseistautuneina ja asepuhuisina. Porvarit ja pikkukauppiat näet olivat saaneet tietää, että eräällä joulukuun 2. päivänä antamallaan säädöksellä Bonaparte oli tehnyt lopun salaisesta äänestyksestä ja määrännyt heidät merkitsemään »kyllä» tai »ei» oman nimensä kohdalle julkiseen äänestäjälueteloon. Joulukuun 4. päivän vastarinta säikäytti Bonapartea. Yön aikana hän laitatti Pariisiin kaikkiin kadunkulmiin julisteita, joissa tiedotettiin salaisen äänestyksen ennallistamisesta. Porvarit ja pikkukauppiat uskoivat saavuttaneensa tarkoituksensa. Juuri porvarit ja pikkukauppiat pysyivät seuraavana aamuna näkymättömissä.

Bonaparte oli joulukuun 1. ja 2. päivän välisenä yönä äkkiyllät-

* — »Viidessäkymmenessä vuodessa tulee Euroopasta tasavaltalainen tai kasakkavaltainen.» *Toim.*

** — »kasakkatasavallan». *Toim.*

*** — ts. vuoden 1851 valtiokaappauksen jälkeinen Ranska. *Toim.*

täen riistänyt Pariisin proletariaatilta sen johtajat, barrikadien päälliköt. Upseerittomana armeijana, jonka vuosien 1848 ja 1849 kesäkuun ja vuoden 1850 toukokuun muistot tekivät haluttomaksi taistelemaan vuoripuolueen lipun alla, proletariaatti jätti etujoukkonsa, salaisten seurojen, pelastettavaksi Pariisin kapinoitsijakunnian, jonka porvaristo oli jättänyt sotaväen tallottavaksi siinä määrin ilman vastarintaa, että Bonaparte saattoi myöhemmin riisua kansalliskaartin aseista seuraavin pilkallisin perustein: hän pelkäsi anarkistien voivan väärinkäyttää kansalliskaartin aseita kansalliskaartia vastaan!

»*C'est le triomphe complet et définitif du socialisme!*»* Näin luonnehti Guizot joulukuun 2. päivää. Mutta jos kohta parlamentaarisen tasavallan kukistumiseen sisältyi proletaarisen vallankumouksen riemuvoiton itu, niin sen kouraantuntuvana tuloksena oli kuitenkin lähinnä *Bonaparten voitto parlamentista, toimeenpanovallan voitto lainsäädäntövallasta, korulauseettoman voiman voitto korulauseiden voimasta*. Parlamentissa kansakunta ylensi yleisen tahtonsa laiksi, ts. hallitsevan luokan lain yleiseksi tahdokseen. Toimeenpanovallan edessä se luopuu kaikesta omasta tahdostaan ja alistuu toisen tahdon määräykseen, arvovaltaan. Toimeenpanovalta lainsäädäntövallan vastakohtana ilmaisee kansakunnan heteronomiaa sen autonomian vastakohtana. Ranska näyttää siis päässeen yhden luokan despotiasta vain joutuakseen yhden ainoan henkilön despotian alaiseksi ja vieläpä arvovaltaa vailla olevan yksilön arvovallan alaiseksi. Taistelu näyttää päättyneen siihen, että kaikki luokat polvistuivat yhtä voimattomina ja yhtä äänettömästi pyssynperän edessä.

Vallankumous on sittenkin perusteellinen. Se on vielä kulkemassa kiirastulen läpi. Se suorittaa tehtävänsä johdonmukaisesti. Vuoden 1851 joulukuun 2. päivään mennessä se oli suorittanut puolet valmistelutöistä, nyt se suorittaa loppua. Ensin se täydellisesti parlamentaarista valtaa voidakseen sitten kukistaa sen. Saavutettuaan tämän päämääränsä se täydellistää nyt *toimeenpanovaltaa*, pelkistää sen puhtaimpaan muotoonsa, eristää sen, asettaa sen yksinomaiseksi vastakohdakseen keskittääkseen kaikki hävitysvoimansa sitä vastaan. Ja kun vallankumous on suorittanut loppuun tämän alustavan työnsä toisen osan, silloin Eurooppa ponnahtaa istuimeltaan ja huutaa riemuiten: Niin, oikein, vanha myyrä. Joutuin kaivat.**

Tämä toimeenpanovalta suunnattomine virkavalta- ja sotilasorganisaatioineen, monimutkaisine ja keinotekoisine valtiokoneistoinen, puolimiljoonaisine virkamiesjoukkoineen, jonka rinnalla on toiset puoli miljoonaa käsittävä armeija, tämä hirveä loiselimistö, joka kietoo Ranskan yhteiskuntaruumista kuin verkko ja tukkii kaikki sen huokokset, syntyi absoluuttisen monarkian päivinä feodalismien rappauteessa ja jouduttaen tätä rappautumista. Maanomis-

* — »Tämä on sosialismin täydellinen ja lopullinen riemuvoitto!» *Toim.*

** *Shakespeare*. »Hamlet», I näytös, 5. kohtaus. *Toim.*

tajien ja kaupunkien herruusetuoikeudet muuttuivat yhtä moniksi valtiovallan attribuuteiksi, feodaaliset arvohenkilöt palkkaa nauttiviksi virkamiehiksi ja keskiajan ristiriitaisten täysivaltaisuuksien kirjava näytekokoelma yhden valtiovallan säännöstellyksi suunnitelmaksi, missä työ oli tehdasmaisesti jaoteltua ja keskitettyä. Ranskan ensimmäisen vallankumouksen — se oli ottanut tehtäväkseen murtaa kaikki paikalliset, alueelliset, kaupunkien ja provinssien erikoisvallat luodakseen kansakunnan kansallisen yhtenäisyyden — täytyi kehittää edelleen sitä, minkä absoluuttinen monarkia oli pannut alulle: keskitystä, mutta samalla se laajensi hallitusvaltaa, tämän attribuuttien ja apurien määrää. Napoleon teki täydelliseksi tämän valtiokoneiston. Legitiimi monarkia ja heinäkuun monarkia eivät tuoneet mitään muuta lisää paitsi suuremman työnjaon, joka laajeni sitä mukaa kuin porvarillisen yhteiskunnan sisäinen työnjako loi uusia eturyhmiä, siis uusia valtion hallinnan kohteita. Jokainen yhteinen etu erotettiin heti yhteisöstä, asetettiin korkeampana, yleisenä etuna yhteisön vastapainoksi, riistettiin yhteisön jäsenten omaisuuden piiristä ja tehtiin hallituksen toiminnan kohteeksi alkaen jonkin kyläkunnan sillasta, koulutalosta ja kunnan omaisuudesta aina Ranskan rautateitä, kansallisuusomaisuutta ja valtionyliopistoa myöten. Parlamentaarinen tasavalta huomasi vihdoin olevansa pakotettu vallankumousta vastaan taistellessaan tehostamaan rankaisutoimenpiteiden ohella hallitusvallan keinoja ja keskitystä. Kaikki mullistukset tekivät vain täydellisemmäksi tätä koneistoa, sen sijaan että olisivat sen murtaneet. Puolueet, jotka vuorotellen kamppailivat vallasta, pitivät tämän suunnattoman valtiorakennelman haltuunsa saamista tärkeimpänä voittosaaliina.

Mutta absoluuttisen monarkian, ensimmäisen vallankumouksen ja Napoleonin aikana byrokraatia oli vain porvariston luokkaherruuden valmisteleminen. Restauration aikana, Ludvig Filipin ja parlamentaarisen tasavallan aikana byrokraatia oli hallitsevan luokan työkalu, vaikka pyrkikin kovasti omavaltaisuuteen.

Vasta toisen Bonaparten aikana valtio näyttää päässeen täysin itsenäiseksi. Valtiokoneisto on siinä määrin lujittanut asemansa kansalaisyhteisöön nähden, että sen huipulla saa olla vaikka Joulukuun 10. päivän yhdistyksen johtaja, joku vierailta mailta vaeltanut onnenonkija, jonka on nostanut kilvelle humalainen sotamieslauma, minkä hän on ostanut viinaryypyllä ja makkaralla ja mitä hänen on yhä uudelleen houkuteltava makkaralla. Tästä se masentava epätoivo, se tavattoman nöyryytyksen ja alennuksen tunne, joka ahdistaa Ranskan rintaa ja tukahduttaa sen henkeä. Ranska tuntee itsensä kuin raiskatuksi.

Valtiovalta ei silti leijaile ilmassa. Bonaparte edustaa luokkaa ja vieläpä ranskalaisen yhteiskunnan lukuisinta luokkaa: *palstatallisia*.

Bonapartet ovat talonpoikain, ts. Ranskan suurten kansanjoukkojen dynastia, kuten Bourbonit olivat suurmaanomistuksen dynastia

ja Orléansit rahan dynastia. Talonpoikain valittu ei ole se Bonaparte, joka alistui porvariston parlamentin tahtoon, vaan se Bonaparte, joka hajotti porvariston parlamentin. Kolmen vuoden ajan oli kaupunkien onnistunut vääristellä joulukuun 10. päivän vaalin merkitystä ja puijata talonpoikia keisarivallan ennallistamisella. Vuoden 1848 joulukuun 10. päivän vaalin teki realiteetiksi vasta vuoden 1851 joulukuun 2. päivän valtiokaappaus.

Palstatilalliset muodostavat suunnattoman suuren joukon, jonka jäsenet elävät samanlaisissa olosuhteissa joutumatta silti moninaiisiin suhteisiin keskenään. Heidän tuotantotapansa eristää heidät toisistaan, sen sijaan että saattaisi heidät keskinäiseen kanssakäymiseen. Tätä eristyneisyyttä edistävät Ranskan huonot kulkuyhteydet ja talonpoikain köyhyys. Heidän tuotantolohkonsa, palstatila, ei salli viljelyksessä mitään työnjakoa, mitään tieteen soveltamista, siis mitään kehityksen moninaisuutta, mitään kykyjen erilaisuutta, mitään yhteiskunnallisten suhteiden runsautta. Kukin yksityinen talonpoikaisperhe on miltei täysin omavarainen, tuottaa välittömästi itse suurimman osan siitä, mitä kuluttaa, ja saa siis elämäntarvikkeensa ole-malla vaihtosuhteissa enemmänkin luonnon kuin yhteiskunnan kanssa. Palstatila, talonpoika ja perhe, sen vierellä toinen palstatila, toinen talonpoika ja toinen perhe. Joukko palstatiloja muodostaa kylän, joukko kyliä departementin. Ranskan kansakunta on siten valtaosaltaan pelkkä samannimisten suureiden yhdistelmä, melkein niin kuin säkillinen perunoita on perunasäkki. Mikäli miljoonat perheet elävät taloudellisissa oloissa, jotka erottavat heidän elintapansa, etunsa ja sivistyksensä muiden luokkien elintavoista, eduista ja sivistyksestä ja asettavat ne näiden vastakohdaksi, sikäli ne ovat luokka. Mikäli palstatilallisia yhdistävät vain paikalliset siteet, mikäli heidän etujensa yhtäläisyys ei synnytä heidän kesken mitään yhteyttä, mitään kansallista liittoumaa, mitään poliittista organisaatiota, sikäli he eivät ole mikään luokka. Siksi he eivät kykene ajamaan luokkaetujaan omissa nimissään enempää parlamentin kuin konventinkin kautta. He eivät voi itse edustaa itseään, heitä edustamassa pitää olla toisten. Heidän edustajansa täytyy samalla esiintyä heidän herranaan, heidän yläpuolellaan olevana arvovaltana, rajoittamattomana hallitusvaltana, joka suojelee heitä toisilta luokilta ja lähettää heille ylhäältä sateen ja auringonpaisteen. Palstatilallisten poliittisen vaikutusvallan ilmauksena on siis viime kädessä se, että toimeenpanovalta alistaa valtaansa yhteiskunnan.

Historialliset perinteet ovat herättäneet Ranskan talonpojissa mystistä uskoa, että Napoleon-niminen mies on palauttava heille kaikki ihanuudet. Ja niinpä ilmaantuikin muuan, joka tekeytyi täksi mieheksi, koska kantoi Napoleonin nimeä Code Napoléon'in (Napoleonin lakikokoelman) artiklan mukaisesti, joka määrää: *La recherche de la paternité est interdite.** Kahdenkymmenen kulkurielä-

* — Isyden tutkiminen on kiellettyä. *Toim.*

män vuoden ja monien tavattomien seikkailujen jälkeen toteutuu ennustus ja miehestä tulee ranskalaisten keisari. Veljenpojan fiksi idea toteutui, koska se löi yhteen Ranskan suurilukuisimman luokan fiksi idean kanssa.

Mutta nyt väitettäneen ehkä vastaan: entä puolet Ranskasta käsittäneet talonpoikaiskapinat, armeijan talonpoikaismetsästyks, talonpoikain joukkovangitsemiset ja -karkotukset?

Ludvig XIV:n ajoista lähtien Ranskassa ei ole nähty vainottavan sillä tavoin talonpoikia »demagogisista salajuonista».

Koettakaa ymmärtää minua oikein. Bonaparten dynastia ei edusta vallankumouksellista, vaan vanhoillista talonpoikaa; se ei edusta talonpoikaa, joka pyrkii vapautumaan yhteiskunnallisista elinoloistaan, palstatilastaan, vaan sellaista talonpoikaa, joka tahtoo lujittaa niitä entisestään; se ei edusta sitä maalaisväestöä, joka liittyen yhteen kaupunkien kanssa tahtoo kumota oman tarmonsä voimalla tämän vanhan järjestyksen, vaan maalaisväestöä, joka päinvastoin sulkeutuu typerästi tuohon vanhaan järjestelmään ja tahtoo pelastua palstatiloineen ja saada erioikeuden keisariuden haamun avulla. Se ei edusta talonpojan valistuneisuutta, vaan taikauskoisuutta, ei hänen arvostelukykyään, vaan ennakkoluuloaan, ei hänen tulevaisuuttaan, vaan hänen menneisyyttään, ei hänen nykyisiä Sevenneittä²⁵¹, vaan hänen nykyistä Vendéettä²⁰¹.

Parlamentaarisen tasavallan kolmivuotinen ankara herruus oli vapauttanut osan Ranskan talonpojista Napoleon-harhakuvitelmista ja vallankumouksellistanut heitä, tosin vielä vain pinnallisesti; mutta joka kerta, kun he alkoivat liikehtiä, porvaristo löi heidät voimalla takaisin. Parlamentaarisen tasavallan aikana Ranskan talonpojan tietoisuudessa kävivät kampaailua uudet aatteet ja vanhat perinteet. Tämä prosessi tapahtui koulunopettajien ja pappien välisen herkeämättömän taistelun muodossa. Porvaristo löi opettajat. Talonpojat yrittivät ensi kerran ottaa itsenäisesti kantaa hallituksen toimenpiteisiin. Tämä ilmeni määrin ja prefektien jatkuvina yhteenottoina. Porvaristo pani määrin viralta. Vihdoin Ranskan eri seutujen talonpojat nousivat parlamentaarisen tasavallan aikana vastustamaan armeijaa, omaa luomustaan. Porvaristo rankaisi heitä piirityksillä ja teloituksilla. Ja nyt tämä samainen porvaristo huutaa joukkojen, tuon vile multitude'n* typeryydestä, joka on muka kavaltanut sen Bonapartelle. Se itse vahvisti väkivalloin talonpoikaisluokan imperiumiuskoa, se itse piti kiinni olotilasta, joka on tätä talonpoikaisuskontoa synnyttävä maaperä. Porvariston on tosin yhtä pakko pelätä joukkojen typeryyttä niin kauan kuin ne pysyvät vanhoillisina kuin niiden tietoisuutta heti kun niistä tulee vallankumouksellisia.

Coup d'état'ia** seuranneissa kapinoissa osa Ranskan talonpoikaista esitti ase kädessä vastalauseensa vuoden 1848 joulukuun 10.

---

* — roskävään. *Toim.*

** — valtiokaappausta. *Toim.*

pnä antamaansa luottamuslausetta vastaan. Ne talonpojat olivat vii-
sastuneet vuoden 1848 jälkeen saamastaan opetuksesta. Mutta he oli-
vat lupautuneet historian manalan omaksi, ja historia piti kiinni hei-
dän sanastaan, ja enemmistö oli yhä niin sekaisin, että juuri punai-
simmissa departementeissa talonpoikaisväestö äänesti yleisesti Bona-
partea. Heidän mielestään kansalliskokous ei antanut Bonaparten
tehdä mitään. Bonaparte oli vasta nyt katkaissut kahleet, joihin
kaupunki oli pannut maaseudun tahdon. Paikoin talonpoikien mie-
lessä oli jopa niinkin järjettömiä ajatuksia kuin konventin asettaminen
Napoleonin rinnalle.

Sen jälkeen kun ensimmäinen vallankumous oli tehnyt puolit-
tain maaorjan asemassa olleista talonpojista vapaita maanomistajia,
Napoleon vakiinnutti ja säännösti ne olot, joissa he saattoivat käyt-
tää häiritsemättä hyödykseen juuri samaansa Ranskan maata ja
tyydyttää nuorta omistamishimoaan. Mutta Ranskan talonpojan ny-
kyisen alaspäinmenon syynä on juuri hänen palstatilansa, maomai-
suuden pirstominen, omistusmuoto, jonka Napoleon vakiinnutti Rans-
kassa. Juuri nämä olivat niitä aineellisia edellytyksiä, jotka tekivät
Ranskan feodaalitalonpojasta palstatilallisen ja Napoleonista keisar-
in. Kaksi sukupolvea on riittänyt aiheuttamaan väistämättömän tu-
loksen: maanviljelyksen progressiivisen huonontumisen, maanviljeli-
jän progressiivisen velkaantumisen. »Napoleonilainen» omistusmuoto,
joka 19. vuosisadan alussa oli Ranskan maalaisväestön vapautumisen
ja vaurastumisen ehto, kehittyi tämän vuosisadan aikana sen orjuuden
ja varattomuuden laiksi. Ja juuri tämä laki on ensimmäinen niistä
»idées napoléoniennes'ista»*, joita toisen Bonaparten on puolustet-
tava. Jos kohta hän uskookin vielä yhdessä talonpoikien kanssa har-
hakuvitelmaan, että talonpoikien tappion syy ei ole sinänsä palsta-
tilanomistuksessa, vaan tämän ulkopuolella, toisarvoisten seikkojen
vaikutuksessa, niin hänen kokeensa särkyvät tuotantosuhteisiin kuin
saippuakuplat.

Palstatilanomistuksen taloudellinen kehitys on muuttanut perin-
pohjin talonpoikien suhdetta muihin yhteiskuntaluokkiin. Napoleo-
nin aikana maaomaisuuden palstoittaminen maaseudulla täydensi
vapaata kilpailua ja syntyvää suurteollisuutta kaupungeissa. Talon-
poikaisluokka oli immanenttina vastalauseena vastikään kukistettua
maa-aatelista vastaan. Juuret, jotka palstatilanomistus oli tunke-
nut Ranskan maahan, riistivät feodalismilta kaiken ravinnon. Palsta-
tilan rajapaalut muodostivat porvariston luonnollisen linnoituksen
entisten yliherrojen jokaista hyökkäystä vastaan. Mutta 19. vuosisa-
dan kuluessa feodaaliherran tilalle tuli kaupungin koronkiskuri, feo-
daalirasitusten tilalle hypoteekki, aatelisten maaomaisuuden tilalle
porvarillinen pääoma. Talonpojan palstatila on enää vain veruke,
joka antaa kapitalistille mahdollisuuden periä pellostä voittoa, kor-
koa ja maanvuokraa ja peltomiehelle ansaita palkkansa parhaaksi

---

* — »napoleonilaisista aatteista». *Toim.*

näkemällään tavalla. Ranskan maaomaisuutta rasittava hypoteek- kivelka panee Ranskan talonpoikaiston maksettavaksi koron, joka on yhtä suuri kuin koko Englannin valtionvelan vuotuinen korko. Palstatilanomistus on tässä pääoman orjuudessa, mihin sen kehitys väis- tämättä johtaa, muuttanut suuren osan Ranskan kansakunnasta luo- laihmisiksi. Kuusitoista miljoonaa talonpoikaa (naiset ja lapset mu- kaan luettuina) asuu luolissa, joissa useimmiten on vain yksi, toisi- naan kaksi ja vain parhaassa tapauksessa kolme ikkunantapaista. Ikkunat talossa taas merkitsevät samaa kuin viisi aistia ihmiselle. Porvarillisesta järjestyksestä, joka vuosisadan alussa asetti vastasyntyneiden palstatilojen vartijaksi valtion ja lannoitti niitä laakerileh- vin, on tullut verenimijä, joka imee niiden sydänveren ja aivojen me- hun ja heittää ne pääoman alkemistiseen kattilaan. Code Napoléon on enää vain ulosottojen ja pakkohuutokauppojen lakikirja. Viralli- sesti tunnustetun neljän miljoonan (mukaan luettuina lapset jne.) ryyssyläisen, kulkurin, rikollisen ja prostituoidun lisäksi on Ranskas- sa vielä viisi miljoonaa ihmistä, jotka ovat perikadon partaalla ja asuvat joko varsinaisella maaseudulla tai muuttavat yhtenäen ryy- syineen ja lapsineen maalta kaupunkiin ja kaupungista maaseudulle. Talonpojan edut eivät siis enää ole kuten Napoleonin aikana sopu- soinnussa porvariston etujen, pääoman kanssa, vaan ne ovat sovitta- mattomassa ristiriidassa näiden kanssa. Talonpojat saavat siis itsel- leen luonnollisen liittolaisen ja johtajan *kaupunkilaisproletariaatista*, jonka tehtävänä on porvarillisen järjestyksen kumoaminen. Mutta *luja ja rajoittamaton hallitus* — ja tämä on toinen »idée napoléoni- enne», jonka toinen Napoleon on ottanut toteutettavakseen — on kut- suttu puolustamaan väkivalloin tätä »aineellista» järjestystä. Niin- pä »ordre matériel»* onkin iskusanana Bonaparten kaikissa kapinal- lisia talonpoikia vastaan tähdätyissä julistuksissa.

Sen hypoteekkilvelan ohella, jonka pääoma on asettanut palstati- lan kannettavaksi, palstatilaa rasittaa vielä *verc*. Vero on virkamie- histön, armeijan, pappien ja hovin, sanalla sanoen toimeenpanovallan koko koneiston elämänlähde. Luja hallitus ja raskaat verot ovat yhtä ja samaa. Palstatilanomistus on luonnostaan sopiva pohja kaikkivoi- valle ja lukuisalle virkavaltiaskunnalle. Se yhtäläistää suhteet ja henkilöt kaikkialla maassa. Se tekee siis myös mahdolliseksi vaikut- taa yhdestä ylimmästä keskuksesta käsin yhtäläisesti tämän yhtäläi- sen joukon joka kohtaan. Se hävittää kansanjoukkojen ja valtiovallan väliltä aristokraattiset välisuhteet. Se antaa siis joka suhteessa val- tiovallalle ja sen välittömille elimille tilaisuuden sekaantua suora- naisesti asioihin. Se synnyttää vihdoin toimetonta liikaväestöä, joka ei löydä itselleen paikkaa enempää kaupungissa kuin maaseudulla- kaan ja tavoittelee sen vuoksi valtionvirkoja eräänlaisina kunnial- lisina almuina ja yllyttää täten perustamaan lisää valtionvirkoja. Pistimin avaamiensa uusien markkinoiden ja mannermaan ryöstä-

* — »aineellinen järjestys». *Toim.*

misen muodossa Napoleon palautti ottamansa pakkoveron korkojen kera. Napoleonin vero kannusti talonpoikaa harjoittamaan kotiteollisuutta, mutta nyt vero ryöstää hänen kotiteollisuudeltaan viimeisetkin apulähteet ja tekee hänet täysin kykenemättömäksi vastustamaan köyhtymistä. Suunnaton kaluunatakkinen ja hyvin syötetty virkavaltiaskunta on se »idée napoléonienne», joka eniten miellyttää toista Napoleonin. Ja kuinka voisi olla toisin, kun hänen oli pakko luoda todellisten yhteiskuntaluokkien rinnalle keinotekoinen kasti, jolle hänen valtakomentonsa säilyminen muodostuu jokapäiväistä leipää koskevaksi kysymykseksi. Siksi hänen ensimmäisiä finanssioperaatioitaan olivatkin virkamiesten palkkojen korottaminen entiselleen ja uusien laiskanvirkojen perustaminen.

Toinen »idée napoléonienne» oli *pappien* herruus hallitsemiskeinona. Mutta jos kohta vastasyntynyt palstatila, ollen sopusoinnussa yhteiskunnan kanssa, riippuvainen luonnonvoimista ja alistuen sitä ylhäältä käsin suojelevan arvovalan alaiseksi, oli luonnollisesti uskonnollinen, niin velkaantunut palstatila, jonka välit yhteiskuntaan ja arvovaltaan ovat katkenneet ja jonka on pakko luopua rajoittuneisuudestaan, muuttuu luonnollisesti uskonnonvastaiseksi. Taivas oli kerrassaan mainio lisä vasta saadun maakaistaleen kaupapäällisiksi, varsinkin kun se antoi sään, mutta se muuttui loukkaukseksi heti, kun sitä tyrkytettiin palstatilan korvikkeeksi. Silloin pappi ei tunnukaan enää muulta kuin maallisen poliisin voidellulta vainukoiralta — mikä myös oli »idée napoléonienne». Rooman retki suoritetaan seuraavan kerran itse Ranskassa, mutta päinvastaisessa mielessä kuin herra Montalembert sen käsittää.

»Idées napoléoniennes'n» huippukohta on vihdoinkin *armeijan* valta-asema. Armeija oli palstatilallisten point d'honneur*, heidät itsensä se muutti sankareiksi, jotka puolustivat ulkoisilta vihollisilta uutta omaisuutta, kohottivat kunniaan vasta aikaansaamaansa kansallista yhtenäisyyttä, ryöstivät ja vallankumouksellistivat maailmaa. Sotilasasu oli heidän juhlapukunsa, sota heidän runoutensa, mielikuvituksen pidentämä ja pyöristämä palstatila yhtä kuin isänmaa, isänmaallisuus yhtä kuin omistamistunteen ihannemuoto. Vihollisina, joilta Ranskan talonpojan on nyt puolustettava omaisuuttaan, eivät kuitenkaan ole kasakat, vaan ulosottomiehet ja verokarhut. Palstatila ei kuulu enää niin sanottuun isänmaahan, vaan hypoteekkirajaan. Eikä itse armeijakaan ole enää talonpoikaisnuorison kukkanen, se on talonpoikaisryöyhälistön suokukka. Sen muodostavat suurimmalta osalta remplaçantit, miehen korvikkeet, samoin kuin toinen Bonaparte itsekin on vain remplaçant, Napoleonin korvike. Sen suorittamia sankaritekoja ovat nyt talonpoikien jahtaaminen, santarmpalvelus, ja mikäli Joulukuun 10. päivän yhdistyksen johtajan järjestelmän sisäiset ristiriidat pakottavat sen ylittämään Ranskan ra-

---

* — kunnia-asia. *Toim.*

jan, niin muutamien bandiittimaisten edesottamustensa jälkeen se saa korjata laakerien asemesta selkäsaunan.

Huomaamme siis: *kaikki* »idées napoléoniennes» ovat *kehittymätömän, nuorekkaan pirteän palstatilan aatteita*, mutta aikansaeläneeseen palstatilaan nähden ne ovat mielettömyyttä. Ne ovat vain sen kuolinhoureita, fraaseiksi muuttuneita sanoja, haamuiksi muuttuneita haltijoita. Mutta imperiumiparodia oli tarpeellinen Ranskan kansakunnan väestömassojen pelastamiseksi perinteiden ikeestä ja valtiovallan ja yhteiskunnan välisen vastakkaisuuden selvittämiseksi. Palstatilanomistuksen jatkuvan rappeutumisen ohella rapautuu siihen perustuva valtiorakennelmakin. Uudenaikaiselle yhteiskunnalle tarpeellinen valtiollinen sentralisaatio voi kohota vain feodalismiin vastakohtaksi taotun sotilaallis-byrokraattisen hallituskoneiston raunioille.

Ranskan talonpoikien asema selittää meille *joulukuun 20. ja 21. päivän yleisten vaalien* arvoituksen, vaalien, jotka veivät toisen Bonaparten Siinain vuorelle — ei kuitenkaan laintauluja vastaanottamaan, vaan niitä antamaan.

Porvaristolla ei nyt ilmeisesti ollut muuta vaihtoehtoa kuin valita Bonaparte. Kun puritaanit valittivat Konstanzin kirkolliskokouksessa²⁵² paavien paheellista elämää ja marisivat tapainparannuksen välttämättömyydestä, kardinaali Pierre d'Ailly jylisi heille: »Vain paholainen omassa persoonassaan voi enää pelastaa katolisen kirkon, ja te vaaditte enkeliä.» Niin myös Ranskan porvaristo huusi valtiokaappauksen jälkeen: Vain Joulukuun 10. päivän yhdistyksen johtaja voi enää pelastaa porvarillisen yhteiskunnan! Vain varkaus voi enää pelastaa omaisuuden, valapattous uskonnon, haureus perheen, epäjärjestys järjestyksen!

Toimeenpanovallan itsenäistyneenä voimana Bonaparte tuntee kutsumukseksen »porvarillisen järjestyksen» turvaamisen. Mutta tämän porvarillisen järjestyksen voimana on keskiluokka. Hän pitää sen vuoksi itseään keskiluokan edustajana ja antaa vastaavia säädöksiä. Ja kuitenkin hän on jotain vain sen ansiosta, että on murtautunut ja murtaa edelleenkin joka päivä tämän keskiluokan poliittista mahtia. Hän pitää sen vuoksi itseään keskiluokan poliittisen ja kirjallisen voiman vastustajana. Mutta suojelemalla tuon luokan aineellista mahtia hän luo uudelleen sen poliittista mahtia. Syy on siis säilytettävä, mutta seuraus on hävitettävä maan päältä kaikkialla, missä se suinkin esiintyy. Tämä ei kuitenkaan käy päinsä sekoittamatta hieman toisiinsa syytä ja seurausta, sillä ne kumpikin kadottavat vuorovaikutuksessa omat erikoiset tunnusmerkkinsä. Näin annetaan uusia säädöksiä, jotka hävittävät rajalinjaa. Bonaparte pitää samalla itseään myös porvaristoa vastustavana talonpoikien ja yleensä kansan edustajana, joka tahtoo onnellistaa alemmat kansanluokat porvarillisen yhteiskunnan puitteissa. Seuraa uusia säädöksiä, jotka plagioivat etukäteen »todellisten sosialistien»¹⁷⁷ hallitusviisautta. Mutta Bonaparte tietää ennen kaikkea olevansa Joulukuun 10. päivän yhdis-

tyksen johtaja, edustavansa ryysyköyhälistöä, johon kuuluvat hän itse, hänen lähin seurapiirinsä, hänen hallituksensa ja armeijansa ja jolle on tärkeintä ennen muuta yltäkylläinen elämä ja satumaisten voittojen kiskominen valtionrahastosta. Ja hän todistaa säädöksiin, säädöksittä ja säädöksistä huolimatta olevansa Joulukuun 10. päivän yhdistyksen johtaja.

Tämän miehen ristiriitainen tehtävä on selityksenä hänen hallituksensa ristiriitaisuuksille, tuolle soutamiselle ja huopaamiselle, jolla hän pyrkii vuoroin voittamaan puolelleen, vuoroin nöyryyttämään milloin minkäkin luokan ja nostattaa siten yhtäläisesti ne kaikki itseään vastaan, ja tuolle käytännölliselle epävarmuudelle, joka muodostaa mitä huullunkurisimman vastakohtan käskävälle, ehdottomalle hallitustositelmille, missä hän nöyrästi jäljittelee setäänsä.

Kaupan ja teollisuuden, siis keskiluokan liiketoimien, täytyy lujan hallituksen aikana kukoistaa. Rautatietoilulupia jaetaan lukematon määrä. Mutta Bonaparte kannattavan ryysyköyhälistön täytyy rikastua. Pörssissä keinottelevat henkilöt, jotka jo etukäteen ovat selvillä rautatiekonsessioiden salaisuuksista. Käy ilmi, ettei pääomia rautateitä varten olekaan. Pankki velvoitetaan lainaamaan rahaa rautatieosakkeita vastaan. Mutta Bonapartenhan on sen oheissa henkilökohtaisestikin eksploitoitava pankkia, sitä on siis hyvitettävä. Pankki vapautetaan viikkotiedotusten julkaisemisvelvollisuudesta. Pankki tekee hallituksen kanssa sopimuksen leijonanosuudesta. Kansan on saatava työtä. Järjestetään yleisiä töitä. Yleiset työt taas lisäävät kansan verorasitusta. On siis alennettava veroja hyökkäämällä koroillaaneläjäin kimppuun, konvertoimalla 5 prosentin korot 4½ prosentin koroiksi. Nyt on liehiteltävä taas keskisäätyä. Viinivero nostetaan siis kaksinkertaiseksi kansalle, joka ostaa viiniä en detail*, ja lasketaan puolella keskisäädyttä, joka ostaa sitä en gros**. Olemassaolevat työväenyhdistykset hajotetaan, mutta luvataan vallan ihmeellisiä yhdistyksiä tulevaisuudessa. Talonpoikia on autettava. Perustetaan hypoteekkipankkeja, jotka jouduttavat talonpoikien velkaantumista ja omaisuuden keskittymistä. Näitä pankkeja on käytettävä, jotta saataisiin puserrettua rahaa Orléansin suvun takavarikoituista maataloista. Yksikään kapitalisti ei kuitenkaan tahdo suostua tähän ehtoon, jota ei ole säädöksessä, ja niin hypoteekkipankki jääkin pelkäksi säädökseksi jne. jne.

Bonaparte tahtoi esiintyä kaikkien luokkien patriarkaalisena hyväntekijänä. Hän ei silti voi antaa millekään luokalle mitään ottamatta joltakin toiselta. Niin kuin Fronden aikana sanottiin Guisen herrttua Ranskan sitovimmaksi mieheksi, koska hän oli muuttanut kaikki maatilansa puoluelaisilleen antamiksi velkasitoumuksiksi, niin myös Bonaparte tahtoi olla Ranskan sitovin mies ja muuttaa kaiken Ranskan työn ja omaisuuden omiksi persoonallisiksi velkasitou-

---

* — vähin erin. *Toim.*

** — suuressa mitassa. *Toim.*

muksikseen. Hän olisi tahtonut varastaa koko Ranskan antaakseen sen lahjaksi Ranskalle tai oikeammin ostaakseen sitten Ranskan ranskalaisella rahalla, sillä Joulukuun 10. päivän yhdistyksen johtajana hänen täytyy ostaa se, minkä hänelle tulee kuulua. Kauppalaitoksiksi muuttuvat kaikki valtion laitokset, senaatti, valtioneuvosto, lakiasäätävä kokous, kunnialegioona, sotilasmitalit, pesutuvat, yleiset työt, rautatiet, kansalliskaartin pääesikunta lukuun ottamatta rivisotilaita, Orléansin suvun takavarikoidut maatilat. Jokainen virka armeijassa ja hallituskoneistossa muuttuu kauppatavaraksi. Tärkeintä tässä prosessissa, jossa Ranska otetaan, jotta se voitaisiin Ranskalle antaa, ovat kuitenkin voittoprosentit, jotka tulevat Joulukuun 10. päivän yhdistyksen päämiehen ja sen jäsenen osaksi. Kompa, jolla kreivitär L., herra de Mornyn rakastajatar, luonnehti Orléansin suvun tilojen takavarikointia: »C'est le premier vol de l'aigle» [»Tämä on kotkan ensimmäinen lento»]*, soveltuu jokaiseen tämän *kotkan*, tai oikeammin *korpin* lentoon. Hän ja hänen kannattajansa kehottivat itseään joka päivä kuin italialainen kartusiaanimunkki saituria tämän luettelussa kerskaillen rikkauksiaan, joista hänelle riittäisi vielä moniksi vuosiksi elämiseen: »Tu fai conto sopra i beni, bisogna prima far il conto sopra gli anni.»** Jotteivät erehtyisi vuosissa, he laskevat minuuteissa. Hoviin, ministeriöihin, hallinnon ja armeijan johtoon tunkeutuu miesjoukko, josta voidaan parhaassa tapauksessa sanoa: ei tietoa, mistä se on peräisin; hälisevä, huonomaineinen, ryöstönhaluinen boheemijoukko, joka kiskoo yllensä kaluunatakin yhtä naurettavan arvokkaasti kuin Soulouquen ylhäisön miehet. Tästä Joulukuun 10. päivän yhdistyksen ylhäisökerroksesta saa havainnollisen kuvan, kun muistaa, että sen siveysaarnajana oli *Véron-Crevel**** ja ajattelijana *Granier de Cassagnac*. Kun Guizot ministeriaikanaan käytti eräässä nurkkalehdessä tätä Granier'ta aseena dynastista oppositiota vastaan, hänellä oli tapana kehua tätä sanoin: »C'est le roi des drôles», »Tämä on narrien kuningas». Olisi väärin verrata Louis Bonaparten hovia ja hänen joukkiotaan holhoojahallituksen²⁵³ tai Ludvig XV:n aikoihin. Sillä »Ranska on jo monesti saanut olla rakastajattarien hallittavana, mutta se ei ole vielä koskaan ollut rakastajien hallittavana»****

Asemansa ristiriitaisten velvoitusten hätyyttämänä ja samalla silmänkääntäjänä, jonka täytyy alituisin yllätyksin kohdistaa yleisön huomio itseensä, kuten Napoleonin vastikkeeseen, ts. tehdä joka päivä valtiokaappaus pienoiskoossa, Bonaparte panee sekaisin koko porvarillisen talouden, sormeilee kaikkea, mitä 1848 vallankumous piti koskemattomana, tekee toiset välinpitämättömiksi vallanku-

* »Vol» merkitsee sekä lentoa että varkautta.

** — »Lasket rikkauksiasi, kun sinun pitäisi ensin laskea vuotesi».

*** Romaanissaan »La cousine Bette» Balzac kuvaa Crevelin, jonka esikuvana oli tohtori Véron, »Constitutionnel» lehden omistaja, Pariisin riettaimmaksi filisteriksi.

**** Rouva Girardinin sanat.

mousta kohtaan, toiset vallankumoushaluisiksi, aiheuttaa sekasortoja järjestyksen nimessä ja riistää samalla pyhimysloiston koko hallituskoneistolta, häpäisee sen, tekee sen samalla sekä inhottavaksi että naurettavaksi. Trierin pyhän ihokkaan²⁵⁴ kultin hän uusii nyt Pariisissa Napoleonin keisarinviitan kulttina. Mutta mikäli keisarinviitta nostetaan viimein Louis Bonaparten hartioille, on Napoleonin pronssinen kuvapatsas romahtava Vendôme-pylvään huipulta.²⁰⁷

*Kirjoittanut K. Marx vuoden 1851
joulukuun ja vuoden 1852 maaliskuun
välisenä aikana*

*Julkaistaan vuoden 1869 painoksen tek-
stin mukaan*

Suomennos saksasta

*Julkaistu »Die Revolution» aikakauslehden
ensimmäisessä numerossa, New York 1852*

Allekirjoitus: K a r l M a r x

K A R L M A R X

PUHE »THE PEOPLE'S PAPER» LEHDEN VUOSIJUHLASSA

PIDETTY LONTOOSSA 14. HUHTIKUUTA 1856^{23*}

Niin sanotut vuoden 1848 vallankumoukset olivat vain pieniä episodeja, Euroopan yhteiskunnan lujan pintakuoren vähäisiä halkeamia ja rakoja. Ne paljastivat kuitenkin kuoren alla piilevän pohjattoman kuilun. Ne saattoivat näkyviin lujalta tuntuvan pinnan alla väreilevän valtameren, jonka tarvitsi vain ruveta aaltoilemaan murskatakseen pirstaleiksi kokonaisia kallioisia mantoireita. Ne olivat proletariaatin vapautuksen — 19. vuosisadan salaisuuden ja vuosisatamme vallankumouksen salaisuuden — äänekästä ja sekavaa julkisaattamista.

Tämä yhteiskunnallinen vallankumous ei tosin ollut vuonna 1848 keksitty uutuuus. Höyryvoima, sähkö ja kehuurukone olivat verrattomasti vaarallisempia kumoussmiehiä kuin kansalaiset Barbès, Raspail ja Blanqui. Mutta vaikka ilmakehä, jossa elämme, painaa jokaista meistä 20 000 naulan voimalla, tunneteko sen? Ette enemää kuin eurooppalainen yhteiskunta tunsi ennen vuotta 1848 sitä ympäröivän ja joka puolelta puristavan vallankumouksen ilmapiirin.

On olemassa suuri 19. vuosisadalle leimallinen tosiasia, jota yksikään puolue ei tohdi kiistää. Toisaalta on herätetty eloon sellaiset teollisuuden ja tieteen voimat, jollaisista ihmiskunnan historian minään aikaisempänä kautena ei ollut aavistustakaan. Toisaalta on havaittavissa merkkejä rappiosta, joka vie voiton kaikista historian tuntemista Rooman valtakunnan loppuaikojen kauhuista.

Nykyaikana tuntuu kaikessa olevan ristiriitansa. Näemme, miten koneet, joilla on ihmeellinen kyky vähentää ihmistyötä ja tehdä se tuloksellisemmaksi, näännyttävät ihmiset nälkään. Tähän asti tuntemattomat uudet rikkauden lähteet muuttuvat jonkin oudon, käsittämättömän lumousvoiman vaikutuksesta kurjuuden lähteiksi. Tuntuu kuin tekniikan voittojen hintana olisi moraalinen rappeutuminen. Ihminen näyttää muuttuvan toisten ihmisten tai oman kata-luutensa orjaksi sitä mukaa kuin ihmiskunta alistaa valtaansa luon-

toa. Tieteen kirkas valokaan ei näy voivan loistaa muuten kuin ai-noastaan sivistymättömyyden synkkää taustaa vasten. Kaikki löy-tömme ja koko edistyksemme tuntuu johtavan siihen, että aineelli-set voimat varustetaan henkisellä elämällä ja yksilöllisyytensä menet-tänyt ihmiselämä alennetaan pelkäksi aineelliseksi voimaksi. Tämä yhtäältä nykyisen teollisuuden ja tieteen sekä toisaalta nykyisen kur-juuden ja rappion välinen antagonismi, tämä aikakautemme tuotan-toivoimien ja yhteiskuntasuhteiden välinen antagonismi on kouraan-tuntuva, väistämätön ja kiistaton tosiasia. Yhdet puolueet valitta-vat sitä; toiset haluavat päästä eroon nykyaikaisesta tekniikasta pois-taakseen siten nykyiset ristiriidat; kolmannet kuvittelevat, että noin merkittävään teolliseen edistykseen on välttämättä liittyvä yhtä mer-kittävä poliittinen taantumus. Itse puolestamme emme ole kahden vaiheilla sen suhteen, minkä luontoinen on se ovela henkiolento, joka ilmenee alati kaikissa noissa ristiriidoissa. Tiedämme, että toimiak-seen asiaankuuluvalla tavalla yhteiskunnan uusien voimien on vain jouduttava uusien ihmisten haltuun, ja näitä uusia ihmisiä ovat työ-läiset. Työläiset ovat samanlainen nykyajan keksintö kuin koneetkin. Niissä ilmiöissä, jotka saattavat porvariston, ylimystön ja taantu-muksen kovaonniset profeetat hämmingin valtaan, me tunnistamme vanhan hyvän ystävämme Robin Goodfellow'n, vanhan myyrän, joka osaa kaivaa niin nopeasti maan alla, tuon mainion miinoittajan — vallankumouksen. Englannin työläiset ovat nykyaikaisen teollisuu-den esikoisia. Eivätkä he tietenkään riennä viimeisinä auttamaan tä-tä teollisuuden synnyttämää yhteiskunnallista vallankumousta, joka tietää vapautusta heidän omalle luokalleen kaikkialla maailmassa ja joka on luonteeltaan yhtä yleinen kuin pääoman herruus ja palkka-orjuus. Tiedän, miten sankarillisesti Englannin työväenluokka on käynyt taistelua viime vuosisadan puolivälistä alkaen, taistelua, jon-ka maine ei vähene siitä, että porvarilliset historioitsijat ovat jättä-neet sen vaiteliaasti varjoon. Keskiajalla Saksassa oli olemassa salai-nen tuomioistuin, niin sanottu Vehmgericht*, jonka tehtävänä oli kos-taa hallitsevien luokkien ilkitteot. Jos johonkin taloon oli piirretty punainen risti, niin ihmiset tiesivät jo, että Vehm oli tuominut tal-on haltijan. Salainen punainen risti on piirretty nyt Euroopan kaikkii-n taloihin. Tuomarina on nyt itse historia ja sen tuomion täytän-töönpanijana on proletariaatti.

KARL MARX

KANSANTALOUSTIETEEN ARVOSTELUA²⁵⁶

ESIPUHE

Tarkastelen porvarillista talousjärjestelmää seuraavassa järjestyksessä: *pääoma, maanomistus, palkkatyö, valtio, ulkomaankauppa, maailmanmarkkinat*. Kolmen ensimmäisen otsikon alla tarkastelen uudenaikaisen porvarillisen yhteiskunnan kolmen suuren luokan taloudellisia elinehtoja; kolmen muun otsikon yhteenkuuluvuus on silminnähtävä. Ensimmäisen kirjan ensimmäinen osasto, joka käsittelee pääomaa, sisältää seuraavat luvut: 1. tavara; 2. raha eli yksinkertainen kiertokulku; 3. pääoma yleensä. Kaksi ensimmäistä lukua muodostaa käsillä olevan vihkon sisällön. Kokonaisuudessaan aineistoni on erikoistutkielmien muodossa, jotka kirjoitin peräti eri aikoina itseäni varten, en painettaviksi, ja joiden johdonmukainen mainitun suunnitelman mukainen muokkaaminen riippuu ulkonaisista asiantuntemuksista.

Pikapäin laatimani yleisen johdannon²⁵⁷ jätän pois, koska minusta asiaa lähemmin ajateltuani tuntuu haitalliselta esittää ennakoita johtopäätöksiä, jotka on ensin todistettava, ja koska lukijan, joka yleensä haluaa seurata minua, on suostuttava siirtymään yksityisestä yleiseen. Muutamit kansantaloustieteellisten opintojeni kulkua koskevat viittaukset lienevät sitä vastoin tässä paikallaan.

Erikoisoppiaineeni oli lakitiede, jota harrastin kuitenkin vain alistettuna oppiaineena filosofian ja historian ohella. Vuosina 1842—1843 jouduin »Rheinische Zeitungin»¹⁷³ toimittajana ollessani ensi kerran pulaan, kun täytyi osallistua keskusteluun ns. aineellisista eduista. Reinin maapäivien keskustelut puuvarkauksista ja maanomaisuuden palstoittamisesta, julkinen väittely, johon herra von Schaper, Reinin maakunnan silloinen ylipresidentti, ryhtyi »Rheinische Zeitungin» kanssa Moselin talonpoikien asemasta, ja lopuksi keskustelu vapaakaupasta ja suojatulleista antoivat ensimmäiset aiheet askarteluuni taloudellisten kysymysten parissa. Toisaalta aikana, jolloin hyvä »eteenpäinmeno»-haluni ylitti moninkertaisesti asiantuntemuk-

seni, »Rheinische Zeitungissa» alkoivat kuulua hieman filosofisesti väritettynä kaikuna ranskalainen sosialismi ja kommunismi. Selitin olevani tätä höpötystä vastaan, mutta tunnustin samalla eräässä »Allgemeine Augsburger Zeitungin»²⁵⁸ kanssa käymässäni kiistassa vilpittömästi, että silloiset tietoni eivät sallineet minun uskaltautua lausumaan mitään mielipidettä näiden ranskalaisten suuntien sisällöstä. Sen sijaan käytin halukkaasti hyväkseni »Rheinische Zeitungin» julkaisijain harhaluuloa, että he voisivat peruuttaa lehdelle langetetun kuolemantuomion pysyttelemällä maltillisemmalla kannalla, ja vetäydyin julkisuuden näyttämöltä tutkimuskammioon.

Ensimmäinen työ, johon ryhdyin poistaakseni minua ahdistaneet epäilyt, oli Hegelin oikeusfilosofian kriittinen tarkastelu, työ, jonka johdanto ilmestyi vuonna 1844 Pariisissa julkaistussa »Deutsch-Französische Jahrbücher'issa»¹³. Tutkimuksissani päädyin tulokseen, ettei oikeussuhteiden eikä myöskään valtiomuotojen selitys ole niissä itsessään eikä ns. yleisen ihmishengen kehityksessä, vaan päinvastoin niiden juuret ovat aineellisissa elinsuhteissa, joiden kokonaisuutta Hegel sanoo 18. vuosisadan englantilaisten ja ranskalaisten kirjoittajien tapaan kansalaisyhteiskunnaksi, ja että kansalaisyhteiskunnan anatomiaa etsittäköön kansantaloustieteestä. Jälkimmäisen tutkimista, minkä olin aloittanut Pariisissa, jatkoin Brysselissä, jonne muutin herra Guizot'n karkotuskäskystä. Yleinen tulos, johon päädyin ja joka oli sittemmin tutkimuksieni johtolankana, voidaan lyhyesti muotoilla seuraavasti: Elämänsä yhteiskunnallisessa tuotannossa ihmiset astuvat tiettyihin, välttämättömiin, heidän tahdostaan riippumattomiin suhteisiin, tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat heidän aineellisten tuotantovoimiensa määrättyä kehitystasetta. Näiden tuotantosuhteiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen, reaalisen perustan, jolle juridinen ja poliittinen päällysrakenne kohoaa ja jota yhteiskunnallisen tajunnan tietynlaiset muodot vastaavat. Yhteiskunnallisen, poliittisen ja henkisen elämänprosessin määrää ylipäänsä aineellisen elämän tuotantotapa. Ei ihmisten tajunta määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensä määrää heidän tajuntansa. Yhteiskunnan aineelliset tuotantovoimat joutuvat kehityksensä tietyllä asteella ristiriitaan olemassaolevien tuotantosuhteiden kanssa tai, mikä on vain asian juridinen ilmaisu, omistussuhteiden kanssa, joiden puitteissa ne olivat siihen asti kehittyneet. Tuotantovoimien kehittämismuodoista nämä suhteet muuttuvat niiden kahleiksi. Silloin alkaa yhteiskunnallisen vallankumouksen aikakausi. Taloudellisen perustan muuttuessa mullistuu joko hitaammin tai nopeammin koko suunnaton päällysrakenne. Sellaisia mullistuksia tarkasteltaessa täytyy aina erottaa aineellinen, luonnontieteellisen tarkasti todettavissa oleva, taloudellisissa tuotantoehdoissa tapahtuva mullistus juridisista, poliittisista, uskonnollisista, taiteellisista tai filosofisista, lyhyesti sanoen ideologisista muodoista, joissa ihmiset tajuavat tämän ristiriidan ja taistelevat sen ratkaisemiseksi. Niin kuin yksilöä ei arvioida

sen mukaan, mitä hän itse ajattelee itsestään, niin ei myöskään selaista mullistuskautta voida arvioida sen tietoisuuden mukaan. Tämän tietoisuuden täytyy päinvastoin saada selityksensä aineellisen elämän ristiriidoista, yhteiskunnallisten tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välisestä konfliktista. Mikään yhteiskuntamuodostuma ei tuhoudu ennen kuin ovat kehittyneet kaikki tuotantovoimat, joille siinä on kylliksi tilaa, eivätkä uudet, korkeammat tuotantosuhteet koskaan astu tilalle ennen kuin niiden aineelliset olemassaolonehdot ovat kypsyneet itse vanhan yhteiskunnan helmassa. Sen vuoksi ihmiskunta asettaa itselleen aina vain sellaisia tehtäviä, jotka se voi ratkaista, sillä lähemmin tarkasteltaessa osoittautuu aina, että itse tehtävä syntyy vasta silloin, kun sen ratkaisemisen aineelliset edellytykset jo ovat olemassa tai ainakin muodostumassa. Suurin piirtein voidaan aasialaista, antiikin ajan, feodaalista ja nykyaikaista porvarillista tuotantotapaa sanoa taloudellisen yhteiskuntamuodostuman edistyksellisiksi aikakausiksi. Porvarilliset tuotantosuhteet ovat yhteiskunnallisen tuotantoprosessin viimeinen antagonistinen muoto, antagonistinen ei yksilöllisen antagonismin, vaan yksilöjen yhteiskunnallisista elinehdoista johtuvan antagonismin mielessä, mutta porvarillisen yhteiskunnan helmassa kehittyvät tuotantovoimat luovat samalla aineelliset edellytykset tämän antagonismin ratkaisemista varten. Tähän yhteiskuntamuodostumaan päättyy siis ihmiskunnan esihistoria.

Friedrich Engels, jonka kanssa olin jatkuvasti vaihtanut ajatuksia kirjeellisesti siitä asti, kun hänen taloudellisten kategorioiden arvostelua koskeva nerokas alustelmansa ilmestyi (»Deutsch-Französische Jahrbücher'issa»), oli toista tietä (vrt. hänen teostaan »Työväenluokan asema Englannissa») tullut samaan tulokseen kuin minäkin, ja kun hän keväällä 1845 niin ikään asettui Brysseliin, päätimme yhdessä muovata valmiiksi oman käsityksemme vastakohtaksi saksalaisen filosofian ideologisille käsityksille tehdäksemme oikeastaan tilit selviksi silloisen filosofisen omantuntonne kanssa. Päätös pantiin toimeen Hegelin jälkeisen filosofian arvostelun muodossa.* Käsikirjoitus, kaksi vahvaa oktaavokokoista nidettä, oli jo aikoja sitten saapunut painatuspaikkaansa Westfaleeniin, kun saimme tiedon, että muuttuneet olosuhteet ehkäisivät sen painattamisen. Luovutimme käsikirjoituksen hiiren nakertelevan arvostelun huomaa sitäkin halukkaammin, kun olimme saavuttaneet päätarkoituksemme, päässet itse selville asiasta. Teoksista, joissa puolelta tai toiselta esitimme siihen aikaan mielipiteitämme yleisölle, mainitsen vain Engelsin ja minun yhdessä kirjoittamamme »Kommunistisen puolueen manifestin»** ja julkaisemani »Puheen vapaakaupasta». Mielipiteemme ratkaisevat kohdat tulivat ensi kertaa osoitettua tieteellisesti, joskin vain poleemisesti 1847 julkaisemassani Proudhonia vastaan suunnatussa

* *K. Marx ja F. Engels. »Saksalainen ideologia». Toim.*

** *Ks. tätä osaa, ss. 94—120. Toim.*

kirjoituksessani »Filosofian kurjuus». Saksaksi kirjoittamani teos »Palkkatyö»,* johon kokosin tätä aihetta koskevat Brysselin saksalaisessa työväenyhdistyksessä⁷² pitämäni esitelmät, jäi kesken painamisen helmikuun vallankumouksen johdosta ja siksi, että minut tällöin väkivaltaisesti karkotettiin Belgiasta.

»Neue Rheinische Zeitungin»⁷¹ julkaiseminen vuosina 1848 ja 1849 ja myöhemmin seuranneet tapahtumat keskeyttivät taloustieteelliset opintoni, joita saatoin jatkaa vasta vuonna 1850 Lontoossa. Kansantaloustieteen historiaa koskeva valtava aineisto, joka on koottu British Museumiin, se, että Lontoo tarjoaa sopivan näköpisteen porvarillisen yhteiskunnan tarkasteluun, ja lopuksi uusi kehitysvaihe, johon porvarillinen yhteiskunta näytti joutuneen Kalifornian ja Australian kulta löytöjen jälkeen, saivat minut aloittamaan uudelleen aivan alusta ja muokkaamaan kriittisesti uuden aineiston. Nämä tutkimukset johtivat, osaksi itsestään, aivan asiaankuulumattomilta näyttävälle opinaloille, joilla minun täytyi silti viipyä melko pitkän aikaa. Käytettävissäni olevaa aikaa supisti kuitenkin erikoisesti ansioityön pakottava välttämättömyys. Nyt jo kahdeksan vuotta jatkunut osallistumiseni ensimmäisen englantilais-amerikkalaisen sanomalehden »New-York Daily Tribune»¹⁶² julkaisutyöhön on aiheuttanut usein keskeytyksiä tutkimuksissani, vaikka kirjoittelenkin varsinaisia lehtikirjoituksia vain poikkeustapauksissa. Artikkelit Englannin ja mannermaan huomattavista taloudellisista tapahtumista muodostivat kuitenkin niin huomattavan osan lehtityöstäni, että minun oli pakko perehtyä lähemmin käytännöllisiin yksityiskohtiin, jotka ovat varsinaisen kansantaloustieteen puitteiden ulkopuolella.

Tämä skitsi tutkimusteni kulusta kansantaloustieteen alalla on tarkoitettu vain osoittamaan, että mielipiteeni, kuinka niitä kulloinkin arvosteltaneenkin ja niin vähän kuin ne sointunevatkin yhteen hallitsevien luokkien itsekkäiden ennakkoluulojen kanssa, ovat tunnollisen ja monivuotisen tutkimustyön tulos. Tieteeseen pääsulle on muuten samoin kuin helvettiin pääsullekin asetettava vaatimus:

»Qui si convien lasciare ogni sospetto;
Ogni viltà convien che qui sia morta.»**

Karl Marx

Lontoo, tammikuussa 1859

Julkaistu ensi kerran kirjassa: »Zur Kritik der politischen Oekonomie von Karl Marx». Erstes Heft, Berlin 1859

Julkaistaan kirjan tekstin mukaan

Suomennos saksasta

* Ks. tätä osaa, ss. 132—153. *Toim.*

** — »Epäily kaikki pitää tässä jättää ja kuollut olkoon kaikki mielen pienuus.» (*Dante*. »Jumalainen näytelmä».) *Toim.*

FRIEDRICH ENGELS

KARL MARXIN

»KANSANTALOUSTIETEEN ARVOSTELUA»

ENSIMMÄINEN VIHKO, BERLIINI, FRANZ DUNCKER, 1859²⁶⁰

I

Kaikilla tieteen aloilla ovat saksalaiset jo aikoja sitten osoittaneet tasavertaisuutensa, useimmilla aloilla etevämmyytensäkin muihin sivistyskansoihin verraten. Vain yhden tieteen suurmiesten joukossa ei ole ainoatakaan saksalaista nimeä: kansantaloustieteen. Syy tähän on päivänselvä. Kansantaloustiede on nykyaikaisen porvarillisen yhteiskunnan teoreettista erittelyä ja siksi se edellyttää kehittyneitä porvarillisia oloja, oloja, joita Saksassa uskonpuhdistus- ja talonpoikaissotien²⁶⁰ ja erikoisesti kolmikymmenvuotisen sodan²⁶¹ jälkeen ei vuosisatoihin voinut syntyä. Hollannin eroaminen valtakunnasta²⁶² työnsi Saksan syrjään maailmankaupasta ja supisti alun pitäen sen teollisen kehityksen aivan mitättömäksi; ja samaan aikaan kun saksalaiset toipuivat niin vaivalloisesti ja hitaasti kansalaissotien hävityksistä, kun he kuluttivat kaiken kansalaistarmonsa, mikä ei koskaan ole ollut kovin suuri, hedelmättömään taisteluun niitä tullirajoja ja järjestömiä kauppasäännöksiä vastaan, joihin jokainen pikku tusinaruhtinas ja jokainen vapaaherra alisti alamaistensa teollisuuden, samaan aikaan kun valtakunnan kaupungit menehtyivät ammattikuntakanaan ja ylimyksellisyyteen — samaan aikaan Hollanti, Englanti ja Ranska valtasivat ensimmäiset paikat maailmankaupassa, perustivat siirtomaan toisensa jälkeen ja kehittivät manufaktuuriteollisuuden korkeimpaan kukoistukseensa, kunnes vihdoin Englanti höyryn voimalla, mikä nosti ensi kerran kunniaan sen hiili- ja rautaesiintymät, astui nykyaikaisen porvarillisen kehityksen johon. Mutta niin kauan kuin oli taisteltava niitä naurettavan vanhanaikaisia keskiajan jäänteitä vastaan, jotka vuoteen 1830 asti kahlehtivat Saksan aineellista porvarillista kehitystä, niin kauan ei ollut mahdollista saksalainen kansantaloustiede. Vasta Tulliliiton¹⁸⁴ perustamisen avulla saksalaiset pääsivät sellaiseen asemaan, jossa he saattoivat ylipäänsä edes *ymmärtää* kansantaloustiedettä. Tästä lähtien alkoi tosiaankin englantilaisen ja ranskalaisen kansantaloustie-

teen maahantuonti Saksan porvariston hyväksi. Pian tiede- ja virkamieskunta omaksui maahantuodut ainekset ja muokkasi niitä tavalla, joka ei ollut kovinkaan imarteleva »saksalaiselle hengelle». Kynäilevien keinottelijoiden, kauppiaiden, koulumestarien ja byrokraattien sekalaisessa sakissa syntyi sitten saksalainen taloustieteellinen kirjallisuus, joka mauttomuutensa, pintapuolisuutensa, ajatus-tyhjiytensä, monisanaisuutensa ja plagiointinsa puolesta oli verrattavissa vain saksalaiseen romaaniin. Käytännöllisiä tarkoituseriä omaavien miesten keskuudessa perustettiin ensiksi teollisuudenharjoittajain suojatullikoulukunta, jonka auktoriteetin, Listin, teokset ovat vielä nytkin parasta, mitä saksalainen porvarillinen taloustieteellinen kirjallisuus on saanut aikaan, joskin kaikki hänen maineikkaat teoksensa on kopioitu ranskalaiselta Ferrier'ltä, kontinentaalijärjestelmän¹⁵ teoreettiselta perustajalta. Tätä suuntaa vastaan syntyi 1840-luvulla vapaakaupan koulukunta Itämeren maakuntien kauppiaiden keskuudessa, jotka lapsellisessa, mutta itsekäässä uskossaan toistelivat Englannin freetraderien¹⁴⁷ todisteluja. Lopuksi oli koulumestareina ja virastomiehinä, joiden huostassa oli aineen teoreettisen puolen käsittely, herra Raun tapaisia kuivettuneita, arvostelukyvyttömiä tosiasioiden keräilijöitä, herra Steinin tapaisia viisastelevia spekulatiivisia filosofejia, jotka käänsivät ulkolaiset väittämät heiltä sulattamattomaksi jääneelle Hegelin kielelle, tai herra Riehl in tapaisia kaunokirjailevia näpertelijöitä »sivistyshistorian» alalla. Se mitä tuosta loppujen lopuksi syntyi oli kameralistiikkaa²⁶³, eklektis-talouso pillisella kastikkeella valeltua puuroa kaikenlaisista sivuseikoista, joiden tunteminen on hyödyllistä jollekin hallitusviraston esittelijäksi pyrkivälle valtiontutkinnossa.

Silloin kun Saksan porvaristo, koulumestarit ja virkamiehistö näkivät yhä vaivaa oppiakseen ulkoa englantilais-ranskalaisen taloustieteen ensimmäiset alkeet kuin koskemattomat dogmit ja päättäkseen niistä jossain määrin perille, astui esiin Saksan proletaarinen puolue. Sen teorian alkuna oli poliittisen taloustieteen tutkiminen, ja sen esiin astumisen hetki on myös tieteellisen, itsenäisen *saksalaisen taloustieteen* synnyinhetki. Tämä saksalainen taloustiede nojautuu itse asiassa *materialistiseen historiankäsitukseen*, jonka pääpiirteet on lyhyesti esitetty kysymyksessä olevan teoksen esipuheessa.* Tämä esipuhe on pääosaltaan jo julkaistu »Das Volk»²⁶⁴ lehdessä, jonka vuoksi viittaammekin nyt siihen. Ei yksin taloustieteelle, vaan kaikille historiatieteille (ja kaikki tieteet, jotka eivät ole luonnontieteitä, ovat historiatieteitä) oli niitä kumouksellistavana löytönä väite, »että yhteiskunnallisen, poliittisen ja henkisen elämänprosessin määrää ylipäänsä aineellisen elämän tuotantotapa»; että kaikki yhteiskunnalliset ja valtiolliset suhteet, kaikki uskonnolliset ja oikeudelliset järjestelmät, kaikki teoreettiset katsomukset, joita historiasa esiintyy, voidaan käsittää vain silloin, kun on käsitetty kulloinkin

* Ks. tätä osaa, ss. 444—447. *Toim.*

vallitsevan aikakauden vastaavat aineelliset elämänehdot ja kun edelliset johdetaan näistä aineellisista ehdoista. »Ei ihmisten tajunta määrää heidän olemistaan, vaan päinvastoin heidän yhteiskunnallinen olemisensa määrää heidän tajuntansa.» Tämä väittämä on niin yksinkertainen, että sen pitäisi olla itsestään ymmärrettävä jokaiselle, joka ei ole auttamattomasti juuttunut idealistiseen huiputukseen. Paitisi teoriaan myös käytäntöön nähden tällä seikalla on mitä vallankumouksellisimmat seuraukset: »Yhteiskunnan aineelliset tuotantovoimat joutuvat kehityksensä tietyllä asteella ristiriitaan olemassaolevien tuotantosuhteiden kanssa tai, mikä on vain asian juridinen ilmaisu, omistussuhteiden kanssa, joiden puitteissa ne olivat siihen asti kehittyneet. Tuotantovoimien kehittämismuodoista nämä suhteet muuttuvat niiden kahleiksi. Silloin alkaa *yhteiskunnallisen vallankumouksen* aikakausi. Taloudellisen perustan muuttuessa mullistuu joko hitaammin tai nopeammin koko suunnaton päällysrakenne... Porvarilliset tuotantosuhteet ovat yhteiskunnallisen tuotantoprosessin viimeinen antagonistinen muoto, antagonistinen ei yksilöllisen antagonismin, vaan yksilöjen yhteiskunnallisista elinehdoista johtuvan antagonismin mielessä, mutta porvarillisen yhteiskunnan helmassa kehittyvät tuotantovoimat luovat samalla aineelliset edellytykset tämän antagonismin ratkaisemista varten.»* Näköala valtavasta, kaikkien aikojen valtavimmasta vallankumouksesta avautuu siis heti eteemme, mikäli kehitämme pitemmälle materialistista teesiämme ja sovellamme sitä nykyaikaan.

Väite, että ihmisten tajunnan määrää heidän yhteiskunnallinen olemisensa eikä päinvastoin, tuntuu yksinkertaiselta; sitä lähemmin tarkasteltaessa ilmenee kuitenkin heti, että jo ensimmäisiltä johtopäätöksiltään se on kuolettava isku kaikelle, kaikkein peitetyimmällekin idealismille. Se kieltää kaikki perinnäiset ja totunaiset historiaa koskevat katsomukset. Koko perinnäinen poliittinen ajattelutapa romahtaa; isänmaallinen jalomielisyys nousee kuohuksissaan vastustamaan tuollaista kunnotonta katsomusta. Siksi on väistämätöntä, että uutta käsityskantaa eivät vastusta ainoastaan porvariston edustajat, vaan myös valtaosa ranskalaisista sosialisteista, jotka tahtovat mullistaa maailman taikasanoina: *liberté, égalité, fraternité***.

Mutta erikoisen suurta kiukkua tämä teoria herätti saksalaisissa vulgaarin demokraattisissa kielenpieksäjissä. He yrittivät silti innokkaasti käyttää hyväkseen uusia aatteita plagioimalla niitä ja osoittaen tällöin kuitenkin harvinaista ymmärtämättömyyttä.

Materialistisen käsityskannan kehittämisen edes yhden ainoan historiallisen esimerkin pohjalla oli tieteellinen tehtävä, joka vaati vuosikausia rauhallista tutkimustyötä, sillä on päivänselvää, että tässä ei päästä mihinkään pelkillä korulauseilla, että vain suuri joukko arvostellen valittua, täysin omaksuttua historiallista aineistoa voi

* Ks. tätä osaa, ss. 445—447. *Toim.*

** — vapaus. tasa-arvoisuus, veljeys. *Toim.*

tehdä mahdolliseksi tällaisen tehtävän ratkaisemisen. Helmikuun valankumous sinkosi puolueemme poliittiselle näyttämölle ja poisti siltä siten mahdollisuuden tavoitella puhtaasti tieteellisiä tarkoituksia. Siitä huolimatta tämä peruskatsomus on punaisena lankana puolueen kaikissa kirjallisissa tuotteissa. Kaikissa niissä on kussakin yksityistapauksessa todistettu, miten liikehtiminen sai joka kerta alkunsa suoranaisista aineellisista yllykkeistä eikä niitä myötäilevistä korulauseista, kuinka sitä vastoin valtiolliset ja oikeudelliset korulauseet johtuivat aineellisista yllykkeistä aivan samoin kuin poliittinen liikehtiminen ja sen tulokset.

Kun vuosien 1848—1849 vallankumouksen tappion jälkeen koiti ajankohta, jolloin kävi yhä mahdottomammaksi vaikuttaa Saksaan ulkomailta käsin, puolueemme jätti ainoan toimintamahdollisuuksien kentän, maanpakolaiskinastelujen kentän, vulgaarien demokraattien haltuun. Sillä aikaa kun nämä jupakoivat sydämensä halusta, olivat tänään tukkanuottasilla veljeilläkseen huomenna ja pestäkseen ylihuomenna taas likaisen pyykkinsä koko maailman nähden, sillä aikaa kun nämä kulkivat halki koko Amerikan kerjäämässä aiheuttaakseen heti sen jälkeen uuden häväistysjutun parin saamansa taaleirin jakamisesta — puolueemme oli iloinen saadessaan taas hiukan rauhaa tutkimustyötä varten. Puolueellamme oli se suuri etu, että sillä oli teoreettisena perustana uusi tieteellinen maailmankatsomus, jonka kehittäminen antoi sille kylliksi työtä; jo tästäkään syystä se ei koskaan voinut vajota niin syvälle kuin maanpakolaisuuden »suurmiehet».

Näiden tutkimusten ensimmäinen hedelmä on käsillä oleva kirja.

II

Sellaisessa kuin käsillä olevassa teoksessa ei voi olla puhuttakaan pelkästä taloustieteen yksityisten väittämien katkonaisesta arvostelemisesta, tuon tai tämän taloustieteellisen riitakysymyksen erillisestä käsittelystä, vaan teos on suunniteltu jo alunperin taloustieteiden koko sikermän järjestelmälliseksi kokonaiskäsittelyksi, porvarillisen tuotannon ja porvarillisen vaihdon lakien yhtenäiseksi selvittelyksi. Koska taas taloustieteilijät ovat ainoastaan näiden lakien tulkitsoijia ja puolustajia, niin tämä selvittely on samalla koko taloustieteellisen kirjallisuuden arvostelua.

Tuskinpa Hegelin kuolemasta saakka on tehty ainoatakaan yritystä kehittää jotain tiedettä sen omassa, sisäisessä yhteydessä. Virallinen hegeliläinen koulukunta oli omaksunut mestarin dialektiikasta vain taidon käytellä yksinkertaisimpia menetelmiä, joita se sovelsi aina ja joka paikkaan ja usein jopa naurettavan kömpelösti. Tuolle koulukunnalle Hegelin koko jäämistö oli pelkkä kaava, jonka avulla konstruointiin kokoon jokainen teema, sekä luettelo sanoja ja sanakäänteitä, joilla ei ollut muuta tarkoitusta kuin se, että niitä käytettiin aina siellä, missä puuttui ajatuksia ja positiivista tietout-

ta. Näin tultiin siihen että, kuten muuan Bonnin yliopiston professori sanoi, nämä hegeliläiset eivät ymmärtäneet mistään mitään, mutta saattoivat kirjoittaa kaikesta. Niin asia tietenkin olikin. Omahyväisyydestään huolimatta nämä herrat tunsivat kuitenkin heikkoutensa niin hyvin, että he pysyttelivät mahdollisimman kaukana suurista tehtävistä; vanha rutiinitiede säilytti asemansa sen ansiosta, että se oli etevämpi positiivisessa tietämisessä; ja vasta kun Feuerbach oli epuuttanut pelkkään mietiskelyyn perustuvan ymmärryksen, tuli hegeliläisyydestä vähitellen loppu, ja näytti kuin tieteessä olisi uudestaan alkanut vanhan metafysiikan ja sen muuttumattomien kategorioiden valtakausi.

Siihen oli luonnolliset syynsä. Hegelin diadokien²⁶⁵ valtakomentoa, mikä oli huipistunut pelkiksi korulauseiksi, seurasi luonnollisesti ajanjakso, jona tieteen positiivinen sisältö taas voitti muodollisen puolen. Tänä kautena Saksa antautui aivan erikoisella tarmolla tutkimaan luonnontieteitä, mikä vastasi vuoden 1848 jälkeistä valtavaa porvarillista kehitystä; ja kun nämä tieteet, joiden alalla spekulatiivinen suunta ei koskaan ollut saanut mitään huomattavaa merkitystä, tulivat muotiin, niin myös vanha metafyyinen ajattelutapa aina äärimmäistä wolffilaista latteutta myöten levisi uudelleen. Hegel joutui unohduksiin, ja kehittyi uusi luonnontieteellinen materialismi, joka teoreettisesti ei juuri lainkaan eroa 18. vuosisadan materialismista ja on siitä edellä pääasiassa vain rikkaamman luonnontieteellisen, erittäinkin kemian ja fysiologiaa koskevan aineiston kannalta. Havaitsemme, että Kantia edeltäneen ajan ahdasmielinen porporvarillinen ajattelutapa uusiintuu äärimmäiseksi latteudeksi kehiteltynä Büchnerin ja Vogtin ajattelutavassa, ja jopa Moleschottkin, joka vannoo Feuerbachin nimeen, sekoaa yhtämittaa hyvin lystikkäällä tavalla mitä yksinkertaisimmissa yleiskäsitteissä. Porvarillisen arkisen ymmärryksen kömpelö työhevonon pysähtyy luonnollisesti neuvottomana sen kaivannon eteen, joka erottaa olemuksen ilmiöstä, syyn seurauksesta. Mutta jos kerran lähdetään ajokoirametsästyksen abstraktisen ajattelun perin vaikealle murtomaalle, niin silloinpa ei pidäkään istua työhevosen selkään.

Oli siis ratkaistava toinen kysymys, jolla ei ollut mitään tekemistä kansantaloustieteen kanssa sinänsä. Mikä menetelmä oli valittava? Toisaalta oli olemassa Hegelin dialektiikka siinä aivan abstraktisessa, »spekulatiivisessa» muodossaan, mihin Hegel sen oli jättänyt; toisaalta oli olemassa tavallinen, uudelleen muotiin tullut, oleellisesti wolffilais-metafyyinen menetelmä, minkä mukaan myös porvarilliset taloustieteilijät olivat kirjoitelleet paksuja, sekavia kirjojaan. Kant ja erittäinkin Hegel olivat nujertaneet teoreettisesti tämän viimeksi mainitun menetelmän niin perinpohjin, että vain piintyneisyys ja toisen yksinkertaisen menetelmän puuttuminen tekivät mahdolliseksi sen jatkuvan olemassaolon käytännössä. Toisaalta Hegelin menetelmä oli *kyseisessä* muodossaan ehdottomasti käyttökelpoton. Se oli olemukseltaan idealistinen, mutta nyt oli kehitettävä maailman-

katsomus, joka oli materialistisempi kuin kaikki aikaisemmat katsomukset. Hegelin menetelmän lähtökohtana oli puhdas ajattelu, mutta nyt oli lähdettävä mitä itsepintaisimmista tosiasioista. Menetelmä, joka Hegelin oman tunnustuksensa mukaan »joutui ei-mistäään kulkemaan ei-minkään kautta ei-mihinkään»²⁶⁶, ei siinä muodossaan ollut suinkaan sopiva tähän. Siitä huolimatta se oli kaikesta silloisesta loogisesta aineistosta ainoa osa, mikä ainakin voitiin ottaa lähtökohdaksi. Sitä ei oltu arvosteltu eikä voitettu; kukaan suuren dialektikon vastustajista ei ollut kyennyt ampumaan aukkoa tämän menetelmän ylvääseen rakennelmaan; se oli joutunut unohduksiin siksi, että hegeliläinen koulukunta ei ollut osannut käyttää sitä mihinkään. Hegelin menetelmään oli siis ennen kaikkea kohdistettava perinpohjainen arvostelu.

Hegelin ajattelutavan paremmuutena kaikkien muiden filosofien ajattelutapaan verraten oli se tavaton historian tunto, johon se perustui. Niin abstraktinen ja idealistinen kuin muoto olikin, hänen ajatustensa kehitys kulki kuitenkin aina rinnan maailmanhistorian kehityksen kanssa, ja viimeksi mainitun piti oikeastaan olla vain ensiksi mainitun todisteena. Vaikka oikea suhde käännettiin siten ylösalaisin ja asetettiin pääläelleen, niin kuitenkin kaikkialle filosofiaan tuli todellista sisältöä — sitäkin suuremmalla syyllä, kun Hegel erosi oppilaistaan siinä, ettei hän pitänyt tietämättömyyttä hyveenä kuten he, vaan oli kaikkien aikojen oppineimpia miehiä. Hän oli ensimmäinen, joka koetti osoittaa historian kehityksen, sisäisen yhteyden, ja niin kummalliselta kuin moni seikka hänen historianfilosofiassaan meistä nyt tuntuneekin, ansaitsee hänen peruskatsomuksensa suurenmoisuus vielä tänäkin päivänä ihailua, jos häntä verrataan hänen edeltäjiinsä tai varsinkin niihin, jotka hänen jälkeensä ovat uskaltaneet yleistäviin historiaa koskeviin mietelmiin. »Fenomenologiasa», »Estetiikassa», »Filosofian historiassa», kaikkialla on läpikäynnä tämä suurenmoinen historiankäsitys ja kaikkialla aihetta käsitellään historiallisesti, määrätystä, vaikkakin abstraktisen nurinkurissa yhteydessä historian kanssa.

Tämä käänteentekevä historiankäsitys oli uuden materialistisen katsomuksen suoranaisena teoreettisena edellytyksenä, ja jo tästä syystä tarjoutui lähtökohta myös loogiselle menetelmälle. Kun tämä unohduksiin joutunut dialektiikka jo »puhtaan ajattelun» kannalta lähtien oli johtanut tuollaisiin tuloksiin, kun se lisäksi aivan kuin leikiten oli suoritunut koko entisestä logiikasta ja metafysiikasta, niin sen täytyi joka tapauksessa sisältää jotain enemmän kuin viisastelua ja hiuksenhalkomista. Mutta tämän menetelmän arvosteleminen, mihin koko virallinen filosofia oli pelännyt ja vielä nytkin pelkää ryhtyä, ei ollut mikään pikku juttu.

Marx oli ja on ainoa, joka saattoi ottaa tehtäväkseen tuoda Hegelin logiikasta esille sen ytimen, mikä sisältää Hegelin todelliset löydöt tällä alalla, ja ennastaa idealistisesta kuoresta vapautetun dialektisen metodin jälleen siihen yksinkertaiseen asuun, jossa siitä tulee

ainoa oikea ajatuksen kehittelyn muoto. Sen menetelmän luomista ja kehittämistä, johon Marx pohjaa kansantaloustieteen arvostelussaan, pidämme tuloksena, joka merkitykseltään tuskin jää jälkeen itsestään materialistisesta maailmankatsomuksesta.

Taloustieteen arvostelu voitiin jopa saavutetun metodinkin mukaan suorittaa yhä kahdella eri tavalla: historiallisesti tai loogisesti. Koska historiassa samoin kuin sen kirjallisessa heijastuksessa kehitys käy suurin piirtein yksinkertaisimmista suhteista monimutkaisempia suhteita kohti, niin kansantaloustieteen kirjallishistoriallinen kehitys antoi luonnollisen johtolangan, jota arvostelu saattoi seurata, ja talousopilliset kategoriat olisivat tällöin suurin piirtein astuneet esiin samassa järjestyksessä kuin niitä loogisestikin kehiteltäessä. Tällä muodolla on näennäisesti etua suuremmasta selvyydestä — seuraantaan tällöin *todellista* kehitystä — mutta itse asiassa se olisi näin korkeintaan helpotajuisempi. Historia kulkee usein hyppäyksittäin ja mutkitellen, ja mikäli sitä olisi pakko seurata kaikkialla, niin jouduttaisiin paitsi ottamaan huomioon paljon vähempiarvoista aineistoa myös katkaisemaan usein ajatuksenkulku; lisäksi kansantaloustieteen historiaa ei voitaisi kirjoittaa ilman porvarillisen yhteiskunnan historiaa, ja työ muodostuisi täten loputtomaksi, koska täydellisesti puuttuu valmistelutyö. Vain looginen käsittelytapa olisi siis tässä paikallaan. Mutta se ei itse asiassa ole mitään muuta kuin historiallisesta muodosta ja häiritsevistä satunnaisuuksista vapautettu historiallinen menetelmä. Ajatuksen kehittelyn täytyy alkaa siitä, mistä tämä historiaakin alkaa, ja tämän kehittelyn jatkuva eteneminen ei ole mitään muuta kuin historiallisen prosessin kuvastumista abstraktisessa ja teoreettisesti johdonmukaisessa muodossa; oikaisua kuvastumista, mutta tuo oikaiseminen on suoritettu niiden lakien mukaan, jotka todellinen historiallinen prosessi itse antaa, jota paitsi jokaista momenttia voidaan tällöin tarkastella siinä kehityspisteessä, jossa se on saavuttanut täyden kypsyytensä, klassisuutensa.

Tätä menetelmää noudattaen otamme lähtökohdaksi ensimmäisen ja yksinkertaisimman suhteen, mikä historiallisesti, todellisesti on edessämme, tässä tapauksessa siis ensimmäiseksi tapaamamme taloudellisen suhteen. Tämän suhteen me erittelemme. Jo se, että se on *suhde*, merkitsee, että sillä on kaksi puolta, jotka *ovat suhteessa toisiinsa*. Kumpaakin näistä puolista tarkastelemme erikseen; siitä käy ilmi niiden keskinäisen suhtautumisen laatu, niiden vuorovaikutus. Tällöin ilmenee ristiriitoja, jotka vaativat ratkaisua. Koska emme tässä kuitenkaan tarkastele abstraktia ajatusprosessia, joka tapahtuu vain meidän päässämme, vaan todellista prosessia, mikä todella on tapahtunut jonakin aikana tai vielä tapahtuu, niin nämä ristiriidatkin ovat kehittyneet käytännössä ja todennäköisesti löytäneet ratkaisunsa. Seuratessamme tätä ratkaisutapaa havaitsemme, että ratkaisu on tapahtunut siten, että on luotu uusi suhde, jonka kahta toisilleen vastakkaista puolta meidän on nyt kehiteltävä jne.

Kansantaloustiede aloittaa *tavarasta*, siitä hetkestä, jolloin joko

yksilöt tai alkuperäiset yhteisöt vaihtavat tuotteita toisiinsa. Tuote, joka joutuu vaihtoon, on tavaraa. Mutta se on tavaraa vain siksi, että tähän *olioon*, tähän tuotteeseen, liittyy kahden henkilön tai yhteisön välinen *suhde*, tuottajan ja kuluttajan välinen suhde, sillä nämä eivät tässä enää esiinny samassa persoonassa. Tässä on meillä heti esimerkki omituisesta ilmiöstä, joka on läpikäyväne koko taloustieteessä ja on aiheuttanut porvarillisten taloustieteilijöiden päässä hurjan sekamelskan: taloustiede ei käsittele olioita, vaan henkilöiden ja viime kädessä luokkien välisiä suhteita, mutta nämä suhteet ovat aina *yhteydessä olioihin ja ilmenevät olioina*. Marx ensimmäisenä toi ilmi tämän yhteyden, mistä kylläkin yksityisissä tapauksissa tällä tai tuolla taloustieteilijällä oli hämärä aavistus, koko taloustieteelle merkityksellisenä seikkana, ja hän teki siten vaikeimmatkin kysymykset niin selviksi ja yksinkertaisiksi, että jopa porvarilliset taloustieteilijätkin saattavat ne nyt käsittää.

Jos tarkastelemme tavaraa sen eri puolilta, nimittäin tavaraa täydellisesti kehittyneenä, eikä vasta vaivalloisesti kehittyvänä, jollaista se on kahden alkukantaisen yhteisön välisessä luonnonvaraisessa vaihtokaupassa, niin se esiintyy meille kahdesta — käyttöarvon ja vaihtoarvon — näkökulmasta, ja tällöin astumme heti talousopillisten väittelyjen alueelle. Ken haluaa saada kouraantuntuvan esimerkin siitä, että saksalainen dialektinen menetelmä on nykyisellä kehitystasellaan ainakin yhtä paljon parempi vanhaa, latteata kannunvalantamaista metafyyssistä menetelmää, kuin rautatiet ovat keskiajan kulkuvälineitä parempia, hän lukekoon Adam Smithin tai jonkun muun kuuluisan virallisen taloustieteilijän teoksista, millaista vaivaa vaihtoarvo ja käyttöarvo näille herroille ovat tuottaneet, kuinka vaikeata heidän on kunnolla erottaa niitä toisistaan ja käsittää kumpikin ominaisessa erikoisuudessaan — ja verratkoon siihen Marxin selvää, yksinkertaista asian esitystä.

Sitten kun on selitetty käyttöarvo ja vaihtoarvo, esitetään tavara näiden molempien välittömänä ykseytenä, jollaisena se joutuu *vaihtoprosessiin*. Mitä ristiriitoja siinä ilmenee, se luettakoon sivuilta 20 ja 21. Huomautamme vain, että nämä ristiriidat eivät ole mielenkiintoisia ainoastaan teoreettiselta, abstraktilta kannalta, vaan että ne samalla kuvastavat välittömän vaihtosuhteen, yksinkertaisen vaihtokaupan luonteesta johtuvia vaikeuksia, niitä mahdottomuuksia, joihin tämä vaihdon ensimmäinen karkea muoto väistämättä törmää. Näiden mahdottomuuksien ratkaisuna on, että ominaisuus olla kaikkien muiden tavaroiden vaihtoarvon edustajana siirretään yhdelle erikoiselle tavaralle — *rahalle*. Rahaa eli yksinkertaista kiertokulkua tarkastellaan sitten toisessa luvussa: 1) rahaa *arvojen mittana*, minkä lisäksi tällöin määritellään lähemmin rahassa mitattu arvo, *hintaa*; 2) *kiertokulun välineenä* ja 3) näiden molempien määrittelyjen ykseytenä, *reaalisena rahana*, koko aineellisen porvarillisen rikkauten edustajana. Tähän päättyy asian esittely ensimmäisessä vihkossa, rahan muuttuminen pääomaksi jätetään toiseen vihkoon.

Näemme siis, että tätä menetelmää noudatettaessa loogisen kehittelyn ei tarvitse pysytellä puhtaasti abstraktilla alueella. Se tarvitsee päinvastoin historiallista havainnollistamista, jatkuvaa kosketusta todellisuuden kanssa. Siksi esitykseen onkin siroteltu mitä moninaisimpia esimerkkejä, nimittäin viittauksia niin todelliseen historialliseen asioiden kulkuun yhteiskunnallisen kehityksen eri asteella kuin taloustieteelliseen kirjallisuuteenkin. Näiden viittausten tarkoituksena on valaista alusta asti taloudellisten suhteiden selvien määritelmien kehitystä. Yksityisten enemmän tai vähemmän yksipuolisten tai sekavien käsityskantojen arvostelu on tällöin tullut oleellisesti esitetyksi jo itse loogisen kehityksen yhteydessä, ja se voidaan esittää lyhyesti.

Kolmannessa artikkelissa ryhdymme käsittelemään kirjan varsinaista taloustieteellistä sisältöä.

Kirjoittanut F. Engels
3.—16. elokuuta 1859

*Julkaistaan sanomalehden tekstin
mukaan*

*Julkaistu »Das Volk» lehdessä 14. ja 16.
n:oissa 6. ja 20. elokuuta 1859*

Suomennos saksasta

KARL MARX

KIRJEITÄ

MARX — PAVEL VASILJEVIČ ANNENKOVILLE

PARIISI

Bryssel, 28. joulukuuta [1846]

Hyvä hra Annenkov!

Te olisitte saanut jo kauan sitten vastaukseni 1. marraskuuta päivättyyn kirjeeseenne, ellei kirjakauppiaani olisi lähettänyt minulle hra Proudhonin kirjaa »Kurjuuden filosofia» vasta viime viikolla. Silmäilin sen läpi parissa päivässä voidakseni lausua Teille heti mielipiteeni siitä. Koska olen lukenut kirjan hyvin kiireesti, en voi pysähtyä yksityiskohtiin. Voin puhua vain yleisvaikutelmasta, jonka siitä sain. Mikäli haluatte, voin kirjoittaa siitä seikkaperäisemmin seuraavassa kirjeessä.

Sanon suoraan, että kirja on mielestäni yleensä huono, erittäin huono. Te itsekin teette kirjeessänne pilaa siitä »saksalaisen filosofian rahtusesta», jolla hra Proudhon tuossa muodottomassa ja vaateliaassa teoksessaan keikailee, mutta arvelette, ettei filosofian myrkkö ole saastuttanut hänen taloudellisia tutkielmiaan. Minäkin olen kaukana siitä, että katsoisin hra Proudhonin taloustieteellisten tutkielmien virheelisyyksien syyksi hänen filosofiansa. Syynä hra Proudhonin väärään kansantaloustieteen arvosteluun ei ole se, että hänen filosofiansa on naurettavaa; hän tarjoilee meille naurettavaa filosofiaa siksi, ettei ole käsittänyt nykyistä yhteiskunnallista järjestelmää ja sen kytkeytymistä [engrènement], käyttäkseni sanaa, jonka, kuten paljon muutakin, hra Proudhon lainaa Fourier'ita.

Miksi hra Proudhon puhuu jumalasta, maailmanjärjestä, ihmiskunnan persoonattomasta järjestä, joka ei erehdy koskaan, joka on aina ollut sama ja joka totuuden saavuttamiseksi on vain käsitettävä oikein? Miksi hän turvautuu pintapuolisesti omaksuttuun hegeliläisyyteen näyttääkseen syvälliseltä ajattelijalta?

Hän itse antaa meille arvoituksen ratkaisemisen avaimen. Hra Proudhonista historia on tietty yhteiskunnallisten evoluutioiden sarja. Hän pitää historiaa edistyksen toteutumisenä. Hän on vihdoin

sitä mieltä, että yksilöinä ihmiset eivät ole tietäneet, mitä he ovat tehneet, että he ovat käsittäneet virheellisesti liikkeensä, ts. että heidän yhteiskunnallinen kehityksensä näyttää ensi silmäykseltä erilaiselta, erilliseltä, heidän yksilöllisestä kehityksestään riippumattomalta. Hän ei kykene selittämään noita tosiasioita, ja juuri tällöin ilmestyykin hypoteesi itseään ilmentävän maailmanjärjen vaikutuksesta. Mikään ei ole helpompaa kuin keksiä mystisiä syitä, ts. fraaseja, silloin kun puuttuu tervettä järkeä.

Mutta kun hra Proudhon tunnustaa, ettei hän käsitä lainkaan ihmiskunnan historiallista kehitystä — ja sen hän tunnustaa käyttämällä kaikkuvia sanoja maailmanjärjestä, jumalasta jne. — eikö hän tunnusta siten kiertämättömästi sitäkin, ettei hän kykene käsittämään myöskään *taloudellista kehitystä*?

Mitä on yhteiskunta, olipa sen muoto mikä tahansa. Ihmisten keskinäisen toiminnan tuote. Onko ihmisillä vapaus valita tämä tai tuo yhteiskunnan muoto? Ei suinkaan. Tarkastelkaa jotain tiettyä ihmisten tuotantovoimien kehitysvaihetta ja te näette vastaavan vaihdon [commerce] ja kulutuksen muodon. Tarkastelkaa tuotannon, vaihdon ja kulutuksen tiettyä kehitysvaihetta ja te näette vastaavan yhteiskuntajärjestyksen, tietynlaisen perhe-, sääty- tai luokkajärjestelmän, sanalla sanoen tietyn kansalaisyhteiskunnan. Tarkastelkaa tiettyä kansalaisyhteiskuntaa ja te näette vastaavan poliittisen järjestelmän, joka on vain kansalaisyhteiskunnan virallinen ilmaus. Tätä hra Proudhon ei tule koskaan ymmärtämään, sillä hän uskoo tekevänsä jotain suurenmoista vedotessaan valtiosta kansalaisyhteiskuntaan, ts. yhteiskunnan virallisesta yhteenvedosta viralliseen yhteiskuntaan.

Tarpeetonta on lisätä, että ihmiset eivät ole vapaita *tuotantovoimiensa* — koko historiansa perustan — valinnassa, sillä jokainen tuotantovoima on hankittu tuotantovoima, aikaisemman toiminnan tuote. Tuotantovoimat ovat näin ollen ihmisten käytännöllisen toimintakyvyn tulos, mutta itse tätä toimintakykyä rajoittavat olot, joissa ihmiset ovat, tuotantovoimat, jotka on hankittu jo aikaisemmin, yhteiskuntamuoto, joka on ollut jo ennen heitä ja jota eivät ole luoneet he, vaan joka on edellisten sukupolvien tuote. Se yksinkertainen tosiasia, että jokainen myöhempi sukupolvi saa aikaisempien sukupolvien hankkimat tuotantovoimat, jotka ovat sille perustana uutta tuotantoa varten, — tämä tosiasia aiheuttaa sen, että ihmisten historiassa muodostuu yhteys, muodostuu ihmiskunnan historia, joka on ihmiskunnan historiaa sitä enemmän, mitä kehittyneempiä ovat ihmisten tuotantovoimat ja siis myös heidän yhteiskunnalliset suhteensa. Siitä seuraa välttämätön johtopäätös: ihmisten yhteiskunnallinen historia on aina vain heidän yksilöllisen kehityksensä historiaa, olkoot he tästä tietoisia tai älkööt. Heidän aineelliset suhteensa ovat heidän kaikkien suhteittensa perusta. Nämä aineelliset suhteet ovat vain heidän aineellisen ja yksilöllisen toimintansa välttämättömiä muotoja.

Hra Proudhon sekoittaa aatteet ja oliot. Ihmiset eivät milloin-

kaan luovu siitä, mitä he ovat hankkineet, mutta tämä ei merkitse, että he eivät luovu siitä yhteiskuntamuodosta, jossa he ovat kehittäneet tietyt tuotantovoimat. Päinvastoin. Etteivät ihmiset menettäisi saavuttamaansa tulosta eivätkä kadottaisi sivistyksen hedelmiä, heidän on pakko muuttaa kaikkia perinnäisiä yhteiskuntamuotoja heti, kun heidän kanssakäymisensä [commerce] muoto ei enää vastaa kehitettyjä tuotantovoimia. — Käytän tässä sanaa »commerce» siinä laajimmassa merkityksessä, jossa saksan kielessä käytetään sanaa »Verkehr». — Esimerkiksi erioikeudet, ammattikunta- ja korporaatilaitos, koko keskiajan säännöstö olivat ainoat yhteiskunnalliset suhteet, jotka vastasivat kehitettyjä tuotantovoimia ja aikaisempaa yhteiskuntatilaa, josta nuo laitokset olivat saaneet alkunsa. Ammattikuntasääntöjen turvin kasattiin pääomia, kehitettiin merikauppaa, perustettiin siirtokuntia, ja ihmiset olisivat menettäneet kaiken tuon kantamat hedelmät, jos olisivat yrittäneet säilyttää ne muodot, joiden suojassa nämä hedelmät olivat kypsyneet. Niinpä sitten tulikin kaksi salamaniskua, vuosien 1640 ja 1688 vallankumoukset. Englannissa murskattiin kaikki vanhat taloudelliset muodot, niitä vastanneet yhteiskunnalliset suhteet, poliittinen järjestelmä, joka oli vanhan kansalaisyhteiskunnan virallinen ilmaus. Näin ollen taloudelliset muodot, joiden vallitessa ihmiset tuottavat, kuluttavat ja vaihtavat, ovat *ohimeneviä ja historiallisia*. Hankkiessaan uusia tuotantovoimia ihmiset muuttavat tuotantotapaansa ja tuotantotapaa muuttaessaan he muuttavat kaikkia taloudellisia suhteita, jotka ovat olleet ainoastaan tämän tietyn tuotantotavan aikaisia välttämättömiä suhteita.

Sitä hra Proudhon ei ole käsittänyt eikä semmitenkään todistanut. Kun hra Proudhon ei kykene seuraamaan historian todellista kulkua, hän tarjoilee meille sen asemesta haavekuvia, joiden pitäisi olla muka dialektisia. Hän ei tunne tarvetta puhua 17., 18. ja 19. vuosisadasta, sillä hänen historiansa tapahtuu mielikuvituksen pilvilinnoissa ja aikaa ja avaruutta korkeammalla. Se on sanalla sanoen hegeliläistä rojua; se ei ole historiaa, tavallista historiaa, ihmisten historiaa, vaan pyhää historiaa, aatteiden historiaa. Hänen näkökannaltaan ihminen on pelkästään välikappale, jota aate tai ikuinen järki käyttää kehityksensä hyväksi. *Evoluutiot*, joista hra Proudhon puhuu, ovat absoluuttisen aatteen mystisessä kohdussa tapahtuvia evoluutioita. Kun revitte rikki tämän mystisen fraseologian verhon, havaitsette hra Proudhonin kuvailevan teille sitä järjestystä, jossa taloustieteelliset kategoriat ovat hänen päässään. Minun ei ole kovin vaikea todistaa teille, että se on hyvin sekaisin olevan pään järjestystä.

Hra Proudhon aloittaa kirjansa puhumalla *arvosta*, keppihevosestaan. Tällä kertaa en ryhdy käsittelemään teoksen tätä osaa.

Ikkuisen järjen useat taloudelliset evoluutiot alkavat *työnjaosta*. Hra Proudhonista työnjako on aivan yksinkertainen asia. Mutta eikö kastijärjestelmä ollut tietty työnjaon muoto? Eikö ammatti-

kuntajärjestelmä ollut toinen työnjaon muoto? Eikö vihdoin manufaktuurikaudella, joka alkoi Englannissa 17. vuosisadan keskivaiheilla ja päättyi 18. vuosisadan jälkipuoliskolla, työnjako ollut vallan toisenlainen kuin nykyaikaisessa suurteollisuudessa?

Hra Proudhon käsittää asian olemuksen niin huonosti, että jättää ottamatta huomioon senkin, mitä tavalliset taloustieteilijät eivät unohda. Puhuessaan työnjaosta hän ei tunne lainkaan tarvetta puhua maailmanmarkkinoista. Kas niin! Mutta eikö työnjaon pitänyt 14. ja 15. vuosisadalla, jolloin ei vielä ollut siirtomaita, jolloin Amerikkaa ei vielä ollut olemassa Eurooppaa varten ja Itä-Aasiaan pidettiin yhteyttä vain Konstantinopolin kautta, erota mitä perusteellisimmin 17. vuosisadalla vallinneesta työnjaosta, jolloin oli olemassa jo täydellisesti kehittyneitä siirtomaita?

Eikä siinä vielä kaikki. Eikö kansojen koko sisäinen järjestys, niiden kaikki kansainväliset suhteet ole tietynlaisen työnjaon ilmaus? Eikö kaiken sen pidä muuttua työnjaon muuttuessa?

Hra Proudhonilla on niin kaukainen käsitys työnjakokysymyksestä, ettei hän edes mainitse kaupungin erkanemisesta maaseudusta, mikä esimerkiksi Saksassa tapahtui 9.—12. vuosisadalla. Hra Proudhonista tuo erkaneminen on ikuinen laki, sillä hän ei tunne enempää sen alkuperää kuin kehitystäkään. Kautta koko kirjansa hän järkeilee siten kuin tuo tietyn tuotantotavan tuote tulisi olemaan maailmanloppuun saakka. Se mitä hra Proudhon puhuu työnjaosta, ei ole muuta kuin yhteenveto ja vieläpä varsin pinnallinen, varsin epätäydellinen yhteenveto siitä, mitä Adam Smith ja tuhannet muut olivat sanoneet ennen häntä.

Toisena evoluutiona ovat *koneet*. Hra Proudhonin käsittämänä työnjaon ja koneiden välinen yhteys on aivan mystinen. Jokaisen työnjakotavan aikana on ollut omat erityiset tuotantovälineet. Esimerkiksi 17. vuosisadan puolivälistä 18. vuosisadan puoliväliin ihmiset eivät tehneet kaikkea käsin. Heillä oli työvälineitä, vieläpä varsin monimutkaisia, kuten työkoneita, laivoja, vipuja jne. jne.

Näin muodoin on aivan järjetöntä pitää koneiden ilmaantumista yleensä työnjaon seurauksena.

Mainitsen sivumennen, että hra Proudhon on käsittänyt koneiden kehityksen historian yhtä huonosti kuin niiden syntyhistoriankin. Voidaan sanoa, että vuoteen 1825 saakka — ensimmäisen yleispulan kauteen saakka — kulutustarpeet kasvoivat yleensä nopeammin kuin tuotanto, ja koneiden kehitys johtui kiertämättömästi markkinoiden tarpeista. Vuodesta 1825 alkaen koneiden keksiminen ja käyttöönotto ei ollut muuta kuin seuraus teollisuudenharjoittajien ja työläisten välisestä sodasta. Mutta tämä pitää paikkansa vain Englantiin nähden. Mitä eurooppalaisiin kansakuntiin tulee, niin näitä pakotti ottamaan käyttöön koneita Englannin kilpailu sekä niiden omilla kotimaisilla markkinoilla että maailmanmarkkinoilla. Vihdoin Pohjois-Amerikassa koneiden käyttöönotto johtui niin muiden kansojen kanssa käydystä kilpailusta kuin myös työvoiman puut-

teesta, ts. Pohjois-Amerikan teollisuuden tarpeiden ja sen väestölun välisestä epäsuhteesta. Te voitte näiden tosiasioiden perusteella päätellä, millaista teräväjärkisyyttä hra Proudhon osoittaa, kun hän manaa esiin kilpailun aaveen kolmantena evoluutiona, koneiden anti-teesinä!

Sitä paitsi on yleensä järjetöntä tehdä *koneista* taloustieteellinen kategoria työnjaon, kilpailun, luoton ym. ohella.

Kone on yhtä vähän taloustieteellinen kategoria kuin auraa vetävä härkä. Nykyaikainen koneiden *käyttö* on eräs nykyisen talousjärjestelmämme suhteista, mutta koneiden käyttötapa ei ole lainkaan samaa kuin itse koneet. Ruuti pysyy ruutina, käytettäköön sitä ihmisen haavoittamiseen tai tuon saman ihmisen haavojen parantamiseen.

Hra Proudhon kunnostautuu yli odotusten luodessaan päässään kilpailun, monopolin, veron tai poliisin, kauppataseen, luoton ja omaisuuden juuri tässä mainitsemassani järjestyksessä. Melkein kaikki luottolaitokset alkoivat kehittyä Englannissa 18. vuosisadan alussa jo ennen koneiden keksimistä. Valtionluotto oli vain uusi tapa kohottaa veroja ja tyydyttää uusia, porvariston valtaantulon synnyttämiä tarpeita.

Omistus on vihdoin viimeisenä kategoriana hra Proudhonin järjestelmässä. Sitä vastoin todellisessa maailmassa työnjako ja hra Proudhonin kaikki muut kategoriat ovat yhteiskunnallisia suhteita, joista yhteensä koostuu se, mitä nykyisin sanotaan *omistukseksi*; ilman näitä suhteita porvarillinen omistus ei ole mitään muuta kuin metafyyminen ja juridinen illuusio. Toisen aikakauden omistus, feodaalinen omistus, kehittyi aivan toisenlaisten yhteiskunnallisten suhteiden vallitessa. Määrittelemällä omistuksen itsenäiseksi suhteeksi hra Proudhon tekee paremman kuin metodologisen virheen: selviää, ettei hän käsitä sitä yhteyttä, mikä sitoo toisiinsa kaikki *porvarillisen* tuotannon muodot; selviää, ettei hän käsitä tietyn aikakauden tuotannon muotojen olevan luonteeltaan *historiallisia* ja *ohimeneviä*. Koska hra Proudhon ei näe, että yhteiskuntalaitoksemme ovat historiallisen kehityksen tulos, eikä käsitä enempää niiden syntyperää kuin kehitystäkään, hän voi arvostella niitä vain dogmaattisesti.

Kehityksen selittämiseksi hra Proudhonin on pakko turvautua *fiktioon*. Hän kuvittelee, että työnjako, luotto, koneet jne. on keksitty palvelemaan hänen pakkomielleltään, tasavertaisuusaatetta. Hänen selityksensä on äärettömän naiivi. Nuo kaikki oliot on keksitty tasavertaisuuden vuoksi, mutta onnettomuudeksi ne ovat kääntyneet tasavertaisuutta vastaan. Siinä onkin hänen koko järkeilynsä, ts. hän ottaa mielivaltaisen hypoteesin, mutta kun todellinen kehitys käy joka askeleella ristiin hänen fiktionensa kanssa, niin hän tekee siitä johtopäätöksen, että siinä on olemassa ristiriita. Samalla hän salaa, että ristiriita on olemassa vain hänen pakkoajatustensa ja todellisen liikunnan välillä.

Pääasiassa historian tuntemuksen puutteen vuoksi hra Proudhon

ei ole siis käsittänyt, että kehittäessään tuotantovoimiaan, ts. eläessään, ihmiset kehittävät tietyt keskinäiset suhteet ja että näiden suhteiden luonne muuttuu kiertämättömästi samalla kun muuttuvat ja kasvavat tuotantovoimat. Hän ei ole käsittänyt, että *taloustieteelliset kategoriat* ovat vain näiden todellisten suhteiden *abstraktioita* ja että ne ovat totuuksia vain sikäli, mikäli nämä suhteet ovat olemassa. Hän erehtyy siis samoin kuin porvarilliset taloustieteilijät, jotka pitävät näitä taloustieteellisiä kategorioita ikuisina eivätkä historiallisina lakeina, jotka pätevät vain historiallisen kehityksen tietyn vaiheen, tuotantovoimien tietyn kehitysvaiheen suhteen. Sen sijaan, että tarkastelisi taloustieteellisiä kategorioita todellisten, ohimenevien, historiallisten yhteiskuntasuhteiden abstraktioina, hra Proudhon, väaristellen mystisesti kysymystä, näkee todellisissa suhteissa vain näiden abstraktioiden olennoituman. Itse nuo abstraktiot ovat kaavoja, jotka ovat uinuneet isäjumalan huomassa hamasta maailman luomisesta alkaen.

Tästä alkavat kunnan hra Proudhonimme ankarat aivoponnistukset. Jos kaikki nämä taloustieteelliset kategoriat ovat jumalan sydämen emanaatiota, jos ne ovat ihmisten kätkettyä ja ikuista elämää, niin kuinka voi käydä niin, että ensinnäkin on olemassa kehitys ja ettei toiseksi hra Proudhon ole vanhoillinen? Hän selittää nämä ilmeiset ristiriidat kokonaisen antagonismisysteemin avulla.

Valaistaksemme tätä antagonismisysteemiä esitämme esimerkin.

Monopoli on hyvä, sillä se on taloustieteellinen kategoria ja siis jumalan emanaatio. Kilpailu on hyvä, sillä sekin on taloustieteellinen kategoria. Mutta jos mikä, niin monopolin olemassaolo, kilpailun olemassaolo ei ole hyvää. Vieläkin pahempaa on se, että monopoli ja kilpailu syövät toisiaan. Mitä on tehtävä? Koska nuo kaksi jumalan ikuista ajatusta ovat keskenään ristiriidassa, niin hra Proudhonista näyttää ilmeiseltä, että jumalan huomassa on myös kummankin ajatuksen synteesi, jossa kilpailu tasoittaa monopolin aiheuttaman pahan ja vice versa*. Kummankin aatteen välisen taistelun tulos on se, että ulospäin näkyy vain niiden hyvä puoli. Pitää vain temmata jumalalta tuo salainen ajatus ja soveltaa sitten sitä, niin kaikki on hyvin. Pitää löytää ihmiskunnan persoonattoman järjen pimeyden kätköistä synteettinen kaava. Hetkeäkään epäröimättä hra Proudhon tekeytyy tuon salaisuuden paljastajaksi.

Mutta luokaapa silmäys todelliseen elämään. Nykyajan talouselämästä löydätte paitsi kilpailun ja monopolin myös niiden synteessin, joka ei ole *kaava*, vaan *liikuntaa*. Monopoli synnyttää kilpailun, kilpailu synnyttää monopolin. Tämä yhtälö ei poista nykyisen tilanteen vaikeuksia, kuten porvarilliset taloustieteilijät kuvittelevat, vaan tekee tilanteen vieläkin vaikeammaksi ja sotkuisemmaksi. Jos siis muutatte perustaa, johon nykyaikaiset taloudelliset suhteet pohjaavat, jos hävitätte nykyaikaisen tuotantotavan, te ette hävitä

---

* — päinvastoin. *Toim.*

ainoastaan kilpailua, monopolia ja niiden antagonismia, vaan myös niiden ykseyden, niiden synteesin — liikunnan, jossa kilpailu ja monopoli todella tasapainottuvat.

Esitän nyt Teille näytteen hra Proudhonin dialektiikasta.

Vapaus ja orjuus ovat antagonismi. On tarpeetonta puhua niin vapauden hyvistä kuin huonoistakin puolista. Mitä orjuuteen tulee, ei ole syytä puhua sen huonoista puolista. Ainoa, mitä pitää selittää, on orjuuden hyvä puoli. Puhe ei ole välillisestä orjuudesta, proletaarin orjuudesta. Puhe on suoranaisesta orjuudesta, Surinamin, Brasilian, Pohjois-Amerikan etelävaltioiden mustaihoisten orjuudesta.

Suoranainen orjuus on samanlainen nykyaikaisen teollisuutemme perusta kuin koneet, luotto jne. Ilman orjuutta ei ole puuvillaa, ilman puuvillaa ei ole nykyaikaista teollisuutta. Orjuus teki arvokkaiksi siirtomaat, siirtomaat loivat maailmankaupan, ja maailmankauppa on koneellisen suurteollisuuden välttämätön ehto. Ennen neekerikaupan järjestämistä siirtomaat antoivat Vanhalle maailmalle hyvin vähän tuotteita eivätkä muuttaneet sanottavasti maailman kasvoja. Näin muodoin orjuus on tavattoman tärkeämerkityksinen taloustieteellinen kategoria. Ilman orjuutta Pohjois-Amerikka, edistynein maa, muuttuisi patriarkaaliseksi maaksi. Pyyhkikäpää Pohjois-Amerikka pois maailman kartalta, niin tuloksena on anarkia, kaupan ja nykyaikaisen sivilisaation täydellinen lamautuminen. Mutta orjuuden hävittäminen merkitsisi Amerikan pyyhkimistä pois maailman kartalta. Siis juuri siksi, että orjuus on taloustieteellinen kategoria, sitä tavataan maailman luomisesta lähtien kaikilla kansoilla. Nykyajan kansat ovat vain osanneet naamioida orjuuden omassa maassaan ja ottaa sen avoimesti käytäntöön Uudessa maailmassa. Mutta mitä tekee kunnan hra Proudhon näiden orjuutta koskevien mietiskelyjen jälkeen? Hän alkaa etsiä vapauden ja orjuuden synteisiä, todellista kultaista keskitietä, toisin sanoen orjuuden ja vapauden tasapainoa.

Hra Proudhon on käsittänyt erittäin hyvin, että ihmiset valmistaavat veran, palttina ja silkkikankaat, joskaan noin yksinkertaisen asian käsittäminen ei ole kovin suuri ansio! Mutta jos mitä, niin sitä hra Proudhon ei ole käsittänyt, että ihmiset luovat myös tuotantovoimiaan vastaavat *yhteiskunnalliset suhteet*, joiden vallitessa he tuottavat verkaa ja palttinaa. Vieläkin vähemmän hra Proudhon on käsittänyt, että ihmiset, jotka luovat aineellista tuotantoaan vastaavat yhteiskunnalliset suhteet, luovat myös sekä *aatteet* että *kategoriat*, ts. näiden samojen yhteiskunnallisten suhteiden abstraktit, aatteelliset ilmaisut. Kategoriat ovat siis yhtä vähän ikuisia kuin suhteet, joiden ilmauksia ne ovat. Ne ovat historiallisia ja ohimeneviä tuotteita. Hra Proudhonista sitä vastoin abstraktiot, kategoriat ovat alkusyytä. Hänen mielestään historiaa luovat ne eivätkä ihmiset. *Abstraktio, kategoria sellaisenaan*, ts. ihmisistä ja heidän aineellisesta toiminnastaan irrallisena, on tietenkin kuolema-

ton, muuttumaton, liikkumaton. Se on ainoastaan puhtaan järjen luomus, mikä merkitsee vain, että abstraktio sinänsä on abstrakti. Oivallista *tautologiaa!*

Näin siis kategorioina tarkasteltuina taloudelliset suhteet ovat hra Proudhonista ikuisia kaavoja, joilla ei ole alkua eikä kehitystä.

Toisin sanoen: hra Proudhon ei väitä suoraan, että *porvarillinen elämä* on hänestä *ikuisen totuus*. Hän sanoo sen epäsuorasti jumaloomalla kategorioita, jotka ajatusten muodossa ilmentävät porvarillisia suhteita. Koska porvarillisen yhteiskunnan tuotteet ovat hänestä kategorioita, aatteita, hän pitää niitä spontaanisesti syntyneinä, oman elämän saaneina ikuisina olemuksina. Hän ei siis ylitä porvarillisen näköpiirin rajoja. Koska hän käsittelee porvarillisia ideoita ikuisina totuuksina, hän etsii näiden ideoiden synteesiä, niiden tasapainoa eikä näe, että niiden nykyinen tasapainottamistapa on ainoa mahdollinen.

Tosiassiallisesti hän tekee samoin kuin kaikki kunnan porvarit. He kaikki sanovat teille, että kilpailu, monopoli jne. ovat periaatteessa, ts. abstrakteina käsitteinä elämän ainoat perusteet, mutta niissä on käytännössä paljon parantamisen varaa. He kaikki tahtovat kilpailua ilman kilpailun haitallisia seurauksia. He kaikki tahtovat mahdotonta, ts. porvarillisia elinoloja ilman näiden olojen välttämättömiä seurauksia. Kukaan heistä ei ymmärrä, että porvarillinen tuotantotapa on historiallinen ja ohimenevä niin kuin oli feodaalinenkin. Tämä erehdys johtuu siitä, että heidän mielestään porvarisihminen on jokaisen yhteiskunnan ainoa perusta, että he eivät voi kuvitella mahdolliseksi sellaista yhteiskuntajärjestelmää, jossa ihminen lakkaisi olemasta porvari.

Hra Proudhon on siis välttämättä *doktrinääri*. Nykymaailmaa mullistava historiallinen liike muodostuu hänen osaltaan tehtäväksi löytää kahden porvarillisen ajatuksen oikea tasapaino, synteesi. Näin tämä ovela velikulka paljastaa viekkaudella jumalan salaisen aivoituksen, kahden erillisen ajatuksen ykseyden, jotka ovat erillisiä vain siksi, että hra Proudhon on eristänyt ne käytännöllisestä elämästä, nykyisestä tuotannosta, joka on noilla ajatuksilla ilmaistujen realiteettien yhdistelmä. Suuren historiallisen liikkeen, mikä syntyy ristiriidasta ihmisten jo hankkimien tuotantovoimien ja heidän yhteiskunnallisten suhteittensa välillä, jotka eivät enää vastaa näitä tuotantovoimia; kauheat sodat, joita valmistellaan jonkun kansakunnan eri luokkien välillä ja eri kansakuntien välillä; kansanjoukkojen käytännöllisen ja vallankumouksellisen toiminnan, joka yksin vain voi ratkaista nämä ristiriidat, — tämän tavattoman laajan, pitkällisen ja mutkikkaan liikkeen hra Proudhon korvaa hänen päässään tapahtuvalla tyhjänjauhamisella [mouvement cacadauphin]. Historiaa luovat siis oppineet, ihmiset, jotka kykenevät hankkimaan tietoonsa jumalan salaiset ajatukset. Tavallisten ihmisten on vain sovellettava heidän oivalluksiaan.

Ymmärrätte nyt, miksi hra Proudhon on kaiken poliittisen liik-

keen vannoutunut vihollinen. Hänestä nykyisten tehtävien ratkaisu ei ole julkisessa toiminnassa, vaan hänen päässään tapahtuvissa dialektisissa pyörteissä. Koska kategoriat ovat hänestä liikevoimia, niin kategoriain muuttamiseksi ei tarvitse muuttaa käytännöllistä elämää. Aivan päinvastoin: pitää muuttaa kategoriat, ja siitä on oleva seurauksena olemassaolevan yhteiskunnan muuttuminen.

Hra Proudhon haluaa sovittaa ristiriidat ja kiertää sen vuoksi kokonaan kysymyksen, eikö pidä kumota itse näiden ristiriitojen perustaa. Hän on kaikessa doktrinäärin poliitikon kaltainen, joka tahtoo säilyttää yhteiskunnallisen elämän olennaisina osina, ikuisina kategorioina kuninkaan ja edustajakamarin ja ylähuoneen. Hän vain etsiskelee uutta kaavaa tasapainottaakseen nämä voimat, joiden tasapaino on niiden nykyisessä liikkeessä, jossa toinen näistä voimista on vuoroin voittaja, vuoroin toisen orja. Niinpä 18. vuosisadalla monet keskimittaiset älymiehet yrittivät löytää oikean kaavan yhteiskunnallisten säätyjen, aateliston, kuninkaan, parlamenttien jne. saattamiseksi tasapainoon, mutta seuraavana päivänä ei ollut kuningasta, ei parlamentteja eikä aatelistoa. Tämän antagonismin oikeaa tasapainottamista oli kaikkien niiden yhteiskunnallisten suhteiden kumoaminen, jotka olivat näiden feodaalisten muodostumien ja niiden antagonismin perustana.

Koska hra Proudhon asettaa toiselle puolelle ikuiset aatteet, puhtaan järjen kategoriat, ja toiselle ihmiset ja heidän käytännöllisen elämänsä, joka hänen käsityksensä mukaan on näiden kategoriain soveltamista, havaitsette hänellä alun alkaen *dualismin* elämän ja aatteiden välillä, sielun ja ruumiin välillä — dualismin, joka toistuu monissa muodoissa. Te näette nyt, että tämä antagonismi on vain hra Proudhonin kyvyttömyyttä ymmärtää maallista historiaa ja hänen jumaloimiensa kategoriain alkuperää.

Kirjeeni on niinkin venynyt liian pitkäksi, en voi enää pysähtyä tarkastelemaan niitä naurettavia syytöksiä, joita hra Proudhon esittää kommunismia vastaan. Uskonette minua, että mies, joka ei ole käsittänyt yhteiskunnan nykyistä tilaa, pystyy sitäkin vähemmän käsittämään liikettä, joka pyrkii kumoamaan tämän yhteiskunnan, ja tämän vallankumouksellisen liikkeen kirjallisia ilmauksia.

Ainoa kohta, jossa olen täysin samaa mieltä hra Proudhonin kanssa, on hänen inhonsa sosialistista sentimentaalisuutta kohtaan. Ennen häntä nostatin paljon vihaa itseäni kohtaan sillä, että pilkkasin lammaismaista, sentimentaalista, utooppista sosialismia. Mutta eikö hra Proudhon itse luo itselleen kummallisia harhakuvia asettaessaan oman pikkuporvarin sentimentaalisuutensa — tarkoitan hänen patteettisia lausuntojaan perheestä, aviorakkaudesta ja kaikkia hänen latteuksiaan — vastakohtaksi sosialistiselle sentimentaalisuudelle, joka esimerkiksi Fourier'lla on paljon syvempää kuin kunnon hra Proudhonimme vaateliaat latteudet? Hän itse tajuaa perustelunsa aivan mitättömäksi ja itsensä täysin kykenemättömäksi puhumaan kaikista näistä asioista niin hyvin, että menettää yhtäkkiä malttin-

sa, vimmastuu, hänet valtaa irae hominis probi*, hän alkaa huutaa, raivoaa, noituu, paljastaa, kiroaa, lyö rintoihinsa ja kerskailee jumalan ja ihmisten edessä, että hän on vapaa sosialistisesta saastasta! Hän ei ryhdy arvostelemaan sosialistista sentimentaalisuutta eli sitä, mitä pitää sentimentaalisuutena. Hän julistaa kuin pyhimys, kuin paavi kurjat syntiset kiroukseen ja laulaa ylistyshymniä pikkuporvaristolle ja viheliäisille kotilieden patriarkaalisille rakkausilluusioidille. Eikä se ole sattuma. Hra Proudhon on kiireestä kanta-pähän pikkuporvariston filosofi ja taloustieteilijä. Kehittyneessä yhteiskunnassa *pikkuporvarista* tulee jo asemansa vuoksi toisaalta sosialisti, toisaalta taloustieteilijä, toisin sanoen häntä häikäisee suurporvariston loisto ja hän on myötätuntoinen kansaa kohtaan sen kärsimysten vuoksi. Hän on samaan aikaan sekä porvari että kansa. Sisimmässään hän on ylpeä puolueettomuudestaan ja siitä, että on löytänyt todellisen tasapainon, joka on eroavinaan parempaan päin kultaisesta keskitiestä. Tällainen pikkuporvari tekee *ristiriidasta* jumalan, sillä ristiriita on hänen olemuksensa perusta. Hän itse ei ole mikään muu kuin olennoitunut yhteiskunnallinen ristiriita. Hänen täytyy todistaa teoriassa oikeaksi se, mikä hän on käytännössä, ja hra Proudhonin ansio on se, että hän on Ranskan pikkuporvariston tieteellinen tulkitsija; se on todellinen ansio, sillä pikkuporvaristo on kaikkien tulevien yhteiskunnallisten vallankumousten elimellinen osa.

Olisin halunnut lähettää Teille tämän kirjeen mukana kansantaloustiedettä käsittelevän kirjani²⁶⁷, mutta en ole tähän mennessä onnistunut julkaisemaan teostani enkä myöskään saksalaisten filosofien ja sosialistien kritiikkiäni**, josta kerroin Teille Brysselissä. Ette voi kuvitellakaan, millaisia vaikeuksia niiden julkaiseminen kohtaa Saksassa ensinnäkin poliisin ja toiseksi kustantajien taholta, jotka ovat kaikkien niiden suuntien kannalla, joita vastaan hyökkään. Ja mitä meidän omaan puolueeseemme tulee, niin se ei ole ainoastaan köyhä, vaan sen lisäksi huomattava osa Saksan kommunistisen puolueen jäsenistä on suutuksissaan minulle sen vuoksi, kun esiinnyn heidän utopioitaan ja deklamaatioitaan vastaan...

Kirjoitettu ranskaksi

MARX — JOSEPH WEYDEMEYERILLE

NEW YORK

Lontoo, 5. maaliskuuta 1852

...Mitä minuun tulee, niin minulle ei kuulu kunnia enempää nykyisen yhteiskunnan luokkien olemassaolon kuin myöskään niiden välisen taistelun keksimisestä. Porvarilliset historioitsijat oli-

* — jalo suuttumus. *Toim.*

** *K. Marx ja F. Engels.* »Saksalainen ideologia.» *Toim.*

vat kauan ennen minua esittäneet tämän luokkien taistelun historiallisen kehityksen ja porvarilliset taloustieteilijät luokkien taloudellisen anatomian. Mitä minä toin uutta, niin ensinnäkin todistin, että *luokkien olemassaolo* on yhteydessä vain *tuotannon tiettyihin historiallisiin kehitysvaiheisiin*; toiseksi, että luokkataistelu johtaa ehdottomasti *proletariaatin diktatuuriin*; kolmanneksi, että tämä diktatuuri itse on vain siirtymistä *kaikkien luokkien hävittämiseen ja luokattomaan yhteiskuntaan...*

Kirjoitettu saksaksi

MARX — ENGELSILLE

MANCHESTER

Lontoo, 16. huhtikuuta [1856]

...Kaksi päivää sitten täällä järjestettiin vaatimaton banketti »People's Paper»²⁵⁵ lehden vuosipäivän johdosta. Tällä kertaa otin kutsun vastaan, koska se oli mielestäni ajankohtaista, ja sitäkin suuremmalla syyllä, kun koko emigranttiväestä kutsuttiin *vain* minut (siitä ilmoitettiin lehdessä) ja minä sain esittää ensimmäisen maljan. Minun tuli esittää kaikkien maiden proletariaatin herruuden malja. Pidin lyhyen puheen englanniksi, mutta en kuitenkaan anna sitä julkaistavaksi.* Asettamani tarkoituksena on saavutettu. Hra Talandier, joka joutui maksamaan pääsylipusta 2½ sillingiä, ja koko muu ranskalainen ym. emigranttijoukko tuli vakuuttuneeksi siitä, että me olemme ainoita chartistien läheisiä liittolaisia, ja siitä, että vaikka me pidättäydymmekin julkisista mielenosoituksista ja annamme ranskalaisten liehitellä julkisesti chartisteja, niin sittenkin me voimme ottaa minä hetkenä hyvänsä jälleen takaisin sen paikan, joka kuuluu meille jo historiallisesti. Se kävi sitäkin tarpeellisemmaksi, kun helmikuun 25. p:nä Pyat'n puheenjohtolla pidetyssä joukkokokouksessa puhui saksalainen moukka Scherzer (senkin vanha lurjus) ja syytti todella kauhean ammattikuntalaisen ahtaassa hengessä saksalaisia »oppineita», »henkisen työn tekijöitä», että nämä ovat hylänneet heidät, moukat, ja saattaneet heidät häpeään muiden kansojen edessä. Sinä tietysti tunnet Scherzerin jo Pariisin ajoilta. Olen jälleen tavannut muutamia kertoja Schapper-ystävän ja havainnut hänet katuvaksi syntiseksi. Se sulkeutunut elämä, jota hän on viettänyt kahden viime vuoden ajan, on nähtävästi vaikuttanut verrattain hyväatekevästi hänen henkisiin kykyihinsä. Sinä käsität, että on aina hyvä pitää tämä mies kaiken varalta käden ulottuvilla ja vieläkin tärkeämpää on temmata hänet Willichin käsistä. Schapper on nykyisin hyvin raivoissaan W [indmillin]²⁶⁸ moukille.

Kirjeesi Steffenille toimitan perille. L:n** kirje sinun olisi pitänyt

* Ks. tätä osaa, ss. 442—443. *Toim.*

** — Levyn. *Toim.*

jättää itsellesi. Tee niin kaikkien kirjeiden suhteen, joita en pyydä palauttamaan. Mitä vähemmän ne kulkevat postin kautta, sitä parempi. Yhdyn täydellisesti mielipiteeseesi Reinin maakunnasta. Meille on kohtalokasta se, että luodessani silmäyksen tulevaisuuteen, näen siellä jotain sellaista, mikä tulee tuoksahtamaan »isänmaan petokselta». Joudummeko mekin sellaiseen asemaan, mihin vanhassa vallankumouksessa joutuivat mainzilaiset kerholaiset²⁰⁰, riippuu suuressa määrin siitä, minkä käänteeseen saavat asiat Berliinissä. Se ei tule olemaan helppoa. Mehän tunnemme hyvin Reinin takaiset kunnan veljemmet! Koko juttu tulee Saksassa riippumaan siitä, voidaanko proletaarista vallankumousta tukea jollakin talonpoikaissodan uudella painoksella. Silloin kaikki käy mainiosti.

Kirjoitettu saksaksi

MARX — ENGELSILLE

RYDE

[Lontoo], 25. syyskuuta 1857

...Sinun »Armeija» on erittäin hyvä, vain sen koko hämmästytti minua, sillä tiedän, kuinka vahingollista terveydellesi on tehdä niin paljon työtä. Jos olisin tiennyt, että alat työskennellä myöhäiseen yöhön, olisin heittänyt hiiteen koko aikeen.

Armeijan historia vahvistaa havainnollisemmin kuin mikään muu sen, että katsomuksemme tuotantovoimien ja yhteiskunnallisten suhteiden yhteydestä on oikea. Armeijalla on yleensä tärkeä merkitys taloudelliselle kehitykselle. Palkka mm. täysin kehittyi alkuaan vanhan ajan armeijassa. Samoin roomalaisilla *peculium castrense** oli ensimmäinen oikeusmuoto, jossa irtain omaisuus tunnustettiin muille kuin perheenisille. Samoin ammattikuntalaitos syntyi ensimmäiseksi *fabrien*** yhdyskunnissa. Niissä alettiin myös ensi kertaa käyttää suuremmissa määrin koneita. Vieläpä metallien erikoinen arvo ja niiden käyttö rahana näyttävät alunperin — niin pian kuin Grimmin kivikausi oli ohi — perustuvan niiden sotilaalliseen merkitykseen. Myös työnjako yhden erikoisalun *sisällä* suoritettiin samoin ensiksi armeijoissa. Siinä on sitä paitsi kansalaisyhteiskunnan koko historia suppeasti, sangen sattuvasti yhteen koottuna. Jos sinulla on joskus aikaa, sinun pitää käsitellä asiaa tältä kannalta.

Ainoita kohtia, jotka mielestäni ovat jääneet pois esityksestäsi, ovat seuraavat: 1) Todellisen palkkasotajoukon ilmaantuminen ensi kerran ja heti suurilukuisena karthagolaisilla (silmailen vielä omaa käyttöämme varten erään berliiniläisen kirjoittaman karthagolaista

* — leiriomaisuus (tarkoittaa leirisotilaiden henkilökohtaista omaisuutta muinais-Roomassa). *Toim.*

** — sotaväkeä palvelleet käsityöläiset muinaisroomalaisilla. *Toim.*

sotaväkeä käsittelevän teoksen²⁷⁰, josta sain tietää vasta hiljattain). 2) Sotalaitoksen kehitys Italiassa 15. vuosisadalla ja 16. vuosisadan alussa. Juuri siellä kehiteltiin taktiikan kysymyksiä. Machiavellilla on muuten Firenzen historiassaan hyvin huvittava kuvaus siitä, kuinka kondottieerit²⁷¹ taistelivat (kirjoitan otteen sinua varten). (Muuten, jos tulen luoksesi Brightoniiin — milloin? — niin tuon mielellimmäni mukaan Machiavellin teoksen. Hänen Firenzen historiansa on loistoteos). Vihdoin 3) aasialainen sotalaitos siinä muodossa kuin se ensiksi ilmaantuu persialaisilla; myöhemmin se tavataan mitä erilaisimpina muunnoksina mm. mongoleilla ja turkkilaisilla.

Kirjoitettu saksaksi

SELITYKSIÄ
HAKEMISTOJA

SELITYKSIÄ

¹ »Teesejä Feuerbachista» Karl Marx kirjoitti Brysselissä keväällä 1845, jolloin hän oli jo pääpiirteissään kehittyneet lopullisesti materialistisen historianteoriansa, ulottanut materialismin ihmisyhteiskunnan ymmärtämiseen. Engelsin määritelmän mukaan se on »ensimmäinen asiakirja, johon sisältyy uuden maailmankatsomuksen nerokas itä» (ks. tämän laitoksen 3. osaa, esipuhetta kirjaan »Ludwig Feuerbach»).

»Teesejä Feuerbachista» on Marxin »Muistikirjassa» vuosilta 1844—1847 otsikoituna »Feuerbachista». Julkaistessaan »Teesit» 1888 Engels teki niihin joitakin muutoksia, jotta lukija olisi helpommin ymmärtänyt tämän asiakirjan, jota Marx ei ollut tarkoittanut julkaistavaksi.

Tähän laitokseen »Teesit» otetaan Engelsin julkaisemassa asussa, mutta Marxin käsikirjoituksen perusteella lisättyine kursivoituneine ja lainausmerkkeineen, jotka puuttuivat vuoden 1888 painoksesta. Otsikko »Teesejä Feuerbachista» on Marxismi-leninisin instituutin panema. — 7.

² »Saksalainen ideologia. Feuerbachin, B. Bauerin ja Stirnerin edustaman uusimman saksalaisen filosofian sekä monenlaisten profeettojen edustaman saksalaisen sosialismin arvostelua» on Marxin ja Engelsin yhteinen teos, jota he kirjoittivat 1845—1846 Brysselissä. »Saksalaisessa ideologiassa» Marx ja Engels kehittivät ensi kerran kaikinpuolisesti materialistista historiantähtäystä tieteellisen kommunismin teorian filosofisena perustana.

»Saksalaisen ideologian» käsikirjoitus oli kaksiosainen, ensimmäisessä osassa arvosteltiin Hegelin jälkeistä filosofiaa, toisessa »todellista sosialismia».

Ensimmäisen osan I luvussa on esitetty koko teoksen myönteinen perussisältö. Siksi »Saksalaisen ideologian» I luku on koko teoksen tärkein luku ja sillä on itsenäinen merkitys.

Ensimmäisen luvun käsikirjoitus koostuu kolmiosaisesta alustavasta kirjoituksesta ja kahdesti puhtaaksi kirjoitetusta luvun alkuosasta. Tämän mukaan luvun teksti jakautuu neljään osaan.

Luvun I osan muodostaa toinen puhtaaksi kirjoitettu variantti ynnä ne ensimmäisestä variantista otetut kohdat, jotka puuttuivat toisesta. II osa on alun perin koko luvun ydin. III ja IV osa ovat teoreettisia poikkeamia, jotka on siirretty Stirneriä koskevasta luvusta (I. osan III luku).

Tässä laitoksessa aineisto on sijoitettu samoin kuin venäjänkielisessä kirjassaan: K. Маркс и Ф. Энгельс. «Фейербах. Противоположность материалистического и идеалистического мировоззрений». (Новая публикация первой

главы «Немецкой идеологии»). М., 1966. (K. Marx ja F. Engels. »Feuerbach. Materialistisen ja idealistisen katsantokannan vastakkaisuus» (»Saksalaisen ideologian» ensimmäisen luvun uusi julkaisu). Moskova 1966.)

Kaikki toimituksen panemat otsikot ja tarpeelliset lisäykset annetaan hakasuluissa. Käsikirjoituksen sivunumerot ovat niin ikään hakasuluissa. Marxin ja Engelsin numeroimat toisen puhtaaksi kirjoitetun perusvariantin sivut osoitetaan 1-kirjaimella ja numerolla: [liuska 1] jne. Tekijät eivät ole numeroineet ensimmäisen puhtaaksi kirjoitetun variantin sivuja, ne osoitetaan s-kirjaimella ja numerolla: [sivu 1] jne. Marxin numeroimat käsikirjoituksen kolmen alustavasti kirjoitetun osan sivut osoitetaan vain numeroilla: [1] jne. — 10.

- ³ Tarkoitetaan D. F. Straußin pääteosta »Das Leben Jesu» (»Jeesuksen elämä»). Bd. 1—2, Tübingen 1835—1836, joka pani alulle uskonnon filosofisen arvostelun ja hegeliläisen koulukunnan hajoamisen vanhoihin hegeliläisiin ja nuorhegeliläisiin. — 10.
- ⁴ Tarkoitetaan Ranskan porvarillista vallankumousta 1700-luvun lopulla. — 10.
- ⁵ *Diadokit* — Aleksanteri Suuren sotapäälliköt, jotka hänen kuoltuaan sotivat keskenään vallasta. Valtataistelun kulussa (4. vuosisadan lopulla ja 3. vuosisadan alussa e.a.a.) Aleksanterin monarkia, joka oli heikko sotilaallishallinnollinen yhdistymä, hajosi moniksi erillisiksi valtioiksi. — 10.
- ⁶ »*Maailmaa järkyttävät ajatukset*» on sanonta eräästä anonyymistä artikkelista, joka oli julkaistu aikakauslehdessä »Wigand's Vierteljahrsschrift», 1845, IV nide, s. 327.
»*Wigand's Vierteljahrsschrift*» (»Wigandin neljännesvuosijulkaisu») — nuorhegeliläisten filosofinen aikakauslehti, jota O. Wigand julkaisi Leipzigissä vuosina 1844—1845. Sen julkaisuun osallistuivat mm. B. Bauer, M. Stirner ja L. Feuerbach. — 13.
- ⁷ Termillä »Verkehr» on hyvin laaja sisältö »Saksalaisessa ideologiassa». Sillä tarkoitetaan erillisten yksilöiden, sosiaalisten ryhmien ja kokonaisten maiden aineellista ja henkistä kanssakäymistä. Teoksessaan Marx ja Engels osoittivat, että aineellinen kanssakäyminen ja lähinnä ihmisten kanssakäyminen tuotantoprosessissa on kaiken muunlaisen kanssakäymisen perusta. Termit »Verkehrsform», »Verkehrsweise», »Verkehrsverhältnisse», »Produktions- und Verkehrsverhältnisse» (»kanssakäymisen muoto», »kanssakäymistapa», »kanssakäymissuhteet», »tuotanto- ja kanssakäymissuhteet»), joita käytetään »Saksalaisessa ideologiassa», ilmaisevat Marxin ja Engelsin tuohon aikaan muotoilemaa tuotantosuhteiden käsitettä. — 14.
- ⁸ Termillä »Stamm», joka »Saksalaisessa ideologiassa» käännetään »heimoksi», oli 1840-luvulla historiatieteessä laajempi merkitys kuin nykyään. Se merkitsi samasta kantaisästä polveutuneiden ihmisten kokonaisuutta, ja siihen sisältyivät nykyiset »suku» (Gens) ja »heimo» (Stamm) käsitteet. Ensi kerran nämä käsitteet oli erotettu ja määritelty tarkasti L. H. Morganin kirjassa »Ancient Society» (»Muinainen yhteiskunta») (1877). — 15.
- ⁹ Roomalaisten kansantribuunien Liciniuksen ja Sextiuksen maalaki, joka oli hyväksytty v. 367 ennen ajanlaskumme alkua, kielsi Rooman kansalaisilta oikeuden omistaa enemmän kuin 500 jugerumia (n. 125 ha) maata valtion maavaroista (ager publicus). — 16.
- ¹⁰ Tarkoitetaan B. Bauerin artikkelia »Ludwig Feuerbachin luonnehdintaa» aikakauslehdessä »Wigand's Vierteljahrsschrift», 1845, III nide, ss. 86—146. — 21, 33.
- ¹¹ Ks. Hegel, »Geschichte der Philosophie» (»Historianfilosofia», Johdanto, Maailmanhistorian maantieteellinen perusta). — 23.

- ¹² Tarkoitetaan B. Bauerin sanontaa hänen artikkelissaan »Ludwig Feuerbachin luonnehdintaa» (»Wigand's Vierteljahrsschrift», 1845, III nide, s. 130). — 23.
- ¹³ »*Deutsch-Französische Jahrbücher*» (»Saksalais-ranskalaiset vuosikirjat») oli Pariisissa saksan kielellä K. Marxin ja A. Rugen toimittamana julkaistu aikakauslehti. Ilmestyi ainoastaan ensimmäinen, kaksoisnumero helmikuussa 1844. Siinä julkaistiin Marxin teokset »Zur Judenfrage» (»Juutalaiskysymyksestä») sekä »Zur Kritik der Hegel'schen Rechts-Philosophie. Einleitung» (»Hegelin oikeusfilosofian arvostelua. Johdanto») ja Engelsin teokset »Umriss zu einer Kritik der Nationalökonomie» (»Kansantaloustieteen arvostelun hahmotelma») sekä »Die Lage Englands. 'Past and Present' by Thomas Carlyle» (»Englannin tilanne. Thomas Carlyle, 'Entistä ja nykyistä»). Nämä teokset todistavat Marxin ja Engelsin lopullista siirtymistä materialismin ja kommunismin kannalle. Aikakauslehen lakkauttamisen pääsyyinä olivat Marxin ja porvarillisen radikaalin Rugen väliset periaatteelliset erimielisyydet. — 27, 445.
- ¹⁴ Johtopäätös siitä, että proletaarinen vallankumous voi voittaa ainoastaan samanaikaisesti edistyneissä kapitalistisissa maissa eikä siis voi voittaa yhdessä maassa, oli oikea esimonopolistisen kapitalismin kaudella. Uusissa historiallisissa oloissa, monopolistisen kapitalismin kaudella Lenin piti lähtökohdanaan löytämänsä lakia kapitalismin taloudellisen ja poliittisen kehityksen epätasaisuudesta imperialismin kaudella ja tuli toisenlaiseen johtopäätökseen, nimittäin johtopäätökseen sosialistisen vallankumouksen voiton mahdollisuudesta aluksi muutamissa tai jopa yhdessä erillisessä maassa ja vallankumouksen samanaikaisen voiton mahdottomuudesta kaikissa maissa tai suurimmassa osassa maita. Lenin muotoili ensi kerran tämän uuden johtopäätöksen artikkelissaan »Euroopan Yhdysvallat -tunnuksesta» (1915). — 29, 80, 240.
- ¹⁵ *Kontinentaalijärjestelmä* eli mannermaansulkemus oli Napoleon I:n 1806 Euroopan mantereen maille julistama kielto käydä kauppaa Englannin kanssa. Mannermaansulkemus kumoutui Napoleonin Venäjällä kärsimän tappion jälkeen. — 31, 268, 449.
- ¹⁶ »*Marseljeesi*», »*Carmagnole*» ja »*Ça ira*» — vallankumouslauluja Ranskan 1700-luvun porvarillisen vallankumouksen kaudelta. Viimeksi mainitussa laulussa oli kertosäe: »Ahl ça ira, ça ira, ça ira. Les aristocrates à la lanternel» (»Asiat alkavat luistaa. Ylimykset hirtettäköön lyhtypylväisiin!»). — 33.
- ¹⁷ Sanontoja M. Stirnerin kirjasta »Der Einzige und sein Eigentum» (»Ainoa ja hänen omaisuutensa»). Leipzig 1845. — 34.
- ¹⁸ Tämä sanonta on B. Bauerin artikkelista »Ludwig Feuerbachin luonnehdintaa» (ks. aikakauslehtä »Wigand's Vierteljahrsschrift», 1845, III nide, s. 139. — 36.
- ¹⁹ Sanonta M. Stirnerin kirjasta »Ainoa ja hänen omaisuutensa». — 36.
- ²⁰ »*Hallsche Jahrbücher*» ja »*Deutsche Jahrbücher*» — nuorhegeliläisten kaunokirjallisen ja filosofisen aikakauslehtien lyhennettyjä nimiä. Lehtä julkaistiin päivälehtisinä Leipzigissä tammikuusta 1838 kesäkuuhun 1841 nimellä »*Hallsche Jahrbücher für deutsche Wissenschaft und Kunst*» (»Hallen vuosikirjat Saksan tieteen ja taiteen kysymyksistä») ja heinäkuusta 1841 tammikuuhun 1843 nimellä »*Deutsche Jahrbücher für Wissenschaft und Kunst*» (»Saksalaiset vuosikirjat tieteen ja taiteen kysymyksistä»). Tammikuussa 1843 hallitus lakkautti aikakauslehtien. — 36.
- ²¹ B. Bauer. »Geschichte der Politik, Cultur und Aufklärung des achtzehnten Jahrhunderts». Bd. 1—2, Charlottenburg 1843—1845 (»1700-luvun politiikan, kulttuurin ja valistuksen historiaa». Niteet 1—2, Charlottenburg 1843—1845). — 36.

- ²² *Reininmaan laulu* — nationalistien suuresti suosima saksalaisen pikkuporvarillisen runoilijan N. Beckerin runo »Saksan Rein», joka oli kirjoitettu 1840 ja sen jälkeen sävelletty useita kertoja. — 37.
- ²³ Tarkoitetaan L. Feuerbachin artikkelia »'Kristinuskon olemuksesta' 'Ainoan ja hänen omaisuutensa' yhteydessä» aikakauslehdessä »Wigand's Vierteljahrschrift», 1845, II nide, ss. 193—205. Artikkelä päättyy seuraaviin sanoihin: »Näin ollen F[euerebachia] ei voida nimittää enempää materialistiksi tai idealistiksi kuin samuuden filosofiksikaan. Mitä hän sitten on? Ajatuksissaan hän on samaa kuin todellisuudessakin, hengessä samaa kuin lihassakin, aistillisessa olemuksessaan hän on ihminen, oikeammin, hän on yhteiskunnallinen ihminen, kommunisti — sillä F. näkee ihmisen olemuksen ainoastaan yhteiskunnallisuudessa.» — 37.
- ²⁴ L. Feuerbach. »Grundsätze der Philosophie der Zukunft». Zürich und Winterthur 1843, S. 47 (»Tulevaisuuden filosofian perustat». Zürich ja Winterthur 1843, s. 47). — 38.
- ²⁵ Marx ja Engels tarkoittavat »Saksalaisen ideologian» ensimmäisen osan III lukua. Kyseinen Feuerbachia koskevan luvun osa kuului alun perin tuohon III:een lukuun ja oli välittömästi sen tekstin perässä, johon Marx ja Engels viittaavat tässä. Kolmannen luvun mainitussa kohdassa Marx ja Engels lainaavat Hegelin teosta »Geschichte der Philosophie» (»Historianfilosofia») ym. — 41.
- ²⁶ *Liitto viljalakeja vastaan* (Anti-Corn-Law-League) — englantilaisen teollisuusporvariston järjestö, jonka perustivat 1838 manchesterilaiset tehtailijat Cobden ja Bright. Niin sanotut viljalait, jotka rajoittivat ulkomaisen viljan tuontia tai kielsivät sen, saatiin voimaan Englannissa suurmaanomistajien, landlordien, etua silmällä pitäen. Esittäessään täydellisen kauppavapauden vaatimuksen Liitto pyrki viljalakien lakkauttamiseen alentaakseen työläisten palkkoja ja horjuttaakseen maaylimyksen taloudellista ja poliittista asemaa. Tämän kamppailun tuloksena 1846 hyväksyttiin laki, bill, viljalakien kumoamisesta, mikä merkitsi teollisuusporvariston voittoa maaylimyöstä. — 43.
- ²⁷ *Liitto* (»Verein»), Stirnerin mukaan oli egoistien vapaaehtoinen yhdistys. — 44.
- ²⁸ J. Aikin. »A Description of the Country from thirty to forty Miles round Manchester». London 1795 (»Kuvaus Manchesterin ympäristöstä kolmenkymmenen tai neljänkymmenen mailin säteellä». Lontoo 1795). — 50.
- ²⁹ Lainaus on artikkelista »Lettre sur la Jalousie du Commerce» (»Kirje kilpailusta kauppa-alalla»), joka on I. Pinton kirjassa »Traité de la Circulation et du Crédit». Amsterdam 1771 (»Tutkimus kauppavaihdosta ja luotosta». Amsterdam 1771), ss. 234 ja 283. — 50.
- ³⁰ A. Smith. »An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations». London 1776 (»Kansojen varallisuus». Lontoo 1776). — 50.
- ³¹ Ks. J. J. Rousseau'n kirjaa »Du Contract social; ou, Principes du droit politique» (»Yhteiskuntasopimuksesta»), joka ilmestyi Amsterdamissa 1762. — 58.
- ³² Tarkoitetaan M. Stirnerin esittämiä ajatuksia artikkelissaan »Stirnerin arvostelijat», joka julkaistiin aikakauslehdessä »Wigand's Vierteljahrschrift», 1845, III nide, s. 187. — 59.
- ³³ Normannit valloittivat Englannin v. 1066 ja Napolin v. 1130. — 60.
- ³⁴ *Itä-Rooman valtakunta* — valtio, joka erosi v. 395 Rooman orjavaltiosta ja jonka keskuksena oli Konstantinopol, myöhemmin sai nimen Bysantti; oli olemassa turkkilaisvalloitukseen, vuoteen 1453 asti. — 60, 332.
- ³⁵ Italialainen kaupunki Amalfi oli 900- ja 1000-luvulla kukoistava liikekeskus.

Amalfin merioikeus (Tabula Amalphytana) oli voimassa koko Italiassa ja oli levinnyt laajalti Välimeren maihin. — 67.

- ³⁶ »*Kommunistien periaatteet*» on Kommunistien liiton ohjelmaluonnos, jonka Engels oli kirjoittanut Liiton Pariisin piirikomitean toimeksiannosta. Engels piti sitä valmistelevana luonnoksena ja 23.—24. marraskuuta 1847 päivätyssä kirjeessään Marxille ehdotti, että kieltäydyttäisiin katekismuksen muodosta ja laadittaisiin Kommunistien liiton ohjelma »Kommunistisen manifestin» muotoiseksi. Kommunistien liiton toisessa kongressissa (29. marraskuuta — 8. joulukuuta) Marxin ja Engelsin katsomukset hyväksyttiin täydellisesti; heidän tehtäväkseen annettiin Liiton ohjelman — »Kommunistisen puolueen manifestin» — laatiminen. Manifestia kirjoittaessaan marxilaisuuden perustantaskijat käyttivät hyväkseen monia »Kommunistien periaatteissa» esitettyjä perusajatuksia. — 70.
- ³⁷ Vastauksen asemesta 22:seen ja seuraavaan, 23:nteen kysymykseen käsi kirjoituksessa on sana »jää». Se tarkoittaa nähtävästi että vastaus jää siihen asuun, jossa se oli muotoiltu jossakin niistä Kommunistien liiton valmistelevista ohjelmaluonnoksista, jotka eivät ole säilyneet. — 82.
- ³⁸ *Chartistit* — 1830-luvulta 1850-luvun keskivaiheille jatkuneen Ison-Britannian työväen poliittisen liikkeen osanottajat. Liikkeen aiheuttivat työläisten vaikea taloudellinen asema ja poliittinen oikeudettomuus. Liikkeen tunnukseksi oli kamppailu Kansankartan vaatiman yleisen äänioikeuden toteuttamisesta ja sellaisten edellytysten luomisesta, jotka turvaisivat työläisille tuon oikeuden. Lenin määritteli chartismin »ensimmäiseksi laajaksi, todella joukkoluontoiseksi, poliittisesti järjestyneeksi proletariseksi vallankumousliikkeeksi». — 84.
- ³⁹ »*Kommunistisen puolueen manifesti*» on tieteellisen kommunismin ensimmäinen ohjelmallinen asiakirja, jossa Marxin ja Engelsin suuren opin perustat on esitetty johdonmukaisesti ja selvästi.
Marxin ja Engelsin Kommunistien liiton ohjelmaksi kirjoittama Manifesti julkaistiin ensi kerran Lontoossa helmikuussa 1848. Tähän laitokseen sisältyvät itse teoksen lisäksi kaikkien painosten esipuheet paitsi 1888 ilmestyneen englanninkielisen painoksen esipuhetta, sillä siinä esitetyt ajatukset toistuvat muissa esipuheissa, muun muassa vuoden 1890 saksankielisen painoksen esipuheessa. — 85, 94.
- ⁴⁰ *Kommunistien liitto* — Marxin ja Engelsin perustama proletariaatin ensimmäinen kansainvälinen kommunistinen järjestö, joka oli olemassa vuosina 1847—1852. Ks. Friedrich Engelsin artikkelia »Kommunistien liiton historiasta» (tämä laitos, 3. osa). — 85, 154, 351.
- ⁴¹ Tarkoitetaan helmikuun vallankumousta 1848 Ranskassa. — 85.
- ⁴² »*The Red Republican*» (»Punainen tasavaltalainen») — chartistien viikkolehti, jota G. J. Harney julkaisi Lontoossa kesäkuusta marraskuuhun 1850. Manifesti julkaistiin supistettuna vuoden 1850 marraskuun numeroissa 21.—24. — 85.
- ⁴³ *Kesäkuun kapina* — Pariisin työläisten sankarillinen kapina 23.—26. kesäkuuta 1848; Ranskan porvaristo tukahdutti sen tavattoman julmasti. Se oli ensimmäinen kapina proletariaatin ja porvariston välisen suuren kansalaisodan historiassa. — 85, 89, 188, 309, 366.
- ⁴⁴ »*Le Socialiste*» («Sosialisti») — viikkolehti, ilmestyi New Yorkissa lokakuusta 1871 toukokuuhun 1873 ranskan kielellä; se oli Internationaalin Pohjois-Amerikan federaation ranskalaisten jaostojen äänenkannattaja; Haagin kongressin jälkeen sanoutui irti Internationaalista.
Mainittu »Kommunistisen puolueen manifestin» ranskannos julkaistiin »*Le Socialiste*» lehdessä tammi—maaliskuussa 1872. — 85.

- ⁴¹ Kysymyksessä on »Kommunistisen puolueen manifestin» ensimmäinen venäjänkielinen painos, joka ilmestyi 1869 Genèvessä (Bakuninin käännös). Venäjälläntäessään Bakunin oli paikoin vääristellyt Manifestin sisältöä. Ensimmäisen painoksen puutteellisuudet oli korjattu 1882 Genèvessä ilmestyneessä Plehanovin venäjänöksessä. Plehanovin käännös pani alulle Manifestin aatteiden leviämisen Venäjällä. — 85, 86.
- ⁴² *Pariisin Kommuuni 1871* — työväenluokan vallankumouksellinen hallitus, joka oli olemassa 18:nnesta maaliskuuta 28:nteen toukokuuta 1871. Laajassa merkityksessä Pariisin Kommuuniksi sanotaan myös proletariaatin vallankumousta 18. maaliskuuta 1871 ja sitä seurannutta proletariaatin diktatuurin kautta. Teoksessaan »Kansalaissota Ranskassa» Marx tarkastelee Pariisin Kommuunin historiaa ja selittää seikkaperäisesti sen merkitystä. — 86.
- ⁴³ Tarkoitetaan »Vapaata venäläistä kirjapainoa», jossa painettiin A. I. Herzenin ja N. P. Ogarjovin julkaisemaa vallankumouksellis-demokraattista sanomalehteä »Kolokol» (»Kello»). Tämä Herzenin perustama kirjapaino oli vuoteen 1865 Lontoossa ja sitten se siirrettiin Genèveen. Tässä kirjapainossa valmistui 1869 mainittu Manifestin painos. Ks. selitystä 45. — 86.
- ⁴⁴ Marx ja Engels tarkoittavat tilannetta, joka muodostui narodnajavoljalaiten 1. maaliskuuta 1881 toteuttaman keisari Aleksanteri II murhan jälkeen, jolloin valtaistuiemmelle nousut Aleksanteri III pysytteli Hatsinassa, kun pelkäsi »Narodnaja voljan» salaisen Toimeenpanevan komitean uusia mahdollisia terroritekoja. — 87.
- ⁴⁵ Tarkoitetaan »Kommunistisen puolueen manifestin» vuoden 1888 englanninkielisen painoksen esipuhetta. — 89.
- ⁴⁶ *Kölnin kommunistien oikeusjuttu* (4. lokakuuta — 12. marraskuuta 1852) — Preussin hallituksen järjestämä provokatorinen oikeusjuttu Kommunistien liiton 11 jäsentä vastaan. Väärennettyjen asiakirjojen ja valheellisten todistusten perusteella seitsemän valtiopetoksesta syytettyä sai 3—6 vuoden vankeiluomion. Marx ja Engels paljastivat katalat provokatoriset menetelmät, joita Preussin poliisivaltio käytti kansainvälistä työväenliikettä vastaan (ks. Engelsin artikkelia »Äskeinen Kölnin oikeusjuttu» tämän osan sivuilla 350—355 sekä Marxin pamflettia »Enthüllungen über den Kommunisten-Prozess zu Köln» (»Paljastuksia Kölnin kommunistien oikeusjutusta»). — 89, 350.
- ⁴⁷ Tämän teoreettisen perusväittämän Marx ja Engels ovat lausuneet useissa teoksissaan alkaen 1840-luvulta; tässä sanamuodossa se esiintyy Kansainvälisen työväenliiton säännöissä. — 90.
- ⁴⁸ Tämän esipuheen Engels kirjoitti 1. toukokuuta 1890, päivänä, jolloin II Internationalin Pariisin kongressin (heinäkuu 1889) päätöksen mukaan monissa Euroopan ja Amerikan maissa pidettiin joukkomielenosoituksia, työläisten lakkoja ja joukkokokouksia, joissa vaadittiin 8-tuntista työpäivää ja kongressin muiden päätösten täyttämistä. Siitä alkaen kaikkien maiden työläiset ovat joka vuosi viettäneet toukokuun 1. päivää vallankumouksellisten voimien taisteluhenkisen katselmuksen ja proletariaatin kansainvälisen solidaarisuuden päivänä. — 90.
- ⁴⁹ *Kongressi-Puolaksi* nimitettiin Puolan sitä osaa, joka siirtyi Venäjälle Wienin 1814—1815 kongressin päätöksen mukaisesti Puolan kuningaskunnan nimellä. — 91.
- ⁵⁰ Tarkoitetaan Puolan kansallista vapautuskapinaa 1863—1864, joka oli suunnattu tsaarin itsevaltiuden harjoittamaa sortoa vastaan. Epäjohtonmukaisuutensa vuoksi pientilallisten »punaisten» puolue ei saanut pidetyksi vallankumouksellista aloitetta käsissään, ja kapinan johto siirtyi maaylimystölle ja suurporvaristolle, jotka pyrkivät saamaan aikaan edulliset lehmäkaupat

tsaarihallituksen kanssa. Tsaarin sotajoukot tukahduttivat kapinan julmasti kesään 1864 mennessä. — 92.

- ⁵⁵ Engels liitti tämän selityksen myös »Kommunistisen puolueen manifestin» saksankieliseen vuoden 1890 painokseen jättäen pois ainoastaan viimeisen virkkeen. — 95.
- ⁵⁶ Myöhemmissä teoksissaan Marx ja Engels käyttivät »työn arvo», »työn hinta» käsitteiden asemesta tarkempia Marxin käyttöön ottamia käsitteitä: »työvoiman arvo», »työvoiman hinta» (ks. tätä Engelsin johdannosta Marxin teokseen »Palkkatyö ja pääoma», tämä osa, ss. 125—131). — 100.
- ⁵⁷ Tarkoitetaan liikettä äänioikeuden uudistamiseksi. Kansanjoukkojen painostuksesta Englannin parlamentin alahuone hyväksyi uudistuksen 1831 ja ylähuone vahvisti sen lopullisesti kesäkuussa 1832. Uudistus oli suunnattu maa- ja rahaylimystön poliittista monopolia vastaan ja se avasi teollisuusporvariston edustajille pääsyn parlamenttiin. Liberaali porvaristo petti proletariaatin ja pikkuporvariston, eivätkä ne saaneet äänioikeutta, vaikka olivat päävoimana taistelussa uudistuksen puolesta. — 111.
- ⁵⁸ *Restauraatioaika 1660—1689* — Englannin 1600-luvun porvarillisen vallankumouksen kukittaman Stuarttien hallitsijasuvun toinen hallintokausi.
Restauraatioaika 1814—1830 — Bourbonien hallitsijasuvun toinen hallintokausi Ranskassa. Heinäkuun vallankumous 1830 kukisti aateliston ja klerikaalien etuja ajaneen Bourbonien taantumuksellisen vallan. — 111.
- ⁵⁹ *Legitimistit* — perinnöllisen suurmaanomistuksen etuja ajaneen, 1830 kukitetun »legitiimin» (»laillisen») Bourbonien hallitsijasuvun kannattajat. Taistellessaan rahaylimystöön ja suurporvaristoon nojannutta vallassa ollutta Orléansien (1830—1848) hallitsijasukua vastaan osa legitimisteistä turvautui usein sosiaaliseen demagogiaan tekeytyen työtätekevien puolustajaksi porvariston riistolta. — 112, 186, 277.
- ⁶⁰ »*Nuori Englanti*» — ryhmä englantilaisia tory-puolueeseen kuuluneita poliitikkoja ja kirjaillijoita; ryhmä perustettiin 1840-luvun alussa. Ilmaisten maa-ylimystön tyytymättömyyttä porvariston taloudellisen ja poliittisen mahdin voimistumisen johdosta »Nuoren Englannin» toimihenkilöt turvautuivat demagogisiin menetelmiin alistaakseen työväenluokan vaikutukseensa ja käyttääkseen sitä hyväkseen taistelussaan porvaristoa vastaan. — 112.
- ⁶¹ *Junkkerit* — suppeassa merkityksessä maanomistaja-aateliin luokka Itä-Preussissa; laajassa merkityksessä saksalaisten tilanherrojen luokka. — 112.
- ⁶² Tarkoitetaan pikkuporvarillisia tasavaltalaisia demokraatteja ja pikkuporvarillisia sosialisteja, ranskalaisen »*La Réforme*» (»*Reformi*») lehden (ilmestyi Pariisissa 1843—1850) kannattajia, jotka esiintyivät tasavallan pystyttämisen sekä demokraattisten ja sosiaalisten uudistusten toimeenpanon puolesta. — 119.
- ⁶³ Ks. »*La Réforme*» lehteä koskevaa selitystä 62. — 119, 201.
- ⁶⁴ Helmikuussa 1846 Puolan maakunnissa valmisteltiin kapinaa, jonka tarkoituksena oli Puolan kansallinen vapautus. Kapinan tärkeimpiä alullepanijoita olivat puolalaiset vallankumoukselliset demokraatit (Dembowski ym.). Tuloksena tilanomistaja-ainesten kavalluksesta ja Preussin poliisin toimeenpanemasta kapinan johtajien vangitsemisesta koko maata käsittävä kapina saatiin estetyksi, joten vallankumouksellisia esiintymisiä puhkesi vain muutamain paikoin. Ainoastaan Krakovassa, joka oli vuodesta 1815 Itävallan, Venäjän ja Preussin yhteisen valvonnan alaisena, kapinalliset saivat 22. helmikuuta voiton ja perustivat Kansallisen hallituksen, joka julkaisi manifestin feodaalisten rasitusten lakkauttamisesta. Krakovan kapina tukahdutettiin maaliskuun alussa 1846. Marraskuussa 1846 Itävältä, Preussi ja Venäjä alle-

- kirjoittivat sopimuksen Krakovan liittämisestä Itävallan keisarikuntaan. — 120, 183.
- ⁶⁵ Tämä artikkeli on osa Marxin joulukuussa 1848 kirjoittamasta teoksesta »Die Bourgeoisie und die Kontrerevolution» (»Porvaristo ja vastavallankumous»). Tässä teoksessaan Marx tarkastelee Preussin vastavallankumouksen voiton syytä historiallisen materialismin kannalta ja selittää Saksan maaliskuun vallankumouksen luonnetta ja erikoisuuksia. — 121.
- ⁶⁶ Tarkoitetaan maaliskuun vallankumousta 1848 Saksassa. — 121.
- ⁶⁷ Kysymyksessä on säätyelin, joka koostui Preussin kaikkien provinssien maapäivien edustajista. Tässä tapauksessa Marx tarkoittaa *toisia yhdistettyjä maapäiviä*, jotka kutsuttiin koolle Camphausenin ministerikaudella 2. huhtikuuta 1848. Maapäivät hyväksyivät lain Preussin kansalliskokouksen vaa-leista ja myönsivät hallitukselle lainan, jonka vuoden 1847 yhdistetyt maapäivät olivat kieltäneet. Sen jälkeen, 10. huhtikuuta 1848, maapäivät las-kettiin hajalle. — 121.
- ⁶⁸ *Tory* — poliittinen puolue Englannissa, perustettu 1700-luvun lopulla. Se valvoi maamylymystön ja korkeimman papiston etuja, puolusti menneisyyden feodaalisia perinteitä ja taisteli liberaaleja ja edistyksellisiä vaatimuksia vastaan. 1800-luvun puolivälissä tory-puolueen pohjalla perustettiin konser-vatiivinen puolue. — 121.
- ⁶⁹ Tarkoitetaan porvarillista vallankumousta 1566—1609 Alankomaissa (nykyään Belgia ja Hollanti), jotka kuuluivat Espanjalle. Vallankumouksessa punoutuivat toisiinsa porvariston ja kansanjoukkojen taistelu teodalismaa vastaan ja kansallinen vapaussota Espanjan herruutta vastaan. Monien tappioiden jälkeen Espanjan oli pakko tunnustaa 1609 porvarillisen Hollannin tasavallan itsenäisyys. Alankomaiden 1500-luvun porvarillinen vallanku-mous avasi voitokkaiden porvarillisten vallankumousten aikakauden Euroop-passa. Nykyisen Belgian alue jäi espanjalaisien haltuun vuoteen 1714. — 122.
- ⁷⁰ Julkaistessaan teoksensa »*Palkkatyö ja pääomaa*» Marx oli asettanut tehtä-väkseen esittää yleistajuisesti taloudelliset suhteet, jotka muodostavat luok-kataistelun aineellisen perustan kapitalistisessa yhteiskunnassa. Hänen tar-koituksenaan oli antaa proletariaatille teoreettinen ase: syvä tieteellinen käsitys siitä, minkä varaan kapitalistisessa yhteiskunnassa perustuu porva-riston luokkaherruus ja työläisten palkkaorjuus. Kehitellen lisäarvoteoriaansa perusajatuksia Marx muotoili yleispiirtein väitteen työväenluokan suhteelli-sesta ja absoluuttisesta kurjistumisesta kapitalismin kaudella. — 125, 132.
- ⁷¹ »*Neue Rheinische Zeitung. Organ der Demokratie*» (»Uusi Reinin lehti. Demok-ratian äänenkannattaja») — 1. päivästä kesäkuuta 1848 19. päivään tou-kokuuta 1849 Kölnissä Marxin toimittamana ilmestynyt päivälehti; Engels kuului toimituskuntaan. — 125, 164, 198, 320, 447.
- ⁷² *Saksalaisen työväenyhdistyksen* Brysselissä olivat perustaneet Marx ja Engels elokuun lopulla 1847. Yhdistyksen tarkoituksena oli Belgiassa asuvien sak-salaisten työläisten poliittinen valistaminen ja tieteellisen kommunismin aatteiden levittäminen heidän keskuudessaan. Marxin ja Engelsin ja heidän aatevereidensa johdolla yhdistys muodostui Belgiassa asuvien saksalaisten vallankumouksellisten proletaarien lailliseksi keskuukseksi. Yhdistyksen par-haat ainekset kuuluivat Kommunistien liiton Brysselin jaoston. Brysselin Saksalainen työväenyhdistys lakkasi toimimasta kohta Ranskan helmikuun 1848 porvarillisen vallankumouksen jälkeen, kun Belgian poliisi vangitsi ja karkotti sen jäseniä. — 125, 447.
- ⁷³ Kysymyksessä on tsaarin armeijan hyökkäys Unkariin 1849 tarkoituksenaan tukahduttaa Unkarin porvarillinen vallankumous ja palauttaa itävalta-laisten Habsburgien valta. — 125.

- ⁷⁴ Kysymyksessä ovat touko—heinäkuussa 1849 Saksassa puhjenneet kansankapinat, joiden tarkoituksena oli puolustaa valtakunnan perustuslakia (Frankfurtin kansalliskokouksen 28. maaliskuuta 1849 hyväksymä, mutta joidenkin saksalaisten valtioiden hylkäämä). Kapinat olivat luonteeltaan hajanaisia ja vaistonvaraisia ja ne tukahdutettiin heinäkuun puoliväliin 1849 mennessä. — 125, 155.
- ⁷⁵ Marx kirjoittaa Pääomassa: »Pidän klassillisena kansantaloustieteenä kaikkea W. Pettyn jälkeistä taloustiedettä, joka tutkii porvarillisten tuotantosuhteiden sisäistä yhteyttä.» (Ks. K. Marx, Pääoma, I osa, Petroskoi 1957, s. 107.) Klassisen kansantaloustieteen huomattavimpia edustajia Englannissa olivat A. Smith ja D. Ricardo. — 126.
- ⁷⁶ Teoksessaan »Anti-Dühring» Engels kirjoittaa, että »vaikka kansantaloustiede jo olikin syntynyt nerokkaiden ajattelijain aivoissa 17:nneen vuosisadan lopulla, on se ahtaamassa mielessä, fysiokraattien ja Adam Smithin myönteiseksi muovaamana, kuitenkin oleellisesti 18:nneen vuosisadan lapsi». — 126.
- ⁷⁷ Engels tarkoittaa vapun vettä vuonna 1891. Muutamissa maissa (Englanti, Saksa) vappua juhlittiin toukokuun 1. päivän jälkeisenä lähimpänä sunnuntaina, joka vuonna 1891 oli 3. toukokuuta. — 131.
- ⁷⁸ »Keskuskomitean vetoomuksen Kommunistien liitolle» Marx ja Engels kirjoittivat maaliskuun lopulla 1850, jolloin heillä ei ollut vielä toivoa vallankumouksen uudesta noususta.
»Keskuskomitean vetoomusta» levitettiin salaa Kommunistien liiton jäsenten keskuudessa. Vuonna 1851 tämä asiakirja, jonka Preussin poliisi oli siepannut joiltakin vangitsemiltaan Kommunistien liiton jäseniltä, julkaistiin saksalaisissa porvarillisissa lehdissä ja kahden poliisivirkailijan, Wermonthin ja Stieberin, kirjassa. — 154.
- ⁷⁹ *Pyhä allianssi* — Euroopan monarkkien taantumuksellinen liitto, jonka tsaristinen Venäjä, Itävalta ja Preussi perustivat 1815. Sen tarkoituksena oli vallankumousliikkeiden tukahduttaminen ja feodaalis-monarkistisen vallan säilyttäminen eri maissa. — 155, 183, 276.
- ⁸⁰ Tarkoitetaan Ranskan pääkaupunkia Pariisia, jota 1700-luvun lopulta, Ranskan porvarillisen vallankumouksen ajoista lähtien pidettiin vallankumouksen ahjona. — 155.
- ⁸¹ *Frankfurtin kokouksen vasemmisto* — pikkuporvarillinen vasemmistosiipi kansalliskokouksessa, joka kutsuttiin koolle Saksan maaliskuun vallankumouksen jälkeen ja aloitti istuntonsa 18. toukokuuta 1848 Frankfurt am Mainissa. Kansalliskokouksen päätehtävänä oli Saksan valtiollisen pirstoutuneisuuden poistaminen ja yleisvaltakunnallisen perustuslain laatiminen. Kokouksen liberaalin enemmistön pelkuruuden ja horjunnan ja vasemmistosiiven epäroinin ja epäohdonmukaisuuden vuoksi kansalliskokous ei rojhennut ottaa käsiinsä ylintä valtaa maassa eikä pystynyt asettumaan päättävälle kannalle Saksan vuosien 1848—1849 vallankumouksen peruskysymyksissä. Kansalliskokouksen oli pakko siirtyä 30. toukokuuta 1849 Stuttgartiin. 18. kesäkuuta 1849 se ajettiin hajalle sotavoimin. — 156, 322.
- ⁸² »*Neue Oder-Zeitung*» (»Uusi Oderin lehti») — saksalainen porvarillis-demokraattinen päivälehti, joka ilmestyi tällä nimellä 1849—1855 Breslaussa. Marx oli 1855 tämän lehden Lontoon-kirjeenvaihtaja. — 158.
- ⁸³ Tässä agraarikysymyksestä esitetyt katsomukset liittyvät kiinteästi Marxin ja Engelsin 1840- ja 1850-luvulla antamaan vallankumouksen kehitysnäköalojen yleiseen arvioon. Kuten Lenin sanoi, marxilaisuuden perustanlaskijat olivat silloin sitä mieltä, että kapitalismi oli jo raihmainen ja sosialismi oli jo lähellä. Pitäen tätä lähtökohtanaan Marx ja Engels vastustivat »Vetoomuksessa» tilanherroilta takavarikoidun maan luovuttamista talonpojille ja

kannattivat maan siirtämistä valtion omistukseen ja sen luovuttamista yhdistyneen maalaisproletariaatin työläissiirtoloiden käyttöön.

Lokakuun suuren sosialistisen vallankumouksen Venäjällä antamaan kokemukseen sekä muiden maiden vallankumousliikkeen kokemukseen nojaten Lenin kehitti agraarikysymystä koskevia marxilaisia katsomuksia. Lenin piti tarkoituksenmukaisena, että kehittyneissä kapitalistisissa maissa säilytettäisiin proletariaarisen vallankumouksen jälkeen pääasiallisesti suuret maatilat, mutta hän huomautti: »Olisi kuitenkin mitä virheellisintä liioitella tai noudattaa kaavamaisesti tätä sääntöä sallimatta koskaan sitä, että osa pakkoluovuttajilta pakkoluovutetuista maista jaetaan ilmaiseksi seudun pientalonpoikaistolle ja toisinaan keskivarakkaallekin talonpoikaistolle.» (V. I. Lenin, Teokset, 31. osa, ss. 143—144.) — 161.

⁸⁴ *Konventiksi* nimitettiin Ranskan 1700-luvun porvarillisen vallankumouksen aikana 1792 perustettua kansalliskokousta. Konventti hävitti lopullisesti feodalismiin, kukisti armotta kaikki vastavallankumoukselliset ja sovittavat ainekset ja taisteli ulkomaista interventiota vastaan. — 162.

⁸⁵ *Brumaire* — Ranskan vallankumouksen aikaisen kalenterin kuukausi. Brumairekuun 18. (9. marraskuuta) 1799 Napoleon Bonaparte suoritti vallankaappauksen ja pystytti sotilasdiktatuurin. — 162.

⁸⁶ Karl Marxin teos »*Luokkataistelut Ranskassa vuosina 1848—1850*» on sarja kirjoituksia, joiden yleisotsikkona oli »Vuodesta 1848 vuoteen 1849». Teoksessa on annettu Ranskan kokonaisen historiankauden materialistinen selitys ja kehitelty proletariaatin vallankumoustaktiikan perusongelmia. Kansanjoukkojen vallankumoustaistelun käytännöllisen kokemuksen perusteella Marx kehitti tässä teoksessaan vallankumouksen ja proletariaatin diktatuurin teoriaansa. Todistaessaan, että työväenluokan on valloittava poliittinen valta, Marx käytti tässä ensi kerran termiä »proletariaatin diktatuuri» ja osoitti tuon diktatuurin poliittiset, taloudelliset ja ideologiset tehtävät. Marx muotoili teoksessa ajatuksen työväenluokan ja talonpoikaiston liitosta, jossa johto-osuus on työväenluokalla. Teoksen »*Luokkataistelut Ranskassa*» alkuperäinen suunnitelma sisälsi 4 artikkelia: »Kesäkuun tappio 1848», »13. kesäkuuta 1849», »Kesäkuun 13. päivän jälkiseuraukset mannermaalla», ja »Englannin nykyinen tilanne». Julkaistuksi tuli kuitenkin vain kolme artikkelia. Kysymyksiä vuoden 1849 kesäkuun tapahtumien vaikutuksesta mannermaalla ja Englannin tilanteesta valaistiin aikakauslehden muissa aineistoissa, muun muassa kansainvälisissä katsauksissa, joita Marx ja Engels kirjoittivat yhdessä. Kun Marxin »*Luokkataistelut Ranskassa*» julkaistiin 1895, Engels lisäsi siihen neljännen luvun, joka sisälsi Ranskan tapahtumille omistetut jaksot »Kolmannesta kansainvälisestä katsauksesta». Engels otsikoi tämän luvun: »Yleisen äänioikeuden lakkauttaminen 1850». — 164, 180.

⁸⁷ *Johdannon* Marxin teokseen »*Luokkataistelut Ranskassa vuosina 1848—1850*» Engels kirjoitti teoksen erilliseen painokseen, joka ilmestyi Berliinissä 1895.

Johdantoa julkaistaessa Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen Hallitus kehotti Engelsiä lieventämään Hallituksen mielestä liian vallankumouksellista sävyä ja muuttamaan johdannon sanamuotoa varovaisemmaksi. Engels arvosteli puolueen johdon epäriivää asennetta ja pyrkimystä »toimia yksinomaan laillisuuden puitteissa». Engelsin oli kuitenkin pakko ottaa huomioon Hallituksen mielipide: oikovedoksia lukiessaan hän jätti pois muuttamat kohdat ja muutti joitakin sanamuotoja.

Eräät sosiaalidemokraattisen puolueen johtajat yrittivät todistella tämän johdannon perusteella, että Engels kannatti joka tapauksessa ainoastaan rauhanomaista vallan siirtämistä työväenluokan käsiin, että Engels oli muka »ennen muuta laillisuuden» kannattaja. Syvästi suuttuneena Engels vaati, että hänen johdantonsa julkaistaisiin aikakauslehdessä »*Neue Zeit*». Se julkaistiin kuitenkin taas niine poisjätöineen, jotka Engelsin oli ollut pakko tehdä edellä mainitussa erillisessä painoksessa. Lyhennyksistä huolimatta

johdanto säilytti kuitenkin kokonaisuudessaan vallankumouksellisen luonteensa.

Engelsin johdannon täydellinen teksti julkaistiin ensi kerran Neuvostoliitossa 1930 kirjassa: K. Marx. »Luokkataistelut Ranskassa vuosina 1848—1850». — 164.

- ⁸⁸ »*Neue Rheinische Zeitung. Politisch-ökonomische Revue*» (»Uusi Reinin lehti. Poliittinen ja taloudellinen yleiskatsaus») — aikakauslehti, jonka Marx ja Engels perustivat joulukuussa 1849 ja jota he julkaisivat marraskuuhun 1850; se oli Kommunistien liiton teoreettinen ja poliittinen äänenkannattaja. Lehteä painettiin Hampurissa. Kaikkiaan ilmestyi 6 numeroa. Lehden julkaisu lakkautettiin Saksan poliisin vainotoimenpiteiden ja varojen puutteen vuoksi. — 195, 253.
- ⁸⁹ Tarkoitetaan valtionavustuksia, joita Engels nimittää ironisesti Bismarckin maatilan mukaan, joka sijaitsi Sachsenwaldissa lähellä Hampuria ja jonka Vilhelm I oli lahjoittanut Bismarckille. — 166.
- ⁹⁰ *In partibus infidelium* (uskottomien maassa) — niiden katolisten piispojen arvonimeen liittyvä lisäys, jotka määrättiin vain nimellisesti piispanvirkaan ei-kristillisissä maissa. Tätä sanontaa Marx ja Engels käyttivät usein puhuessaan erilaisista emigranttihalituksista, joita muodostettiin ulkomailla ottamatta lainkaan huomioon maassa vallitsevaa tilannetta. — 167, 261, 266, 364, 387, 424.
- ⁹¹ Tarkoitetaan kahta 1800-luvun alkupuoliskolla vaikuttanutta Ranskan porvariston monarkistista puoluetta: legitimistejä (ks. selitystä 59) ja orleanisteja.
Orleanistit — Bourbonien hallitsijasuvun nuoremman haaran, Orléansin herttuoiden kannattajat. Orléans-suku hallitsi vuoden 1830 heinäkuun vallankumouksen ajoilta ja vuoden 1848 vallankumous kukisti sen. Orleanistit valvoivat finanssiylimystön ja suurporvariston etuja.
Toisen tasavallan kaudella (1848—1851) nämä kaksi monarkistista ryhmäkuntaa muodostivat yhdistyneen taantumuksellisen »järjestyspuolueen» kantajoukon. — 170, 196, 374.
- ⁹² Napoleon III:n aikana Ranska osallistui Krimin sotaan (itämaiseen sotaan) (1854—1855), kävi Itävallan kanssa sotaa Italiasta (1859), yhdessä Englannin kanssa osallistui sotiin Kiinaa vastaan (1856—1858 ja 1860), aloitti Indokiinan valloituksen (1860—1861), järjesti aseellisen maahanhyökkäyksen Syyriaan (1860—1861) ja Meksikoon (1862—1867) ja vihdoin soti Preussia vastaan (1870—1871). — 170.
- ⁹³ Engels käyttää termiä, josta oli tullut bonapartistisen toisen keisarikunnan (1852—1870) hallitsevien piirien erään ulkopoliittisen periaatteen ilmaus. Suurvaltioiden hallitsevat luokat käyttivät laajalti tuota niin sanottua »kansallisuusperiaatetta» ideologisena verhona, jonka taakse ne kätkivät valloitus suunnitelmansa ja ulkopoliittiset seikkailuhankkeensa. »Kansallisuusperiaatteella» ei ollut mitään yhteistä kansakuntien itsemääräämisoikeuden tunnustamisen kanssa, vaan sen tarkoituksena oli kansallisuuksien eripuraisuuden kiihottaminen ja kansallisen liikkeen, varsinkin pienten kansojen liikkeen, muuttaminen keskenään kilpailevien suurvaltojen vastavallankumouksellisen politiikan aseeksi. — 170.
- ⁹⁴ *Saksan liitto*, joka perustettiin 8. kesäkuuta 1815 Wienin kongressissa, oli Saksan feodaalis-monarkististen valtioiden liitto ja se laillisti Saksan valtiollisen ja taloudellisen pirstoutuneisuuden. — 170, 273.
- ⁹⁵ Saksan ja Ranskan sodan (1870—1871) aikana Ranskasta saadun voiton seurauksena syntyi Saksan valtakunta, josta kuitenkin erotettiin Itävalta — tätä johtuu nimitys »*piensaksalainen valtakunta*». Napoleon III:n tappio antoi sysäyksen Ranskan vallankumoukselle, joka kukisti valtaistuimelta Louis

Bonaparten ja johti tasavallan pystyttämiseen 4. syyskuuta 1870. — 170, 332.

- ⁹⁶ *Kansalliskaarti* — Ranskassa ja eräissä muissa Länsi-Euroopan maissa ollut kansalaisten vapaaehtoinen aseistettu varaväki, jonka päällystö oli valinnallinen. Ensi kerran se perustettiin Ranskassa 1789 porvarillisen vallankumouksen alussa; sen olemassaolo jatkui väliajoin vuoteen 1871. Vuosina 1870—1871 Pariisin kansalliskaarti, johon Saksan ja Ranskan välisen sodan oloissa liittyi laajoja demokraattisia joukkoja, esitti huomattavaa vallankumouksellista osaa. Helmikuussa 1871 perustettu kansalliskaartin Keskuskomitea johti proletariaatin kapinaa 18. maaliskuuta 1871 ja Pariisin Kommuunin alkuvaiheissa (maaliskuun 28. päivään asti) toteutti historian ensimmäisen proletarisen hallituksen tehtäviä. Pariisin Kommuunin tukahduttamisen jälkeen kansalliskaarti laskettiin hajalle. — 170, 184, 365.
- ⁹⁷ Kärsittyään tappion Saksan ja Ranskan sodassa 1870—1871 Ranska maksoi Saksalle 5 miljardia frangia sotakorvausta. — 171.
- ⁹⁸ *Poikkeuslaki sosialisteja vastaan* saatettiin voimaan Saksassa 21. lokakuuta 1878. Tämän lain mukaan kiellettiin kaikki sosiaalidemokraattisen puolueen järjestöt, työläisten joukkojärjestöt, työväen lehdistö, takavarikoitiin sosialistista kirjallisuutta ja vainottiin sosiaalidemokraatteja. Työväen joukkoliikkeen painostuksesta poikkeuslaki kumottiin 1. lokakuuta 1890. — 171.
- ⁹⁹ Bismarck saattoi 1866 voimaan yleisen äänioikeuden Pohjois-Saksan valtiopäivävaalessa ja 1871 yhdistetyn Saksan valtakunnan valtiopäivävaalessa. — 172.
- ¹⁰⁰ Engels siteraa Marxin kirjoittamaa teoreettista johdantoa Ranskan työväenpuolueen ohjelmaan, joka hyväksyttiin 1880 le Havren edustajakokouksessa. — 172.
- ¹⁰¹ 4. syyskuuta 1870 Ranskassa kukistettiin kansanjoukkojen vallankumouksellisen esiintymisen seurauksena Louis Bonaparten hallitus ja julistettiin tasavalta. 31. lokakuuta 1870 blanquilaiset tekivät epäonnistuneen yrityksen nostattaa kapina kansallisen puolustuksen hallitusta vastaan. — 176.
- ¹⁰² *Wagramin* taistelu tapahtui 5. ja 6. heinäkuuta 1809, jolloin Ranska kävi sotaa Itävaltaa vastaan. Tässä taistelussa Napoleon I:n johtamat ranskalaiset joukot saivat voiton arkkiherttua Kaarlen itävaltalaisesta armeijasta.
Waterloon (Belgia) taistelu oli 18. kesäkuuta 1815. Napoleonin armeija murskattiin. Waterloon taistelulla oli ratkaiseva merkitys vuoden 1815 sotatoimissa, se määräsi ennakolta Euroopan suurvaltojen Napoleonin-vastaisen liiton lopullisen voiton ja Napoleon I:n keisarikunnan tappion. — 176, 233.
- ¹⁰³ Engels tarkoittaa Mecklenburg-Schwerinin ja Mecklenburg-Strelitzin herttuakunnissa käytyä herttuavallan ja aateliston välistä pitkäaikaista taistelua, joka päättyi Rostockissa 1755 suoritettuun aateliston perintöoikeuksia koskevan perustuslaillisen sopimuksen allekirjoittamiseen. Sopimuksessa vahvistettiin aateliston entiset vapaudet ja etuoikeudet ja sen johtava asema säätyjakoisilla maapäivillä; puolet sen maista vapautettiin veroista; määriteltiin liikevaihto- ja elinkeinoveron suuruus ja aateliston osuus valtion menoissa. — 177.
- ¹⁰⁴ 5. joulukuuta 1894 Saksan valtiopäivillä esitettiin uusi sosialistienvastainen lakiehdotus, joka hylättiin 11. toukokuuta 1895. — 179.
- ¹⁰⁵ Kysymyksessä on vuoden 1830 porvarillinen vallankumous, joka kukisti valtaistuimelta Bourbonien hallitsijasuvun. — 181.
- ¹⁰⁶ Orléansin herttua astui Ranskan valtaistuimelle Ludvig Filipin nimellä. — 181.

- 107 5. ja 6. kesäkuuta 1832 Pariisissa oli kapina. Siihen osallistuneet työläiset rakensivat barrikadeja ja puolustautuivat miehuullisesti ja päättävästi.
Huhtikuussa 1834 Lyonin työläiset nousivat kapinaan, joka oli Ranskan proletariaatin ensimmäisiä joukkoesiintymisiä. Kapina, jota tasavaltalaiset tukivat muissakin kaupungeissa, varsinkin Pariisissa, tukahdutettiin julmasti.
 Pariisissa 12. toukokuuta 1839 puhjennut kapinan, jossa vallankumoukselliset työläiset esittivät niin ikään pääosaa, oli järjestänyt A. Blanquin ja A. Barbésin johtama salainen tasavaltalais-sosialistinen Vuodenaikojen yhdistys. Kapina kukistettiin sotaväen ja kansalliskaartin voimin. — 181.
- 108 *Heinäkuun monarkiaksi* nimitettiin Ludvig Filipin hallituskautta (1830—1848) heinäkuun vallankumouksen mukaan. — 181, 365.
- 109 *Sonderbund* — Sveitsin seitsemän taloudellisesti takapajuksen katolisen kantonin 1843 solmima erikoisliitto, jonka tarkoituksena oli edistyksellisten porvarillisten uudistusten vastustaminen Sveitsissä sekä kirkon ja jesuiittojen etuoikeuksien puolustaminen. Sveitsin eduskunnan heinäkuussa 1847 tekemä päätös Sonderbundin hajottamisesta antoi Sonderbundille aiheen aloittaa marraskuun alussa sotatoimet muita kantoneja vastaan. Liittohallituksen joukot murskasivat Sonderbundin armeijan 23. marraskuuta 1847. Sonderbundin aloittaman sodan aikana Pyhään allianssiin kuuluneet Länsi-Euroopan taantumukselliset valtiot — Itävalta ja Preussi — yrittivät sekaantua Sveitsin asioihin Sonderbundia kannattaakseen. Guizot ryhtyi tosiasiallisesti kannattamaan noita valtioita puolustaessaan Sonderbundia. — 183.
- 110 Buzançais'ssa (Indren departementissa) keväällä 1847 nälkäiset työläiset, lähikylien asukkaat tekivät hyökkäyksen keinottelijoiden elintarvikevarastoihin, mikä johti väestön ja sotaväen veriseen yhteenottoon. Buzançais'in tapahtumien vuoksi hallitus ryhtyi ankariin rankaisutoimiin: neljä tapahtumien välitöntä osanottajaa mestattiin 16. huhtikuuta 1847, monet muut tuomittiin pakkotyövankeuteen. — 184.
- 111 *»Le National»* (»Kansallinen lehti») — ranskalainen päivälehti, ilmestyi Pariisissa 1830—1851; maltillisten porvarillisten tasavaltalaisten äänenkannattaja. Väliaikaisessa hallituksessa tämän suuntauksen huomattavimpia edustajia olivat Marrast, Bastide ja Garnier-Pagès. — 185, 368.
- 112 *»La Gazette de France»* (»Ranskan lehti») — Pariisissa vuodesta 1631 alkaen ilmestynyt päivälehti, 1840-luvulla se oli Bourbonien hallitsijasuvun palauttamista kannattaneiden legitimistien äänenkannattaja. — 186.
- 113 Ranskan tasavallan olemassaolon alkupäivinä nousi kysymys valtion lipun valinnasta. Pariisin vallankumoukselliset työläiset vaativat valtion lipuksi punaista lippua, joka oli nostettu Pariisin työläisesikaupungeissa heinäkuun kapinan aikana 1832. Porvariston edustajat vaativat kolmiväristä (sinivalko-punaista) lippua, joka oli Ranskan lippuna porvarillisen vallankumouksen kaudella 1700-luvun lopulla ja Napoleon I:n keisarikunnan aikana. Tämä lippu oli jo ennen vuoden 1848 vallankumousta *»National»* lehden ympärille ryhmittyneiden porvarillisten tasavaltalaisten embleeminä. Työväen edustajien oli pakko suostua siihen, että Ranskan tasavallan kansallislipuksi julistettiin kolmivärinen lippu. Lipputankoon kiinnitettiin kuitenkin punainen ruusuke. — 188, 373.
- 114 *»Le Moniteur universel»* (»Yleinen tiedonantaja») — ranskalainen päivälehti, hallituksen virallinen äänenkannattaja, ilmestyi Pariisissa vuosina 1789—1901. Lehden palstoilla julkaistiin hallituksen asiakirjoja, parlamenttiselostuksia ja muita virallisia aineistoja. Vuonna 1848 lehdessä julkaistiin myös selostuksia Luxembourgin valiokunnan istunnoista. — 188, 377.
- 115 Ranskan ensimmäinen tasavalta oli olemassa vuodesta 1792 vuoteen 1804. — 189.

- ¹¹⁶ Tarkoitetaan rahasummaa, jonka Ranskan keisarivalta myönsi 1825 korvaukseksi ylimystölle, jonka omaisuus oli takavarikoitu Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana 1700-luvun lopulla. — 192.
- ¹¹⁷ *Lafaronit* — Italiassa luokka-asemansa menettäneiden ryysyköyhälistöön kuuluvien aineiden haukkumanimi; taantumukselliset monarkistiset piirit käyttivät usein hyväkseen latsaroneja taistelussa liberaalia ja demokraattista liikettä vastaan. — 193, 400.
- ¹¹⁸ Englannissa v. 1834 hyväksytyn »köyhälistölain» mukaan sallittiin vain yksi köyhien auttamisen muoto: heidän sijoittaminen työtaloihin, joissa oli samanlainen järjestys kuin vankiloissa ja pakkotöissä. Työläisillä teetettiin niissä vähätuottoista, yksitoikkoista ja näännyttävää työtä. Kansan keskuudessa työtalaja nimitettiin »köyhien bastiljeiksi». — 193.
- ¹¹⁹ 15. toukokuuta 1848 kansan mielenosoituksen aikana Pariisin työläiset ja käsityöläiset tunkeutuivat lakiasäättävän kansalliskokouksen istuntosaliin, julistivat kansalliskokouksen hajallelasketuksi ja muodostivat vallankumoushallituksen. Kohta kuitenkin paikalle saapuneet kansalliskaarti ja sotaväki hajottivat mielenosoittajat. Työläisten johtajat (Blanqui, Barbès, Albert, Raspail, Sobrier ym.) vangittiin. — 197, 308, 366.
- ¹²⁰ 16. huhtikuuta 1848 varta vasten tähän tarkoitukseen mobilisoitu porvarillinen kansalliskaarti pysäytti Pariisin työläisten rauhallisen mielenosoituskulkeen, joka oli viemässä väliaikaiselle hallitukselle anomuskirjelmää »työn järjestämisestä» ja »ihmisen harjoittaman toisen ihmisen riiston poistamisesta». — 201, 308.
- ¹²¹ Tarkoitetaan »Journal des Débats» lehden pääkirjoitusta elokuun 28. päivän numerossa 1848.
»*Journal des Débats politiques et littéraires*» (»Poliittisten ja kirjallisuusväittelyjen lehti») — ranskalainen porvarillinen päivälehti, perustettu Pariisissa 1789. Heinäkuun monarkian kaudella se oli hallituksen lehti, orleanistisen porvariston äänenkannattaja. Vuoden 1848 vallankumouksen aikana lehti ilmensi vastavallankumouksellisen porvariston, niin sanotun järjestyspuolueen katsomuksia. — 202, 368.
- ¹²² *Janitšaarit* — 1300-luvulla perustettu Turkin sulttaanivallan vakinainen jalkaväki, jolle oli leimallista tavaton raakuus. — 205.
- ¹²³ Ensimmäinen perustuslakiluonnos esitettiin kansalliskokoukselle 19. kesäkuuta 1848. — 206.
- ¹²⁴ Raamatun tarun mukaan juutalaisten kuningaskunnan ensimmäinen kuningas Saul löi tuhansia vihollisiaan taistelussa filistealaisia vastaan, ja hänen aseenkantajansa ja suosikkinsa Daavid löi kymmeniä tuhansia. Saulin kuoleman jälkeen Daavidista tuli juutalaisten kuningas. — 208.
- ¹²⁵ *Lilja* oli Bourbonien monarkian heraldinen merkki, *orvokit* olivat bonapartistien embleemi. — 209, 381.
- ¹²⁶ Marx vetoaa »*Neue Rheinische Zeitungin*» 174. n:ossa 21. joulukuuta 1848 olleeseen Pariisista saatuu ilmoitukseen, joka oli päivätty 18. joulukuuta ja jonka allekirjoituksena oli Ferdinand Wolffin kirjeenvaihtajan nimimerkki. Mainitut sanat saattavat olla itsensä Marxin sanoja, joka toimitti tarkasti koko lehden aineiston. — 209.
- ¹²⁷ *Yhteishyvän valiokunta* oli huhtikuussa 1793 perustettu Ranskan tasavallan vallankumouksellisen hallituksen keskuselin. Komitealla oli poikkeuksellisen suuri osuus taistelussa sisäistä ja ulkoista vastavallankumousta vastaan. — 220.
- ¹²⁸ *Järjestyspuolue* oli 1848 perustettu taantumuksellisen suurporvariston puolue, Ranskan kahden monarkistisen ryhmäkunnan — legitimistien ja orlea-

nistien (ks. selityksiä 59 ja 91) — liitto. Vuodesta 1849 aina joulukuun 2. pnä 1851 suoritettuun vallankaappaukseen asti sillä oli johtoasema toisen tasavallan lakiasäättävässä kansalliskokouksessa. — 221, 375.

- ¹²⁹ Ranskan *restaurationiajasta* ks. selitystä 58. — 222, 374.
- ¹³⁰ *Bourges'ssa* tapahtui 7:nnestä maaliskuuta 3:nteen huhtikuuta 1849 vuoden 1848 toukokuun 15. päivän tapahtumien osanottajien jutun oikeuskäsittely (ks. selitystä 119). Barbès tuomittiin elinkautiseen vankeuteen, Blanqui sai 10 vuoden vankilarangaistuksen, Albert, De Flotte, Sobrier, Raspail ja muut tuomittiin eri pituisiksi ajoiksi vankilaan tai karkotukselle siirtomaihin. — 224, 385.
- ¹³¹ Kenraali Bréa, joka oli Pariisin proletariaatin heinäkuun kapinaa kukistaneen joukko-osaston komentajana, sai 25. kesäkuuta 1848 surmansa insurgenttien kädestä Fontainebleaun tulliportin luona. Tämän vuoksi mestattiin kaksi kapinan osanottajaa. — 224.
- ¹³² »*La Démocratie pacifique*» (»Rauhallinen demokratia») — fourieristien päivälehti, ilmestyi Pariisissa vuosina 1843—1851 V. Considérantin toimittamana. Illalla 12. kesäkuuta 1849 lehden toimituksen huoneistossa pidettiin vuoripuolueen edustajien kokous. Kokouksen osanottajat kieltäytyivät turvautumasta aseisiin ja päättivät rajoittaa rauhalliseen mielenosoitukseen. — 229.
- ¹³³ »*Le Peuple*» (»Kansa») lehden 206. numerossa 13. kesäkuuta 1849 julkaistussa manifestissa »Perustuslain ystävien demokraattinen yhdistys» kehotti Pariisin kansalaisia osallistumaan rauhalliseen mielenosoitukseen ja esittämään vastalauseensa toimeenpanovallan »julkeiden vaatimusten» johdosta. — 229.
- ¹³⁴ Vuoripuolueen julistus julkaistiin 13. kesäkuuta 1849 »*La Réforme*» ja »*La Démocratie pacifique*» lehdissä sekä Proudhonin »*Le Peuple*» lehdessä. — 230.
- ¹³⁵ Marx tarkoittaa paavi Pius IX valiokuntaa, johon kuului kolme kardinaalia ja joka Ranskan armeijaan tukien palautti Roomassa taantumuksellisen valtakomennon Rooman tasavallan kukistamisen jälkeen. Kardinaaleilla oli punainen puku. — 233.
- ¹³⁶ »*Le Siècle*» (»Vuosisata») — ranskalainen Pariisissa 1836—1939 ilmestynyt päivälehti; 1840-luvulla se heijasti pikkuporvariston sen osan katsomuksia, joka rajoittui vaatimaan maltillisia perustuslaillisia uudistuksia; 1850-luvulla se oli maltillis-tasavaltalainen lehti. — 234.
- ¹³⁷ »*La Presse*» (»Lehdistö») — Pariisissa vuodesta 1836 ilmestynyt päivälehti; heinäkuun monarkian kaudella se oli oppositioluonteinen; vuosina 1848—1849 porvarillisten tasavaltalaisten äänenkannattaja; myöhemmin bonapartistien äänenkannattaja. — 234, 397.
- ¹³⁸ Kysymyksessä on kreivi Chambord (nimitti itseään Henrik V:ksi), Bourbonien hallitsijasuvun vanhempaa haaraa edustanut Ranskan kruununvaatija. Yksi Chambordin vakituksista residensseistä Länsi-Saksassa paitsi Wiesbadenia oli Ems. — 234, 382.
- ¹³⁹ Lontoon lähetytyillä, Claremontissa, asui helmikuun (1848) vallankumouksen jälkeen Ranskasta paennut Ludvig Filip. — 235, 382.
- ¹⁴⁰ »*Motu proprio*» (»omasta aloitteesta») — alkusanat paavin erikoismääräyksissä, joista ei sovittu kardinaalien kanssa ja jotka koskivat tavallisesti Kirkkovaltion sisäpoliittisia ja hallinnollisia asioita. Tässä tapauksessa on kysymys paavi Pius IX:n 12. syyskuuta 1849 päiväystä kirjelmästä. — 235.
- ¹⁴¹ Jäännöä ei pidä paikkaansa: pitäisi olla 578 178 000 eikä 538 000 000. Numerotietoihin on nähtävästi pujahtanut virhe. Se ei silti vaikuta yleiseen joh-

- topäätökseen: kummassakin tapauksessa asukasta kohden jää vähemmän kuin 25 frangia puhdasta tuloa. — 244.
- 142 Gardin departementissa pidettiin legitimisti-edustaja de Bonin kuoleman jälkeen täydennysvaalit. Vuoripuolueen kannattajien ehdokas Favon, joka sai 20 000 ääntä 36 000:sta, tuli valituksi. — 245.
- 143 Vuonna 1850 hallitus jakoi Ranskan viiteen suureen sotilaspiiriin, minkä seurauksena Pariisi ja sen lähiedartementit joutuivat neljän muun sotilaspiirin ympäröimäksi, ja näiden piirien johtoon oli asetettu kaikkein kiihkeimpiä taantumusmiehiä. Tasavaltalainen lehdistö nimitti noita piirejä pašsa-likeiksi korostaen siten noiden taantumuksellisten kenraalien rajoittamattoman vallan ja turkkilaisten pašsojen despoottisen vallan samankaltaisuutta. — 245.
- 144 Tarkoitetaan presidentti Louis Bonaparten 31. lokakuuta 1849 lakiasäätävälle kansalliskokoukselle lähettämää kirjelmää, jossa hän ilmoitti erottaneensa ministeri Barrot'n ja muodostaneensa uuden ministeristön. — 246.
- 145 10. marraskuuta 1849 päivätyssä kirjelmässään äsken virkaan nimitetty Pariisin poliisiprefekti Carlier kehotti perustamaan »sosialisminvastaisen sosiaalisen yhdistyksen» uskonnon, työn, perheen, omaisuuden ja hyväaikeisuuden» suojelemiseksi. — 246.
- 146 »*Le Napoléon*» (»Napoleon») — Pariisissa 6:nnestä tammikuuta 19:nteen toukokuuta 1850 ilmestynyt päivälehti. — 246.
- 147 *Freetraderit* — vapaakaupan kannattajat, kannattivat myös valtion puuttumattomuutta talouselämään. 1840- ja 1850-luvulla freetraderit muodostivat erikoisen poliittisen ryhmäkunnan, joka myöhemmin kuului liberaalipuolueeseen. — 248, 320, 449.
- 148 *Vapauden puut* oli istutettu Pariisin kaduille helmikuun vallankumouksen voiton jälkeen 1848. Ranskassa vapauden puiden — tavallisesti tamminen tai poppeleiden — istuttamisesta oli tullut perinteellinen tapa jo 1700-luvun porvarillisen vallankumouksen kaudella ja konventti oli aikoinaan vahvistanut sen päätöksellään. — 249.
- 149 *Heinäkuun patsasta*, joka pystytettiin Pariisiin 1840 Bastiljin aukiolle vuoden 1830 heinäkuun vallankumouksessa kaatuneiden muistoksi, on vuoden 1848 helmikuun vallankumouksen jälkeen koristettu eternelli- (ikikukka-) seppelein. — 250.
- 150 De Flotte, Blanquin kannattaja ja Pariisin vallankumouksellisen proletaariatien edustaja, sai 15. maaliskuuta 1850 pidetyissä vaaleissa 126 643 ääntä. — 251.
- 151 *Koblentz* — kaupunki Länsi-Saksassa; 1700-luvun Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana se oli vastavallankumouksellisten emigranttien keskus. — 253.
- 152 Vuonna 1797 Englannin hallitus julkaisi erikoisen asiakirjan pankkirajoituksista, jossa säädettiin pankkisetelien pakkokurssi ja kiellettiin pankkisetelien vaihto kultaan. Pankkisetelien vaihto kultaan uusiutui vasta 1819. — 255.
- 153 *Linnakreiveiksi* (burggrafeiksi) nimitettiin lakiasäätävän kansalliskokouksen uuden vaalilain luonnosta laativaan valiokuntaan kuulunutta orleanistien ja legitimistien seitsemäätoista päämiestä heidän epäoikeutettujen valta-pyyteidensä ja taantumuksellisten pyrkimystensä vuoksi. Tämä liikanimi on lainattu Victor Hugon historiallisesta draamasta »*Les Burgraves*», jossa kuvataan keskiaikaista Saksaa. Saksassa sanottiin burggrafeiksi keisarin nimittämiä kaupunkien ja maakuntien johtajia. — 257, 396.
- 154 »*L'Assemblée nationale*» (»Kansalliskokous») — ranskalainen monarkistisen

- legitimistisen suuntauksen päivälehti, ilmestyi Pariisissa 1848—1857. Vuosina 1848—1851 se heijasti niiden ryhmäkuntien katsomuksia, jotka kannattivat kummankin dynastisen puolueen — legitimistien ja orleanistien — yhdistymistä. — 259, 416.
- 155 »*Le Constitutionnel*» (»Perustuslaillinen lehti») — ranskalainen porvarillinen päivälehti, ilmestyi Pariisissa 1815—1870. 1840-luvulla se oli orleanistien maltillisen siiven äänenkannattaja; vuoden 1848 vallankumouksen kaudella se heijasti Thierryn ympärille ryhmittyneen vastavallankumouksellisen porvariston katsomuksia; joulukuussa 1851 suoritetun vallankaappauksen jälkeen se oli bonapartistien lehti. — 259.
- 156 »*Baiser Lamourette*» (»Lamouretten suudelma») on vihjaus Ranskan 1700-luvun porvarillisen vallankumouksen aikaiseen tunnettuun episodiin. Lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen Lamourette ehdotti 7. heinäkuuta 1792, että kaikki puolueriidat lopetettaisiin veljelliseen suudelman. Hänen kehotustaan noudattaen keskenään vihamielisten puolueiden edustajat heittäytyivät syleilemään toisiaan, mutta kuten saatettiin odottaakin, tuo kaksinaamainen »veljellinen suudelma» unohdettiin jo seuraavana päivänä. — 260.
- 157 »*Le Pouvoir*» (»Valta») — Pariisissa 1849 perustettu bonapartistien lehti; tällä nimellä se ilmestyi kesäkuusta 1850 tammikuuhun 1851. — 260.
- 158 Ranskan tasavallan perustuslain 32. pykälä edellytti, että lakiasäättävän kansalliskokouksen istuntojen väliseksi kaudeksi valittaisiin vakituinen valiokunta, jonka kokoonpanoon kuului 25 valinnallista jäsentä ja kansalliskokouksen toimikunta. Valiokunnalla oli oikeus kutsua tarpeen vaatiessa koolle lakiasäättävä kansalliskokous. Vuonna 1850 tähän valiokuntaan kuului tosiasiaa 39 henkeä: 11 toimikunnan jäsentä, 3 kvestoria ja 25 valittua jäsentä. — 261.
- 159 Tarkoitetaan kreivi Chambordin valtaannousun varalta legitimistien nimitämää ministerien kabinetia, johon kuuluivat de Lévis, de Saint-Priest, Berryer, de Pastoret ja d'Escars. — 261.
- 160 Tarkoitetaan niin sanottua »Wiesbadenin manifestia» eli lakiasäättävän kansalliskokouksen legitimistien ryhmäkunnan sihteerin de Barthélemy'n Wiesbadenissa 30. elokuuta 1850 kreivi Chambordin toimeksiannosta laatimaa kiertokirjettä. Kiertokirjeessä määriteltiin legitimistien politiikka heidän valtaantulonsa varalta; kreivi Chambord julisti, että »hän kieltäytyy virallisesti ja kategorisesti vetoamasta kansaan, sillä tuollainen vetoaminen merkitsisi kieltäytymistä perinteellisen monarkian suuresta kansallisesta periaatteesta». Tämä julistus aiheutti lehdistökiistan, kun kansalliskokouksen jäsenen La Rochejaqueleinin johtamat monarkistit esittivät vastalauseensa. — 261.
- 161 Artikkelisarja »Vallankumous ja vastavallankumous Saksassa» ilmestyi »New York Daily Tribune» lehdessä 1851—1852. Engels oli kirjoittanut sen Marxin pyynnöstä, sillä Marx harjoitti siihen aikaan taloustieteellisiä tutkimuksiaan. Kirjoitussarja julkaistiin »Tribune» lehdessä Marxin allekirjoittamana; hän oli lehden vakituinen kirjeenvaihtaja. Se että teos oli Engelsing kirjoittama, tuli tunnetuksi vasta 1913, kun ilmestyi Marxin ja Engelsing kirjeenvaihto. — 266.
- 162 »*Tribune*» — edistysmielisen porvarillisen sanomalehden »New York Daily Tribune» (»New Yorkin jokapäiväisen tribuunin») lyhennetty nimi. Lehti ilmestyi 1841—1924. Marx ja Engels avustivat lehteä elokuusta 1851 maaliskuuhun 1862. — 268, 351, 447.
- 163 *Vuoden 1818 tulliasetus* — sisäisten tullien lakkauttaminen Preussin alueella. — 269.

- 164 *Tulliliitto* (Zollverein), joka perustettiin 1834 Preussin johdolla, yhdisti melkein kaikki Saksan valtiot. Säättämällä yhteiset tullirajat se myötävaikuttii Saksan myöhempään valtiolliseen yhteenliittymiseen. — 269, 448.
- 165 *Slesian kankureiden kapina* 4.—6. kesäkuuta 1844, joka oli proletariaattija porvaristoluokan ensimmäinen suuri yhteenotto Saksassa, ja *Iskkiiläisten* työläisten kapina kesäkuun jälkipuoliskolla 1844 kukistettiin julmasti hallituksen sotaväen voimalla. — 272.
- 166 *Liittopäivät* — Frankfurt am Mainissa kokoontunut Saksan liiton keskuselin, joka oli Saksan hallitusten taantumuksellisen politiikan ase. — 273.
- 167 Niin sanottu *tulliyhdistys* (Steuerverein) perustettiin toukokuussa 1834; siihen kuuluivat saksalaiset valtiot Hannover, Braunschweig, Oldenburg ja Schaumburg-Lippe, jotka olivat kiinnostuneita kaupankäynnistä Englannin kanssa. Vuoteen 1854 saakka tuo erillisyyhdistys hajosi ja sen osanottajat liittyivät Tulliliittoon (Zollvereiniin) (ks. selitystä 164). — 273.
- 168 Wienin kongressissa 1814—1815 Euroopan taantumuksen johdossa olleet Itävalta, Englanti ja tsaarin Venäjä laillisia monarkioita palauttaakseen muuttivat Euroopan karttaa vastoin kansojen kansallisen yhteenliittämisen etuja ja riippumattomuutta. — 274.
- 169 Heinäkuussa 1830 Ranskassa tapahtui porvarillinen vallankumous, jonka jälkeen oli kapinoita useissa Euroopan maissa: Belgiassa, Puolassa, Saksassa ja Italiassa. — 275.
- 170 *Nuori Saksa* — 1830-luvulla syntynyt kirjallinen suuntaus; kaunokirjallisisa ja publisistisissa julkaisuissaan heijasti pikkuporvariston oppositiomielialoja, esiintyi sanan- ja painovapauden puolesta. — 275.
- 171 »*Berliner politisches Wochenblatt*» (»Berliinin poliittinen viikkolehti») — ääriantaantumuksellinen lehti, ilmestyi vuosina 1831—1841 oikeustieteen historiallisen koulukunnan useiden edustajien avustamana. — 277.
- 172 *Oikeustieteen historiallinen koulukunta* — 1700-luvun lopulla Saksassa syntynyt taantumuksellinen suuntaus historia- ja oikeustieteessä. — 277.
- 173 »*Rheinische Zeitung für Politik, Handel und Gewerbe*» (»Reinin politiikka-, kauppa- ja teollisuuslehti») — päivälehti, ilmestyi Kölnissä tammikuun 1. päivästä 1842 maaliskuun 31. päivään 1843. Huhtikuusta 1842 Marx avusti lehteä ja saman vuoden lokakuussa hänestä tuli yksi sen toimittajista. — 278, 444.
- 174 *Yhdistetyt valiokunnat* — Preussin provinssien maapäivien kokoonpanostaan valitsevat säätyjakoiset neuvoo-antavat vallanelimet. — 279.
- 175 *Seehandlung* (Merikauppa) — Preussissa 1772 perustettu kauppa- ja luottoyhtiö, jolle valtio oli myöntänyt monia merkittäviä etuoikeuksia ja joka myönsi suuria lainoja hallitukselle. — 279.
- 176 *Yhdistetyt maapäivät* — provinssien säätyjakoisten maapäivien yhteinen kokous, joka oli kutsuttu koolle Berliinissä huhtikuussa 1847 takaamaan kuninkaan ulkomaanlaina. Kun kuningas kieltäytyi tyydyttämästä maapäivien porvarillisen enemmistön vähäisimpiäkin poliittisia vaatimuksia, maapäivät kieltäytyivät takaamasta lainaa ja siksi kuningas laski maapäivät hajalle saman vuoden kesäkuussa. — 280.
- 177 *Vihjaus saksalaisen eli »todellisen» sosialismin edustajien teoksiin.* »Todellinen» sosialismi oli 1840-luvulla Saksassa pääasiallisesti pikkuporvarillisen sivistyneistön keskuudessa levinnyt taantumuksellinen virtaus. — 281, 438.
- 178 *Gothan puolue*, jonka perustivat vastavallankumouksellisen suurporvariston edustajat, oikeistoliberaalit kesäkuussa 1849, asetti päämääräkseen koko Sak-

san yhdistämisen ilman Itävaltaa, Hohenzollernien hallitseman Preussin johdolla. — 283.

- 170 *Saksalais-katolinen liike* — uskonnollinen liike, joka alkoi 1844 ja sai mukaansa laajoja keskivarakkaan ja pikkuporvariston kerroksia; se oli suunnattu katolisen kirkon mystisismiin ja tekopyhyyden äärimmäisiä ilmauksia vastaan. Liikkeen kannattajat kiistivät Rooman paavin ylivalan sekä monet katoliset dogmit ja kirkonmenot ja pyrkivät mukauttamaan katolisen uskonnon saksalaisen porvariston tarpeisiin.
- Vapaat seurakunnat* olivat 1846 virallisesta protestanttisesta kirkosta erkaantuneita seurakuntia. Tämä uskonnollinen oppositio oli sen tyytymättömyyden ilmausta, jota Saksassa vallinnut taantumus oli aiheuttanut 1840-luvulla porvariston keskuudessa. Vuonna 1859 vapaisiin seurakuntiin liittyivät saksalais-katolisen liikkeen kannattajat. — 283.
- 180 *Unitaarit* eli antitrinitaarit edustivat uskonnollista virtausta, joka syntyi 1500-luvulla Saksassa ja heijasti kansanjoukkojen ja radikaalin porvariston taistelua feodaalista järjestelmää ja feodaalista kirkkoa vastaan. Englannissa ja Amerikassa unitarismi sai jalansijaa 1600-luvulla, 1800-luvulla unitarismiin doktriini asetti etualalle uskonnon siveelliset näkökohdat ja esiintyi sen ulkoisia rituaaleja vastaan. — 284.
- 181 Elokuuhun 1806 Saksa kuului 900-luvulla perustettuun niin sanottuun saksalaisen kansakunnan Pyhään Rooman valtakuntaan, joka oli keisarin ylivalan tunnustaneiden feodaalisten ruhtinaskuntien ja vapaiden kaupunkien liitto. — 284.
- 182 Marx ja Engels esittivät jo vallankumouksen aattona yhtenäisen ja jakamatoman Saksan tasavallan tunnuksen. — 285.
- 183 Kysymyksessä on niin sanottu *ensimmäinen oopiumisota* (1839—1842), Englannin Kiinaa vastaan käymä valloitusota, joka pani alulle Kiinan muuttamisen puolisiirtomaaksi. — 286.
- 184 Samanaikaisesti kansalliseen vapautukseen tähtäävän Krakovan kapinan kanssa helmi- ja maaliskuussa 1846 Galitsiassa puhkesi laaja talonpoikaiskapina, jota Itävallan hallitsevat piirit käyttivät hyväkseen alemman aateliston kapinallisuuden tukahduttamiseksi. Kukistettuaan Krakovan kapinan Itävallan hallitus tukahdutti myös talonpoikaiskapinan Galitsiassa. — 286.
- 185 Kysymyksessä on Italian kansallinen vapaussota Itävallan herruutta vastaan vuosina 1848—1849. Italian hallitsevat luokat, jotka pelkäsivät maansa vallankumouksellista yhdistämistä, saivat petoksellisella käyttäytymisellään aikaan sen, että Italia kärsi tappion taistelussa Itävaltaa vastaan. — 293.
- 186 26. elokuuta 1848 Tanska ja Preussi solmivat Malmöössä välirauhan. Kansanjoukkojen painostuksesta Preussin oli pakko osallistua sotaan Schleswigin ja Holsteinin kapinallisten puolella, jotka taistelivat Saksan yhdistämisen puolesta Tanskan herruutta vastaan. Käytyään näennäisesti sotaa Tanskaa vastaan Preussi solmi sen kanssa häpeällisen 7 kuukauden välirauhan, jonka Frankfurtin kansalliskokous ratifioi syyskuussa. Sotatoimet uusiutuivat maaliskuussa 1849. Heinäkuussa 1850 Preussi teki kuitenkin rauhansopimuksen Tanskan kanssa ja se antoi Tanskalle mahdollisuuden kukistaa kapinan. — 301.
- 187 Tarkoitetaan Puolan rajoja ennen sen ensimmäistä jakoa vuonna 1772, jolloin huomattava osa Puolan alueesta jaettiin Venäjän, Preussin ja Itävalta-Unkarin kesken. — 303.
- 188 *Hussilaissodat* — tšekkiläisten kansalliset vapaussodat 1419—1437 saksalaisia feodaaleja ja katolista kirkkoa vastaan. Sodat saivat nimensä tšekkiläisten uskonpuhdistajien johtajan Jan Husin (1369—1415) mukaan. — 304.
- 189 Tässä artikkelissa Engels koskettaa kysymystä siihen aikaan Itävallan keisarikuntaan kuuluneiden kansojen (tšekkien, slovakkien, kroaattien ym.) kansal-

lisesta liikkeestä. Marx ja Engels tarkastelivat kansallisuuskysymystä aina vallankumouksen etujen näkökannalta ja osoittivat lämmintä myötätuntoa kansojen taistelua kohtaan, kun siinä ilmenivät voimakkaina vallankumouksellisdemokraattiset pyrkimykset. Kun tuossa liikkeessä olivat vallitsevina porvariston ja tilanherrojen oikeistolaiset ainekset ja taantumuksellisten voimien onnistui käyttää noiden kansojen kansallista liikettä Saksan ja Unkarin vallankumousta vastaan, Marx ja Engels muuttivat suhteensa siihen. »Tämän vuoksi ja vain tämän vuoksi Marx ja Engels vastustivat tšekkiä ja eteläslavien kansallista liikettä», Lenin kirjoitti (ks. Teokset, 22. osa, s. 331).

Rinnan sen oikean arvion kanssa, jonka Engels on antanut Itävallan slaavilaisten kansojen kansallisen liikkeen objektiivisesta merkityksestä vuosien 1848—1849 konkreettisisa oloissa, Engelsin teoksessa on myös eräitä virheellisiä väittämiä noiden kansojen historiallisista kohtaloista. Engels kehittää ajatusta, että nuo kansat eivät enää pysty itsenäiseen kansalliseen olemassaoloon ja että ne joutuvat väistämättä voimakkaamman naapurinsa huostaan. Tämä Engelsin johtopäätös juontui pääasiallisesti siitä käsityksestä, joka hänellä oli silloin yleensä pienten kansojen kohtaloihin nähden. Engels oli sitä mieltä, että historian kehityskulku, jonka perustendenssinä kapitalismin valitessa on keskittyminen, suurten valtioiden muodostuminen, johtaa pienten kansojen sulautumiseen suurempiin kansakuntiin. Pannessaan aivan oikein merkeille kapitalismille ominaisen keskittymisen ja suurvaltioiden muodostumisen tendenssin Engels jätti ottamatta huomioon toisen tendenssin: pienten kansojen taistelun kansallisuussortoa vastaan, riippumattomuutensa puolesta, niiden pyrkimyksen omien valtioidensa muodostamiseen. Sitä mukaa kuin laajat kansanjoukot tulivat mukaan kansalliseen vapaustaisteluun, sitä mukaa kuin kasvoi kansanjoukkojen tietoisuus ja järjestyneisyys, pienten kansojen, mm. Itävallan slaavilaisten kansojen, kansalliset vapausliikkeet muuttuivat yhä demokraattisemmiksi ja edistysellisemmiksi luonteeltaan ja johtivat vallankumoustaistelun rintaman laajenemiseen. Kuten historia on osoittanut, aikoinaan Itävallan keisarikuntaan kuuluneet pienet slaavilaiset kansat eivät ole ainoastaan pystyneet itsenäiseen kansalliseen kehitykseen, oman valtiollisuutensa perustamiseen, vaan ovat myös siirtyneet kaikkein edistysellisimmän yhteiskuntajärjestelmän luojien riveihin. — 305.

- ¹⁸⁰ *Slaavilainen kongressi*, joka pidettiin 2. kesäkuuta 1848 Prahassa, osoitti, että on olemassa kaksi vartausta Habsburgien keisarikunnan sortamien slaavilaisten kansojen kansallisessa liikkeessä. Se ei pystynyt kehittämään yhteistä näkökantaa kansallisuuskysymyksen ratkaisemisen suhteen. Osa kongressiedustajista, joka kuului radikaaliin siipeen ja osallistui aktiivisesti Prahan kesäkuun kapinaan 1848, joutui ankarien rankaisutoimien kohteeksi. Prahaan jääneet maltillisiliberaalin siiven edustajat ilmoittivat 16. kesäkuuta, että kongressin istunnot lykätään epämääräiseksi ajaksi. — 360.
- ¹⁸¹ Joukkomielenosoitus, jonka chartistit olivat määränneet pidettäväksi Lontoossa 10. huhtikuuta 1848 ja jonka tarkoituksena oli esittää parlamentille kirjelmä Kansankartan hyväksymisestä, epäonnistui mielenosoituksen järjestäjien epäroinnin ja horjuvuiden vuoksi. Taantumusvoimat käyttivät hyväkseen mielenosoituksen epäonnistumista hyökätäkseen työläisiä vastaan ja vainotakseen chartisteja. — 308.
- ¹⁸² *15. toukokuuta 1848* Napolin kuningas Ferdinand II tukahdutti kansankapinan, laski hajalle kansalliskaartin, hajotti parlamentin ja kumosi uudistukset, jotka oli pantu toimeen kansanjoukkojen painotuksesta helmikuussa 1848. — 308.
- ¹⁸³ Itävallan hallituksen 1. huhtikuuta 1848 julkaisemat *väliaikaiset säädökset painoasioista* myönsivät oikeuden sanomalehden julkaisemiseen suurta lunastusmaksua vastaan. — 312.
- ¹⁸⁴ *25. huhtikuuta 1848 hyväksytty perustuslaki* säätii korkean varallisuussensuksen ja vakinaisen asuinpaikan sensuksen valtiopäivävaaleja varten, perustus-

- lain mukaan edustuslaitos muodostettiin kahdesta kamarista: edustajahuoneesta ja senaatista; maakuntien säätyjakoiset edustuslaitokset säilytettiin. Keisarille myönnettiin oikeus kumota edustajakamarien hyväksymät lait. — 312.
- 195 8. toukokuuta 1848 hyväksytty vaalilaki kielsi äänioikeuden työläisiltä, päiväläisiltä ja palvelijoilta. Keisari nimitti osan senaatin jäsenistä, muut senaatin jäsenet valittiin välillisillä vaaleilla suurimpia veroja maksaneista henkilöistä. Edustajahuoneen vaalit olivat niin ikään välilliset. — 312.
- 196 *Akateeminen legioona* oli Wienin yliopiston radikaalismielisten ylioppilaiden muodostama sotilaallistettu kansalaisjärjestö. — 312.
- 197 »*Wiener Zeitung*» — hallituksen virallisen sanomalehden »Oesterreichische Kaiserische Wiener Zeitungin» (»Itävallan keisarillisen Wienin lehden») lyhennetty nimi. Lehti ilmestyi tämännimisenä vuodesta 1780. — 314.
- 198 *Világosissa* Görgeyn johtama Unkarin armeija antautui 13. elokuuta 1849 Venäjän tsaarin joukoille, jotka oli lähetetty tukahduttamaan Unkarin kapinaa. — 320.
- 199 *Lancasterin koulut* — varattomien vanhempien lapsille perustetut alkeiskoulut, joissa noudatettiin vuoro-opetusjärjestelmää ja jotka olivat saaneet nimensä englantilaisen pedagogin Joseph Lancasterin (1778—1831) mukaan. — 321.
- 200 Vuonna 1636 John Hampden, josta myöhemmin tuli Englannin 1600-luvun porvarillisen vallankumouksen merkkimies, kieltäytyi maksamasta »laivaveroa», jota alahuone ei ollut hyväksynyt. Häntä vastaan nostettu oikeusjuttu myötävaikuttii opposition voimistumiseen absolutismia vastaan Englannin yhteiskuntapiiriin keskuudessa.
Englannin pohjoisamerikkalaisten siirtomaiden vapaussodan (1775—1783) esinäytöksenä oli amerikkalaisten kieltäytyminen 1766 maksamasta Englannin hallituksen säätämää leimaveroa ja englantilaisten tavaroiden boikotointi 1770-luvun alussa. — 324.
- 201 Vihjaus *Vendéen* (Ranskan läntinen departementti) vastavallankumoukselliseen kapinaan, jonka rojalistit nostivat 1793 käyttäen hyväkseen departementin takapajuista talonpoikaistoa taistelussa Ranskan vallankumousta vastaan. — 329, 434.
- 202 21. maaliskuuta 1848 Preussin porvarillisten ministerien aloitteesta Berliinissä oli järjestetty kuninkaan juhlasaattue ja manifestaatio Saksan yhdistämisen merkeissä. Fredrik Vilhelm IV ratsasti läpi Berliinin hihassaan yhtenäistä Saksaa symboloiva musta-puna-kullanvärinen nauha ja piti valepatrioottisia puheita. — 334.
- 203 Tarkoitetaan konferenssia, joka kutsuttiin koolle tarkistamaan niin sanottua valtakunnan perustuslakia. Konferenssin tuloksena 26. toukokuuta 1849 Preussi, Saksi ja Hannover solmivat »kolmen kuninkaan liiton», »unionin». Tuo liitto oli Preussin monarkian yritys saavuttaa herrausasema Saksassa, sillä Preussin kuninkaasta olisi tullut valtakunnan hallitsija. Itävallan ja Venäjän painostuksesta Preussin oli pakko antaa periksi ja luopua »unionista» jo marraskuussa 1850. — 337.
- 204 Frankfurt am Mainin *Paavalinkirkossa* Saksan kansalliskokous piti istuntonaan toukokuun 18. päivästä 1848 toukokuun 30. päivään 1849. — 347.
- 205 Tämän sarjan viimeinen artikkeli ei ilmestynyt »New York Daily Tribune» lehdessä. Vuoden 1896 englanninkielisessä painoksessa, jonka oli valmistanut painoon Marxin tytär Eleanor Marx-Aveling, sekä useissa myöhemmissä painoksissa viimeiseksi artikkeliksi oli sijoitettu Engelsin »Äskeinen Kölnin oikeusjuttu» (ks. tätä osaa, ss. 350—355), joka ei kuulunut tähän sarjaan. — 349.

- ²⁰⁶ Syyskuussa 1851 Ranskassa oli vangittu paikallisten yhteisöjen jäseniä, jotka olivat kuuluneet syyskuussa 1850 Kommunistien liitosta eronneeseen Willi-chiin—Schapperin ryhmäkuntaan. Tämän ryhmäkunnan hyväksymä pikkuporvarillinen salaliittotaktiikka antoi Ranskan ja Preussin poliisille mahdollisuuden erästä pariisilaista yhteisöä johtaneen provokaattori Chervalin auttamana tekaista niin sanotun saksalais-ranskalaisen salaliiton jutun. Helmikuussa 1852 vangitut tuomittiin vallankaappauksen valmistelusta syytettyinä. Preussin poliisin yritykset syyttää Marxin ja Engelsin johtamaa Kommunistien liittoa osallisuudesta saksalais-ranskalaiseen salaliittoon epäonnistuivat. — 352.
- ²⁰⁷ *Vendôme-pylväs*, joka pystytettiin Pariisiin 1806—1810 Napoleonin aikaisten voittojen muistoksi, oli valettu vihollisten pronssitykeistä ja sen huipussa oli Napoleonin patsas. 16. toukokuuta 1871 Pariisin Kommuunin päätöksen mukaisesti Vendôme-pylväs hajotettiin; vuonna 1875 taantumusvoimat pystytivät sen uudelleen. — 357, 441.
- ²⁰⁸ J. C. L. Simonde de Sismondi. »Études sur l'économie politique», T. I, Paris 1837, p. 35 (»Kansantaloustieteen tutkielma»), I nide, Pariisi 1837, s. 35). — 357.
- ²⁰⁹ 2. joulukuuta 1851 Louis Bonaparte ja hänen kannattajansa suorittivat vastavallankumouksellisen vallankaappauksen. — 358, 362.
- ²¹⁰ Ranskan toinen tasavalta oli olemassa vuosina 1848—1852. — 359.
- ²¹¹ *Vuosien 1793—1795 vuoripuolue* oli vallankumouksellis-demokraattinen ryhmä konventissa Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella 1700-luvun lopulla. — 360.
- ²¹² Brumairekuun 18:nnen vallankaappauksesta ks. selitystä 85. »Brumairekuun 18:nnen toisella painoksella» Marx tarkoittaa 2. joulukuuta 1851 tehtyä vallankaappausta. — 360.
- ²¹³ *Bedlam* — mielisairaala Lontoossa. — 362.
- ²¹⁴ Louis Bonaparte tuli 10. joulukuuta 1848 valituksi yleisellä äänestyksellä Ranskan tasavallan presidentiksi. — 362.
- ²¹⁵ Sanonta »*Egyptin lihapadat*» on peräisin raamatun tarusta: pakomatallaan Egyptin orjuudesta juutalaiset joutuivat kokemaan vaikeuksia ja nälkää ja heikoimmat alkoivat napisten muistella orjuudessa viettämiään päiviä, jolloin he olivat olleet ainakin kylläisiä. — 362.
- ²¹⁶ *Hic Rhodus, hic salta!* (Tässä Rhodos, hyppää tässä!) — sanonta erästä Aisopoksen faabelista, jossa kerrotaan erään kerskailijan todistajiin vedoten väittäneen, että kerran hän oli tehnyt Rhodoksen saarella erinomaisen hypyn. Hänelle vastattiin: »Et tarvitse todistajia. Tässä Rhodos, hyppää tässä!» Kuvaannollisessa mielessä sanat tarkoittavat: tässä on tärkein, todista tässä.
Tässä ruusu, tanssi tässä! — kiertoilmaus, jota Hegel käytti edellisen sanonnan sijasta esipuheessaan kirjaansa »Oikeusfilosofia» (' $\rho\acute{o}\sigma$: on kreikk. saaren nimi ja myös »ruusu»). — 363.
- ²¹⁷ Ranskan vuoden 1848 perustuslain mukaan uuden presidentin vaalit oli määrä pitää toukokuun toisena sunnuntaina joka neljäs vuosi. Toukokuussa 1852 kului umpeen Louis Bonaparten presidenttikausi. — 363.
- ²¹⁸ *Kiliasit* (kreikk. sanasta »kilias» — tuhat) kannattivat uskonnollismystistä oppia Kristuksen toisesta tulemisesta sekä »tuhatvuotisen valtakunnan» pystyttämisestä maan päälle, jolloin tulee vallitsemaan oikeudenmukaisuus, yleinen tasa-arvoisuus ja hyvinvointi. — 363.
- ²¹⁹ *Capitolium* — Rooman kukkula, lujitettu linnoitus, johon oli rakennettu Jupiterin, Junon ym. temppeleitä. Perimätiedon mukaan vuonna 390 ennen ajanlaskumme alkua, gallien hyökkäyksen aikana Rooma pelastui vain sen

ansioista, että Junon tempelin hanhet herättivät kaakatuksellaan Capitoliumin nukahtaneen vartioston. — 364.

220 Tarkoitetaan niin sanottuja »afrikkalaisia» eli »algerialaisia». Siten Ranskassa nimitettiin kenraaleja ja upseereja, jotka olivat yleneet sotilasvirassaan siirtomaasodissa riippumattomuutensa puolesta taistelleita algerialaisia heimoja vastaan. Lakiasäättävässä kansalliskokouksessa afrikkalaiset kenraalit Cavaignac, Lamoricière ja Bedeau olivat tasavaltalaisten ryhmän johdossa. — 364.

221 Roomalaisen historioitsijan Eusebioksen väittämän mukaan keisari Konstantinus I oli v. 312 Maxentiuksesta saamansa voiton aattona nähnyt taivaalla ristin ja siinä kirjoituksen: »Tässä voittaos». — 367.

222 Delfoissa Apollon-jumalan tempelissä muinaiskreikkalainen papitar Pythia julisti oraakkelin ennustukset erikoiselta kolmijalkaiselta istuimeltaan. — 368.

223 *Wienin traktaatit* — Napoleonin vastaan sotineiden valtioiden Wienissä touko- ja kesäkuussa 1815 solmimat sopimukset (ks. selitystä 168). — 368.

224 *Perustuslaillinen kartta*, joka hyväksyttiin Ranskassa vuoden 1830 porvarillisen vallankumouksen jälkeen, oli heinäkuun monarkian perustuslaki. Kartta julisti muodollisesti kansakunnan itsenäiset oikeudet ja rajoitti jossain määrin kuninkaan valtaa. — 369.

225 *Clichy* — velkavankila Pariisissa vuosina 1826—1867. — 372, 405.

226 *Pretoriaaneiksi* nimitettiin muinaisessa Roomassa sotapäällikön tai keisarin etuoikeutettua henkivartiostoa. Pretoriaanit osallistuivat jatkuvasti maan sisäisiin selkkauksiin ja usein nostivat valtaistuimelle omia suosikkejaan. Tässä tarkoitetaan Joulukuun 10. päivän yhdistystä (siitä ks. tämän kirjan ss. 400—402). — 374.

227 Tarkoitetaan Napolin kuningaskunnan ja Itävallan yhteistä osallistumista maahanhyökkäykseen Rooman tasavaltaa vastaan touko—heinäkuussa 1849. — 374.

228 Marx tarkoittaa seuraavia tositapahtumia Louis Bonaparten elämässä: vuonna 1832 Louis Bonaparte sai Sveitsin kansalaisoikeudet Thurgaun kantonissa; vuonna 1848 Englannissa oleskellessaan Louis Bonaparte liittyi vapaaehtoisesti konstaapeliksi (Englannissa siviilihenkilöistä muodostettu poliisin varamiehistö). — 374.

229 Rooman keisarin Caligulan (37—41) oli asettanut valtaistuimelle pretoriaanikaarti. — 377.

230 *Kvestoreiksi* lakiasäättävässä kansalliskokouksessa nimitettiin valtuutettuja, joille oli uskottu talouden ja varojen hoito sekä kansalliskokouksen turvallisuuden suojele (muinaisroomalaisten kvestoreiden analogian mukaan). Rojalistikeistorit Le Flô, Baze ja Panat esittivät 6. marraskuuta 1851 lakiehdotuksen, jonka mukaan kansalliskokouksen puheenjohtajalle myönnettiin oikeus kutsua sotaväki; 17. marraskuuta tämä lakiehdotus hylättiin kiivaiden väittelyjen jälkeen. — 377.

231 *Perustuslailliset* olivat perustuslaillisen monarkian kannattajia, kuninkaanvaltaan läheisessä yhteydessä olleen suurporvariston ja liberaalin aateliston edustajia.

Girondistit — porvariston poliittinen ryhmittymä 1700-luvun lopulla Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella. Girondistit valvoivat maltillisen porvariston etuja, häilyivät vallankumouksen ja vastavallankumouksen välillä ja tekivät lehmäkauppoja monarkian kanssa. He saivat nimensä Gironden departementin mukaan, jota ryhmittymän monet johtomiehet edustivat kansalliskokouksessa ja konventissa.

Jakobiinit — porvariston poliittinen ryhmittymä 1700-luvun lopulla Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella; edustivat Ranskan porvariston vasemmistosiipeä, joka kannatti päättävästi ja johdonmukaisesti feodalismia ja yksinvaltiuden hävittämistä. — 378.

- ²³² *Fronde* — aateliston ja porvariston liike yksinvaltiutta vastaan Ranskassa vuosina 1648—1653. Henkivartiostoonsa ja ulkomaisiin joukkoihin tukeutuneet aateliset johtomiehet käyttivät hyväkseen tuona aikana puhjerneita talonpoikaiskapinoita ja kaupunkien demokraattisia liikkeitä. — 379.
- ²³³ *Fryygialaislakki* — muinaisten fryygialaisten (Fryygia — maakunta Vähäsä-Aasiassa) käyttämä punainen päähine, myöhemmin jakobiinit käyttivät samanmallisia lakkeja. — 379.
- ²³⁴ *Jeriko* — raamatun tarun mukaan ensimmäinen Palestiinaan tulleiden juutalaisten valtaama kaupunki. Kaupungin muurit sortuivat piirittäjien torven-toitotuksesta. — 385.
- ²³⁵ Vihjaus Louis Bonaparten aikomuksiin saada Ranskan kruunu Rooman paavin Pius IX kädestä. Raamatun tarun mukaan profeetta Samuel oli voidellut Daavidin muinaisten juutalaisten kuninkaaksi. — 388.
- ²³⁶ *Austerlitzin* (Määri) taistelussa 2. joulukuuta (20. marraskuuta) 1805 Napoleon I voitti venäläiset ja itävaltalaiset joukot. — 388.
- ²³⁷ Vihjaus Louis Bonaparten kirjaan »Napoleonin aatteet» (»Des idées napoléoniennes»), joka ilmestyi Pariisissa 1839. — 393.
- ²³⁸ Lakiasäättävän kansalliskokouksen heinäkuussa 1850 hyväksymän painolain mukaan suurennettiin huomattavasti rahallista lunastusmaksua, joka perittiin sanomalehtien kustantajilta, ja saatettiin voimaan myös kirjasten julkaisemisesta perittävä leimavero. — 397.
- ²³⁹ Vihjaus kahteen tositapahtumaan Louis Bonaparten elämässä: 30. lokakuuta 1836 hän teki kahden tykistörykmentin voimin kapinayrityksen Strassburgissa. Kapinalliset riisuttiin aseista, Louis Bonaparte vangittiin ja karkotettiin Amerikkaan. 6. elokuuta 1840 hän yritti uudelleen järjestää kapinan Boulognen varuskunnan keskuudessa. Kapinayrityksen epäonnistumisen jälkeen hän sai elinkautisen vankilatuumion, mutta pakeni Englantiin 1846. — 401.
- ²⁴⁰ Tarkoitetaan suuntaukseltaan bonapartistilaista sanomalehteä; nimi johtuu Élyséepalatsista, joka oli Louis Bonaparten residenssinä Pariisissa hänen presidenttikaudellaan. — 403.
- ²⁴¹ Marx käyttää tässä sanaleikkinä riviä Schillerin runosta »An die Freude» (»Riemu»), jossa runoilija ylistää riemua — Elysiönin eli Elysiumin kenttien (muinaisajan kirjailijoilla se oli paratiisin synonyymi) tytärtä. Elysiönin kentät (Champs-Élysées) on myös Pariisin valtakatu, jonka varrella sijaitti Louis Bonaparten residensi. — 406.
- ²⁴² *Parlamentit* olivat ylimpiä tuomioistuimia Ranskassa ennen 1700-luvun lopun porvarillista vallankumousta. Parlamentit kirjasiivat kuninkaan asetukset ja niillä oli niin sanottu remonstratio-oikeus, ts. oikeus esittää vastalauseensa niiden asetusten johdosta, jotka eivät olleet maan tapojen ja lainsäädännön mukaisia. — 410.
- ²⁴³ *Belle-Ile* — saari Biskajan lahdessa; poliittisten vankien karkotuspaikka. — 412.
- ²⁴⁴ Marx käyttää tässä hieman muuntaen antiikin kirjailijan Athenaioksen (II—III vuosisata) kirjassaan »Oppineiden miesten pöytäkeskusteluja» (»Deipnosophistae») kertomaa tapausta. Egyptiläinen faarao Tachos, joka tarkoitti hänen avukseen sotajoukkoineen tulleen Spartan kuninkaan Agesilaoksen pientä kokoa, sanoi: »Vuori oli raskaana. Zeus pelästyi. Mutta vuori synnyttikin hii-

- ren.» Agesilaos vastasi: »Näytän sinusta hiireltä, mutta koittaa aika, jolloin näytän sinusta jalopeuralta.» — 413.
- 245 1850-luvulla Venetsia oli Ranskan kruununvaatijan legitimisti kreivi Chambordin olinpaikka. — 416.
- 246 Tarkoitetaan restauraatioaikana legitimistien leirissä ilmenneitä taktisia erimielisyyksiä. Villèle (Ludvig XVIII kannattaja) puolusti varovaisia taantumuskellisia toimenpiteitä; Polignac (kannatti kreivi d'Artoisia, vuodesta 1824 kuningas Kaarle X) esiintyi vallankumousta edeltäneen järjestyksen täydellisen palauttamisen puolesta.
Tuileriesin palatsi Pariisissa oli Ludvig XVIII residenssi; *Marsanin paviljonki* (Pavillon Marsan), yksi palatsin rakennuksista, oli restauraatiokaudella kreivi d'Artoisin residenssinä. — 417.
- 247 »*The Economist*» (»Taloustieteilijä») — englantilainen talouselämän ja politiikan kysymyksiä käsittelevä viikkolehti, suurteollisuusporvariston äänenkannattaja, ilmestyy Lontoossa vuodesta 1843. — 419.
- 248 *Lontoon teollisuusnäyttely* oli ensimmäinen maailman teollisuustuotteiden myyntyinäyttely; toimi toukokuusta lokakuuhun 1851. — 423.
- 249 »*Le Messenger de l'Assemblée*» (»Kokouksen tiedonantaja») — ranskalainen suuntaukseltaan bonapartistivastainen päivälehti; ilmestyi Pariisissa 16:nnes- ta helmikuuta 2:seen joulukuuta 1851. — 424.
- 250 *Pitkä parlamentti* (1640—1653) — Englannin parlamentti, jonka kuningas Kaarle I kutsui koolle porvarillisen vallankumouksen alkuvaiheessa ja josta tuli sen lakiasäättävä elin. Vuonna 1649 parlamentti tuomitsi Kaarle I:n mes- tattavaksi ja julisti Englannin tasavallaksi. Vuonna 1653 Cromwell hajotti parlamentin. — 427.
- 251 *Sevennit* — vuoristoseutu Languedocin maakunnassa Ranskassa. Protestant- tivainojen aiheuttama talonpoikaiskapina vuosina 1702—1705 sai tällä kau- della ilmeisen feodalisminvastaisen luonteen. — 434.
- 252 *Konstanzin kirkolliskokous* (1414—1418) oli kutsuttu koolle katolisen kirkon järkähtäneen aseman lujittamiseksi alkaneen uskonpuhdistusliikkeen olois- sa. — 438.
- 253 Tarkoitetaan Orléansin herttuan Filipin holhoojahallitsijana oloa Ranskassa vuosina 1715—1723, jolloin Ludvig XV oli alaikäinen. — 440.
- 254 *Trierin pyhä ihokas* — Trierin tuomiokirkossa säilytettävä katolinen pyhään- jäännös, joka on muka Kristukselta ristiinnaulittaessa riisuttu vaatekappale. Trierin pyhä ihokas on ollut pyhiinvaeltajien palvonnan kohde. — 441.
- 255 14. huhtikuuta 1856 chartistien lehden »*People's Paper*» neljännen vuosijuh- lan kunniaksi järjestetyssä banquetissa Marx käytti hänelle myönnettyä ensim- mäistä puheenvuoroa ja piti puheen proletariaatin maailmanhistoriallisesta osuudesta. Marxin osallistuminen »*People's Paper*» lehden vuosijuhlaan oli kirkas osoitus tieteellisen kommunismin perustanlaskijoiden yhteydestä Eng- lannin chartisteihin sekä Marxin ja Engelsin pyrkimyksestä vaikuttaa aat- teellisesti Englannin proletariaattiin ja tukea chartistien johtajia Englannin työväenliikkeen elvyttämiseksi uudella, sosialistisella perustalla.
»*The People's Paper*» (»Kansanlehti») — chartistien viikkolehti, ilmestyi Lontoossa toukokuusta 1852 kesäkuuhun 1858. Marx ja Engels avustivat leht- eä ja auttoivat myös toimitustyössä lokakuusta 1852 joulukuuhun 1856. Ke- säkuussa 1858 lehti joutui porvarillisten liikemiesten käsiin. — 442, 467.
- 256 Marxin teos »*Kansantaloustieteen arvoitelua*» merkitsi tärkeää vaihetta mar- xilaisen kansantaloustieteen luomisessa. Ennen tämän teoksen kirjoittamista Marx oli tehnyt viisitoista vuotta tieteellistä tutkimustyötä, tutkinut suuren määrän kirjallisuutta ja kehitellyt taloudellisen oppinsa perusteita. Marxilla

oli aikomus esittää työnsä tulokset laajassa taloustieteellisessä tutkielmassa Elo- ja syyskuussa 1857 hän ryhtyi systematisoimaan kokoamaansa aineistoa ja hahmotteli teoksen ensimmäisen suunnitelman. Seuraavien kuukausien aikana Marx täsmensi suunnitelmaansa ja päätti julkaista teoksen osittain, erillisinä julkaisuina. Hän teki ennakkosopimuksen berliniläisen kustantajan F. Dunckerin kanssa ja alkoi valmistella ensimmäistä julkaisua, joka ilmestyi kesäkuussa 1859.

Heti ensimmäisen julkaisun ilmestymisen jälkeen Marxilla oli aikomus julkaista toinen, joka olisi valaissut pääoman ongelmia. Myöhemmät tutkimukset saivat kuitenkin Marxin muuttamaan suuren teoksensa alkuperäistä suunnitelmaa. Toisen ja sitä seuraavien julkaisujen asemesta Marx valmistikin »Pääoman», johon sisältyivät muokatussa asussa myös perusajatukset kirjasta »Kansantaloustieteen arvostelua». — 444.

- ²⁵⁷ Tarkoitetaan keskeneräistä »Johdantoa» Marxin suunnittelemaan laajaan taloustieteelliseen teokseen. Ks. selitystä 256. — 444.
- ²⁵⁸ »*Allgemeine Zeitung*» (»Yleinen lehti») — saksalainen taantumuksellinen päivälehti, perustettu 1798; vuosina 1810—1882 ilmestyi Augsburgissa. Vuonna 1842 lehti julkaisi utooppisen *kommunism*in ja *sozialism*in aatteita vääristeleviä kirjoituksia, jotka Marx paljasti artikkelissaan »Kommunismi ja augsburgilainen »Allgemeine Zeitung». — 445.
- ²⁵⁹ Kyseinen Engelsin artikkeli on arvostelu Marxin kirjasta »Kansantaloustieteen arvostelua». Engels arvioi kirjan proletarisen puolueen huomattavaksi tieteelliseksi saavutukseksi ja tärkeäksi vaiheeksi proletariaatin tieteellisen maailmankatsomuksen kehittälyssä. Arvostelu jäi keskeneräiseksi. Julkaisuun vain kaksi ensimmäistä osaa. Kolmas osa, jossa Engels olisi eritellyt kirjan taloustieteellistä sisältöä, jäi julkaisematta sanomalehden lakkauttamisen vuoksi. Kolmannen osan käsikirjoitusta ei ole löydetty. — 448.
- ²⁶⁰ *Uskonpuhdistus* oli katolista kirkkoa vastaan suunnattu laaja yhteiskunnallinen liike, joka 1500-luvulla oli levinnyt moniin Euroopan maihin. Suurimmas- sa osassa maita uskonpuhdistusliike liittyi valtaviin luokkataisteluihin. Uskonpuhdistus oli aatteellisenä lippuna Saksan talonpoikaissodassa 1524—1525. — 448.
- ²⁶¹ *Kolmikymmenvuotinen sota* (1618—1648) oli protestanttien ja katolilaisten välisen taistelun aiheuttama koko Eurooppaa käsittänyt sota. Saksa oli taistelun pääareenana sekä sotaan osallistuneiden maiden ryöstön ja valloituspyrkimysten kohteena. — 448.
- ²⁶² Vuosina 1477—1555 Hollanti kuului saksalaisen kansakunnan Pyhään Rooman valtakuntaan, jonka jaossa se joutui Espanjan haltuun. 1500-luvun porvarillisen vallankumouksen loppuun mennessä Hollanti vapautui Espanjan herruudesta ja siitä tuli riippumaton porvarillinen tasavalta. — 448.
- ²⁶³ *Kameraalitieteet* muodostivat yhtenäisen oppikurssin, johon sisältyi monien Euroopan maiden keskiaikaisissa ja myöhemmin myös porvarillisissa yliopistoissa opetettuja oppiaineita, kuten hallintotaito, finanssienhoito, taloudenhoito ym. — 449.
- ²⁶⁴ »*Das Volk*» (»Kansa») — viikkolehti, ilmestyi saksan kielellä Lontoossa 7:nestä toukokuuta 20:nteen elokuuta 1859. Marx osallistui läheisesti lehden julkaisuun, ja heinäkuun alusta hän oli sen tosiasiallinen toimittaja. — 449.
- ²⁶⁵ Tässä vihjataan ironisesti oikeistohegeliläisiin, joilla 1830- ja 1840-luvulla oli monia oppituoleja Saksan yliopistoissa ja jotka käyttivät hyväkseen asemaansa hyökkäillessään filosofian radikaalimpien suuntien kannattajia vastaan. *Diadokeista* ks. selitystä 5. — 452.

- ²⁶⁶ Ks. G. W. F. Hegel, »Wissenschaft der Logik» (»Logiikan tiedex»), I osa, 2. osasto. — 453.
- ²⁶⁷ Tarkoitetaan Marxin suunnittelemaa teosta »Politiikan ja kansantaloustieteen arvostelua». — 466.
- ²⁶⁸ Tarkoitetaan *lontoolaista saksalaisten työläisten valistusseuraa*, joka 1850-luvulla sijaitsi Great Windmill Streetin varrella. Seuran olivat perustaneet helmikuussa 1840 K. Schapper, J. Moll ynnä muut Oikeamielisten liiton toimihenkilöt. Marx ja Engels osallistuivat aktiivisesti seuran toimintaan vuosina 1849—1850. Marx ja Engels ja monet heidän kannattajansa erosivat seurasta 17. syyskuuta 1850, koska suurimmalta osaltaan seura asettui Willichin ja Schapperin seikkailuhenkisen ryhmäkunnan puolelle. Kun 1864 perustettiin Internationaali, seurasta tuli Kansainvälisen työväenliiton saksalainen jaosto Lontoossa. Lontoon valistusseura oli olemassa vuoteen 1918, jolloin Englannin hallitus lakkautti sen. — 467.
- ²⁶⁹ Kun ranskalainen vallankumousarmeija oli valloittanut Mainzin, saksalaiset tasavaltalaiset demokraatit perustivat kaupungissa lokakuussa 1792 niin sanotun Tasa-arvoisuuden ja veljeyden ystävien kerhon. Mainzin kerhon jäsenet harjoittivat agitaatiota sen puolesta, että hävitettäisiin vanha feodaalinen järjestys, pystytettäisiin tasavalta ja Reinin lännenpuoleiset alueet liitettäisiin vallankumoukselliseen Ranskaan. Heidän katsomuksensa eivät saaneet enempää kaupunkilaisväestön kuin talonpoikaistonkaan myötätuntoa ja kannatusta. Kerhon toiminta lakkautui, kun preussilaiset valloittivat Mainzin heinäkuussa 1793. — 468.
- ²⁷⁰ Tarkoitetaan nähtävästi kirjaa: W. Bötticher, »Geschichte der Carthager». Berlin 1827 (»Karthagon historia», Berliini 1827), jossa käsitellään pääasiassa Karthagon sotahistoriaa. — 469.
- ²⁷¹ *Kondottieerit* olivat palkkajoukkojen päälliköitä Italiassa 1300- ja 1400-luvulla. — 469.

NIMIHAKEMISTO

A

- Agésilao*s (n. 442 — n. 358 e.a.a.) — Spartan kuningas (n. 399 — n. 358 e.a.a.). — 413.
- Agis I* (k. n. 399 e.a.a.) — Spartan kuningas (n. 426 — n. 399 e.a.a.). — 413.
- Aikin*, John (1747—1822) — englantilainen lääkäri, radikaali publisisti. — 50.
- Ailly*, Pierre d' (1350 — k. 1420 tai 1425) — ranskalainen kardinaali; esitti huomattavaa osaa Konstanzin kirkolliskokouksessa. — 438.
- Albert* (oik. Martin, Alexandre) (1815—1895) — ranskalainen työmies, sosialisti; väliaikaisen hallituksen jäsen 1848. — 185, 187, 197.
- Aleksanteri I* (1777—1825) — Venäjän keisari (1801—1825). — 273.
- Aleksanteri III* (1845—1894) — Venäjän keisari (1881—1894). — 87.
- Aleksanteri Suuri* (356—323 e.a.a.) — Makedonian kuningas, antiikin kuuluisa sotapäällikkö ja valtiomies. — 46, 137, 263, 402.
- Allais*, Louis Pierre Constant (s. n. 1821) — ranskalainen vakoilija. — 401, 405.
- Anglès*, François Ernest (1807—1861) — ranskalainen maanomistaja, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851), edusti järjestyspuoluetta. — 420.
- Annenkov*, Pavel Vasiljevitsš (1812—1887) — venäläinen liberaali tilanherra, kirjailija. — 457—466.
- Augustus* (63 e.a.a. — 14) — Rooman ensimmäinen keisari (27 e.a.a. — 14). — 22.
- Auerswald*, Rudolf von (1795—1866) — preussilainen valtiomies, ministeripresidentti ja ulkoministeri (kesäkuusta syyskuuhun 1848). — 323.

B

- Babeuf*, Gracchus (oik. François Noël) (1760—1797) — ranskalainen vallankumousmies, tunnettu utooppisen tasanjakokommunismiin kannattaja, »yhdenvertaisten» salaliiton järjestäjä. — 117.
- Bailly*, Jean Sylvain (1736—1793) — Ranskan 1700-luvun lopun porvarillisen vallankumouksen toimihenkilö, liberaalin perustuslaillisen porvariston johtaja. — 361.
- Bakunin*, Mihail Aleksandrovitš (1814—1876) — venäläinen demokraatti, publisisti, osallistui vuosien 1848—1849 vallankumoukseen Saksassa; anarkis-

- min ideologeja; I Internationaalissa esiintyi kiihkeänä marxilaisuuden vihollisena; Haagin kongressissa 1872 hänet erotettiin I Internationaalista hajotustoiminnan vuoksi. — 86, 89, 343—344.
- Balzac*, Honoré de (1799—1850) — suuri ranskalainen realistikirjailija. — 440.
- Baraguay d'Hilliers*, Achille (1795—1878) — ranskalainen kenraali; toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, 1851 Pariisin varuskunnan päällikkö; bonapartisti. — 233, 409, 418.
- Barbès*, Armand (1809—1870) — ranskalainen vallankumousmies, pikkuporvarillinen demokraatti; vuoden 1848 vallankumouksen aktiivinen toimihenkilö, osallistumisestaan toukokuun 15. päivän tapahtumiin 1848 sai elinkautisen vankeusrangaistuksen, 1854 hänet armahdettiin. — 216, 251, 442.
- Baroche*, Pierre Jules (1802—1870) — ranskalainen poliitikko ja valtiomies, kuului järjestyspuolueeseen, myöhemmin bonapartisti; 1849 vetotuomioistuimen pääprokuraattorina. — 251, 396, 405, 409, 413.
- Barrot*, Odilon (1791—1873) — ranskalainen porvarillinen poliitikko, helmikuuhun 1848 liberaalin dynastian opposition johtaja; joulukuusta 1848 lokakuuhun 1849 johti järjestyspuolueeseen nojannutta ministeristöä. — 178, 184, 202, 210—212, 214—217, 220, 227, 228, 233, 235, 237, 375—377, 379, 390—392, 410, 412, 417, 424.
- Bassermann*, Friedrich Daniel (1811—1855) — saksalainen porvarillinen poliitikko, Frankfurтин kansalliskokouksen jäsen, kuului oikeistolaiseen keskustaan. — 326.
- Bastiat*, Frédéric (1801—1850) — ranskalainen vulgaari taloustieteilijä. — 181.
- Bastide*, Jules (1800—1879) — ranskalainen porvarillinen poliitikko ja publisti; »Le National» lehden toimittaja (1836—1846); ulkoministerinä (toukokuusta joulukuuhun 1848). — 205.
- Bauer*, Bruno (1809—1882) — saksalainen idealistifilosofi, tunnetuimpia nuorhegeliläisiä, porvarillinen radikaali; vuoden 1866 jälkeen kansallisliberaali. — 12, 13, 21, 23, 32—34, 35—38.
- Baze*, Jean Didier (1800—1881) — ranskalainen asianajaja ja poliitikko, orleanisti. — 417, 428.
- Beaumarchais*, Pierre Augustin (1732—1799) — tunnettu ranskalainen näytelmäkirjailija. — 216.
- Bebel*, August (1840—1913) — kansainvälisen ja Saksan työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, vuodesta 1867 johti Saksan työväenyhdistysten liittoa, I Internationaalin jäsen, vuodesta 1867 valtiopäivämies, Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen perustaja ja johtaja, Marxin ja Engelsin ystävä ja toimintatoveri, II Internationaalin toimihenkilö. — 172.
- Bedeau*, Marie Alphonse (1804—1863) — ranskalainen kenraali ja poliitikko, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen; toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen varapresidentti. — 380, 410.
- Bem*, Józef (1795—1850) — puolalainen kenraali, otti osaa kapinaan 1830—1831; osallistui 1848 vallankumoustaisteluihin Wienissä; Unkarin vallankumousarmeijan johtaja. — 317.
- Benoist d'Azy*, Denis (1796—1880) — ranskalainen poliitikko, rahamies; lakiasäättävän kansalliskokouksen varapresidentti (1849—1851), legitimisti. — 412, 416.
- Bernard* — ranskalainen eversti, johti sotilasvaliokuntia, jotka rankaisivat ke-säkuun (1848) kapinan osanottajia Pariisissa; 2. joulukuuta 1851 suoritettun välikaappauksen jälkeen yksi bonapartisteja vastustaneiden tasavaltalaisten syytteenpanon järjestäjistä. — 374.
- Berryer*, Pierre Antoine (1790—1868) — ranskalainen asianajaja ja poliitikko, legitimisti. — 236, 383, 396, 410, 416, 417, 419, 422.
- Bevan*, W. — Swansean kaupungin trade unionien neuvoston puheenjohtaja, 1887 mainitussa kaupungissa pidetyn trade unionien kongressin puheenjohtaja. — 89.

- Billault*, Auguste Adolphe Marie (1805—1863) — ranskalainen poliitikko, orleanisti, vuodesta 1849 bonapartisti, perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1848—1849); sisäministeri (1854—1858). — 412.
- Bismarck*, Otto, ruhtinas (1815—1898) — Preussin ja Saksan valtiomies ja diplomaatti, Preussin junkkerien edustaja; Preussin ministeripresidentti (1862—1871), Saksan valtakunnankansleri (1871—1890). — 91, 167, 170, 172, 178.
- Blanc*, Louis (1811—1882) — ranskalainen pikkuporvarillinen sosialisti, historioitsija; 1848 väliaikaisen hallituksen jäsen ja Luxembourgin valiokunnan puheenjohtaja; elokuusta 1848 pikkuporvarillisten maanpakolaisten johtaja Lontoossa. — 119, 185, 186, 190, 194, 195, 197, 202, 213, 224, 250, 267, 360.
- Blanqui*, Louis Auguste (1805—1881) — ranskalainen kumouksmies, utopistikomunisti, vuoden 1848 vallankumouksen kaudella kuului Ranskan demokraattisen ja proletarisen liikkeen ääriivasemmistoon; sai useita vankeusrangaistuksia. — 195, 216, 249—251, 366, 442.
- Blum*, Robert (1807—1848) — saksalainen pikkuporvarillinen demokraatti, johdatti vasemmistosiipeä Frankfurtin kansalliskokouksessa; lokakuussa 1848 osallistui Wienin puolustukseen; hänet ammuttiin, kun vastavallankumoukselliset joukot valloittivat kaupungin. — 322, 330.
- Bötticher*, Karl Wilhelm (k. 1868). — 468.
- Boguslawski*, Albert (1834—1905) — saksalainen kenraali ja sotilaskirjailija. — 177, 178.
- Boisguillebert*, Pierre (1646—1714) — ranskalainen taloustieteilijä, fysiokraattien edeltäjä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen kantaisä Ranskassa. — 241.
- Bonald*, Louis Gabriel Ambroise (1754—1840) — ranskalainen poliitikko ja publicisti, monarkisti. — 277.
- Bonaparte* — ks. *Napoleon III*.
- Bonaparte*, Jérôme (1784—1860) — Napoleon I:n nuorin veli, Westfalenin kuningas (1807—1813). — 236.
- Bonaparte*, Napoleon Joseph Charles Paul (1822—1891) — Jérôme Bonaparten poika, Louis Bonaparten serkku, toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 236.
- Bonaparte* — keisarisuku Ranskassa (1804—1814, 1815, 1852—1870). — 432, 434.
- Bourbon* — ranskalainen kuningassuku (1589—1792, 1814—1815 ja 1815—1830). — 222, 236, 375, 381, 414—417, 419, 432.
- Brandenburg*, Friedrich Wilhelm, kreivi (1792—1850) — preussilainen kenraali ja valtiomies, vastavallankumouksellisen ministeristön päämies (marraskuusta 1848 marraskuuhun 1850). — 121.
- Bréa*, Jean Baptiste Fidèle (1790—1848) — ranskalainen kenraali, taantumusmies, osallistui kesäkuun kapinan kukistamiseen 1848, kapinalliset ampuiivat hänet. — 224.
- Brentano*, Lorenz (1813—1891) — badenilainen pikkuporvarillinen demokraatti; Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen 1848, kuului vasemmistosiipeen; 1849 Badenin väliaikaisen hallituksen päämies, kapinan kukistumisen jälkeen maanpaossa. — 344.
- Bright*, John (1811—1889) — englantilainen tehtailija, Anti-Corn-Law-League'n perustaja; 1860-luvun lopulta liberaalipuolueen johtajia; useissa ministerinviroissa liberaalihallituksissa. — 239.
- Brogie*, Achille Charles (1785—1870) — ranskalainen valtiomies, pääministeri (1835—1836), lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851), orleanisti. — 396, 417.
- Brutus*, Marcus Junius (n. 85—42 e.a.a.) — roomalainen valtiomies, johdatti salaaliittoa Julius Caesaria vastaan. — 361.
- Bugeaud de la Piconnerie*, Thomas Robert (1784—1849) — ranskalainen marsalkka; edustajakamarin jäsen heinäkuun monarkian kaudella, orleanisti, 1848—1849 vuoristojoukkojen ylikomentaja, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 211.

Büchner, Ludwig (1824—1899) — saksalainen porvarillinen fysiologi ja filosofi, vulgaarin materialismin kannattaja. — 452.

C

Cabet, Étienne (1788—1856) — ranskalainen publisisti, osallistui proletariaatin poliittiseen liikkeeseen 1830- ja 1840-luvulla, tunnettu rauhallisen utopiinisen kommunismin kannattajana, kirjoittanut teoksen »Voyage en Icarie» («Matka Ikariaan»). — 90, 118, 195.

Caesar, Gaius Julius (n. 100—44 e.a.a.) — kuuluisa roomalainen sotapäällikkö ja valtiomies. — 235, 361.

Caligula (12—41) — Rooman keisari (37—41). — 377.

Camphausen, Ludolf (1803—1890) — saksalainen pankkiiri, reiniläisen liberaalin porvariston johtomiehiä; maaliskuusta kesäkuuhun 1848 Preussin ministeripresidentti. — 122, 295, 298, 304, 323.

Capefigue, Jean Baptiste Honoré Raymond (1802—1872) — ranskalainen publisisti ja historioitsija, monarkisti. — 259.

Carlier, Pierre (1799—1858) — Pariisin poliisiprefekti (1849—1851), bonapartisti. — 246, 392, 402, 406, 425.

Carnot, Lazare Hippolyte (1801—1888) — ranskalainen publisisti ja poliitikko, porvarillinen tasavaltalainen; väliaikaisen hallituksen jäsen (1848), toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen; vuoden 1851 jälkeen bonapartistien valtaa vastaan suunnatun tasavaltalaisen opposition johtajia. — 250—251.

Carnot, Lazare Nicolas (1753—1823) — ranskalainen matemaatikko ja fyysikko, poliitikko ja sotilashenkilö, porvarillinen tasavaltalainen; 1700-luvun lopulla Ranskan porvarillisen vallankumouksen kaudella liittyi jakobiineihin, Ranskan puolustuksen järjestäjiä Euroopan valtioiden liittoumaa vastaan. — 250.

Cato (Marcus Porcius Cato vanhempi) (234—149 e.a.a.) — roomalainen valtiomies ja kirjailija. — 205.

Caussidière, Marc (1808—1861) — ranskalainen pikkuporvarillinen demokraatti, osallistui Lyonin kapinaan 1834; helmikuusta kesäkuuhun 1848 Pariisin poliisiprefektinä, perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, kesäkuussa 1848 lähti maanpakoon Englantiin. — 190, 202, 224, 360.

Cavaignac, Louis Eugène (1802—1857) — ranskalainen kenraali ja poliitikko, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen; toukokuusta 1848 sotaministeri, tukahdutti poikkeuksellisen julmasti Pariisin työläisten kesäkuun kapinan; hänellä oli ylin toimeenpanovalta (kesäkuusta joulukuuhun 1848). — 199, 201, 204—210, 213, 214, 218—220, 225, 229, 309, 369, 373, 374, 380, 411, 421, 428.

Chambord, Henri Charles, kreivi (1820—1883) — Bourbon-suvun vanhemman haaran viimeinen jäsen, hänen isoisänsä oli Kaarle X; Henrik V:n nimellä tavoitteli Ranskan kruunua. — 234, 261, 383, 400, 416, 419.

Changarnier, Nicolas Anne Théodule (1793—1877) — ranskalainen kenraali ja porvarillinen poliitikko, monarkisti; 1848 kesäkuun tapahtumien jälkeen Pariisin varuskunnan ja kansalliskaartin päällikkö, osallistui 13. kesäkuuta 1849 mielenosoituksen hajottamiseen Pariisissa. — 211, 217, 226, 230, 233, 260, 263, 264, 304, 376—379, 385, 388, 389, 402, 403, 405, 408—411, 413, 418, 420, 424, 426, 428.

Charras, Jean Baptiste Adolphe (1810—1865) — ranskalainen sotilasanalan toimihenkilö ja poliitikko, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen; osallistui Pariisin työläisten kesäkuun (1848) kapinan tukahduttamiseen; esiintyi Louis Bonapartea vastaan, joutui karkotetuksi Ranskasta. — 357, 428.

Cherbuliez, Antoine Elisée (1797—1869) — sveitsiläinen taloustieteilijä, Sismondin seuraaja. — 62.

Cherval, Julien (oik. Joseph Crämer) — preussilainen vakoilija, joka oli tunkeutunut Kommunistien liittoon; yksi Pariisissa helmikuussa 1852 niin sanotun

- saksalais-ranskalaisen salaliiton jutussa syytetyistä; poliisin auttamana karkasi vankilasta. — 352.
- Cobden*, Richard (1804—1865) — englantilainen tehtailija, porvarillinen poliitikko, vapaakaupan kannattajien johtomiehiä ja Anti-Corn-Law-League'n perustajia. — 239.
- Constant de Rebecque*, Benjamin (1767—1830) — ranskalainen kirjailija, liberaali poliitikko. — 361.
- Cousin*, Victor (1792—1867) — ranskalainen idealistifilosofi, eklektikko. — 361.
- Crémieux*, Adolphe (1796—1880) — ranskalainen asianajaja ja poliitikko, 1840-luvulla porvarillinen liberaali. — 185, 218.
- Creton*, Nicolas Joseph (1798—1864) — ranskalainen asianajaja; toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, orleanisti. — 241, 415.
- Cromwell*, Oliver (1599—1658) — porvariston ja porvaristuneen aateliston johtaja Englannin 1600-luvun porvarillisen vallankumouksen kaudella, vuodesta 1653 Englannin, Skotlannin ja Irlannin lordiprotektori. — 361, 427.
- Cubières*, Amédée Louis (1786—1853) — ranskalainen kenraali ja valtiomies, orleanisti; 1847 sai virka-alennuksen lahjusten oton ja väärinkäytösten vuoksi. — 240.

D

- Dahlmann*, Friedrich Christoph (1785—1860) — saksalainen historioitsija ja poliitikko, liberaali, 1848—1849 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului oikeistolaiseen keskustaani. — 282.
- Dante* Alighieri (1265—1321) — suuri italialainen runoilija. — 93, 447.
- Danton*, Georges Jacques (1759—1794) — Ranskan porvarillisen vallankumouksen merkkimiehiä 1700-luvun lopulla, jakobiinien oikeistosiiven johtaja. — 340, 360.
- Darwin*, Charles Robert (1809—1882) — suuri englantilainen luonnontutkija, tieteellisen polveutumisopin perustanlaskija. — 88.
- Demosthenes* (384—322 e.a.) — kuuluisa muinaiskreikkalainen puhuja ja valtiomies. — 236.
- Desmoulins*, Camille (1760—1794) — ranskalainen publisisti, 1700-luvun lopulla porvarillisen vallankumouksen merkkimiehiä, oikeistojakobiini. — 360.
- Dietz*, Oswald (n. 1824—1864) — saksalainen arkkitehti; 1848—1849 vallankumouksen osanottaja, maanpaossa Lontoossa; Kommunistien liiton Keskuskomitean jäsen, Liiton hajottua kuului Willichin—Schapperin seikkailuhenkiseen ryhmäkuntaan, myöhemmin osallistui sisällissotaan USA:ssa pohjoisvaltojen puolella. — 352.
- Diocletianus* (n. 245—313) — Rooman keisari (284—305). — 179.
- Doblhoff*, Anton (1800—1872) — itävaltalainen valtiomies, maltillinen liberaali; 1848 kauppaministeri (toukokuu) ja sisäministeri (heinäkuu—lokakuu). — 313.
- Duchâtel*, Charles (1803—1867) — ranskalainen valtiomies, orleanisti, sisäministeri (1839—1840, 1840 — helmikuu 1848). — 416.
- Duclerc*, Charles Théodore Eugène (1812—1888) — ranskalainen poliitikko, »Le National» lehden toimituskunnan jäsen (1840—1846). — 218.
- Dufaure*, Jules Armand Stanislas (1798—1881) — ranskalainen porvarillinen poliitikko, orleanisti; 1848 perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, lokakuusta joulukuuhun 1848 sisäministeri Cavaignacin hallituksessa. — 207, 209, 240.
- Duncker*, Franz (1822—1888) — saksalainen porvarillinen poliitikko ja kustantaja. — 448.
- Dupin*, André Marie Jean Jacques (1783—1865) — ranskalainen lakimies ja poliitikko, orleanisti, lakiasäättävän kansalliskokouksen puheenjohtaja (1849—1851); myöhemmin bonapartisti. — 258, 402, 405.

- Dupont de l'Eure*, Jacques Charles (1767—1855) — ranskalainen poliitikko, liberaali; osallistui porvarilliseen vallankumoukseen 1700-luvun lopulla ja vuoden 1830 vallankumoukseen; 1848 väliaikaisen hallituksen puheenjohtaja. — 185.
- Duprat*, Pascal (1815—1885) — ranskalainen lehtimies, porvarillinen tasavaltalainen; toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, esiintyi Louis Bonapartea vastaan. — 406, 407.

E

- Eichhorn*, Johann Albrecht Friedrich (1779—1856) — preussilainen valtiomies, Preussin kultti-, valistus- ja lääkintöasiain ministeri (1840—1848). — 284.
- Eisenmann*, Gottfried (1795—1867) — saksalainen publisisti, Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului keskustaan ja sitten vasemmistosiipeen. — 274.
- Engels*, Friedrich (1820—1895) (elämäkertatietoja). — 88—90, 95, 125, 126, 164, 166, 446, 467—469.

F

- Falloux*, Alfred (1811—1886) — ranskalainen poliitikko, legitimisti ja klerikaali, 1848 kansallistyöhuoneiden hajottamisen alullepanija ja Pariisin kesäkuun kapinan tukahduttamisen innoittaja; opetusministeri (1848—1849). — 211, 219, 228, 237, 379, 390, 391, 417, 419.
- Faucher*, Léon (1803—1854) — ranskalainen porvarillinen poliitikko, orleanisti, taloustieteilijä, malthusilainen, sisäministeri (joulukuusta 1848 toukokuuhun 1849 ja 1851), myöhemmin bonapartisti. — 181, 211, 216, 218, 397, 413, 417.
- Ferdinand I* (1793—1875) — Itävallan keisari (1835—1848). — 312, 314, 322.
- Ferdinand II* (1810—1859) — Napolin kuningas (1830—1859), 1848 Messinan pommituksen takia sai lisänimen »kuningas Bomba». — 308.
- Ferrier*, François Louis Auguste (1777—1861) — ranskalainen vulgaari porvarillinen taloustieteilijä. — 449.
- Feuerbach*, Ludwig (1804—1872) — esimarxilaisen kauden suuri saksalainen materialistifilosofi. — 7—13, 20—23, 36—38, 55, 452.
- Fleury*, Charles (olk. Carl Friedrich August *Krause*) (s. 1824) — lontoolainen kauppias, preussilainen vakooijia. — 352—354.
- Flocon*, Ferdinand (1800—1866) — ranskalainen poliitikko, pikkuporvarillinen demokraatti, »La Réforme» lehden toimittaja; 1848 väliaikaisen hallituksen jäsen. — 185.
- Flotte*, Paul de (1817—1860) — ranskalainen meriupseeri, Blanquin kannattaja, osallistui aktiivisesti toukokuun 15. päivän tapahtumiin ja kesäkuun kapinaan 1848 Pariisissa, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851). — 250, 251, 396.
- Fouché*, Joseph (1759—1820) — 1700-luvun lopun Ranskan porvarillisen vallankumouksen merkkimiehiä, jakobiini, poliisiministeri Napoleon I:n aikana; hänelle oli tunnusomaista ääretön periaatteettomuus. — 246.
- Fould*, Achille (1800—1867) — ranskalainen pankkiiri, orleanisti, myöhemmin bonapartisti; useita kertoja finanssiministerinä 1849—1867. — 192, 204, 214, 237, 238, 240, 241, 392, 409, 413, 419.
- Fouquier-Tinville*, Antoine Quentin (1746—1795) — Ranskan porvarillisen vallankumouksen merkkimiehiä 1700-luvun lopulla, vuodesta 1793 yleisenä syytäjänä vallankumouksellisessa tribunaalissa. — 221.
- Fourier*, Charles (1772—1837) — suuri ranskalainen utopistisocialisti. — 117—119, 457, 465.
- Frans I* (1768—1835) — Itävallan keisari (1804—1835). — 289, 291.
- Frans Joosef I* (1830—1916) — Itävallan keisari (1848—1916). — 329.
- Fredrik August II* (1797—1854) — Saksin kuningas (1836—1854). — 339.

- Fredrik II* (»Suuri») (1712—1786) — Preussin kuningas (1740—1786). — 176.
Fredrik Vilhelm III (1770—1840) — Preussin kuningas (1797—1840). — 276, 278, 279.
Fredrik Vilhelm IV (1795—1861) — Preussin kuningas (1840—1861). — 276—280, 295, 296, 324, 334, 335.
Fröbel, Julius (1805—1893) — saksalainen lehtimies ja edistysmielisen kirjallisuuden kustantaja, pikkuporvarillinen radikaali, myöhemmin liberaali; osallistui Saksan vallankumoukseen 1848—1849, Frankfurtin kansalliskouksen jäsen, kuului vasemmistosiipeen. — 322.

G

- Gervinus, Georg Gottfried* (1805—1871) — saksalainen porvarillinen historioitsija, liberaali; 1848 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen. — 283.
Girardin, Delphine de (1804—1855) — ranskalainen kirjailijatar, Émile de Girardinin puoliso. — 440.
Girardin, Émile de (1806—1881) — ranskalainen porvarillinen publisisti ja poliitikko, »La Presse» lehden toimittaja; ennen vallankumousta 1848 oppositiossa Guizot'n hallitusta vastaan, vallankumouksen aikana porvarillinen tasavaltalainen, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851); myöhemmin bonapartisti. — 258, 407.
Giraud, Charles Joseph Barthélemy (1802—1881) — ranskalainen lakimies, monarkisti, opetusministeri (1851). — 426.
Goethe, Johann Wolfgang (1749—1832) — suuri saksalainen kirjailija ja ajattelija. — 21, 364.
Goudchaux, Michel (1797—1862) — ranskalainen pankkiiri, porvarillinen tasavaltalainen, 1848 väliaikaisen hallituksen finanssiministeri. — 202—203.
Gracchus-veljekset, Gaius Sempronius (153—121 e.a.a.) ja *Tiberius Sempronius* (163—133 e.a.a.) — kansantribuuneja muinaisessa Roomassa, kamppailivat maanjakolain hyväksymisen puolesta talonpoikien etua silmällä pitäen. — 178, 361.
Grandin, Victor (1797—1849) — ranskalainen tehtailija, edustajakamarin jäsen (1839—1848); toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, katsomuksiltaan ääritaan-
tumuksellinen. — 181.
Granier de Cassagnac, Adolphe (1806—1880) — ranskalainen lehtimies, periaatteeton poliitikko, orleanisti vuoteen 1848, sen jälkeen bonapartisti; toisen keisarikunnan kaudella lakiasäättävän kokouksen jäsen. — 259, 440.
Greif — preussilainen poliisiupseeri, 1850-luvun alussa yksi preussilaisten vakolijoiden johtajista Lontoossa. — 352—354.
Grün, Karl (1817—1887) — saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, 1840-luvun keskivaiheilla »todellisen sosialismin» huomattavimpia edustajia. — 116.
Guinard, Auguste Joseph (1799—1874) — ranskalainen pikkuporvarillinen demokraatti; osallistui aktiivisesti vuoripuolueen esiintymiseen 13. kesäkuuta 1849. — 251.
Guise, herttua — ks. *Henrik II*.
Guizot, François Pierre Guillaume (1787—1874) — ranskalainen porvarillinen historioitsija ja valtiomies, vuosina 1840—1848 johti tosiasiallisesti Ranskan sisä- ja ulkopolitiikkaa. — 94, 181, 183, 184, 199, 205, 211, 217, 233, 237, 371, 416, 417, 431, 440, 445.
Görgey, Arthur (1818—1916) — Unkarin vallankumouksen 1848—1849 osanottaja, kenraali; Unkarin armeijan ylipäällikkö (huhtikuu—kesäkuu 1849). — 320.

H

- Hampden, John* (1594—1643) — Englannin 1600-luvun porvarillisen vallankumouksen huomattava toimihenkilö, ilmensi porvariston ja porvaristuneen aateliston etuja. — 324.

- Hansemann*, David (1790—1864) — suuren kapitalisti, reinitiläisen liberaalin porvariston johtaja; maaliskuusta syyskuuhun 1848 Preussin finanssiministeri. — 121, 122, 295, 298, 304, 323, 324.
- Haussez*, Charles (1778—1854) — ranskalainen poliitikko, taantumusmies, meriministeri 1829. — 251.
- Hauptouf*, Alphonse Henri (1789—1865) — ranskalainen kenraali, legitimisti, sitten bonapartisti; sotaministeri (1849—1850). — 237, 245, 250, 258, 263, 392, 396, 402—404.
- Haynau*, Julius Jakob (1786—1853) — itävaltalainen kenraali, tukahdutti julmasti vallankumousliikkeen Italiassa ja Unkarissa 1848—1849. — 234, 304.
- Haxthausen*, August (1792—1866) — preussilainen virkamies ja kirjailija, laatinut teoksen, jossa kuvasi yhteisöjärjestelmän jäänteitä Venäjän maanomistussuhteissa. — 95.
- Hegel*, Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — klassisen saksalaisen filosofian huomattavin edustaja, objektiivinen idealisti. — 10, 11, 12, 23, 35, 36, 39, 41, 275, 360, 445, 449, 451—453, 459.
- Heine*, Heinrich (1797—1856) — suuri saksalainen vallankumouksellinen runoilija. — 301, 308.
- Helvétius*, Claude Adrien (1715—1771) — tunnettu ranskalainen filosofi, mekanistisen materialismin kannattaja, ateisti. — 226.
- Henrik II*, *Guise*, herttua (1614—1664) — osallistui Fronde-kapinaan. — 439.
- Henrik V* — ks. *Chambord*, Henri Charles.
- Henrik VI* (1421—1471) — Englannin kuningas (1422—1461). — 415.
- Henrik VIII* (1491—1547) — Englannin kuningas (1509—1547). — 48.
- Henrik LXXII* Reuss-Greiz-Schleiz-Lobenstein-Ebersdorf (1797—1853) — pienen saksalaisen valtion Reussin nuoremman haaran valtakunnan ruhtinas (1822—1848). — 332.
- Herwegh*, Georg (1817—1875) — tunnettu saksalainen runoilija, pikkuporvarillinen demokraatti. — 236.
- Heydt*, August, paroni *von der* (1801—1874) — preussilainen valtiomies, kauppa-, teollisuus- ja yleisten töiden ministeri (1848—1858). — 121.
- Hirsch*, Wilhelm — kauppa-apulainen Hampurista, 1850-luvun alussa Preussin vakooilijana Lontoossa. — 353, 354.
- Hugo*, Victor (1802—1885) — suuri ranskalainen kirjailija, toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 236, 259, 356, 391.

J

- Jellachich*, Josip, kreivi (1801—1859) — itävaltalainen kenraali, Kroatian, Dalmatian ja Slavonian baani (1848—1859), osallistui aktiivisesti vuosien 1848—1849 vallankumouksen tukahduttamiseen Unkarissa ja Itävallassa. — 313, 314, 315, 317, 318, 319.
- Joinville*, François Ferdinand Philippe Louis Marie, Orléansin herttua, prinssi (1818—1900) — Ludvig Filipin poika, vuoden 1848 vallankumouksen voiton jälkeen maanpaossa Englannissa. — 417, 424.
- Joosef II* (1741—1790) — niin sanotun Pyhän Rooman valtakunnan keisari (1765—1790). — 288, 290.
- Jordan*, Sylvester (1792—1861) — saksalainen lakimies ja poliitikko, 1848—1849 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen. — 274.
- Juhana* (1782—1859) — itävaltalainen arkkiherttua, kesäkuusta 1848 joulukuuhun 1849 Saksan valtionhoitaja. — 300, 341, 346, 347.
- Juvenalis* (Decimus Iunius Juvenalis) (s. n. 60 — k. vuoden 127 jälkeen) — kuuluisa roomalainen satiirikkorunoilija. — 178.

K

- Kaarle Albert* (1798—1849) — Piemonten kuningas (1831—1849). — 220.
- Kaarle X* (1757—1836) — Ranskan kuningas (1824—1830). — 251.

Kaarle Suuri (n. 742—814) — frankkien kuningas (768—800) ja keisari (800—814). — 62, 302.

Kant, Immanuel (1724—1804) — etevä saksalainen filosofi, saksalaisen idealismin kantaisä 1700-luvun lopulla ja 1800-luvun alussa. — 237, 452.

Konstantinus (n. 274—337) — Rooman keisari (306—337). — 179.

Köller, Ernst Matthias (1841—1928) — saksalainen taantumuksellinen valtiomies, valtiopäivämies (1881—1888), Preussin sisäministeri 1894—1895; vainosi sosiaalidemokraattista puoluetta. — 179.

L

Lacrosse, Bertrand Théobald Joseph (1796—1865) — ranskalainen poliitikko, orleanisti, yleisten töiden ministeri; vuodesta 1850 bonapartisti. — 229.

Laffitte, Jacques (1767—1844) — ranskalainen suurpankkiiri ja poliitikko, orleanisti. — 181.

La Hitte, Jean Ernest (1789—1878) — ranskalainen kenraali, bonapartisti; lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851), ulkoministeri (1849—1851). — 251, 396.

Lamartine, Alphonse (1790—1869) — ranskalainen runoilija, historioitsija ja poliitikko; 1848 ulkoministeri ja väliaikaisen hallituksen tosiasiallinen päämies. — 185, 189, 195, 198, 412.

Lamoricière, Christophe Louis Léon (1806—1865) — ranskalainen kenraali, mallittainen porvarillinen tasavaltalainen, osallistui aktiivisesti kesäkuun kapinan kukistamiseen 1848; sotaministeri Cavaignacin hallituksessa (kesäkuu—joulukuu). — 380, 428.

La Rochejaquelein, Henri Auguste Georges, markiisi (1805—1867) — ranskalainen poliitikko, legitimistien puolueen johtajia, toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 186, 417.

Lassalle, Ferdinand (1825—1864) — saksalainen pikkuporvarillinen publisisti, asianajaja; 1848—1849 osallistui demokraattiseen liikkeeseen Reinin maakunnassa; 1860-luvulla liittyi työväenliikkeeseen, Saksan yleisen työväenyhdistyksen perustajia (1863); kannatti Saksan yhdistämistä »ylhäältä käsin» Preussin ylivaltaan, pani alulle opportunistisen suuntauksen Saksan työväenliikkeessä. — 89, 172.

Latour, Theodor, kreivi (1780—1848) — itävaltalainen valtiomies, monarkisti; 1848 sotaministeri; lokakuussa 1848 kapinalliset surmasivat hänet Wienissä. — 314.

Leclerc, Alexandre — pariisilainen liikemies, järjestyspuolueen kannattaja, osallistui työläisten kesäkuun kapinan kukistamiseen 1848. — 256.

Ledru-Rollin, Alexandre Auguste (1807—1874) — ranskalainen publisisti, pikkuporvarillisten demokraattien johtajia, »La Réforme» lehden toimittaja; vuoripuolueen johtaja, perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, myöhemmin maanpaossa. — 119, 185, 192, 195, 201, 202, 210, 216, 218—220, 224, 225, 227, 228, 230, 240, 251, 257, 267, 304, 369, 380, 385, 387.

Le Flô, Adolphe Emmanuel Charles (1804—1887) — ranskalainen kenraali ja poliitikko; järjestyspuolueen jäsen, toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 378, 428.

Lemoine, John (1814—1892) — »Journal des Débats» lehden englantilainen kirjeenvaihtaja. — 259.

Leopold (1790—1852) — Badenin suurherttua (1830—1852). — 339.

Lermnier, Jean Louis Eugène (1803—1857) — ranskalainen publisisti, orleanisti, vertaavan oikeustieteen professori »Collège de France'ssa» (1831—1839); jätti oppituolin ylioppilaiden esittämän vastalauseen vuoksi. — 217.

- Levy*, Gustav — saksalainen sosialisti, Saksan Yleisen työväenyhdistyksen aktiivisia toimihenkilöitä. — 467.
- Licinius* (Gaius Licinius Stolo) — roomalainen valtiomies 300-luvun alkupuolisella e.a.a.; kansantribuunina julkaisi yhdessä Sextiuksen kanssa lakeja plebeijien etuja silmällä pitäen. — 16.
- List*, Friedrich (1789—1846) — saksalainen vulgaari porvarillinen taloustieteilijä, äärimmäisen protektionismin kannattaja. — 449.
- Locke*, John (1632—1704) — huomattava englantilainen dualistifilosofi, sensuaalisti. — 361.
- Louis Bonaparte* — ks. *Napoleon III*.
- Louis Napoleon* — ks. *Napoleon III*.
- Ludvig Filip* (1773—1850) — Orléansin herttua, Ranskan kuningas (1830—1848). — 181, 182, 184, 205, 207, 210, 211, 232, 235, 238, 239, 240, 261, 291, 365, 366, 368, 369, 374, 375, 380, 389, 390, 400, 416—419, 432.
- Ludvig Filip* [*Albert*], Pariisin kreivi (1838—1894) — kuningas Ludvig Filipin pojanpoika, Ranskan kruunun tavoittelija. — 261, 416.
- Ludvig IX*, »Pyhä» (1215—1270) — Ranskan kuningas (1226—1270). — 234.
- Ludvig XIV* (1638—1715) — Ranskan kuningas (1643—1715). — 241, 434.
- Ludvig XV* (1710—1774) — Ranskan kuningas (1715—1774). — 253, 440.
- Ludwig XVI* (1754—1793) — Ranskan kuningas (1774—1792), hänet mestattiin Ranskan porvarillisen vallankumouksen aikana. — 276.
- Ludvig XVIII* (1755—1824) — Ranskan kuningas (1814—1815 ja 1815—1824). — 361.
- Luther*, Martti (1483—1546) — tunnettu uskonpuhdistaja, protestantismin (luterilaisuuden) perustaja Saksassa; saksalaisen porvariston ideologi. — 360.

M

- Macfarlane*, Helen — vuosina 1849—1850 chartistien sanomalehtien aktiivinen kirjeenvaihtaja, käänsi »Kommunistisen puolueen manifestin» englannin kielelle. — 85.
- Machiavelli*, Niccolò (1469—1527) — italialainen poliitikko, historioitsija ja kirjailija. — 469.
- Mac-Mahon*, Marie Edmé Patrick Maurice de (1808—1893) — ranskalainen marsalkka, taantumuksellinen poliitikko, bonapartisti; Pariisin Kommunin pyöveleitä; kolmannen tasavallan presidentti (1873—1879). — 171.
- Magnan*, Bernard Pierre (1791—1865) — ranskalainen marsalkka, bonapartisti, 2. joulukuuta 1851 suoritetun vallankaappauksen järjestäjiä. — 418, 425, 428.
- Maistre*, Joseph de (1753—1821) — ranskalainen kirjailija, taantumuksellisen ylimystön ja klerikaalien ideologeja, vastusti kiihkeästi Ranskan porvarillista vallankumousta 1700-luvun lopulla. — 277.
- Maksimilian II Joosef* (1811—1864) — Baijerin kuningas (1848—1864). — 332.
- Maleville*, Léon de (1803—1879) — ranskalainen poliitikko, orleanisti, toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, sisäministeri (joulukuun loppupuolella 1848). — 412.
- Manteuffel*, Otto Theodor, paroni (1805—1882) — preussilainen valtiomies, sisäministeri (1848—1850), ministeripresidentti (1850—1858). — 324.
- Marche* — ranskalainen työmie, joka kansan nimessä vaati 1848, että väliaikainen hallitus olisi julistanut oikeuden työhön. — 186.
- Marie*, Alexandre (1795—1870) — ranskalainen poliitikko, maltillinen porvarillinen tasavaltalainen; 1848 yleisten töiden ministeri, myöhemmin oikeusministerinä Cavaignacin hallituksessa. — 193, 194.
- Marrast*, Armand (1801—1852) — ranskalainen publisisti, maltillisten porvarillisten tasavaltalaisten johtajia, »Le National» lehden toimittaja; 1848 väliai-

- kaisen hallituksen jäsen ja Pariisin määri, perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen puheenjohtaja (1848—1849). — 195, 201, 205—207, 218, 225, 267, 361, 369, 377, 378.
- Marx Karl* (1818—1883) (elämäkertatietoja). — 90, 92, 125—127, 129, 164—166, 169, 171, 354, 356—359, 444—447, 453—455, 457, 466—469.
- Masaniello* (Tommaso *Aniello*) (1620—1647) — kalastaja, johti 1647 Napolin kansankapinaa Espanjan herruutta vastaan. — 427.
- Mathieu de la Drôme*, Philippe Antoine (1808—1865) — ranskalainen pikkuporvarillinen demokraatti; toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, kuului vuoripuolueeseen, vuodesta 1851 maanpaossa. — 217.
- Mauguin*, François (1785—1854) — ranskalainen lakimies, ennen vuotta 1848 liberaalin dynastisen opposition johtajia; toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 405.
- Maupas*, Charlemagne Émile de (1818—1888) — ranskalainen asianajaja, bonapartisti, Pariisin poliisiprefekti (1851), 2. joulukuuta 1851 suoritetun vallankaappauksen järjestäjä, poliisiministeri (1852—1853). — 425.
- Maurer*, Georg Ludwig (1790—1872) — tunnettu saksalainen porvarillinen historioitsija, tutkinut muinaisen ja keskiaikaisen Saksan yhteiskuntarakennetta. — 107.
- Meissner*, Otto Karl (1819—1902) — hampurilainen kustantaja, julkaissut »Pääoman» ja useita muita Marxin ja Engelsin teoksia. — 166.
- Messenhauser*, Caesar Wenzel (1813—1848) — itävaltalainen upseeri, kansalliskaartin päällikkö ja Wienin komendantti lokakuun kapinan aikana 1848; hänet ammuttiin, kun vastavallankumoukselliset joukot valloittivat kaupungin. — 317.
- Metternich*, Clemens, ruhtinas (1773—1859) — itävaltalainen taantumuksellinen valtiomies; ulkoministeri (1809—1821) ja valtiokansleri (1821—1848), pyhän allianssin perustajia. — 94, 276, 286, 287, 289—293, 295.
- Mierostawski*, Ludwik (1814—1878) — puolalainen poliitikko ja sotilas, osallistui Puolan kapinaan 1830—1831; johti Poznanin kapinaa 1848, sen jälkeen johti Sisilian kapinallisten taistelua, Badenin ja Pfalzin kapinan aikana 1849 vallankumousarmeijan päällikkönä, Puolan kapinan aikana 1863 hänet julistettiin diktaattoriksi, kapinan tukahduttamisen jälkeen lähti maanpakoon Ranskaan. — 344.
- Molé*, Louis Mathieu (1781—1855) — ranskalainen valtiomies, orleanisti; pääministeri (1836—1837, 1837—1839), toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 233, 396, 417.
- Moleschott*, Jacob (1822—1893) — porvarillinen filosofi, vulgaarin materialismin kannattaja ja fysiologi; toimi opettajana Saksassa, Sveitsissä ja Italiassa. — 452.
- Molière*, Jean-Baptiste (oik. *Poquelin*) (1622—1673) — suuri ranskalainen näytelmäkirjailija. — 259.
- Moll*, Joseph (1812—1849) — Saksan ja kansainvälisen työväenliikkeen tunnettu toimihenkilö, Oikeamielisten liiton johtajia, Kommunistien liiton Keskuskomitean jäsen, osallistui Badenin ja Pfalzin kapinaan 1849, sai surmansa taistelussa Murgilla. — 154, 155.
- Monk*, George (1608—1670) — englantilainen kenraali, osallistui aktiivisesti monarkian palauttamiseen Englannissa 1660. — 217, 402.
- Montalembert*, Charles (1810—1870) — ranskalainen publisisti, toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, orleanisti, katolisen puolueen johtaja. — 241, 257, 410, 417, 437.
- Morgan*, Lewis Henry (1818—1881) — kuuluisa amerikkalainen tiedemies, tutkinut alkukantaisen yhteiskunnan historiaa, vaistonvarainen materialisti. — 95.

- Morny*, Charles Auguste Louis Joseph, kreivi *de* (1811—1865) — ranskalainen poliitikko, bonapartisti, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851), 2. joulukuuta 1851 suoritetun vallankaappauksen järjestäjä, sisäministeri (joulukuusta 1851 tammikuuhun 1852). — 440.
- Moslé*, Johann Ludwig (1794—1877) — saksalainen upseeri; hänet lähetettiin 1848 valtakunnan komissaarina Wieniin. — 322.

N

- Napoleon I* Bonaparte (1769—1821) — Ranskan keisari (1804—1814 ja 1815). — 31, 162, 209—211, 241—243, 245, 246, 263, 264, 268, 279, 284, 345, 357, 360—362, 373, 401, 402, 427, 432—437, 440, 441.
- Napoleon III* (Louis Napoleon Bonaparte) (1808—1873) — Napoleon I:n veljenpoika, toisen tasavallan presidentti (1848—1851), Ranskan keisari (1852—1870). — 91, 166, 170, 204, 208—215, 217, 219, 221, 223, 224, 226—228, 234—237, 241, 242, 246, 247, 249—251, 259—265, 349, 356, 357, 360, 362, 368, 374—377, 379, 380, 383, 385, 388—392, 395—397, 399—404, 406—414, 417—422, 424—432, 434—441.
- Neumayer*, Maximilian Georg Joseph (1789—1866) — ranskalainen kenraali, järjestyspuolueen kannattaja. — 264, 402, 403.
- Newton*, Isaac (1642—1727) — suuri englantilainen fyysikko, tähtitieteilijä ja matemaatikko, klassisen mekaniikan perustanlaskija. — 51.
- Ney*, Edgar (1812—1882) — ranskalainen upseeri, bonapartisti, presidentti Louis Bonaparten adjutantti. — 235, 391.
- Nikolai II* (1868—1918) — Venäjän keisari (1894—1917). — 177.
- Nothjung*, Peter (1821—1866) — saksalainen räätäli, Kölnin työväenyhdistyksen jäsen, Kommunistien liiton jäsen, syytettynä Kölnin kommunistien oikeusjutussa (1852). — 352.

O

- Orléans* — ranskalainen kuningassuku (1830—1848). — 222, 236, 375, 381, 414, 416, 417, 433, 439.
- Orléansin herttua* — ks. *Ludvig Filip*.
- Orléansin herttuatar*, Héléne, omaa sukua Mecklenburg (1814—1858) — Ludvig Filipin vanhimman pojan Ferdinandin leski. — 235, 369, 391.
- Oudinot*, Nicolas Charles Victor (1791—1863) — ranskalainen kenraali, orleanisti; 1849 komensi armeijakuntaa, joka oli lähetetty Rooman tasavaltaa vastaan; järjesti vastarintaa vallankaappaukselle, joka pantiin toimeen 2. joulukuuta 1851. — 220, 221, 226, 227, 377, 388, 391.
- Owen*, Robert (1771—1858) — suuri englantilainen utopistisocialisti. — 8, 117, 119.

P

- Pagnerre*, Laurent Antoine (1805—1854) — ranskalainen kustantaja, porvarillinen tasavaltalainen, 1848 perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 218.
- Palacký*, František (1798—1876) — tunnettu tšekkiläinen historioitsija, porvarillinen poliitikko, liberaali; ajoi Habsburgien monarkian säilyttämiseen suunnattua politiikkaa. — 304.
- Pariisin kreivi* — ks. *Ludvig Filip Albert*.
- Passy*, Hippolyte Philibert (1793—1880) — ranskalainen taloustieteilijä, orleanisti, heinäkuun monarkian kaudella kuului useita kertoja hallitukseen, toisen tasavallan kaudella finanssiministeri. — 235, 240.

- Perczel*, Moritz (1811—1899) — unkarilainen kenraali, osallistui Unkarin vallankumoukseen 1848—1849; vallankumouksen tappion jälkeen maanpaossa Turkkissa, myöhemmin Englannissa. — 314, 317, 319.
- Perrot*, Benjamin Pierre (1791—1865) — ranskalainen kenraali, 1848 osallistui kesäkuun kapinan kukistamiseen, 1849 kansalliskaartin päällikkö Pariisissa. — 409.
- Persigny*, Jean Gilbert Victor, kreivi (1808—1872) — ranskalainen valtiomies, bonapartisti, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851), 2. jouluuta 1851 suoritetun vallankaappauksen järjestäjiä, sisäministeri (1852—1854 ja 1860—1863). — 413, 424.
- Pinto*, Isaac (1715—1787) — hollantilainen suurliikemies, taloustieteilijä. — 59.
- Pius IX* (1792—1878) — Rooman paavi (1846—1878). — 219, 236, 391.
- Platon* (n. 427 — n. 347 e.a.a.) — muinaiskreikkalainen idealistifilosofi. — 207.
- Polignac*, Auguste Jules Armand Marie, ruhtinas (1780—1847) — ranskalainen valtiomies, legitimisti ja klerikaali, ulkoministeri ja pääministeri (1829—1830). — 417.
- Proudhon*, Pierre Joseph (1809—1865) — ranskalainen publisisti, taloustieteilijä ja sosiologi, pikkuporvariston ideologi, anarkismin perustajia; 1848 lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 116, 255, 356, 357, 387, 446, 457—466.
- Publicola* (Publius Valerius Publicola) (k. 503 e.a.a.) — Rooman tasavallan puoleksi legendaarinen valtiomies. — 361.
- Pyat*, Félix (1810—1889) — ranskalainen publisisti, pikkuporvarillinen demokraatti, 1848 osallistui vallankumoukseen, vuodesta 1849 maanpaossa; useita vuosia harjoitti Marxin ja Internationaalien parjausta käyttämällä siihen tarkoitukseen Lontoon ranskalaista jaostoa; Pariisin Kommuunin jäsen. — 467.

R

- Radetzky*, Joseph, kreivi (1766—1858) — itävaltalainen sotamarsalkka, vuodesta 1831 Pohjois-Italiassa olevien Itävallan sotavoimien komentajana, vuosina 1848—1849 kukisti julmasti vallankumouksellisen ja kansallisen vapausliikkeen Italiassa. — 308, 312, 313, 316.
- Raspail*, François (1794—1878) — tunnettu ranskalainen luonnontutkija, sosialisti, oli läheisessä yhteydessä vallankumoukselliseen proletariaattiin, osallistui vallankumouksiin 1830 ja 1848; perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen. — 185, 195, 204, 210, 216, 442.
- Rateau*, Jean Pierre (1800—1887) — ranskalainen asianajaja, toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, bonapartisti. — 214, 217, 376.
- Rau*, Karl Heinrich (1792—1870) — saksalainen vulgaari porvarillinen taloustieteilijä. — 449.
- Regnault de Saint-Jean d'Angély*, Auguste Michel Étienne, kreivi (1794—1870) — ranskalainen kenraali, bonapartisti, sotaministeri (tammikuu 1851). — 409.
- Rémusat*, Charles François Marie, kreivi (1797—1875) — ranskalainen valtiomies ja kirjailija, orleanisti, sisäministeri (1840), ulkoministeri (1871—1873). — 410.
- Reuter*, Max — 1850-luvun alussa preussilaisena vakoilijana Lontoossa. — 352, 354.
- Ricardo*, David (1772—1823) — englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen etevimpiä edustajia. — 127, 129.
- Riehl*, Wilhelm Heinrich (1823—1897) — saksalainen taantumuksellinen kirjallisuushistorioitsija. — 449.
- Rikhard III* (1452—1485) — Englannin kuningas (1483—1485). — 415.
- Robespierre*, Maximilien (1758—1794) — Ranskan 1700-luvun porvarillisen val-

- lankumouksen merkkimiehiä, jakobiinien johtaja, vallankumouhallituksen päämies (1793—1794). — 206, 360.
- Rotschild* — pankkiirisuku, jolla oli pankkeja monissa Euroopan maissa. — 183.
- Rotschild*, Amschel (1773—1855) — Rotschildien pankkiirisuvun pää Frankfurt am Mainissa. — 280.
- Rotschild*, Jakob (James) (1792—1868) — Rotschildien pankkiirisuvun pää Pariisissa. — 182.
- Rotteck*, Karl (1775—1840) — saksalainen porvarillinen historioitsija ja poliitikko, liberaali. — 274, 282.
- Rouher*, Eugène (1814—1884) — ranskalainen valtiomies, bonapartisti, oikeusministeri (1849—1852 väliajoin). — 405, 413.
- Rousseau*, Jean Jacques (1712—1778) — tunnettu ranskalainen valistuskirjailija, demokraatti, pikkuporvariston ideologi. — 58.
- Royer-Collard*, Pierre Paul (1763—1845) — ranskalainen filosofi ja ulkopoliitikko, monarkisti. — 361.
- Römer*, Friedrich (1794—1864) — württembergiläinen valtiomies, 1848—1849 oikeusministeri ja pääministeri, Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen. — 274.
- Rösler*, Gustav Adolf (1818—1855) — saksalainen lehtimies, 1848—1849 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, vuodesta 1850 maanpaossa Amerikassa. — 348.
- Röpler*, Konstantin (1820—1896) — saksalainen publisisti, Berliinin puolivirallisen kirjallisuustoimiston johtaja (1877—1892), kannatti Bismarckin politiikkaa. — 178, 348.

S

- Saint-Arnaud*, Armand Jacques Achille Leroy de (1801—1854) — ranskalainen marsalkka, bonapartisti; 2. joulukuuta 1851 suoritetun vallankaappauksen järjestäjä, sotaministeri (1851—1854). — 378.
- Sainte-Beuve*, Pierre Henri (1819—1855) — ranskalainen tehtailija ja maanomistaja, toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, kuului järjestyspuolueeseen. — 420.
- Saint-Jean d'Angély* — ks. *Regnault de Saint-Jean d'Angély*, Auguste Michel Étienne.
- Saint-Just*, Louis Antoine (1767—1794) — Ranskan 1700-luvun porvarillisen vallankumouksen merkkimiehiä, jakobiinien johtajia. — 360.
- Saint-Priest*, Emmanuel Louis Marie, varakreivi (1789—1881) — ranskalainen kenraali ja diplomaatti, legitimisti, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851). — 416.
- Saint-Simon*, Henri (1760—1825) — suuri ranskalainen utopistisocialisti. — 117, 234.
- Sallandrouze*, Charles Jean (1808—1867) — ranskalainen teollisuusmies, perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1848—1849); bonapartisti. — 427.
- Salvandy*, Narcisse Achille, kreivi (1795—1856) — ranskalainen kirjailija ja valtiomies, orleanisti, valistusministeri (1837—1839 ja 1845—1848). — 416.
- Say*, Jean Baptiste (1767—1832) — ranskalainen porvarillinen taloustieteilijä, vulgaarin kansantaloustieteen edustaja. — 361.
- Schaper*, von — Preussin taantumuksellisen virkamiehistön edustajia, Reinin maakunnan ylipresidentti (1842—1845). — 444.
- Schapper*, Karl (1812—1870) — Saksan ja kansainvälisen työväenliikkeen merkkimiehiä, Oikeamielisten liiton johtajia, Kommunistien liiton Keskuskomitean jäsen, osallistui 1848—1849 vallankumoukseen Saksassa; 1850 Kommunistien liiton hajaannuksen aikana seikkailuhenkisen ryhmäkunnan johtajia; 1856 läheni jälleen Marxia; I Internationaalin Pääneuvoston jäsen. — 467.
- Scherzer*, Andreas (1807—1879) — saksalainen räätäli, jäsenenä erässä pariisilaisessa yhteisössä, joka 1850 tapahtuneen Kommunistien liiton hajoamisen

- jälkeen kuului Willichin—Schapperin seikkailuhenkiseen ryhmäkuntaan, yksi niin sanotun saksalais-ranskalaisen salaliiton jutussa syytetyistä Pariisissa helmikuussa 1852; myöhemmin maanpaossa Englannissa. — 467.
- Schramm*, Jean Paul Adam (1789—1884) — ranskalainen kenraali ja poliitikko, bonapartisti, sotaministeri (1850—1851). — 403.
- Schwarzenberg*, Felix, ruhtinas (1800—1852) — itävaltalainen taantumuksellinen valtiomies ja diplomaatti; lokakuussa 1848 tukahdutetun Wienin vallankumouksen jälkeen pääministeri ja ulkoministeri. — 293.
- Schwarzer*, Ernst (1808—1860) — itävaltalainen virkamies ja publisisti, yleisten töiden ministeri (heinäkuusta syyskuuhun 1848). — 314.
- Sébastieni*, Horace, kreivi (1772—1851) — ranskalainen marsalkka, ulkoministeri (1830—1832), lähettiläänä Lontoossa (1835—1840). — 199.
- Séгур d'Aguesseau*, Raymond Paul (1803—1889) — ranskalainen poliitikko, kuului vuoron perään kaikkiin vallassa olleisiin puolueisiin. — 251.
- Shakespeare*, William (1564—1616) — suuri englantilainen kirjailija. — 431.
- Sigel*, Franz (1824—1902) — badenilainen upseeri, pikkuporvarillinen demokraatti, Badenin vallankumouksellisen armeijan ylipäällikkö ja myöhemmin ylipäällikön sijainen Badenin ja Pfalzin kapinan aikana 1849; 1852 matkusti USA:han, osallistui aktiivisesti sisällissotaan pohjoisvaltojen puolella. — 344.
- Sismondi*, Jean Charles Léonard Simonde de (1773—1842) — sveitsiläinen taloustieteilijä, pikkuporvarillinen kapitalismin arvostelija. — 62, 113, 357.
- Smith*, Adam (1723—1790) — englantilainen taloustieteilijä, klassisen porvarillisen kansantaloustieteen huomatuimpia edustajia. — 50, 455, 460.
- Soulouque*, Faustin (n. 1782—1867) — Haitin neekeritasavallan presidentti, julistautui 1849 keisariksi ja otti nimen Faustin I. — 211, 246, 249, 440.
- Stadion*, Franz, kreivi (1806—1853) — itävaltalainen valtiomies, Galitsian ja Böömin Moravian kansallista vapausliikettä vastaan suunnatun taistelun järjestäjiä, sisäministeri (1848—1849). — 322.
- Steffen*, Wilhelm — entinen preussilainen upseeri, puolustuksen todistajana Kölnin kommunistijutussa (1852), 1853 lähti maanpakoon Englantiin, myöhemmin USA:han; 1850-luvulla oli läheisessä yhteydessä Marxiin ja Engelsiin. — 467.
- Stein*, Lorenz (1815—1890) — saksalainen lakimies, vulgaari taloustieteilijä. — 449.
- Stieber*, Wilhelm (1818—1882) — preussilainen poliisivirkailija, Preussin valtiollisen poliisin päällikkö (1850—1860), Kölnin oikeusjutun järjestäjiä Kommunistien liiton jäseniä vastaan ja päätodistaja oikeusjutussa (1852). — 352—354.
- Stirner*, Max (oik. Kaspar *Schmidt*) (1806—1856) — saksalainen filosofi, nuorhegeliläinen, porvarillisen individualismin ja anarkismin ideologi. — 12, 13, 35—38, 41, 54, 59.
- Strauß*, David Friedrich (1808—1874) — saksalainen filosofi, tunnettuja nuorhegeliläisiä, vuoden 1866 jälkeen kansallisliberaali. — 10, 12.
- Stüve*, Johann Karl Bertram (1798—1872) — saksalainen poliitikko, liberaali; Hannoverin sisäministeri (1848—1850). — 274.
- Sue*, Eugène (1804—1857) — ranskalainen kirjailija, lakiasäättävän kansalliskouksen jäsen (1850—1851). — 246, 256, 257, 258, 397.

T

- Talandier*, Pierre Theodor Alfred (1822—1890) — ranskalainen lehtimies, pikkuporvarillinen demokraatti, osallistui 1848 vallankumoukseen, vuodesta 1851 maanpaossa; Internationaalien Pääneuvoston jäsen (1864); Ranskan parlamentin jäsen (1876—1880, 1881—1885). — 467.
- Teste*, Jean Baptiste (1780—1852) — ranskalainen valtiomies, orleanisti, heinä-

- kuun monarkian kaudella kauppaa-, oikeus- ja yleisten töiden ministeri, oli syytettynä lahjusten ostopa ja väärinkäytöksistä. — 240.
- Thiers*, Adolphe (1797—1877) — ranskalainen porvarillinen historioitsija ja valtiomies, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851), orleanisti; tasavallan presidentti (1871—1873), Pariisin Kommuunin pyöveli. — 170, 233, 236, 237, 247, 257, 378, 383, 385, 387, 396, 410, 417, 420, 422, 424, 427, 428.
- Thorigny*, Pierre François Elisabeth (1798—1869) — ranskalainen lakimies, 1834 tutki Lyonin huhtikuun kapinan osanottajien juttua; bonapartisti, sisäministeri (1851). — 425.
- Tocqueville*, Alexis (1805—1859) — ranskalainen porvarillinen historioitsija ja poliitikko, legitimisti, toisen tasavallan kaudella perustuslakiasäättävän kansalliskokouksen ja lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen, ulkoministeri (kesäkuusta lokakuuhun 1849). — 418.
- Toussaint-l'Ouverture*, François (Pierre) Dominique (1743—1803) — johti Haitin neekerien kumousliikettä, joka oli suunnattu espanjalaisten ja englantilaisten herruutta vastaan 1700-luvun lopulla. — 211.
- Trélat*, Ulysse (1795—1879) — ranskalainen poliitikko, porvarillinen tasavaltalainen, yleisten töiden ministeri (toukokuusta kesäkuuhun 1848). — 197.

V

- Väisse*, Claude Marius (1799—1864) — ranskalainen valtiomies, bonapartisti; sisäministeri (tammikuusta huhtikuuhun 1851). — 412.
- Vatimesnil*, Antoine (1789—1860) — ranskalainen poliitikko, legitimisti, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1849—1851). — 412.
- Vauban*, Sébastien le Prestre (1633—1707) — ranskalainen marsalkka, sotainsinööri ja kirjailija. — 241.
- Weitling*, Wilhelm (1808—1871) — Saksan työväenliikkeen tunnettuja miehiä sen syntykaudella, utooppisen tasanjakokommunismien teoreetikko. — 90.
- Welcher*, Karl Theodor (1790—1869) — saksalainen lakimies, 1848—1849 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului oikeistolaiseen keskusta. — 274, 282, 322.
- Venedey*, Jakob (1805—1871) — saksalainen radikaali publisisti ja valtiomies, liberaali. — 37.
- Vergilius* (Publius Vergilius Maro) (70—19 e.a.) — kuuluisa roomalainen runoilija. — 235.
- Véron*, Louis Désiré (1798—1867) — ranskalainen sanomalehtimies ja poliitikko, bonapartisti; »Constitutionnel» lehden omistaja. — 440.
- Weydemeyer*, Joseph (1818—1866) — Saksan ja Amerikan työväenliikkeen toimihenkilö, Kommunistien liiton jäsen, osallistui 1848—1849 vallankumoukseen Saksassa ja sisällissotaan USA:ssa pohjoisvaltioiden puolella; pani alulle marxilaisuuden levittämisen USA:ssa; Marxin ja Engelsin ystävä ja toimintatoveri. — 356, 466—467.
- Vidal*, François (1814—1872) — ranskalainen taloustieteilijä, pikkuporvarillinen sosialisti, 1848 Luxembourgin valiokunnan sihteeri, lakiasäättävän kansalliskokouksen jäsen (1850—1851). — 250, 251, 256, 396.
- Vieyra* — ranskalainen eversti, bonapartisti, 2. joulukuuta 1851 suoritetun vallankaappauksen aktiivinen osanottaja. — 388.
- Vilhelm I* (1781—1864) — Württembergin kuningas (1816—1864). — 339.
- Vilhelm I* (1797—1888) — Preussin prinssi, Preussin kuningas (1861—1888), Saksan keisari (1871—1888). — 170.
- Villèle*, Jean Baptiste Séraphin Joseph (1773—1854) — ranskalainen valtiomies, legitimisti, pääministeri (1822—1828). — 417.
- Willich*, August (1810—1878) — preussilainen upseeri, Kommunistien liiton jäsen, osallistui Badenin ja Pfalzin kapinaan 1849; yksi Kommunistien liitosta 1850 eronneen seikkailuhenkisen ryhmäkunnan johtajista; 1853 lähti

- maanpakoon USA:han, osallistui sisällissotaan pohjoisvaltioiden puolella. — 467.
- Windischgrätz*, Alfred, ruhtinas (1787—1862) — itävaltalainen sotamarsalkka; 1848—1849 johti Prahan ja Wienin kapinan ja Unkarin vallankumouksen kukistamista. — 306, 313, 315—317, 322.
- Vivien*, Alexandre François (1799—1854) — ranskalainen asianajaja ja poliitikko, orleanisti; 1848 yleisten töiden ministeri Cavaignacin hallituksessa. — 207.
- Vogt*, Karl (1817—1895) — saksalainen luonnontutkija, vulgaari materialisti, pikkuporvarillinen demokraatti; 1848—1849 Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen, kuului vasemmistosiipeen. — 340, 452.
- Wolff*, Christian (1679—1754) — saksalainen idealistifilosofi, metafysiikko. — 452.
- Wolff*, Wilhelm (1809—1864) — saksalainen proletaarinen vallankumousmies, maaliskuusta 1848 Kommunistien liiton Keskuskomitean jäsen, 1848—1849 yksi »Neue Rheinische Zeitungin» toimittajista, Frankfurtin kansalliskokouksen jäsen; maanpaossa Englannissa; Marxin ja Engelsin ystävä ja toimintatoveri. — 341, 346.
- Voltaire*, François Marie (oik. *Arouet*) (1694—1778) — kuuluisa ranskalainen valistaja, deistifilosofi, satiirikko kirjailija ja historioitsija. — 234.
- Wrangel*, Friedrich Heinrich Ernst (1784—1877) — preussilainen kenraali. — 324, 325.

Y

- Yon* — ranskalainen poliisikomisario, joka johti 1850 lakiasäättävän kansalliskokouksen vartiointia. — 401, 405.

NIMIÄ KIRJALLISUUDESTA JA MYTOLOGIASTA

- Akhilleus* — muinaiskreikkalaisessa tarustossa rohkein Troijaa piirittäneistä sankareista, Homeroksen »Iliiaan» pääsankareita. — 371, 372.
- Antaios* — kreikkalainen tarusankari, joka oli voittamaton niin kauan kuin kosketti maata, äitiään, jolta sai aina lisää voimia. — 229.
- Bacchus* (Bakkhos) — muinaisilla roomalaisilla viininjumala ja ilonpidon innoittaja. — 402.
- Bartolomeus* — raamatun tarun mukaan yksi Jeesuksen 12:sta apostolista. — 206.
- Crevel* — Balzacin romaanin »Bette-serkku» henkilöahmo, kiipijä, nykyri ja haureuden harjoittaja. — 440.
- Damokles* — muinaiskreikkalaisen perimätiedon mukaan Syrakusan tyrannin Dionysioksen (4. vuosisata e.a.a.) hovimies. Damokles sai kutsun Dionysioksen pitoihin, joissa Dionysios sijoitti hänet valtaistuimelleen jouhesta riippuvan paljastetun miekan alle todistaakseen kateelliselle Damokleelle, että inhimillinen hyvinvointi on epävarmaa. Tästä on saanut alkunsa läheistä ja suurta vaaraa tarkoittava sanonta Damokleen miekka. — 245, 395.
- Don Quijote* — Cervantesin samannimisen romaanin päähenkilö. — 277, 322.
- Gordios* — Fryygian kuningas, joka tarun mukaan kiinnitti vankkureiden aisan ikeeseen tavattoman monimutkaisella solmulla (tästä sanonta Gordionin solmu, jolla tarkoitetaan pulmaa, erilaisten asianhaarojen sekavaa punoutumaa); oraakkelin ennustuksen mukaan solmun avaajasta oli tuleva Aasian hallitsija; kun Aleksanteri Suuri ei onnistunut avaamaan solmua, hän siivalsi sen poikki miekallaan. — 263, 332.
- Habakuk* — raamatun profeettoja. — 361.
- Janus* — muinaisroomalaisten jumalolento, jolla kuvattiin olevan kahdet vastak-

- kaisiin suuntiin kohdistetut kasvot; kuvaannollisessa merkityksessä kaksinaamainen ihminen. — 226.
- Joosef* — muinaisjuutalaisen perimätiedon mukaan patriarkka Jaakobin poika, jonka hänen veljensä myivät Egyptiin, jossa hän nousi hallitusmieheksi. — 234.
- Kirke* — muinaiskreikkalaisessa tarustossa velhonainen Aian saarelta; hän muutti Odysseuksen seuralaiset sioiksi ja tätä itseään pidätti saarellaan kokonaisen vuoden; kuvaannollisesti lumoojatar. — 430.
- Klaus Zettel* — kankuri Shakespearen huvinäytelmästä »Kesäyön unelma». — 401.
- Krapülinski* — henkilöahmo Heinrich Heinen runosta »Zwei Ritter» (»Kaksi ritaria»), omaisuutensa hurvitellut puolalainen aatelismies; Krapülinskin nimi on johdettu ranskalaisesta sanasta *crapule*, mikä tarkoittaa mässäystä, ylensyöntiä ja juopottelua sekä heittiötä ja renttua. Tässä Marx tarkoittaa Krapülinskilla Louis Bonapartea. — 368.
- Midas* — Fryyгийн kuningas; muinaistarun mukaan Apollon kasvatti hänelle aasin korvat. — 211.
- Moses* — raamatun tarun mukaan profeetta, joka vapautti muinaiset juutalaiset Egyptin faaroiden orjuudesta (»korpivaellus»). — 240.
- Nemesis* — muinaiskreikkalaisessa mytologiassa koston jumalatar. — 226.
- Orfeus* — kreikkalaisen mytologian mukaan runoilija ja laulaja, joka laulullaan kesytti villieläimiä ja lumosi jopa kivetkin. — 225.
- Paavali* — raamatun perimätiedon mukaan kristitty apostoli. — 360.
- Potifār* — muinaisjuutalaisen perimätiedon mukaan egyptiläinen hoviherra, jolle oli myyty patriarkka Jaakobin poika Joosef. — 234.
- Robert Macaire* — kuuluisan ranskalaisen näyttelijän Frédéric Lemaître'n luoma ja Honoré Daumier'n pilakuvissaan ikuistama ovelan liikemiesveijarin hahmo. — 182.
- Robin Goodfellow* — fantastinen olento, joka englantilaisten kansantarujen mukaan oli ihmisten suojelijana ja auttajana; Shakespearen huvinäytelmän »Kesäyön unelma» tärkeimpiä henkilöahmoja. — 443.
- Roland* (Orlando), raivoisa — Arioston runoelman tarunomainen sankari. — 214.
- Samuel* — raamatun tarun mukaan muinaisjuutalainen profeetta. — 357, 388.
- Sancho Panza* — päähenkilön seuralainen Cervantesin romaanissa »Don Quijote». — 322.
- Schlemihl, Peter* — Chamisson pienoisromaanin »Peter Schlemihl» (»Varjoa vaila») päähenkilö, joka vaihtoi varjonsa ihmeelliseen kukkaraan. — 379.
- Schufjerle* ja *Spiegelberg* — henkilöahmoja Schillerin draamasta »Rosvot», rosvoja ja murhamiehiä, kerrassaan vailla siveellistä ryhtiä. — 401.
- Simson* — raamatun sankari, jolla oli suunnattomat voimat. — 229.
- Thetis* — kreikkalaisessa tarustossa merenjumalatar, Akhilleuksen äiti, joka varoitti poikaansa astumasta ensimmäisenä maihin Troijan edustalla (ensimmäistä maihin astujaa odotti kuolema). — 372.

ASIAHAKEMISTO

A

- Aasia* — 469.
 Ks. myös: *Intia*, *Kiina*.
Aatelisto — 16, 17, 47—48, 56, 72, 74, 96, 102, 268, 277, 286.
Abstraktio (tutkimusmenetelmänä) — 8, 19, 22, 31, 41, 63, 65, 444, 454—456, 462, 463—464.
Afrikka — 96.
Agraarikysymys — 161.
 Ks. myös: *Talonpoikaisto*.
Aistitoiminta — 7, 8, 20—22.
Ajattelu — 7, 8, 18, 26, 41.
Alankomaat — 122.
Alkukantainen yhteiskuntajärjestelmä — 15, 87, 95, 455.
Amerikka
 — Amerikan löytäminen — 31, 48, 96, 144;
 — Amerikan Yhdysvallat — 48, 58, 60, 63, 66, 72, 80, 84—85, 86—87, 90, 103, 118—119, 162, 266, 327, 367, 451, 460—461, 463;
 — vapaussota — 324;
 — Etelä — 58, 463.
Ammattikunnat (keskijajalla) — 16, 44—45, 47—49, 52, 74, 77, 95, 96, 113, 122, 169, 271, 288, 291, 459—460, 468.
Anarkistit — 89, 431.
Anastus — 171.
Antagonismi (vastakohtaisuus) — 92, 104, 105, 109, 117, 292, 351, 383—384, 394, 415, 443, 446, 463, 465.

- Antiikin maailma* — 15, 16, 61, 65, 68, 141, 357, 446.
Armeija — 140, 170, 171, 173—175, 268, 309, 310, 437, 468.
Arvo — 126—128, 130, 144—145, 455;
 — työvoiman — 127, 129, 130, 134, 139.
Arvopaperit — 50, 61, 66.
Aseet — 171, 175.
Avoliitto — 61, 79, 82, 108.

B

- Barbaarisuus* — 43, 46, 61, 98.
Belgia — 83, 132, 177, 269.
Biologia — 88.
Blanquillaisuus, blanquillaiset — 171, 249.
Bonapartismi — 170, 171, 172, 208—211, 219, 223, 357, 380, 399—402, 406, 407, 409, 410, 414, 424—425, 430, 431, 432—435, 436—437, 438—441.
Budjetti (valtion) — 181, 239, 368.
Bulgaria — 177.

C

- Chartismi* — 84, 119, 308, 467.

D

- Darvinismi* — 88.
Demokraattinen puolue (Saksassa) —
154, 156—163, 336—337, 349.
Demokratia — 15, 27, 78, 110, 167,
351, 385—386.

E

- Edistys* — 80, 102, 104.
Englannin porvarillinen vallankumous
1600-luvulla — 51, 120, 122, 168,
269, 361, 427, 459.
Englanti — 22, 28, 31, 33, 43, 47,
48, 50, 51, 60, 63, 67, 70, 74, 78,
80, 84, 85, 87, 96, 102, 103, 111,
113, 119, 120, 122, 133, 164, 166,
169, 184, 187, 189, 205, 238, 239,
253—254, 255, 256, 266, 268, 269,
286, 308—309, 327, 423, 436, 448,
459—461;
— *porvaristo* — 239, 266, 268, 269;
— *maaylimystö* — 111, 112, 382;
— *työväenluokka* — 271, 443;
— *talonpoikaisto* — 272.
Englantilainen 1600-luvun filosofia —
23.
Espanja — 122, 172, 174, 327.

F

- Feodalismi* — 16, 17, 44, 48, 54, 56,
60, 61, 67, 68, 73, 77, 82—83,
95—97, 99, 100, 104, 109, 111—112,
122, 141, 147, 161, 187—188, 268,
270, 358, 361, 431, 435, 438, 446,
459, 464, 465.
Feuerbachilaisuus — 37;
— sen yleinen luonnehdinta — 8, 11,
20;
— feuerbachilaisen materialismin
puutteellisuudet — 7, 20—23, 37—
38;
— Feuerbachin idealismi — 8, 9, 22—
23, 37—38.
Filosofia
— yleinen luonnehdinta — 9—11, 13,
19, 21, 26, 34, 36, 41, 55, 65, 67,
109;
— päällysrakenteena — 26, 33—34;
— sen tutkimuskohteen muuttumi-
nen — 19.
Ks. myös: *Feuerbachilaisuus, Idea-
lismi, Klassinen saksalainen filo-
safia, Materialismi.*

- Finanssiylimystö* — 181—183, 188—
189, 419—420.
Flanderit — 47.
Freetraderit — 248, 319—320.
Fysiikka — 22.

G

- Gallia* — 61, 179.

H

- Hegeliläisyys* — ks. *Klassinen saksalainen filosofia.*
Heimojärjestelmä — 15, 16, 27, 30,
42, 43, 56, 60, 65—66, 95.
Hinta — 71—72, 73, 98, 100, 126,
128, 133—134, 136—139, 141, 146,
149, 455.
Hirmuvallta — 361.
Historia (tieteenä) — 11, 13, 19, 23—
25, 30—31, 33—34, 35, 36—37,
39, 40, 51, 52—53, 56, 59—61, 65,
68, 88, 102, 109, 162, 164, 165,
267—268, 358, 382, 443, 449, 453,
454, 458, 466—467.
Historiallinen koulukunta — 277.
Historiallinen materialismi — ks. *Ma-
terialismi, Materialistinen histo-
riankäsitys.*
Historiankirjoitus — 14, 23, 35, 42.
Hollanti — 269, 448.
Hypoteekki — 243—244, 436, 437.

I

- Idealismi*
— sen historialliset lähteet — 12—13,
26, 38;
— yleinen luonnehdinta — 7, 10,
18—20, 31, 32, 34, 35—36, 41,
67, 357, 445, 449, 450.
— Hegelin idealismin arvostelua —
11—13, 35, 41, 275, 451—453;
— idealistinen historiankäsitys —
31, 32, 34—36, 40—42, 54, 55,
65, 114, 457—458, 459, 462, 464;
— nuorhegeliläisyys — 10—13, 35—
38, 55, 275, 278, 451—452;
— vanhahegeliläisyys — 12.
Ideologia — 11, 18, 26, 40, 42, 51,
54—55, 65, 68, 102, 109, 181,
445—446.
Ihmisen — 7, 8, 13—14, 25, 30, 41—
44, 81, 97, 442—443;
— sen eroavuus eläimistä — 14, 25;

— ja luonto — 21—22, 25, 30, 34, 35, 38, 42, 140, 442—443;
 — ihmisen henkinen rikkaus riippu-
 sen todellisten suhteitten rikkau-
 desta — 31—32.
Internationaali — ks. *Kansainvälinen
 työväenliitto*.
Internationaali II — 90.
Internationalismi, proletaarinen — 90,
 102, 104—105, 177.
Intia — 31, 35, 74, 95.
Irlanti — 95, 132.
Islanti — 60.
Isänmaa — 108.
Italia — 22, 47, 61, 66, 92—93, 96,
 132, 167, 177, 183, 189, 205, 219—
 220, 286, 291, 293, 307—308, 313,
 329, 332, 374, 375—376, 377, 469.
Itä-Rooman valtakunta — 61.
Itävalta — 93, 132, 167, 169, 170,
 174, 177, 183, 189, 205, 238, 274,
 276, 282—285, 286—294, 297—
 299, 300—301, 311—313, 327,
 329—332, 335, 336, 339.

J

Jako — 21, 27, 57.

K

Kansainvälinen työväenliitto — 89—
 90, 170.
Kansakunta — 15, 26, 31, 43, 46, 48—
 50, 52, 60, 65, 91—92, 93, 98, 109,
 122, 170, 270, 303, 327—328, 364,
 431, 464.
 »*Kansalaisyhteiskunta*» — 9, 23, 30,
 33, 65—66, 72, 391, 445, 458, 468.
Kansalliskaarti (Ranskassa) — 174,
 184, 185, 365, 389.
Kansallistaminen — 110, 161, 162.
Kansallisuus — 31—32, 33, 52, 65,
 66, 82, 98, 103, 108, 304—305,
 327.
Kansallisuuskysymys — 93, 98, 200,
 303—305, 327—328.
Kansantaloustiede — 448—449, 466;
 — marxilainen — 125, 165, 445, 446,
 447, 449, 451, 454—456;
 — klassinen — 126—129, 454—455;
 — vulgaari — 27, 28—29, 62, 113,
 116, 138—139, 140, 143, 147, 151—
 152, 448—449, 451, 452, 462—463.
 »*Kansantaloustieteen arvostelu*», *Marx*
 (kirjan synnystä) — 444, 451.

Kapina — 173—176, 309, 338—339.
Kapitalistinen tuotantotapa — 29, 47,
 48—49, 51, 52, 65, 73—74, 75—
 76, 92, 93, 97—99, 105—106, 127,
 130, 131, 134, 141, 143, 150, 169,
 358—359, 361, 444, 446, 448, 449—
 450, 464;
 — sen ristiriidat — 54—55, 75—76,
 95, 130—131, 143, 150, 446, 449—
 450, 462—463;
 — tuotantosuhteet — 133, 446.
 Ks. myös: *Kapitalistisen tuotannon
 anarkia, Kilpailu, Maailmanmark-
 kinat, Omistus, Palkkatyö, Porva-
 risto, Proletariaatti, Pääoma, Suur-
 teollisuus, Talouspulat, Teollis-
 uus, Työpalkka, Työvoima*.
*Kapitalistisen kasautumisen yleinen la-
 ki* — 143—144, 145—147, 152—
 153.
Kapitalistisen tuotannon anarkia —
 75, 113, 138.
Karthago — 60, 468.
Kasvatus — 79, 81, 108, 111.
Katusulkutaistelut — 173—176, 185,
 309, 317, 365.
Kauppa — 15, 21, 28, 42, 46—51, 54,
 67, 68, 444.
Kaupparvapaus — 51, 97, 106, 239, 444.
Kauppiat — 46, 47, 49, 50.
Kaupunki ja maaseutu — 16—17, 43—
 48, 50, 52, 54, 66, 67, 75, 175;
 — kaupungin erottuminen maaseu-
 dusta on ensimmäinen suuri yh-
 teiskunnallinen työnjako — 15,
 16—17, 43, 44, 460;
 — kaupungin ja maaseudun välinen
 vastakohtaisuus — 15—17, 43, 44,
 98, 381;
 — kaupungin ja maaseudun välisen
 vastakohtaisuuden hävittäminen
 kommunismin oloissa — 44, 54,
 79, 81, 110, 118.
Kehitys — 60, 454.
Keksinnöt — 31, 38, 46, 131, 460.
Kemia — 22, 81, 99.
Keskiaika — 16, 44—46, 51, 54, 65—
 66, 72, 73, 77, 93, 95, 96, 101, 102,
 106, 113, 122, 161, 268, 271, 351,
 358, 448, 459.
Keskiaikaiset kommuunit — 96, 104.
Keskittyminen — 49, 51, 98, 162;
 — pääoman — 43, 47, 71, 87, 98,
 113, 148, 150, 248;
 — maaomaisuuden — 61, 113;
 — kuljetusvälineiden — 79.
Keskitys — 28, 51, 79, 98, 102, 110.
Kieli — 20, 25, 27, 360.

Kiihkoisänmaallisuus — 171.
Kiina — 31, 74, 286.
Kilpailu — 11, 29, 40, 44, 46, 48—51, 53, 56, 62, 66, 67, 70, 71—76, 91, 99—102, 104, 109, 113, 122, 136, 137, 139, 148—151, 152, 460, 462—464.
Kilpavarustelu — 171.
Kirjallisuus (sosialistinen ja kommunistinen) — 111, 113—114, 275, 288—289.
Klassinen saksalainen filosofia — 10, 12, 35, 41, 114, 275.
Kollektiivi, kollektiivisuus — 56, 57—58.
Kolonisaatio — 48, 96.
Kommunismi (oppi) — 20, 29, 32, 33, 34, 37, 70, 283, 367;
 — utooppinen — 89—90, 117—119, 281;
 — tieteellinen — 22, 32—33, 37—38, 58, 77—78, 82—84, 90, 94, 104, 105, 108, 119, 157—158, 168—170, 249, 281, 285, 351, 465, 466.
Kommunismi (yhteiskuntataloudellinen muodostuma)
 — tuotanto — 28, 29, 33, 58, 76, 80—82, 106, 110, 131;
 — jako — 28—29, 80;
 — kulutus — 80;
 — aineelliset edellytykset — 29, 54, 57, 58, 76, 81—82, 87, 446, 450;
 — tuotantovoimat — 29, 32—33, 54, 58, 64, 65, 79—81, 106, 110, 131, 157;
 — tuotantosuhteet — 29, 32—33, 58, 64, 76, 80, 81, 106—107, 109—110, 111, 249;
 — aineellistekninen perusta — 53—54, 58, 76, 80, 81;
 — on mahdollinen vain koko maailman mitassa — 30, 74, 80, 157;
 — ja yksityisomistuksen poistaminen — 29, 31, 33, 37, 43, 52, 54, 55, 65, 72—73, 77—82, 87, 105—107, 120, 157—158, 206;
 — työ — 28, 32—33, 55, 64—65, 78—79, 106, 107, 110, 206;
 — kaupungin ja maaseudun välisen vastakohtaisuuden hävittäminen — 44, 54, 79, 81, 110, 118;
 — ja luokkien hävittäminen — 27, 32—33, 41, 55, 57, 80—82, 110, 111, 131, 157—158, 249, 271, 467;
 — ja valtio — 27, 78, 86, 110, 157, 432, 438;
 — perhe — 54, 82, 108;
 — yksilöiden kaikinpuolinen kehi-

tys — 31—32, 33, 56, 58, 64, 76, 81—82, 131;
 — kapitalismista sosialismiin johtavan siirtymäkauden välttämättömyys — 78, 79, 83, 110—111, 131, 161.
Kommunistien liitto — 85, 90, 94, 154, 155, 158, 160, 351—352.
 »*Kommunistisen puolueen manifesti*» (sen synnystä ja leviämisestä) — 85—88, 89, 91, 92, 93, 154, 164, 351, 446.
Kommunistisen puolueen taktiikka
 — mahdollisuus liittoutua demokraattisten puolueiden kanssa — 83, 84, 119, 120, 156—160, 342;
 — oman politiikan noudattamisen välttämättömyys — 160—163, 177—178.
Kommuunit (tuotannolliset) — 79.
Kone — 31, 32, 47, 51, 54, 70—71, 75, 96, 99—100, 101, 113, 148, 149—152, 442, 443, 460, 461, 463, 468.
Korko — ks. *Maankorko*.
Koroillaeläjä — 56, 152.
Kreikka (Muinainen) — 16, 60.
Kristinusko — 12, 109, 112, 179.
Kuljetusvälineet — 99.
Kulta (ja hopea) — 48—50, 144.
Kultti (*palvonta*) — 12, 196.
Kulutus — 26, 80, 130—131, 458, 460.
Kysyntä ja tarjonta — 28, 51, 136—139.
Käsiteollisuus — 17, 44—45, 52, 57, 71, 73, 74, 103.
Käyttöarvo — 455.
Käytäntö (filosofisen merkityksessä) — 7—9, 26, 29, 36—37.
Kölnin oikeusjuttu kommunisteja vastaan — 350, 352—355.

L

Lahkokuntaisuus — 90.
Lassallelaisuus — 89.
Legitimistit (Ranskassa) — 112, 186, 198, 201, 211, 216, 222, 226, 232, 238, 246, 247, 262, 374, 381—382, 390, 393, 400, 410, 415, 417, 419, 428.
Lehdistö — 278.
Liberaalinen liike — 115, 270, 274.
Liberaalipuolue — 155, 280, 350.
Liikatuotanto — 75, 80, 99, 113.
Liikatuotantopulat — ks. *Talouspuolat*.
Liikaväestö — 151, 436.

Lisäarvo — 131.
Looginen ja historiallinen — 58, 454, 456.
 »*Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista*», *Marx* (kirjan synnystä) — 356, 358.
Luokat — 15, 21, 27, 39—41, 56, 57, 66, 70, 71, 103, 135, 167, 381, 466—467;
 — niiden synty — 32, 33, 43, 52, 54, 66, 105;
 — taloudellisten suhteiden tuote — 21, 39, 48, 52, 77, 165, 169, 467;
 — vallankumoukselliset — 32, 39—40, 41, 52, 55, 57, 102, 187;
 — hallitsevat — 27, 32—33, 39—41, 55, 56, 66, 77, 102, 104, 109, 135, 167, 223, 239;
 — niiden vastakohtaisuus — 40, 52—53, 55—57, 72, 73, 77, 80, 88, 95, 104, 109, 239;
 — niiden hävittäminen — 27, 33, 40—41, 55, 57, 81—82, 109—110, 111, 131, 157—158, 249, 271, 467.
Luokkataistelu — 27, 32—33, 40, 52—53, 56—57, 104—105, 132, 133, 176, 357—359, 381, 398, 466, 467;
 — antagonistisen yhteiskunnan kehityksen liikevoimana — 40, 88, 95, 109;
 — feodalismien kaudella — 40, 45, 54, 56—57, 95;
 — kapitalismien kaudella — 52, 79—80, 84, 95, 101—104, 105, 116, 160, 166, 169, 170, 175—176, 188, 292, 358—359, 394—395, 398, 460;
 — taloudellinen — 116;
 — poliittinen — 52—53, 102, 132, 351;
 — ja poliittisen vallan valtaaminen — 24, 157—158;
 — sen muodot riippuvat tuotannon tasosta — 21.
 »*Luokkataistelut Ranskassa*», *Marx* (kirjan synnystä) — 164, 165.
Luonto — 21—22, 25, 30, 34, 35, 38, 42, 51, 54, 99, 146.
Luontoisvero — 57.
Luotto — 66, 79, 110, 152, 190—191, 203, 255, 420, 461, 463.

M

Maailmanmarkkinat — 30, 31, 46, 48—51, 52, 79, 96—98, 109, 133, 150, 164, 187, 444, 460.
Maankorko — 67, 110, 112, 382.

Maanviljelys — 15, 16, 43, 48, 54, 77, 80, 87, 99, 243, 435.
Maaoisuus — 16, 28, 42, 44, 67, 69, 87, 110, 161, 381, 382, 415—416, 444;
 — feodaalinen — 16, 48, 56;
 — antiikin maailmassa — 61, 65—66;
 — kapitalismin vallitessa — 382.
Maarjatalonpojat — 16, 20, 44, 57, 72—73, 77, 95, 96, 104, 135, 272, 286, 290.
Maatalouskansat — 54.
Majoraatti — 74, 122.
Manufaktuuri — 47—52, 66, 69, 71, 72—74, 77, 96, 97, 169, 448, 460.
Markkinat — 49—50, 87, 96, 98, 460.
Marxilaisen kansantaloustieteen metodi — 453—455.
 Ks. myös: *Abstraktio*.
Marxilaisuus (sen historia) — 27, 85, 88, 125—126, 169, 278, 444, 445, 446—447, 450—451, 453—454, 466.
 Ks. myös: *Kansainvälinen työväenliitto*, *K. Marxin »Kansantaloustieteen arvostelua», Kommunistien liitto, »Kommunistisen puolueen manifesti», K. Marxin »Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista», K. Marxin »Luokkataistelut Ranskassa», K. Marxin »Palkkatyö ja pääoma».*
Materialismi
 — materialistinen maailmankatsomus — 7—8, 13—14, 17—18, 452, 453;
 — dialektinen — 7—8, 21—22, 445—446, 453, 454;
 — historiallinen — 7—8, 13—14, 17—18, 20—22, 24, 25, 30—31, 39, 40, 56, 58, 60, 61, 77, 88, 140—141, 164—166, 358—359, 360, 443, 445, 446, 449—451;
 — Feuerbachin — 7—9, 20—23;
 — vulgaari — 22, 452;
 — esimarxilainen — 7—9, 24.
Materialistinen historiankäsitely — 13—14, 17—22, 25, 30—31, 33—34, 39, 40, 56, 58, 60, 61, 77, 88, 99, 100, 109, 116, 140—141, 164—166, 358—359, 360, 443, 445, 449—451, 458, 461—462.
Mekaniikka — 51.
Metafysiikka — 12, 17, 18, 31, 451—453, 454.
Monarkia — 17, 27, 39, 96—97, 253, 381, 415;

— absoluuttinen — 68, 74, 84, 96—
97, 101, 113, 122, 286, 287, 431;
— perustuslaillinen — 74, 121—123,
186, 275, 283;
— porvarillinen — 133, 186, 196.
Monopoli — 50, 110, 136—137, 462—
464;
— siirtomaamonopoli — 49.
Moraali — 12, 18, 26, 33, 51, 68, 103,
109.
Muoto ja sisältö — 103, 109—110.

N

»*Nuori Englanti*» — 112.
»*Nuori Saksa*» — 275.

O

Oikeus (yksityisoikeus) — 58, 66—68,
107, 109, 445, 449, 468.
Oleminen — 18, 29, 38, 55, 59, 109,
445, 450.
Olemus ja ilmiö — 40—41, 52—53.
Omistus — 15, 16, 27, 28—29, 47, 52,
65, 66, 103, 105, 188, 445, 450,
461;
— yksityinen — 15, 16, 31, 42—
43, 44, 51, 52, 54, 62—63, 65—67,
72, 76—77, 161—162;
— tuottajan omaan työhön perustu-
va yksityisomistus — 16, 43—45,
64, 71, 105, 437;
— vieraan työn riistoon perustuva
yksityisomistus — 25, 42—43, 66,
72, 105;
— heimo-omistus — 15, 16, 65;
— yhteisöomistus — 15, 16, 69, 161;
— antiikkinen — 15, 16, 65, 66—67,
107;
— feodaalinen — 16, 48, 56, 66, 69,
73, 105, 107, 122, 461;
— porvarillinen — 55, 62, 63, 67,
69, 71, 72, 105—107, 122, 367,
461;
— valtion — 15, 66, 161, 162;
— yksityisomistuksen hävittämisen
välttämättömyys — 29, 31, 32—
33, 37, 43, 52, 54, 55, 65, 73,
77—82, 87, 105—107, 120, 157—
158, 206—207.
Orjanomistuksellinen tuotantotapa —
15, 16, 67, 95, 135.
Orjuus — 15, 20, 27, 61, 62, 66, 72,
95, 135, 140, 463.
Orleanistit (Ranskassa) — 201, 211,
217, 222, 226, 233, 238, 247,

261, 374, 381—382, 390, 393,
410, 414—415, 416, 417, 428.
Osakkeet, osakeyhtiöt — 112.

P

Pakkoluovutus — 110;
— pakkoluovuttajien — 78.
Palkkatyö — 95, 97, 104, 105—107,
118, 133, 135, 142—143, 146,
187, 444.
»*Palkkatyö ja pääoma*», *Marx* (teok-
sen synnystä) — 125, 153.
Palstatilamaan viljelys — 17, 28, 243,
433—437.
Pankit — 50, 61, 79, 110, 191, 254,
255, 286—287, 420.
Panslavismi — 305—307, 328.
Pariisin Kommuuni — 86, 171, 172.
Pauperismi (köyhäläisyys) — 104.
Perhe — 15, 24, 27, 30, 42, 54, 59,
82, 97, 103, 107, 108, 118, 122,
458.
Perintöoikeus — 78, 79, 110.
Perusta ja päällysrakenne — 14, 18,
21, 24, 26, 29, 34, 39—40, 57,
59—60, 74, 79, 88, 97—98, 99,
107, 109, 132, 133, 164, 168,
358—359, 381, 445—446, 449—
450, 458—459, 464.
Ks. myös: *Filosofia, Moraali,*
*Oikeus, Taide, Taloustiede ja po-
litiikka, Uskonto, Valtio.*
Perustuslaillisuus — 274, 283.
Pikkuporvaristo — 49, 78, 83—84, 101,
103, 104, 105, 112—113, 152, 154,
156—158, 162, 169, 170, 181,
201, 248—249, 268—269, 342—
344, 346, 350, 351, 384, 386, 466.
Plebs — 16, 17, 45, 61, 95.
*Poikkeuslaki sosialisteja vastaan Sak-
sassa* — 171, 173, 179.
Poliittinen valta — 27, 74, 111, 271.
Politiikka — 18, 37, 43, 59, 66, 68,
109.
Porvarillinen demokratia — 370.
Porvarillinen perustuslaki — 84, 205—
208, 218, 227, 252, 278, 369—374.
Porvaristo — 39, 40, 53, 55, 65, 66,
69, 71, 72, 74, 84, 95—99, 104—
109, 116, 121—122, 130—131, 147,
222, 223, 252—253, 266, 278,
350, 369, 381—382, 394, 410;
— sen kehityshistoria — 49—50, 51—
52, 55, 57, 66, 67, 74, 75, 95—
97, 98, 99, 101—104, 109—110,
112, 113, 121, 122, 123—124,

- 132, 143, 144, 167, 169, 170, 174, 181, 187—188, 268—270, 274, 275, 276, 280, 281, 289, 292, 302—303, 350, 351, 394;
- ja proletariaatti — 32, 40, 52, 55—56, 74—75, 77, 80, 88, 95, 100, 102, 103—104, 123, 135—136, 146, 167, 170, 175, 185, 187—188, 189, 270—271, 281, 358;
  - ja valtio — 40, 66, 67, 97, 99, 161—163, 169, 199, 222, 223, 238—239, 271, 284, 348, 391—392, 395, 415, 431—432, 462;
  - suurporvaristo — 48—49, 50, 77, 169.
- Preussi* — 170, 171, 183, 274, 282, 285, 290, 294, 297—298, 300, 301, 327, 329, 335—337, 339.
- Proletaarin puolue* — 37, 77—78, 84, 86, 94, 102, 104—105, 154, 155, 157—158, 160, 161, 163, 165, 166, 187—188, 266, 296—297, 304, 350, 351, 451.
- Proletariaatin aseistaminen* — 159—160, 175.
- Proletariaatin diktatuuri* — 27.
- Proletariaatti* — 32, 33, 36, 52, 64, 70, 72—73, 90, 95, 100, 103, 112, 117, 143, 154, 160, 170—171, 190, 270, 442—443, 467;
- sen kehityshistoria — 16, 29, 32, 52, 53, 55—56, 70, 71, 75, 77—78, 86—87, 91, 93, 100—103, 104, 113, 122, 152, 169—171, 186, 271, 290—291, 351, 365;
  - proletariaatin ja porvariston välinen vastakohtaisuus — 32, 40, 52, 55, 56, 57, 72—73, 77, 95, 101, 120, 123, 146, 170, 187, 281;
  - proletariaatin ja porvariston välinen luokkataistelu — 52, 75, 80, 84, 88, 95, 102, 104, 117, 132, 167, 169, 170, 188, 199—200, 210, 218, 226, 231, 271, 358—359;
  - ja kommunistinen maailmankatsomus — 30, 32, 38, 75, 82, 89, 91, 105, 112, 131, 249, 351;
  - proletaarin vaatimus luokkien hävittämisestä — 27, 33, 40—41, 55, 57, 81—82, 110, 131, 157—158, 249, 271;
  - sen historiallinen tehtävä — 30, 57, 64, 104, 132;
  - ja poliittisen vallan valtaaminen — 27, 78, 79, 86, 104—105, 108, 110, 111, 157, 159, 160, 172, 210, 432, 438;
  - proletariaatin eroavuus muihin luokkiin verrattuna — 30, 32, 33, 52, 55, 57, 58, 72—73, 103, 104, 154, 158;
  - proletaarin internationalismi — 90, 102, 104, 170, 177;
  - sen taistelumuodot — 173;
  - proletariaatin ja talonpoikaiston liiton välttämättömyys—161, 176, 188, 199—200, 244—245, 436, 468. Ks. myös: *Proletariaatin aseistaminen*, *Proletariaatin diktatuuri*.
- Propaganda* — 126, 133, 172, 176.
- Prostitutio* — 82, 107.
- Proudhonilaisuus* — 89, 171, 255, 457—459.
- Puola* — 72, 91—92, 119—120, 132, 169, 170, 189, 302—304, 307; — sen jako — 183, 303.
- Pyhä allianssi* — 155, 183, 276.
- Pysyvä pääoma* — 144—145.
- Päätlysrakenne* — ks. *Perusta ja päätlysrakenne*.
- Pääoma* — 32, 42, 43, 45, 47—49, 50—51, 66, 74, 75, 96, 103, 105, 140—144, 146, 152—153, 244, 381, 435—436, 444;
- teollisuuspääoma — 51, 55, 61, 69;
  - valtion — 79, 110;
  - kauppapääoma — 55;
  - tuottava — 143, 144, 147, 148, 152—153;
  - pankkipääoma — 420;
  - yhteiskunnallisena suhteena — 140—141.
- Pääoman alkuperäinen kasautuminen* — pääomien muodostuminen — 16, 47, 459;
- proletariaatin ilmaantuminen — 48.
- Pääoman kasautuminen* — 47, 62, 104, 148, 150.
- Pääomien siirto* — 138, 139.
- Pörssi* — 51, 66, 190, 191, 238, 286, 364, 392, 409, 419, 439.

R

- Raaka-aine* — 50, 98.
- Radikaalit* — 84, 94, 107, 119, 168.
- Raha* — 32, 43, 49, 51, 62, 455, 468; — paperiraha — 50.
- Ranska* — 28, 33, 37, 40, 47, 50, 51, 63, 67, 74, 78, 80, 83, 90, 96, 103, 111, 113, 114, 119, 120, 122, 123, 132, 155, 156, 162, 163, 165, 166, 169—172, 174, 176, 181, 184—190, 266, 268, 271, 281, 296, 308, 309, 313, 327,

350, 357—359, 361, 379, 391, 392, 422, 423, 429—432, 435, 436, 439—440, 448;
 — heinäkuun monarkia — 181—184, 186, 189, 191, 222, 238, 241, 246, 366, 368, 369, 374, 379, 381, 382, 388, 432;
 — toinen keisarikunta — 170, 432—434, 436—441;
 — vuoden 1851 valtiokaappaus — 362, 363, 373, 376, 377, 425, 427—429, 431.
 Ks. myös: *Bonapartismi*, *Kansalliskaarti*, *Legitimistit*, *Orleanistit*, *Pariisin Kommuuni*, *Ranskan porvarillis-tasavaltalainen puolue*, *Ranskan suuri porvarillinen vallankumous 1700-luvun lopulla*, *Tasavaltalainen puolue Ranskassa*, *Vuoden 1848 vallankumous Ranskassa*.

Ranskalainen 1700-luvun filosofia — 23.

Ranskan porvarillis-tasavaltalainen puolue («National» puolue) — 185, 189, 196, 198, 201—203, 205, 207, 208, 211, 212, 214—218, 221, 222, 225, 229, 234, 368, 369, 374, 375, 378.

Ranskan suuri porvarillinen vallankumous 1700-luvun lopulla — 40, 51, 105, 114, 122, 161, 162, 176, 189, 192, 198, 199, 269, 272, 358, 360, 373, 378, 432, 435.

Reformismi — 162—163.

Riisto — 88, 97, 101, 105, 109, 188, 244.

Ristiretket — 97.

Ristiriita — 8, 26, 95, 104;
 — tuotantosuhdeiden ja tuotantovoi-
 mien välinen — 26, 27, 32, 43, 52, 53, 59, 60, 62, 63, 77, 99—
 100, 269, 443, 445—446, 450, 464;
 — tuotannon ja kulutuksen välinen —
 26, 80, 130—131;
 — työn ja pääoman välinen — 62,
 96, 105, 146—147, 384;
 — teollisesti kehittyneiden ja taka-
 pajuisten maiden välinen — 98,
 133;
 — yksityisen ja yhteisen välinen —
 26—28, 56—58.

Romania — 177.

Rooma (Muinainen) — 16, 22, 61, 62,
 66, 95, 97, 179, 357, 361, 442.

Rotu — 14, 63.

Ryysyköyhälistö — 61, 103, 183, 193,
 395, 400, 407, 429, 439.

Saksa — 10, 20, 24, 26, 31, 33, 36,
 37, 42, 53, 62, 63, 66, 78, 80,
 84, 85, 89—93, 103, 112—116,
 120—124, 132, 133, 154—156,
 160—163, 167, 169—172, 174,
 176, 189, 268, 269, 273, 275,
 281, 282, 291, 302, 307—309,
 328, 338, 339, 348—350, 448,
 449, 451, 452, 460, 463;
 — Saksan yhdistyminen — 170, 178,
 284, 285;
 — taloudellisen takapajuisuuden syyt
 — 161, 268—269, 273;
 — porvaristo — 155—156, 268—270,
 274—276, 278—283, 285, 286,
 290, 294, 298, 303, 335, 336;
 — pikkuporvaristo — 156—158, 270
 —271, 283, 285, 335, 336,
 341—343, 346;
 — proletariaatti — 53, 156—158,
 271—272, 281—283, 285, 294, 295;
 — työväenliike — 154—155, 162—
 163, 171, 172, 272, 281, 294—297;
 — talonpoikaisto — 272—273, 279—
 281, 283, 285, 293—294, 297;
 — tilanne Saksassa vuosien 1848—
 1849 vallankumouksen aattona —
 268, 274—286;
 — työväenluokan puolue — 154—156,
 160, 163, 171—172, 177—178,
 297, 351, 449.
 Ks. myös: *Demokraattinen puolue*
(Saksassa), *Klassinen saksalainen*
filosofia, *»Nuori Saksa*, *Poikkeus-*
laki sosialisteja vastaan Saksassa,
Preussi, Saksan sosiaalidemokraat-
tinen puolue, Vuosien 1848—
1849 vallankumous Saksassa.

Saksan-Ranskan sota (1871) — 170,
 171.

Saksan sosiaalidemokraattinen puo-
lue — 119, 171—173, 177—178.

Satunnaisuus (sattuma) — 56, 58, 59,
 62, 65, 68, 126.

Siirtolaisuus — 48, 96.

Siirtomaat — 49—50, 60, 96, 448, 459,
 460, 463.
 Ks. myös: *Intia*.

Sivolisaaatio — 42, 43.

Sivistys — 98, 107, 113.

Slaavilaiset — 302—306, 327—328.

Sosialismi — 86, 91, 133, 169—170,
 188, 280—281, 283, 350, 394,
 412—413;
 — tieteellinen — 88—89, 166, 169—
 172, 249, 351, 394—395;

- utooppinen — 89—90, 117—119, 166, 249, 275, 281, 445, 450, 465;
- taantumuksellinen — 82, 90, 111—116, 119;
- porvarillinen — 82—83, 116—117, 166, 247—249, 393—394;
- demokraattinen — 83;
- feodaalinen — 111—112, 166;
- pikkuporvarillinen — 112—113, 156, 157, 166, 248, 249, 366.
- Sota* — 15, 46, 48, 49, 61, 62, 65, 132, 170, 171, 176, 268, 319, 325, 339, 464;
- maailmansota — 132, 171, 240;
- kansalaissota — 198, 361;
- vuoden 1813 vapaussodat Euroopassa — 31.
- Spekulaatio* (filosofinen) — 31, 32, 41, 452.
- Spontaanisuus* — 58, 60.
- Suku* — 61, 95, 122.
- Suojelutullit* — 48—50, 51, 188, 269, 288, 444.
- Suuret maantieteelliset löydöt* — 48, 96.
- Suurteollisuus* — 43, 46, 51, 52, 62, 66, 71, 74—76, 91, 93, 96, 102—104, 460, 463.
- Sveitsi* — 84, 119, 132, 156, 162, 172, 177, 183, 281, 285, 348.
- Sääty* — 15, 16, 40, 55—58, 66, 69, 95, 101, 113, 123.

T

- Taide* — 68, 97.
- Taistelu olemassaolosta yhteiskunnassa* — 29.
- Tajunta* — 18, 25—27, 33, 34, 39, 53, 60, 68, 109, 110, 445, 450.
- Talonpoikaisto* — 16, 47, 78, 81, 103, 105, 113, 132, 156, 169, 170, 181, 186, 243—245, 272—273, 293—294, 432—437.
- Taloudelliset lait* — 462;
- niiden toteuttamisen luonne antagonistisissa muodostumissa — 27—28, 32, 55—57, 59, 149, 151—152, 458—459;
- niiden toteuttamisen luonne kommunismissa — 27—28, 32, 57—58;
- tuotantosuhdeiden ja tuotantovoimien luonteen vastaavuuden laki — 52—53, 58—62, 64—65, 458, 461—462, 468.
- Taluspulat* — 75, 76, 80, 99—101, 113, 153, 165, 184, 190, 253, 255, 412, 420—423, 460.
- Taloustiede ja politiikka* — 18, 34—36, 58—59.
- Tanska* — 177, 307, 310.
- Tarpeet* — 23—26, 30, 43, 45, 51, 52, 59, 60, 80, 81, 98, 143—144.
- Tasa-arvoisuus* (porvarillinen) — 74.
- Tasavalta*
- porvarillinen — 133, 161, 162, 169, 185—186, 189, 190, 196—199, 205—206, 213, 215—216, 222, 226, 237, 238, 244, 253, 259, 367, 368, 374, 387, 390;
- parlamentaarinen — 382, 387, 394, 410—411, 415, 429, 432.
- Tasavaltainen puolue Ranskassa* — 156, 185.
- Tavara* — 100, 141, 454—455.
- Tavarafetisismi* — 28, 31, 32, 42, 55, 56, 63, 69, 442—443, 455.
- Tehdastuotanto* — 71.
- Teollinen vallankumous* — 51, 70, 72—74, 96, 169, 268, 289, 351, 442.
- Teollisuuden kehitysjakso* — 74, 165, 422—423.
- Teollisuus* — 15, 16, 21, 38, 43, 49, 51, 67, 68, 71, 74, 77, 170, 187—188, 268—269.
- Teologia* — 12, 24, 26.
- Teoria* — 60, 105, 449.
- Tiede* — 68, 443, 447.
- Tilasto* — 164.
- »*Todellinen sosialismi*» — 113—116.
- Trade unionit* — 89.
- Tsarismi* (Euroopan taantumuksen tukena) — 87, 94, 273.
- Tšekkoslovakia* — 304—306.
- Tuotannollinen koulutus* — 79, 111.
- Tuotanto* — 13—14, 21, 25, 26, 33, 39, 46, 48, 50, 52, 59, 61, 80—81, 140, 445, 458, 463;
- ihmisolemusta ilmaisevana tekijänä — 14, 24;
- tuotannon ja kulutuksen välinen vastakohta antagonistisissa yhteiskuntamuodostumissa — 26—27, 79, 130—131.
- Tuotantokustannukset* — 72, 137—139, 146, 148—150, 239.
- Tuotantosuhteet* — 14—16, 18, 21, 24, 27—30, 34, 47, 51—53, 57—60, 63, 64, 68, 77, 97, 99, 104—105, 107, 111, 133, 140—141, 187, 249, 256, 445—446, 449—450, 462—463, 468.
- Ks. myös: *Taloudelliset lait*.
- Tuotantotapa* — 14, 21, 24, 26, 33,

41, 64, 67, 70, 76, 97, 149, 445, 449, 459.
 Ks. myös: *Yhteiskuntataloudellinen muodostuma*.
Tuotantovoimat — 14—16, 18, 21, 24, 27—32, 34, 46, 51—54, 57—60, 69, 77—79, 99, 103, 131, 140—141, 157, 256, 445—446, 449—450, 458, 462, 468.
 Ks. myös: *Taloudelliset lait*.
Tuotantovälineet — 14—15, 39, 42—43, 61, 64, 100, 129, 166, 187, 207.
Tuotantovälineiden kuoletus — 139.
Turkki — 328.
Työ — 42—43, 52—53, 57, 62—63, 142;
 — ominaisuutena, joka erottaa ihmisen eläimestä — 14;
 — ihmiselämän pääehtona — 22—23;
 — henkisen ja ruumiillisen työn vastakohtaisuus — 26, 39—40, 42—43, 63;
 — kapitalismin kaudella — 52, 63, 75, 100, 103, 106, 135, 150—151, 153;
 — kommunismin kaudella — 98, 32—33, 55, 64, 78—79, 106, 107, 110, 206—207.
Työaika — 139.
Työläinen (kapitalistisessa yhteiskunnassa) — 45, 48, 52, 104, 106, 135, 142, 147.
Työn intensiteetti — 100.
Työnjako — 14, 25—28, 40, 42—44, 46, 47, 62—63, 68—69, 460—461, 468;
 — ja tuotantovoimien kehitys — 14, 16, 26—28, 31, 51, 148—150;
 — ensimmäinen suuri yhteiskunnallinen työnjako — 15, 16, 43, 44, 461;
 — toinen suuri yhteiskunnallinen työnjako — 15, 16, 45—46;
 — henkisen työn erottuminen fyysisestä — 26, 39, 42, 63;
 — luontainen — 15, 26, 51;
 — manufaktuuri- (ja tehtaalla) — 43, 45, 47, 71, 96, 100, 149, 150;
 — perheessä — 15, 26—27;
 — ja omistumuodot — 15, 27, 62;
 — antagonistisissa yhteiskuntamuodostumissa — 27, 34, 44, 56—58, 61—62, 64, 113, 150—152;
 — ja luokat — 28, 54—55, 81;
 — vanhan työnjakojärjestelmän hävittämisen välttämättömyys kommunismin kaudella — 28, 29, 33,

52, 55, 57, 65, 80—81.
Työn tuottavuus — 25, 131, 146, 148.
Työpalkka — 72, 75, 100, 101, 106, 126, 127, 129, 133—136, 139—140, 144—147, 150—152, 468;
 — sen muodot — 129, 130;
 — reaalityö — 144—145, 147;
 — nimellispalkka — 144, 145, 147;
 — suhteellinen — 146, 147.
Työpäivä — 130;
 — taistelu sen lyhentämisestä — 90, 102.
Työittömyys — 30, 31.
Työvoima — 30, 126, 130, 134, 142—144;
 — sen arvo — 127, 129, 130, 134, 139;
 — tavarana — 130, 134—136, 142—143.
Työväenliike — 89—90, 101—102, 104, 272, 281.
 Ks. myös: *Luokkataistelu*.
Työväenluokan kurjistuminen — 29, 30, 130, 145.
Työväenluokka — 90, 101—102, 130, 132, 142—143, 147, 151, 160, 171, 172, 271, 342, 443.
 Ks. myös: *Proletariaatti*.
Työväenpuolueen parlamenttitoiminta — 176—177.
Työväällineet — 46, 62.

U

Ulkopolitiikka — 170.
Unkari — 72, 91, 93, 132, 169, 189, 288, 289, 291, 293, 307, 309, 314, 318—320, 328, 329, 332.
Uskonto — 8, 12, 18, 25, 26, 33—36, 51, 59, 67, 68—69, 82, 97, 103, 109, 112, 114, 219, 283—284, 288, 437, 449.
Uudempi historia — 164, 169.

V

Vaihteleva pääoma — 145.
Vaihto — 21, 42—44, 48, 136, 455, 458.
Vaihtoarvo — 141, 142, 455.
Vallankumous — 20, 27, 29, 32—34, 38, 40, 52—53, 60, 77—78, 93, 95, 155, 165, 168, 170, 176, 177, 190, 245, 266—267, 292, 325, 342, 360, 362—363, 366, 442—443, 445—446, 450, 464;

- historian liikevoima — 34, 52—53, 245, 293;
- sen edellytykset ja ehdot — 22, 29, 30, 32, 33, 34, 52—53, 60, 75, 78, 99, 104, 165, 187—188, 191, 259, 266—267, 351;
- kommunistinen — 31, 32, 57, 64, 75, 78, 99, 103, 104, 110—111, 116, 120, 132, 157—158, 159, 162, 166—167, 170—171, 176, 179, 187, 191, 200, 259, 267, 294, 309, 351, 363, 443, 468;
- kommunistisen vallankumouksen eroavuus kaikista muista vallankumouksista — 32—33, 57, 58, 64, 78, 157, 167—169, 176, 432;
- proletaarinen vallankumous tapahtuu samanaikaisesti kaikissa edistysmaissa — 29, 74, 79—80, 109, 157, 187, 200, 242;
- porvarillinen — 74, 84, 92—93, 96, 99, 105, 120, 155, 161, 168, 180, 181, 270, 294, 363;
- sen voiton mahdollisuus rauhanomaista tietä — 77, 155;
- keskeytymätön — 157, 159, 163, 167, 169, 242, 251—252, 342. Ks. myös: *Englannin porvarillinen vallankumous 1600-luvulta, Ranskan suuri porvarillinen vallankumous 1700-luvun lopulla, Vuosien 1848—1849 vallankumous, Vuoden 1848 vallankumous Ranskassa, Vuosien 1848—1849 vallankumous Saksassa.*
- Valtio* — 17, 27—28, 30, 32, 33, 54, 56, 57, 60, 65—66, 68, 118, 157, 444, 445;
- sen synty — 15, 17, 30, 43, 49;
- ja luokkataistelu — 27, 32;
- proletariaatin toimeenpanema valtiiovallan valtaus — 27, 78, 79, 110, 157—158, 159, 160, 432, 438;
- porvarillinen — 49, 66, 97, 99, 161—162, 169, 199, 222, 223, 238—239, 270, 284—285, 348, 392, 394—395, 415, 431, 432;
- sen osuus luokkayhteiskunnassa — 32, 66, 96—97, 186, 199.
- Valtionlaina* — 182, 287.
- Valtionvelka* — 50, 66, 162, 182, 238, 239, 420.
- Vapaus* — 31, 56, 58, 97, 105—107, 109, 370.
- Vappujuhla* — 131.
- Vastakohtaisuus*
  - teollisen ja maataloustyön välinen — 15, 81, 110;
- henkisen ja ruumiillisen työn välinen — 26, 39, 42, 63.
- Venäjä* — 72, 86—87, 91, 92, 95, 169, 177, 184, 189, 226, 283, 304, 306, 351.
- Veropäivät* — 57.
- Verot* — 43, 66, 74, 78, 110, 162, 171, 181, 207, 212, 221, 239, 240—242, 244, 436, 461.
- Vieraantuminen* — 29, 65.
- Virkavalta* — 157, 436, 438.
- Voitto* — 137, 138, 146.
- Vuoden 1848 vallankumous Ranskassa* — 85, 92—93, 132, 167, 168, 170, 174, 180, 184—189, 198—199, 211—212, 282, 291, 292, 294, 309, 363, 364—365, 366—369, 372—373, 378—380, 388, 389, 428—429, 440—441, 451;
- proletariaatin kesäkuun kapina — 89, 132, 167, 174, 188, 197—203, 224—225, 226, 309, 311, 325, 366, 367, 369, 375, 378, 385, 386, 388, 389, 396, 398, 428, 429;
- proletariaatti vallankumouksessa — 169, 185—189, 193—194, 196, 197, 199, 209, 210, 214—215, 223—224, 225, 229, 249—251, 364—367, 383, 386, 397—398, 406—407, 412, 429—431;
- porvaristo vallankumouksessa — 89, 170, 195—197, 199—201, 204, 205—206, 207—209, 214, 222, 223, 252, 261, 364—365, 366, 368—369, 373, 374—375, 389, 391—392, 393, 398, 400, 406, 412, 413, 415, 418—422, 423—424, 427, 428, 429, 434—435;
- pikkuporvaristo vallankumouksessa — 191, 194—196, 201, 203—205, 207, 209, 210, 223, 225, 228—229, 231, 258, 365, 383, 385, 389, 396, 413, 428;
- talonpoikaisto vallankumouksessa — 186, 192, 196, 205, 208—209, 224—225, 243—246, 374, 393, 434—435;
- vuoripuolue — 201, 210, 383;
- sosiaalidemokraattinen puolue (uusi vuoripuolue) — 215, 217, 218, 221, 223—225, 227—231, 247, 256, 257, 259, 360, 379—381, 383—388, 396—397, 406, 409, 410, 411—412, 413, 426, 429;
- järjestyspuolue — 221, 222, 226, 231, 237, 239, 245, 247, 250, 251, 252, 257—265, 367, 370, 375, 376, 378, 379—384, 387—

391, 393—394, 395—400, 404, 405—406, 407—419, 420, 421, 426, 428, 429;
 — helmikuun tasavallan väliaikainen hallitus — 184—187, 189—197, 202—203, 267, 365, 366, 369;
 — Luxembourgin valiokunta — 187, 188, 194;
 — perustuslakiasäättävä kansalliskokous (Konstituante) — 195—196, 201—202, 204—207, 208, 210—218, 220, 221, 223—226, 227, 228, 241, 337—338, 364—366, 368, 369, 372, 374, 376—377, 380, 383—385, 390—392, 395, 398—400, 402, 403, 412—413, 428;
 — lakiasäättävä kokous — 208, 219—223, 226—229, 231—232, 240, 241—245, 249, 250, 257, 258, 260—262, 264, 364, 376, 378—380, 388, 389—390, 395, 404, 405, 408—410, 411, 413, 414, 426—428;
 — vuoden 1848 perustuslaki — 369—374, 376, 377, 384—385, 386, 398, 414, 418.
Vuosien 1848—1849 vallankumous — 85—87, 90, 91—93, 132, 133, 154, 155, 165—171, 174, 180, 189—190, 266, 267, 297, 303, 307—309, 351, 360, 361—362, 364, 378, 379, 442.
Vuosien 1848—1849 vallankumous Saksassa — 116, 121—125, 132, 154—155, 167, 174, 268, 271—272, 274, 282, 293—294, 302, 306, 308—310, 334, 451, 468;
 — maaliskuun kapinat Berliinissä ja Wienissä — 291—296, 298, 299, 307, 320, 325, 334;
 — porvaristo vallankumouksessa — 294—299, 335, 336, 348;
 — proletariaatti vallankumouksessa — 293, 295, 341—342, 345;
 — porvarilliset hallitukset — 295,

296, 298, 299, 304, 323—324, 329;
 — Frankfurttin kansalliskokous — 296, 299—301, 310—311, 319, 321—323, 326—327, 329—341, 345—349;
 — Wienin kapina lokakuussa 1848 — 174, 311, 314—323, 325;
 — valtakunnan perustuslaki — 331—336, 338;
 — valtakunnan perustuslakitaistelu — 335—346, 348, 349.
Väestö — 14, 24—25, 26, 43—44, 45, 47, 61, 98, 99.
Väkivalta, sen osuus historiassa — 61, 111.

Y

Yhteiskunnallisesti välttämätön työ — 126, 129, 130.
Yhteiskunta — 21, 25, 72, 95, 103—104, 106, 108, 140—141, 446, 458.
Yhteiskuntataloudellinen muodostuma — 15—17, 21, 24, 29—30, 33—34, 40—41, 56, 59, 64, 65, 77, 134—135, 445—446, 458.
Yhteisö — 43—45, 95, 161, 455.
Yhteisö (venäläinen) — 87, 95.
Yksilöllisyys (persoonallisuus) — 36, 56, 57—59, 106, 107.
Yleinen asevelvollisuus — 171.
Ylimystö — 27, 39, 40, 74, 102, 111, 112, 351.
Ylimääräinen lisäarvo — 147—148.

Ä

Äänioikeus (yleinen) — 74, 160—161, 171—173, 176, 185—186, 195—196, 206—207, 252, 257, 258, 283, 296, 364, 370, 397, 398.

SISÄLTÖ

<i>Alkusanat</i>	5
Karl Marx. Teesejä Feuerbachista	7—9
Karl Marx ja Friedrich Engels. Feuerbach. Materialistisen ja idealistisen katsantokannan vastakkaisuus (»Saksalaisen ideologian» I luku)	10—69
[I]	10—19
[1.] Ideologia yleensä, varsinkin saksalainen	11—13
[2. Edellytykset, joista materialistinen historiankäsitys lähtee]	13—14
[3. Tuotanto ja kanssakäyminen. Työnjako ja omistusmuodot: heimo-omistus, antiikkinen ja feodaalinen omistus]	14—17
[4. Materialistisen historiankäsityksen olennaisin sisältö. Yhteiskunnallinen oleminen ja yhteiskunnallinen tajunta]	17—19
[II]	19—38
[1. Ihmisen todellisen vapautuksen edellytykset]	19—20
[2. Feuerbachin materialismin spekulatiivisuuden ja epäjohdonmukaisuuden arvostelua]	20—23
[3. Alkuperäiset historialliset suhteet eli sosiaalisen toiminnan peruspuolet: elämälle välttämättömien tarvikkeiden tuottaminen, uusien tarpeiden syntyminen, ihmisten tuottaminen (perhe), kanssakäyminen, tajunta]	23—26

[4. Yhteiskunnallinen työnjako ja sen seuraukset: yksityisomistus, valtio, sosiaalisen toiminnan »vieraantuminen»]	26—29
[5. Tuotantovoimien kehitys kommunistisen yhteiskunnan aineellisenä edellytyksenä]	29—30
[6. Materialistisen historiankäsityksen johtopäätökset: historiallisen tapahtumaprosessin jatkuvuus, historian muuttuminen maailmanhistoriaksi, kommunistisen vallankumouksen välttämättömyys]	30—33
[7. Yhteenveto materialistisesta historiankäsityksestä]	33—34
[8. Koko tähänastisen, idealistisen historiankäsityksen ja erityisesti hegelinjälkeisen saksalaisen filosofian kestävättömyys]	35—37
[9. Feuerbachin ja hänen idealistisen historiankäsityksensä lisäarvostelua]	37—38
[III]	39—42
[1. Hallitseva luokka ja hallitseva tajunta. Miten hegeliläinen käsitys hengen herruudesta historiassa on muodostunut]	39—42
[IV]	42—69
[1. Tuotantovälineet ja omistusmuodot]	42—43
[2. Aineellisen ja henkisen työn jakautuminen. Kaupungin erottuminen maaseudusta. Ammattikuntajärjestelmä]	43—45
[3. Työnjaon edistyminen. Kaupan erottuminen teollisuudesta. Työnjako kaupunkien välillä. Manufaktuuri]	46—51
[4. Laajin työnjako. Suurteollisuus]	51—52
[5. Tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon välinen ristiriita yhteiskunnallisen vallankumouksen perustana]	52—53
[6. Yksilöiden kilpailu ja luokkien muodostuminen. Yksilöiden ja heidän elämänehtojensa välisen ristiriidan kehitys. Yksilöiden näennäinen yhdistyminen porvarillisen yhteiskunnan oloissa ja yksilöiden todellinen yhteenliittyminen kommunismissa. Yhteiskunnan elämänehtojen saattaminen yhdistyneiden yksilöiden alaisuuteen]	53—58
[7. Yksilöiden ja heidän toimintaehtojensa välinen ristiriita tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon ristiriitana. Tuotantovoimien kehitys ja kanssakäymisen muotojen vaihtuminen]	58—60
[8. Väkivallan (valloituksen) osuus historiassa]	61—62
[9. Tuotantovoimien ja kanssakäymisen muodon välisen ristiriidan kehitys suurteollisuuden ja vapaan kilpailun olosuhteissa. Työn ja pääoman vastakohtaisuus]	62—63
[10. Yksityisomistuksen hävittämisen välttämättömyys, ehdot ja tulokset]	64—65
[11.] Valtion ja oikeuden suhde omaisuuteen	65—68
[12. Yhteiskunnallisen tajunnan muodot]	68—69

Friedrich Engels. Kommunismän periaatteet	70—84
Karl Marx ja Friedrich Engels. Kommunistisen puolueen manifesti	85—120
Esipuhe vuoden 1872 saksankieliseen painokseen	85—86
Esipuhe vuoden 1882 toiseen venäjänkieliseen painokseen	86—87
Friedrich Engelsin esipuhe vuoden 1883 saksankieliseen painokseen	88
Friedrich Engelsin esipuheesta vuoden 1890 saksankieliseen painokseen	88—90
Friedrich Engelsin esipuhe vuoden 1892 puolankieliseen painokseen	91—92
Friedrich Engelsin esipuhe vuoden 1893 italiankieliseen painokseen	92—93
K o m m u n i s t i s e n p u o l u e e n m a n i f e s t i	94—120
I. Porvarit ja proletaarit	95—104
II. Proletaarit ja kommunistit	104—111
III. Sosialistinen ja kommunistinen kirjallisuus	111—119
1. Taantumuksellinen sosialismi	111—116
a) Feodaalinen sosialismi	111—112
b) Pikkuporvarillinen sosialismi	112—113
c) Saksalainen eli »todellinen» sosialismi	113—116
2. Konservatiivinen eli porvarissosialismi	116—117
3. Kriittis-utopistinen sosialismi ja kommunismi	117—119
IV. Kommunistien suhde erilaisiin oppositiopuolueisiin	119—120
Karl Marx. Porvaristo ja vastavallankumous. Toinen kirjoitus	121—124
Karl Marx. Palkkatyö ja pääoma	125—153
Friedrich Engelsin johdanto vuoden 1891 painokseen	125—131
Palkkatyö ja pääoma	132—153
Karl Marx ja Friedrich Engels. Keskuskomitean vetoamus Kommunistien liitolle. Maaliskuu 1850	154—163
Karl Marx. Luokkataistelut Ranskassa vuosina 1848—1850	164—265
Friedrich Engelsin johdanto vuoden 1895 painokseen	164—179
L u o k k a t a i s t e l u t R a n s k a s s a v u o s i n a 1 8 4 8 — 1 8 5 0	180—265
I. Kesäkuun tappio 1848	181—200
II. 13. kesäkuuta 1849	200—226

III. Vuoden 1849 kesäkuun 13. päivän jälkiseuraukset	226—253
IV. Yleisen äänioikeuden lakkauttaminen 1850	253—265

Friedrich Engels. Vallankumous ja vastavallankumous Saksassa . . . . . 266—349

I. Saksa vallankumouksen aattona	266—273
II. Preussin valtio	274—282
III. Muut saksalaiset valtiot	282—286
IV. Itävalta	286—291
V. Wienin kapina	291—294
VI. Berliinin kapina	294—298
VII. Frankfurtin kansalliskokous	298—301
VIII. Puolalaiset, tšekit ja saksalaiset	302—305
IX. Panslavismi. Schleswig-Holsteinin sota	305—308
X. Pariisin kapina. Frankfurtin kansalliskokous	308—311
XI. Wienin kapina	311—316
XII. Wienin valloitus. Wienin kavaltaminen	316—323
XIII. Preussin Perustuslakia säättävä kokous. Kansalliskokous	323—327
XIV. Järjestyksen palauttaminen. Valtiopäivät ja edustajakamari	327—331
XV. Preussin voitto	331—334
XVI. Kansalliskokous ja hallitukset	335—337
XVII. Kapina	338—341
XVIII. Pikkuporvaristo	341—345
XIX. Kapinan loppu	345—349

Friedrich Engels. Äskeinen Kölnin oikeusjuttu . . . . . 350—355

Karl Marx. Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista . . . . . 356—441

K. Marxin esipuhe vuoden 1869 toiseen painokseen . . . . . 356—357

F. Engelsin esipuhe vuoden 1885 kolmanteen saksankieliseen painokseen . . . . . 358—359

Louis Bonaparten brumairekuun kahdeksastoista . . . . . 360—441

I	360—368
II	368—378
III	378—390

IV	390—398
V	399—413
VI	413—429
VII	429—441
K a r l M a r x. Puhe »The People's Paper» lehden vuosijuhlassa. Pidetty Lontoossa 14. huhtikuuta 1856	442—443
K a r l M a r x. Kansantaloustieteen arvostelua. Esipuhe	444—447
F r i e d r i c h E n g e l s. Karl Marxin »Kansantaloustieteen arvostelua»	448—456
I	448—451
II	451—456
K a r l M a r x. Kirjeitä	457—469
Marx — Pavel Vasiljevitiš Annenkoville. 28. joulukuuta [1846]	457—466
Marx — Joseph Weydemeyerille. 5. maaliskuuta 1852	466—467
Marx — Engelsille. 16. huhtikuuta [1856]	467—468
Marx — Engelsille. 25. syyskuuta 1857	468—469
<i>Selityksiä</i>	473—499
<i>Nimihakemisto</i>	500—516
<i>Nimiä kirjallisuudesta ja mytologiasta</i>	516—517
<i>Asiihakemisto</i>	518—529

LUKIJALLE

Kustannusliike Edistys on kiitollinen Teille, jos lähetätte mielipiteenne tämän kirjan suomenoksesta ja ulkoasusta. Muutkin toivomuksenne ovat tervetulleita.

Osoitteemme:

*Zubovski bulvar, 21
Moskova, Neuvostoliitto.*